

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria-Vlada-Government

**Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i
pridruživanju (NPSSP) 2020. – 2024.**

Jul 2020.
Priština

Prazna stranica

Sadržaj

<i>Odluka Vlade o odobravanju NPSSSP 2020. – 2024.</i>	5
UVOD	8
Odnosi između Republike Kosovo i EU	10
1. BLOK 1: POLITIČKI KRITERIJUMI	12
1.1. Demokratija i vladavina prava	12
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem	12
1.1.2. Javna uprava	18
1.1.3. Ombudsman	23
1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga	26
1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze	27
2. BLOK 2: EKONOMSKI KRITERIJUMI	37
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije	38
2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije	52
3. BLOK 3: EVROPSKI STANDARDI - USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTVA KOSOVA SA ACQUIS-OM EU-A	66
3.0. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a	66
3.1. 1. poglavlje acquis-a: Slobodno kretanje robe	68
3.2. 2. poglavlje acquis-a: Sloboda kretanja radnika	76
3.3. 3. poglavlje acquis-a: Pravo osnivanja kompanija i sloboda pružanja usluga	78
3.4. 4. poglavlje acquis-a: Slobodno kretanje kapitala	82
3.5. 5. poglavlje acquis-a: Javne nabavke	86
3.6. 6. poglavlje acquis-a: Pravo kompanija	91
3.7. 7. poglavlje acquis-a: Pravo intelektualne svojine	95
3.8. 8. poglavlje 8 acquis-a: Politika konkurencije	100
3.9. 9. poglavlje acquis-a: Finansijske usluge	104
3.10. 10. poglavlje acquis-a: Informaciono društvo i mediji	115
3.11. 11. poglavlje acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj	120
3.12. 12. poglavlje acquis-a: Politika bezbednosti hrane, veterinarstva i fitosanitarstva	124
3.13. 13. poglavlje acquis-a: Ribarstvo	128
3.14. 14. poglavlje acquis-a: Politike transporta	129
3.15. 15. poglavlje acquis-a: Energija	134
3.16. 16. poglavlje acquis-a: Oporezivanje	144
3.17. 17. poglavlje acquis-a: Ekonomska i monetarna politika	149
3.18. 18. poglavlje acquis-a: Statistika	153
3.19. 19. poglavlje acquis-a: Socijalne politike i zapošljavanje	160
3.20. 20. poglavlje acquis-a: Politike preduzeća i industrije	164
3.21. 21. poglavlje acquis-a: Trans-evropske mreže	167
3.22. 22. poglavlje acquis-a: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata	172
3.23. 23. poglavlje acquis-a: Sudstvo i osnovna prava	175
3.24. 24. poglavlje acquis-a: Pravda, sloboda i bezbednost	186
3.25. 25. poglavlje acquis-a: Nauka i naučna istraživanja	201
3.26. 26. poglavlje acquis-a: Obrazovanje i kultura	203
3.27. 27. poglavlje acquis-a: Životna sredina	208
3.28. 28. poglavlje acquis-a: Zaštita potrošača i zdravlja	217
3.29. 29. poglavlje acquis-a: Carinska unija	222
3.30. 30. poglavlje acquis-a: Spoljni odnosi	228
3.31. 31. poglavlje acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika	231
3.32. 32. poglavlje acquis-a: Finansijska kontrola	233
3.33. 33. poglavlje acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe	241

3.34. 34. poglavlje acquis-a: Institucije	242
3.35. 35. poglavlje acquis-a: Ostala pitanja	242
MATRICA KRATKOROČNIH MERA	243

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria-Vlada-Government

Br. 03/24
Datum: 14/07/2020.

Na osnovu člana 92., stav 4., i člana 93, stav (4), Ustava Republike Kosova, na osnovu člana 4., Pravilnika br. 05/2020 o Oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije Predsednika Vlade i Ministarstva, kao i člana 19. Poslovnika br. 09/2011 o radu Vlade Republike Kosova, Vlada Republike Kosovo, u sjednici održanoj 14. jula 2020., odobrio sledeću:

O D L U K U

1. Odobri se Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma za stabilizaciji i pridruživanje (NPSSSP) 2020. – 2024.
2. Budžet za sprovođenju ovog programa je u okviru budžetskih izdvajanja budžetskih organizacija za 2020. god., i u skladu sa Okvirom srednjoročnih rashoda.
3. Obavezuju se Kancelarije Predsednika Vlade i ostale odgovorne institucije, kao što je predviđeno u Programu, da sprovede ovu odluku.
4. Obavezuje se Kancelarija Predsednika Vlade da obuhvataje u Programu sve komentare Evropske komisije.
5. Obavezuje se Kancelarija Predsednika Vlade da obuhvataje u Programu, po potrebu, aktivnosti koje proizilaze iz zaključaka najzadnjijeg kruga sastanaka organa za stabilizaciju i pridruživanje koji su uspostavljeni SSP-om.
6. Obavezuje se Generalni sekretar Kancelarije Predsednika Vlade da prenese ovaj program Skupštini Republike Kosovo za usvajanje.
7. Odluka stupa na snagu u danu potpisivanja.

Avdullah HOTI

Predsednik Vlade Kosova

Poslano:

- Potpredsednicima Vlade
- Sva ministarstva (ministrima)
- Generalnog sekretara KP-a
- Arhivu Vlade

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 03/14
Datë: 14.07.2020

Në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4. dhe të nenit 93 paragrafi (4) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke u bazuar në nenin 4 të Rregullores Nr. 06/2020 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive, e ndryshuar dhe e plotësuar me Rregulloren Nr. 07/2020, në pajtim me nenin 19 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës Nr. 09/2011, Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbledhjen e mbajtur më 14 korrik 2020, merr këtë:

V E N D I M

1. Aprovohet Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (PKZMSA) 2020 - 2024.
2. Buxheti për zbatimin e këtij Programi mbetet brenda ndarjeve buxhetore të organizatave buxhetore për vitin 2020 dhe në pajtim me Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve.
3. Për zbatimin e këtij vendimi obligohet Zyra e Kryeministrit dhe institucionet e tjera përgjegjëse, sipas Programit.
4. Obligohet Zyra e Kryeministrit të inkorporojë në Program komentet e Komisionit Evropian.
5. Obligohet Zyra e Kryeministrit që gjatë vitit, sipas nevojës, të inkorporojë në Program veprimet pasuese të dalta nga konkluzionet e takimeve të raundit më të fundit të organeve të Stabilizim-Asociimit të themeluara me MSA.
6. Obligohet Sekretari i Përgjithshëm i Zyrës së Kryeministrit që të përcjellë këtë Program për miratim në Kuvendin e Republikës së Kosovës.
7. Vendimi hyn në fuqi ditën e nënshkrimit.

Avdullah HOTI

Kryeministër i Republikës së Kosovës

Iu dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- të gjitha ministrive (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-ës
- Arkivit të Qeverisë

UVOD

Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPSSAA) 2020.-2024. je peti program po redu za sprovođenje SSP-a između EU (EU) i Republike Kosovo¹ od njegovog stupanja na snagu 1. aprila 2016. Oaj program ima za cilj sprovođenje svih reforma usvajanja *acquis-a* EU-a u nacionalno zakonodavstvo u svim njegovim poglavljima. On se sprovodi paralelno sa Agendom za evropske reforme (ERA), koja predviđa prioritete političkog nivoa i konkretne reforme za njihovo ispunjenje, i kao takva je povezana sa ovim programom.

Dok se njegovo sprovođenje nastavilo, redovna godišnja revizija NPSSP-a počeo je u oktobru 2019., a dokument je finaliziran u martu 2020., nakon usvajanja Programa nove Vlade. Na osnovu odluke Vlade br. 06/22, 3. aprila 2015², ovaj proces je predvodilo Ministarstvo evropskih integracija (MEI) (trenutno u procesu tranzicije ka Agenciji za evropske integracije (AIE) u okviru Kanclarije Predsednika Vlade), kao glavna koordinaciona institucija, u bliskoj saradnji sa ministarstvima i drugim institucijama odgovornim za svako njegovo poglavlje. Rad na nivou resornih institucija koordiniralo je Odeljenje za koordinaciju politika i evropske integracije (OKPEI) i ekvivalentne strukture, uz učešće Pravnih odeljenja (PO) i drugih resornih struktura unutar posebnih institucija koja imaju za mandat razvoja i sprovođenje politika u odgovornim oblastima. MEI kao glavna koordinaciona institucija je takođe aktivno učestvovala u radu ovih timova u svim fazama revizije.

Podela odgovornosti je bio kao i u prethodnom ciklusu pregleda. MEI je predložio kratkoročne mere, zasnovane na reformama dogovorenim na sastancima organa stabilizacije i pridruživanja između EU i Kosova održanih tokom 2018. Nakon toga, resorne institucije su ih dalje razvijale u vezi sa njihovim sprovođenjem (na osnovu raspoloživih kapaciteta, potrebnog vremena, itd.), povezala su ih sa ostalim dokumentima politika, kao i obračunale troškove i potvrdile ih. I u ovom ciklusu pregleda obavljene su formalne konsultacije sa drugim institucijama 'Centra Vlade' o sadržaju reformi predloženih u Programu, u cilju održivog i realističkog planiranja, u skladu sa Planom Rada Vlade (PRV) 2020.-2022. i drugim dokumentima politika, i određene su troškovi kratkoročnih mera, prema detaljnoj metodologiji za određivanje troškova. Prema odluci Vlade br. 06/22, MEI je ažurirala *Uputstvo za reviziju programa*, sa detaljnim i konkretnim uputstvima za sadržaj i strukturu dokumenta, suštinskim zahtevima i one među-institucionalnog koordinisanja pregleda, kao i o vremenskim koracima i rokovima. Javne konsultacije održane su tokom aprila 2020., dok je Program u svojoj trenutnoj verziji Vlada odobro 14. jula (pogledajte odluku na str. 5 – 7).

Što se tiče sadržaja, revidirani Program predstavlja sveobuhvatan okvir konkretnih kratkoročnih reformi i srednjoročnih prioriteta ciljeva (za period 2020. – 2024.) za sprovođenje SSP-a, kroz usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU-a i sprovođenja usklađenog zakonodavstva. Na osnovu strukture Kopenhaških kriterijuma, sve mere i prioriteta su podeljeni u tri bloka: *Politički kriterijumi*, *Ekonomski kriterijumi*, i *Evropski standardi – usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *acquis-om* EU-a*.

Blok 1: Politički kriterijumi pokriva zakonodavne, izvršne oblasti, ustavne reforme, reforme izbornog sistema i javne uprave, regionalne saradnje, kao i delimično, oblasti vladavine prava, pravosuđa, osnovnih prava i zaštitu manjina. Ovaj blok se blisko povezuje i sa poglavljima 23. i 24. *acquis-a* (trećeg bloka), i sadrži pet poglavlja: *Ustav, Parlament i izborni sistem; Javna uprava; Ombudsman; Civilno nadgledanje bezbednosnih snaga; i Regionalna saradnja i međunarodne obaveze*.

¹ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, dostupan na https://www.mei-ks.net/repository/docs/msa_srb.pdf; i na Službenom listu Evropske unije, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2016:071:0003:0321:EN:PDF>; Zakon br. 05/L-069 o ratifikaciji SSP-a, dostupan na <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239>.

² Odluka Vlade br. 06/22, u raspolaganju na http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_e_mbledhjes_se_22_te_Qeverise_2015_.pdf, str. 6.

Blok 2: Ekonomski kriterijumi je usklađen sa Programom o ekonomskim reformama (PER). Ovaj blok takođe odražava prioritete i aktivnosti koje proizilaze iz drugih mehanizama dijaloga sa EU-om, kao i godišnje prioritete, zaključke struktura SSP-a, ili iz multilateralnih mehanizama, kao što je sporazum sa MMF-om, itd. Ovaj blok sadrži dva poglavlja: *Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije*, i *Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurentnosti i tržišnim snagama unutar Unije*.

Blok 3: Evropski standardi - usklađivanje kosovskog zakonodavstva sa *acquis-om* EU-a obuhvata sve javne politike koje pokriva *acquis* EU-a i zahteva reformu celokupnog upravljanja kroz njegovo usvajanje u nacionalnom zakonodavstvu i njegove primene, što takođe zahteva administrativne kapacitete u tu svrhu.

Svako poglavlje je podelen u dva dela: narativni deo i matrica kratkoročnih mera. Narativni deo rezimira obaveze SSP-a i obaveze koje proizilaze iz drugih mehanizama pristupanja u EU, trenutno stanje (zakonodavni okvir, uključujući nivo usklađivanja zakonodavstva sa *acquis-om*, okvir politika, institucionalni okvir, i spoljna pomoć), kao i srednjoročni prioritetni ciljevi. Matrica kratkoročnih mera sadrži konkretne mere koje će se preduzeti za sprovođenju reforme, podeljene u dve kategorije: zakonodavne mere (dalje podeljene u mere okvirnog zakonodavstva i ostale podzakonske regulativne akte) i mere za sprovođenje (podeljene u mere okvira politika, institucionalni okvir i reforme za podizanja institucionalnih kapaciteta, i mere za primenu).

Svaki organ državne uprave će biti odgovoran za sprovođenje programa i praćenje njegovog sprovođenja u okviru svojih ovlašćenja. Kao centralni mehanizam upravljanja u zemlji koji je odgovoran za ispunjavanje obaveza koje proističu iz SSP-a, odgovoran za to na najvišem nivou je Vlada, svaki od njenih članova i vođe ostalih institucija državne uprave. Ključnu ulogu u tome će takođe imati formalne strukture procesa stabilizacije i pridruživanja. Opšta koordinacija će biti uradjena od strane Agencije za evropske integracije (AEI), u saradnji sa relevantnim resornim institucijama, uključujući redovnom praćenjem sprovođenja i redovnim tromesečnim izveštajima o njegovoj primeni. Mere koje predviđaju usvajanje relevantnih nacrta zakona od strane Vlade.

Pored toga, Skupština će biti jedan od glavnih institucionalnih stubova u sprovođenju ovog programa, posebno usvajanjem zakona, uključujući prema Odbora za evropske integracije i Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje (POSP).

U ime EU-a, značajnu ulogu u ispunjavanju obaveza SSP-a, i shodno tome i sprovođenju NPSSSP-a, igraće i Evropska Komisija i Kancelarija EU-a na Kosovu.

Svoju ulogu u sprovođenju planiranih reformi u Programu imaju i civilno društvo i druge zainteresovane strane. AEI će, kao odgovorna institucija Vlade za evropske integracije, sarađivati sa ovim akterima u tom pogledu. To će se postići uglavnom njihovim pristupom redovnim izveštajima o sprovođenju Programa i sistemu javnih konsultacija. U vezi sa poslednjim, na poboljšanje uključenosti civilnog društva i drugih zainteresovanih strana takođe će uticati funkcionisanje mehanizma konsultacija sa njima u okviru zajedničkih institucionalnih tela za stabilizaciju i pridruživanje između EU i Kosova koje je osnovao SSP.

Odnosi između Republike Kosovo i Evropske unije

EU je u 1999. predložila osnivanje *Procesa o stabilizaciji i pridruživanju* (PSP) kao okvir za proces učlanjenje zemalja Zapadnog Balkana u EU. PSP je zvanično pokrenut novembra 2000., u Zagrebačkom samitu. Na osnovu Kopenhaških kriterijuma, EU je istakla da će se Evropska perspektiva ovih zemalja odrediti na osnovu njihovog napretka ka stabilnoj demokratiji, pravnoj državi, tržišne ekonomije i regionalne saradnje. Ova perspektiva je potvrđena u Savetu Evrope u Solunu, u junu 2003.

Što se tiče Kosova, U vezi Kosova, u aprilu 2005. Evropska Komisija (EK) je objavila saopštenje *Evropska budućnost za Kosovo*, dok je u 2006. Savet usvojio prvo Evropsko partnerstvo za Kosovo, i drugo partnerstvo u 2008. Kao odgovor prema Evropskom partnerstvu, Vlada je tokom 2008. – 2012. usvojio i sprovodio Akcioni plan Evropskog partnerstva (APEP), a nakon toga, tokom 2013. – 2015., Akcioni plan za SSP (APSSP) i Akcioni plan za rešavanje preporuka Izveštaja o napretku (APIN).

17. februara 2008. Skupština Kosova je proglasila Kosovo nezavisnu i suverenu državu. Republika Kosovo je do sada priznata od strane stošesnaest (116) država³, uključujući 22 države članice EU (23 države članice sve dok Velika Britanija je napustila EU, krajem januara 2020.).

Do kraja 2009. dijalog reforma između Kosova i EU je bio sproveden u okviru Pratećeg mehanizma za stabilizaciju i pridruživanje (PMSP). Nakon toga, u oktobru 2009. EK je objavio saopštenje *Kosovo – ispunjavanje svoje evropske perspektive*, jačajući evropsku perspektivu Kosova. Dijalog Reformi je sproveden u okviru Dijaloga procesa stabilizacije i pridruživanja (DPSP), dok je takođe predloženo da se pokrene proces ka učešću Kosova u Programima EU-a.

Proces ka SSP-u je počeo oktobra 2011., preporukom EK, za pokretanje *Studije izvodljivosti Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Kosova*, koja je studija u oktobru 2012., utvrdila da je Kosovo spremno da počne pregovore za SSP. Pregovori su započeti u oktobru 2013. i zaključeni su u julu 2014. Ovo je bilo sleđeno usvajanjem ovog sporazuma od strane Vlada država članica, i potpisivanjem sporazuma, 27. oktobra 2015. Na kraju, SSP je bio usvojen od strane Vlade (30. oktobra 2015.) i ratifikovan u Skupštini (2. novembra 2015.) i stupio je na snagu 1. aprila 2016. Tokom 2016., takođe su operacionalizovana zajednička tela između Kosova i EU uspostavljena SSP-om za nadgledanje njegovo sprovođenje: Savet stabilizacije i pridruživanja (SSP), Komitet, pododbori i posebne grupe, kao i Parlamentarni komitet stabilizacije i pridruživanja. Tokom 2019. ova tela su se sastali u četvrtom krugu.

Još jedno važno dešavanje predstavlja uspostavljanje okvira *Dijaloga visokog nivoa između Kosova i EU o ključnim prioritetima*, koji je sleđen pokretanjem sprovođenja Programa za evropske reforme (ERA), u novembru 2016., koji sadrži 22 srednjoročni prioriteti. Cilj ERA je fokusiranje na sprovođenje SSP-a, posvećujući najvišu političku pažnju realizaciji ključnih ekonomskih reformi, jačanju vladavine prava i konsolidaciji dobrog upravljanja, dok je sprovođenje trenutnih prioriteta je još uvek u toku.

Nova vlada izabrana početkom juna 2020. odlučila je da ukine Ministarstvo za evropske integracije, privremeno prenoseći svoje strukture u Kancelarije Predsednika Vlade (KPV). Konsultacije su održane u junu i odlučeno je da se u okviru OPM-a uspostavi Evropska agencija za integraciju (AIE). U tu svrhu, 1. jula 2020. Vlada je odobrila Odluku br. 01/09 za privremenu sistematizaciju struktura bivšeg MEI, koja predviđa izradu i odobrenje zakona za osnivanje ove agencije i sistematizaciju struktura bivšeg MEI u ovoj agenciji.

Što se tiče procesa *liberalizacije viza*, 18. jula 2018., EK je izdala preporuku za ukidanje viznog režima sa Kosovom. Nakon toga, 30. Avgusta je Odbor za civilna prava, pravosuđe i unutrašnje poslove (LIBE)

³ MIP, *Međunarodna priznanja Republike Kosovo*, <http://www.mfa-ks.net/sr/politika/483/njohjet-ndrkombtare-t-republiks-s-kosovs/483>.

Evropskog parlamenta usvojio ovu preporuku. Ova preporuka je ostala da bude konačno usvojena od strane Saveta EU-a.

Tokom 2018. ratifikovani su i stupili na snagu sporazumi za učešće Kosova u četiri (4) EU programa: *Evropa za građane, Kreativna Evropa, COSME i ERASMUS+*. Pored toga, tokom 2019. pokrenut je proces zaključivanja sporazuma za učešće Kosova u programima *Customs 2020*. i *Fiscalis*.

1. BLOK 1: POLITIČKI KRITERIJUMI
1.1. Demokratija i vladavina prava
1.1.1. Ustav, parlament i izborni sistem

Ustav

Ustav Republike Kosovo je usvojen od strane Skupštine 9. aprila 2008. i stupio je na snagu 15. juna 2008. Ustavni poredak Republike Kosovo je u skladu sa principima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda, vladavine prava, nediskriminacije, imovinskih prava, zaštita životne sredine, socijalne pravde, pluralizma, podele državne vlasti i tržišne ekonomije. Ovi demokratski principi predviđeni su i u SSP-u, konkretnije u njenom članu 3.

Imajući u vidu ove principe koji čine ključne elemente funkcionisanja države i SSP-a, institucije Kosova preduzele su konkretne mere kako bi se započele ispunjavanja SSP-a kroz neophodne ustavne promene. Konkretnije, u cilju ispunjavanja zahteva SSP-a i nalaza glavnih izveštaja Evropske Komisije o Kosovu.

Na kraju, Republika Kosovo ostaje privržena ispunjavanju svih kriterijuma koji proizlaze iz SSP-a. U tom kontekstu, kroz sprovođenje ovog sporazuma, Kosovo će sprovesti neophodne ustavne reforme, uključujući one u oblasti administracije, pravosuđa, i drugim oblastima, u zavisnosti od potreba koje se pojavljuju tokom perioda sprovođenja u narednim godinama.

Parlament

Ovo poglavlje obuhvata delokrug rada Skupštine Republike Kosovo, kao zakonodavnog organa koji usvaja zakone i rezolucije, i, između ostalog, razmatra i usvaja međunarodne sporazume. Takođe, ovo poglavlje obuhvata i aspekt nadzora koji Skupština vrši u pogledu rada Vlade i drugih javnih institucija koje, na osnovu Ustava i zakona, izveštavaju Skupštini, kao i obuhvata ulogu Skupštine u procesu evropske integracije. Druge značajne stavke iz ovog poglavlja obuhvataju sledeće: ključne ustavne reforme koje su potrebne za pristupanje EU; sastav i strukturu, uključujući imunitet poslanika; opšte funkcije Skupštine; funkcionisanje struktura Skupštine (na osnovu Poslovnika o radu), sa fokusom na relevantne zahteve evropskih integracija, uključujući i one iz SSP-a; zakonodavne funkcije Skupštine; nadzorne funkcije Skupštine; izborne funkcije u Skupštini (koje organe/vlasti državne uprave bira/imenuje i razrešava, i opšte procedure); ulogu Skupštine u procesu usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa *acquis-om* EU-a i odgovorne strukture; i izbori (zakonodavstvo, izborni sistem, funkcionisanje i učinak izbornih procesa).

Zahtevi SSP-a

SSP, članom 132, predviđa funkcionisanje Parlamentarne komisije za stabilizaciju i pridruživanje (PKSP) kao zajednički forum poslanika Evropskog parlamenta i poslanika Skupštine Kosova za razmenjivanje mišljenja oko sprovođenja SSP-a. Skupština Kosova, u skladu sa članom 132. SSP-a, je dana 18. mart, 2016., osnovala Parlamentarnu komisiju za stabilizaciju i pridruživanje. Dana 16-17. maj 2016., Skupština je u svom V. sazivu je održala prvi sastanak Parlamentarne Komisije za stabilizaciju i pridruživanje EU – Kosovo gde je usvojen Pravilnik o radu ove Komisije. Tokom VI. saziva Skupštine održani su zajednički sastanci obe delegacije, koji označavaju podizanje saradnje Skupštine Kosova sa Evropskim parlamentom na jednom višem nivou. Parlamentarna komisija za stabilizaciju i pridruživanje sastaje se dva puta godišnje, u dogovorenim vremenskim intervalima.

Zahtevi koji su proizašli iz organe za stabilizaciju i pridruživanje.

U okviru pododbora za stabilizaciju-pridruživanje od Skupštine se zahteva da obezbedi imenovanje članova odbora nezavisnih institucija koje su pod nadležnosti Skupštine. To treba se obaviti na osnovu principa meritokratije i profesionalizma, uz izbegavanje politiziranja ovih imenovanja. Skupština, na osnovu Memoranduma sa Velikom Britanijom, će obezbediti imenovanje članova odbora nezavisnih institucija koje su u nadležnosti Skupštine, kroz transparentan proces i zasnovan na zaslugama.

Zahtevi koji su proizašli iz Godišnjeg izveštaja EK za Kosovo.

Sa ciljem adresiranja zahteve od Izveštaja zemlje za 2019., Skupština Republike Kosovo nastaviće da jača funkciju nadzora prema izvršnim vlastima, i parlamentarne komisije će nastavljaju da vrše parlamentarni nadzor Odbor za nadzor javnih finansija, koji priprema preporuke koje usvoji Skupština, održaće sa mnogim ministarskim saslušanjima. U međuvremenu, ulogu parlamentarnog nadzora nad Kosovskim bezbednosnim snagama i Kosovsko obaveštajne Agencije treba povećati. Pored toga, administracija Skupštine će stvoriti specijalizovanu ekspertizu za efikasniju podršku poslanicima i grupama Skupštine.

Takođe, kao zahtev koji izlazio iz Izveštaja EK za Kosovo 2019., Skupština i Vlada trebaju da sprovede preporuke ocenjivanja nezavisnih agencija u cilju racionalizacije broja agencija koje izveštavaju Skupštinu.

Što se tiče zahteva da administracija Skupštine stvori specijalizovanu ekspertizu za pružanje efikasnije podrške poslanicima i skupštinskim odborima, Direkcija za pravna i proceduralna pitanja je zaposlila osoblje u skladu sa Pravilnikom o odgovornosti i organizovanje administracije Skupštine. Sa tim u vezi, Skupština će ojačati zakonodavnu proceduru kako bi se osigurala među-sektorska ekspertiza i usklađenost sa *acquis-om*.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Politički sistem Kosova se zasniva na principima parlamentarne demokratije. Skupština Kosova je zakonodavna institucija i bira se direktno od strane naroda sa jednim četvorogodišnjim mandatom. Skupština Kosova je zakonodavni organ i svoju delatnost vrši na osnovu Ustava Republike Kosovo i Poslovnika o radu Skupštine Kosovo.

Sastav i struktura Skupštine određeni su poglavljem IV Ustava Republike Kosovo. Član 64. Ustava određuje strukturu Skupštine, dok stav 1. člana 64. određuje sledeće: *Skupština ima sto dvadeset (120) poslanika koji se biraju tajnim glasanjem na osnovu otvorenih spiskova. Mesta se u Skupštini dele među svim strankama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima, srazmerno broju važećih glasova koje su dobili na izborima za Skupštinu.*

Poslovnik o radu Skupštine Republike Kosovo određuje organizovanje i funkcionisanje Skupštine Republike Kosovo, organa, njegovih radnih tela, kao prava i obaveze poslanika.

Parlamentarne komisije odražavaju politički sastav u Skupštini. Komisije imaju predsednika i dva zamenika predsednika koji pripadaju različitim parlamentarnim grupama, gde je najmanje jedan od zamenika predsednika iz redova druge zajednice u odnosu na predsednikovu.

Jedna od ključnih uloga Skupštine, pored usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa *acquis-om* EU-a jeste razmatranje i verifikacija ove usklađenosti. Odgovorna struktura za usklađivanje zakonodavstva sa *acquis* se sastoji od strane Odeljenja za pravne usluge i usklađivanje zakonodavstva i Komisije za evropske integracije, koja razmatra proces usklađivanja svakog zakona usvojenog u Skupštini sa zakonodavstvom EU-a. Ova odeljenja i Komisija razmatraju ne samo tekst nacrtu zakona koji je prosleđen pred njim, već i izmene i dopune koje vrše funkcionalne komisije ili poslanici, obezbeđujući usklađenost tih izmena i dopuna sa pravnim aktima EU.

Kosovo je dobrovoljna zemlja u prilagođavanje sa Rezolucijom br. 06-R-001, o ciljevima održivog razvoja (SDG) i takođe o uspostavljanju Saveta za održivi razvoj. Agenda održivog razvoja 2030. i Nacionalna strategija za razvoj 2016.-2021. Pružaju ključni okvir za aktivnosti Saveta. Savet ima za cilj da ujedini

parlamentarce i ostale institucionalne predstavnike, međunarodne organizacije i organizacije civilnog društva, kako bi se koordinirali radi zajedničke akcije u postizanju, sprovođenju i praćenju ciljeva za održivi razvoj. Savet je sastavljen od poslanike, predstavnike administracije, civilnog društva, KPV, AKS i predstavnici međunarodnih organizacija.

U okviru administracije, Direkcija za standardizaciju približavanje i zakonsku harmonizaciju obavlja verifikaciju mišljenja MEI o usklađivanju nacrtu zakona sa *acquis* EU-a, kao i nadgledanje približavanja zakonodavstva njemu i međunarodnim standardima koji se primenjuju na Kosovu za sve nacrt zakone predloženi Skupštini na razmatranje. Pored toga, Direkcija za protokol i međunarodne odnose, odnosno Jedinica za međunarodne odnose, angažovana je na sastancima Parlamentarne Komisije za stabilizaciju i pridruživanju između EU - Kosova, konkretno u izradi tema razgovora, kao i u rezolucijama koje su dobijene od zajedničkih sastanaka. kao i napredan protok aktivnosti.

Da bi se poboljšao parlamentarni nadzor prema izvršne vlasti što se tiče budžetskih i finansijskih pitanja, juli 2019. je funkcionalizovana. Jedinica za analizu budžeta i finansije u okviru Direkcije za istraživanja, biblioteku i arhive. Ova jedinica priprema izveštaje i analize za: SOR, državni budžetni projekat, periodične i godišnje izveštaje o trošenju budžeta, analizira izveštaje Generalne revizije i obaveštava parlamentarne komisije za oblasti koje pokrivaju, kao i priprema uporednu analizu između tekuće i prethodnih budžetskih godina za institucije i agencije, na osnovu glavnih podataka. U cilju usklađivanja sa *acquis*-om EU i dobrim evropskim praksama, ova jedinica treba da pruži i stručne analize rodno prilagođenog budžetiranja, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova i zahtevima Direktive br. 2004/113/EZ o primeni principa jednakog tretmana muškaraca i žena u pristupu i isporuci roba i usluga.

Jedinica za međunarodne odnose takođe je pomogla u konceptiranju teza diskriminacije za poslanike kao i za dodatne detalje za dobar tok sastanka.

Okvir politika

Skupština zasniva svoje aktivnosti kao zakonodavni i nadzorni aktivnost u sledećim dokumentima:

- Zakonodavnom programu Vlade Republike Kosovo;
- Planovi rada Parlamentarnih komisija;
- Nacionalnom Programu za sprovođenje SSP-a.

Dinamika programa o radu realizuje se u dva (2) dela: prolećno zasedanje i jesenje zasedanje, koje obuhvata rad Predsedništva Skupštine, parlamentarnih komisija, i plenarnih sednica.

Skupština Republike Kosovo, u cilju daljeg profesionalnog podizanja kapaciteta svoje uprave, redovno održava kontinuirane obuke za podizanje kapaciteta, u zavisnosti od potreba administracije Skupštine.

Institucionalni okvir

Skupština, radi njenog funkcionisanja, iz svojih redova bira Predsedništvo Skupštine (predsednika i potpredsednike Skupštine) i imenuje stalne i funkcionalne parlamentarne komisije, kao i *ad hoc* komisije.

Funkcionisanje Skupštine Republike Kosovo je izričito predviđeno članom 65. Ustava Republike Kosovo. Među glavnim funkcijama Skupštine je zakonodavna funkcija, dok uporedo sa ovom funkcijom, Skupština obavlja i funkciju nadzora. U cilju održavanja odgovornosti, Skupština vrši nadzor rada institucija i organa koje sama bira. Pored toga, Skupština, uglavnom preko parlamentarnih komisija, nadgleda i primenjivanje zakona davanjem preporuka za preduzimanje mera u slučaju ne-primenjivanja ili neadekvatnog primenjivanja nadgledanih zakona.

Skupština Republike Kosovo ima ukupno 120 poslanika, uključujući i mesta zagarantovana za manjinske zajednice u Republici Kosovo.

U okviru ustavnih odgovornosti Skupštine, su i izbor Vlade, Predsednika i Nezavisnih Institucija. Nezavisne institucije koje bira Skupština Republike Kosovo, kao i one koje predloži Vlada i koje bira Skupština, izveštavaju kako je predviđeno relevantnim zakonodavstvom na snazi.

Što se tiče koordinacije na administrativnom nivou između Skupštine i Vlade, ova komunikacija se vrši na nivou direktora. Pored toga, Jedinica za predloge i podneske je u koordinaciji sa službenikom za vezu Vlade u vezi sa obradom nacрта zakona, izveštaja, predloga za imenovanje članova odbora i drugih spisa. Takođe, Skupština preko svoje kancelarije za predloge i podneske Vladi i drugim institucijama prosleđuje odluke, dopise, poslanička pitanja, zahteve za interpelaciju, itd. Ova kancelarija, zakone usvojene u Skupštini šalje na dekretiranje Kancelariji predsednika, i takođe Kancelarija za za predloge i podneske dostavlja dekretirane zakone Službenom listu radi objavljivanja. Vlada Republike Kosovo je takođe uspostavila mehanizam i konsolidovani sistem za koordinaciju rada sa Skupštinom Kosova.

Skupština redovno razmatra izveštaje parlamentarnih komisija o sprovođenju zakona i usvaja preporuke za unapređenje sprovođenja nadgledanih zakona.

Na svakom početku saziva, Skupština upućuje poziv za registraciju i akreditaciju putem baze podataka civilnog društva svim NVO-ima.

Skupština je institucionalizovala partnerstvo sa civilnim društvom kroz zajedničke odgovornosti na svakom koraku političkog procesa i donošenja odluka u izradi i nadgledanju primenjivanja zakona i politike poštujući Izjavu o partnerstvu između Skupštine i civilnog društva. Međutim, stav OCD-ima koje se bave institucionalizovanim okvirom saradnje između Skupštine i civilnog društva jeste da je ova saradnja ostaje ograničena, jer su mnoge OCD navele da imaju veoma ograničen kontakt sa Skupštinom. Stoga je potrebna veća posvećenost formalnoj, strukturiranoj saradnji i zasnovanoj na obaveznim kriterijumima između Skupštine i civilnog društva; kao i da omogući civilnom društvu transparentnu komunikaciju i istinsko i suštinsko učešće, van aspekata protokola.

Poštujući principe iz Strategije Skupštine za informisanje i odnose sa javnošću, Predsedništvo Skupštine je odlukom osnovalo Forum za parlamentarnu transparentnost, sačinjen od poslanika, predstavnike administracije i predstavnike civilnog društva. Ovaj Forum je pozvan da unapredi i obezbedi veće angažovanje građana, promovišući parlamentarnu kulturu kroz informisanje, pristup informacijama i radu Skupštine, kao i osnaživanjem građana u zakonodavnom procesu i povećanjem odgovornosti.

Nakon početnog istraživanja, Forum je izradio Akcioni plan za otvorenu i transparentnu Skupštinu (2016.-2020), kako bi se potvrdio transparentnost i otvaranje Skupštine u skladu sa međunarodnim standardima. Forum je pokrenuo elektronski sistem za praćenje zakonodavstva LTS, koji omogućava građanima da prate nacрте zakona u svim fazama izrade. Takođe, za što je moguće pravednije i efikasnije informisanje, u 2018. godini, tokom Međunarodnog dana demokratije, Forum je lansirao profile poslanika, onlajn platforma integrisana na veb stranici Skupštine, i omogućava građanima da na najefikasniji način drže odgovornim izabrane predstavnike tokom celog njihovog mandata u Skupštini. Forum za parlamentarnu transparentnost je u fazi stvaranja platforme *e-participation*.

Predsedništvo Skupštine je usvojila strategiju za informisanje i komunikaciju, sa posebnim naglaskom na komuniciranje o procesu evropskih integracija. U ovoj strategiji, odobrenoj u 2019., Skupština je dodala novo poglavlje posvećeno procesu komunikacije za evropske integracije. Radna grupa je takođe finalizirala skupštinsku viziju informacione tehnologije, Uredbu o IT uslugama, priručnik za poslanike i zaposlene o tehnološkim uslugama po standardima i strategiju informacione tehnologije prema IPU standardima 2020.-2025.

Uprava Skupštine, pod okriljem Generalnog sekretara, pruža profesionalne, tehničke, administrativne i druge pomoćne usluge koje su potrebne Skupštini i njenim organima.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Usvajanje nove uredbe Skupštine;
- Poboljšanje zakonodavnih kapaciteta Skupštine, posebno kapaciteta Uprave za pravna i proceduralna pitanja;
- Poboljšanje nadzora izvršne vlasti, uključujući sektor bezbednosti, preko razmatranja zakonodavstva i praćenja sprovođenja politika i zakona;
- Odgovarajući organi Skupštine će obezbediti snažan nadzor nad budžetskim troškovima Skupštine tokom finansijske godine, uključujući analizu, sprovođenje i praćenje odgovornog rodnog budžetiranja;
- Poseban naglasak biće dat Parlamentarnoj komisiji za evropske integracije i Direkciji za protokol i međunarodne odnose, s obzirom na njihovu ulogu u procesu integracije;
- Skupština će izgraditi profesionalne kapacitete svoje uprave saradnjom sa parlamentima drugih zemalja, preko prioriteta Strategije za međunarodnu saradnju i međuparlamentarne odnose.

Reforma izbornog sistema

Jedan od glavnih prioriteta Skupštine Republike Kosovo ostaje izmena i dopuna relevantnog zakonodavstva koji omogućava adekvatnu izbornu reformu, u skladu sa priznatim evropskim standardima. Ovo bi osiguralo efektivno rešavanje utvrđenih slabosti tokom godina koje i dalje imaju negativan uticaj tokom ukupnog izbornog ciklusa. Mnogo od preporuka date nakon misija EU-a za posmatranje izbora 2014. i 2017. još uvek nisu rešene. Sa druge strane, CIK nakon primanja svakog izveštaja misija EU-a za posmatranje izbora, priprema svoj akcioni plan za rešavanje preporuka koje ne zahtevaju izmene zakona.

Revidirani pravni okvir za finansiranje političkih stranaka i kampanja trebalo bi da bude u skladu sa preporukama Venecijanske komisije. Pored toga, CIK, a posebno Kancelarija za registraciju i sertifikaciju političkih partija, će povećati svoj kapacitet da bi obezbedila efektivnu primenu pravila u okviru finansiranja stranaka i političkih kampanja. Ovo se nastoji postizati u srednjoročnom periodu putem adresiranja mogućih preporuka od strane Venecijanske Komisije i da se konkretizuje kroz postizanje konsenzusa političkih stranaka koji čine Skupštinu Republike Kosovo.

Odgovarajuća parlamentarna komisija će se angažovati za izbornu reformu kako bi se rešili ključni aspekti izbornog procesa kako bi ovi elementi detaljno bili prikazali u zakonima i služili kao način povećanja pravne sigurnosti, kao i u cilju povećanja poverljivosti u izborni proces, u skladu sa evropskim standardima i najdemokratnijim praksama. Pored unapređenja finansijske kontrole političkih subjekata, sledeći aspekti trebaju se rešiti izbornim reformama: a) produženje rokova (rokovi za: prevremeni izbori, rokovi za pripreme žalbi, potvrđivanje i izazivanje biračkih spiskova, apliciranje za glasanje van Kosova), b) rešavanje nedostataka glasanja putem pošte i c) rodna ravnopravnost na izbornim listama, poštujući zastupljenost žena do 50%, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Rukovodioci parlamentarnih grupa Skupštine Kosova u aprilu 2019. preuzeli su zajedničku inicijativu za unapređenje i jačanje izbornog procesa osnivanjem jedne *ad hoc* parlamentarne Komisije, u kome će biti uključeni lokalni i međunarodni stručnjaci kao i zainteresovane strane. Ova komisija nije uspela da završi započeti rad na izmene i dopune Zakona o opštim izborima.

U okviru izborne reforme i radi ispunjavanja obaveza proisteklih iz izveštaja EU-a o Kosovu, Kosovo treba da dopuni i izmeni Zakon o opštim izborima i Zakon o finansiranju političkih stranaka, kao i da obezbedi doslednost sadržaja između ova dva zakona. Konkretno, Skupština Republike Kosovo obavezaće se da će uspostaviti *ad hoc* Komisiju za izbornu reformu, kojoj će se obezbediti budžet za

ispunjavanje obaveza proisteklih iz ovog procesa. Dok sa ciljem sprovođenja Zakona o finansiranju političkih stranaka, Skupština Republike Kosovo će se obavezati da će preraspodeliti funkcije finansijske kontrole političkih stranaka da se prati sa: a) osnaživanje Kancelarije za registraciju i sertifikaciju političkih stranke koja kancelarija će uživati veći stepen nezavisnosti od sadašnje kancelarije ⁴, ili b) stvaranje novog nezavisnog organa unutar bilo koje druge nezavisne institucije.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Izborna reforma u Republici Kosovo uređena je na osnovu:

- Zakona br. 03/L-073 o opštim izborima;
- Zakona o lokalnim izborima u Republici Kosovo, sa izmenama i dopunama iz novembra 2010.;
- Zakona br. 03/L-174 o finansiranju političkih stranaka.

Ustav i Zakon br. 03/L-256 o izmeni Zakona br. 03/L-073 o Opštim izborima u Republici Kosovo uređuju izborni sistem na Kosovu. Prema Ustavu i Zakonu, Kosovo se smatra jednom izbornom zonom sa više kandidata. Izvršavajući svoje pravo glasa, birač glasa za do pet (5) kandidata sa liste kandidata ovog političkog subjekta, dok ako glasate za više od pet (5) kandidata, tada se računa samo glasanje za politički subjekat. Skupština Republike Kosovo ima sto dvadeset (120) poslanika koji se biraju tajnim glasanjem na osnovu otvorenih spiskova. Mesta se u Skupštini dele među svim strankama, koalicijama, građanskim inicijativama i nezavisnim kandidatima, srazmerno broju važećih glasova koje su dobili na izborima za Skupštinu. U okviru ove raspodele, dvadeset (20) od sto dvadeset (120) mesta su rezervisana za zastupanje nevećinskih zajednica na Kosovu. Izorno zakonodavstvo na Kosovu takođe garantuje rodnu ravnopravnost u izbornom sistemu, na osnovu člana 7.2. Ustava Republike Kosovo, i članovima 6, 2 i 4.4. Zakona o ravnopravnosti polova.

Ovo zakonodavstvo je obezbedilo dovoljno osnova za demokratske izbore u skladu sa međunarodnim instrumentima na koje se Kosovo obavezalo u svom Ustavu. Zakonodavni okvir kojim su uređeni prethodni parlamentarni i lokalni izbori i pored nedostataka, omogućio je normalno funkcionisanje i održavanje opšteg toka izbornog procesa tokom parlamentarnih i lokalnih izbora 2017. Izbori su prošli mirno i bez nekog većeg incidenta. U okviru poslednjeg izbornog procesa, sistem 'rezervisanih—mesta' zagarantovanih Ustavom za političke stranke koje zastupaju nevećinske zajednice, koji je primenjivan kao privremena mera za prethodna dva saziva, zamenjen je trajnim sistemom dodeljivanja 20 'zagarantovanih' mesta za političke stranke koje predstavljaju nevećinske zajednice.

U okviru izborne reforme i radi ispunjavanja obaveza proisteklih iz izveštaja EU-a o Kosovu u vezi sa finansiranjem političkih stranaka i kampanja 2. februara 2019., parlament je na prvo razmatranje usvojio Nacrt zakona o finansiranju političkih stranaka. Svrha ovog nacrta zakona bila je izmena i dopuna Zakona o finansiranju političkih stranaka, izmenjenog i dopunjenog Zakonom br. 04/L-058 i Zakon br. 04/L-122, kao i Zakon o opštim izborima, sa posebnim fokusom na finansijsku kontrolu, objavljivanje godišnjeg finansijskog izveštaja iz prethodne godine i finansijskog deklarisanog izveštaja predizborne kampanje, kaznene odredbe kao i druge odredbe koje se povezuju sa Zakonom o opštim izborima. Međutim, nakon što je Funkcionalna Komisija za budžet i finansije razmatrala, izmenama i dopunama i prosledio Izveštaj za drugo razmatranje u Skupštini. Izmene i dopune funkcionalne Komisije za budžet i finansije podstakle su široke reakcije javnosti, proteste organizacija civilnog društva, kao i šefa kancelarije EU-a i šefova misija EU na Kosovu⁵, i kao rezultat toga, Vlada Kosova povukla je Nacrt zakona o

⁴ Parafraziranje mišljenja Venecijanske komisije, tačka 26, strana 9, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2018\)016-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2018)016-e).

⁵ https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/64291/statement-head-eu-officeusr-and-heads-eu-missions-kosovo-draft-law-financing-political_en.

izmenama i dopunama Zakona o finansiranju političkih stranaka. Isti nacrt zakona uključen je u Vladin zakonodavni program za 2020. i očekuje se da će biti usvojen u Č4 2020.

Uprkos brojnim naporima da se reformiše izborni sistem na Kosovu pre gradonačelničkih i opštinskih izbora na jesen 2017., kao i prevremeni parlamentarni izbori 11. juna 2017. ili na inicijativu kosovske skupštine u aprilu 2019., reforma se nije dogodila. Brojni nedostaci pratili su ove izborne procese, koji su utvrđeni Izveštajem o zemlji Evropske komisije za 2019. kao i Preliminarnom izjavom Misije za posmatranje izbora EU-a. Međutim, zabrinjavaju niz zastrašivanja među brojnim zajednicama kosovskih Srba, koje su posebno ciljale kandidate koji ne pripadaju partiji Srpskoj listi. Brojni dugoročni nedostaci, posebno finansiranje političkih stranaka, ravnopravno učešće žena na izbornim listama, mehanizmi izbornih sporova, netačni birački spiskovi i u velikoj meri manjkavi sistem glasanja za građane Kosova u inostranstvu, ostaju da se reše. Ove izazove treba rešiti kao prioritarno pitanje, vodeći se preporukama evropskih misija za posmatranje izbora.

Reforma izbornog sistema treba da razmotri i neusklađenost Zakona br. 03/L-073 o opštim izborima i Zakonu br. 03/L072 o Lokalnim Izborima sa Zakonom br. 05/L-020 za rodnu ravnopravnost. Trenutno zakoni o izborima predviđaju rodnu kvotu od najmanje 30% zastupljenosti na spiskovima političkih stranaka, a Zakon o ravnopravnosti polova predviđa sledeće: „Jednaka rodna zastupljenost u svim zakonodavnim, izvršnim i sudskim tijelima i drugim javnim institucijama postiže se kada je za svaki pol obezbijeđena minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%), uključujući njihova upravljačka i tijela koja donose odluke.“ Političke stranke dužne su, internim aktima, da sprovedu mere za promovisanje ravnopravnog učešća žena i muškaraca u organima i telima stranaka, u skladu sa odredbama člana 6. ovog zakona. I ova neuklapanja trebalo bi da se reše kroz očekivanu izbornu reformu.

1.1.2. Javna uprava

Javna uprava je veza između vlade, civilnog društva, privatnog sektora i građana, koja sprovodi javne politike preduzete od vlade, i tako povećavajući socijalnu koheziju i poverenje između države i građana. Dakle, javnu upravu čine jedinice vladine institucionalne koje regulišu funkcionisanje društva. Efektivna javna uprava je presudna za razvoj zemlje primenom transparentnih, jasnih i jednostavnih administrativnih postupaka i pruža usluga usmerenih na građane. Javna uprava takođe pomaže poslovanja tokom obavljanja delatnosti, olakšavajući procedure i otklanjanjem birokratski barijera.

Zahtevi SSP-a

U okviru kriterijuma za oblast javne uprave koje treba ispuniti vlada i relevantne institucije Republike Kosovo u skladu sa članom 120. SSP-a, ostaje potpuna konsolidacija pravnog okvira (usvajanje i izmena i dopuna zakona i podzakonskih akata), kao i primena politika i zakona u celini.

Deo obaveza SSP-a, prema preambuli (tačka 4), jeste i razvoj civilnog društva i demokratizacija, su elementi na kojima strane se obavezuju da doprinese političke stabilizacije, ekonomskog i institucionalnog razvoja Kosova. U tom kontekstu, jedan od opštih principa SSP-a (član 3) u oblasti javne uprave je poštovanje demokratskih principa kao osnova za oblikovanje politika. Ovo zahteva međusektorsku saradnju između Vlade i civilnog društva, kao i omogućavanje uključivanja u procesu izrade politika kroz procesa javnih konsultacija.

Zahtevi od ostalih mehanizama za pristupanje u EU

Na svom trećem sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, održanom 8. oktobra 2019., Komisija je naglasila da sprovođenje reforme javne uprave trebalo da bude napor cele Vlade. takođe je istaknuta zabrinutost zbog političkih imenovanja u javnoj upravi. Kao rezultat toga, Kosovo će obezbediti da sva regrutovanja, posebno na visokim rukovodećim pozicijama, da poštuju principe zasluga, kao i transparentnosti i pravnog i ravnopravnog zastupljenosti.

Rukovodeće odgovornosti će se sprovesti u svim Vladama, na koordiniran način od strane bivše Ministarstva za javnu uprav (sada MUP), Ministarstva za finansije i Kancelarije Predsednika Vlade. EK je takođe pozvala Kosovo da sprovedi Akcioni plan racionalizacije Agencija na sveobuhvatan i transparentan način. Ovo se planira dogoditi u jedan srednjoročni period, počevši od 2020 od prve faze racionalizacije.

Što se tiče nalaza iz *Izveštaja EK o Kosovu - 2019.*, među glavnim identifikovanim izazovima su: politički uticaj na regrutovanje u visoko-rukovodećim mestima u državnoj službi i regrutovanje bez zasluga; kašnjenja u usvajanju posebnih zakona u skladu sa Zakonom o opštem upravnom postupku (ZOUP); neadekvatna procena učinka, koja i dalje ima mali uticaj na razvoj karijere za državne službenike.

Što se tiče preporuka, potrebno je usvojiti podzakonske akte Zakonskog paketa i započeti njihovu primenu u najkraćem mogućem roku; treba povećati odgovornost u institucijama, posebno na nivou menadžmenta; treba uskladiti zakonodavstvo sa ZOUP; treba poštovati principe u zapošljavanju i uklanjanju uticaja politike na administraciju; treba stvoriti nove jedinice za upravljanje ljudskim resursima u skladu sa Zakonskim paketom i treba pružiti bolje usluge građanima kroz digitalizaciju usluga (e-Kosovo Portal).

Prema *Zaključcima sastanka PGRJU 2019.*, planiranje u oblasti javne uprave treba da bude strateški i povezano sa vladinim prioritetima, sektorskim strategijama, srednjoročnim okvirom rashoda i budžetom u raspolaganju. Važan kriterijum je okončanje procesa klasifikacije radnih mesta. Kako bi se ovaj proces uspešno okončao, Skupština Kosova je odobrio paket okvirnih zakona za RJU, koji uspostavlja pravnu osnovu, a ovaj proces će biti okončan nakon razmatranja odredbi Zakona o javnim službenicima i Zakona o platama koje Ustavni sud je presudio kao neustavne (zbog čega je sud obustavio ove zakone do kraja aprila). Ovi zakoni su obustavljeni odlukama Ustavnog suda od 25. novembra, odnosno 17. decembra. Obustava Zakona o javnim službenicima nastavljena je od kraja februara 2020. do kraja aprila 2020, dok novi Zakon o platama je obustavljen do kraja juna 2020. Vakuum stvoren u ovom slučaju popunjen je Zakonom o civilnoj službi i starim Zakonom o platama civilnih službenika i podzakonskim aktima koji proizilaze iz ovih zakona. Presudom od 30. juna 2020. Ustavni sud je naglasio da Zakon o javnim službenicima sadrži nekoliko članaka koji nisu u skladu sa Ustavom Kosova. Kao rezultat toga, Ustavni sud je zatražio od Skupštine Kosova da dopuni-izmeni te članke na osnovu rezultata predmetne presude. Dok je Zakon o platama potpuno poništen, jer prema Ustavnom sudu ovaj zakon nije u potpunosti u skladu sa Ustavom. Kao rezultat toga, ovaj zakon je proglašen nevažećim, a istovremeno su presuđene odluke za izricanje privremenih mera u vezi sa njegovom obustavom.

Što se tiče javnih usluga i upravljanja ljudskim resursima, potrebni su dalji napor za depolitizaciju uprave i potpuno sprovođenje odgovarajućih odredbi za sprečavanje korupcije i promocije integriteta u civilnim službama.

U martu 2017. Skupština i Vlada potpisali su Memorandum saradnje za racionalizaciju državnih agencija, i radna grupa osnovana od strane MJU-a (sad MUP, shodno Odluci br. 07-V-014 Skupštine Republike Kosovo, sa plenarnog sastanka održanog 3. juna 2020. za izbor Vlade Republike Kosovo, kao i u skladu sa članom 19 (6.2) Poslovnika Vlade br. 09/2011 (GZ, br. 15/2011, od 12. septembra 2011.) i Uredba (CRC) br. 07/2020 o izmjeni i dopuni Uredbe (NRC) br. 06/2020 za oblasti administrativne odgovornosti kancelarije premijera i ministarstava odobren je na 5. sastanku vlade Kosova, Odlukom br. 03/05 od 15. juna 2020.) završio je Koncept-dokument za prvi talas racionalizacije i uspostavljanju jasnih linija odgovornosti za agencije koje posluju u Skupštini Kosova, koji je usvojen od Vlade na datum 9. oktobra 2018. Zakon o racionalizaciji nezavisnih agencija i institucija biće potpisan tokom druge polovine 2020. Štaviše, Posebna grupa za reformu javne uprave (PGRJU). Naznačila i smanjenje administrativnog opterećenja kao visokog prioriteta.

Posle sastanka PGRJU-a, od 22. maja 2019., MJU je formirala radne grupe za sprovođenje zakonskog paketa. Zatim je radnim grupama dodelila zadatke i odgovornosti i odredila rok određenih aktivnosti koje će sprovesti svaka grupa. Nacrt- uredbe koje proizilaze iz Zakonskog Paketa za RJU izrađeni su i podvrgnuti postupku javnih konsultacija na platformi za javne konsultacije. U međuvremenu se očekuje njihovo usvajanje tokom 2020. Sve ove uredbe izrađene su uz podršku stručnjaka iz EU projekta podrška za Reforme javne uprave i sada su u fazi preliminarnih konsultacija. Vlada će dati visoki prioritet konsolidaciji zakonskog okvira za RJU, na taj način ističući ubrzavanje u harmonizaciji suspenzije više od 200 delova sektorskog zakonodavstva sa Zakonom o opštim upravnim postupcima, sa ciljem garantovanja zakonske sigurnosti za građane i preduzeća.

Kosovo u okviru RJU-a izradiće sveobuhvatni dokument o politici javne finansijske kontrole sa fokusom na definisanje i primenu Menadžerske odgovornosti i javnu internu finansijsku kontrolu u javnom sektoru.

Daljnje obaveze koje su proizilazile na majskom sastanku PGRJU-a, i u cilju da se što efektivnije obezbedi sprovođenje reforme javne uprave i obezbeđivati da se potrebni finansijski i ljudski resursi dodele za ovu ulogu, osetljivo će se poboljšati profesionalni razvoj i kvalitet državnih službenika kao i će se poboljšati kvalitet i broj obuka obezbeđeni od KIJU.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u oblasti javne administracije je postavljen, međutim još uvek nije kompletiran. Primarno zakonodavstvo o Civilnoj službi je u skladu sa principima EU-a, međutim nedostaci su приметni pogotovo u pogledu uređivanja upravnih postupaka, javnih odgovornosti, po principima rodne ravnopravnosti, sudskim upravnim postupcima; kao i odgovornosti javnih institucija.

Osnovni zakoni na kojima se zasnivaju funkcije javne uprave:

- Zakon br. 06/L-11 za organizovanje i funkcionisanje državne uprave i nezavisnih agencija;
- Zakon br. 06/L-13 za plate u javnom sektoru. Ovaj zakon je obustavljen od Ustavnog suda do 30. juna 2020. Kao rezultat toga, Zakon 03/L-147 o platama državnih službenika stupa na snagu.
- Zakon br. 06/L-114 za javne službenike. Ovaj zakon je zatražio da izmeni Skupština Kosova presudom od 30. juna 2020. koju je doneo Ustavni sud;
- a u međuvremenu stvoreni vakuum od ove obustave biće popunjen Zakonom br. 03/L-149 o civilnoj službi.
- Zakon br. 05/L-031 za opšti upravni postupak;
- Zakon br. 04/L-145 za Vladina tela informacionog društva.

Okvir politika

Strateški okvir za reformu javne uprave je određen od strane Ministarskog saveta za Reformu javne uprave, pružajući potrebne instrukcije o ulogama i odgovornostima nadležnih institucija. Na ovaj način, pristup reformi javne uprave je određen kroz Strateški paket za reformu javne uprave koji se sastoji od tri odvojena dokumenta, pripremljena i upravljana od strane glavnih pfortelja, na nivou centralne koordinacije. U oblikovanju novog pristupa reformi javne uprave, uzeti su u obzir ključna pitanja kao što je određeno u strategiji proširenja od strane Evropske komisije i predstavljeno u detaljima od strane OECD/SIGMA kroz osnovne principe javne uprave. Naime, javna uprava Republike Kosovo angažovana je da funkcioniše na osnovu glavnih principa i oblasti OECD/SIGMA, kao što su sledeći:

- Strateški okvir reforme javne uprave;
- Razvoj i koordinacija politika;

- Javne usluge i upravljanje ljudskim resursima;
- Odgovornost;
- Pružanje usluga;
- Upravljanje javnim finansijama.

U skladu sa ovim principima, relevantne oblasti su grupisane u tri „stuba RJU-a“, u okviru kojih je glavnim pforteljima data odgovornost za razvoj jedne ili više strateških dokumenata. Tri stuba strateškog okvira reforme javne uprave su kao u nastavku:

- Prvi stub – razvoj i koordinacija politika – pod nadležnošću je Kancelarije Predsednika Vlade;
- Drugi stub – civilna služba, ljudski resursi, odgovornost i pružanje usluga – u nadležnosti je bivšeg Ministarstva za javnu upravu, sada MUP;
- Treći stub – upravljanje javnim finansijama – pod nadležnošću je Ministarstva za finansije.

Na zahtev organizacija civilnog društva koja se bave rodnom ravnopravnošću, drugi stub treba da obuhvati kriterijum pružanja usluga prema principu ravnopravnog tretmana za žene i muškarce.

Okvir politika za prvi stub reforme javne uprave se sastoji od:

- Strategije za poboljšanje i koordinaciju politika 2017-2022; i
- Strategije za bolje regulisanje 2014-2020.

Okvir politika za drugi stub reforme javne uprave se sastoji od:

- Strategije za modernizaciju javne uprave 2015-2020.; i
- Strategije za elektronsko upravljanje 2016.-2020.

Okvir politika za treći stub reforme javne uprave se sastoji od:

- Strategija interne kontrole javnih finansija 2015-2019.; i
- Strategija upravljanja javnim finansijama.

Pored toga, Vlada je takođe usvojio novu Vladinu strategiju za saradnju sa civilnim društvom 2019. - 2023., koja ima za cilj poboljšanje učešća civilnog društva u kreiranju i primeni politika i zakonodavstva; izgradnja sistema pružanja javnih usluga putem OCD-a; izgradnja sistema zasnovanog na kriterijumima postavljenim za finansijsku podršku OCD; i negovanje integrisanog pristupa razvoju volontiranja.

Institucionalni okvir

U okviru bivšeg Ministarstva unutrašnjih poslova, sad MUP, oblast javne uprave u smislu institucionalnog okvira na nacionalnom nivou sastoji se od Agencije za informaciono društvo (AID) i Instituta Kosova za javnu upravu (IKJU).

Bivši MJU, sada MUP, je već ima izgrađenu naprednu infrastrukturu za omogućavanje pružanja elektronskih usluga preko Državne mreže koja obuhvata sve kancelarije centralne i lokalne uprave i Centra za državne podatke. Ova infrastruktura služi svim institucijama centralnog i lokalnog nivoa. Trenutna arhitektura ove infrastrukture daje čvrstu osnovu za pružanje elektronskih usluga građanima, kao i za modernizaciju javne uprave. Dalja modernizacija javne uprave zahteva kontinuirano održavanje i ulaganje u skladu sa rastom elektronskih usluga, trendova tehničkih-tehnoloških razvoja i povećanja sigurnosti.

Uredba br. 05/2016. o minimalnim standardima za javne konsultacije odobrena je u aprilu 2016., a primenjuje se od januara 2017. Kancelarija za dobro upravljanje (KDU)/ Kancelarija Predsednik Vladea, prema Uredbi br. 05/2016. o minimalnim standardima za javne konsultacije je odgovorni organ za koordinaciju procesa konsultacija, a koji se sprovodi putem *Onlajn platforme za javne konsultacije*. Pored

ove platforme, uredba takođe predviđa upotrebu drugih oblika i tehnika javnih konsultacija kako bi se u kreiranju politika stvorile sveobuhvatne interesne grupe. Ovi obrasci i druge tehnike treba da budu pogodni i dostupni građanima Kosova, u zavisnosti od teme o kojoj se govori i specifičnosti osetljivosti te teme. Pored ovog mehanizma, od 2018. postoji i konsultativni mehanizam između Vlade i OCD-a drugih zainteresovanih strana u okviru zajedničkih institucionalnih struktura EU-Kosovo koje je osnovala SSP. Uređen u skladu sa odgovarajućim smernicama koje je odobrilo Ministarstvo za evropske integracije u 2018., ovaj mehanizam je odgovarajući forum koji doprinosi oblikovanju politike i primeni SSP-a, i kao takav treba je bolje iskoristiti vlada i civilno društvo.

Od 2017., sa odobrenjem Uredbe MF-No.04/2017, Kosovo je izgradilo sistem sa ujedinjenim pravilima što se tiče javnih finansija NVO-a, pravila koja određuju minimalne kriterijume u vezi sa javnim finansiranjem. Štaviše, Vlada je 2. aprila 2019. Odlukom br. 05/96, uspostavila mehanizme saradnje Vlade sa civilnim društvom, odnosno Saveta za saradnju Vlade sa civilnim društvom. To je glavni i stalni savetodavni mehanizam koji koordinira i poboljšava celokupan proces saradnje Vlade sa civilnim društvom, gde KDU služi kao Sekretarijat. Savetom ko-predsedavaju generalni sekretar KPV-a i izvršni direktor platforme CiviKos. Ovaj savet se sastoji od 29 članova: 15 iz NVO-a i 14 iz institucija.

Podrška donatora

Što se tiče donatora u oblasti javne uprave, trenutno postoji podrška projektima koji su usmereni na povećanje kapaciteta ljudskih resursa u upravi, pružanju boljih usluga građanima i funkcionalnom pregledu uprave sa posebnim naglaskom na nezavisne i izvršne agencije. Ovi projekti su sledeći:

- *Dalje jačanje sposobnosti za obučavanje, Instituta Kosova za javu upravu (IKJU), sa periodom primene 2019-2020, uz podršku nemačke vlade;*
- *Poboljšanje izveštavanja o strateškom okviru RJU-a, sa periodom primene od 1. januara do 30. juna 2020., podržano od strane SIGMA/OECD;*
- *Podrška Kancelariji za strateško planiranje Kancelarije Predsednik Vladea, koju podržava EU (IPA);*
- *Podrška poboljšanju razvoja politika na Kosovu u okviru Kancelarije Predsednik Vladea, sa periodom sprovođenja 2016.-2020, podržana od SIDA.*

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Stvaranje apolitičke, profesionalne, zasnovane na zaslugama i dobro upravljane civilne službe kroz reorganizaciju ministarstava i njihovih podređenih organa, okončanjem procesa klasifikacije radnih mesta, sprovođenje novog sistema plata i unapređenja;
- Poboljšanje sistema upravljanja ljudskim resursima putem njegove povezanosti sa sistemom plata, nakon okončanja procesa klasifikacije radnih mesta prema novom zakonodavstvu;
- Jačanje kapaciteta civilnih službenika u upravi sa ne-većinskim grupama, na osnovu važećeg zakonodavstva, sa 10% na centralnom nivou (od 8.75% koliko je sada) i u srazmeri sa brojem stanovništva u odgovarajućoj opštini lokalnog nivoa;
- Dalje jačanje uprave kroz izgradnju kapaciteta za planiranje, analizu, razvoj i sprovođenje politike u cilju stvaranja značajnih, ekonomsko efikasnih i pristupačnih finansijskih politika;
- Završetak pravnog i operativnog okvira RJU-a i okončanje reformi troškova biće osnova za utvrđivanje opšteg i finansijskog delokruga sektorske budžetske podrške;
- Dalje poboljšanje kvaliteta javnih konsultacija, u skladu sa Uredbom o minimalnim standardima za ovaj postupak;
- Obezbeđivanje dovoljnih sredstava za sprovođenje zakonskog paketa za RJU;
- Pružanje boljih usluga građanima kroz Uslužne centre za građane (*One Stop Shop*) kao i stvaranje portala usluga e-Kosova;
- Unapređenje elektronske uprave u cilju povećanja efikasnosti usluga i transparentnosti prema javnosti. AID/bivši MJU (sad MUP) ima za cilj da modernizuje i poveća kvalitet elektronskih usluga, što će povećati i transparentnost;

- Povećanje transparentnosti prema javnosti kroz unapređenje Portala za otvaranje podataka, gde će se objavljivati podaci institucija centralnog i lokalnog nivoa.

Lokalna samouprava

Ustavna osnova za lokalnu samoupravu predviđena je Ustavom Republike Kosovo, Poglavlje X određuje „Osnovna jedinica lokalne samouprave na Kosovu je opština. Opštine uživaju visok stepen lokalne samouprave i ohrabruju i obezbeđuju aktivno učešće svih građana, žena i muškaraca, u procesu donošenja odluka opštinskih organa“.

Pravo lokalne samouprave se garantuje ustavom i uređuje zakonom. Takođe, lokalna samouprava se vrši kroz predstavničke organe koji su izabrani na opštim, jednakim, slobodnim i neposrednim izborima tajnim glasanjem. Republika Kosovo poštuje i primenjuje Evropsku povelju za lokalnu samoupravu u meri u kojoj se to zahteva od zemlje potpisnice. Lokalna samouprava zasniva se na načelima dobrog upravljanja, rodne ravnopravnosti, transparentnosti, efikasnosti i efektivnosti u pružanju javnih usluga, obraćajući posebnu pažnju na posebne potrebe, uključujući žene, muškarce, osoba sa ograničenim sposobnostima, kao i zajdenica koja nisu većina i njihovih pripadnika.

U pogledu rodne ravnopravnosti, iako je poštivanje načela rodne ravnopravnosti u lokalnoj samoupravi zakonska obaveza, zvaničnici o rodnoj ravnopravnosti u opštinama suočavaju se sa nedovoljnom političkom voljom da ih uključe u procese politike, što doprinosi nedostatku rodne perspektive u lokalnom zakonodavstvu i politikama. Štaviše, neki takvi službenici imaju slab kapacitet za analizu pola i druge procese politika, što im sprečava da ispune svoje obaveze, dok nedostatak izvršnih ovlašćenja, nedovoljna finansijska sredstva i dnevni red političkih partija takođe narušavaju rad. njihove. Te i druge obaveze zahtevi su koji proizilaze i iz Akcionog plana za rodno stanje EU.

Izveštaj EK za Kosovo – 2019. istakne da nivo zastupanja žena na rukovodećim pozicijama na lokalnom nivou i dalje ostaje pitanje koje treba rešiti sa većim prioritetom, i ako je bilo napretka u tom pogledu. Takođe treba povećati kvalitet javnih konsultacija na lokalnom nivou. Treba povećati kapacitet ljudskih i finansijskih resursa da bi omogućile povećanje kvalitet opštinskih usluga. Takođe postoji potreba za daljnju depolitizaciju lokalne uprave i poboljšanjem nadzora Skupština Opština.

1.1.3. Ombudsman⁶

Ovo poglavlje obuhvata delokrug Institucije ombudsmana (IO), kao nezavisne ustavne institucije koja prati, štiti i promoviše ljudska prava i slobode. Ista obuhvata kriterijume koji proizilaze iz procesa integrisanja Republike Kosovo u Evropsku Uniju, trenutno stanje ispunjavanja mandata, izazova sa kojima se ova institucija suočava, kao i njegove planove i prioritete za budućnost.

Zahtevi SSP-a

Pošto EU posvećuje poseban značaj ljudskim pravima, kako bi se zagarantovalo njihovo poštovanje, nametnula je određene preduslove, uključujući političke kriterijume Kopenhagena, koji između ostalog zahtevaju stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu zakona, ljudska prava i poštovanja i zaštitu nacionalnih manjina, tu se uključuje i Institucija ombudsmana.

U okviru relevantnih članova SSP-a koji se nadovezuju sa Institucijom Ombudsmana i njegovim mandatom su sledeći:

- Član 3: „*Poštovanje demokratskih principa i ljudska prava kao što su proglašena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima 1948. i kao što su definisane u Konvenciji za zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda 1950., sa konačnim aktom Helsinkija i Pariskom poveljom za novu Evropu, poštovanje principa*

⁶ Ovo poglavlje je povezano sa poglavljem 3.23. *Poglavlje 23. acquis-a: Pravosudni sistem i osnovna prava* (matrica kratkoročnih mera).

međunarodnog prava, uključujući potpunu saradnju sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju (MKT) i njen preostali mehanizam, Međunarodni krivični tribunal i poštovanje pravne države i principi tržišne ekonomije kao što su odražena u dokumentu Banske konferencije za ekonomsku saradnju Konferencije za saradnju i bezbednost u Evropi formiraju osnovu politika EU-a i Kosova i čine ključne elemente ovog Sporazuma.

- Član 4: „Kosovo je posvećeno poštovanju prava i međunarodnih instrumenata, ali ne samo one koje se nadovezuju sa zaštitom osnovnih ljudskih prava, do zaštite lica koji pripadaju manjinama i bez diskriminisanja po bilo kojoj osnovi“.
- Član 7: „Razvoj regionalne saradnje i dobrosusedskih odnosa, kao i poštovanje ljudskih prava, uključujući prava lica koji pripadaju manjinama, opasan su za SSP. Postizanje i sprovođenje ovog Sporazuma se obavlja u okviru SSP-a i zasniva se na samim zaslugama Kosova“.

Dok, članom 120. SSP-a osim što je predviđeno da postoji profesionalna javna uprava, koja je efikasna i odgovorna, izričito je predviđeno sledeće: „Saradnja obuhvata i poboljšanje efikasnosti i kapaciteta nezavisnih tela koja služe za funkcionisanje javne uprave i za delotvoran sistem provere i ravnoteže“

Zahtevi od ostalih mehanizama za pristupanje u EU

U zaključcima poslednjeg sastanka od Pododbor za pravdu, slobodu i sigurnost, od juna 2019., kao i Izveštaj EK o Kosovu za 2019., naglašava potrebu da se osigura adekvatno praćenje sprovođenja preporuka ombudsmana. Takođe treba napomenuti da je na osnovu sporazuma o Ugovoru Sektorskog budžeta o reformi javne uprave između Vlade Kosova i Evropske komisije dogovoreno da se do 2020. poveća stepen primene preporuka koje IO izdaje za javne organe u Republici Kosovo, biće povećano na 60%.

Sve u svemu, Republika Kosovo treba da poboljša uslove za funkcionisanje Institucije ombudsmana, kako u pogledu primene Zakonskog okvira, garantovanje izdržljive finansijske, organizacione i funkcionalne nezavisnosti, tako i adresiranja i adekvatno praćenja primene preporuka koje IO izdanja.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

U nastavku je naveden glavni zakonodavni okvir kojim se uređuje delokrug Institucije Ombudsmana u Republici Kosovo:

- Ustav Republike Kosovo
- Zakon o Ombudsmanu
- Zakon o Zaštiti od diskriminacije
- Zakon o Rodnoj ravnopravnosti
- Zakon o Pristupu javnim dokumentima.

Zakonskim paketom o ljudskim pravima, koji se sastoji od Zakona o Ombudsmanu, Zakona o Zaštiti od diskriminacije i Zakona o Rodnoj ravnopravnosti, usvojenih jula 2015., Instituciji Ombudsmana su prenesene i neke druge odgovornosti.

Da bi IO bila u potpunom skladu sa Pariskim principima o nacionalnim institucijama za ljudska prava, koji su minimalni međunarodni kriterijumi koje treba da ispuni svaka nacionalna institucija za ljudska prava u jednoj zemlji da bi mogla da se smatra pouzdanom i dostojnom da obavlja svoj mandat, pokušano je da se novim Zakonom o Ombudsmanu dodatno ojača uloga te institucije, dodavanjem odredbi kojima se obezbeđuje organizaciona, administrativna i finansijska nezavisnost. Štaviše, ovim zakonom je produžen funkcionalni imunitet ne samo za Ombudsmana i njegove zamenike, već i celokupnom osoblju, a vlada i opštine su se obavezale da osiguraju prostor ili prostorije pogodne za rad u javnom vlasništvu, kako bi se omogućilo efektivno obavljanje funkcija i odgovornosti IO, i takođe je obezbeđena je i finansijska nezavisnost. Članom 35. ovog zakona se određuje:

- „Bez obzira na odredbe drugih zakona, Institucija Ombudsmana priprema predlog svog godišnjeg budžeta i dostavlja ga na usvajanje Skupštini Republike Kosovo, koji ne može biti manji od budžeta odobrenog za prethodnu godinu. Budžet se može smanjiti samo uz odobrenje Ombudsmana“.
- U slučaju povećanja obaveza i nadležnosti Institucije ombudsmana ovim i drugim zakonima, ovo je praćeno i **dodatnim odgovarajućim i posebnim finansijskim sredstvima i ljudskim resursima**.
- *Institucija Ombudsmana upravlja na nezavisan način sa svojim budžetom“.*

Pravni paket o ljudskim pravima je, između ostalog, odredio brže vremenske rokove za razmatranje slučajeva, osnivanje Nacionalnog mehanizma za sprečavanje torture (NMST), pokrivanje ne samo javnog sektora već i privatnog sektora, shodno slučajevima diskriminacije, kaznene mere za ne-saradnju sa Ombudsmanom, pokretanje sudskih postupaka od strane Ombudsmana, predstavljanje Ombudsmana u svojstvu prijatelja Suda (*amicus curiae*) u sudskim procesima koji se odnose na ljudska prava, pitanja ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije, itd.

Ombudsman, u okviru odgovornosti kao NMST, odgovoran je da redovno i bez najavlivanja poseti sva mesta u kojima se drže lica koja su lišena slobode (uključujući policijsko zadržavanje, pritvor, boravak u zdravstvenim institucijama, carinsko zadržavanje, zabranjivanje emigracije i svako mesto kada postoji sumnja da je došlo do kršenja ljudskih prava i sloboda); kao i da uspostavi poseban mehanizam koji će obavljati sve funkcije NMST-a. Ombudsman treba da saraduje sa međunarodnim i domaćim mehanizmima u oblasti sprečavanja torture kao i drugih oblika tretiranja ili drugih oblika okrutnog, nehumanog i ponižavajućeg kažnjavanja. Takođe, Ombudsman može dati sugestije i preporuke za odgovorna lica i institucije u kojima se drže lica koja su lišena slobode, bez obzira na vrstu ili objekat i okolnosti njihovog zadržavanja, radi poboljšanja njihovog tretiranja i uslova.

Što se tiče transponovanja *acquis-a* u nacionalnom zakonodavstvu ove oblasti, do sada je postignuto *značajno* transponovanje (delimično), konkretnije Zakon o zaštiti od diskriminacije i Zakon o rodnoj ravnopravnosti.

Institucija Ombudsmana na Kosovu nastavila je da radi na ispunjenju svoje ustavne misije i da bude zaštitnik prava građana Kosova vis-à-vis postupaka javnih organa. Trenutno, IO svoju delatnost obavlja u centralnoj kancelariji u Prištini i u regionalnim kancelarijama u Prizrenu, Peći, Gnjilanu, Uroševcu, Đakovici, Gračanici, Mitrovici i u Severnoj Mitrovici.

Prema godišnjem izveštaju Ombudsmana, iz godine u godinu je evidentiran progresivan porast broja preporuka proleđenih odgovornim institucijama kao i pozitivan trend njihovog sprovođenja, šta je uticalo na povećanje poverenja građana u instituciji i porast odgovornosti od strane javnih organa, po pitanju ispunjavanja njihovih ustavnih i zakonskih obaveza, u službi građana.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Na osnovu mandata i misije IO, osnovni cilj i svrha rada IO je da dođe do istrage slučajeva, prema predstavkama građana muškaraca i žena, sa ciljem da se zaštita i promovisanje osnovnih ljudskih prava i sloboda ostvaruju sa odgovornošću, potrebnom brzinom i profesionalnošću. U tom pravcu, IO će u ovom periodu dodatno povećati procenat i broj pozitivno rešenih predmeta i broj preporuka upućenih nadležnim organima. IO će takođe povećati broj slučajeva koji se rešavaju *ex officio* čime će se adresirati sistematska pitanja ljudskih prava koja uključuju veliki broj građana i time uticati na poboljšanje sistema ljudskih prava u Republici Kosovo. Ovo će se postići putem podizanja profesionalnih kapaciteta saradnika IO u određenim oblastima, što će biti praćeno kvalitativnim rastom rešavanja predmeta, preporuka i njihovim sprovođenjem, za koje se očekuje da će iz godine u godinu zabeležiti značajan porast. IO će takođe pridati značaj unapređenju saradnje sa javnim vlastima, civilnim društvom i medijima, kao i članstvu u različitim međunarodnim mrežama, što će omogućiti razmenu informacija o

najnovijim događajima u oblasti ljudskih prava i iskustava drugih sličnih institucija, kako bi ih mogli sprovesti na Kosovu.

Konkretno, srednjoročni prioritetni ciljevi u ovom poglavlju su sledeći:

- Povećanje pouzdanosti građana u Instituciju Ombudsmana i promovisanje ljudskih prava;
- Kontinuirano povećanje sprovođenja preporuka Institucije Ombudsmana od strane nadležnih institucija;
- Zaštita ljudskih prava i sloboda, sa posebnim osvrtom na sistematska pitanja koja su najvažnija za interese i brige građana;
- Izgradnja kapaciteta novih odeljenja za realizaciju svojeg mandata u skladu sa zakonom, sa fokusom na Odeljenje za zaštitu od diskriminacije i Odeljenje za prava dece; i
- Unapređenje saradnje sa javnim vlastima, civilnim društvom i medijima, ali i sa različitim međunarodnim mrežama.

1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga⁷

Ovo poglavlje pokriva civilni demokratski nadzor nad bezbednosnim institucijama, koji se odnosi na vršenje civilne kontrole putem Skupštine Republike Kosova, odnosno putem relevantnih parlamentarnih Komisija (Komisija za pitanja bezbednosti i odbrane, Komisija za nadgledanje Kosovske agencije za inteligenciju), Predsednika, Predsednik Vladea i Ministra odbrane.

SSP ne sadrži posebne odredbe u vezi ove oblasti, ali Kosovo sprovodi povezane zahteve koji proizilaze iz drugih mehanizama za pristupanje u EU.

Zahtevi koji proizilaze iz Izveštaja EK o Kosovu

Pitanje verifikacije članova parlamentarne Komisije za nadgledanje Kosovske agencije za inteligenciju (KAI), utvrđeno Izveštajem o napretku kao neprofesionalna i partizanska verifikacija bezbednosti i da Skupština treba da poveća svoje kapacitete i poboljša svoju stručnost u nadgledanju ove oblasti, ostaje obaveza Kosova da putem dopuna i izmena Zakona o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti uspostavi Agenciju za bezbednost klasifikovanih informacija, kao organ nacionalne bezbednosti, kao i da u bliskoj saradnji sa drugim mehanizmima Republike Kosova, uključe u proces donošenja odluka o verifikaciji bezbednosti i istovremeno dostizanje minimalnih standarda bezbednosti za zaštitu klasifikovanih informacija koje su pod upravom odgovarajućih institucija Republike Kosovo. Odgovarajuća parlamentarna Komisija za bezbednost će biti nadzorni mehanizam kao ove agencije i iste neće biti predmet verifikacije bezbednosti. *Izveštaj EK o Kosovu – 2019.* još uvek ističe da parlamentarni nadzor Kosovske Snage bezbednosti i Kosovske obaveštajne agencije i dalje ostaje nedovoljan.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Oblast demokratskog građanskog nadzora u Republici Kosovo reguliše se sledećim pravnim okvirom:

- Ustav Republike Kosovo - član 65, stav 12;
- Zakon o Ministarstvu odbrane;
- Zakon o Kosovskim snagama bezbednosti;
- Zakon o službi u Kosovskim snagama bezbednosti;
- Zakon o klasifikaciji informacija i provere sigurnosti;
- Zakon o Kosovskoj obaveštajnoj agenciji.

⁷ Ovo poglavlje je u vezi sa poglavljem 3.32. *Poglavlje 31 acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika.*

U međuvremenu kao i uzimajući u obzir dopune i izmene Zakonodavnog Plana Vlade za 2018., 13. septembra 2018. ponovo je prosleđen Vladi Nacrt zakona o Kosovskim Snagama Bezbednosti, Nacrt zakona o Ministarstvu odbrane i Nacrt zakona o službi u Bezbednosnim Snagama Kosova, zajedno sa celim paketom dokumenata koji su propisani Pravilnikom o radu Vlade. Na sastanku od 13. septembra 2018., Vlada Republike Kosova, sa odgovarajućim Odlukama (br. 04/65, br. 05/65 i br. 06/65), usvojila je i prosledila Skupštini Kosova tri (3) gore navedena zakona. Skupština Republike Kosova je usvojila nacrti ovih zakona 14. decembra 2018., a isti su stupili na snagu u januaru 2019. Novi zakonodavni okvir je preciznije utvrdio ovlašćenja demokratskih civilnih kontrolnih organa KSB-a.

Okvir politika

Analiza Strateškog pregleda sektora bezbednosti - usvojena 2014., postavila je strateške ciljeve bezbednosnog sektora u Republici Kosovo, i to: Nezavisnost, suverenitet i teritorijalni integritet; ustavni poredak; održivi privredni razvoj; život, blagostanje, imovina i bezbednost građana Kosova; regionalna stabilnost i članstvo u međunarodnim organizacijama.

Interesi i ciljevi nacionalne sigurnosti određuju osnove za sadašnju i buduću misiju i zadatke institucija u celini, a posebno sigurnosne institucije. U kontekstu interesa nacionalne bezbednosti i analize SRSB, delokrug ove strategije povezuje se integracijom RK u EU ili NATO, dakle, regionalna stabilnost i članstvo u međunarodnim organizacijama.

Istovremeno, civilni nadzor snagama bezbednosti treba da se radi potpuno u skladu sa Rezolucijom 1325 o ženama, miru i bezbednosti, kao i postojećim vladnim strategijama.

Institucionalni okvir

Na osnovu relevantnog zakonodavstva, lanac demokratske civilne kontrole krene od Skupštine (kroz relevantnih parlamentarnih odbora), Predsednik Kosova, kao vrhovni komandant BSK, Predsednik Vlade i Ministar odbrane, čija se ovlašćenja vrše u pozivanju za izveštavanje, imenovanje, napredovanje i nadzor finansija.

Institucionalni okvir za oblast demokratskog civilnog nadzora snaga sigurnosti sastoji se od ovih institucija:

- Predsednik Republike Kosova;
- Skupština Republike Kosova;
- Komisija za nadzor;
- Vlada;
- Predsednik Vlade;
- Ministar odbrane.

Srednjoročni prioritetni ciljevi.

Pridržite se prioritetnim srednjoročnim ciljevima u Poglavlju 31.

1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze⁸

Vlada Republike Kosovo će nastaviti sa promovisanjem dobrosusedskih i konstruktivnih odnosa sa svim državama regiona. Da bi ispunilo regionalnu politiku, Kosovo ostaje privrženo, na konstruktivan i pragmatičan način, povećanju delotvorne regionalne saradnje. Glavni cilj ostaje jačanje saradnje sa prvim

⁸ Ovo poglavlje je u vezi sa poglavljem 3.32. *Poglavlje 31 acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika.*

susedima, podizanje sadašnjeg nivoa sveobuhvatne razmene i unapređenje saradnje u svim oblastima od zajedničkog interesa.

Kosovo nastavlja da podržava dijalog na svim nivoima, regionalnu bezbednost, ekonomsku saradnju, produbljivanje trgovinske razmene, zaštitu i unapređenje ljudskih prava i sloboda. Kosovo ostaje posvećeno potpunoj normalizaciji međudržavnih odnosa sa Srbijom i nastavku dijaloga, i ima za cilj da isti okonča obostranim priznanjem, što bi omogućilo izgradnju održivog mira između obeju zemalja i uspostavljanje diplomatskih i dobrosusedskih odnosa u evropskom duhu, uključujući učešće žena i muškaraca u procesima dijaloga u skladu sa Rezolucijom Ujedinjenih Nacija 1325 o ženama, miru i sigurnosti i dosadašnjim vladinim strategijama.

Učlanjenje Republike Kosovo u međunarodnim organizacijama ostaje jedan od primarnih prioriteta Vlade Kosova, koja nastavlja da ulaže napore u to da postane punopravna članica OUN i njenih specijalizovanih agencija, kao i da poveća svoje učešće i svoju predstavljenost u multilateralnim mehanizmima. Multilateralna diplomatija Kosova nastavlja da bude u službi unapređenja državnih interesa Kosova, demokratskog i ekonomskog razvoja zemlje, kao i preuzimanja međunarodnih obaveza.

Republika Kosovo, kao punopravna članica u regionalnoj organizaciji Jugoistočne Evrope - Regional Cooperation Council/Regionalni savet za saradnju (RSS) - učestvuje na godišnjim sastancima, sastancima odbora, nacionalnih koordinatora kao i na sektorskim sastancima RSS-a. Institucije Kosova u skladu sa zahtevima Zakona o ravnopravnosti polova obezbeđuju da na svim susretima, sastancima, seminarima i konferencijama postoji podjednaka zastupljenost muškaraca i žena.

Prema uslovima za pristupanje EU koji proizilaze iz SSP, srednjoročnih kriterijuma iz Studije izvodljivosti, DPSP i ostalih mehanizama ovog procesa u oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza, Kosovo nastavlja da razvija regionalnu saradnju vezano za poštovanje ljudskih prava, posebno manjina, unapređenje regionalne saradnje u vezi sa kretanjem ljudi, robe i usluga, kao i kapitala. Prema tome, Kosovo vodi politički dijalog sa ciljem da se konsoliduje približavanje između EU i Kosova za unapređenje novih oblika saradnje, u okviru procesa normalizacije odnosa između Kosova i Srbije, i aktivno promoviše regionalnu saradnju.

Od ključnog značaja je da Kosovo nastavi sa savesnom primenom svih sporazuma postignutih do sada između Beograda i Prištine, i da se konstruktivno angažuje na čitavom spektru pitanja uz pomoć EU, uključujući Ugovor zajednice za transport, saradnju u pravosuđu i sporazume o zapošljavanju i socijalnoj politici u JIE, Mrežu za zapošljavanje i socijalnu politiku i Zdravstvenu mrežu Jugoistočne Evrope. Takođe, mora se obezbediti puno učešće Kosova u Deceniji Roma.

Prema zaključcima Saveta, april 1977., regionalna saradnja je jedan od glavnih uslova za sklapanje ugovornih odnosa sa EU. Osim toga, sa ciljem da se ispoštuju obaveze koje proizilaze iz SI i DPSP, Kosovo nastavlja da obezbeđuje aktivnu i konstruktivnu saradnju sa svim regionalnim partnerima. Vlada Republike Kosovo nastavlja da bude konstruktivna što se tiče dijaloga sa Republikom Srbijom i istovremeno je intenzivirala napore za produbljivanje dobrih odnosa sa susednim zemljama. Takođe ostaje prioritet članstvo i proaktivno učešće u regionalnim i međunarodnim organizacijama.

Prema *Izveštaju EK za Kosovu - 2019.*, Kosovo treba da dovrši proces članstva u ReSPA kako bi bila ravnopravna članica. U oblasti nestalih osoba Kosovo će uspostaviti centralni registar za nestala lica i ojačati među-institucionalnu saradnju. Prednost će se dati usvajanju sekundarnog zakonodavstva kako bi se podržalo sprovođenje Zakona o nestalim osobama. Takođe će se povećaju kapaciteti za vođenje održivih forenzičkih praksi, uključujući antropologiju i forenzičku arheologiju. Prema *Izveštaju o zemlji za 2019.*, Kosovo bi trebalo da ukine 100% porez na uvoz iz Srbije i Bosne i Hercegovine.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Pravni osnov za uređenje oblasti međunarodnih sporazuma sastoji se od:

- Zakona br. 04/L-052 o međunarodnim ugovorima;
- Zakon br. 04/L-199 o ratifikaciji prvog međunarodnog sporazuma principa koji uređuju normalizaciju odnosa između Republike Kosovo i Republike Srbije;
- Protokoli o sprovođenju Osnovnog sporazuma za normalizaciju odnosa.

Pravni osnov za uređenje oblasti za nestala lica posredstvom međunarodnih sporazumima obuhvata Zakon br. 04/L-023 o nestalim licima

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti regionalne saradnje i međunarodnih obaveza sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo inostranih poslova i dijaspora, odnosno Odeljenje za regionalne odnose; i
- Kancelarija Predsednika Vlade (odgovorna za dijalog o normalizaciji odnosa sa Srbijom).

Dijalog ima za cilj rešavanje praktičnih pitanja između dve nezavisne i suverene države. Dijalog se obavlja uz posredovanje EU i uz podršku SAD. Dijalog je nastao kao međunarodna obaveza Rezolucije UN iz septembra 2010. za koju je Vlada Republike Kosovo, u skladu sa Ustavom zemlje i Rezolucijom Skupštine pokazala spremnost da ispuni ovu obavezu, kao i ciljeve za poboljšanje života ljudi i približavanje Kosova Evropskoj Uniji.

Kancelarija Saveta za regionalnu saradnju (KSRS) deluje u okviru Kancelarije Predsednika Vlade, pod rukovodstvom Nacionalnog Koordinatora u Savetu za regionalnu saradnju imenovanog od strane Predsednik Vladea, koji predstavlja Republiku Kosovo, kao i koordinira sve aktivnosti za regionalnu saradnju u okviru SRS direktno sa Sekretarijatom u Sarajevu.

Nacionalni koordinator predstavlja Kosovo na sastancima Odbora i godišnjim sastancima Saveta za regionalnu saradnju u Sarajevu. Kancelarija Saveta za regionalnu saradnju zalaže se za među-ministarsku saradnju u cilju ispunjavanja obaveza iz programa RCC-a.

Vladina Komisija za nestala lica, koja deluje u okviru Kancelarije Predsednika Vlade, je vladino telo koje upravlja, nadgleda, usklađuje i koordinira aktivnosti sa lokalnim institucijama, saraduje sa međunarodnim institucijama i organizacijama i drugim akterima, o obelodanjivanje sudbine nestalih osoba kao posledica rata 1998-1999., bez obzira na etničku pripadnost, religiju ili vojni ili civilni status.

Vladina komisija za nestale osobe ima mandat i ima za cilj da zaštiti prava i interese nestalih osoba i njihovih porodica, naročito pravo članova porodice da znaju sudbinu nestalih osoba koje su nestale tokom perioda 1. januara. 1998. - 31. decembra 2000., kao posledica rata na Kosovu u periodu 1998-1999.

Što se tiče odnosa sa međunarodnom zajednicom, Kosovo je član Međunarodnog monetarnog fonda, Svetske banke, Evropske banke za obnovu i razvoj. Pored toga, Kosovo učestvuje na redovnim sastancima CEFTA ali se i dalje suočava sa preprekama koje je stvorila Srbija, gde se od Sekretarijata CEFTA-e zahteva da u ime Kosova potpisuje UNMIK, što predstavlja kršenje Sporazuma o regionalnoj saradnji postignutog u Briselu 24. februara 2012 (za više detalja, pogledajte poglavlje 31).

Republika Kosovo je član ovih regionalnih i međunarodnih političkih inicijativa:

- Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP);

- Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbeglice (MARRI);
- Regionalni savet za saradnju (RCC);
- Venecijanska komisija;
- Centar za bezbednosnu saradnju (RACVIAC);
- Međunarodna organizacija Frakofonija;
- Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi (CEFTA);
- Bečki ekonomski forum (VEF);
- Brdo proces (BP);
- Investicioni instrument za zapadni Balkan (WBIF);
- Energetska zajednica (EnC);
- Investicioni komitet jugoistočne Evrope (SEEIC);
- Radna grupa za ruralni razvoj (SWG);
- Forum trgovinske zajednice jugoistočne Evrope (SEETUF);
- Elektronska inicijativa za jugoistočnu Evropu (eSEE);
- EETO - Transportna opservatorija jugoistočne Evrope;
- Mreža udruženja lokalnih vlasti jugoistočne Evrope (NALAS);
- Mreža javno-privatnog partnerstva jugoistočne Evrope (SEPPPN);
- Američko - Jadranska povelja (A-5);
- Inicijativa za reformu obrazovanja u jugoistočnoj Evropi (ERI SEE);
- Regionalni centar za životnu sredinu (REC);
- Regionalna škola javne uprave (ReSPA);
- Regionalna mreža za zaštitu životne sredine (RENA);
- Regionalni centar za učenje preduzetništva u jugoistočnoj Evropi (SEECCEL);
- Radna grupa za unapređenje i podizanje ljudskog kapitala (TF FBHC);
- Međunarodna organizacija penzijskih supervizora (IOPS);
- Međunarodna unija drumskog saobraćaja u Ženevi (IRU)
- Svetska Banka (WB);
- Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD);
- Međunarodni monetarni fond (IMF);
- Međunarodna asocijacija advokatskih komora (IBA);
- Međunarodno udruženje za socijalno osiguranje (ISSA);
- Stalna radna grupa za ruralni razvoj jugoistočne Evrope (RRDWSG);
- Višegradaska grupa (VG);
- Human Dynamics (HD);
- Sprovođenje jedinstvenog evropskog neba u programu jugoistočne Evrope (ISIS ECAA);
- Investicioni kompakt za JIE (ICSEE);
- Promocija evropskog filma (EFP);
- Šefovi evropske mreže agencija za zaštitu životne sredine (EPA);
- Evropska investiciona banka (EIB);
- Razvojna banka Saveta Evrope (CEB);
- Grupe nezavisnih regulatornih tela za železnicu (IRG -Rail);
- Parlamentarna skupština NATO (NATO PA);
- Evropsko udruženje geoloških službi (EGS);
- Međunarodna organizacija Frankofonije (OIF);
- Međunarodna radio-amaterska unija (IARU)
- Centar za istraživanje i inovacije zapadnog Balkana (WISE);
- Fond za zapadni Balkan (WBF);
- Korporacija milenijumskih izazova (MCC);
- Međunarodni biro izložbi (BIE);
- Regionalna kancelarija za omladinsku saradnju (RYCO);

- Evropski institut za telekomunikacione standarde (ETSI);
- Stalni arbitražni sud (PCA);
- Apostil konvencija (AC);
- Svetska stomatološka federacija (WDF);
- Međunarodna federacija bibliotečkih udruženja i institucija (IFLA);
- Međunarodni savet muzeja (ICOM);
- Egmont grupa jedinica finansijskog obaveštavanja (EGFIU);
- Ugovor o transportnoj zajednici (TCT);
- Međunarodna federacija saveza za umetnost i kulturnih agencija (IFACCA);
- Svetska carinska organizacija (WCO);
- Međunarodni savet za spomenike i spomeničke celine (ICOMOS);
- Jugoistočna evropska kino mreža (SEE Cinema Network);
- Evropska filmska akademija (EFA);
- Regionalno veće jugoistočne Evrope - Međunarodni savet za velike električne sisteme (SEERC CIGRE);
- Svetski savet za vode (WWC);
- Parlamentarna skupština Frankofonije (APF);
- Međunarodna unija za zaštitu prirode (IUCN)
- Međunarodne organizacije vrhovnih revizorskih institucija (INTOSAI);
- Réseau international francophone de formation policière (FRANCOPOL);
- Međunarodni odbor za registraciju životinja (ICAR).

Kosovo je takođe učlanjeno u sledećim sportskim organizacijama:

- Međunarodnu košarkašku federaciju;
- Međunarodnu svetsku plivačku federaciju;
- Međunarodni olimpijski komitet;
- Međunarodnu rukometnu federaciju
- Svetsku tekvondo federaciju;
- Međunarodnu rvačku federaciju;
- Međunarodnu federaciju stonog tenisa (ITTF);
- Međunarodnu federaciju stilova udruženog rvanja (FILA);
- Međunarodnu streličarsku federaciju (FITA);
- Međunarodnu federaciju dizanja tegova (IEF);
- Međunarodnu federaciju školskog sporta (ISF);
- Međunarodnu džudo federaciju (IJF);
- Evropsku mini-golf federaciju (EMF);
- Međunarodnu jedriličarsku federaciju (ISAF);
- Svetsku karling federaciju (WFC);
- Međunarodnu uniju modernog petoboja (UIPM);
- Međunarodnu gimnastičku federaciju (FIG);
- Evropski olimpijski komitet (EOC);
- Međunarodno udruženje amaterskih boksera (AIBA);
- Međunarodnu kickboxing federaciju (IKF);
- Međunarodnu federaciju `Echecs` (Svetska šahovska federacija) (FIDE);
- Međunarodnu streljačku federaciju (ISSF);
- Međunarodnu odbojkašku federaciju (FIVB);
- Međunarodnu federacija atletskih federacija (IAAF);
- Međunarodnu biciklističku uniju (UCI);
- Međunarodnu aeronautičku federaciju (FAI);
- Međunarodnu tenisku federaciju (ITF);

- Evropsku atletsku asocijaciju (EAA);
- Međunarodnu skijašku federaciju (FIS);
- Međunarodnu automobilističku federaciju (FIA);
- Uniju evropskih fudbalskih asocijacija (UEFA);
- Međunarodna federacija fudbalskih asocijacija (FIFA);
- Svetska rvačka unija (UWW);
- Svetska karate federacija (WKF).

Što se tiče regionalne saradnje, Kosovo i dalje ima zadovoljavajuću saradnju sa susednim zemljama.

Sa Albanijom, u okviru jačanja strateške saradnje sa Republikom Albanijom u ekonomskoj, političkoj, kulturnoj, sportskoj i drugim oblastima, održano je ukupno pet zajedničkih međuvladinih sastanaka između Republike Kosovo i Republike Albanije.

Samo na posljednjem zajedničkom sastanku dve vlade potpisan je značajan broj sporazuma kao što su sledeći:

- Sporazum o ukidanju cena roaming usluga za javne komunikacijske mreže između ministarstava nadležnih za oblast elektronskih komunikacija Republike Albanije i Republike Kosovo, potpisan 26.11.2018.;
- Protokol o sprovođenju zajedničkih aktivnosti carinske kontrole na zajedničkom graničnom prelazu Morina-Vrbnica između Ministarstva za finansije Republike Kosovo i Ministarstva za finansije i privrede Republike Albanije, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazuma o saradnji u oblasti javnog duga, stranog finansiranja i odnosa sa međunarodnim finansijskim institucijama, potpisan 26.11.2018.;
- Memorandum o razumevanju između Agencije za industrijsku svojinu RKS i Generalne direkcije za industrijsku svojinu Republike Albanije, potpisan 26.11.2018.;
- Protokol između Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Albanije i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja Republike Kosovo, o bilateralnom priznavanju i unifikaciji modela zdravstvenih, veterinarskih i fito sanitarnih sertifikata koji će pratiti pošiljke živih životinja, proizvoda životinjskog porekla i biljnih proizvoda tokom uvoza, izvoza i tranzita između Republike Albanije i Republike Kosovo, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazum o saradnji u oblasti mladih, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazum između Saveta Ministara Republike Albanije i Vlade Republike Kosova o saradnji, podsticanju biznisa i informisanju dijaspore, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazum između Saveta Ministara Republike Albanije i Vlade Republike Kosova o uzajamnom priznavanju vozačkih dozvola, potpisan 26.11.2018.;
- Sporazum o saradnji u oblasti zdravlja između Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Albanije i Ministarstva zdravlja Republike Kosovo, potpisan 26.11.2018.;

Takođe, Zajednički Sekretarijat Kosovo - Albanija je održao niz zajedničkih sastanaka, koji ima funkcionalnu i aktivnu ulogu u nadgledanju sporazuma o dostignuću između dve zemlje. Sekretarijat je na osnivačkom sastanku održanom u Prištini dogovorio da održi sastanke u razmaku od dva meseca.

Sa Crnom Gorom nedavno, Republika Kosovo je potpisala Sporazum o državnoj granici sa Crnom Gorom dana 26. avgusta 2015., koji je Skupština Kosova ratifikovala dana 21. marta 2018. Tokom protekle tri godine potpisano je nekoliko važnih sporazuma, a to su sledeći:

- Sporazum „Drumski transport putnika i robe“ između Vlade Republike Kosovo i Vlade Crne Gore potpisan je 1. avgusta 2018. Ovaj sporazum je stupio na snagu 10. januara 2020.;
- Sporazum o saradnji u oblasti kulture potpisan je 28. aprila 2017., a sporazum je stupio na snagu 21. novembra 2017.;

- Bilateralni sporazum o programu prekogranične saradnje između Crne Gore i Kosova u okviru IPA II (2014.-2020.), potpisan 20. februara 2017., ratifikovan dekretom predsednika i objavljen u Službenom listu 24. aprila 2017.;
- Dana 5. aprila 2018., potpisan je „Trostrani finansijski sporazum između EU, Kosova i Crne Gore u okviru IPA II, program prekogranične saradnje“ između Kosova koju predstavlja Ministarstvo za evropske integracije i Crne Gore. Objavljeno je 26. decembra 2018.;
- Nakon razmene protokolarnih notifikacija, IPA II Sporazum „Prekogranične saradnje“ između Republike Kosovo i Republike Crne Gore za period 2018-2020. ratifikovan je i stupio na snagu 31. decembra 2019.

Sa Severnom Makedonijom, od potpisivanja Sporazuma o demarkaciji uspostavljeni su diplomatski odnosi između dve zemlje (17. oktobar 2009.), čime se nastavljaju odnosi na prilično dobrom nivou do danas. Republika Severne Makedonije deli cilj sličan sa inostranom politikom Kosova, težeći punom članstvu u EU i NATO. Osnovno za bilateralne odnose obe države bili su i ostaju dugo vremena, uzajamno poštovanje dokumenata Ahtisarijevog plana i Ohridskog sporazuma.

U okviru strateške i susedske saradnje, samo u poslednje dve godine potpisan je niz sporazuma i memoranduma, gde postoje i inicijative koje se očekuju da budu potpisane u bliskoj budućnosti:

- 01.12.2017. izdato je ovlašćenje za potpisivanje "Sporazuma za readmisiju lica koja borave bez ovlašćenja i Protokola za njegovo sprovođenje", između Vlade Republike Kosova i Vlade Republike Severne Makedonije;
- Sporazum između Republike Severne Makedonije i Republike Kosovo o „Borbi protiv trgovine ljudima“ potpisan 16. marta 2018. Nakon razmene protokolarnih notifikacija, sporazum je ratifikovan i stupao na snagu 20. januara 2020.;
- 20.10.2017. izdato je ovlašćenje za potpisivanje "Trostranog finansijskog sporazuma za 2016. o programu prekogranične saradnje IPA II (2014.-2020.) između Kosova i Makedonije" između Kosova koje predstavlja Ministarstvo za evropske integracije, EU predstavljene od strane Evropske komisije i Severne Makedonije koju predstavlja Kancelarije Predsednika Vlade;
- Sporazum o "Uzajamnom priznavanju vozačkih dozvola" između Republike Kosovo i Makedonije, potpisan 01.08.2018.;
- Zakon br. 05/L-149 o ratifikaciji Sporazuma o osnivanju Regionalne kancelarije za saradnju mladih između Kosova, Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije i Srbije (Objavljen: 21.04.2017.);
- 12.07.2018. izdato je ovlašćenje za potpisivanje "Trostranog finansijskog sporazuma između EU, Kosova i Makedonije za 2017. o programu prekogranične saradnje IPA II između Kosova i Makedonije" između Kosova koje predstavlja Ministarstvo za evropske integracije, EU predstavljene od strane Evropske komisije i Severne Makedonije, koju predstavlja Kancelarija Predsednika Vlade.
- 16. avgusta 2017. u Prištini je potpisan protokol između Vlade Republike Kosova i Vlade Republike Severne Makedonije o načinu pripreme urbanističkog planiranja i adekvatne tehničke dokumentacije završnog projekta, opštoj raspodeli troškova i održavanju za zajedničke objekte i o načinu obavljanja granične kontrole na Zajedničkim graničnim prelazima za međunarodni drumski saobraćaj između Republike Kosovo i Republike Makedonije "Stancic – Belanoc".

Bilateralni odnosi sa Srbijom uglavnom se razvijaju u okviru procesa normalizacije, uz posredovanje EU. U okviru ovog procesa postoji niz sporazuma koji su opisani u nastavku.

Energija: Bez obzira na to što se o sporazumu o energiji pregovaralo više od šest godina on se još uvek ne može sprovesti jer je blokiran time što se ne dozvoljava novoj kompaniji da se registruje na Kosovu u skladu sa zakonima Kosova kako je predviđeno sporazumom o energiji postignutim 2013. Konkretno,

nova kompanija, kao ogranak srpske kompanije, odbija da spomene Kosovo kao državu u kojoj će raditi, u svom statutu, uprkos činjenici da sporazum zahteva poštovanje zakona Kosova.

Nesprovođenje ovog sporazuma ima negativan uticaj na uspostavljanje jedinstvenog sistema ovog sektora na Kosovu, uticaj na ispunjavanje obaveza prema građanima Kosova i energetske bezbednost u zemlji, kao i na Agendu 6+ Berlinskog procesa za Agendu za povezivanje.

Diplome: I u oblasti obrazovanja, Srbija nije pokazala spremnost da pomogne studentima, putem sprovođenja sporazuma o uzajamnom priznavanju diploma između dve države, Kosova i Srbije. Od 2011., kada je ovaj sporazum postignut i kasnije proširen u januaru 2016., Srbija ga nikada nije sprovela. Motivi za blokadu izgleda da su političke prirode, orijentisani protiv Albanaca u Preševskoj dolini, kojima je posebno neophodno priznavanje njihovih diploma, pošto studiraju na Kosovu, u odsustvu Univerziteta na albanskom jeziku u Preševskoj dolini u Srbiji i koji žele da se vrate i služe u sektoru obrazovanja ili da se zaposle u drugim javnim sektorima u Preševskoj dolini.

Katastar: Sporazum o katastru, postignut 2011., još nije počeo sa sprovođenjem. Iako je usvojen Zakon o tehničkoj agenciji, u junu 2016., za upoređivanje i verifikaciju katastarskih dokumenata koji će biti vraćeni na Kosovo, Srbija još nije započela sa sprovođenjem za vraćanje na Kosovo skeniranih i verifikovanih dokumenata katastra Kosova.

Iako je **kompletna revitalizacija mosta u Mitrovici** i revitalizacija glavnog puta u severnoj Mitrovici završena, iz razloga političke prirode, srpska strana sprečava njegovo otvaranje za slobodno kretanje pešaka i motornih vozila.

Izbori: Kosovo je izvršilo sve pripreme za redovno odvijanje izbornog procesa vezanog za lokalne izbore u zemlji. Od prošlih lokalnih izbora, 2013., zabeleženo je značajno poboljšanje upravljanja u opštinama u delu na severu Ibra, u skladu sa zakonima Kosova, uprkos činjenici da Srbija još nije potpuno ukinula paralelne strukture na Kosovu.

Integracija bivših pripadnika paralelnih struktura: Integracija bivših policajaca u Policiju Kosova u opštinama na severu Ibra je uspešno završena. Što se tiče integracije pojedinaca bivše, takozvane "Civilne zaštite", Vlada Kosova je ispunila obaveze koje proističu iz sporazuma. U tom kontekstu poseban izazov ostaje otvaranje kancelarija za ove zaposlene u opštinama na severu Ibra.

Što se tiče **Integrisanog upravljanja granicom (IUG)**, kosovska strana u potpunosti sprovodi ovaj sporazum, uključujući stalne zgrade IBM-a: u Merdaru je završena izgradnja graničnog prelaza, čija je izgradnja počela 16. februara 2017., dok je kosovska strana pokrenula sve procedure u vezi sa izgradnjom graničnog prelaza Mutivode. Srpska strana stvara političke prepreke na početku izgradnje prelaza u Brnjača, o čemu je obavestena EU. S druge strane, Srbija se još nije uopšte pomerila u izgradnji još 3 prelaza na kojima je strana domaćin, odnosno u: Jarinju, Mučibabi i Beloj Zemlji.

Što se tiče **telekomunikacija**, ovaj sporazum se generalno sprovodi, a Vlada Kosova je spremna da preduzme sve radnje u cilju njegovog potpunog sprovođenja, obezbeđujući i napredak za pitanja koja su u zastoju, kao što su sledeći: prekogranična koordinacija frekvencija, interkonekcija i roaming između operatera.

U vezi sa Sporazumom o unapređenju slobode kretanja, odnosno **Reciprociteta za registarske tablice motornih vozila**, sporazum koji je postignut u septembru 2016. i čije je sprovođenje trebalo da započne 15. novembra 2016., zbog kašnjenja u usvajanju neophodnih odluka u vezi sa njegovim sprovođenjem i nedavnih političkih događaja koji su rezultirali nacionalnim izborima i stvaranjem novih institucija u zemlji, Kosovo je odložilo njegovo sprovođenje.

U decembru 2015. Ustavni sud je doneo presudu u vezi sa Sporazumom o Asocijaciji opština sa većinskim srpskim stanovništvom. Vlada Kosova će uvek postupati u potpunosti u skladu sa Ustavom Kosova i odlukom Ustavnog suda.

Republika Kosovo je, 31. marta 2020., na osnovu odluke br. 01/20, ukinuo tarifu od 100% na uvoz robe koja potiče iz Republike Srbije i Republike Bosne i Hercegovine. Treba napomenuti da je tarifu nametnula prethodna Vlada kao odgovor na ekonomski i politički pristup Srbije prema Kosovu, njegovu tekuću kampanju za smanjenje broja zemalja koje su priznale nezavisnost Kosova i kampanju sprečavanja članstva Kosova u međunarodnim organizacijama. Gornja odluka naglašava činjenicu da Srbija i pored stupanja na snagu CEFTA na snagu nastavlja da uvodi niz neocarinskih trgovinskih barijera protiv Republiku Kosovo, uključujući tranzitne, tehničke i političke prepreke, uzrokujući tako na Kosovu veliki trgovinski deficit. Paralelno sa ukidanjem carina, Vlada Premijera Kurti je uvela mere reciprociteta protiv Srbije. Pored toga, Vlada će vršiti pregled primene ovih mera najmanje jednom mesečno, počev od 15. juna 2020.

6. juna 2020., na osnovu odluke 03/03, nova Vlada na čelu sa Premijerom Avdullahom Hotijem ukinula je odluke 01/14 i 01/37 Kurti vlade u vezi sa merama reciprociteta koje su uvedene protiv Srbije. Nova odluka vlade Hotija donesena je u kontekstu uklanjanja svih prepreka, kako bi se omogućio nastavak dijaloga sa Srbijom.

Bosna i Hercegovina nije promenila svoj stav o priznavanju nezavisnosti i suvereniteta Kosova. Uprkos činjenici da su građani Kosova morali da dobiju vizu za ulazak u Bosnu i Hercegovinu, vlasti Kosova čak i nakon nezavisnosti i uspostavljanja viznog režima, nisu primenjivale vizni režim za bosanske državljane za ulazak na Kosovo. Čak i nakon dobre volje Kosova, bosanske vlasti nisu reagovala pozitivno, pri čemu i dalje, vize za kratak boravak za građane Kosova se izdaju samo na poziv stranih diplomatskih misija i međunarodnih organizacija akreditovanih u Bosni i Hercegovini. Tako je, putem odluke vlade Republike Kosova, u januaru 2014., popisu država, čijim građanima je bila potrebna viza za ulazak na teritoriju Kosova, dodata i Bosna i Hercegovina, pri čemu sada bosanski građani treba da se prijave u ambasadi Kosova u Tirani za dobijanje vize, dok građani Kosova obezbeđuju vize u Ambasadi Bosne i Hercegovine u Skoplju.

Nakon uspostavljanja recipročnih mera, konstantno se nastojalo da se realizuju sastanci na tehničkom nivou kako bi se rešio problem viza, ali bez uspeha zbog političkog razvoja i okolnosti u obe zemlje, kao i zbog odbijanja od strane visokih zvaničnika Bosne i Hercegovine. Međutim, institucije Kosova su i dalje potpuno posvećene i uporne u rešavanju ovog pitanja.

Uprkos dostignućima u oblasti međunarodnih odnosa, još uvek postoje izazovi koji komplikuju položaj Kosova u međunarodnoj sceni. Nepriznavanje od 5 zemalja članica EU-a predstavlja izazov na putu Kosova ka procesu evropskih integracija. Takođe, nedostatak dovoljnog broja priznanja ometa učlanjenje Kosova u drugim međunarodnim mehanizmima kao što su UN, OEBS ili Savet Evrope, što rezultira da Kosovo nije u mogućnosti da u potpunosti iskoristi mehanizme procene relevantnih konvencija.

U okviru Berlinskog procesa, jula 2018., Samit u Londonu potpisana je Zajednička deklaracija o regionalnoj saradnji i dobrosusedskim odnosima i ratnih zločina i nestalih lica, gde je preko toga Republika Kosovo pokazala svoju spremnost za rešavanje međusobnih regionalnih sporova.

Samit u Poznanju, održan u julu 2019., razmatrao je napredak u sledećim oblastima regionalne saradnje: ekonomije, međusobne povezanosti, dobrosusedskih odnosa, pomirenja i otvorenih bilateralnih pitanja i bezbednosti. Pozdravljena je inicijativa Kosova i BiH da budu domaćini pripremljenih sastanaka u okviru Berlinskog procesa tokom 2020. Tokom samita, kao poseban događaj jeste saglasnost o narednom investicionom paketu za poboljšanje povezanosti između država zapadnog Balkana i onih EU-a. Od 8 odobrenih projekata, Kosovo će imati koristi od projekta namenjenog razvoju železničke linije 10, dakle

koridora Orijent/Istočni Mediteran. Treba napomenuti da će EU investirati 180 miliona evra, iz granta od 728.2 miliona evra koliko je planirano da se investira u 8 projekata za unapređenje drumskog saobraćaja, železnice i energetskog sistema. Ostatak investicija pokrivaće se od budžeta zemalja zapadnog Balkana i kredita Evropske investicione banke (EIB), Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i nemačke razvojne banke (KfW).

Primena programa prekogranične saradnje: o programima prekogranične saradnje, pogledajte 22. poglavlje *acquis-a*.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Dalje širenje diplomatske mreže u zemljama sa regionalnim i globalnim silama sa ciljem konsolidacije kosovskog međunarodnog subjektiviteta i članstva u međunarodnim organizacijama;
- Rešavanje sudbine nestalih osoba, sa naglaskom na identifikaciji posmrtnih ostataka i poštovanju zahteva i prava porodica nestalih;
- Konsolidacija pravne osnove, uključujući odobrenje sekundarnog zakonodavstva, kao i izmena i dopuna i sprovođenje Zakona o nestalim osobama;
- Regulisanje oblast forenzike konsolidacijom pravnog okvira i stvaranjem centralnog registra i za završavanje predmeta;
- Izgradnja održivih forenzičkih kapaciteta.

2. BLOK 2: EKONOMSKI KRITERIJUMI

Ispunjavanje ekonomskih kriterijuma za pristupanje se zasniva na zahtevima koji proističu iz zaključaka Saveta Evrope iz 1993. koji se nazivaju kriterijumima iz Kopenhagena. Funkcionalna tržišna ekonomija je prvi ekonomski kriterijum iz Kopenhagena, koji uključuje:

- Postojanje širokog konsenzusa o bitnim ekonomskim politikama
- Postizanje makroekonomske stabilnosti, uključujući adekvatnu stabilnost cena i održivost javnih finansija i spoljnog platnog bilansa;
- Slobodna interakcija tržišnih snaga zasnovana na mehanizmima ponude i potražnje, uključujući određivanje cijena i liberalizaciju trgovine;
- Eliminisanje bitnih barijera za ulazak i izlazak na tržište (u smislu stvaranja novih preduzeća ili stečaja postojećih);
- Postojanje pravnog sistema, uključujući regulisanje imovinskih prava, kao i sprovođenje zakona i ugovora;
- Širok konsenzus o ključnim pitanjima ekonomske politike;
- Finansijski sektor koji je razvijen u dovoljnoj meri da bi se kanalisale uštede ka produktivnim investicijama.

Mastrihtski kriterijumi, ili ekonomski kriterijumi konvergencije, odnose se na monetarnu integraciju u okviru Evrozone, a zemlje koje imaju za cilj da usvoje evro treba da ispune niz makroekonomskih pokazatelja koji mere:

- Stabilnost cena kroz CPI;
- Održivost i adekvatnost javnih finansija putem ograničavanja nivoa budžetskog deficita (na 3% BDP-a) i nivoa državnog duga u odnosu na BDP;
- Stabilnost dugoročne kamatne stope; i
- Stabilnost deviznog kursa.

Na osnovu zaključaka Saveta iz 2008. i Saveta za opšta pitanja, Evropska komisija je u poslednje dve godine pokrenula novi pristup u cilju promovisanja ekonomskog i političkog razvoja Kosova, sličan sa instrumentima i mehanizmima država članica. U tom kontekstu, Strategija proširenja za Kosovo (i Balkan uopšte) zasniva se na tri osnovna stuba, među kojima je i ekonomsko upravljanje. Jedan od glavnih instrumenata za jačanje ekonomskog upravljanja je dijalog sa EU, uključujući i pripremu Programa za reforme u ekonomiji. Stoga će i procena napretka u ispunjavanju ekonomskih kriterijuma biti u tesnoj vezi sa poboljšanjem ekonomskog upravljanja i programom ekonomskih reformi.

Kao rezultat, prioritetni ciljevi i mere u okviru ekonomskih kriterijuma imaju za cilj da odražavaju suštinu strukturnih reformi u Programu ekonomskih reformi. Naravno, one su usko povezane sa strateškim dokumentima kao što su Program Vlade, sektorske strategije i Nacionalna strategija za razvoj. Dokument takođe uključuje neke od mera koje su preporučene u Izveštaju EK o Kosovu i godišnjeg Pododbora za ekonomiju, finansijska pitanja i statistike.

Što se tiče napretka u ispunjavanju ekonomskih kriterijuma za članstvo, Kosovo treba da nastavi sa naporima za uspostavljanje funkcionalne tržišne ekonomije sposobne da se suoči sa konkurencijom, usmeravajući budžet u pravcu investicija koje generišu rast i jačajući konkurentnost, što bi imalo pozitivne efekte i na smanjenje spoljnog debalansa. Treba da se nastavi privatizacija i da se radi na povećanju naplate domaćih poreza. Pojašnjenje stečajnog postupka pozitivno bi doprinelo ekonomiji. Slično tome, treba razviti ljudski kapital kako bi se smanjila visoka stopa nezaposlenosti muškaraca i žena, treba se boriti protiv neformalne ekonomije i adresirati osnovni pravni i institucionalni faktori koji ometaju pristup biznisa finansiranju, kao i unaprediti fiskalnu stabilnost i poboljšanje efikasnosti javne potrošnje. Prema nalazima OCD-a koja se bave pitanjima rodne ravnopravnosti, nedostaju statistički podaci o rodnim implikacijama neformalnosti u ekonomiji. Takođe, u Anketi o radnoj snazi KAS-a

nedostaju podaci o rodnoj razlici u platama i neformalnoj ekonomiji, podeljeni po polu, etničkoj pripadnosti i relevantnom sektoru. U funkciji povećanja kapaciteta, da bi bili konkurentniji, i dalje su potrebne značajne reforme, uključujući, između ostalog, i energetske sektor i razvoj obrazovnog sistema.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU.

Prema Izveštaju EK za Kosovo - 2019., Kosovo je postigla dobar napredak i nalazi se u ranoj fazi razvoja jedne funkcionalne tržišne ekonomije. Vlada se pridržava fiskalnih pravila, ali pritisci potrošnje u vezi sa socijalnim koristima za određene grupe stanovništva i plate javnih službenika predstavlja rizik za javne finansije i ometa razvoj privatnog sektora. Poslovno okruženje se donekle poboljšalo, ali ostaju trajni izazovi, uključujući širenje neformalne ekonomije, sporog i neefikasnog pravosuđa, visok stepen korupcije i slabu vladavinu zakona. Uprkos snažnom rastu izvoza usluga, ekonomska diverzifikacija je polako napredovala.

Da bi se poboljšao funkcionisanje tržišne ekonomije, Kosovo mora da posveti posebnu pažnju:

- Obezbeđivanjem budžet za 2020. biti u skladu sa postojećim fiskalnim pravilima, posebno pravilom o platama;
- Poboljšanjem finansijskog nadzora i odgovornosti javnih preduzeća i unapređenje njihove privatizacije;
- Daljem unapređenju pristupa finansijskim sredstvima za MSP rješavanjem osnovnih pravnih i institucionalnih faktora.

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Ekonomsko upravljanje

Postoji široki konsenzus za politika i ekonomske reforme orijentisane u pravcu tržišta. To se takođe odražava u Vladinom programu za period 2017-2021. Koji naglašava da je jedan od osnovnih principa vlade promocija brzog i održivog ekonomskog razvoja zasnovanog na ljudskim potencijalima i prirodnim resursima Kosova. Vizija vlade je da poveća blagostanje, otvaranje novih radnih mesta i ukloni ekstremno siromaštvo na Kosovu. Da bi se postigli ovi standardi, Vlada će se fokusirati na uspešno sprovođenje reformi koje imaju direktan uticaj na poboljšanje ekonomskog, fiskalnog i finansijskog okruženja.

Vlada će imati poseban program za ekonomski oporavak, jer će, pored uticaja na javno zdravlje i život građana, Covid-19 izazvati ekonomski šok, što će negativno uticati na proizvodnju, zaposlenost, prihod i izvoz. Iz tog razloga, Vlada Kosova će preduzeti mere za ekonomski oporavak koje će se zasnivati na generalnoj analizi ekonomskog uticaja Covid-19. Ove mere će biti sumirane u okviru "Programa za oporavak ekonomije nakon pandemije Covid-19". Očekuje se da će programske mere rezultirati povećanjem ekonomskih aktivnosti, posebno u proizvodnoj industriji, prerade i usluga, podržavajući širenje izvoza, smanjenje uvoza i posledično poboljšanje trgovinskog bilansa zemlje. Paralelno sa tim, Vlada će svoje resurse usredsrediti na sprovođenje velikih razvojnih projekata, koji će se finansirati iz različitih javno-privatnih modaliteta. Sprovođenje ovih projekata pored srednjoročne stimulacije uticaće na dugoročnu transformaciju ekonomske strukture i u smanjenje nezaposlenost.

Kroz mandat, ciljevi razvoja programa biće pretvoreni u godišnje ciljeve rasta kroz Srednjoročni okvir rashoda, vladin godišnji plan rada i godišnjih budžeta.

Što se tiče **okvira politika**, Nacionalna strategija za razvoj 2016.-2021. Jedan je od ključnih strateških dokumenata u srednjoročnom roku. Finansiranje ovih prioritetnih politika i ciljeva zatim se konkretizira u indikativnu podelu sredstava za relevantne sektore u Srednjoročnom okviru rashoda. Program se fokusira na pet ključnih stubova prioriteta: i) vladavina zakona, ii) ekonomski razvoj i zapošljavanje, iii) spoljna politika i evroatlantske integracije (spoljna politika, dijalog sa Srbijom, integracija u EU, doprinos bezbednosti) i iv) sektorski razvoj (obrazovanje, zdravstvo, infrastruktura, socijalno blagostanje, kultura, omladina i sport, te životna sredina i prostorno planiranje).

Sastavni deo pojačane institucionalne saradnje Kosova i EU je i učešće u strukturiranom dijalogu o ekonomskom upravljanju koji se vodi između zemalja kandidata sa jedne strane i institucija EU, posebno Saveta i Komisije, sa druge strane. U okviru ovog dijaloga, Republika Kosovo je pripremila i sledeći **Program reformi u ekonomiji (PRE) 2020.-2022.** PRE je sredstvo usmereno ka poboljšanju ekonomskog upravljanja pružanjem jasnog okvira za sprovođenje reformi. Dokument se sastoji od makroekonomske i fiskalne analize, kao i ukupnog okvira prioriternih strukturnih reformi za određene sektore. Ovaj dokument je direktno povezan sa Nacionalnom razvojnom strategijom, drugim strateškim dokumentima o strukturnim reformama i upravljanju javnim finansijama u srednjem roku.

Makroekonomska stabilnost

Poslednjih godina Kosovo je zabeležilo prosečne stope rasta BDP-a, među najvišim u regionu. Prema zvaničnim podacima Agencije za statistike Kosova (ASK), ekonomska aktivnost merena BDP-om.

Tokom 2019. došlo je do realnog porasta od 4,2% i 5,3% nominalnog povećanja u odnosu na prethodnu godinu. Dok su za prvi kvartal 2020. preliminarni podaci KAS-a pokazali porast od 1,3% u odnosu na isti period 2019. godine.

Tokom 2019. najveći doprinos rastu BDP-a imala je potrošnja za 2,3 p. p izvoz roba i usluga sa 2,8 pp i investicije sa 1,7 pp. Iako je tokom prvog tromesečja 2020. najveći rast doprinosa bio izvoz roba i usluga sa 5,9 pp, koji je uslovio pad ukupnog ulaganja za -2,4 p. p i uvoz roba i usluga sa negativnim doprinosom od 2,3 pp.

Tokom 2019. inflacija je porasla u prosjeku za 2,7%, uz značajan porast tokom početka godine. U međuvremenu, u periodu januar - maj 2020., inflacija merena indeksom potrošačkih cena porasla je za 0,7% u poređenju sa istim periodom 2019. To je uglavnom posledica povećanja cena zdravlja za 4,8%, restorana i hotelijera sa 2,4% i hrane i bezalkoholnih pića sa 2%, ovo povećanje ovih kategorija suprotstavilo se smanjenju kategorije prevoza za 3,3%, uglavnom zbog pada cena nafte na međunarodnim tržištima.

Bilans tekućeg računa tokom 2019. procenjuje se na -5,8% BDP-a, dok trgovinski deficit robe i usluga iznosi oko 27% BDP-a, što pokazuje neznatno poboljšanje u odnosu na prošlu godinu. Izvoz robe i usluga povećan je za 6,8% u odnosu na isti period prethodne godine. Izvoz robe je bio veći za 4,4%, dok je izvoz usluga povećan za 7,3%. Uvoz robe i usluga obeležio je godišnji porast od 4,3%, što je u skladu s usporavanjem investicija i potrošnje, pri čemu je uvoz robe porastao za 3,8%, dok je uvoz usluga povećan za 6,2%. Bilans robe tokom 2019. obeležio je godišnji porast od 3,7%, dok je bilans usluga tokom 2019. povećan za 8,3%. Turističke usluge i dalje dominiraju sa izlaznošću od oko 78.

Tokom prvog kvartala 2020. stanje na tekućem računu bilo je -84,6 miliona. evra, što u poređenju sa istim periodom 2019. beleži rast od 2,6%. Stanje tekućeg računa iznosi 5,9% BDP-a procijenjeno za prvi kvartal 2020., dok trgovinski deficit robe i usluga procenjuje se na 30% BDP-a. Izvoz robe i usluga povećan je za 3,0% u odnosu na isti period prošle godine. Izvoz robe je bio za 25% veći, dok je izvoz usluga smanjen za 3,1%. Uvoz robe i usluga povećan je za 3,9% u odnosu na prvi kvartal 2019. Uvoz robe je porastao za 3,3%, dok je uvoz usluga povećan za 7,1%.

Podaci iz spoljne trgovine roba na Kosovu pokazuju manji trgovinski deficit od -37,6% u aprilu 2020, u poređenju sa istim periodom 2019., odnosno u iznosu od 161,2 miliona evra u poređenju sa deficitom od 258,5 miliona eura u 2019. Izvoz pokriva uvoz za 16,9%. Izvoz robe u aprilu 2020. iznosio je 32,6 miliona eura, a uvoz 193,9 miliona eura, što je pad za -11,5% za izvoz i -34,4% za uvoz u odnosu na isti period 2019.

Kosovska izvozna struktura trenutno je fokusirana na izvoz osnovnih metala i predmeta od osnovnih metala, koji se u ovom periodu procenjuju na 45,3% ukupnog izvoza. Izvoz Kosova u zemlje EU iznosio je 12,4 miliona evra, odnosno oko 38,2% ukupnog izvoza, što je povećanje za 1,1%. Glavni partneri za izvoz robe u EU bili su: Nemačka (8,9%), Velika Britanija (5,6%), Holandija (4%), Švedska (4%), itd. Izvoz Kosova u zemlje CEFTA iznosio je 16,2 miliona evra, ili 49,7% ukupnog izvoza, što je povećanje za 3,9%.

Struktura uvoza na Kosovu fokusirana je na mineralne proizvode (9,9%), pripremljenu hranu, pića i duvan (16,3%), mašine, mehaničku i električnu opremu (13%), bazne metale i proizvode od njih (7,5%), itd. Uvoz Kosova iz zemalja EU iznosio je oko 95,4 miliona evra, ili 49,2% ukupnog uvoza, uz smanjenje (-38,9%). Uvoz sa najvišim učešćem bio je iz: Nemačke (10,2%), Grčke (6,7%), Italije (4,8%), Poljske (3,9%), Bugarske (3,8%), Hrvatske (3,3%), itd. Uvoz iz zemalja CEFTA, u aprilu 2020., iznosio je 37,6 miliona evra, ili 19,4% ukupnog uvoza, uz smanjenje (-21%).

Strane direktne investicije (SDI) tokom 2019. dostigla su vrednost od oko 271,8 miliona eura, zabilježivši blagi godišnji pad od 0,1%. Zemlje koje su najviše uložile u ovom periodu su: Švajcarska (22,8%), Nemačka (26,8%), SAD (7,9%) i Albanija (7,2%). Dok su sektori u koje se ulaže: nekretnine, lizing i poslovne aktivnosti (87,1%), energetske (9,1%) finansijske usluge (5,8%), dok građevinski sektor (-7,3%), komercijalne usluge (-2,7%) i saobraćaj i komunikacije (-2,3%).

Tokom prvog tromesečja 2020., SDI su dostigla 112 miliona. evra, što u poređenju sa istim periodom prošle godine predstavlja porast od 60,5%. Zemlje porekla SDI tokom prvog tromesečja bile su: Mađarska (22,3%), Nemačka (18,2%), Albanija (14,3%), Švajcarska (10,8%). U međuvremenu, sektori u koje je uloženo su: nekretnine, lizing i poslovne aktivnosti (45,8%), energetika (21,2%), finansijske usluge (16,9%) i rudarstvo (12,3%), dok je sektor industrije smanjen (-3,4.%) i komercijalne usluge (-2.1%).

U 2019. godini neto stanje na poziciji međunarodnih investicija (PIN) dostiglo je -401,6 miliona eura, što je za 1,9% manje u odnosu na prethodnu godinu. Strukturom imovine dominiraju portfeljne investicije i druge investicije, a direktna strana ulaganja su i dalje najveća kategorija u pogledu obaveza.

Platni bilans na Kosovu karakteriše smanjenje deficita tekućeg i kapitalnog računa tokom 2019. Deficit tekućeg računa dostigao je 410,2 miliona evra, što je za 19,4% manje u odnosu na deficit od 508,8 miliona evra u istom periodu pre godinu dana. Smanjenje deficita na tekućem računu pripisuje se povećanju pozitivnog salda usluga, primarnog dohotka i sekundarnog dohotka, dok je manjak robe označio rast.

Bilans finansijskog računa takođe je okarakterisano smanjenjem deficita, tokom 2019. dostigao je -180,5 miliona. evra što je za 46,2% niže u odnosu na prethodnu godinu kada je imala vrednost -335,5 miliona. evro. Smanjenje deficita na finansijskim računima uglavnom se pripisuje portfeljnim ulaganjima koja su tokom 2019. bila vredna 59 miliona. evra, od -199,9 mil. evra u 2018.

Tokom prvog tromesečja 2020. platni bilans je dostigao vrednost od -82,7 mil. evra, što predstavlja poboljšanje u poređenju sa istim periodom 2019. kada je iznosilo -86,5 miliona evra.

Doznake tokom 2019. dostigle su vrednost od 851,53 miliona. evro koji je u odnosu na prethodnu godinu porastao za 6,4%. Nemačka i Švajcarska su dve zemlje sa 61% učešća svih doznaka (40,7% i 20,2% respektivno), a slede SAD sa 7,1% i Italija sa 4,9%. Tokom prvog tromesečja 2020. doznake su dostigle vrednost od 187,3 miliona. evra, što je za 1,4% više u odnosu na isti period prošle godine. Doznake iz Nemačke imaju najviše učešća sa 42,4% svih doznaka, a slede Švajcarska sa 20,8%, SAD sa 7,3% i Italija i Austrija sa 4,4%, odnosno 4,1%.

Što se tiče **javnog duga**, primarni zakonski okvir za upravljanje državnim dugom je Zakon o javnom dugu br. 03/L - 175 koji je usvojila Skupština Republike Kosovo 29. decembra 2009. Ovaj zakon stvara pravo Republici Kosovo "za uzimanje duga, za davanje garancije zaduživanja, za plaćanje troškova za uzimanje

duga i za plaćanje glavnice i kamate svojih državnih dugova". Štaviše, prema zakonu, neisplaćeni iznos ukupnog duga ni u kom slučaju ne sme prelaziti 40% Bruto domaće proizvodnje (BDP). U Zakonu za upravljanje javnim finansijama i odgovornosti (ZUJFO) dodat je amandman, koji ograničava godišnji deficit budžeta na najviše 2 procenta predviđenog BDP-a.

Trenutni portfelj državnog duga: Ukupni portfelj duga trenutno se sastoji od državnog duga Republike Kosovo, koji se dalje sastoji od unutrašnjeg i međunarodnog duga. Prema donjoj tabeli, državni dug na dan 31. maja 2020. iznosi 1.328,13 miliona evra, što predstavlja 18,36% BDP-a (uključujući državne garancije). Od ukupnog iznosa ukupnog državnog duga, 443,69 miliona eura je međunarodni dug, koji predstavlja 5,94% BDP-a.

Stanje međunarodnog duga povećano je u odnosu na međunarodni dug na kraju 2019., uglavnom kao rezultat isplate sredstava u iznosu od 51,96 miliona evra od strane MMF-a u aprilu. Takođe, stanje domaćeg duga je povećano izdavanjem novih instrumenata u skladu sa Kalendarom hartija od vrednosti za 2020. i Zakonom o budžetu 2020.

Tabela 2.1. Ukupni državni dug (u milionima eura i u procentima BDP-a)

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	Maj 2020.
Međunarodni dug	371.17	373.77	422.15	416.08	409.10	443.69
Domaći dug	377.78	478.97	574.27	676.62	791.94	884.44
Ukupni dug	748.95	852.74	996.42	1,093.05	1,201.04	1,328.13
Ukupni dug (% BDP-a)	13.07%	14.38%	16.22%	17.12%	17.48%	18.36%

* takođe uključuje iznos državnih garancija

Međunarodni dug čini oko 33% portfelja javnog duga Kosova, dok je preostalih 67% unutrašnji dug. Međunarodni dug se sastoji od programa sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF), zajmovima Svetske banke (VB), Nemačke razvojne banke (KfV), UniCredit Bank Austrije i drugim zajmodavcima sa niskom kamatom. Ako se izuzmu programi kod MMF-a, sva ostala zaduženja povezana su sa finansiranjem određenih projekata iz različitih sektora. Unutrašnji dug se sastoji od instrumenata sa rokom dospeća od 1 do 10 godina. Zbog povoljnih uslova zajma, u srednjoročnom roku vlada ima za cilj da se orijentiše na međunarodno zaduživanje. Više, Ministarstvo finansija ima za cilj dalje razvijanje domaćeg tržišta hartija od vrednosti podsticanjem i podržavanjem širenja baze investitora i promovisanjem sekundarnog tržišta hartija od vrednosti. Proširenje baze investitora planirano je kroz izdavanje novih dužničkih instrumenata koji će u nekim slučajevima ciljati na nove grupe na tržištu sa velikim investicijskim potencijalom. Razvoj sekundarnog tržišta podržat će se potrebnim zakonskim i infrastrukturnim prilagođavanjima, kao i jačanjem i dinamikom transakcija putem REPO sporazuma o ponovnoj kupovini. Proširenje baze investitora planirano je kroz izdavanje novih dužničkih instrumenata koji će u nekim slučajevima ciljati na nove grupe na tržištu sa velikim investicijskim potencijalom. Razvoj sekundarnog tržišta podržat će se potrebnim zakonskim i infrastrukturnim prilagođavanjima, kao i jačanjem i dinamikom transakcija putem REPO sporazuma o ponovnoj kupovini. Proširenje baze investitora planirano je kroz izdavanje novih dužničkih instrumenata koji će u nekim slučajevima ciljati na nove grupe na tržištu sa velikim investicijskim potencijalom. Razvoj sekundarnog tržišta podržat će se potrebnim zakonskim i infrastrukturnim prilagođavanjima, kao i jačanjem i dinamikom transakcija putem REPO sporazuma o ponovnoj kupovini.

Što se tiče **fiskalnim politikama**, budžetski prihodi do septembra 2019. bilo je 1.379,34 miliona evra. Ovaj pozitivni trend prihoda u odnosu na prošlu godinu očekuje se da će se nastaviti u narednom periodu kao rezultat aktivnosti koje se ogledaju u drugim pokazateljima ka što je ekonomski rast, povećanje performanse privatnog sektora i aktivnosti preduzete na smanjenje poreskog jaza, i daljeg poboljšavanja poslovnog okruženja. Dok, budžetski rashodi uključujući plaćanja kamata u 2019. bila su 1.365,08 miliona evra. Budžetski bilans i bankarski bilans nastavili su da budu unutar fiskalnih pravila, gde budžetski deficit bilo manje od 2% BDP-a i bankarski bilans bilo ne manje od 4,5% BDP-a. Vlada treba da se brini da

kapitalne troškove budu planirane, izvršene, i nadgledane u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova br. 05/L-020, prema kojim žene i muškarci treba da učestvuju na ravnopravan način u planiranju i izvršenju kapitalnih projekata. Podela na ravnopravnu planiranje i izvršenje projekata, pruža ravnopravan i održiv razvoj.

Uticaj pandemije Covid-19 na ekonomiju Kosova

U relativno kratkom vremenskom periodu, ekonomska situacija i perspektiva na Kosovu drastično su se promenili kao rezultat uticaja pandemije na sve sfere ekonomije, neke više a neke manje. Mere ili odluke koje je vlada donela nakon pojave prvih slučajeva (ograničenje kretanja i putovanja ljudi, zabrana aktivnosti za brojne poslovne aktivnosti, zatvaranje škola itd.) Kako bi se sprečilo dalje širenje Covid-19, imale su značajan negativan uticaj na ključne ekonomske pokazatelje.

30. marta 2020. Vlada Republike Kosovo usvojila je Odluku o hitnom fiskalnom paketu čiji je cilj bio rešavanje socijalno-ekonomskih problema izazvanih pandemijom Covid-19. Ovaj paket se sastojao od ukupno 15 mera, koje su imale za cilj trenutnu pomoć građana ili preduzeća koja su najviše oštećena ograničenjima koje je vlada uvela u pogledu ograničavanja privrednih aktivnosti za neke sektore i kretanja Građani. Cilj ovih mera nije bio kompenzacija svih negativnih efekata već orijentacija ka minimiziranju štete prouzrokovane ovom vanrednom javnozdravstvenom situacijom. Paket je vredan 180 miliona evra, što je oko 2,4% BDP-a.

Iako su restriktivne mere objavljene u junu 2020., procena uticaja pandemije na ekonomiju Kosova i dalje je izazovna jer postoje brojne velike nesigurnosti u vezi sa kretanjem u spoljnoj ekonomiji i posebno u susednim zemljama; fiskalne podsticaje koje su preduzele nadležne vlasti (kao u slučaju hitnog fiskalnog paketa i programa ekonomskog oporavka); i obnavljanje restriktivnih mera u slučaju drugog talasa infekcije.

Očekuje se da će mere do sada preduzete na Kosovu da ograniče širenje virusa COVID-a dvostruko uticati na kosovsku ekonomiju. S jedne strane, privremena zabrana poslovnih aktivnosti za neke sektore dovela je do smanjenja ponude roba i usluga na tržištu. S druge strane, karantin i ograničavanje cirkulacije stranih ekonomija će umanjiti potražnju za ekonomijom putem doznaka ili putnih kanala na Kosovu. Takođe, očekuje se da će slična situacija na Kosovu uticati i na manju potražnju roba i usluga, niža primanja i manja ulaganja privatnog sektora.

U okruženju koje karakteriše neizvesnost, prilično je teško kvantifikovati uticaj ovih mera na ekonomsku situaciju, mada je jasno da će one dovesti do značajnog ugovaranja proizvodnje, potrošnje domaćinstava, korporativnih investicija, i međunarodna trgovina. Uzimajući sve to u obzir, predviđa se da će realni privredni rast za 2020. biti u negativnim vrednostima, oko -3%, a najveći udarac će se odraziti u drugom i trećem tromesečju, nakon čega će uslediti postepeni oporavak u četvrtom kvartalu godine. Jedan od glavnih kanala prenosa ove pandemijske krize su doznake koje su istorijski bile jedan od glavnih izvora spoljnog finansiranja na Kosovu (preko 10% BDP-a).

Tokom 2020. očekuje se da doznake značajno padnu, za preko 12% u odnosu na prošlu godinu, kao rezultat očekivanja za značajno pogoršanje ekonomske situacije u zemljama u kojima su kosovski imigranti. Očekuje se da će direktna strana ulaganja, koja su uglavnom koncentrisana u sektoru nekretnina (preko 80%), biti na nivoima blizu nule tokom drugog kvartala 2020., što će se dalje odraziti na pogoršanje građevinskog sektora u ekonomiji Kosova. Očekuje se da će i bankarsko kreditiranje tokom drugog tromesečja biti smanjeno na vrlo niske nivoe kao rezultat potražnje pojedinaca ili preduzeća, ali i kao rezultat zaoštavanja ponude od strane banaka, u smislu povećanja neizvesnosti, koja se posljedično odražava na povećanje rizik kreditne sposobnosti. Očekuje se da će se zaposlenost u privatnom sektoru pogoršati kao rezultat gubitka radnih mesta, posebno u onim sektorima koji su direktno pogođeni ovom krizom (uslužni sektor, trgovina na malo, transport itd.).

Očekuje se da će svi gore navedeni faktori u kombinaciji sa povećanjem nesigurnosti u zemlji uticati na značajno smanjenje potrošnje i privatnih investicija, za koje se procenjuje da će označiti stvarni godišnji pad od oko -1,8%, odnosno, -14,1%. Očekuje se da će izvoz usluga, koji karakteriše visoka komponenta putovanja, u drugom kvartalu 2020. značiti pad kao rezultat strogih ograničenja putovanja. Performanse uvoza usluga biće slične. Tokom 2020. izvoz i uvoz usluga, realno, obeležiće godišnji pad od preko 9%, dok će u narednim godinama njihov učinak biti u skladu sa istorijskim trendom. Na izvoz robe negativno će se uticati (realni godišnji pad od 5.9%) uglavnom kao rezultat pada potražnje u stranim ekonomijama, ali i niskih cena koje karakterišu međunarodna tržišta (naročito cena nikla u martu i aprilu). Uvoz robe će značajno pasti (za oko -9,5% u odnosu na prošlu godinu – realno), što je u skladu sa usporavanjem privatne potrošnje, privatnim ulaganjima i sporim izvršavanjem javne potrošnje. Očekuje se da će javne investicije pasti u odnosu na prošlu godinu kao rezultat situacije koju je stvorio Covid-19, koji je nastojao stvoriti fiskalni prostor koji će prihvatiti neophodne i suštinske troškove u ovoj situaciji, kao što je slučaj sa fiskalnim paketom za vanredne situacije. Kao rezultat toga, očekuje se da će se povećati tekući izdaci vlade, što se uglavnom pripisuje povećanju kategorije "subvencija i transfera", što će dovesti do povećanja javne potrošnje za oko 2% (realno).

Očekuje se da će indeks potrošačkih cijena varirati oko nivoa od 10% tokom 2020., zadržavajući se znatno ispod nivoa zabilježenog u 2019. godini (2,7%). Očekuje se da će inflatorni pritisci u kategoriji „hrana i alkoholna pića“ koji potiču izobličavanjem prehrambenih lanaca preovlađivati dezinflatornim pritiscima koji mogu poticati od 100-postotnog ukidanja tarifa na proizvode iz Srbije i Bosne i Hercegovine; Hercegovina i drastični pad cijena osnovnih dobara (nafta, bazni metali itd.) Na međunarodnim tržištima.

Makroekonomske prognoze za period 2020. – 2022.

Tokom 2021. očekuje se da će kosovska ekonomija realno rasti iznad svog istorijskog trenda, za oko 5,4%, dok će 2022. ekonomski rast oscilirati oko nivoa od 4,6%. Očekuje se da će se doznake i dalje smanjivati do 2021., s obzirom na odložen odgovor doznaka na ekonomska kretanja; dok se 2022. očekuje da će se njihov učinak stabilizovati.

S druge strane, 2021. privatna potrošnja i investicije će se znatno ubrzati, obeležavajući realne stope rasta iznad njihovog istorijskog nivoa, da bi se stabilizovale 2022. U 2021. performansa izvoza i uvoza robe će se značajno se poboljšava, obeležavajući stvarni godišnji rast od 6,8%, odnosno 11,1%, respektivno.

U međuvremenu, od kraja 2020. i naredne godine, očekuje se da inflacija prati trend rasta u skladu s oživljavanjem ekonomije i povratom cena na inostranim tržištima na njihov istorijski nivo. U periodu 2021-2022. očekuje se da će inflacija varirati oko 2%.

Funkcionisanje tržišta proizvoda

Poslovno okruženje

U maju 2018., stupao je na snagu Zakon br. 06/L-016 o Poslovnim društvima koji ima za cilj definisanje vrsta poslovnih društva preko kojih mogu se razvijati ekonomske aktivnosti na Kosovu; ostali subjekti koja su potrebna da se registruju kod Agencije za registraciju biznisa Kosova; organiziranju, nadležnosti i funkcije Agencije za registraciju biznisa Kosova; zahteve, uslove i postupke za registraciju i odjavljivanje za svaku vrstu poslovne organizacije; organiziranju poslovnim društvima; i prava i obaveze akcionara, ovlašćenih predstavnika, vlasnika, direktora, menadžera, i trećih strana u vezi sa poslovnim društvima.

Što se tiče **institucionalnog okvira**, odgovorna institucija za ovo je Agencija za registraciju biznisa Kosova (ARBK), u Ministarstvu trgovine i industrije. ARBK vrši registraciju svih domaćih stranih poslovnim društvima u skladu sa Zakonom br. 06/L-016 o Poslovnim društvima. Agencija obezbeđuje informaciju i saradiva sa kancelarijom statistika, Poresku Administraciju, Carinu, Policijskom službom i drugim agencijama. Dalje, ona registruje sva nova biznisa, modifikacije podataka biznisa, zatvaranje

biznisa, izdavanje registracionog sertifikata sa fiskalnim brojem, sertifikat o porezu na dodatnu vrednost, sertifikat o uvozu-izvozu, i pruža besplatne informacije i obrasce.

Što se tiče **administrativnih kapaciteta** ARBK-a, agencija se sastoji od direkcije za administrativne poslove i registraciju biznisa i 3 sektora (odobravaoci, obrada podataka i kolateral). Osim toga, otvorio je 29 opštinskih poslovnih centara One stop shop.

Što se tiče politika i reformi, Kosovo je postiglo napredak u olakšavanju pokretanja preduzeća i olakšavanju pružanja usluga kroz koncepta One stop shop. Postupci za otvaranje biznisa su uskraćeni i to se može obaviti u bilo kojem od opštinskih centara ARBK-a, u zavisnosti od lokacije proširenja delatnosti entiteta podnosioca prijave. Za pojedinačni biznisi, registracija se vrši u roku od 1 (jednog) dana. Dok se registracija za Akcionarska društva i društva sa ograničenom odgovornošću (D.O.O.) vrši se u roku od 2-3 dana. To se vidi u poslednjem izveštaju Svetske banke "O obavljanu biznisom 2019." gde Kosovo postiglo napredak u pogledu otvaranja biznisa na 12 mestu.⁹

Dok je u ukupnoj proceni „O obavljanju poslova 2019.“, Kosovo došlo je do poboljšanja u rangiranju sa 71 bodova u 2019., dok se očekuje da će dostići 73,2 bodova u 2020. Što se tiče plaćanja poreza Kosovo je na je 48. mestu, dok je za prekograničnu trgovinu na 31. mestu. Međutim, glavne poteškoće za preduzeća ostaju pristup finansijama, posebno za preduzeća koja vode žene, efikasno rešavanje sporova u pravosudnom sistemu, snabdevanje električnom energijom i provođenje ugovora. Jedno od pitanja koja ometa razvoj biznisa je i spora informaliteta u ekonomiji.

Zakonska pravila koje regulišu poslovno okruženje

Poslovno okruženje, sudski sistem i administrativni kapaciteti

Sudski sistem je veoma važan faktor za ekonomski razvoj zemlje i igra ključnu ulogu u olakšavanju investicija, adekvatnoj zaštiti ugovornih prava preduzeća i unapređenju privatnog sektora. Ovaj sistem je **regulisan** Ustavom Republike Kosova, Zakona o sudovima, zakona o Sudskom Savetu Kosova. Zakon o sudovima je definisao 7 prvostepenih Osnovnih sudova prvostepenih na teritoriju Republike Kosova. Osnovni sudovi su podeljeni na regionima kako sledi: Osnovni Sud u Prištini, Osnovni Sud u Gnjilanu, osnovni sud u Prizrenu, Osnovni Sud u Đakovicu, Osnovni Sud u Peći, Osnovni Sud u Uroševac, Osnovi Sud u Mitrovici.

Unutrašnju organizaciju Osnovnog Suda zakon o sudovima je definisao kako sledi:

- Odeljenje za privredne sporove koje funkcioniše unutar Osnovnog suda u Prištini, za celu teritoriju Republike Kosovo;
- Odeljenje za upravne sporove koje funkcioniše unutar Osnovnog suda u Prištini, za celu teritoriju Republike Kosovo;
- Odeljenje za teška krivična dela koje funkcioniše unutar sedišta svakog Osnovnog suda;
- Opšte odeljenje koje funkcioniše unutar sedišta svakog Osnovnog suda kao i unutar svakog ogranaka Osnovnog suda;
- Departman za maloletnike koji deluje u okviru osnovnih sudova.

Zakon o sudovima definisao je Apelacionog suda kao drugostepeni sud, sa mesnom nadležnošću na celoj teritoriji Republike Kosovo koja ima u svojoj organizacionoj strukturi i Odeljenju za privredne sporove.

Vrhovni sud Kosova je najveća sudska instanca na Kosovu. Vrhovni sud obuhvata žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu, kao i Posebnu komoru Vrhovnog suda. Što se tiče **prava na imovinu**, član 119, tačka 1. Ustava Republike Kosovo pruža povoljno pravno okruženje za tržišnu ekonomiju, slobodu ekonomskih aktivnosti i sigurnost javne i privatne svojine. Dakle, oblik javne svojine i privatne svojine prepoznat je kao ustavna kategorija. Ustav garantuje imovinska prava i nudi garancije koje isključuju proizvoljno oduzimanje imovine. Jednom kada su vrste imovine utvrđene Ustavom. Ustavom se

⁹ 'Doing Business' rangiranja Svetske banke, <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>.

garantuje pravo vlasništva, i pružaju se garancije koje isključuju mogućnost proizvoljnog oduzimanja imovine. Pošto su vrste imovine utvrđene Ustavom, regulisanje njihovog sadržaja delegirano je zakonodavstvu. Zakonodavstvo je donelo Zakon br. 03/L-154 o imovinskim i drugim stvarnim pravima, kojim se uređuje stvaranje, sadržaj, prenos, zaštita i ukidanje stvarnih prava i reguliše vlasništvo i ograničena imovinska i stvrna prava kao što su posedovanje, stvarna prava osiguranja i stvarna prava eksploatacije, dok još uvek ne postoji zakon koji reguliše javnu imovinu uopšte. Razna istraživanja pokazuju da žene i devojke imaju ograničen pristup imovini.

Vlada Kosova, u cilju poboljšanja okvira politika o imovinskim pravima, u decembru 2016. je usvojila Nacionalnu strategiju za imovinska prava, koja definiše stratešku viziju osiguranja prava. Glavni aspekti strategije se odnose na poboljšanje pravnog okvira kako bi se pojednostavile i olakšale procedure i stvorili preduslovi za održivi ekonomski razvoj.

U 2018. je usvojen Zakon o nasleđivanju u notaru. Takođe, u novembru 2019. usvojeno je AU br. 10/19 o katastarskim merenjima za upisanje u katastar, AU 09/19 o podeli katastarskih zona. Sa ciljem pojednostavljenja postupaka registracije i smanjenja troškova, u 2019. usvojen je AU br 08/2019 o tarifama proizvoda i usluga kosovske katastarske agencije

Stvaranje efikasnog sistema imovinskih prava stvara pravnu sigurnost za investitore i posledično povećava mogućnosti ulaganja, istovremeno pružajući građanima više mogućnosti da tu imovinu koriste kao kolateral i time poboljšava pristup na finansija. Generalno, uticaj takođe uključuje poboljšanje pokazatelja poslovnog okruženja Svetske banke, kao što su: smanjenje troškova registracije imovine, smanjenje ukupnog broja postupaka sa zakonom o registraciju imovine, broj dana potrebnih za registraciju upravljanje imovinom, poboljšanje indeksa upravljanja zemljištem (pouzdanost infrastrukture, transparentnost informacija, geografska pokrivenost i rešavanje zemljišnih sporova).

U okviru **reformе pravosudnog sistema**, da bi se osigurala nezavisnost, nepristrasnost, transparentnost i da bi povećala efikasnost pravosuđa, Vlada Kosova usvojila je četiri zakona iz pravosudnog paketa (Zakona o izmenama i dopunama Zakona o sudovima, Zakona o izmenama i dopunama Zakona o državnom tužiocu, Zakona o izmenama i dopunama zakona o Tužilačkom savetu, Zakona o izmenama i dopunama zakona o Sudskom savetu). Takođe, Nacionalni program ekonomskih reformi 2020.-2022 planira se uspostaviti i operacionalizovati Privredni sud, čiji je glavni cilj povećanje efikasnosti u rešavanju trgovinskih sporova, kao jedina adresa za rešavanje svih komercijalnih sporova između preduzeća i stranih investitora.

Zakonski okvir za **oblast posredovanja** uređen je Zakonom br. 06/L-009 o *posredovanju*. Od trenutne prakse primene alternativnih oblika rešavanja sporova pokazala se vrlo dobrom. Međutim, analiza i preporuke predložene u praksi pokazale su da bi trebala biti bolja koordinacija između centra posredovanja i Suda ili Tužilaštva i da bude razjašnjena uloga i značaj centra posredovanja, naknade upravljanja posredovanog slučaja u centru za posredovanje i pokrivanje finansijskih troškova iz budžeta Republike Kosovo.

Jedna od inovacija **izvršnog postupka**, koja utiče na sprovođenje odluka, postignuta je Zakonom br. 05/L-118 o izmenama i dopunama zakona br. 04/L-139 o izvršnom postupku, koji je izvršenje suda prebacio na privatne izvršitelje koje je imenovalo Ministarstvo pravde za vršenje poverenih javnih ovlašćenja, isključujući ovlašćenje da odlučuje u izvršnom postupku i sprovodi izvršenje u sva pitanja koja se odnose na porodično pravo i povratak radnika i državnih službenika na rad i druge nadoknade.

Što se tiče efikasnosti **pravosudnog sistema**, Sudski savet Kosova preneo je odgovornosti od Sekretarijata Sudskog saveta na sudove u oblastima osoblja, finansija, nabavki i logistike sa ciljem da se poveća efikasnost sistema.

Kosovska agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine (KAUVI), osnovana je odobrenjem Skupštine Republike Kosovo 9. juna 2016. Zakona 05/L-010 o Kosovskoj agenciji za upoređivanje i verifikaciju imovine, koji je stupio na snagu u novembru 2016. KAUVI je nezavisna agencija osnovana na osnovu člana 142. Ustava Republike Kosovo, koja je ovlašćena da prima, upoređuje i putem Komisije za verifikaciju i odlučivanje o imovinama (KVOI) da rešava razlike i nedoslednosti u između originalnih katastarskih dokumenata od juna 1999. koje su srpske vlasti uzeli od Kosova i trenutnih katastarskih dokumenata u Republici Kosovo o privatnoj svojini, privatnoj komercijalnoj svojini i privatnoj svojini verskih zajednica.

Osnivanjem KAUVI-a, Kosovska agencija za imovinu (KAI) je prestala da postoji. Prema Zakonu o KAUVI-u, pored datog novog mandata, sva ovlašćenja KAP-a, uključujući budžet, ugovorne obaveze i fizičku imovinu, biće prenesena na Agenciju. Prema Zakonu 05/L-010, KAUVI će takođe naslediti mandat KAP-a. Sledstveno tome, KAUVI će dobiti mandat preko Komisije za imovinske zahteve (KIZ) da reši potraživanja i vlasničke zahteve u vezi sa pravima korišćenja (sa pravom na žalbu Vrhovnom sudu Kosova) u vezi sa privatnom nepokretnom imovinom, uključujući poljoprivredna i komercijalna imovina (potraživanja vezana za rat na Kosovu, uključujući okolnosti direktno povezane ili proistekle iz nje između 27. februara 1998. i 20. juna 1999.), koji su prethodno podneseni KAP-u. Mandat koji je nasledio KAP obuhvata i izvršnu vlast za sprovođenje odluka KAP-a i u tom pogledu, pored odluke, KAUVI-a će u svom mandatu imati i izvršnu vlast da sprovodi odluke KAP-a i Direkciju za imovinsko-stambene poslove.

Glavni izazovi pravosudnog sistema na Kosovu zasnovani su i na međunarodnim izveštajima, uključujući Izveštaj o zemlji, sastoje se u efikasnoj primeni pravosudnog okvira, jačanju kapaciteta za efikasno funkcionisanje i rešavanju velikog broja zaostalih predmeta. To bi doprinelo poboljšanju okruženja za poslovanje.

Što se tiče **prava registracije imovine preko katastarskog sistema**, registar prava na nepokretnosti regulisan je sledećim zakonodavstvom:

- Zakon o hipoteci br. 2002/4;
- Zakon o osnivanju registra za prava na nepokretnu svojinu br. 2002/5;
- Zakon o katastru br. 04/L-013;
- Zakon br. 04/L-009 o izmenama i dopunama zakona br. 2002/5 o osnivanju registra za prava na nepokretnu svojinu;
- Zakon br. 04/L-071 o sistemu adresa;
- Zakon o dopunama i izmenama zakona o RPNI 2003/13.

Prema zahtevu organizacija civilnog društva koje se bave ravnopravnošću polova, ova Uredba će osigurati da sve evidencije katastarskog sistema moraju biti podeljene po polovima.

Dok zakonodavstvo na snazi se sastoji od oko 15 administrativnih uputstava. Imovinska prava upisuju se na osnovu odredbi Zakona br. 04/L-009 o registru prava na nepokretnoj imovini prema kojem su upisani na osnovu:

- Pravosnažne sudske odluke;
- Odluke organa državne uprave;
- Ugovor o prenosu prava na nepokretnoj svojini overen od nadležnog organa;
- Odluka ili ugovor o privatizaciji koji je izdala Kosovska agencija za privatizaciju;
- Odluka Komisije za obnovu katastra;
- Odluka Komisije za regulaciju zemljišta; i
- Drugi dokument koji predviđa upis prava svojine posebnim zakonima.

Katastarski registar održa se na elektronskom obliku na nivou države, dok se sva katastarska dokumentacija održa se na opštinskom nivou i usluge se pružaju građanima u neposrednoj blizini naselja, tj. u svakoj opštini.

Prava na nepokretnu imovinu uključuju vlasništvo, hipoteke, službe, prava korišćenja komunalne, javne, društvene i državne svojine; i založna prava i nadoknade za imovinu.

Katastarska agencija Kosova (KAK) je javna institucija za registraciju, održavanje i ažuriranje prava vlasnika nad nepokretnom imovinom. Agencija je centralni organ za održavanje katastarske baze podataka, za vođenje imovinskih evidencija, za mapiranje i za GIS. Takođe je centralni organ za infrastrukturu geoprostornih podataka. Agencija je odgovorna za potvrđivanje lica u opštinskim katastarskim kancelarijama i licence za izdavanje dozvola i geodete za sprovođenje katastarske izmere. Organiziranje je na nacionalnom nivou, a neka prava i obaveze delegirani su zakonom o katastru u lokalnoj upravi, naime opštinskim katastarskim zavodima. Aktivnosti opštinskih kancelarija su povezane i održane u centralnoj bazi podataka Agencije.

Uz pomoć norveške vlade gradi se geoportal - veb portal koji predstavlja geografske informacije iz različitih izvora. Njegova glavna svrha je pružanje mrežnih usluga koje omogućavaju pristup prostornim podacima zainteresovanim. Ovi razvoj katastarskog sistema doprinosi olakšanju poslovnog okruženja pružajući bolje usluge registracije i upravljanja imovinom, prostornog planiranja, pomoći poreskog sistema i dizajniranja javnih politika u mnogim oblastima. Takođe će omogućiti pravosudnog sistemu da efikasnije primenjuje princip zakonitosti i imovinskih prava.

Da bi se povećao kapacitet i efikasno upravljanje javnim institucijama katastarskog sistema, postaće se vertikalna organizacija sistema. To olakšava upravljanje sistemom katastra nepokretnosti, kao i osobljem koje evidentira, održava i ažurira podatke, uključujući podatke razvrstane po polovima, jer će ga organizovati centar.

Registracija imovinskih prava vrši se u opštinskim katastarskim kancelarijama (OKK) koji se prate svakodnevno, a objavljuje se svakodnevno na veb stranici KAK-a.¹⁰ Zakonski rok za podnošenje zahteva za katastarske kancelarije za transakcije kupoprodaje, nasledstva, zaloga je 30 dana. Ali na osnovu najnovijih podataka katastarskih ureda ovaj se proces u proseku provodi za 10 dana.

Kosovo je na 37. mestu za registraciju imovine u Izveštaju Svetske banke "O poslovanju za 2019." godinu¹¹. Potrebno vreme za registraciju nepokretnosti je 32 dana (prema Izveštaju Svetske banke o poslovanju za 2019.). Iako je potrebno samo 6 postupaka registracije imovine, razlika je relativno mala u poređenju s brojem postupaka širom Evrope i centralne Azije.

Liberalizacija cena

Zakon br. 05/L-184 o **Energetskom** regulatoru definišu ovlašćenja, dužnosti i funkcije Regulatornog ureda za energiju, uključujući uslove za izdavanje dozvola za obavljanje delatnosti u oblasti energetike, sertifikovanje aktivnosti operatora prenosa u energetskom sektoru. davanje dozvola za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta, stvaranje i efikasno funkcionisanje konkurentskih energetskih tržišta, zaštitu potrošača i kriterijume za regulisanje tarifa i uslove za snabdevanje energijom. Na osnovu ovog zakona, regulator ima ovlašćenja i odgovornost da odobri tarifne metodologije pripremljene od operatora prenosnog sistema, KOSTT i Operatora distributivnog sistema za tarife utvrđene za njihove regulisana energetska usluga i da osigura da su one srazmerne i nediskriminatorne. Tarife za krajnjeg potrošača u potpunosti će odražavati troškove energetskog preduzeća.

¹⁰ Ažurirani podaci dostupni su na: <http://akk-statistics.rks-gov.net/>.

¹¹ <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/kosovo/#registering-property>.

Što se tiče **tarifa za javne vode i kanalizacije**, na osnovu Zakona 05/L-042, tarife određuje regulator za vodu i otpada na osnovu zahteva i fizibiliteta pružanja usluga vode i otpada uzimajući u obzir stabilnost cena iz perspektive potrošača. Zakon br. 05/L -042 o Regulisanjem vodnih usluga izrađen je za ovu oblast i usvojen je od strane Skupštine Kosova, objavljen 14. januara 2016. Metodologija utvrđivanja tarifa regulisana je Pravilnikom o utvrđivanju tarifa za usluge vodovoda i kanalizacije i Veleprodajna snabdevanja (R-02/U&K).

KRVK primenjuje trogodišnje tarife koje se po potrebi mogu prepraviti. Regulator prati operativnu i finansijsku efikasnost kako bi osigurao da tarife ispunjavaju relevantne standarde pružanja usluga. Regulator je izradio Povelju o potrošača koja predviđa razvoj pravnih ugovornih odnosa između pružaoca usluga i potrošača žena i muškaraca. Dakle, Povelja utvrđuje pravne obaveze i prava učesnika. Da bi se osigurao kvalitet vode, uredba obvezuje svakog davaoca usluga da bude opremljen laboratorijom za ispitivanje kvaliteta vode

Na osnovu zakona br. 04/L-109 o **Elektronskim komunikacijama (ZEK)**, RAEPK ima pravo da nametne preduzećima kontrolu cena i obračun troškova u skladu sa odredbama člana 35. Zakona. Prema članu 40, regulator može nametnuti preduzećima osjetljivim na troškove (POT) za povrat troškova i kontrolu cena, uključujući cene osnovane na troškova i obaveze računovodstva troškova, za obezbeđivanje specifičnih vrsta interkonekcije i/ili pristupa, u situaciji kada analiza tržišta ukazuje na nedostatak efikasne konkurencije, što znači da dotični operater drži previsoke cene ili može da nanese zagušenje cena na štetu krajnjim korisnicima. U slučaju spora između operatora u vezi interkonekcije, regulator će takođe odlučivati o cenama interkonekcije prilikom rešavanja spora.

Na osnovu Zakona br. 06/L - 038 o **Poštanskim uslugama**, usvojen u januaru 2019., izrađuje i odobrava opšte uslove pružanja univerzalne poštanske usluge i reguliše i odobrava tarife univerzalnih poštanskih usluga i druge određene usluge ovim zakonom.

Na osnovu Zakona br. 04/L-063, JP Trainkos A.D. ima opciju **određivanja tarifa za Kosovske železnice**.

U **oblasti obrazovanja**, tarife privatnih obrazovnih institucija su slobodno se određuju od institucije pružanja obrazovnih usluga. Dok prema Zakonu o visokom obrazovanju, Ministarstvo obrazovanja i nauke (MON) putem podzakonskih akata utvrđuje maksimalne takse koje će se plaćati studentima u javnim ustanovama. Nivo plaćanja zavisi od statusa stanovanja studenta (na Kosovu ili van Kosova), prirode i troškova studijskog programa. Naknade za visoko obrazovanje uključuju upisninu, godišnju naknadu, naknadu za ponovni ulazak na ispite i uplatu studentskih karata. Ove naknade odobravaju odgovarajuće obrazovne institucije, a potvrđuje se iz MON-a.

Cene za **zdravstvene usluge** privatnog sektora su utvrđene i regulisane AU br. 02/2019 - Regulisanje cene medicinskih proizvoda i opreme, dok su cene zdravstvenih usluga koje pruža javni sektor ujednačene na celom Kosovu. Njih dodeljuje Ministarstvo zdravlja na osnovu analize troškova i troškova rada. Regulaciju cene lekova i određivanje marži na lekove i medicinske proizvode vrši Agencija za lekove i medicinska sredstava i Ministarstvo zdravlja u saradnji sa drugim državnim institucijama na osnovu zakona br. 2013/04-L-190 o medicinskim proizvodima i opremi.

Uticaj države na tržište proizvoda

Trenutno na Kosovu postoji 17 preduzeća u državnom vlasništvu u kojima je Vlada Republike Kosovo akcionar. Novo Kosovo Energi Enterprise Sh. A. (NKEC) je osnovan 24.05.2018. I registrovan je kao centralno javno preduzeće, ali ovo preduzeće nema operativno i finansijsko poslovanje. Dok je aerodrom u Đakovici od jula 2019. kao javno preduzeće kao i do tada, prešao na upravljanje i administraciju Ministarstva odbrane i BSK.

Dok je kompanija Trepca, stupanjem na snagu zakona br. 05/L -120 za Trepca, transformisana je u „Trepca Sh. A. “, gde Vlada Republike Kosovo poseduje 80% akcija, a 20% akcija u vlasništvu zaposlenih.

U 2019. javna preduzeća koja su imala koristi od izdvajanja iz budžeta za subvencije i kapitalne investicije su:

- Transportni sektor (Trainkos i Infrakos), u iznosu od 2.769.938 evra;
- Sektor telekomunikacija (Pošta Kosova), u iznosu od 720.000 evra;
- Vodeni sektor, u vrednosti od 1.954.038 evra;
- Sektor za otpad (KMDK) 414.060 evro;
- Energetski sektor (NKEC) 115.000 evro;
- Aerodrom Đakovive, 73.462 evro.

Takođe, na osnovu vladinog programa 2020-2023 2020-2023, jedan od ciljeva za postizanje sveobuhvatnog i održivog ekonomskog razvoja je i kroz privatizaciju preduzeća u javnom vlasništvu. Privatizacija ili prodaja akcija u Javnom preduzeću prema ovom Planu-programu će se dogoditi samo u trenucima kada bi privatizacija ili prodaja akcija kao procesa maksimizirala vrednost preduzeća i druge koristi u vezi sa procesom.

U oblasti **državne pomoći**, novi Zakon br. 05/L-100 o državnoj pomoći, usvojen u 2016., postavio je osnovu za razvoj sistema državne pomoći, načela i postupke za dodelu istog. Zakon sadrži osnovne definicije, uključujući državnu pomoć, i uspostavlja mehanizam i okvir za kontrolu istog, kao i osnovu za uspostavljanje sveobuhvatnog sistema popisa i izveštavanja. Acquis u ovoj oblasti se prenosi kroz sekundarno zakonodavstvo nakon usvajanja zakona. Za više o merama u ovoj oblasti, pogledajte poglavlje 8 Politike Konkurencije

Privatizacija i restrukturiranje

Kosovska Agencija za Privatizaciju (KAP) osnovana je kao nezavisno javno telo koje vrši svoje funkcije i odgovornosti sa potpunom autonomijom prema Skupštini Kosova shodno Zakonu br. 04/L-034 o KPA, izmenjen u maju 2018. Zakonom br. 06/L-023 o KAP-u radi omogućavanja investicija privatizovanih sredstava u hartije od vrednosti, u cilju regulisanja tretmana „zaostalih fondova“, tretiranja „privremenih sredstava“ kao prihoda Povereničkog Konsolidovanog Fonda Republika Kosova i regulisanje operativnih postupaka Agencije.

KAP je ovlašćena da upravlja, prodaje, prenosi i/ili sprovodi likvidaciju društvenih preduzeća i njihove imovine. Da bi ispunila ovu misiju, KAP održava i upravlja svako preduzeće (u okviru svog mandata), savesno i u korist svojih vlasnika i poverilaca, i prodaje ili likvidira preduzeća i imovinu u skladu sa zakonom. KAP je naslednik Kosovske Povereničke Agencije (KPA) i sva imovina i obaveze prenete su kao imovina i obaveze KPA.

U skladu sa Zakonom br. 04/L-034, privatizacija se vrši preko dve glavne metode: Spin Off metoda i Metoda Likvidacije koju nazivamo prodajom imovine. Od februara 2020. prodato je oko 1,993 imovine u vrednosti oko 745 miliona evra. Finansijski rezultati povereničkih fondova sumirani su u donjoj tabeli.

Tabela 2.2. Sažetak finansijskih rezultata povereničkih fondova na dan 31. maja 2020

Opis	Iznos
Prihodi od prodaje	766,698,688
Prihodi od zakupa	40,312,665
Tarife i konfiskacije za učešće u prodajnim tenderima	8,854,164
Prihodi od kamata	34,844,700
Ostali prihodi	7,373,150
Osnovni kapital Agencije	1,013,200
Ukupno prihodi	864,117,886
20% zaposlenih prebačeno je na UNSK	139,355,643
Provajdera profesionalnih usluga (organ za likvidaciju)	16,318,984
Robe i usluge	18,674,223
Javne usluge	2,708,509
Porezi	7,441,363
Sudske presude / izvršitelja (depoziti i porezi)	2,526,775
Transfer 5% sredstava za pokrivanje aktivnosti PAK-a	45,777,947
Ostali troškovi	817,307
Plaćanja poveriocima sredstava DP-a	30,221,294
Prenešena u budžet Kosova	326,719,004
Ukupna plaćanja/raspodele	590,561,049
Bilans banke	273,556,837

Proces likvidacije

Do kraja 2019. započeo je postupak likvidacije za 559 društvenih preduzeća / aktiva. Do sada je Odbor Agencije odobrio 177 ranih / završnih izveštaja o distribuciji za 177 likvidacionih socijalnih preduzeća. Iznos sredstava koje je Odbor Agencije do sada odobrio za raspodelu pravnim poveriocima od početka procesa likvidacije dostigao je vrednost 30.705.379,64 evra. Otprilike 14.000 različitih poverioca do sada je imalo koristi od ovih raspodela. Od 91.349 različitih zahtjeva za kredit dostavljenih Agenciji do sada, organi za likvidaciju donijeli su 91.100 rješenja za različite podnosiocima zahtjeva. Specijalna komora Vrhovnog suda Kosova donela je rešenja koja omogućavaju da se postupak likvidacije okonča za 17 preduzeća u društvenom vlasništvu.

Kosovska Agencija za Privatizaciju (KAP) je odgovorni organ za proces privatizacije, uključujući raspodelu 20% bivšim zaposlenima u društvenim preduzećima. Iz sredstava od 20% do aprila 2019. Agencija je podelila oko 127 miliona evra, a tim podeljenima koristilo je oko 47 hiljada zaposlenih i bivših zaposlenih u društvenim preduzećima. Dok je samo u 2018./2019. Oko 7 miliona € bilo podeljeno kvalifikovanim radnicima. U međuvremenu, Agencija je u pripremi dokumentacije za dodelu 20% finansijskih sredstava kvalifikovanim zaposlenima za neka druga DP-a, a zaposleni u tim DP-ima i široj javnosti biće blagovremeno obavješteni.

Funkcionisanje finansijskog tržišta

Ovaj deo biće uglavnom fokusiran na stabilnost i razvoj finansijskog sektora iz ugla strukture, veličine i efikasnosti finansijskog posredovanja. Aspekti zakonodavne prirode i zahtevi koji proizlaze iz SSP-a biće detaljnije razrađeni u drugim relevantnim poglavljima, kao što su poglavlje o slobodnom kretanju kapitala i finansijskim uslugama.

Jedino nadzorno i regulatorno telo finansijskih institucija na Kosovu je Centralna Banka Republike Kosova (u daljem tekstu: CBK) osnovana Zakonom br. 03/L-209 o Centralnoj Banci Republike Kosova. Primarni cilj CBK-a je da promoviše i održava solidan finansijski sistem, uključujući siguran i efikasan platni sistem. Od svog osnivanja, on je razvio i primenio nadzorne politike i prakse zasnovane na najboljim međunarodnim standardima za regulisanje i nadzor finansijskih institucija u funkciji finansijske

stabilnosti na Kosovu, uglavnom na osnovu EU direktiva i standarda koje su izdale međunarodno priznati mehanizmi za pripremu i harmonizaciju standarda u oblasti bankarstva, osiguranja i penzijskog nadzora, kao što su BCBS, IAIS i IOPS.

Finansijski sistem sastoji se od bankarskog sektora, sa 10 komercijalnih banaka, koje čine 65% ukupne imovine finansijskog sektora (8 sa stranim vlasništvom), sektora osiguranja sa 13 osiguravajućih društava, (7 sa stranim vlasništvom), penzijskih fondova (2 fonda), finansijski pomoćnici (51), mikrofinansijski sektor sa 20 MMF-a (12 sa stranim vlasništvom) i tržište hartija od vrednosti. Finansijski sistem nastavio je da se kontinuirano širi tokom 2019., dostižući stopu finansijskog posredovanja od 101,2% BDP-a do. Banke su glavni posrednici finansijskog sektora, zatim penzijski fondovi i sektor osiguranja.

U okviru CBK-a, kao odgovornog za licenciranje, regulisanje i nadzor finansijskih institucija, osnovana su sledeći departmani : Departman za Nadzor Bankarstva, Departman za Nadzor Osiguranja, Departman za Licenciranje i Standardizaciju, Sektor za nadzor Penzijskog Fonda i Tržišta Hartija od Vrednosti i Sektor za sprečavanje pranja novca i sprečavanje finansiranja terorizma, koje se nalaze u delu Finansijskog Nadgledanja.

Razvoj finansijskog tržišta

Kosovski finansijski sistem nastavio je da proširuje svoje aktivnosti i u 2019. godini ubrzanim tempom zbog dešavanja u bankarskom i penzijskom sektoru. Ukupna imovina finansijskog sistema u decembru 2019., uključujući Centralnu banku Republike Kosovo (CBK), zabeležila je godišnji porast od 14.8% u poređenju sa prosekom u poslednje dve godine od 8.3%; i iznosi 7.25 milijardi evra (101.2% BDP-a). Bankarski sektor je i dalje dominantan sektor sa 65.6% ukupne aktive finansijskog sektora, za kojim slede penzioni fondovi i mikrofinansijske institucije sa 27.3% odnosno 4.2%.

Prema poslednjim podacima CBK-a iz aprila 2020., bankarski sektor je i dalje u većinskom stranom vlasništvu (strane banke poseduju 86,6% ukupne imovine bankarskog sektora) i imaju visok stepen tržišne koncentracije. , koja je nastavila sporo rasti sa 56,9% u decembru 2019. na 57,1% u aprilu 2020. Vrijednost imovine samo bankarskog sektora dostigla je 4 729,8 miliona evra.

Kreditna aktivnost nastavila je četvrtu godinu zaredom trend dvocifrene stope rasta. U decembru 2019. ukupni iznos kredita dostigao je 3.03 milijarde evra, što predstavlja godišnji rast od 10% niži od prosečnog povećanja u poslednje dve godine. Ukupno povećanje kredita odražava povećanje kredita prema nefinansijskim korporacijama i domaćinstvima. Krediti za nefinansijske korporacije tokom ovog perioda dostigli su 1.92 milijarde evra, što predstavlja godišnji porast od 9.8% u odnosu na prosek poslednje dve godine od 10.8%. Novi krediti koji su izdati nefinansijskim korporacijama tokom 2019. dostigli su rekordan nivo od 895.8 miliona evra, od čega oko 58.5% je izdato u investicione svrhe. Od decembra 2019., u zalihe kredita za nefinansijske korporacije nastavile su da dominiraju kreditni portfelji sa udelom od prej 63.2% u poređenju sa domaćinstvima, sa udelom od oko 36.3%. Krediti za domaćinstva su povećani za 10.4% do decembra 2019. u poređenju sa prosekom u dve prethodne godine od 12%. Novi krediti za domaćinstva smanjeni su za 1% na godišnjem nivou, dostižući nivo od 545.2 miliona evra

Depoziti u decembru 2019. dostigli su vrednost od 3.91 milijardi evra (3.23 milijarde evra prosek u poslednje dve godine), što je godišnji porast od 16.2% (7.7% proseka poslednje dve godine). Porodični depoziti, koji predstavljaju najveću kategoriju depozita, povećani su za 11.5%, u poređenju sa prosečnim povećanjem u poslednje dve godine od 5%. Depoziti nefinansijskih korporacija povećani su za 19.5% u poređenju sa prosečnim povećanjem od 9% u poslednje dve godine.

Stanje likvidnosti bankarskog sektora i dalje je zadovoljavajuće u 2019. Odnos likvidne aktive prema ukupnoj aktivi iznosio je 28.9% (prosek u poslednje dve godine 28.8%). Dok je likvidna aktiva u odnosu na kratkoročne obaveze bila 38.7% u poređenju sa 38.5% prošle godine. U istom periodu, odnos krediti-

depoziti porastao je na 77.6%, u odnosu na prosek u prošle dve godine od 81.1%. U decembru 2019. nekvalitetni krediti smanjili su se na 2% (prosek 2.9% u poslednje dve godine, što je najniži nivo od sredine 2010). Nekvalitetni krediti i dalje su dobro pokriveni provizijom gubitka zajma u odnosu od 163.5% (prosek u poslednje dve godine 150.9%). Sektor je i dalje dobro kapitalizovan sa koeficijentom adekvatnosti kapitala od 15.9% što je znatno iznad minimalnog regulatornog zahteva od 12%.

Prosečna kamatna stopa na kredite nastavila je trend pada i tokom 2019., ali u decembru je blago porasla. Prosečna kamatna stopa na kredite u decembru 2019. porasla je na 6.42% sa 5.99% u prošlom decembru. Prosečna kamatna stopa na kredite za nefinansijske korporacije iznosila je 6.23%, što je više u poređenju sa 5.96% u decembru prošle godine; dok je za domaćinstva ona iznosila 6.79% (6.25% u decembru 2018). Prosečna kamatna stopa na depozite porasla je na 1.60% na kraju 2019. u poređenju sa 1.47% prošlog decembra. Prosečna kamatna stopa na depozite nefinansijskih korporacija porasla je na 1.68% sa 1.51%, dok je za porodične depozite, prosečna kamatna stopa porasla neznatno na 1.44% sa 1.37% prošlog decembra. Raspon kamatne stope smanjen je na 4.82 p.p., u poređenju sa prosekom poslednje dve godine od 5 p.p.

Bankarski sektor je u 2019. godini ostvario godišnju zaradu od 86.2 miliona EUR, niža u odnosu na zaradu od 88.0 miliona EUR prošle godine. Zarada ostvarena tokom 2019. uglavnom je rezultat porasta prihoda od 4.2% (pod uticajem povećanja prihoda od kamate od 7%). Ove godine zarada je manja u odnosu na prošlu godinu za 2%, uglavnom zbog većeg nivoa rasta potrošnje, sa 7.5% (uglavnom od nekamatnih troškova).

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Srednjoročno, glavni prioriteti koji predviđeni za postizanje su:

- Očuvanje učešća kapitalnih rashoda u budžetu;
- Nastavljanje sa reformama koje su važne u kontekstu makroekonomske stabilnosti i finansijskog sektora, uključujući implementaciju fiskalnog pravila za budžetski deficit;
- Primena novog zakona o preduzećima u javnim preduzećima;
- Privatizacija i likvidacija društvenih preduzeća;
- Obezbeđivanje vlasničkih prava adresiranjem neformalnosti u sektoru nepokretne imovine;
- Povećanje pravosudne efikasnosti do 2022. da bi dostigao 0% starih predmeta;
- Poboljšanje pristupa MSP-a u finansijama posredstvom povećanja Kosovskog Fonda za Garantovanje Kredita;
- Kontinuirano unapređivanje regulatornog okvira za bankarski sistem u skladu sa međunarodnim standardima i EU zakonodavstvom, kao što sledi: prilagođavanje standarda II i III Stuba Okvir Bazel o Kapitalu; i prilagođavanje zahteva za upravljanje rizikom likvidnosti i koeficijentom levera zasnovanim na novim standardima poznatim kao Basel III;
- Dalje usklađivanje propisa o osiguranju na Kosovu sa relevantnim Evropskim Direktivama. U skladu sa izmenama pravnih zahteva EU i međunarodnih standarda, postojeće regulative podložne su izmenama / dopunama kako bi bile u potpunosti u skladu sa ovim zahtevima.

2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije

Ovo poglavlje se bavi drugom tačkom ekonomskih kriterijuma iz Kopenhagena za članstvo koja se odnosi na kapacitet zemlje da se suoči i da bude konkurentna na tržištu EU. Ključni faktori za postizanje ovog cilja i na osnovu kojih Evropska komisija prati i ocenjuje napredak prema članstvu sastoji se od:

- Razvoja ljudskog i fizičkog kapitala na zadovoljavajućem nivou gde se ocenjuju aspekti razvoja obrazovanja, istraživanja i infrastrukture;
- Adekvatna struktura sektora i preduzeća, uključujući sektorski sastav, razvoj MSP i pitanja restrukturiranja preduzeća,

- Ograničen stepen uticaja države na konkurentnost gde se, između ostalog, ispituje uticaj određenih politika i segmenata u privredi, uključujući državnu pomoć i podršku za MSP, i
- Dovoljna trgovinska integracija ekonomije sa zemljama EU.

Vladini prioriteti ostaju orjentisani na razvoj fizičkog kapitala kroz razvoj infrastrukture, razvoj ljudskog kapitala kroz reforme obrazovanja i mere podrške privatnom sektoru. Strateški okvir koji definiše prioritetne mere i ciljeve sastoji se od Programa Vlade 2020-2023, i sektorskih strateških dokumenata, uključujući Strategiju razvoja privatnog sektora 2018-2022, Strateški plan obrazovanja Kosova 2017-2021. Razvoj sektora od ekonomskog značaja kao što su energija, infrastruktura, poljoprivreda, telekomunikacije i informaciono društvo i turizam su prioritetni ciljevi. Slično kako Program Vlade, i Strategija razvoja privatnog sektora ciljaju na održivi ekonomski razvoj, socijalne politike koje povećavaju blagostanje, podsticanje investicija (uključujući investicioni fond), podršku malim i srednjim preduzećima, privatizaciju i poboljšanje učinka javnih preduzeća. Takođe, u srednjoročnom planu biće pojačani naponi za poboljšanje kvaliteta obrazovanja i bolje povezanosti obrazovanja sa zahtevima tržišta.

U okviru regionalne saradnje i procesa evropskih integracija, Republika Kosovo je takođe posvećena postizanju ciljeva Strategije za jugoistočnu Evropu 2020. i agende za povezivanje infrastrukture, uključujući i ono što se sada naziva „Berlinski proces“. Poboljšanje konkurentnosti, tržišta rada i industrijske politike, olakšavanje trgovine između zemalja u regionu, poboljšanje mreže putne infrastrukture i tržišta energije su neki od glavnih ciljeva na regionalnom nivou. Republika Kosovo je integrisala njihovo sprovođenje u okviru strateških ciljeva i odgovarajućih akcionih planova.

Međutim, potrebno je nastaviti napore u adresiranju izazova u vezi sa poboljšanjem konkurentnog kapaciteta¹² zemlje. U tom cilju, zemlja bi trebalo da se uključi u poboljšanje kvaliteta obrazovanja i povezivanja sa tržištem rada, obezbeđivanje stabilnog snabdevanja energijom, razvoj infrastrukture i energetske efikasnosti, poboljšanje poslovnog okruženja, uključujući i povećanje kapaciteta i efikasnosti pravosudnog sistema, suzbijanje sive ekonomije, privlačenje stranih investicija i zaštita investitora da podrže strateške ciljeve, razvoj mehanizama za državnu pomoć i olakšavanje trgovine.

U nastavku biće dat pregled razvoja svakog od ovih ključnih faktora drugog ekonomskog kriterijuma.

Obrazovanje i inovacija

Ljudski kapital

S obzirom da je Kosovo zemlja sa manje od dva miliona ljudi, razvoj ljudskog kapitala je ključni faktor u opštem razvoju zemlje i društva znanja. Razvoj i transformacija obrazovnog sistema je orijentisan tako da služi potrebama i zahtevima društva u procesu tranzicije i ekonomskog razvoja, da pruži jednake mogućnosti i da se razvija u skladu sa evropskim standardima. Reforma obrazovanja se zasniva na načelima nepristrasnosti, jednakosti, kvaliteta, celoživotnog učenja, efektivnosti i efikasnosti, institucionalne autonomije i decentralizovanog sistema i javne odgovornosti.

Strateški plan za obrazovanje na Kosovu 2017.-2021. je osnovni sektorski dokument za razvoj sektora obrazovanja na Kosovu. Plan se fokusira na postizanje 7 strateških ciljeva, odnosno učešće i sveobuhvatnost u obrazovanju, kvalitetno i efikasno upravljanje obrazovnim sistemom, razvoj sistema kvaliteta u skladu sa međunarodnim standardima, povećanje kvaliteta nastave, dalji razvoj stručnog obrazovanja za adresiranje zahteva tržišta, i povećanje kvaliteta visokog obrazovanja. Zajedno sa Strateškim planom, razvijen je i usvojen Akcioni plan za sprovođenje koji identifikuje aktivnosti, institucije, vremenske rokove i neophodna budžetska sredstva za ostvarivanje ovih ciljeva strategije. Dok **Program Vlade 2020.-2023.** utvrđuje da se strukturna reforma u obrazovanju fokusira na povećanju učešća i jednakom pristupu obrazovanju, obezbeđivanju, garantovanju i poboljšavanju kvaliteta

¹² Izazovi su bazirani na Izveštaju EK o Kosovu 2019.

obrazovanja, upravljanju obrazovnim institucijama, integraciji i međunarodnoj saradnji, promovisanju nauke i istraživanja i finansiranju obrazovanja i nauke putem revizije formule finansiranja.

MON je u konkursima koji su ove godine objavljeni za udžbenike i nastavne materijale zatražio da udžbenici imaju edukativnu funkciju, podstiču pozitivan odnos prema nauci/znanju, razvoju građanskog i kulturnog identiteta i ravnopravnosti polova. Poštovati ravnopravnost polova, eliminisati stereotipe i upotreba diskriminatornog jezika.

Prema podacima MON-a, broj javnih edukativnih institucija na Kosovu, 2019./2020. koje izveštavaju u sistem ISUO dat je u tabeli u nastavku.

Tabela 2.3. Broj javnih vaspitno-obrazovnih institucija, 2019./2020.

Nivo	Matični	Odvojene par.	Ukupno
Vrtići	37	7	44
Osnovne i niže srednje	635	286	921
Više srednje	107	16	123
Ukupno	784	332	1094

Tabela 2.4. Broj učenika na osnovu nivoa obrazovanja i pola, 2019./2020.

Nivo	M	Ž.	Ukupno
Predškolsko obrazovanje (starost 0-<5)	2,206	1,958	4,164
Pred-osnovno obrazovanje (starost 5-<6 godina)	11,244	10,416	12,660
Osnovni/niži srednji	118,085	111,253	229,338
Srednji visoki	37,852	36,575	74,427
Ukupno	169,387	160,202	329,589

Izvor: SUIO/MON

U **stručnom obrazovanju**, pored stručnih škola, osnovana su i 4 centra kompetencije. Da bi se unapredilo upravljanje kvalitetom u **pred-univerzitetskom obrazovanju**, naponi su usredsređeni na podizanje internog kvaliteta, primenu mehanizama spoljne procene kvaliteta i izgradnju kapaciteta Inspektorata obrazovanje.

Visoko obrazovanje pruža mogućnost studiranja za sve osobe unutar ili izvan teritorije Kosova, bez ikakve diskriminacije (nacionalne, rasne, verske, polne). Trenutno, na teritoriji Republike Kosova, funkcioniše 6 javnih univerziteta kao i 27 privatnih koledža. Svaka od ovih institucija visokog obrazovanja, bilo javne ili privatne, nudi studijske programe akreditovane od strane Agencije Kosova za Akreditaciju. Ne postoji starosna granica za upis na studije ili sticanje kvalifikacija u visokom obrazovanju na Kosovu.

Tabela 2.5. Broj dece, učenika i studenata na svim nivoima obrazovanja u javnom i privatnom sektoru 2019./2020.

Nivo	Privatni	Javni	Ukupno
Univerzitetski (5+6)	35,989	68,590	104,579
Specijalno obrazovanje (1+2+3)	0	349	349
Srednje vise (3)	3,480	74,427	77,907
Osnovni/srednje nize (1+2)	5,252	229,338	234,590
Predškolsko (0)	5,229	4,164	9,393

Izvor: Statistike Obrazovanja na Kosovu 2018./2019., SMIA/MON, ASK

Unutar Ministarstva obrazovanja i nauketakođe postoji centar NARIC, koji vrši ekvivalenciju diploma visokog obrazovanja stečenih izvan Kosova. Kosovo se zvanično nije pridružilo Bolonjskom procesu, ali

apliciranje za formalni prijem podneseno je 2014. Pravni osnov usklađuje trenutnu obrazovnu praksu sa prioritetima izjava Bolonjske grupe, posebno u vezi sa usklađivanjem određenih odredaba zakona sa Nacionalnim zakonom i okvirom za kvalifikacije (br. 03/L-060) i olakšavanje priznavanja prethodnog učenja i kvalifikacija stečenih u drugim zemljama putem centra NARIC.

Kosovska agencija za akreditaciju (KAA) vrši eksternu evaluaciju visokoškolskih institucija na institucionalnom nivou i studijske programe. Sa potpunom primenom AU za akreditaciju (zahtev za jedan PhD za svakih 60 ECTS odgovarajućeg polja studijskog programa) došlo je do značajnog smanjenja akreditovanih studijskih programa jer neke institucije nisu uspele da ispune ove kriterijume. Staviše, broj visokoškolskih institucija i studijskih programa je značajno opao.

Razrešenje članova CSC rezultiralo je isključenjem KAA iz EROKVO (Evropski Registar za Osiguranje Kvaliteta u Visokom Obrazovanju) početkom 2018. Stručni tim EROKVO-a dosao je do zaključka da je opšti nivo o ispunjavanju Evropskih standarda nije dovoljni za obnavljanje članstva KAA-e u EROKVO. Ovom prilikom Odbor EROKVO najavljuje da KAA ima pravo da se ponovo prijavi dve godine nakon donošenja ove odluke. Tokom ove dve godine, KAA će takođe biti podvrgnuta proceni od strane ERKOVO eksperata koji imaju za cilj da pomognu i savetuje KAA pre formalne prijave za ponovnu procenu.

Oblast naučnog istraživanja i dalje ostaje ograničeno. Podrška za istraživanje sastoji se od finansijske podrške kroz šemu mobilnosti i publikacije naučnih publikacija.

Što se tiče kretanja na **tržištu rada**, skoro dve trećine stanovništva Kosova je radno sposobno (15-64 godina).

Među radno sposobnim stanovništvom 59,5% nije ekonomski aktivno, što je znatno veća stopa žena (79,6%) od muškaraca (40,6%), što znači da nisu zaposlene i nisu bile aktivne u traženju posla. zaposlenje u poslednje četiri nedelje i / ili ne žele da započnu posao u roku od dve nedelje. Od 40,5% (488.485 ljudi) ekonomski aktivnog stanovništva, 25,7% (125.305 ljudi) je nezaposleno. Omjer zaposlenosti prema broju stanovnika (stopa zaposlenosti), 30,1% (363,180 ljudi) je zaposleno. 59,5% radno sposobnog stanovništva je neaktivno.

Postoje velike razlike među polovima na tržištu rada. Svaka peta žena (21,1%) u radnoj dobi aktivna je na tržištu rada, u poređenju sa oko tri petine muškaraca (59,7%) u radnoj dobi. Među ljudima u radnoj snazi nezaposlenost je veća za žene nego za muškarce (34,4% u poređenju sa 22,6%). Stopa zaposlenosti kod žena radne dobi je samo 13,9%, u poređenju sa 46,2% muškaraca. Ova vrlo niska stopa nezaposlenosti među ženama proizilazi iz kombinacije vrlo niskog učešća radne snage i visoke nezaposlenosti. Žene su zaposlene uglavnom u obrazovnom, trgovinskom i zdravstvenom sektoru (53% zaposlenih žena). Muškarci su uglavnom zaposleni u trgovini, građevinarstvu i proizvodnom sektoru (zapošljavaju 46,3% zaposlenih muškaraca).

Nezaposlenost među mladima je veoma visoka na Kosovu. U 2019. godini mladi ljudi na Kosovu imali su dvostruku verovatnoću da budu nezaposleni nego odrasli. Među ljudima starosti od 15 do 24 godine među radnom snagom 49,4% je bilo nezaposleno. Nezaposlenost je veća među mladim ženama (60,3%) nego među mladićima (44,1%). Skoro trećina (32,7%) ljudi starosti od 15 do 24 godine na Kosovu nije u obrazovanju, zaposlenju ili obuci (NEET). Ova cifra iznosi 34,2% za mlade žene u poređenju sa 31,4% za mladiće. Većina zaposlenih prijavljuje posao sa punim radnim vremenom. 93,3% ispitanika je prijavilo da rade u punom radnom vremenu u svom glavnom poslu.

Nezaposlenost među mladima je veoma visoka na Kosovu. U 2019. godini mladi ljudi na Kosovu imali su dvostruku verovatnoću da budu nezaposleni nego odrasli. Među ljudima starosti od 15 do 24 godine među radnom snagom 49,4% je bilo nezaposleno. Nezaposlenost je veća među mladim ženama (60,3%)

nego među mladićima (44,1%). Skoro trećina (32,7%) ljudi starosti od 15 do 24 godine na Kosovu nije u obrazovanju, zaposlenju ili obuci (NEET). Ova cifra iznosi 34,2% za mlade žene u poređenju sa 31,4% za mladiće. Većina zaposlenih prijavljuje posao sa punim radnim vremenom. 93,3% ispitanika je prijavilo da rade u punom radnom vremenu u svom glavnom poslu.

Razlozi za rad sa skraćenim radnim vremenom razlikuju se između dva pola, jer žene, preuzimajući veću ulogu nege u porodici, smanjuju radne sate na raspolaganju. Razlog broj jedan za muškarce koji ne rade puno radno vreme bio je nedostatak punog radnog vremena. 18,8% zaposlenih osoba pripadalo je kategoriji nestabilnog zaposlenja. To znači da su zaposleni u sopstvenom poslu ili doprinose porodičnom preduzeću. Samo 45,3% zaposlenih imalo je stalni ugovor u glavnom poslu, dok je 54,7% imalo privremeni ugovor, bez veće razlike među polovima. Osobe koje su imale privremene ugovore upitane su zašto imaju ovu vrstu ugovora, a 90,8% ispitanika je reklo da ne postoji drugi ugovor.

Fizički kapital i kvalitet infrastrukture

Očekuje se da će se udeo javnih i privatnih investicija povećati 2018. prema predviđanjima. Predviđa se da će se ovaj nivo investicija održati 2018., a naredne godine, delimično zbog postojećih projekata u razvoju i velikih ulaznih projekata infrastrukture kao što je termoelektrana. U narednom periodu poseban naglasak će biti stavljen na klauzulu investicija putem koje Vlada Republike Kosova ima za cilj da investira u velike infrastrukturne projekte kako bi se prevazišli strukturni izazovi koji su ometali maksimalno korišćenje razvojnog potencijala zemlje. Da bi se omogućio sveobuhvatan ekonomski rast u zemlji, Vlada je povećala prostor za kapitalne troškove na nivou opština.

Putna infrastruktura

Glavni ciljevi u ovom sektoru uključuju: i) integraciju Kosova u regionalnu putnu mrežu kroz razvoj puteva 6 i 7 duž panevropskih koridora, ii) smanjenje troškova transporta i smanjenje zagušenja saobraćaja novim putevima, uključujući tranzitne puteve, oko urbanih centara, iii) povećanje sigurnosti poboljšanjem horizontalne i vertikalne signalizacije, poboljšanja kvaliteta putne infrastrukture i kampanja za sigurnost na putevima i iv) održavanje i poboljšanje postojećih puteva koji omogućavaju dobre privatne i javne usluge transporta.

Vlada Republike Kosova ostaje posvećena daljem poboljšanju putne i železničke infrastrukture, fokusirajući se na završetak glavnih međunarodnih pravaca, puteve R7 i R6 i regionalne puteve M9, M2, kao i međunarodne železničke linije, Liniju 10 kako bi se omogućio brži i jeftiniji promet građana i robe, smanjujući troškove i udaljenosti transporta ljudi i roba unutar i van Kosova. To će za biznise olakšati plasiranje robe na lokalna i međunarodna tržišta, dok će modernizacija međunarodne železničke mreže pomoći sektoru izvoza rude i poljoprivredne robe.

Građevinski radovi na autoputu R6 završeni su u segmentu Priština-Elez Han (dužine 65,6 km) i zvanično je otvoren u maju 2019. Ovaj novi autoput ima 13 mostova, uključujući najduži u regionu, dugačak 5,7 km kilometara. Što se tiče nacionalnog puta N9, nastavljeni su radovi na segmentu Kijevo-Zahać. Takođe, u maju 2019. započeli su radovi na novom segmentu, Velika Reka-Gojbula, Nacionalni Put M2, Priština - Mitrovica.

Deo autoputa Priština-Vrmica, koji je deo nacionalnog autoputa Vermica-Merdare (R7) koji se poveže sa međunarodnim koridorima 8 i 10. Završen je deonica Priština-Miloševo autoputa M2. Takođe, projekat izgradnje autoputa Priština - Elez Han je završen i put je pušten za upotrebu.

Nakon puštanja segmenata autoputa R7, Morine - Gjurgjica (Veza N9) Bresje - Besi, Ministarstvo infrastrukture, u saradnji sa WBIF (Western Balkan Investment Framework) i EIB, je završio dopunu Studije izvodljivosti i Studije uticaja na životnu sredinu za segment Besi - Merdare (Granica) sa Srbijom). Ovaj projekat će trajati 14 meseci i finansira WBIF.

U saradnji sa Okvirom za Investicije u Zapadnom Balkanu (WBIF) i EUGR, završili su studiju izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu za segment Kijevo-Zahac (32 km) i očekuje se da će trajni razvoj projekata trajati 12 meseci, a nakon završetka projekta nastaviće se definisati dalje korake finansiranja ovog projekta.

Železnički saobraćaj

Infrastruktura železnice Kosova (INFRAKOS) upravlja železničkom infrastrukturom u državnom vlasništvu. To je javno društvo sa ograničenom odgovornošću sa 100% akcija u vlasništvu Kosovske povereničke agencije.

Kosovska železnička mreža se sastoji od 335,079 km pruge. Četiri železničke linije imaju potrebu za različitim nivoima rehabilitacije kako bi dovele železnice do modernih standarda brzine i bezbednosti. Tokom protekle godine je bilo povećanja i u putničkom saobraćaju i u saobraćaju robe.

Ograničeno održavanje je izvršeno. Konkretnije, železnička infrastruktura je kao u nastavku:

- Železnička pruga 10 (granica sa Srbijom - Lešak - Mitrovica - Kosovo polje - Elez Han - granična oblast sa Severnom Makedonijom), u dužini od 149.110 km, sa samo jednim parom šina, bez elektrifikacije, širine od 1435 mm, kategorije D3, osovinskog opterećenja od 22.5 tona i uzdužnog opterećenja od 7.2 tona/m;
- Istočna železnička linija (granica sa Srbijom - Podujevo - Priština - Kosovo Polje), dužine 45.198 km, sa samo jednim parom šina, bez elektrifikacije, širine od 1435 mm, kategorije D3, osovinskih opterećenja od 22.5 i 16 tona i uzdužnih opterećenja od 7.2 tona/m i 5 tona/m;
- Zapadna železnička linija (Kosovo Polje - Peć), dužine od 81.940 km, sa samo jednim parom šina, bez elektrifikacije, širine od 1435 mm, kategorije C2, osovinskog opterećenja od 20 tona i uzdužnog opterećenja od 6.4 tona/m; i
- Jugozapadna železnička linija (Klina-Zrze-Prizren), dužine od 58.831 km, sa samo jednim parom šina, bez elektrifikacije, dužine od 1.435 mm, kategorije D3 i B1, osovinskih opterećenja od 22.5 tona i 18 tona i uzdužnih opterećenja od 7.2 tona/m i 5 tona/m.

Zakon 04/L-063 o kosovskim železnicama uspostavlja Regulatorni organ železnice koji se sastoji od nezavisnih organa, osim istražnog organa koji je pod Kancelarijom Predsednika Vlade kako bi se nadgledao i uređivao železnički sektor.

Ministarstvo infrastrukture je razvilo sektorsku Strategiju multimodalnog transport za period 2015-2025, koja takođe uključuje i železnički sektor. Strategija je uzela u obzir i interoperabilnost evropskog železničkog sistema, bezbednost i standarde evropskog železničkog sistema, kao i strategije razvijene u skladu sa Sporazumom o transportnoj zajednici između partnera u transportne opservatorije jugoistočne Evrope (SEETO).

Pošto je železnička pruga 10, koja povezuje Kosovo sa Srbijom i Severnom Makedonijom, deo koridora i železničkih puteva SEETO-a, to je prioritetni put za modernizaciju. Na osnovu investicione klauzule u skladu sa Stand-By Sporazumom sa MMF-om, rehabilitacija železničke linije 10 -Institucija koja sprovodi ovaj projekat je Javno preduzeće „Infrakos”, Priština. Očekuje se da će ukupni troškovi projekta biti 195,4 miliona evra. Ovaj projekat finansiraju EBRD, Evropska investiciona banka i EU.

Vazdušni saobraćaj

Kosovo ima međunarodni aerodrom „Adem Jashari” u Prištini, koji radi sa kombinovanim civilnim i vojnim uslugama. Aprila 2010., na snagu je stupio Sporazum o javno-privatnom partnerstvu između

Vlade Republike Kosovo i tursko-francuskog konzorcijuma Limak - Aeroport de Lyon za davanje Međunarodnog aerodroma u Prištini u koncesiji, a to je jedan od uspešnih primera projekata koncesije u jugoistočnoj Evropi.

Novi terminal, koji je otvoren 23. oktobra 2013., predstavlja investiciju od oko 100 miliona evra i pruža više pogodnosti za putnike, prvoklasne usluge i dovoljno prostora i opuštajuće društveno okruženje za putnike, žene i muškarce. Novi terminal ima 44,000 m² i kapacitet koji omogućava prijem oko 4 miliona putnika godišnje. Kao deo osnovane regionalne i međunarodne mreže, ostaje kao cilj neprekidno proširenje i povećanje kapaciteta ovog aerodroma.

Energija

Sigurnost snabdijevanja energijom je uslov za ekonomski razvoj i povećanje blagostanja. Sigurnost opskrbe energijom kao osnovnim ciljem, između ostalog, ovisi o stanju proizvodnje, prijenosa i distributivnih kapaciteta energije.

Energetski sistem u Republici Kosovo sastoji se od proizvodnje električne energije, prenosa električne energije, distribucije električne energije, nereguliranih potrošača, kao i potrošača sa pravom na univerzalnu uslugu. Učesnici na tržištu električne energije su takođe veleprodajni dobavljači i trgovci.

Proizvodnja se uglavnom zasniva na elektranama na lignit (TE Kosovo A i TE Kosovo B) i HE Ujmani u vlasništvu Vlade Republike Kosovo, kao i na HE i ostale HE u privatnom vlasništvu.

KOSTT je jedini operater prenosa i tržišta i u 100% je vlasništvu Skupštine Kosova. Radi sa dve odvojene licence, licencom za rad prenosnog sistema i licencom za rad na tržištu. Operator tržišta je odgovoran za organizovanje i razvoj tržišta električne energije, dok je operator prenosnog sistema odgovoran za prenos električne energije, upravljanje i održavanje prenosnog sistema i uravnoteženje sistema.

KEDS je jedini distributivni operater i u privatnom je vlasništvu. Ovaj operater je odgovoran za rad i održavanje distributivnog sistema i upravljanje generatorima povezanim na distributivni sistem.

KESCO je snabdevač koji ima dozvolu za snabdevanje električnom energijom, uključujući obavezu Javnog servisa koju je propisao regulator da snabdeva potrošače pravom na univerzalnu uslugu. Pored toga, regulator je odredio obavezu dobavljača u poslednjem slučaju.

Ostali dobavljači: do sada je licencirano 7 dobavljača električne energije koji su u privatnom vlasništvu, ali još nisu započeli komercijalne operacije.

Trenutno teret proizvodnje električne energije pada na elektrane na bazi uglja/Lignita koje pokrivaju oko 97% sve proizvodnje električne energije, dok ostatak obezbeđuju elektrane iz OIE (uglavnom hidroelektrane, uglavnom mala) i po uvozu. Zavisnost od uvoza električne energije kreće se između 10% i 15%.

Proizvodnja električne energije u zemlji se uglavnom vrši od strane Energetske korporacije Kosova (KEK DD), u okviru koje se nalaze dve termoelektrane (Kosovo A i Kosovo B), kao i rudnici uglja. Pošto je TE Kosovo A prilično stara (preko 40 godina rada), a i TE Kosovo B ima značajan period rada, nove investicije su potrebne kako bi se obezbedila održivost snabdevanja električnom energijom, kako u obezbeđivanju osnovne energije, tako i u energiji iz obnovljivih izvora (OIE).

Prema Godišnjem izveštaju RUE za 2019. godinu, ukupna proizvodnja električne energije u 2019. godini iznosila je 5.718 GVh, dok je u 2018. godini iznosila 5.311 GVh, što znači da je došlo do povećanja od 7,7%. Dok je, u poređenju sa bilansom električne energije za 2019. godinu, proizvodnja oko 100,4%.

Sveukupno, gubici električne energije smanjeni su sa 27,9% u 2018. godini na 25,9% u distribucijskoj potražnji.

Kosovo kao stranka potpisnica u Energetskoj zajednici je prenela Uredbu EU-a br. 347 usvojenu od strane Energetske zajednice, EU-a za zajedničke regionalne investicije. U martu 2019. RUE je amandamentovao Uredbu o liberalizaciji tržišta električne energije na Kosovu, s ciljem produženja regulaciju cena snabdevanja do 31. marta 2020. za snabdevanje kupaca pri naponu od 35 kV, a do 31 Mart 2021 za potrošače 10 kV.

Tokom 2019. instalirane su tri hidroelektrane snage 18,7 MV, jedna sa foto naponskim agregatom koja radi na nivou od 0,4 MV, a druga snage 3 MV. Energetska strategija 2017-2026. predviđa kapacitet od 1436 MV do 2025., od kojih je 450 MV dobijeno iz obnovljivih izvora. Ovim proizvodnim kapacitetom predviđa se da proizvede oko 7703 KWh godišnje, pri čemu se 934 KWh ili 12,1% stvara iz obnovljivih izvora. Trenutno radi ukupno 21 agregata iz BRE, ukupnog instalacionog kapaciteta 104,83 MV: 13 HC (61,1 MV); 6 PV-Solare (10MV) i dva (2) od vetrogeneratora (33,73 MV).

Grejanje prostora na Kosovu se uglavnom vrši biomasom (uglavnom ogrevnim drvetom). Centralno grejanje učestvuje sa samo 3-5% u grejanju prostora. Sektori domaćinstva i usluga su najveći sektori potrošnje toplotne energije. Razvoj sistema grejanja značajno utiče na povećanje obezbeđivanja snabdijevanja električnom energijom, posebno u zimskom periodu, kada imamo velika opterećenja u elektroenergetskom sistemu. Postoje značajni energetske potencijali za razvoj sistema grejanja.

Iako Kosovo nema mrežu za prirodni gas, trebalo bi primetiti da nedavna dešavanja u regionu pružaju optimistične signale i za Kosovo. Ministarstvo ekonomije i životne sredine Republike Kosovo je u saradnji sa Ministarstvom infrastrukture i energetike Albanije, putem platforme WBIF / EBRD, krajem 2018., završilo studiju izvodljivosti cevovoda između Kosova i Albanije (ALKOGAP). Prema preporukama gore pomenute studije, bivši MED, MEA početkom 2019. putem WBIF platforme, konkurisao je za finansijsku podršku u obliku grantova za pripremu Master plana za distribuciju prirodnog gasa na Kosovu. Upravni odbor Okvirnog ulaganja o zapadnom Balkanu (WBIF) odobrio je u junu 2019. u Berlinu bespovratna sredstva u iznosu od 1,5 miliona evra za pripremu Master plana za prirodni gas na Kosovu koji bi trebalo da bude sproveden u periodu 2020-2021.

Štaviše, WBIF je odobrio grant u iznosu od 653,250 EUR za studiju izvodljivosti za gasovod Severna Makedonija-Kosovo, što će povećati saradnju između dve zemlje, i angažovao je IFICO konsultacije u pripremi zadatka. Na osnovu inicijative Millennium Challenge Corporation (MCC), konsultanti koje angažuje MCC sprovode studiju izvodljivosti za gasifikaciju Kosova. Nacrt obima posla je završen i referentni uslovi koje su pripremili konsultanti koje angažuje MCC su odobreni. Osim toga, od 2004. razvijene su vladine institucije, regulatori i operatori sposobni za uspešno upravljanje energetske sektorom. Glavne institucije koje vode energetske sektor su sledeće:

- Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEI);
- Regulatorni ured za energiju (RUE), koji deluje kao nezavisna regulatorna agencija odgovorna za regulisanje tržišta energije (električne energije, prirodnog gasa i grejne energije);
- Nezavisna komisija za rudnike i minerale (NKRK) - koja deluje kao nezavisna regulatorna agencija za regulisanje rudarskih aktivnosti, uključujući ugalj;
- Operator sistema, prenosa i tržišta električne energije na Kosovu (KOSTT a.d.) koje je javno preduzeće koje upravlja prenosnom mrežom i ima ulogu operatora prenosnog sistema i operatora tržišta električne energije.

Ostale vladine institucije, kao što su Ministarstvo infrastrukture i životnu sredinu (MIŽS), Ministarstvo finansija (MF) i Kosovska komisija za konkurencije, imaju važnu ulogu u nadgledanju društvenih, ekonomskih i ekoloških odgovornosti energetske sektora.

Tržište elektronskih komunikacija

Sektor ITK-a je na Kosovu od velikog ekonomskog značaja samom činjenicom da je u poslednjih deset godina učestvovao u BDP-u Kosova sa oko 10%. Što se tiče razvoja na tržištu, **fiksna telefonija** u našoj zemlji ima istorijski nizak razvoj. Do sada imamo ukupno četiri operateri koji pružaju fiksne telekomunikacione usluge:

- Telekom Kosova AD (bivši PTK), licenciran dana 30. 7. 2004.,
- IPKO Telecommunications LLC, licenciran dana 8. 9. 2006.,
- Kujtesa.Net, licenciran dana 7. 1. 2014.
- Fiberlink (Odluka br. 607 (br. prot. 013/B/15), je odredio numerički blok iz serije geografskog numerisanja za korišćenje od strane „FiberLink“ D.O.O).

Broj aktivnih fiksnih linija u ovom tromesečju rezultirao je značajnim povećanjem, jer od ovog perioda, podaci ovog operatera uključeni za operatera MTS DOO. U drugom tromesečju 2019. broj pretplatnika smanjen je za -7,65% u poređenju sa istim periodom prošle godine i smanjen je za -0,82% u odnosu na prethodno tromesečje. Takođe, podaci o stopi fiksne telefonske penetracije na Kosovu u ovom tromesečju zabeležili su pozitivan trend od 3,18%.

Najveće učešće na tržištu ima kompanija Telekom Kosova, praćen od strane kompanije MTS DOO, a zatim IPKO¹³. Međutim, svi pokazatelji fiksne telefonije ukazuju na veoma usporen razvoj i opadanje.¹⁴

Što se tiče **poštanskih usluga**, Zakon br. 06/L-038 o Poštanskim Uslugama kojeg je usvojila Skupština Kosova 21. decembra 2018., a stupio je na snagu 2. februara 2019. Svrha ovog zakona je utvrđivanje pravila za obezbeđivanje pružanja poštanskih usluga i univerzalnih poštanskih usluga u celokupnoj teritoriji Republike Kosova, postavljanje uslova za pristup poštanskoj mreži, promovisanje slobodne konkurencije, postavljanje tarifnih principa, osiguranje transparentnosti računa univerzalne poštanske usluge, postavljanje standarda za univerzalnu poštansku uslugu i uspostavljanje sistem koji osigurava poštovanje ovih standarda. Ovaj je zakon delom usklađen s Direktivom 97/67 /EZ Evropskog Parlamenta i Veća. Prema podacima ARKEP-a, značajno je smanjen ukupan broj poštanskih pošiljki. DJP „Kosovska Pošta D.A.“ sa 86,90%, pokriva celokupno tržište poštanskih usluga, a privatni operateri su predstavljeni u vrednosti; 13,10% ukupnog tržišta.

Tržište mobilne telefonije ima najširi opseg u svim elektronskim komunikacijama. Usluge mobilne telefonije na Kosovu pružaju tri operatera mobilne telefonije sa frekvencijama 900/1800 MHz, uključujući privremene i ograničene infrastrukturne operatere mts D.O.O.:

- Telekom Kosova AD/Vala, licenciran dana 30. 7. 2004. (ART br. prot. 111/04) sa rokom važenja od 15 godina, i
- IPKO Telecommunications LLC, licenciran dana 6. 3. 2007. (ART br. prot. 77/07) sa rokom važenja od 15 godina;
- mts D.O.O., Privremeno ovlašćen.

Pored tri gore pomenuta ovlašćena operatera MNO (Mobile Network Operator) mreža, licencirana su još dva virtuelna mobilna operatera (MVNO):

- Dardafon.net LLC (Z Mobile), licenciran dana 12. 6. 2008. (ART br. prot. 112/08) sa rokom važenja od 15 godina, i
- Dukagjini Telecommunications AD. (D3 mobile), licenciran dana 24. 6. 2008. (ART br. prot. 124/08) sa rokom važenja od 15 godina.

¹³ Zbog uključivanja podataka o operateru MTS DOO, učešće drugih operatera na tržištu je smanjeno, posebno je to uticalo na Telekom Kosova, koji je imao najveće učešće na tržištu.

¹⁴ http://arkep-rks.org/repository/docs/Pasqyra%20e%20tregut%20t%C3%AB%20KE%20_Indikator%C3%ABt%20kryesor%20p%C3%ABr%20TM2%202018.pdf.

Ukupni broj korisnika mobilnih telefona na kraju četvrtog tromesečja (K4-2019) dostigao je 2.074.556, odnosno 5,36% više u odnosu na isti period prošle godine (K4 2018). Dok je, u odnosu na prethodni kvartal TM3 2019, broj korisnika za 1,22% niži (ili 26.662 korisnika).

Slično broju korisnika, penetracija usluga mobilne telefonije u izvještajnom periodu smanjena je u odnosu na prethodni kvartal, dok je blagi porast u odnosu na isti kvartal prošle godine (K4 2018). Prodor usluga mobilne telefonije sada je na nivou od 114,22% stanovništva.

Broj internetskih linija sa fiksnim širokopojasnim pristupom TM4 2019 koji su prijavili operateri označava brojku od 356.544 pretplatnika na Internetu. Iz toga proizlazi povećanje od 4.001 pretplatnika ili 1,13% u odnosu na treće tromesečje 2019., odnosno značajnije povećanje od 8.64% u odnosu na period K4 2018. Imajući u vidu da je penetracija interneta putem fiksnog širokopojasnog pristupa Internetu za porodičnu ekonomiju 120% , odnosno, penetracija interneta od strane stanovnika (na 100 stanovnika) ispada da je 19,64%.

Broj korisnika usluga mobilnog interneta (Mobile Broadband) ili pristupa Internetu preko 3G i 4G mobilne mreže u periodu TM2 2019 dostigao je 1.316.939 korisnika, što predstavlja neznatno povećanje od 1,35% u odnosu na TM3 2019, odnosno oko 2,2% u poređenju s istim periodom 2018.

Trend broja pretplatnika na Internetu putem mobilne mreže od početka pružanja ovih usluga na tržištu karakteriše neprestano povećanje, ali u izvještajnom periodu (K4 2019) dolazi do smanjenja penetracija za mobilni pristup u toku fiksnog svetlosnog rasta.

Što se tiče podele tržišta Internet usluga prema korisnicima po operatoru, na kraju K4 2014., Kosovski telekom je imao 8,06%, IPKO 31,39%, Kujtesa 23,93%, Artmotion 18,20% i ostalo.

Što se tiče **regulatornog i okvira politika**, Zakon o elektronskim komunikacijama i drugo zakonodavstvo u primeni uspostavljaju sveobuhvatni zakonodavni okvir u skladu sa direktivama EU-a (paket direktiva iz 2009., kao izmena i dopuna paketa direktiva iz 2002. o sektoru elektronskih komunikacija).

Zakon o elektronskim komunikacijama je, između ostalog, načinio pravni osnov za prelazak iz režima licenci na režim opštih ovlašćenja (eng. General Authorization) za pružanje usluga i mreža elektronskih komunikacija. Ovo podrazumeva povećanje mogućnosti i poboljšanje kvaliteta okruženja za nove investicije i poštenu i fer konkurenciju, što je takođe jedan od glavnih ciljeva (prioriteta) Vlade.

Vizija i strateški ciljevi Vlade Kosova za sektor informacionih tehnologija, samom tim i za sektor elektronskih komunikacija, su navedeni u dokumentu „*Politike sektora elektronskih komunikacija - Digitalna agenda za Kosovo 2013-2020.*“. Dokument politika je u skladu sa ciljevima postavljenim u saopštenju Evropske komisije od 19. maja 2010. za Evropski parlament, Savet Evrope, Evropski ekonomski i socijalni komitet i Komiteta regiona „Digitalna agenda za Evropu“ (COM (2010) 245 final). Srednjoročni prioriteti zasnovani na dokumentu politika za elektronske komunikacije su sledeći: razvoj infrastrukture ITK-a, razvoj elektronskih usluga i sadržaja i promocija njihovog korišćenja, unapređenje sposobnosti žena i muškaraca stanovnika Kosova u korišćenju ITK.

U ovom dokumentu su prenete ideje i strateški ciljevi predviđene u digitalnoj agendi za Evropu, ali uzimajući u obzir i prilagođavajući ih stvarnosti i stanju sektora ITK-a na Kosovu.

Sektorska struktura i struktura poslovanja

U prvom kvartalu 2020. (Č1 2020) registrovano je ukupno 2311 preduzeća, što je u odnosu na isti period 2019. smanjeno za 3,9%. Najveći broj registrovanih preduzeća tokom prvog kvartala 2020. bio je u sektoru trgovine na veliko i malo, popravci motornih vozila, motocikala sa ukupno 590 novih preduzeća, a slede

preduzeća iz proizvodnog sektora sa 363 nova preduzeća. Broj izumrlih preduzeća u ovom periodu bio je 430, što je u odnosu na isti period prošle godine manje za 11 preduzeća. Broj registrovanih preduzeća sa vlasnicama žena bio je 484 ili 20,9% od ukupno registrovanih preduzeća. Po veličini registrovanih preduzeća, 98,4% ili 2273 preduzeća su bila mikro preduzeća, 1,5% ili 34 mala preduzeća, 1 srednja preduzeća i 3 velika preduzeća.

Tabela 2.6. Broj registrovanih poslovanja, 2013 – Č1 2020

Opis	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	Č1 2020
Registrovane	9,404	9,833	10,553	9,335	9,966	10,054	2311
Zatvorene	1,671	2,205	2,378	1,589	1,892	1,766	430
Pod vlasništve žena	1,529	2,020	2,332	2,096	2,443	3,016	484

Izvor: Agencija za registrovanje preduzeća na Kosovu

Tokom 2019. ukupan broj novo registrovanih preduzeća (10.594) bio je veći od broja novih registrovanih preduzeća tokom 2018. (9.966). Ukupan broj registrovanih novih preduzeća kretao se između 9.404 i 10.054 u periodu 2014–2019, uz značajan porast u 2016. Sličan trend je primećen i kod zatvorenih preduzeća, gde je najveći broj zatvorenih preduzeća takođe u 2016. godini (2.378). Broj registrovanih preduzeća u ženskom vlasništvu, iako generalno nizak, raste od 2014. U 2019. godini registrovano je ukupno 3.016 preduzeća u vlasništvu žene, 23% više nego 2018.

2020. označila je realni porast od 1,3% u odnosu na prvo tromesečje 2019. Što se tiče strukture bruto domaćeg proizvoda po ekonomskim aktivnostima, podaci pokazuju da je realni rast BDP-a po ekonomskim aktivnostima sledeći: finansijske i osiguravajuće aktivnosti imaju realno je porastao za 5,7%; Naučne, stručne i tehničke aktivnosti sa porastom od 4,2% ekstrakciona industrija, električna energija, tretman otpada i upravljanje 4,1%; dok je došlo do stvarnog pada u građevinskom sektoru za 12,4%, umetnosti, zabave i rekreacije za 26,8%.

BDP prema rashodnom pristupu povećan je u izvozu roba i usluga za 29,5%, rashodi za krajnju potrošnju domaćinstava i neprofitnih institucija u službi domaćinstava (IJPESHESH) 0,22%, dok je realni pad bruto kapitalnog kapitala za 9,4%, u poređenju sa istim periodom prethodne godine.

Što se tiče **veličine privatnog sektora**, udeo privatnog sektora u BDP-u kreće se između 84 i 86 procentnih poena u periodu 2016.-2022, kao što je prikazano u donjoj tabeli. Očekuje se da će privatne investicije imati isti trend u 2020., 2021. i 2022. godini. Očekuje se da će privatna potrošnja na osnovu projekcija za 2020. imati isti trend kao i prije.

Tabela 2.7. Učešće privatnog sektora u BDP-u, u%

Opis	2016.	2017.	2018.	2019.	2020. (proj.)	2021. (proj.)	2022. (proj.)
Privatna potrošnja	86%	84%	85%	85%	86%	85%	85%
Privatne investicije	20%	21%	22%	22%	20%	21%	22%

Izvor: SOR 2020. – 2022., MF

Ekonomska integracija sa EU-om i konkurentnost cena

Tokom 2019. došlo je do povećanja obima kosovske trgovine robom sa drugim zemljama. Dakle, trgovina u poređenju sa istim periodom prošle godine rezultira porastom od 4,5%, dostižući vrednost od 3,8 milijardi eura. Čak i za to vreme, trgovinski bilans Kosova karakteriše visok trgovinski deficit. U opštem sastavu trgovinskih razmena, uvoz predstavlja 90% spoljne trgovine, a izvoz sa vrlo malim procentom od samo 10%. Roba izvezena sa Kosova u prvoj polovini ove godine povećana je za 4,4% i iznosi 383 miliona evra, što je najviše za 16 miliona evra. Povećanje izvoza robe u ovom šestomesečnom periodu bilo je izraženije u metalima i njihovim proizvodima, proizvodi od plastike i gume, kao i industrija hrane i pića. S druge strane, izvoz mineralnih proizvoda, biljnih proizvoda, tekstila i kože opao je.

Takođe imamo povećanje uvozne robe gde je vrednost uvoza u 2019. bila blizu 3,5 milijardi evra, što je povećanje od 150 miliona evra što je 4,5% više u odnosu na 2018. Najveći rast zabeležen je u uvozu proizvodi: prevozna sredstva, hrana, pića i duvan, proizvodi životinjskog porekla, proizvodi hemijske industrije, tekstil itd.

Tabela 2.8. Pregled trgovinskog bilansa Kosova (2014 – 2019)

Pokazatelji / Period	Vrednost u 1P 2014. (000 evra)	Vrednost u 1P 2015. (000 evra)	Vrednost u 1P 2016. (000 evra)	Vrednost u 1P 2017. (000 evra)	Vrednost u 1P 2018. (000 evra)	Vrednost u 1P 2019. (000 evra)
Uvoz	324,543	325,294	309,626	378,010	367,500	383,504
Izvoz	2,538,336	2,634,694	2,789,493	3,047,018	3,347,007	3,493,472
Trgovinski bilans	-2,213,793	-2,309,400	-2,479,867	-2,669,008	-2,979,507	-3,109,968

Sektorski i geografski sastav trgovine ostaje u velikoj meri sličan, u poređenju sa prethodnim godinama, sa izuzetkom izvoza robe na azijska tržišta, gde je došlo do naglog pada vrednosti izvoza, uglavnom na kinesko i indijsko tržište. Struktura izvoza uopšte godinama je skoro ista, ali poslednjih godina imamo veliku promenu u pogledu proizvoda plastičnog sektora. Kosovo je izvezlo plastične proizvode u vrednosti preko 50,8 miliona evra, što pokriva 13,3% ukupnog izvoza i povećanje od 13,4%. Sektor prehrambene industrije, koji stalno raste, takođe se smatra sektorom sa izvoznim potencijalom. Međutim, izvoz sirovih baznih metala i mineralnih proizvoda predstavlja glavnu osnovu kosovskog izvoza, pokrivajući 45% ukupnog izvoza tokom 2019.

Struktura uvoza ostala je približno ista kao i prethodnih godina. Uvozom i dalje dominira sektor minerala (naftno gorivo i njegovi proizvodi), sektor prehrambene industrije, mašine i oprema itd. Ali kao proizvod, uvoz i nafta su dominirali u ukupnom uvozu (351,2 miliona evra ili 10% od ukupnog uvoza), automobilima (225,3 miliona evra uvoza ili 6,4% učešća u ukupnom uvozu), a potom uvozu šipki, čelik, struja, cigarete, lekovi itd.

Tabela 2.9. Pregled izvoza u zemlje EU

Partner	2018.	Rangiranje	% ukupnog iznosa	2019.	Rangiranje	% ukupnog iznosa	Razlika 2019/2018
Nemačka	24,872	6	6.8%	30,907	4	8.1%	24.3%
Italija	7,799	14	2.1%	22,607	7	5.9%	189.8%
Holandija	14,651	8	4.0%	16,302	9	4.3%	11.3%
Slovenija	13,684	9	3.7%	7,005	13	1.8%	-48.8%
Velika Britanija	9,830	10	2.7%	11,242	10	2.9%	14.4%
Partner	2018	Rangiranje	% ukupnog iznosa	2019	Rangiranje	% ukupnog iznosa	Razlika 2019/2018
Nemačka	24,872	6	6.8%	30,907	4	8.1%	24.3%
Italija	7,799	14	2.1%	22,607	7	5.9%	189.8%
Holandija	14,651	8	4.0%	16,302	9	4.3%	11.3%
Slovenija	13,684	9	3.7%	7,005	13	1.8%	-48.8%
Velika Britanija	9,830	10	2.7%	11,242	10	2.9%	14.4%

Trgovina sa zemljama EU i zemljama u regionu CEFTA najvažniji je deo trgovinske integracije Kosova, sa oko 66% celokupne spoljne trgovine. Međutim, tokom 2019. Kosovo je za nijansu dodatno povećalo integraciju sa drugim zemljama van bloka CEFTA i EU. Dakle, trenutno se zastupljenost zemalja izvan ovih regiona u generalnoj strukturi glavnih trgovinskih partnera Kosova promenila. Integracija trgovine sa zemljama izvan regiona, međutim, izvršena je samo u korist uvoza iz ovih zemalja na Kosovo, a ne toliko u korist izvoza sa Kosova u zemlje van regiona. Stoga, u smislu integracije sa zemljama izvan bloka

EU i CEFTA uglavnom povećava uvoz iz Turske, Kine, Švajcarska i posebno Izrael koji su povećali vrednost uvezene robe za 170 miliona evra ili 25%. Roba uvezena iz ovih zemalja pokriva 24% ukupnog uvoza na Kosovu.

Međutim, u pogledu izvoza, veliki deo izvezeno robe (posle CEFTA) otišao je u zemlje EU dosegnuvši 63,4 miliona evra ili 35,6% ukupnog izvoza, uz povećanje od 17%. Međutim, možemo smatrati da su najvažnije zemlje za domaći izvoz: Nemačka, Italija, Holandija, Slovenija, Engleska, Poljska itd. Što se tiče strukture izvoza namenjene tržištima EU, to je uglavnom roba koja pripada sektoru minerala, plastike, pića itd. Uvoz iz EU dostigao je 819,5 miliona evra, što je 22% više. Većina uvezene robe dolazi iz zemalja EU (pokriva 51% ukupnog uvoza). Kosovo uvozi robu uglavnom iz Nemačke, Grčke, Italije, Slovenije, Poljske, Bugarske itd.

Tabela 2.10. Pregled uvoza iz zemalja EU

Država	Januar -jun 2018. (mil. evra)	Rangiranje	Ukupno (%)	Januar - jun 2019 (mil. evra)	Rangiranje	Ukupno (mil. evra)	Razlika između perioda (%)
Nemačka	191,670	2	12.4%	202,302	1	12.6	5.5
Grčka	57,441	8	3.7%	112,337	5	7	95.7
Italija	99,207	5	6.4%	87,127	7	5.4	-12.2
Slovenija	35,796	11	2.3%	69,041	8	4.3	92.9
Bugarska	30,977	14	2%	52,960	9	3.3	71

CEFTA je važan trgovinski partner koji pokriva 17,2% ukupne trgovine na Kosovu, razmena koja rezultira padom trgovine robom od 35%. Kosovska roba izvezena u zemlje CEFTA iznosi 164,8 miliona evra, što je 43% ukupnog izvoza, što je manje za 5%. Uvoz iz zemalja CEFTA iznosi oko 502,6 miliona evra, manje za 41 odsto i pokriva 14,3% ukupnog uvoza na Kosovo. Naravno, pad trgovine na Kosovu i CEFTA nastaje usled nametanja 100% carina na robu poreklom iz Srbije i BiH. Za obje zemlje ova mera je prvenstveno služila kao zabranjena tarifa, dm th zvanično, tarifa koja smanjuje uvoz na gotovo nulu. Trenutno od zemalja CEFTA samo su Makedonija i Albanija među deset najvećih uvoznika.

Bilans usluga u periodu januar - decembar 2019. povećan je za 9,2% u odnosu na isti period 2018. Usluge putovanja preovlađuju sa oko 78,8% ukupno izvezenih usluga, dok uvoz turističkih usluga čini 43,7% uvoza usluga. Sveukupno, radi se o relativno visokoj koncentraciji uvoznih i izvoznih usluga.

Tokom 2019. izvoz usluga dostigao je milijardu 676,3 miliona eura, što je povećanje od 8,3%. Dok je vrednost uvezenih usluga porasla za 6,2% i dostigla 705,8 miliona evra.

Trgovina sa uslugama na Kosovu u periodu januar - decembar 2019. iznosila je 2 milijarde 425,7 miliona evra, od čega je ukupan izvoz bio 1 milijarda 676,3 miliona evra, a ukupan uvoz 749,4 miliona evra. To pokazuje pozitivan trgovinski bilans od 926,9 miliona evra. U poređenju sa istim periodom 2018. kada je trgovinski bilans iznosio 855,8 miliona evra, može se primetiti rast od 8,3%. Najveći izvozni sektori tokom 2019. bili su turističke usluge sa milijardu 321,4 miliona eura; ostale poslovne usluge sa 121,7 miliona evra; računarske, informacione i telekomunikacione usluge sa 68,2 miliona eura i građevinske usluge 20,05 miliona eura. Pozitivan saldo usluga rezultirao je smanjenjem visokog trgovinskog deficita na računu platnog bilansa.

Tabela 2.11. Trgovinski bilans usluga sa EU za januar-juni 2018. i 2019.

Godina	Izvoz (mil. Evra)	Uvoz (mil. Evra)	Bilans (mil. Evra)
2019	1676.3	749.4	926.9
2018.	1561.6	705.8	855.8

Izvor: Centralna Banka Kosova

Sektor putovanja zabilježio je porast od 93 miliona u odnosu na 2018. godinu. Veliki izvoz u sektoru putovanja pripisan je dijaspori. Ostale poslovne usluge sa izvozom od 121,7 miliona evra, uz smanjenje u odnosu na isti period 2018. za 0,8 miliona evra. Takođe, ICT sektor u 2019. godini je porastao za 22,2% ili 12,4 miliona eura u odnosu na 2018. godinu.

Na osnovu gornjih podataka može da se zaključi da je sektor putovanja, (Turizma) IKT-a i sektor Usluge Biznisa, smatrani su uspešnim u pogledu izvoza i mogu se smatrati načinom smanjenja platnog bilansa deficit plaćanja. Ostale poslovne usluge uključuju razne poslovne usluge kao što su: istraživačke i razvojne usluge, profesionalno i menadžersko savetovanje, tehničke, trgovačke i druge poslovne usluge, tretman i odlaganje otpada, poljoprivredne usluge, rudarske usluge, operativni lizing, usluge povezane sa trgovinom i ostale poslovne usluge. Ovaj sektor je jedan od najproduktivnijih sektora u trgovini uslugama, izvoz ovog sektora nastavio je da raste i u 2019. godini, pa je vrlo važno usredsrediti i dodatno poboljšati rad ovog sektora.

Stalno dva sektora koji su ostvarili negativan saldo trgovine uslugama su: prevoz sa -79,1 miliona eura i usluge osiguranja sa -20,8 miliona eura u 2019.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

- Smanjenje potrošnje energije primenom mera energetske efikasnosti u javnim zgradama, kućama i stambenim zgradama 2021. i 2022.;
- Dalji razvoj proizvodnih kapaciteta energije, uključujući proizvodni kapacitet na bazi uglja kako bi se zadovoljila rastuća potražnja za električnom energijom;
- Poboljšanje sredine za inovacije i preduzetništvo, uključujući povećanje finansijske i infrastrukturne podrške inovacijama i preduzetništvu i izgradnju ljudskih kapaciteta;
- Proširenje mrežne infrastrukture za društveno-ekonomski razvoj, posebno proširenje širokopolasne infrastrukture na nezauzetim područjima, kao i digitalizaciju preduzeća.
- Povećanje ekonomičnost međunarodnih trgovinskih transakcija pojednostavljivanjem i standardizacijom svih formalnosti i procedura na granici, u cilju harmonizacije prakse u skladu sa multilateralim sporazumima.
- Usklađivanje ponude i potražnje kroz standarde rada i pregleda nastavnog plana i programa;
- Promovisanje kvaliteta stručnog obrazovanja i osposobljavanja na osnovu potreba tržišta rada
- Povećanje pristupa mladih i žena na tržište rada pružanjem kvalitetnih usluga zapošljavanja, aktivnih mera za zapošljavanje i preduzetništvo;
- Poboljšanje socijalnih i zdravstvenih usluga kroz funkcionisanje fonda zdravstvenog osiguranja.

3. BLOK 3: EVROPSKI STANDARDI - USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTVA KOSOVA SA ACQUIS-OM EU-A

3.0. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a

Usklađivanje zakonodavstva sa acquis-om EU-a je jedan od ključnih preduslova putem kojeg se Republika Kosovo pristupa EU. Proces usklađivanja podrazumeva usklađenost unutrašnjeg zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU. Usklađivanje sadrži dve komponente: prvo, preuzimanje obaveza koje proističu iz aquis-a EU-a i drugo, njihovo primena.

U okviru prve komponente, preuzimanje obaveza koje proističu iz aquis-a EU-a je navedeno u članu 74. SSP-a. Ovaj član zahteva postepeno usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a i primenu istog. Član 74. SSP-a takođe zahteva se da se najpre usklađivanje usredsredi na osnovne elemente aquis-a EU-a u oblasti unutrašnjeg tržišta, u oblasti slobode, bezbednosti i pravde, kao i u drugim oblastima koje su vezi sa trgovinom. Član 74. SSP-a takođe zahteva da se proces usklađivanja zakonodavstva izvrši u skladu sa programom koji je dogovoren između Republike Kosovo i Evropske komisije.

Na specifičan način, član 74. zahteva da Republika Kosovo i Evropska komisija utvrde modalitete za nadzor sprovođenja usklađivanja zakonodavstva. Obaveze koje proističu iz člana 74. SSP-a u Republici Kosovo su kombinovane u nekoliko pravnih akata, a prioriteti i konkretne reforme za usklađivanje zakonodavstva i modaliteti za nadzor primene zakonodavstva su navedeni u ovom programu (NPSSSP).

Na specifičan način, član 74. zahteva da Republika Kosovo i Evropska komisija utvrde modalitete za nadzor sprovođenja usklađivanja zakonodavstva. Shodno tome, nadzor napretka usklađivanja zakonodavstva je veoma važan za ažuriranje napretka u kom se stepenu nalazi proces usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a.

Program usklađivanja zakonodavstva i modaliteti za praćenje primene zakona su osnovni mehanizmi koji dokumentiraju kako zakonske obaveze koje proizlaze iz aquis-a EU-a, definisane članom 74 i drugim relevantnim članovima koji pokrivaju različite sektore SSP-a, odražavaju skalnu, nivo, kvalitet i suštinski pravni sadržaj zakona unutar zakonodavstva Republike Kosovo.

U okviru druge komponente, sprovođenje obaveza prema članu 74. SSP-a zahteva administrativne kapacitete i pravne mehanizme sa tehničkim sadržajem i smernicom za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a. Trenutno, proces usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a se zasniva na zakonskim aktima i smernicama/priručnicima za usklađivanje zakonodavstva sa acquis-om EU-a koje je usvojila Vlada Republike Kosovo.

Važeći pravni akti koji se odnose na proces usklađivanja zakonodavstva koje je usvojila Vlada Republike Kosovo su sledeći:

- Pravilnik rada Vlade Republike Kosovo br. 09/2011,
- Uredba o pravnoj službi Vlade br. 13/2013, kao i
- AU o standardima izrade normativnih akata br. 03/2013.

Dok su smernice/priručnici za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om:

- Praktični vodič iz 2013. za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa zakonodavstvom EU-a, i
- Praktični priručnik iz 2015. za ispunjavanje tabela i izjave o usklađenosti sa acquis-om EU-a.

Smernice/priručnici za usklađivanje zakonodavstva su instrumenti sa tehničkim sadržajem koji usmeravaju i služe službenicima tokom procesa usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a. Zakonodavni okvir sa tehničkim sadržajem i smernice/priručnici za usklađivanje zakonodavstva Republike Kosovo sa acquis-om EU-a su usvojeni pre stupanja na snagu SSP-a. Uopšteno,

pravni akti i smernice/priručnici za proces usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa *acquis-om* EU-a se odnose na proces usklađivanja zakonodavstva na uopšteni način.

Sa proceduralnog gledišta, proces procene usklađivanja zakonodavstva Republike Kosovo sa *acquis-om* EU-a se odnosi na nekoliko koraka. Početni korak počinje od strane odgovornih institucija koje izrađuju nacrt normativnog akta, shodno tome, u ovoj fazi ova institucija, sastavljanjem Izjave o usklađenosti (IoU) i Tabela o usklađenosti (ToU) sa *acquis-om* EU-a, preliminarno procenjuje nivo usklađenosti. Sledeći korak je procena usklađenosti sa *acquis-om* EU-a. Nakon ovog, Izjavom o usklađenosti (IoU) i Tabelom o usklađenosti (ToU) sumira dve vrste nalaza: jedan o suštini nacrta normativnog akta i drugi, o nivou sastavljanja Izjave o usklađenosti (IoU) i Tabela o usklađenosti (ToU) sa *acquis-om* EU-a. Sledeći korak se odnosi na prosljeđivanje pravnog mišljenja o usklađenosti sa *acquis-om* EU-a odgovornoj instituciji koja je izradila nacrt normativnog akta. Zatim, odgovorna institucija koja izrađuje normativni akt prosljeđuje Kancelariji Predsednik Vladea na saglasnost sa proceduralnog i ustavnog gledišta, a shodno tome se prosljeđuje Vladi na usvajanje. Nakon usvajanja od strane Vlade, nacrt normativnog akta (*ovo se odnosi samo na nacrt zakona*) se šalje Skupštini na usvajanje. Uglavnom, Nacrt zakona se sa svim odgovarajućim dokumentima šalje Komisiji za zakonodavstvo, Komisiji za evropske integracije, kao i u skladu sa delokrugom nacrta zakona, može se poslati i drugim komisijama, koje vrše razmatranje, analizu i po potrebi izmenu i dopunu odgovarajućeg nacrta zakona, a zatim se šalje na usvajanje.

Proces usklađivanja zakonodavstva se takođe odnosi i na prevođenje *acquis-a* EU-a na službene jezike Republike Kosovo, odnosno na albanski i srpski jezik. Prevođenje *acquis-a* EU-a je sastavni deo procesa usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa *acquis-om* EU-a. Jedna od odgovornosti AEI koja proizlaze iz njenog delokruga, je takođe „Koordinacija prevoda zakonodavstva EU na službene jezike Republike Kosovo“. U tom smislu, proces prevođenja zakonodavstva EU je uređen „Uredbom o procesu prevođenja zakonodavstva EU na službene jezike Republike Kosovo, br. 02/2015“, u kojem su navedene procedure prevođenja, koordinacija procesa prevođenja i ujednačavanje terminologije *acquis-a* EU-a na službenim jezicima Republike Kosovo. U okviru regionalne saradnje, Ministarstvo za evropske integracije Republike Kosovo i Ministarstvo spoljnih i evropskih poslova Republike Albanije, su potpisali Sporazum o saradnji za uspostavljanje Tehničke komisije za prevođenje zakonodavstva EU-a na albanskom jeziku, kao i saradnju u oblasti usklađivanja zakonodavstva, za koordinaciju zajedničkog dnevnog reda prevođenja akata EU-a na osnovu odgovarajućih akata o usklađivanju utvrđenih u SSP-u, kao i razmene prevedenih pravnih akata EU-a iz obeju zemalja. Vredi napomenuti da je Tehnička komisija stvorila elektronsku platformu 'albterm.net' na kojoj se objavljuju akti prevedeni na albanski jezik. Takođe, 2015. je Ministarstvo za evropske integracije i Univerzitet u Prištini „Hasan Priština“ su, od 2015., potpisali Sporazum o saradnji u oblasti prevoda zakonodavstva EU, u cilju profesionalnog prevođenja pravnih akata na službenim jezicima Republike Kosovo.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Srednjoročni prioritetni ciljevi u oblasti usklađivanja i prevođenja u Republici Kosovo su jačanje i koordinacija kapaciteta na nivou pravne službe Vlade i profesionalne pravne službe u resornom ministarstvu, tako da se zakonske obaveze Republike Kosovo navedene u članu 74. i drugim odgovarajućim članovima SSP-a trebaju zadovoljiti na odgovarajućem stepenu, nivou i kvalitetu *acquis-a* EU-a.

Srednjoročni prioritetni ciljevi u oblasti usklađivanja:

- Preispitivanje zakonodavstva o državnoj pravnoj službi i praktičnih smernica / priručnika za približavanje zakonodavstva u cilju poboljšanja obima procesa približavanja kosovskog zakonodavstva *acquis-om* EU-a;
- Potpuno funkcionisanje elektronske platforme za usklađivanje zakonodavstva,
- Funkcionalnost za održavanje baze podataka radi približavanja zakonodavstva Republike Kosovo, i

- Povećanje broja napredne stručne obuke usmerene na značajno usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *aquis* EU u osnovnim oblastima prilagođavanja za osam poglavlja: Slobode Pravnog Prometa, Pravo Osnivanja i Sloboda Pružanja Usluga, Javne Nabavke, Pravo kompanija, Zakon o Intelektualnoj Svojini, Zakon o Konkurenciji, Pravosuđe i Ljudska Prava, Sloboda i Bezbednost.

Srednjoročni prioritetni ciljevi u oblasti prevođenja:

- Povećanje broja preвода akata *aquis* EU na zvanične jezike Kosova,
- Sertifikovanje prevedenih akata *aquis* EU na zvanične jezike Kosova,
- Povećana saradnja između zainteresovanih strana (resornih ministarstva i koordinatora ovog procesa, AEI) na Kosovu na prevođenju akata *aquis-a* EU-a,
- Povećanje saradnje i koordinaciju među akterima u regionu (koordinacione jedinice u resornim ministarstvima u odgovarajućim ministarstvima) na prevođenju *aquis* akata EU,
- Održavanje baze podataka za objavljivanje akata EU prevedenih na službene jezike Republike Kosova, i
- Stalna svest i jačanje kapaciteta u oblasti prevođenja kroz različite aktivnosti.

3.1. 1. poglavlje *aquis-a*: Slobodno kretanje robe

Ovo poglavlje pokriva zahteve koji proizilaze iz zakonodavstva EU-a kako bi se obezbedilo slobodno kretanje proizvoda na unutrašnjem tržištu i poštovanje primene ovog opšteg načela od strane svake države članice. Kako bi se obezbedilo poštovanje i primena ovog osnovnog načela funkcije unutrašnjeg tržišta, tako da proizvodi ispunjavaju standarde i zahteve da se njima trguje na unutrašnjem tržištu EU-a, primena ovog poglavlja od strane država pristupnica zahteva od njih da uspostave celokupan pravni i regulatorni okvir, u skladu sa okvirom EU-a, o 'starom pristupu' (koji definiše specifične zahteve za proizvode) i 'novom pristupu' (koji definiše osnovne specifikacije proizvoda). Usklađivanje domaćeg zakonodavstva se postiže putem potpunog prenošenja *aquis-a* EU-a u okviru delokruga ovog poglavlja do potpunog članstva. Pored toga, od država pristupnica su takođe zahteva da razviju i sprovedu nacionalne politike kako bi obezbedilo sprovođenje zakonodavstva usklađenog sa zakonodavstvom EU-a, kao i da u potpunosti uspostave i da potpuno funkcionalizuju institucionalni sistem i institucionalne kapacitete koje su neophodni za sprovođenje ovog zakonodavstva i politika, kao i da sprovedu horizontalne i proceduralne mere u specifičnim oblastima standardizacije, procene usaglašenosti, akreditacije, metrologije i nadzora tržišta.

Slobodno kretanje robe je ključni element u stvaranju i razvoju unutrašnjeg tržišta. Članovi 34,35. i 36. Ugovora o funkcionisanju EU (UFEU) sprečavaju države članice da usvoje i uvedu neopravdana ograničenja na slobodno kretanje robe unutar unutrašnjeg tržišta, osim za trgovinu unutar EU-a. Odredbe UFEU-a ne isključuju opravdane zabrane i proporcionalno se primenjuju na osnovu javnog morala, javne politike ili javne bezbednosti, zaštite zdravlja i života ljudi, životinja ili biljaka ili zaštite industrijske i komercijalne imovine, kao i druge obavezne uslove koje priznaje Sud pravde (npr. zaštita životne sredine). Mere koje imaju efekat podjednak sa kvantitativnim ograničenjima, osim nekoliko izuzetaka, su takođe zabranjene. Ovo posebno podrazumeva uklanjanje tehničkih barijera u trgovini i poštovanje načela uzajamnog priznavanja, uključujući procedure razmene informacija.

Zakonodavstvo novog i globalnog pristupa obuhvata opremu niskog napona (LVD), elektromagnetsku kompatibilnost (EMC), igračke, mašine, liftove, emisiju buke od opreme za upotrebu van objekata, emisiju zagađivača iz motora vanputnih pokretnih mašina, ličnu zaštitnu opremu (PPE), zaštitnu opremu i sisteme namenjene za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama (ATEX), medicinsku opremu, gasnu opremu, opremu pod pritiskom, instalacije žičara, građevinske proizvode, rekreativne rukotvorine, zahtevima ekološkog dizajna za energetske proizvode (ErP) i radio i telekomunikacionu terminalnu opremu (R&TTE). Zakonodavstvo o starom pristupu obuhvata oblasti motornih vozila i hemikalija.¹⁵

¹⁵ Farmaceutski i kozmetički proizvodi su pokriveni u Poglavlju 28.

Zahtevi SSP-a

SSP između EU i Kosova, uzimajući u obzir angažovanje stranaka u slobodnoj trgovini, u skladu sa odgovarajućim načelima Svetske trgovinske organizacije koji moraju biti sprovedeni na transparentan i nediskriminatoran način", pod Naslovom IV „Slobodno kretanje robe” sadrži neke ključne odredbe, od značaja za 1. poglavlje aquis-a.

U članu 20. se navodi da će EU i Kosovo postepeno načiniti zonu slobodne trgovine tokom perioda od najviše 10 godina, počevši od dana stupanja na snagu SSP-a. U članu 22. („koncesije EU-a za industrijske proizvode”) se navodi da će količinska ograničenja na uvoze u EU i mere sa podjednakim efektom, za proizvode poreklom sa Kosova, biti stavljena van snage na dan stupanja na snagu SSP-a. Kosovo je preuzelo istu koncesiju za industrijske proizvode poreklom iz EU-a (član 23). U članu 24. („Obaveze i ograničenja izvoza”) obe stranke izjavljuju da će stupanjem na snagu SSP-a biti ukinuta sva količinska ograničenja na izvoze i ekvivalentne mere.

Član 35. SSP-a definiše pitanje geografskih pokazatelja, ali se ovo pitanje razmatra u poglavlju 7. intelektualne svojine. Član 42. daje pravo strankama da preduzmu zaštitne mere u slučaju pronalazačenja aktivnosti dampainga, ovi postupci moraju biti u skladu sa pravilima STO-a, deo koji primenjuje član 6. GATT-a 1994.

Što se tiče zaštite tržišta, SSP zahteva primenu člana XIX GATT-a 1994. i pravila STO-a o zaštiti tržišta. Član 43. zahteva da se mere zaštite tržišta preduzmu samo u svrhu rešavanja problema i isti član navodi da se ove mere ne smeju preduzimati u periodu dužem od dve godine.

Zahtevi od strane drugih mehanizama pristupanja EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2019. procenjuje da Kosovo treba da poboljša među institucionalnu koordinaciju kako bi se omogućila adekvatna primena zakonodavstva i ojačao kapacitet Kosovskih institucija u oblasti infrastrukture kvaliteta. Kosovo bi trebalo da usvoji važno sekundarno zakonodavstvo u vezi sa zakonima o standardizaciji, mitologiji, akreditaciji i tehničkim zahtevima za proizvode i proceni usaglašenosti i da nastavi da osigurava primenu Uredbe o registraciji, proceni, odobrenju i ograničavanju hemikalija (REACH)

Zaključci pododbora za trgovinu, industriju, carinu i poreze naglašavaju potrebu da se primarno zakonodavstvo dopuni sekundarnim u okviru oblasti infrastrukture kvaliteta.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Horizontalna pitanja

Zakonodavni okvir u oblasti standardizacije se sastoji od ovih glavnih normativnih akata koji su relevantni za:

- Zakon o standardizaciji br. 06/L-019;
- AU br. 08/2018. o profesionalnom savetu standardizacije;
- AU br. 10/2018. o logou Kosovske agencije za standardizacije;
- AU br. UA br. 16/2018 o tehničkim komitetima za standardizaciju.

Ovi normativni akti su delimično preneli Uredbu (EU) 1025/2012, kojom se utvrđuju zahtevi za standardizaciju.

Zakonodavni okvir u oblasti akreditacije se sastoji od ovih glavnih normativnih akata relevantnih za:

- Zakon br. 05/L-117 o akreditaciji;
- Uredbu br. 02/2018 o profesionalnom savetu. Profesionalni savet je savetodavni organ Generalne direkcije za akreditaciju Kosova (DAK);
- AU br. 03/2018 o određivanju tarifa za akreditaciju;
- AU br. 04/2019 o utvrđivanju oblika, sadržaja i upotrebe logoa Generalne Direkcije Akreditacije na Kosovu i simbola akreditacije i referenciranja teksta u akreditaciji.

Ovi normativni akti su preneli Uredbu (EZ) br. 765/2008, kojom se utvrđuju zahtevi za akreditaciju i nadzor tržišta o stavljanju proizvoda na tržište - delimično

Zakonodavni okvir u oblasti procene usaglašenosti se sastoji od Zakona br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji je delimično preneo Odluku br. 768/2008/EZ Evropskog parlamenta o zajedničkom okviru o marketingu proizvoda.

Zakonodavni okvir u oblasti metrologije se sastoji od ovih glavnih normativnih akata relevantnih za:

- Zakon br. 06/L -037 o metrologiji;
- Uredbu br. 04/2018. o neautomatskim vagama;
- Uredbu br. 03/2018. o pretpakovanjima;
- AU br. 04/2018. o bocama kao mernim posudama;
- AU br. 05/2018. o visini i postupku plaćanja usluga u metrologiji;
- AU br. 14/2018. o tehničkim i metrološkim zahtevima za merne transformatore mernih grupa za merenje električne energije.

Ovi normativni akti su preneli ove akte *acquis-a* EU-a:

- Direktivu EU-a 2014/32 o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na stavljanje na raspolaganje mernih instrumenata na tržište – delimično;
- Dokument D1: 2012 OIML-a – delimično;
- Direktivu 2014/31/EU, usvojena dana 11. juna 2018. – delimično;
- Direktivu 76/211/EEZ, usvojena dana 28. maja 2018. – delimično;
- Direktivu 75/107/EEZ, usvojena dana 28. maja 2018. – delimično.

Zakonodavni okvir u oblasti nadzora tržišta se sastoji od ovih glavnih normativnih akata relevantnih za:

- Zakon br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti;
- Zakon br. 04/L-078 o opštoj bezbednosti proizvoda;
- Zakon br. 03/L-181 o inspektoratu tržišta i inspekcijском nadzoru.

Novi i globalni pristup

Zakonodavni okvir u oblasti niskonaponske opreme (LVD) se sastoji od Zakona br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Tehnički pravilnik br. 06/2018. o električnoj opremi dizajniranoj za upotrebu unutar granica određenog napona, koji je delimično preneo Direktivu 2014/35/EU.

Zakonodavni okvir u oblasti elektromagnetne kompatibilnosti (EMC) se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti predstavlja osnovu za Uredbu br. 01/2017 o elektromagnetnoj kompatibilnosti, koja je delimično prenela Direktivu 2014/30/EU i njene izmene i dopune. Ova uredba će nastaviti da se primenjuje sve do usaglašavanja sa novim Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti bezbednosti igračaka se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 02/2017 o bezbednosti igračaka, koja je delimično prenela Direktivu 2009/48/EZ i njene izmene i dopune. Ova Uredba će

nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa novim Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti mašina se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji je osnova za Uredbu br. 04/2013 o bezbednosti mašina, koja delimično prenosi Direktivu 2006/42/EZ. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do usaglašavanja sa novim Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti emisije buke od opreme koja se koristi van objekat od sastoji se AU br. 08/2009 o dozvoljenim vrednostima emisije buke iz izvora zagađenja, koje delimično prenosi Direktivu 2000/14/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti liftova se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 03/2017 o bezbednosti liftova koja prenosi Direktivu 2014/33/EU. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti lične zaštitne opreme (PPE) sastoji se od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 08/2012 o ličnoj zaštitnoj opremi, koja delimično prenosi Direktivu 89/686/EEZ. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti. U skladu sa poslednjim, Uredba 2016./425/EU o opremi za ličnu zaštitu će biti preneti u tehničke propise tokom 2019.

Zakonodavni okvir u oblasti zaštitnu opremu i sisteme namenjene za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama (ATEX) se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 04/2012 o opremi i zaštitnim sistemima namenjenim za upotrebu u potencijalno eksplozivnim sredinama, koja delimično prenosi Direktivu 94/9/EZ. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti gasne opreme i kotlova sa toplom vodom se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, putem Uredbe br. 06/2016. o opremi koja sagoreva goriva i gasove, koja delimično prenosi Direktivu 90/396/EEZ. Ova Uredba će nastaviti da se primenjuje sve do njenog usaglašavanja sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti.

Zakonodavni okvir u oblasti opreme pod pritiskom se sastoji od Zakona br. 06/L-031 o opremi pod pritiskom, koji delimično prenosi ove akte acquis-a EU-a:

- Direktivu 2014/68/EU;
- Direktivu 2014/29/EU;
- Direktivu 2010/35/EU;
- Direktivu 2008/47/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti jednostavne opreme pod pritiskom (SPVD) se sastoji od Zakona br. 06/L-031 o opremi pod pritiskom. AU o jednostavnim posudama pod pritiskom, koje proizilazi iz starog zakona br. 02-L-103, delimično prenosi Direktivu 2009/105/EZ i ostaće na snazi do trenutka izdavanja Uredbe o jednostavnoj opremi pod pritiskom, koja će delimično preneti Uredbu 2014/29/EU.

Zakonodavni okvir u oblasti raspršivača aerosola se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za usvajanje Uredbe br. 13/2014 o raspršivačima aerosola, koja delimično prenosi Direktivu 75/324/EEZ.

Zakonodavni okvir u oblasti žičara se sastoji od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za usvajanje Uredbe br. 05/2012 o žičarama za transport ljudi, koja delimično prenosi Direktivu 2000/9/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti građevinskih proizvoda se sastoji od Zakona br. 06/L-033 o građevinskim proizvodima, koji delimično prenosi Uredbu EU-a 305/2011 o građevinskim proizvodima.

Zakonodavni okvir u oblasti rekreativnih brodova se sastoji od Zakona br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti. Međutim, Kosovo još uvek nije usvojilo sekundarne akte koji bi trebali da prenesu Direktivu 94/25/EZ.

U oblasti zahteva ekološkog dizajna za proizvode koji se odnose na energiju (ErP) i energetska označavanje proizvoda, Direktiva 2009/125/EZ o ekološkom dizajnu i odgovarajući vertikalni zakonski akti, još uvek nisu preneti u domaće zakonodavstvo.

Zakonodavni okvir u oblasti radio i telekomunikacione terminalne opreme (R&TTE) Tehničkog propisa za radio opremu se sastoji od Zakona o elektronskim komunikacijama br. 04/L-109, koji delimično prenosi Uredbu 136/2009/EK. Što se tiče oblasti usklađenosti radio i telekomunikacione opreme, Tehnički propis za radio opremu br. 032/B/17 delimično prenosi Direktivu 2014/53/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti eksploziva za civilnu upotrebu i pirotehničkih sredstava se sastoji od Zakona br. 2011/04-L-022 o civilnoj upotrebi eksploziva, koji delimično prenosi Direktivu 93/15/EZ o eksplozivima i Direktivu 2013/29/EZ o pirotehnici.

Zakonodavni okvir u oblasti medicinskih proizvoda i opreme se sastoji od ovih glavnih normativnih akata relevantnih za:

- Zakon br. 04-L-190 o medicinskim proizvodima i opremi;
- AU br. 01/2015 o ovlašćenju marketinga za medicinske proizvode;
- AU br. 07/2015 o utvrđivanju uslova dobre proizvodne prakse, izdavanja ovlašćenja za proizvodnju i potvrdu dobre proizvodne prakse za medicinsku praksu;
- AU br. 09/2017 o farmakovigilanciji medicinskih proizvoda za ljudsku upotrebu u Republici Kosovo.

Ovi normativni akti su preneli ove akte *acquis-a* EU-a:

- Direktivu 2001/83;
- Direktivu 2002/98;
- Direktivu 2003/63;
- Direktivu 2004/24;
- Direktivu 2004/27;
- Direktivu 2008/29;
- Direktivu 2009/53;
- Direktivu 2009/120;
- Uredbu 726/2004;
- Uredbu 1394/2007 – delimično;
- Direktivu 2001/83;
- Direktivu 2011/62;
- Direktivu 2001/20; i
- Direktivu 2003/94 – delimično.

Stari pristup

Što se tiče starog pristupa, pored proizvođača odgovarajućih proizvoda, država je takođe odgovorna za bezbednost proizvoda, te se stoga moraju uspostaviti i osnažiti odgovarajući državni organi za obavljanje zadataka procene usklađenosti (npr. Registracija, procena i usvajanje).

Zakonodavni okvir u oblasti motornih vozila se sastoji od Zakona br. 05/L-132 o vozilima, iz kojeg proističe AU br. 2/2018. o utvrđivanju uslova i postupaka za homologaciju drumskih vozila.

Što se tiče emisije zagađivača iz motora vanputnih pokretnih mašina na Kosovu, ne postoje proizvođači proizvoda (vozila) obuhvaćenih Direktivom 97/68 o vanputnim pokretnim mašinama. Obaveze za ekonomske operatere će se primenjivati od strane uvoznika i distributera.

Zakonodavni okvir u oblasti hemikalija - registracija, proceni, ovlašćenju i ograničenje hemikalija (RVAK) se sastoji od Zakona br. 04/L-197 o hemikalijama, koji delimično prenosi Uredbu (EZ) 1907/2006.

Zakonodavni okvir u oblasti hemikalija (Klasifikacija, etiketiranje i pakovanje (KEP) motornih vozila sastoji se od Zakona br. 04/L-197 o hemikalijama i AU br. 17/2014 o Klasifikaciji, etiketiranju i pakovanju opasnih hemikalija, koje delimično transponuje Uredbu (EZ) 1272/2008 o klasifikaciji, etiketiranju i pakovanju supstanci i smeša.

U okviru dobrih laboratorijskih politika (GLP), Direktiva 2004/9/EZ utvrđuje obavezu Država članica da odrede odgovorne organe za GLP inspekcije na svojoj teritoriji. Ono takođe uključuje zahteve izveštavanja i unutrašnjeg tržišta (uzajamni prijem podataka). Direktiva zahteva da pregledana OECD uputstva o procedurama praćenja usaglašenosti za GLP i smernice OECD za obavljanje inspekcije postrojenja testiranja i revizije studiranja treba pratiti tokom laboratorijskih inspekcija i revizije studiranja.

Direktiva 2004/10/EZ zahteva od Država članica da preduzmu sve potrebne mere kako bi osigurale da laboratorije koje obavljaju sigurnosne studije o hemijskim proizvodima su u skladu sa OECD principima dobre laboratorijske prakse.

Zakonodavni okvir u oblasti deterdženata, konkretno za definisanje tehničkih zahteva i procedura procene usaglašenosti sastoji se od Zakona o hemikalijama br. 04/L-197 i Uredbe br. 02/2015 o deterdžentima koji delimično transponuje Uredbu (EZ) 648/2004.

Zakonodavni okvir u oblasti đubriva sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 2003/10 o veštačkim đubrivima;
- AU br. 10/2006 o kvalitetu veštačkih đubriva;
- AU br. 17/2007 o formiranju i funkcionisanju Regulatorne službe i Savetodavnog odbora o veštačkim đubrivima;
- AU br. 04/2009 o uvođenju takse za licenciranje subjekata koji se bave uvozom i trgovinom veštačkih đubriva.

Ovi normativni akti su delimično transponovali Uredbu (EZ) 2003/2003.

Zakonodavni okvir u oblasti pre kursora i lekova sastoji se od Zakona br. 02/L-128 o Opojnim Drogama, Psiho tropima i Pre kursorima, koji delimično se odnosi na Uredbu (EZ) 273/2004. Dok AU 02/2019 usvojeno početkom 2019. reguliše cene lekova za prodaju na veliko i na malo u privatnom sektoru od strane licenciranih subjekata, medicinskih proizvoda sa liste osnovnih lekova i lekova pokrivenih od Fonda Zdravstvenog Osiguranja.

Proceduralne mere

Što se tiče transparentnosti u vezi sa cenom i nadoknadom medicinskih proizvoda Kosovo još uvek nije uskladilo svoje zakonodavstvo sa Acquis-em EU-a u ovoj oblasti.

Zakonodavni okvir u oblasti kristalnog staklo sastoji se od Uredbe br. 04/2012 o proizvodima kristalnog stakla, koja delimično transponuje Uredbu 69/493/EZ.

Zakonodavni okvir u oblasti tekstila sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Uredba br. 01/2018. o etiketiranju i označavanju tekstilnih proizvoda;
- Uredba br. 11/2012 o sadržaju sirovina i etiketiranju tekstila;
- Uredba br. 1/2012 o metodama za kvantitativnu analizu trostruke smeše tekstilnih vlakana;
- Uredba br. 12/2012 o metodama za kvantitativnu analizu dvostruke smeše tekstilnih vlakana.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis-a:

- Direktivu 73/44/EEZ;
- Direktivu 96/73/EZ;
- Direktivu 2008/121/EZ;
- Uredbu (EU) 1007/2011 Evropskog parlamenta i saveta, od 27. septembra 2011., o nazivima tekstilnih vlakana i etiketiranju i označavanju sastojaka vlakana tekstilnih proizvoda.

Zakonodavni okvir u sektoru cipela sastoji se od Zakona br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i procenu usaglašenosti, koji predstavlja osnovu za Uredbu br. 03/2016. o etiketiranju obuće, koja u potpunosti transponuje Direktivu 94/11/EZ. Ova Uredba će se i dalje primeniti sve do njene usaglašenosti sa Zakonom br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima o proizvodima i proceni usaglašenosti.

Trenutno na Kosovu postoje neki proizvođači obuće i/ili njihovih komponenti na mikro nivou koje pokriva Direktiva 94/11/EZ. Obaveze prema ekonomskim operatorima uglavnom će biti sprovedene od strane uvoznika i distributera.

Institucionalni okvir

Horizontalna pitanja

Institucionalni okvir što se tiče infrastrukture kvaliteta sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo trgovine i industrije, odnosno Divizija infrastrukture kvaliteta u okviru Departmana za industriju;
- Direkcija za akreditaciju Kosova (DAK) u okviru MTI-a;
- Tržišni inspektorat u okviru MTI-a;
- Kosovska agencija za standardizaciju (KAS);
- Kosovska agencija za metrologiju (KAM).

Novi i globalni pristup

Institucionalni okvir u ovoj kategoriji sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo trgovine i industrije;
- Ministarstvo ekonomije i ambijenta, odgovorno za rekreativne brodove i nadgledanje upotrebe građevinskih proizvoda;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, odgovorna za eksplozive za civilnu upotrebu i pirotehničke proizvode;
- Ministarstvo zdravstva, odgovorna za medicinske proizvode i opremu;
- Kosovska agencija za medicinska proizvode i opremu (KAMPO), odgovorna za medicinske proizvode i opremu;

- Regulatorni autoritet za elektronsku i poštansku komunikaciju (RAEPK) - (odgovoran za zakonsku usaglašenost kao i za nadzor tržišta u oblasti radio opreme i telekomunikacijske terminalne opreme (R&TTE).

Stari pristup

Institucionalni okvir u okviru ove kategorije sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo infrastrukture, naime Odeljenje za vozila - (motorna vozila). Nadležnosti „organa za odobravanje" obavlja Ministarstvo infrastrukture, dok nadležnosti „tehničkih službi" obavljaju privatna tela koja su ovlašćena od strane Ministarstva za infrastrukturu. Odeljenje za vozila u okviru MI je nadležno za sprovođenje nadzora nad motornim vozilima (automobila, autobusa, kamiona, traktora) na teritoriji Kosova; strukture odgovorne za ambijent pokrivaju hemikalije i deterdžente, komponente za transpoziciju Uredbe (EZ) 1907/2006. Nadzor tržišta obavlja Inspektorat za zaštitu životne sredine i Fitosanitarni inspektorat;
- Ministarstvo trgovine i industrije, odgovorna za transpoziciju zakonodavstva EU-a u nacionalno zakonodavstvo u vezi sa emisijama zagađivača od motora pokretne necestovne mehanizacije;
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, nadležna za izdavanje zakonodavstva u vezi sa đubrivima, dok nadzor tržišta sprovodi Fitosanitarni inspektorat;
- Ministarstvo zdravstva, nadležna za zakonodavstvo u oblasti prekursora lekova, dok se sprovođenje vrši od strane Kosovske agencije za medicinske proizvode i opremu (KAMPO). Nadzor nad tržištem vrši KAMPO i Zdravstveni inspektorat.

Proceduralne mere

Institucionalni okvir u okviru ove kategorije sastoji se od sledećih institucija:

- Kosovska agencija za medicinske proizvode i opremu (KAMPO) (odgovorna za transparentnost u vezi sa cenama i nadoknadom medicinskih proizvoda);
- Ministarstvo trgovine i industrije, nadležna za transpoziciju i sprovođenje u oblasti kristalnog stakla, tekstila i obuće).

Podrška donatora

Kosovske institucije su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa sledećim sažetim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

Opis: Slobodno kretanje roba 2 – Projekat ima za cilj dalje usklađivanje zakonodavstva, podizanje svesti preduzeća, jačanje kapaciteta službenika i integraciju u relevantne evropske organizacije.

Korisnik: Ministarstvo ekonomije u ambijenta, Ministarstvo trgovine i industrije, Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo infrastrukture.

Period sprovođenja: 2018. – 2020.

Podrška institucijama Kosova u procesu integracije je program Vlade Luksemburga čiji je cilj da poveća institucionalne kapacitete Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat je započeo 2019. i pružiće podršku kosovskim institucijama za kvalitetnu infrastrukturu.

Ovo poglavlje je takođe na indirektan način podržano od strane Nemačke, sproveden od strane GIZ-a.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koja proizilaze iz SSP-a i dokumenata drugih mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga Poglavlja 1, fokus u periodu 2021.-2024. će biti usmeren u sledećim srednjoročnim prioritetima:

Horizontalne mere:

- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva za sprovođenje zakona o opštim inspekcijama, konkretno dela nadzora tržišta;
- Punopravno članstvo GDA-a u EA, potpisivanje MLA sa EA-om;
- Punopravno članstvo Agencije za metrologiju u BIPM, OIML i Euramet;
- Funkcionalizacija laboratorije vremena i frekvencije, kao i osnaživanje postojećih laboratorija za metrologiju;
- Najmanje 20 aktivnosti podizanja svesti za preduzeća u vezi sa ulogom infrastrukture kvaliteta;
- Realizacija studija o proceni nivoa informisanja preduzeća o infrastrukturi kvaliteta, uključujući SSP;
- Podizanje kapaciteta osoblja odgovornog za kvalitetnu infrastrukturu.

Novi i globalni pristup:

- Transpozicija asquis-a EU-a o novom pristupu proizvoda i nadzoru tržišta, sa fokusom na Uredbu o sigurnosti potrošačkih proizvoda i Uredbu o nadzoru nad tržištem proizvoda;
- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva o sprovođenju zakona o građevinskim proizvodima;
- Podizanje kapaciteta osoblja.

3.2. 2. poglavlje asquis-a: Sloboda kretanja radnika

Acquis u ovom poglavlju predviđa da građani države članice EU-a imaju pravo da rade u drugoj državi članici. Radnici emigranti EU-a treba da budu tretirani na isti način kao domaći radnici u vezi sa uslovima rada, socijalnim uslovima i poreskim olakšicama. *acquis* takođe uključuje mehanizam za koordinaciju nacionalnih propisa o socijalnom osiguranju za osigurana lica i njihove članove porodica koji se kreću u drugoj državi članici. Struktura poglavlja je podeljena u četiri dela koja su ukratko predstavljena u nastavku.

Aquis o **pristupu tržištu rada** predviđa prava građana jedne države članice da rade u drugim državama članicama, da u tu svrhu borave u toj državi sa svojim porodicama i da se prema njima postupa na isti način kao prema državljanima te države. u pogledu radnih uslova, socijalnih i poreskih pogodnosti. Ovo uključuje dodatna penzijska prava za zaposlene, uključujući samo zaposlena lica u EU.

Mreža EURES (Evropske Službe za Zapošljavanje) ima za cilj da promoviše slobodu kretanja radnika unutar EU kroz saradnju nacionalnih službi za zapošljavanje i razmenu informacija o mogućnostima zapošljavanja.

Pravo kretanja radnika je upotpunjeno **sistemom koordinacije socijalnog osiguranja** koji uključuje prava radnika migranata i njihovih porodica da se kumulativno ostvaruju i prenose naknade za socijalno osiguranje, uključujući njihovu isplatu. To se zasniva na propisima EU koji ne usklađuju, ali koordiniraju sisteme socijalnog osiguranja država članica koji zahtevaju međusobnu saradnju.

Evropska Karta Zdravstvenog Osiguranja izdaje se svim državljanima za nadoknadu medicinskih troškova za neophodno lečenje bolesnih ili povređenih radnika, dok su privremeno u drugoj državi članici, na primer kao turisti.

Zahtevi SSP-a

Prema Sporazumu za stabilizaciju i pridruživanje (SSP), član 55 predviđa da kompanija EU-a koja je osnovana na Kosovu ili kosovska kompanija koja je osnovana u EU, u skladu sa važećim zakonodavstvom zemlje gde je osnovana, ima pravo da u svom ogranku zaposli radnike koji su građani EU-a ili Kosova odnosno, ako je to ključno osoblje – navedeno u stavu 2 ovog člana.

Takođe, član 79, stav 9, u vezi sa zapošljavanjem i kretanjem radnika u vezi sa izvršavanjem javnih ugovora, *acquis* EU-a u vezi sa građanima trećih zemalja primenjuje se na građane Kosova u EU. Što se tiče građana EU-a na Kosovu, Kosovo će odobriti recipročna prava zaposlenima koji su građani države članice slično sa onima građana Kosova u EU što se tiče zapošljavanja i kretanja radnika u vezi sa izvršavanjem javnih ugovora.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od sledećih ključnih, relevantnih, normativnih akata:

- Zakon br. 04/L219 o strancima;
- Zakon br. 03/L-212 o radu;
- Zakon br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim od strane države;
- Zakon br. 04/L-220 o stranim investicijama.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu 96/71/EZ u vezi sa slanjem radnika u okviru pružanja usluga i izmeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji kroz Informativni sistem unutrašnjeg tržišta („Uredba IMI”);
- Direktivu 96/71/2014. kojom se detaljnije reguliše pitanje inspekcije stranih radnika i proces međunarodne saradnje od strane nadležnih organa u oblasti socijalnog osiguranja država koja su poslale strane radnike, odnosno strani poslodavac koji boravi na Kosovu na određeno vreme;
- Direktiva kojom se reguliše pitanje inspekcije stranih radnika je Direktiva 2014/67/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. o sprovođenju Direktive 96/71/EZ u vezi sa ponovnim raspoređivanjem radnika u okviru pružanja usluga i izmeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji kroz Informativni sistem unutrašnjeg tržišta (“Uredba IMI”) (Tekst, čiji značaj je vezan sa EEZ-om);
- Uredba 883/2004 Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 29. aprila 2004. o koordinaciji sistema socijalnog osiguranja;
- Uredba 987/2009 Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 16. septembra 2009. koja utvrđuje proceduru sprovođenja Uredbe 883/2004 o koordinaciji sistema socijalnog osiguranja.

Institucionalni okvir i okvir politika:

- Ministarstvo ekonomije i ambijenta;
- Ministarstvo rada i socijalne zaštite;
- Ministarstvo trgovine i industrije;
- Ministarstvo inostranih poslova i dijaspora i dijaspora;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- Skupština Kosova.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje EU u oblastima obuhvaćenim u Poglavlju 2, u periodu 2021.-2024. fokus će biti na ovim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Pregovaranje i postizanje sporazuma o socijalnom osiguranju za njegove građane koji žive i rade van Kosova, kao i za zaposlene u državama članicama EU zaposlenima na Kosovu, u skladu sa preporukama Evropske Komisije.
- Pregledavanje pravnog okvira za regulisanje i upravljanje penzijama i naknadama, uključujući bolje upravljanje penzijama koje finansira država preko jednog organa u MRSZ;

- Usklađivanje *aquis* zakonodavstva EU, prenošenjem:
 - Direktiva 79/7/EEZ o jednakom postupanju s obzirom na socijalne aspekte u skladu s mogućnostima i kapacitetima zemlje;
 - Direktiva 2014/67/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 15. maja 2014. o primeni Direktive 96/71/EZ o premeštanju zaposlenih u kontekstu pružanja usluga i izmene Uredbe (EU) br. . 1024/2012 o administrativnoj saradnji kroz informacioni sistem o unutrašnjem tržištu ('IMI Uredba') (Tekst, čije se značenje odnosi na EGP);
- Pregledavanje pravnog okvira za socijalne i porodične usluge i formula za finansiranje socijalnih i porodičnih usluga.

3.3. 3. poglavlje *acquis-a*: Pravo osnivanja kompanija i sloboda pružanja usluga

Zakonodavstvo EU o pravu osnivanja i slobodi pružanja usluga zahteva od država članica da osiguraju da pravo na osnivanje građana EU i pravnih lica u svakoj državi članici i sloboda pružanja prekograničnih usluga koje je definisano članovima 49. i 56. UFEU-a, nije ometano nacionalnim zakonodavstvom, osim u izuzetnim slučajevima navedenim u Ugovoru EU-a. Osnovno zakonodavstvo u ovoj oblasti sadržano je u Direktivi EC 2006/123 o uslugama na unutrašnjem tržištu („Direktiva o uslugama“). Sudska praksa Evropskog suda pravde je takođe deo *Acquis-a* i mora se ispoštovati.

Što se tiče **prava osnivanja i slobode pružanja usluga**, Direktiva o uslugama ima za cilj olakšavanje osnivanja i pružanja usluga u drugim državama članicama i pružanje prekograničnih usluga između zemalja članica. S obzirom na to da je Direktiva horizontalni instrument koji pokriva širok spektar usluga, njegova sprovođenje zahteva kombinaciju zakonodavnih, organizacionih i praktičnih mera. Odredbe Direktive se u značajnoj meri zasnivaju na sudskoj praksi Evropskog suda pravde u oblastima slobode osnivanja i pružanja usluga i daju komplimente postojećim instrumentima EU-a. Direktiva obavezuje države članice da uspostave „Jedinu tačku kontakta“ i da učestvuju u elektronskom sistemu informacija¹⁶ o razmeni informacija i saradnji u nadzoru usluga između država članica.

Što se tiče **uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija**, Direktiva 2005/36/EZ izmenjena Direktivom 2013/55EU postavlja pravila oko priznavanja diploma i drugih kvalifikacija između država članica. Ovo olakšava vršenje profesije građanima EU-a od jedne države u drugoj državi za regulisane profesije. Direktiva takođe reguliše privremeno pružanje usluga od strane profesionalaca (Glava II Direktive) i zajednički kurikulum minimalnih obuka za pojedine regulisane profesije (Poglavljje III Glava III Direktive). Takođe, postoji zakonodavstvo koje reguliše vršenje profesije za sudije, komercijalne agente i priznavanje profesionalnih kvalifikacija koje je povezano sa korišćenjem, trgovinom i distribucijom toksičnih proizvoda. Što se tiče administrativnih kapaciteta, neophodno je postojanje nacionalnog kontakta za prijem zahteva o priznavanju profesionalnih kvalifikacija i za administrativnu saradnju sa vlastima država članica.

U oblasti **poštanskih usluga**, osnovno zakonodavstvo se sastoji od prve poštanske Direktive 97/67/EZ (Osnovna direktiva) izmenjena drugom poštanskom direktivom i treća poštanska direktiva 2008/6/EZ koje imaju za cilj stvaranje unutrašnjeg tržišta poštanskih usluga otvaranjem ovog tržišta prema postepenoj konkurenciji, i pružanje univerzalnih poštanskih usluga visokog kvaliteta za korisnike. Što se tiče administrativnog kapaciteta, zahteva se uspostavljanje nezavisnog nacionalnog regulatornog organa za osiguranje adekvatnog sprovođenja zakonodavstva EU.

Zahtevi SSP-a

Glavne odredbe SSP koje regulišu ovu oblast sadržane su u članovima 51, 56, 57, 58, 59 i 74. Prema članu 51, Kosovo je dužno da nakon stupanja na snagu SSP-a osigurava jednak tretman kompanija EU-a sa

¹⁶ Informacioni sistem unutrašnjeg tržišta.

domaćim kompanijama što se tiče uslova rada, plaćanjima i tretmanu zaposlenih i pravnih subjekata koji su zakonski osnovani na teritoriji Kosova. Član 57 SSP-a propisuje da 6 godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, Savet za stabilizaciju i pridruživanje (SSP) treba da stvara modalitete za proširenje odredbi poglavlja o pružanju usluga građanima EU i građanima Kosova. Član 58 SSP-a obavezuje Kosovo da pet godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, Savet za stabilizaciju i pridruživanje preduzme neophodne mere za progresivno sprovođenje odobrenja za pružanje usluga od strane kompanija EU-a, kosovskih kompanija ili građana EU i građana Kosova, koji su smešteni na teritoriji jedne strane, za druga lica osim onih kojima su namenjene date usluge.

Prema članu 74 SSP-a, potpisivanjem ovog sporazuma, Kosovo se obavezuje da uskladi **svoje postojeće** i buduće zakonodavstvo sa *Acquis*-em EU-a, kao i da osigurava stupanje na snagu i njegovo sprovođenje na odgovarajući način. U ranoj fazi, usklađivanje će se fokusirati na bitne elemente *Acquis*-a EU-a u oblasti unutrašnjeg tržišta kao i u oblastima vezanim za trgovinu.

Što se tiče *regulisanih profesija*, prema članu 56 SSP-a, Savet za stabilizaciju i pridruživanje (SSP) dužan je da u roku od dve godine nakon stupanja na snagu Sporazuma, razmotri koji su neophodni koraci koje treba preduzeti za uzajamno priznavanje kvalifikacija, u cilju olakšavanja ovog procesa za državljane EU-a i za građane Kosova kako bi započeli i pratili regulisane profesionalne aktivnosti kako na Kosovu tako i u EU.

Zahtevi drugih mehanizama pristupanja u EU

Što se tiče *Slobode za pružanje usluga*, *Izveštaj EK za Kosovo 2019.* navodi da bi Kosovo trebalo da ukloniti prepreke koje su identifikovane za slobodno kretanje usluga sprovođenjem akcionog plana za potpunu primenu Zakona o Uslugama, i da zapečene implementaciju faze testiranja za potpuno funkcionisanje Jedinstvene Kontakt Tačke.

Što se tiče *Poštanskih Usluga*, *Izveštaj EK za Kosovo 2019.* poziva odgovorne institucije da nastave sa prenošenjem *aquis* u domaće zakonodavstvo i dalje otvaranje tržišta za poštanske usluge na Kosovu. Izveštaj takođe naglašava potrebu za usvajanjem podzakonskih akata nakon usvajanja Zakona o poštanskim uslugama u 2018. Izveštaj podvlači činjenicu da 30% teritorije Kosova nije pokriveno univerzalnim poštanskim uslugama, i podstiče nadležne institucije da nastave sa planovima za liberalizaciju poštanskih usluga i kompletno tržište pošta do 2021.

U oblasti *uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija*, *Izveštaj EK o Kosovu 2019.* navodi da je Zakon o Regulisanim Profesijama delimično je usaglašen sa *aquis*, te da je potrebno dalje usklađivanje. Potrebno je usvojiti sekundarno zakonodavstvo i Kosovo mora da nastavi sa naporima za razvijanje neophodnih institucionalnih struktura kako bi garantovalo i olakšalo mobilnost profesionalaca i usluga

Zaključci sa sastanka Pod Komisije za „Unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača“ naglašavaju potrebu da Kosovo uskladi svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU, uspostavi jedinstvenu kontaktnu tačku i razvije kapacitet institucija koje se bave pružanjem usluga.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti prava osnivanja i slobode pružanja usluga

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od sledećih ključnih, relevantnih, normativnih akata:

- Zakon br. 05/L-130 o uslugama;
- AU o načinu funkcionisanja Jedinice tačke kontakta;
- AU o procedurama obaveštenja i proceni usklađenosti nacrtu normativnih akata.

Ovi normativni akti su transponovali Direktivu 2006/123/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12. decembra 2006. o uslugama u unutrašnjem tržištu.

Drugi zakoni koji regulišu određene aspekte dotične oblasti uključuju:

- Zakon br. 06/L-016 o privrednim društvima (pravo na osnivanje privrednih društava na Kosovu);
- Zakon br. 04/L-202 o sistemu za dozvole i licence. Ovaj zakon reguliše dozvole i licence za pružanje prekograničnih usluga koji se trenutno primenjuje u svim sektorima u kojima je potrebno profesionalno licenciranje.
- U cilu sprovođenja ovog zakona, usvojena je Uredba br. 06/2015 o Centralnom registru vrsta dozvola i licenci. Ova Uredba ima za cilj da definiše procedure za osnivanje, administraciju i funkcionisanje centralnog registra dozvola i licenci na centralnom nivou Republike Kosovo.
- Zakon br. 04/L-219 o strancima je izmenjen i dopunjen Zakonom br. 06/L-036 o strancima. Ovaj zakon reguliše uslove ulaska, boravka, zaposlenja, prava i obaveza stranaca na teritoriji Republike Kosovo. Za sprovođenje zadnje pomenutog zakona izdato je AU br. 01/2014 o proceduri za izdavanje dozvole boravka strancima i potvrde o prijavljivanju posla, koji reguliše proceduralne aspekte koje sledi administrativni organ (Departman za državljanstvo, azil i migraciju zajedno sa Departmanom za rad i zapošljavanje u MRSZ) prilikom izdavanja dozvole boravka (posebno onima sa ciljem rada u Republici Kosovo);
- Zakon o advokaturi - (Pružanje pravnih usluga);
- Zakon o notarstvu - (Pružanje pravnih usluga);
- Zakon o izvršnom postupku (Pružanje pravnih usluga);
- Zakon br. 04/L-176 o turizmu, koji reguliše turističku i ugostiteljsku delatnost.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti poštanskih usluga

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-173 o poštanskim uslugama;
- AU br. 2012/05 o licenciranju privatnih operatera.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu 97/67/EZ - delimično;
- Direktivu 2002/39/EZ - delimično;
- Direktivu 2008/06/EZ o ograničenjima što se tiče Rezervisane zone - delimično.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećeg glavnog relevantnog normativnog akta: Zakon 05/L-066 o regulisanim profesijama.

Ovaj normativni akt je transponovao sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu 2005/36/EZ Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 7. septembra, 2005. o priznavanju profesionalnih kvalifikacija;
- Direktivu 2013/55/EU Evropskog parlamenta i Evropskog saveta od 20. novembra 2013.

Što se tiče uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija, samo četiri profesije (računovođe, arhitekti, inženjeri i pravnici) su trenutno regulisane pravnim osnovama na Kosovu. Strane profesionalne kvalifikacije se priznaju dok su sertifikovane od strane akreditiranog organa u zemlji porekla.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti prava na osnivanje i slobodu pružanja usluge

Institucionalni okvir u ovoj oblasti se sastoji od sledećih institucija:

- Ministarstvo trgovine i industrije (Agencija za Investicije i podršku preduzeća na Kosovu – KIESA i Odeljenje za trgovinu);
- Centralna banka Kosova (finansijske usluge);
- Ministarstvo pravde (pravne usluge);
- Ministarstvo zdravlja (zdravstvene usluge);
- Ministarstvo unutrašnjih poslova (boravišna dozvola za strance);
- Ministarstvo infrastrukture;
- Ministarstvo finansija (finansijske usluge);
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta (usluge restauracije);
- Regulatorni autoritet za telekomunikacije (telekomunikacione usluge);
- Komora privatnih izvršitelja;
- Komora javnih beležnika Republike Kosovo;
- Komora zdravstvenih stručnjaka.

Institucionalni okvir u oblasti poštanskih usluga

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo ekonomije i ambijenta;
- Regulatorni autoritet za elektronske i poštanske komunikacije (RAEPK).

Institucionalni okvir u oblasti uzajamnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo obrazovanja i nauke, odnosno Divizija za ispitivanje regulisanih profesija;
- Nacionalni autoritete za kvalifikacije.

Podrška donatora

Kosovske institucije su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i od drugih bilateralnih donatora sa sledećim sažetim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

Opis: Podrška i razvoj trgovine na Kosovu
 Korisnik: Ministarstvo trgovine i industrije
 Period sprovođenja: 2018. -2020.

U okviru finansijskog sporazuma IPA 2016. sektora „Konkurentnost i inovacija“ predviđen je projekat „Podrška sprovođenju Direktive usluga EU-a“ koji se očekuje da počne sa sprovođenjem tokom 2019. Ovaj projekat ima karakter bratimljenja.

Podrška kosovskim institucijama u procesu integracije, je program vlade Luksemburga koji ima za cilj da poveća institucionalni kapacitet Republike Kosova u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat je započeo 2019., a pružiće podršku i Odeljenju Trgovine.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proizilaze id SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga Poglavlja 3, fokus tokom perioda 2021.-2024. će biti usmeren na sledećim srednjoročnim prioritetima:

Pravo na osnivanje i sloboda pružanja sluga

- Primena Akcionog Plana za Transpoziciju Direktive Usluga o unutrašnjem Tržištu (2006/123/EZ) za period 2017. – 2022.;

- Primena AU br. 04/2018 o Načinu Funkcionisanja Jedinствене Kontakt Tačke;
- Izrada analize za dijagnosticiranje važnih sektora trgovine uslugama kao osnovu za formulisanje odgovarajućih politika.

Poštanske usluge

- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva u cilju sprovođenja zakona o poštanskim uslugama;
- Izrada Nacionalne strategije za razvoj poštanskog sektora u Republici Kosovo za period 2021. – 2025;
- Postepena liberalizacija rezervisanog prostora za poštanske pošiljke.

Uzajamno priznavanje profesionalnih kvalifikacija

- Procena 7 (lekari opšte prakse, medicinske sestre, babice, stomatolozi, farmaceuti, arhitekta i veterinarski hirurzi) zanimanja koja su regulisana na Kosovu prema Direktivi EU-a 2005/36/EU;
- Izrada i objavljivanje liste regulisanih profesija;
- Kompletiranje podzakonskih akata za sprovođenje Zakona o regulisanim profesijama;
- Podizanje kapaciteta osoblja u oblasti regulisanih profesija.

3.4. 4. poglavlje asquis-a: Slobodno kretanje kapitala

Države članice treba da uklone sva ograničenja prema kretanju kapitala i plaćanjima, uz neke izuzetke, kako unutar EU-a, tako i između država članica i trećih zemalja. *acquis* ovog poglavlja zasniva se na Sporazumu o funkcionisanju EU, posebno članovima 63-66. Definicija različitih vrsta kapitala je data u Aneksu I Direktive 88/361/EEZ. Sudska praksa Evropskog suda pravde i saopštenja Komisije pružaju dodatna tumačenja navedenih članova.

Zakonodavstvo EU-a uključuje i pravila o prekograničnim plaćanjima i izvršenju naloga za prenosu u vezi sa hartijama od vrednosti. Direktiva o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma, nalaže entitetima koji su predmet ove direktive da identifikuju klijente i prijavljuju sumnjive transakcije, posebno kada se radi o predmetima visoke vrednosti i o transakcijama u gotovini visokih iznosa. Ova Direktiva takođe nalaže subjektima da preduzmu dodatne korake, kao što je vođenje evidencije, obuke i uspostavljanje internih procedura subjekata ove oblasti. Ključni zahtev u borbi protiv finansijskog kriminala je stvaranje efikasnih administrativnih i izvršnih kapaciteta, uključujući i saradnju između organa koji se bave praćenjem, sprovođenjem i krivičnim gonjenjem. Nova direktiva je usaglašena ali ide dalje od preporuka za pranje novca i finansiranje terorizma Radne grupe za finansijske akcije (FATF).

Acquis ove oblasti takođe se sastoji od Konvencija br. 141 i br. 198¹⁷ Saveta Evrope i zakonodavstva EU-a o saradnji u oblasti pravosuđa i policije (uključujući zajedničku akciju 98/699/JHA, Okvirnu odluku Saveta 2001/500/JHA i Protokol iz 2000. koji proširuje nadležnosti Europol-a u oblasti pranja novca). Slično tome, Odluka Saveta br. 2000/642/JHA od 2000. postavlja okvir saradnje između jedinica finansijske inteligencije i zemalja EU-a.

Zahtevi SSP-a

Obaveze Kosova u SSP u pogledu slobodnog kretanja kapitala proizilaze iz članova 51, 63, 64, 65 i 89. Član 51 SSP-a, obavezuje Kosovo da pruži mogućnost da ekspoziture i ogranci udruženja EU-a, u roku od pet godina od stupanja na snagu SSP-a, uživaju pravo sticanja i uživanja prava vlasništva na nepokretnu imovinu slično kosovskim preduzećima.

Član 64 SSP-a predviđa obaveze koje proizilaze iz svake isplate ili prenosa na tekućem računu bilansa plaćanja između EU i Kosova u skladu sa članom VIII članova Sporazuma Međunarodnog monetarnog fonda. U pogledu transakcija u kapitalnom i finansijskom računu bilansa plaćanja, od stupanja na snagu

¹⁷ Ovo proširuje Konvenciju 141 koja je ratifikovana od strane EU-a.

Sporazuma, stranke obezbeđuju slobodno kretanje kapitala u vezi sa tržišnim transakcijama ili pružanjem usluga uključujući finansijske zajmove i kredite, koji uključuju jednu od strana.

Član 65 SSP-a obavezuje Kosov da u roku od pet godina os stupanja na snagu ovog Sporazuma, pruži nacionalni tretman građanima EU koji kupuju nepokretnu imovinu na njenoj teritoriji.

Član 89 SSP-a predviđa saradnju između stranaka u vezi sa pranjem novca i finansiranjem terorizma.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

Prema izveštaju EK o Kosovu, mali napredak postignut je u platnim uslugama stupanjem na snagu izmenjene uredbe o tarifama za ove usluge. Preporuke preliminarnog izveštaja o ravnopravnom tretmanu građana EU koji kupuju nepokretnu imovinu na Kosovu i o sve većim naporima u borbi protiv privrednog i finansijskog kriminala još uvek nisu razmotrene.

Preporučuje se da Kosovo preduzme konkretne korake u pružanju državnog tretmana za državljane EU koji steknu nepokretnu imovinu na Kosovu u skladu sa SSP-om.

Zaključci sa sastanka Pod Komisije za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača, naglašava se potreba da Kosovo pripremi zakon za jednak tretman građana EU u vezi sa sticanjem nepokretne imovine na Kosovu, u skladu sa odredbama SSP-a. Pod Komisija takođe preporučuje da se ovaj zakon prati i podzakonskim aktima.

Što se tiče sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma, Izveštaj EK za Kosovo-2009 i zaključci sa sastanka Pod Komisije za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača, ističu potrebu da Kosovo pojača napore u borbi protiv ekonomskog i finansijskog kriminala i uskladi zakon o sprečavanju pranja novca i suzbijanja finansiranja terorizma sa *acquis* pravima

Izveštaj EK takođe naglašava da je Zakon za Sprečavanje Pranja Novca i Finansiranje Terorizma, je samo delimično u skladu sa *acquis* EU i preporukama Radne Grupe za finansijsko postupanje. Konačno, potrebno je ojačati među institucionalnu saradnju u borbi protiv privrednog i finansijskog kriminala, kako bi se osigurala odgovarajuća istraga i potrebno krivično gonjenje krivičnih dela.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Liberalizacija kretanja kapitala

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. DL-016-2009 o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.

U vezi s aktima *acquis*-a koji su transponovani u ovom zakonu, taj zakon ne specifikuje mogućnost sticanja prava na nepokretnu imovinu od strane fizičkih ili pravnih lica. Sa druge strane, *acquis* EU uključuje mogućnost za fizička ili pravna lica da steknu pravo na nepokretnu imovinu u bilo kojoj državi članici EU.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Nacionalne strategija o imovinskim pravima 2017.-2021.

Platni sistem

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo i Zakon br. 05/L-150 o izmenama i dopunama Zakona br. 03L-209;
- Zakon br. 04/L-155 o platnom sistemu;

- Uredba o elektronskim instrumentima;
- Uredba o izveštavanju instrumenata platnog sistema;
- Uredba o licenciranju i regulisane operatora platnih sistema.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu 2007/64/EZ o platnom sistemu u unutrašnjem tržištu;
- Uredbu br. 1409/2013 CEB-a o statistikama plaćanja (CEB/2013/43);
- Uredbu br. 260/2012 o postavljanju tehničkih i poslovnih kriterijuma za prenos kredita i zaduženja.
- Direktivu 2007/64/EZ o platnim uslugama u unutrašnjim tržištima, Uredbu br. 1409/2013 Centralne Evropske Banke o statistikama plaćanja (ECB/2013/43) i Uredbu br. 260/2012 o postavljanju tehničkih i poslovnih kriterijuma o prenosu kredita i direktnog zaduženja.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strateški plan CBK-a u čijem okviru je planirano sledeće:
 - Pregled i dopuna propisa koji se odnosi na nadzor platnih sistema u skladu sa standardima i najboljim međunarodnim praksama;
 - Opšte unapređenje funkcije nadzora platnog sistema na Kosovu;
 - Podrška i dalja modernizacija usluga plaćanja i promocija saradnje među zainteresovanim stranama nacionalnog platnog sistema;
 - Unapređenje uloge CBK-a kao katalizatora napretka u oblasti plaćanja u Republici Kosovo.
- Politike i standardi za nadzor harmonizovanih platnih sistema po principima CPSS-IOSCO;
- Priručnik za nadzor platnog sistema na osnovu Uredbe EU br. 795/2014.

Sprečavanje i borba protiv pranja novca

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih relevantnih, normativnih akata:

- Zakon 05/L-O96 o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma;
- AU o politički izloženim licima;
- Uredba CBK-a o sprečavanju pranja novca i borbi protiv terorizma;
- AU br. 01/2018. o vođenju statistika o sprečavanju pranja novca i borbe protiv terorizma;
- AU MF-br. 04/2018 4/2018 o Nacionalnoj proceni rizika od pranja novca i finansiranja terorizma.
- AU MF (NJIF-K) br. 02/2017 o treningu za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- Uredba MF (NJIF-K) br. 01/2017 o funkciji usklađenosti i kriterijumima za pogodnost i pogodnost za službenika za usaglašavanje;
- AU br. 01/2017 o izuzeću određenih transakcija iz izveštavanja;
- Vodič os spisku visokog rizika;
- AU MF (NJIF-K) br. 01/2020 o sprečavanju i otkrivanju pranja novca, povezanih krivičnih dela i finansiranja terorizma u mrežnom okruženju.

Ovi normativni akti su transponovali Direktivu 2015/849 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u cilju pranja novca i finansiranja terorizma (delimično), i zasnovano na preporuke Radne grupe finansijske akcije.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Strategije i Akcionog plana za suzbijanje i sprečavanje neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2018.-2022.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti liberalizacije slobodnog kretanja kapitala sastoji se od Ministarstva pravde, u oblasti platnog sistema od Centralne Banke Kosova, i onom o sprečavanju pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma od strane Jedinice finansijske inteligencije u okviru Ministarstva za finansije.

Podrška donatora

Trenutni i planirani projekti bilateralnih donatora

Podrška u izradi Civilnog zakonika i razmatranje imovinskih pitanja: ima za cilj kompletiranje Civilnog zakonika i razmatranje imovinskih pitanja. Projekat je podeljen u tri faze: 1. *Početna faza (tri meseca);* 2. *Faza sprovođenja (36 meseci);* i 3. *Faza uklanjanja (6 meseci).*

Podrška kroz Program o imovinskim pravima: to je projekat koji finansira USAID i koji ima za cilj bolju koordinaciju i određivanje prioriteta imovinskih politika, promociju prava žena na imovinu i stvaranje pristupa na informacije o značaju imovinskih prava.

Podrška institucijama Kosova od strane ambasade Norveške u procesu evropskih integracija: ima za cilj da podigne institucionalne kapacitete javne uprave Kosova u ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz SSP-a. Među prioriternim poglavljima koja će se finansirati ovim projektom su i Poglavlje 4 i sve tri komponente ovog poglavlja. Odnosno, Centralnoj banci Kosova, Jedinici za finansijsku inteligenciju, Ministarstvu pravde i bivše Ministarstvo evropskih integracija potrebna je obuka kako bi dublje razumeli glavne zahteve *acquis-a* za slobodan protok kapitala. Početkom 2020. planiraju se unepređene obuke za tehnike istraživanja krivičnih dela pranja novca i finansiranja terorizma, obuka za analizu politike o pitanjima transpozicije u EU, kao i o standardima nadzora platnih sistema. Pored ostalih aktivnosti, ove obuke će biti korisne za profesionalno osoblje koje je odgovorno za transponiranje *acquis-a* i sprovođenje politika koje direktno doprinose reformama EU-a.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i dokumenata i drugih mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 4, fokus tokom perioda 2021.-2024. će biti usmeren na sledeće srednjoročne prioritete:

Liberalizacija kretanja kapitala:

- Sprovođenje Nacionalne strategije o imovinskim pravima 2017-2020.;
- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva u oblasti imovinskih prava stranih državljana.

Platni sistem

- Izmena zakona br. 04/L-155 o platnom sistemu radi usklađivanja sa Direktivom o uslugama plaćanja na unutrašnjem tržištu br. 2015/2366;
- Izrada strategije za razvoj platnih sistema u Republici Kosovo.

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

- Transpozicija Direktive 2015/849 i Direktive 2018./843 o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u cilju pranja novca ili finansiranja terorizma, kroz izmenu-dopunu Zakona 05/L-O96 o sprečavanju pranja novca i borbe protiv finansiranja terorizma;
- Povećanje kvaliteta informacija koje JFI prima od subjekata izveštavanja;
- Treća evaluacija nacionalnog rizika pranja novca i finansiranja terorizma;
- Članstvo Kosova u Moneyval;
- Povećanje broja osoblja JFI;
- Pružanje posebne smernice subjektima koji izveštavaju o načinu pripreme i sprovođenja procene rizika;
- Jačanje ukupne strukture okvira nadzora i razvoj nadzora zasnovanog na riziku i najosjetljivijih sektora;

- Jačanje sposobnosti utvrđivanja korisničkog vlasništva i ograničavanje zloupotrebe pravnih lica i pravnih sporazuma u svrhu PN/FT;
- Revizija metodologije za procenu rizika PN/FT i jačanje procene rizika, upravljanja rizikom i strateškog okvira;
- Istraga i krivično gonjenje finansiranja terorizma;
- Jačanje kapaciteta za preventivne mere finansiranja terorizma i finansijskih sankcija.

3.5. 5. poglavlje *acquis-a*: Javne nabavke

Poglavlje 5 (Javne nabavke) *acquis-a* zasniva se na opštim principima transparentnosti, jednakog tretmana, slobodne konkurencije i nediskriminacije koji proizilaze iz Sporazuma o funkcionisanju EU, Deo III, Glava IV i Glava VII kao i od nadležnosti Evropskog suda pravde. Ovi opšti principi se primenjuju na sve procedure nabavke, uključujući i procedure koje su van delokruga Direktiva EU o javnim nabavkama, kao što su na primer procedure nabavke ispod minimalne vrednosti EU.

Dodela javnih ugovora za rad, snabdevanje i pružanje usluga se koordiniše od dve posebne direktive: Direktiva 2004/18/EZ zamenjena Direktivom 2014/24EU za javne nabavke, i Direktiva 2004/17/EZ zamenjena Direktivom 2014/25EU o koordinaciji procedura nabavke subjekata koji deluju u sektorima vode, energije, transporta i poštanskih usluga.

Ove direktive takođe pružaju okvir za primenu e-nabavki. Direktiva 2009/81/EZ reguliše dodelu nekih ugovora u oblasti zaštite i sigurnosti. Za sprovođenje ovih direktiva potrebni su adekvatni administrativni kapaciteti kako bi se osiguralo da sve oblasti koje se odnose na javne nabavke funkcionišu efikasno, uključujući ključne aspekte izrade politika, zakonodavstva, nadzora, kontrole, operativnih aspekata i adekvatne statistike za implementaciju ovih direktiva.

Zakonodavstvo EU se takođe sastoji od direktiva za razmatranje žalbi i dostupnosti pravnih lekova. Direktiva Evropskog parlamenta 2007/66/EZ o pravnim lekovima, od 11. decembra 2007. Ova direktiva pruža odredbe o postavljanju nezavisnih i efikasnih procedura za razmatranje određenih vrednosti protiv odluka donetih od strane ugovornih autoriteta. Institucije za razmatranje treba da budu nezavisne i da imaju adekvatne kapacitete da garantuju efektivnost i efikasnost rada sistema nabavke. U skladu sa načelom pravne zaštite koja proizilazi iz pravnog poretka EU, mehanizmi za razmatranje su potrebni da deluju izvan delokruga primene relevantne Direktive.

Zahtevi SSP-a

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, s druge strane, izričito nameće niz obaveza za Kosovo, sadržane u Poglavlju I, Glava VI, odnosno članu 79 SSP-a.

Prema SSP-u, od stupanja na snagu, kompanijama bilo da su osnovane u EU ili ne, odobren je pristup aplikaciji za javne ugovore u skladu sa pravilima EU o javnim nabavkama uz jednak tretman sa kompanijama zemalja EU. Isti pristup se pruža i kompanijama EU osnovanim na Kosovu u skladu sa Poglavljem I, Glava V ovog Sporazuma. Dok za preduzeća koja su osnovana u EU, njihov pristup javnim ugovorima na Kosovu važi sa izuzecima predviđenim u stavu 5 člana 79.

Otvaranje dodele javnih ugovora smatra se objektivnim i poželjnim na osnovu nediskriminacije i reciprociteta, posebno prateći propise STO-a. Ovas pravila se zasnivaju na Sporazumu o vladinim nabavkama (SVN) koji je potpisala i EU i koji se prigravaraju i tokom pregovora za članstvo u STO. Prema članu V Sporazuma, zemlje u razvoju mogu pregovarati o poželjnom tretmanu javnih nabavki u prelaznom periodu.

Stav 9 člana 79 navodi da će javne nabavke u oblasti usluga između Kosova i EU biti u skladu sa članovima 56-60 SSP-a, koji sadrže odredbe za uzajamni tretman na progresivan način za usluge, regulisane profesije, samo-zapošljavanje i transport. Modaliteti i prelazni periodi za ove oblasti biće u skladu sa relevantnim konvencijama (npr. U oblasti transporta) i biće razmatrane od strane Saveta SSP-a. Dok stav 5 definiše prelazni period za uklanjanje bilo koje postojeće preferencije za kosovske kompanije ili kompanije EU koje su osnovane na Kosovu i za ugovore dodeljene po ekonomski najpovoljnijim kriterijumima tendera i najnižom cenom sa poželjnom cenom. Prelazni period je 5 godina, a smanjenje preferencije u ceni trebalo bi početi postepeno od stupanja na snagu Sporazuma.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

U oblasti javnih nabavki, Izveštaj EK o Kosovu 2019. i izlazi iz Pododbora za unutrašnje tržište, politiku konkurencije i zaštitu potrošača naglašavaju da Kosovo mora dalje da uskladi svoje zakonodavstvo sa pravnom tekovinom javnih nabavki, uključujući javno-privatna partnerstva i koncesije i osiguravaju pravilno sprovođenje zakona o javnim nabavkama. Kosovo bi takođe trebalo da obezbedi da odbor Tela za razmatranje nabavki (TRN) u potpunosti deluje, i da se reše ograničenja kapaciteta osoblja. Izveštaj EK i zaključci Pododbora takođe preporučuju da Kosovo poveća kapacitet svih institucija za javne nabavke i njihovu saradnju da osiguraju kontinuiranu primenu regulatornog okvira javnih nabavki.

Iako Kosovo ima određeni nivo pripreme za javne nabavke, mali napredak postignut je u daljem proširenju platforme za elektronske nabavke.

Kosovo i dalje treba da se pozabavi slabim kapacitetom javnih institucija za upravljanje javnim nabavkama, neadekvatnim nadgledanjem i izvršenjem ugovora i slabim sistemima pravnih lekova, koji su svi podložni korupciji.

Kosovski pravni okvir za javne nabavke u velikoj je meri usklađen sa direktivama EU o klasičnim nabavkama i uslužnim uslugama, kao i o javno-privatnim koncesijama i partnerstvima. Daljnje usklađivanje sa direktivama EU iz 2014., uključujući javno-privatna partnerstva i koncesije, i dalje je potrebno. Svi pravni i finansijski instrumenti koji se koriste u oblasti javnih nabavki i koncesija, uključujući međuvladine sporazume sa trećim zemljama, trebalo bi da odražavaju principe transparentnosti, konkurencije, jednakog postupanja i nediskriminacije.

Centralizovana nabavka obavezna je za 14 kategorija robe i usluga koje je Ministarstvo finansija našlo i odnosi se na agencije sa manje od 50 zaposlenih koje prijavljuju Skupštini. Međutim, osoblje i drugi resursi Centralne agencije za nabavke nisu dovoljni da ispune zahteve. Nedostaci proizilaze iz lošeg planiranja i neuspeha ugovornih organa da sprovedu istraživanje tržišta. Nedovoljno analiza i prikupljanje podataka doprinosi lošem izvršavanju ugovora. Samo korišćenje kriterijuma „najniža cena“ pri proizvodnji zaliha može dovesti do većih troškova životnog ciklusa i kupovine lošeg kvaliteta. Nadgledanje upravljanja i primene ugovora je nepotpuno.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Pravni okvir je delimično usaglašen u skladu sa standardima EU i nije diskriminatorno. Sa dopunom-promenom ZJN-a eliminisan je preferencijalni tretman za lokalne ponuđače.

Zakonodavni okvir u oblasti javne nabavke sastoji se od Zakona br. 04/L-042 o javnim nabavkama u Republici Kosovo, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-237, Zakonom br. 05/L-068 i Zakonom br. 05/L-092.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva za sprovođenje osnovnog zakona za javnu nabavku, on se sastoji od ukupno 84 pod-zakonskih akata, uključujući i zajednički dokument zvanim *Pravila i operativni vodič za javnu nabavku*:

- *Pravila i operativni vodič za javnu nabavku*, koji su stupili na snagu 1. novembra 2016. o javnim nabavkama kao i standardni dokumenti za njihovo korišćenje za sprovođenje aktivnosti javne nabavke, revidirano 16. aprila 2018. i 1. septembra 2018.
- Nacionalna strategija za javne nabavke (2017-2021.); i
- Strateški plan TRN-a 2018.-2020.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis-a*:

- Direktivu 2014/24/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 26. februara 2014. o javnim nabavkama o koordinaciji procedura za određivanje pobednika u javnim ugovorima rada, uslugama i snabdevanju, stavljajući van snage Direktivu 2004/18/EZ, koju države članice treba da je poštuju u roku od 24 meseca od dana stupanja na snagu.
- Direktivu Evropskog parlamenta i saveta 2014/25/EZ od 26. februara 2014., o nabavkama subjekata koji deluju u sektoru vode, energije, transporta i poštanskih usluga i kojom se ukida Direktiva 2004/17 /EZ.
- Direktivu Evropskog parlamenta 2007/66/EZ o pravnim lekovima od 11. decembra 2007.

RKJN je počela sa pokretanjem promene ZJN zbog identifikacije predstavljenih potreba. Kroz ovu promenu će biti ugrađene odredbe novih Direktiva EU o nabavkama, kompletirati osnova za pravilno funkcionisanje platforme e-nabavke, definisati mogućnosti za MSP da učestvuju u aktivnostima nabavke, i eliminišu sve poteškoće na koje se naišlo tokom primenu Zakona o javnim nabavkama. Proces je u procesu finalizacije nacrtu koncept dokumenta o postupanju sa zakonodavstvom o javnim nabavkama. Cilj je da u drugoj polovini 2020. se izradi novi zakon o javnim nabavkama.

Uredba o koncesijama je ukinuta od zakona kako bi se sprečila konfuzija i neusklađenost sa posebnim zakonom o postupku koncesije koji je usvojen 2005. Pripremljen je značajan broj pod-zakonskih akata koji omogućavaju sprovođenje zakona, uključujući standardne obrasce za svaku vrstu obaveštenja., etički kodeks, obrazac za prijavljivanje potpisanih ugovora, standardne forme tenderskih dosijea, formular za podnošenje žalbe Telu za razmatranje nabavki i smernice za procedure minimalne vrednosti.

Da bi se platforma e-nabavki bolje rukovodila, povećala transparentnost u oblasti javnih nabavki i korektnog sprovođenja, izvršene su tri (3) dopune Uredba i operativnih smernica za javne nabavke i dve promene-dopune standardnom obrascu B58.

Prva izmena-dopuna, A01 Pravila i operativni vodič o javnim nabavkama, stupila je na snagu od 16. aprila 2018., dok je standardni obrazac „B58 Obaveštenje o odluci ugovornog autoriteta” stupio na snagu 16. aprila 2018.

Druga izmena-dopuna Uredbe A01 i Operativnog vodiča za javne nabavke izvršena je 03. septembra 2018. Ova promena napravljena je za bolje funkcioniranje platforme e-nabavke kako bi se povećala transparentnost gde je postalo obavezno za Ugovorne organe i objavljivanje ugovora u platformi e-nabavke. Druga izmena-dopuna na Standardnom obrascu "B58 Obaveštenje o Odluci Ugovornog Autoriteta" takođe je stupila na snagu 03. 09. 2018. i ovom izmenom i RRUOPP-om, postalo je obavezno i objavljivanje svih pisama obaveštenja za ponuđače tendera.

Treća izmena dopuna Uredbe, A01 Uredbe i Operativna smernica za javne nabavke, stupila je na snagu 10.04.2019. Sa ovom promenom od strane ugovornih tela, tokom sprovođenja aktivnosti nabavke potrebno je u sistemu e-nabavke objaviti zapisnike o otvaranju ponuda, Standardni obrazac B12.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u ovoj oblasti javne nabavke sastoji se od sledećih institucija:

- Regulatorna komisija za javnu nabavku (RKJN);
- Telo za razmatranje nabavki (TRN);
- Ministarstvo finansije / Centralna agencija nabavke (CAN).

Regulatorna komisija za javnu nabavku (RKJN) deluje u svojstvu nezavisne Regulatorne agencije koja odgovara za razvoj, funkcionisanje i nadzor sistema javne nabavke. Na osnovu Zakona o javnim nabavkama, Komisija je odgovorna za izradu i distribuciju u sekundarnom zakonodavstvu, uključujući i pravila nabavke, priručnike, smernice, standardne obrasce, model ugovore i za pripremanje preporuka za poboljšanje ZJN-a i opšteg sistema javne nabavke za Vladu i Skupštinu.

Telo za razmatranje nabavki (TRN) je odgovorno za obavljanje funkcija predviđenih Zakonom o javnim nabavkama i Zakonom o postupku davanja koncesija, u vezi sa razmatranjem žalbi u odnosu na ove zakone. Ovaj organ je kvazi-sudsko telo koje je nadležno za razmatranje administrativnih odluka koje izdaju centralne institucije za nabavku u cilju sprovođenja procedura nabavke i za pregled žalbi podnetim od strane ponuđača u proceduri razmatranja.

Centralna agencija za nabavke (CAN) funkcioniše kao agencija u okviru Ministarstva za finansije sa širokim odgovornostima u vezi sa procedurama nabavke na centralnom nivou. CAN sprovodi i obavlja funkcije i odgovornosti navedene u Zakonu o javnim nabavkama, dok glavna funkcija Agencije su centralne nabavke.

Reforme u javnim nabavkama

U prilog odluci Vlade Republike Kosovo 2016., od 1. januara 2017. sve budžetske organizacije su počele da primenjuju sistem e-nabavke. Dok je od 1. januara 2018., sistem elektronske nabavke postao obavezan za upotrebu od svih ugovornih autoriteta i za sve procedure nabavke u iznosu preko 1000 evra, ili oko 98% procedura nabavke se u potpunosti odvijaju u sistemu e-nabavke do potpisivanja ugovora.

RKJN u funkciji povećanja korišćenja sistema elektronskih nabavki od strane ekonomskih operatera, od sredine 2018. doneo je odluku putem koje će od 5. jula 2018. za sve centralizovane nabavke koje sprovodi CAN - podnošenje ponude dozvoljeno je samo u elektronskom obliku, dok se od januara 2019. za sve nabavke velike vrednosti koje su objavljene od svih ugovornih autoriteta - podnošenje ponude vrši se samo u elektronskom obliku. S tim se 98% svih aktivnosti nabavke, uključujući podnošenje ponuda, sprovodi putem platforme za elektronske nabavke (isključujući ugovore sa minimalnom vrednošću ispod 10 evra).

Kako bi poboljšao upravljanje tokom implementacije potpisanih ugovora i povećao transparentnost u ovoj oblasti, RKJN, uz podršku donatora, radi se na modifikaciji elektronskog sistema nabavki kako bi podržao elektronske opreme za upravljanje ugovorima i procenu performanse ugovarača. Ove opreme biće spremni za upotrebu tokom 2020. Primenom elektronskih oprema (modula) za sprovođenje elektronskog upravljanja potpisanim ugovorima, od druge polovine do kraja 2020. vršiće se upravljanje do 50% potpisanih ugovora velike vrednosti kroz sistem e-nabavke, sa ciljem da se taj broj u narednim godinama poveća.

RKJN, u cilju olakšavanja i podrške ugovornim autoritetima na svim nivoima pokrenulo je kontinuirani proces obuke koji će trajati koliko god se smatra potrebnim i/ili potrebnim od strane ugovornih autoriteta i ekonomskih operatera.

RKJN u saradnji sa KIJU održala je obuke o „Osnovnim nabavkama“, „Etičkom kodeksu u javnim nabavkama“, „E-nabavke i etika“, „Upravljanje ugovorom“. Učesnici ovih obuka bili su sledeći: Sudije,

unutrašnji revizori, predstavnici poslovanja, direktori opštinskih direkcija, zvaničnici komisija otvaranja i procene ponuda i direktori školskih ustanova pojedinih Opština. Tokom 2019., RKJN je u saradnji sa IKJU-om i kao podrška projektu DAI USAID, održavao obuke unapređenog nivoa za službenike za nabavke.

Ciljevi i planovi su da se 2020. i dalje nastavi obuka službenika za nabavke i drugih zainteresovanih strana u oblasti javnih nabavki, sa fokusom na upotrebu kriterijuma „ekonomski najpovoljniji tender“, kako bi se podstakli ugovorni autoriteti za upotrebu ovog kriterijuma za dodelu javnih ugovora da bi se postigla održiva nabavka.

Podrška donatora

Kosovske institucije su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i od drugih bilateralnih donatora sledećim sažetim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

- Reforma sistema javnih nabavki na Kosovu uglavnom je podržana relevantnim projektima koje finansiraju EU i Svetska banka.
- DAI USAID „Transparentna i odgovorna opština“ - Komponenta transparentnosti i odgovorna opština“, koja ima za cilj da poboljša administrativne kapacitete u oblasti javnih nabavki na Kosovu i očekuje se da bude završena do kraja juna 2022.
- Telo za razmatranje nabavki, ambasada Velike Britanije je započela sa podrškom TRN-a sa ekspertima koji će raditi na tome da odluke budu racionalnije i da se odluke TRN-a sprovedu u potpunosti.
- Od januara 2020. predviđeno je da započne sprovođenje projekta: Tehnička pomoć za podršku sprovođenju reformi u upravljanju javnim finansijama, finansirana iz fondova EU.
- Projekat pod menadžmentom buduće Agencije za evropske integracije u okviru KPM (bivše MEI), finansiran od strane Vlada Luksemburga, koji ima za cilj povećanje institucionalnog kapaciteta za javnu administraciju Kosova u ispunjavanju obaveza proisteklih iz SSP-a.

Reforma sistema javne nabavke na Kosovu uglavnom je podržana relevantnim projektima koje finansira EU i Svetska banka.

Od decembra 2017. javne nabavke na Kosovu podržavaju se projektom DAI USAID-a „Transparentne i odgovorne opštine – Komponenta transparentnosti i odgovorna opština“ koji ima za cilj poboljšanje administrativnih kapaciteta u oblasti javne nabavke na Kosovu i očekuje se da će se završiti do kraja juna 2022.

Štaviše, ovaj projekat je nastavio da pomaže RKJN u pružanju obuka, čiji je opšti cilj da obezbedi pravilno upravljanje javnim sredstvima, transparentnošću i efikasnošću u javnoj potrošnji kroz poboljšanje sistema upravljanja javnim finansijama i stvaranja efikasnog okvira javne uprave na Kosovu i izgradnje povjerenja u vezi sa javnom potrošnjom i povećanjem javne odgovornosti. Projekat ima za cilj povećanje transparentnosti, efikasnosti i odgovornosti u svim opštinama na Kosovu. U početku, kao pilot projekat je pokrenut u pet (5) opština, a kasnije se očekuje da će obuhvatiti sve opštine u zemlji.

Takođe u pogledu podrške Telo za razmatranje nabavki, ambasada Velike Britanije je počela da podržava TRN sa stručnjacima koji će raditi na tome da odluke imaju racionalnije obrazloženje i da se odluke TRN-a sprovedu u potpunosti. Očekuje se da će projekat trajati do marta 2020.

Sprovođenje projekta koji finansira EU: Tehnička pomoć za podršku implementaciji reformi upravljanja javnim finansijama je počeo u januaru 2020. Cilj projekta u okviru komponente za javne nabavke je podrška centralnim tijelima za javne nabavke u njihovim regulatornim, savjetodavnim, nadzornim,

nadzornim, provedbenim i revizijskim ulogama za povećanje efikasnosti javnih nabavki primjenom načela „vrijednost za novac“. Ovaj projekat će takođe podržati RKJN u izradi novog pravnog okvira za javne nabavke na Kosovu koji je bliži zahtevima zakonodavstva EU, uključujući podzakonske akte. Očekuje se da će projekat trajati 3 godine.

Projekat iz Luksemburga, koji će 2020. sprovesti aktivnosti iz Poglavlja 5, ima za cilj razvoj institucionalnih kapaciteta u javnoj administraciji Kosova u ispunjavanju obaveza iz SSP-a. Između ostalog, predviđa se razvoj kapaciteta RKJN-a u upravljanju sistemom elektronskih nabavki, efikasnom praćenju takvih aktivnosti kao i pružanju obuke o javnim nabavkama. Početkom 2020., između ostalog, planirana je i napredna obuka u primeni zakonskih izmena - posebno prenošenja EU direktiva, obuka sistema za IT bezbednost i obuka za outsourcing, koncesijskih ugovora u okviru javno-privatnog partnerstva.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Kako bi se ispunile obaveze koje proističu iz SSP-a i dokumenti i drugi mehanizmi pristupanja u EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 5, fokus u periodu 2021-2024. će biti na tim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Postepeno približavanje zakonodavnog okvira zemlje pravnom okviru EU zasnovan na zahtevima SSP-a i korišćenjem iskustava i najboljih praksi država članica EU u oblasti javnih nabavki.
- Povećavanje efikasnosti u sistemu javnih nabavki, uključujući elektronski sistem, uspostavljanje pravila i praćenje po principu transparentnosti i pristupu informacijama u svim fazama aktivnosti nabavke tokom korišćenja javnih sredstava.
- Poboljšanje odgovornosti, integriteta, davanja odgovornosti, kontrole za sprovođenje politika i zakonodavstva o javnim nabavkama, vršenjem neophodnih zakonskih izmena u ZJN.
- Obuka i povećanje kvaliteta obuke za javne nabavke u cilju razvoja stručnog kadra u oblasti javnih nabavki, kako bi se suočili sa rastućim tržištem i njegovom očekivanom ulogom u nacionalnom ekonomskom razvoju.
- Komunikacija i podizanje svesti o javnim nabavkama na Kosovu.

3.6. 6. poglavlje asquis-a: Pravo kompanija

Zakonodavstvo kompanija sadrži pravila o osnivanju, registraciji, spajanju i podeli kompanija i zahteve o finansijskom izveštavanju u cilju podrške prava osnivanja.

U oblasti **prava kompanija**, Direktiva 2009/101/EZ o koordinaciji zaštitnih mera koje zahtevaju kompanije za zaštitu interesa članova i trećih strana (ranije poznata kao Prva Direktiva o pravima kompanija) sadrži zahteve za obavezno objavljivanje. Druga Direktiva o pravima kompanija 2012/30/EU sastoji se u pravilima za osnivanje javnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima i njihovog kapitala. Jedanaesta Direktiva o pravima kompanija (89/666/EEEC) reguliše zahteve za objavljivanje za otvorene ogranke u državi članici i pod upravljanjem druge države. Dvanaesta Direktiva o pravima kompanija (2009/102/EZ) zahteva od država članica da u svojim zakonima priznaju kompanije sa ograničenim odgovornostima sa jednim članom. Direktiva 2004/109/EZ (Direktiva o transparentnosti) zahteva usklađivanje zahteva za transparentnost za navedene kompanije. Nedavno je usvojena Direktiva 2017/1132 koja kodificira i zamenjuje šest Direktiva: 82/891/EEZ, 89/666/EEZ, 2005/56/EZ, 2009/101/EZ, 2011/35/EU, 2012/30/EU.

Treća Direktiva (78/855/EEZ) i šesta Direktiva (82/891/EEZ) prava kompanija usklađuju nacionalna pravila za zaštitu akcionara i poverilaca u kontekstu spajanja i podele domaćih javnih kompanija sa ograničenim odgovornostima. U ovoj oblasti, *acquis* takođe sadrži i neke druge direktiva koje regulišu prekogranične aspekte funkcionisanja kompanija.

Zakonodavstvo EU takođe sadrži nekoliko pravila koja regulišu određene evropske pravne oblike kao što je na primer Grupisanje evropskih ekonomskih interesa i evropskih kompanija – *Societas Europaea* ostavljajući u nadležnost država članica da regulišu operacije i unutrašnju strukturu. Četiri preporuke Komisije (2004/913/EZ, 2005/162/EZ, 2009/385/EZ, i 2009/384/EZ) bave se principima korporativnog vladanja za plaćanje direktora i plaćanja u finansijskim institucijama, nezavisnost odbora i neizvršnih direktora.

U oblasti **finansijskog izveštavanja i revizije**, pravila *acquis-a* definišu podnošenje godišnjih i konsolidovanih računa javnih i privatnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima (Sedma Direktiva o pravima kompanija), izveštaja o prihodima i dobiti (Četvrta Direktiva o pravima kompanija) uključujući i pojednostavljena pravila za mala i srednja preduzeća. Primena međunarodnih standarda računovodstva je obavezno za pojedine subjekte od javnog interesa. Ove direktive takođe postavljaju zahteve za reviziju i obaveze za otkrivanje i objavljivanje podataka. Pored toga, *acquis* utvrđuje pravila za usvajanje, profesionalni integritet i nezavisnost pravnih revizija.

Postoje i propisi koji obavezuju kompanije koje kotiraju na regulisanom tržištu tako da njihovi računi budu u skladu sa međunarodnim standardima koje je usvojila Evropska komisija. Konačno, Osmo direktiva o pravu kompanija (2006/43/EZ) o pravnoj reviziji usklađuje pravila, uključujući, između ostalog, odobravanje i registraciju zakonskih revizora, vanjsku sigurnost, javni nadzor, nezavisnost revizora i potencijalnu implementaciju međunarodnih revizorskih standarda.

Zahtevi SSP-a

Obaveze koje proizilaze iz SSP-a o postepenoj transpoziciji zakonodavstva EU i efikasnog sprovođenja proističu iz člana 74 Sporazuma. Ove obaveze obuhvataju i oblast o pravima kompanija a stav 3 člana 74 daje prednost transpoziciji zakonodavstva unutrašnjeg tržišta kao i tržišta u prvoj fazi prelaznog perioda.

Prema članu 51, Kosovo je dužno, da stupanjem na snagu SSP-a, osigura jednak tretman EU i lokalnim kompanijama u pogledu radnih uslova, plaćanja i tretmana radnika i pravnih lica koja su legalno osnovana na teritoriji Kosova.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

Što se tiče zahteva iz izveštaja EK o Kosovu 2019., naglašeno je da bi u oblasti prava privrednih društava, nakon usvajanja novog zakona o privrednim društvima, Kosovo trebalo da obezbedi njegovu pravilnu primenu. Takođe je naglašeno da je potrebno dalje usklađivanje sa pravnom tekovinom o pravu kompanija, uključujući minimalni kapitalni kapital, prava akcionara i preuzimanje kompanije.

Između ostalog, traženo je da buduće zakonodavne inicijative prenesu odredbe Direktive EU / 2017/1132 i dalje usklade zakonodavstvo sa onim u EU u oblastima u kojima postoji nedostatak ili delimično približavanje Zakonu o poslovnim organizacijama uključujući minimalne kapitalne zahteve, aspekte objavljivanja informacija za kompanije i njihove grane, prekogranična spajanja, kompanije sa članicama, zaštitu dioničara i ponude za preuzimanje;

U oblasti *finansijskog izveštavanja* i revizije, **Izveštaj EK za Kosovo** naglašava da bi sa novim Zakonom o finansijskom izveštavanju, računovodstvu i reviziji budući ekonomski operateri trebalo da primene međunarodne standarde finansijskog izveštavanja. Takođe je naglašena potreba da se nađe finansijsko rešenje za Kosovsko veće za finansijsko izveštavanje, koje bi trebalo da garantuje nezavisnost Saveta u izvršavanju njegovih zakonskih obaveza.

Zaključci sastanka Pododbora za „Unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača“ naglašavaju potrebu za daljim usklađivanjem Zakona o privrednim društvima sa pravnom tekovinom EU i za

unapređenjem operativnih kapaciteta Kosovskog saveta za finansijsko izveštavanje u nadzoru. sistem javnog finansijskog izveštavanja, računovodstva i revizije.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti prava kompanija sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 06/L-O16 o privrednim društvima;
- AU br. 11/2018. o određivanju naknada za usluge koje pruža Agencija za registraciju biznisa;
- AU koji određuje zahteve, uslove i postupke za stvaranje jedinstvenog identifikacionog broja.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis-a*:

- Direktivu 2009/101/EZ Evropskog parlamenta i saveta, za koordinaciju zaštitnih mera koje su potrebne za zaštitu interesa članova i trećih strana, od država članica kompanija u okviru u smislu drugog stava člana 48 Sporazuma, sa stanovištem da ove zaštitne mere postanu ekvivalentne;
- Direktivu Saveta 89/666/EEZ, u vezi sa zahtevima otkrivanja što se tiče otvorenih ogranaka u drugoj državi članici od određenih vrsta kompanija koja su regulisana zakonom druge države;
- Direktivu 2011/35EU Evropskog parlamenta i saveta od 5. aprila 2011. u vezi sa spajanjem javnih udruženja sa ograničenim odgovornostima;
- Šestu Direktivu Saveta 82/891/EEZ, na osnovu člana 54 (3) (g) Sporazuma, u vezi sa podelom javnih privrednih društava sa ograničenim odgovornostima, u daljem tekstu: Direktiva 82/891/EEZ;
- Direktivu 2005/56/EZ Evropskog parlamenta i saveta, o prekograničnim spajanjima privrednih društava sa ograničenim odgovornostima; Direktivu 2012/17/EU Evropskog parlamenta i saveta od 13. juna 2012., o izmenama i dopunama Direktive Saveta 89/666/EEZ i direktiva 2005/56/EZ i 2009/101/EZ Evropskog parlamenta i saveta u vezi sa povezivanjem centralnih, komercijalnih i registara privrednih društava;
- Delimično u skladu sa Direktivom 2012/30 /EU Evropskog parlamenta i Saveta od 25. oktobra 2012. o koordinaciji zaštitnih mera potrebnih za zaštitu interesa članova i drugih od država članica kompanija u okviru značenja drugog stava člana 54 Sporazuma o funkcionisanju EU u vezi sa osnivanjem privrednih društava sa ograničenim odgovornostima i održavanjem i izmenom njihovog kapitala, s tim da takve zaštitne mere postaju ekvivalentne;
- Direktivu 77/91/EEZ o koordinaciji zaštitnih mera, Direktivu 78/855/EEZ od 9. oktobra 1978, godine na osnovu člana 54 (3) (g) Sporazuma u vezi sa spajanjem javnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima (akcionarsko društvo);
- Direktivu 82/891/EEZ od 17. decembra 1982. na osnovu člana 54 (3) (g) Sporazuma, u vezi sa podelom javnih preduzeća sa ograničenim odgovornostima (akcionarsko društvo) Direktivu 89/667/EEZ o privatnim kompanijama sa ograničenim odgovornostima jedno -člana (Društva sa ograničenim odgovornostima);
- Direktivu 2005/56/EEZ Evropskog parlamenta i saveta od 26. oktobra 2005. o društvima sa ograničenim odgovornostima za prekogranično spajanje;
- Direktivu 89/666/EEZ koja se odnosi na zahteve o pružanju dopunskih informacija u vezi sa otvorenim ograncima u državi članici od određenih vrsta društava koje se regulišu zakonom druge države.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Program Vlade, koji za ovu oblast sadrži sledeće:

- Održivi ekonomski razvoj, stvaranje konkurentnih trgovinskih politika i unapređenje poslovnog okruženja;
- Funkcionalizacija slobodnih zona, borba protiv neformalne ekonomije i olakšavanje i promocija investicija, uključujući partnerstva za strateške investicije;
- Dopunjavanje i sprovođenje zakonodavstva za uspostavljanje, funkcionisanje i zatvaranje biznisa i smanjenje birokratije, podršku malim i srednjim preduzećima, posebno proizvodnim aktivnostima i uslugama sa dodatom vrednošću
- Strategija za razvoj privatnog sektora 2018.-2021.;
- Strategija Jugoistočne Europe 2020.

Finansijsko izveštavanje i revizija:

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 06/L-032 o računovodstvu, finansijskom izveštavanju i reviziji.

Ovi normativni akti su transponirali sledeće akte *acquis-a*:

- Direktivu 2006/43/EZ Evropskog parlamenta i Saveta, o zakonskim revizijama pojedinačnih godišnjih finansijskih pregleda i konsolidiranih finansijskih pregleda;
- Direktivu 2008/30/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o izmeni Direktive 2006/43/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o zakonskim revizijama pojedinačnih godišnjih finansijskih izvještaja i konsolidiranih finansijskih izvještaja;
- Direktivu 2013/34/EU Evropskog parlamenta i Saveta o godišnjim finansijskim pojedinačnim pregledima, konsolidovani finansijski pregledi i odgovarajući izvještaji određenih vrsta preduzeća, i za izmenu Direktive 2006/43/EK; i
- Direktivu 2014/56/EU Evropskog parlamenta i Saveta o izmeni Direktive 2006/43/EZ o zakonskim revizijama pojedinačnih godišnjih finansijskih pregleda i konsolidiranih finansijskih izvještaja.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u oblasti prava kompanija

- Ministarstvo trgovine i industrije / Agencija za registraciju biznisa Kosova.

Institucionalni okvir u oblasti finansijskog izveštavanja i revizije

- Savet Kosova za finansijsko izveštavanje i reviziju;
- Ministarstvo za finansije.

Podrška donatora

Postojeći i planirani projekti bilateralnih donatora

Podrška institucijama Kosova u procesu integracije je program Vlade Luksemburga koji ima za cilj izgradnju institucionalnih kapaciteta Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proističu iz SSP-a. Ovaj projekat, za koji se očekuje da će početi 2019., pružiće podršku ARBK-u i SKFI-u kao glavnim nosiocima ovog poglavlja.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Da bi se ispunile obaveze koje proizilaze iz SSP-a kao i drugi dokumenti i mehanizmi pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 6, u periodu od 2021.-2024. fokus će biti na sledećim srednjoročnim prioritetima:

Pravo kompanija

- Završetak sekundarnog zakonodavstva za sprovođenje zakona o poslovnim društvima;
- Usklađivanje zakonodavstva, uključujući sistem povezivanja BRIS;

- Razvoj i sprovođenje korporativnog upravljanja;
- Poboljšanje ljudskih i tehničkih kapaciteta One Stop shop centara, poboljšanje usluga za biznise;
- Obuka osoblja za upotrebu novog softvera i elektronske platforme.

Finansijsko izveštavanje i revizija

- Izdavanje podzakonskih akata usklađenih sa Dopunom-izmenom Zakona o računovodstvu, finansijskom izveštavanju i reviziji;
- Izrada metodologije i usvajanje sistema efektivnog osiguranja kvaliteta revizije;
- Razvoj i sprovođenje pravila za stručno obrazovanje i kontinuirani profesionalni razvoj u oblasti računovodstva i revizije.

3.7. 7. poglavlje acquis-a: Pravo intelektualne svojine

Zakonodavstvo EU u ovoj oblasti definiše usklađena pravila za zaštitu prava industrijske svojine, autorskih prava i srodnih prava.

U oblasti prava industrijske svojine, *acquis* postavlja pravila za zakonsku zaštitu tržišnih brendova (Direktiva 2008/95/EZ) dizajna i delimično usklađenog pravila o patentima (uslovi za obavezno licenciranje tržišnih patenti). Za sistem patenta u EU važno je članstvo u Evropskoj Konvenciji za Patente i u Evropskoj Organizaciji za Patente.

Acquis takođe obuhvata Uredbu (EK) br. 40/94 i Uredbu (EK) br. 06/2002 koje uređuju industrijski dizajn i trgovačke marke u EU. Učešće u Madridskom protokolu i Haški sporazum su važne ne samo za sistem trgovačkih marki i dizajna u EU nego i za međunarodno registrovanje industrijskog dizajna i trgovačkih marki. Takođe postoje i odredbe (u okviru obe uredbe) za sertifikate dopunske zaštite koje autorima izuma pružaju dodatnu zaštitu u slučajevima kada se patent pokriva od administrativnog ovlašćenja marketinga koji ne dozvoljava potpunu korist od korišćenja patenta (posebno u farmaceutskoj oblasti, oblasti biljnih proizvoda itd.).

U oblasti autorskih i srodnih prava, glavni cilj je usklađivanje nekih aspekata informacionog društva u skladu sa tehnološkim razvojem. Tu spada i zakonodavstvo EU koja proističe od međunarodnih obaveza iz sporazuma o autorskom pravu i srodnim pravima, usvojenim u okviru Svetske Organizacije o Intelektualnoj Svojini (SOIS). Direktiva 2006/115/EZ reguliše autorska prava i srodna prava nosioca. Ova Direktiva reguliše niz srodnih prava, uključujući i pravo reprodukcije, emitovanja, i distribucije. Direktiva 2006/116/EZ izmenjena Direktivom 2011/77/EU postavlja period zaštite za različite vrste poslova i druga pitanja koja su povezana sa zemljama članicama EU. Postoje i neke druge direktive koja regulišu audio-vizuelne preko-granične (satelitske) prenose, pravo na preprodaju koristi autora, zaštitu kompjuterskih programa, baza podataka, digitalizacije, i online izlaganja radova autoria koji ili nisu poznati ili ne mogu da budu locirani (kontaktirani).

Što se tiče sprovođenja prava na intelektualnu i industrijsku svojinu, zakonodavstvo EU zahteva od država članica da sprovede efikasne i proporcionalne mere i sankcije o falsifikovanju i pirateriji roba. Ovo ima za cilj stvaranje ravnopravnog tretmana za sve nosioce ovog prava širom EU. Uredba (EZ) br. 1383/2003 daje značajnu ulogu carinskoj upravi u sprečavanju i zabranjivanju prometa proizvoda koji povređuju industrijsko pravo ili pravo autora. Sprovođenje *acquisa* u ovoj oblasti zahteva kapacitete kao i odgovarajuće i efikasne strukture. Trebalo bi da postoji institucija koja prima zahteve o zaštiti u svim oblastima intelektualne svojine. EU je član Svetske Trgovinske Organizacije koja upravlja Sporazumom o tržišnim aspektima prava industrijske svojine

Uslovi iz SSP-a

Odredbe SSP-a zahtevaju da kosovske institucije koje su odgovorne za intelektualnu svojinu prvenstveno pružaju usklađeni zakonodavni okvir sa direktivama i uredbama EU-a, kao i da pruže jednaku zaštitu ovih prava na Kosovu na istom nivou kao u zemljama EU-a. Član 77. i 78. SSP-a obavezuje Kosovo da preduzme sve potrebne mere za garanciju zaštite prava intelektualne svojine uključujući efektivne mere za ostvarivanje ovih prava.

Konkretnije, na osnovu članova SSP-a, Kosovo treba da:

- Stvori sistem intelektualne svojine na Kosovu u skladu sa međunarodnim standardima u oblasti intelektualne svojine;
- Obratiti pažnju regionalnoj i međunarodnoj saradnji, znajući da Kosovo nije potpisnica nekog regionalnog ili međunarodnog sporazuma, kao što nije ni član nijedne međunarodne i regionalne organizacije u oblasti intelektualne svojine;
- Kosovo se obavezuje da izradi zakonodavstvo i politike na način na koji će biti u skladu sa principom nacionalnog tretiranja (National Treatment Principle) kroz koji će Kosovo i EU međusobnim kompanijama pružiti ne manje povoljniji tretman od onog koju oni pružaju nekoj trećoj zemlji u okviru bilateralnih sporazuma;
- Od Kosova se traži da u skladu sa članom 109 SSP, uspostavi saradnju u audio-vizuelnoj oblasti kroz saradnju za podsticaj audio-vizuelne industrije u Evropi, kao i za promovisanje koprodukcije u oblasti kinematografije i audio-vizuelnih medija, gde prema ovom članu saradnja može uključiti, programe i olakšice za tretiranje novinara i profesionalaca u industriji audiovizuelnih medija, kao i tehničku pomoć javnim i privatnim medijima Kosova, u cilju osnaživanja njihove nezavisnosti, profesionalizma i veza sa evropskim medijima;
- Izvršiti usklađivanje svojih politika za regulisanje aspekata sadržaja preko graničnih emitovanja sa onima iz EU;
- Da uskladi svoje zakonodavstvo sa *acquis-om* EU-a u oblasti sticanja prava intelektualne svojine za programe i prenose, kao i da obezbedi i osnaži nezavisnost relevantnih regulatornih organa;
- Da se angažuje u zaštiti geografskih pokazatelja i naziva porekla u skladu sa članovima 2, 6, 7, 8 Sporazuma o priznavanju, zaštiti i međusobnoj kontroli imena vina, alkoholnih pića i aromatizovanih vina SSP;
- Podstiče saradnju u civilnim i naučnim istraživanjima i tehnološkom razvoju u skladu sa članom 118. SSP, na osnovu uzajamne koristi i uzimajući u obzir dostupne resurse, odgovarajući pristup svojim relevantnim programima, uslovljenim odgovarajućim nivoima efikasne zaštite prava intelektualne, industrijske i tržišne svojine.

Uslovi iz ostalih mehanizama pristupanja EU

U oblasti autorskih prava, *Izveštaj EK za Kosovo - 2019.* naglašava potrebu za određivanjem tarifa za korisnike materijala zaštićenih autorskim pravima i naglašava da je obaveza koju je Kosovo preuzelo za garantovanje prava intelektualne svojine još uvek predaleko da bi se ispunila.

S druge strane, što se tiče industrijske svojine, *Izveštaj EK o Kosovu - 2019.* kaže da Kosovo ima nivo priprema u ovoj oblasti, ali mali napredak je postignut u usklađivanju zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU. Međutim, Državnoj agenciji za intelektualno vlasništvo i Agenciji za industrijsku svojinu i dalje treba više finansiranja, osoblja i obuke. I dalje su potrebni značajni naponi da se osigura implementacija, uključujući efikasna sredstva za ostvarivanje prava intelektualne svojine (DPI), u skladu sa obavezama SSP-a.

Kosovo treba da preduzme konkretne korake za povećanje kapaciteta i koordinacije agencija za sprovođenje zakona radi sprovođenja prava intelektualne, industrijske i komercijalne svojine i dalje usklađivanje sa pravnom tekovinom EU, rešavanje nedostatka resursa Agencije za industrijsku svojinu i baviti se zaostatkom aplikacija za PIS, kao i podići svest o zaštiti prava industrijske svojine. Naglašena je i potreba za vladinom strategijom za PIS.

Zaključci Pododbora za unutrašnje tržište, zaštitu potrošača i konkurenciju nalažu da se Agencija za industrijsku imovinu pozabavi nedostatkom administrativnih kapaciteta Agencije za industrijsku svojinu, uključujući trajno zapošljavanje dva zvaničnika. Takođe naglašava potrebu za smanjenjem broja prikupljenih zahteva za registraciju intelektualnog vlasništva i zahteva organizovanje kampanje za podizanje svesti za mala i srednja preduzeća o važnosti industrijske svojine. Obezbeđivanje efikasne primene Direktive o primeni Zakona o industrijskoj svojini, dalje usklađivanje zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, uključujući paket o zaštitnim znakovima, direktivu o zaštiti trgovine, geografske priče, imenovanje njegovih članova Komisija za geografske pokazatelje, kao i kontinuirano osposobljavanje sudija o autorskim i industrijskim vlasništvima.

U pogledu horizontalne primene prava intelektualne svojine, Izveštaj EK o Kosovu 2019. utvrđuje da postoji nedostatak koordinacije između relevantnih institucija u krivičnom gonjenju i postupanju sa kršiteljima intelektualni prava i da je potrebna bolja koordinacija sa sudijama i tužiocima.

Što se tiče *Carina*, izvještaj zaključuje da sektor koji se bavi intelektualnom svojinom mora biti ojačan jer sada postoje samo dva službenika koja su odgovorna za ovu oblast. Administrativni uslovi koji se moraju poštovati kako bi se dobilo policijsko ovlašćenje pre nego što se preduzmu istrage tržišta za povrede intelektualne svojine, podrivaju efikasnost tržišne inspekcije u gonjenju ovih zakonskih prekršaja.

Zaključci sa sastanka Pododbora za Unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača pozivaju Kancelariju za zaštitu autorskih prava da promoviše postizanje tarifni sporazuma između korisnika i kolektivnih udruženja o tome kako da preduzmu važne promotivne aktivnosti zaštite autorskih prava. Što se tiče industrijske svojine, ponavlja se zahtev da se usvoji zakonodavstvo o poslovnim tajnama i da se ojača primena geografskih pokazatelja.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti autorskog prava sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o autorskim pravima i srodnim pravima br. 04/L- 065 i br. 05/L-047 o izmenama i dopunama Zakona o autorskim i srodnim pravima;
- Izmena-dopuna Uredbe br. 21/2018. o posredovanju u oblasti autorskih i približnih prava;
- Uredba br. 20/2018. o pravu na posebnu i reprografsku naknadu;
- Uredba br. 01/2018. o procedurama za izdavanje, odnosno davanje dozvole udruženjima za kolektivno upravljanje autorskim pravima i srodnim pravima.

Ovi normativni akti su transponirali sledeće akte *acquis-a*:

- Direktivu 93/83/EZ o koordinaciji određenih pravila koja se odnose na autorsko pravo i srodna prava u satelitskom emitovanju i kablovskim retransmisijama;
- Direktivu 2001/29/EZ o usklađivanju određenih aspekata autorskog prava i srodnih prava u informacionom društvu;
- Direktivu 2001/84/EZ o pravu preprodaje u korist autora za originalno umetničko delo;
- Direktivu 96/9/EZ od 11. marta 1996. o pravnoj zaštiti baza podataka (SL L 077, 27/03/1996);
- Direktivu 2006/115/EZ o pravu na zakup i pravu kreditiranje i nekih prava koja se odnose na autorsko pravo u oblasti intelektualne svojine;
- Direktivu 2009/24 /EU o pravnoj zaštiti kompjuterskih programa;
- Direktivau 2011/77 /EU, usklađivanje trajanja zaštite autorskih prava i određenih srodnih prava (SL L 265, 11/10/2011) koja izmenjuje Direktivu 2006/116/EK od 12. decembra 2006.;

- Direktivu 2012/28/EU (SL L 299, 27/10/2012) o određenim dozvoljenim korišćenjima dela siročadi;
- Direktivu 2014/26/EU Evropskog parlamenta i Saveta (SL L 84, 26/02/2014) za kolektivno upravljanje autorskim i srodnim pravima i multiteritorijalno licenciranje prava muzičkih dela za korišćenje na internetu domaćeg tržište;
- Direktivu 2004/48/EK Evropskog parlamenta i Saveta o sprovođenju prava intelektualne svojine.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti industrijske svojine u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04 /L-029 o patentima;
- Zakon br. 04 /L-026 o trgovačkim markama;
- Zakon br. 05 /L-058 o industrijskom dizajnu
- Zakon br. 05/L-051 o geografskim oznakama i nazivima porekla;
- Zakon 06/L-015 o carinskim merama za zaštiti prava intelektualne svojine;
- Zakon o tržišnoj inspekciji;
- AU br. 06/2018. za ovlašćene predstavnike u oblasti industrijske svojine;
- AU br. 09/2018. za određivanje simbola za geografske oznake, naziva porekla i zagarantovanog tradicionalnog specijaliteta.

Ovi normativni akti su transponirali sledeće akte acquis-a:

- Uredbom (EZ) br. 1610/96 Evropskog parlamenta i saveta od dana 23. juli 1996. o stvaranju certifikata dodatne zaštite za proizvode o zaštiti bilja,
- Uredbom EZ br. 816/2006 o obaveznom licenciranju patenata koji se povezuju sa farmaceutskom proizvodnjom za izvoz u zemljama sa problemima javnog zdravlja;
- Direktivom 98/44/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o pravnoj zaštiti biotehnoških izuma;
- Uredbom EZ-a br. 469/2009 Evropskog parlamenta i saveta od dana 06. maj 2009. u vezi sa certifikatom dodatne zaštite za medicinske proizvode.
- Direktivom 2008/95/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o usklađivanju zakona Država članica u vezi sa trgovačkim markama.
- Direktivom 2004/48/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o sprovođenju prava intelektualne svojine.
- Direktivom 98/71/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o zaštiti industrijskog dizajna.
- Uredbom EU-a br. 1151/2012 Evropskog parlamenta i Saveta o šemama kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode;
- Uredbom (EZ) br. 510/2006 od dana 20. mart 2006. o zaštiti geografskih oznaka i naziva porekla poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda;
- Uredbom EU -a br. 608/2013.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Strategije za razvoj privatnog sektora 2018.-2021.

Institucionalni okvir:

Autorsko pravo

- Ministarstvo kulture, omladine i sporta / Kancelarija za autorska prava i srodna prava.

Industrijska svojina

- Ministarstvo trgovine i industrije / Agencija za industrijsku svojinu.

Horizontalno sprovođenje intelektualnog prava

- Carina Kosova
- Tržišni inspektorat
- Kosovska Policija: Jedinica za privredni kriminal i Jedinica za kibernetički kriminal.

Podrška donatora

Institucije Kosova su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa sledećim rezimiranim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

Podrška razvoju trgovine na Kosovu: U okviru IPA II Projekat za konkurentnost koji je započeo 2018., predviđena je podrška Agencije za industrijsku svojinu, posebno u jačanju sprovođenja prava industrijske svojine, uključujući geografske oznake., poslovne tajne, izgradnju kapaciteta Agencije za industrijsku svojinu i podizanje svesti biznisa i građana za korišćenje IPR sistema. Projekat finansira i upravlja Kancelarija EU na Kosovu.

Podrška EU-a pravima intelektualnog vlasništva na Kosovu: Ovaj projekat, pokrenut 2019., ima za cilj da pomogne Agenciji za industrijsku svojinu u izradi zakonodavstva i politika, podizanju administrativnih i strukturnih kapaciteta institucija odgovornih za sprovođenje prava intelektualne svojine na Kosovu i podizanju svesti u privatnom sektoru.

Podrška institucijama Kosova u procesu integracije je program Vlade Luksemburga koji ima za cilj podizanje institucionalnih kapaciteta Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proističu iz SSP-a. Ovaj projekat, za koji se očekuje da će početi 2019., pružiće podršku Kancelariji za autorska prava i Agenciji za industrijsku imovinu.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu od SSP-a i od drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u okviru delokruga poglavlja 7, tokom perioda 2019 - 2023 fokus će biti stavljen na ovim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

Autorsko pravo i srodna prava:

- Izgradnja kapaciteta u institucijama intelektualne svojine i institucijama za sprovođenje prava intelektualne svojine;
- Podizanje svesti nosioca prava o značaju osnivanja novih udruženja kolektivnog upravljanja autorskih prava.
- Podizanje svesti nosioca autorskih prava o značaju i koristima kolektivnog upravljanja pravima (s posebnim naglaskom na aktivnosti podizanja svesti izdavača);
- Usklađivanje Zakona o autorskim pravima sa *acquis* EU-a;
- Izdavanje podzakonskih akata iz novog Zakona o autorskim pravima.
- Promovisanje autora o važnosti kolektivnog upravljanja pravim;
- Poboljšanje zakonodavstva u oblasti kibernetičkog kriminala.

Industrijska svojina:

- Usklađivanje Zakona o tržišnim markama sa *acquis* EU.
- Podizanje kapaciteta osoblja institucija za intelektualnu svojinu i institucijama za sprovođenje;
- Izrada i usvajanje zakona o poslovnim tajnama;
- Podizanje svesti MSP-a o značaju zaštite industrijske svojine;
- Pored javnih aktivnostima i skupova sa preduzećima, promocija prava intelektualne svojine treba da se uradi putem medija ili drugim mehanizmima, gde bi ciljna grupa bili građani. Cilj takvih kampanja bi bilo povećanje svesti potrošača da ne koriste falsifikovane robe, koje, između ostalog, predstavljaju zdravstveni rizik.
- Članstvo u međunarodnim i evropskim organizacijama (WIPO i EPO).
- Smanjiti nerešene aplikacije u Agenciji za industrijsku svojinu.

3.8. 8. poglavlje 8 *acquis-a*: Politika konkurencije

Acquis EU u oblasti konkurencije obuhvataju anti-trust i politike kontrole državne pomoći. Poglavlje sadrži zakonodavstvo, pravila i postupke ne-konkurentnog ponašanja preduzeća, kao što su zabranjeni ugovori između preduzeća i zloupotreba dominantne pozicije na tržištu. Ovde takođe spadaju i analize ujedinjenja preduzeća, i funkcija sprečavanja vlade u pružanju državne pomoći koja reguliše konkurenciju na tržištu. Zakonodavstvo EU u oblasti konkurencije proizilazi iz Sporazuma o funkcionisanju EU (TFEU). Tačnije, član 37. TFEU reguliše državne monopole komercijalnog karaktera, članovi 101-105 se bave primenljivim pravilima za preduzeća, član 106. se bavi javnim preduzećima i preduzećima sa posebnim ili ekskluzivnim pravima, i članovi 107-109 ovog sporazuma se bave sprovodljivim pravilima o državnoj pomoći.

Zahtevi SSP-a

SSP, s druge strane, izričito određuje skup obaveza za Kosovo, sadržane u VI Poglavlju, odnosno članovima 74 do 75 SSP-a.

Prema SSP-u, u oblasti politike konkurencije, Kosovo mora sprovesti pravila o konkurenciji i postepeno uskladiti svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU počevši od stupanja na snagu sporazuma (članovi 74, 75 SSP-a)). Štaviše, član 75 "Konkurencija i druge odredbe" definiše odgovornosti Autoriteta konkurencije i pruža osnov za funkcionisanje sporazuma u vezi sa trgovinom između EU i Kosova u svim sporazumima između preduzeća, odluka grupacije preduzeća i usaglašениh praksi između preduzeća koje sprečavaju, ograničavaju ili narušavaju konkurenciju.

Sporazum ima za cilj postepeno usklađivanje zakona Kosova sa *acquis-om*, efikasno sprovođenje, kao i obezbeđenje mehanizama nadgledanja i kompatibilne transparentnosti sa pravilima EU. U suštini, ovo se odnosi na:

- Kartice i sporazume između preduzeća,
- Zloupotrebu dominantnih položaja
- Udruženja, kupovine (jednog preduzeća od druge) na relevantnom tržištu Kosova

Dok odredbe SSP o državnoj pomoći (članovi 75.1-75.7) traže da Kosovo ne pruža državnu pomoć koja remeti ili preti da naruši konkurenciju favorizovanjem određenih preduzeća ili proizvoda u onoj meri u kojoj ona utiče na trgovinu između EU i Kosova. Kosovo treba postepeno uskladiti svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU i uspostaviti funkcionalni nezavisni organ koji će imati zakonsku moć da kontroliše državnu pomoć.

Konkretnije, na osnovu članova SSP-a, Kosovo treba da:

- Usvoji zakonodavstvo o državnoj pomoći i obezbediti da funkcionalni nezavisni organ dobije potrebna prava za dodelu i povratak pomoći;
- Sprovede pravila EU o državnoj pomoći, uključujući skupna izuzeća, pomoć *De minimis*, usluge opšteg ekonomskog interesa i pravila o transparentnosti za javna preduzeća;
- Uspostavi popis šema državne pomoći koje postoje pre stupanja na snagu zakona (postojeće šeme pomoći) u periodu od tri godine od stupanja na snagu sporazuma;
- Obezbediti harmonizaciju šema državne pomoći u roku od tri godine od stupanja na snagu sporazuma;
- Napraviti „regionalnu mapu državne pomoći“ koja se odnosi na podatke o BDP-u po glavi stanovnika usklađenu sa NUTS II nivoom u roku od 4 godine od stupanja na snagu sporazuma i razgovarati s Evropskom komisijom o potrebi usklađivanja sa pravilima EU o regionalnoj državnoj pomoći. U međuvremenu, cela teritorija Kosova će biti tretirana kao najmanje razvijeni region u cilju primene ograničenja regionalne pomoći;

- Izveštavati na godišnjoj osnovi Evropsku komisiju o državnoj pomoći na Kosovu kroz godišnji izveštaj nakon stupanja na snagu SSP-a;
- Odredbe SSP-a o državnoj pomoći naglašavaju značaj razvoja zakonodavstva koje je kompatibilno sa pravilima EU i uspostavljanje mehanizama praćenja i transparentnosti.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

U oblasti konkurencije, Izveštaj EK o Kosovu 2019. kaže da je u ovoj oblasti postignut određeni napredak, međutim izveštavanje i koordinacija sa vladinim i regulatornim institucijama treba dalje da se ojača. Takođe bi trebalo preduzeti aktivnosti podizanja svesti i objašnjavanja sa sudijama o politici konkurencije.

Kada je riječ o državnoj pomoći, ostvaren je napredak u usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa onim u EU, ali napomenuto je da se ono ne primjenjuje na efikasan način. U izveštaju se napominje da Odeljenje za državnu pomoć nije usvojilo nijednu odluku o državnoj pomoći u poslednjih pet godina, kao i da Odeljenju nedostaje kapacitet za skeniranje postojećih programa državne pomoći. Takođe, veliki broj mera koje čine državnu pomoć na centralnom ili lokalnom nivou nije obavešten i nije istražen.

Zaključci Pododbora za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača traže od Odeljenja državne pomoći da hitno popuni Odbor za državnu pomoć, i da preduzmu korake za stvaranje inventara državne pomoći u skladu sa odredbama SSP-a. U oblasti konkurencije, traži se da ojača administrativnu sposobnost Agencije, preispita zakonodavstvo o homologaciji i da se pozabavi odredbama pravne stečevine koje još nisu usklađene u trenutnom zakonskom okviru.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Konkurencija

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se reguliše Zakonom br. 03 /L-229 o zaštiti konkurencije u 2010. godini i dopuna i izmena br. 04 /L-226 usvojen 2014. *Ovaj zakon definiše pravila i mere za zaštitu slobodne i efektione konkurencije na tržištu, nadležnosti, organizaciju Autoriteta za zaštitu konkurencije kao i procedure za sprovođenje ovog zakona.*

U maju 2018. osnovana je radna grupa za dopunu i izmenu Zakona o zaštiti konkurencije, a među glavnim razlozima za izmenu zakona je dalja približavanje sa evropskim zakonodavstvom. Takođe, primećena je kolizija u samom zakonu i pojavila se potreba o izmeni procenta dominantne pozicije.

Izrađen je nacrt koncept dokumenta o zakonu o zaštiti konkurencije i dostavljen je na javnu raspravu, koji je predviđena za nastavak procedura oko usvajanja na Vladi. U decembru 2019. Kosovski autoritet za zaštitu konkurencije zatražio je od MTI (sad deo MEZTIPSI-a) da formira radnu grupu za izradu novog zakona o zaštiti konkurencije.

Podzakonski okvir za sprovođenje osnovnog zakona o konkurenciji sastoji se od 10 sekundarnih zakonodavnih akata. Sekundarni zakoni koji delimično transponiraju zakonodavstvo EU uključuju:

- AU br. 05/2012 o kriterijumima i uslovima za dodelu ugovora male vrednosti;
- AU br. 06/2012 o tome kako predstaviti i utvrditi koncentraciju preduzeća;
- AU br. 07/2012 o kriterijumima za oslobađanje ili smanjenje administrativne mere;
- Uredba br. 01/2017 o istražnim procedurama Kosovske agencije za zaštitu konkurencije;
- AU br. 02/2017 o grupnim izuzećima horizontalnih sporazuma između preduzetnika;
- AU br. 03/2017 o grupnim izuzećima vertikalnih sporazuma preduzetnika;
- AU nr. 04/2017 o grupnim izuzećima u sektoru transporta;
- AU br. 05/2017 o grupnim izuzećima u sektoru osiguranja;

- AU br. 06/2017 o grupnim izuzećima sporazuma o distribuciji i servisiranju motornih vozila;
- AU br. 01/2018. o kriterijumima za izricanje mere upravnih sankcija;
- AU br. 02/2018. o načinu određivanja relevantnog tržišta.

Ovi normativni akti su transponirali sledeće akte *acquis-a*:

- Član 101-105 UFEU;
- Obaveštenje Komisije o sporazumima manjeg značaja (*de minimis*) koji ne ograničavaju konkurenciju prema članu 81, tačka 1 (sada član 101) Ugovora o osnivanju Evropske zajednice (SL/C 368/13 od 22. decembra 2001.);
- Neki elementi zahteva i kriterijuma za spajanje/ koncentraciju definirani u Uredbi Komisije br. 802/2004 koja sprovodi Uredbu Saveta br. 139/2004 o kontroli koncentracija između preduzeća.
- Uredbu Komisije (EK) br. 773/2004 od 7. aprila 2004. u vezi s vođenjem postupka od strane Komisije u skladu sa članovima 81 i 82 Ugovora EK izmenjenom Uredbom br. 2015/1348;
- Rregulloren e Komisionit (EZ) nr. 1217/2010; dhe
- Rregulloren e Komisionit (EZ) nr. 1218/2010.

Zakonodavni okvir i okvir politika u oblasti državne pomoći

Osnovni zakon koji reguliše ovu oblast sastoji se od Zakona br. 05 /L-100 o državnoj pomoći, koji je stupio na snagu u januaru 2017. Ovaj zakon uspostavlja osnovu za razvoj sistema državne pomoći, principe i procedure za davanje državne pomoći. Štaviše zakon sadrži i osnovne definicije koje uključuju: državnu pomoć, i uspostavlja mehanizam i okvir za kontrolu državne pomoći. On takođe uspostavlja osnovu za uspostavljanje sveobuhvatnog inventara državne pomoći i sistema izveštavanja.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva, detaljne procedure i sadržaj notifikacionih obrazaca, procedure za ne-pravnu pomoć, praćenje i izveštavanje regulisani su Uredbom o procedurama i formatu državne pomoći, koja je revidirana i izrađena u skladu sa novim Zakonom o državnoj pomoći. Ova Uredba je usvojena 23. oktobra 2018. i delimično transponira Uredbu Komisije (EK) br. 794/2004 od 21. aprila 2004. o sprovođenju Uredbe Saveta (EK) br. 659/1999 koja definiše detaljna pravila za primenu člana 93 Ugovora Evropske zajednice. Izrađen je i nacrt Uredbe o Komisiji za državnu pomoć, za koju se očekuje da će biti usvojena čim članovi Komisije za državnu pomoć budu imenovani od strane Skupštine. Pravila organizacije i funkcionisanja Komisije za državnu pomoć, uključujući dužnosti i odgovornosti i način sprovođenja, regulisani su Uredbom br. 01/2013 Ministarstva za finansije za organizaciju i funkcionisanje Komisije za državnu pomoć.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- AKK - Strategija za sprovođenje evropskih reformi predviđa dva glavna zadatka Autoriteta koji su deo sprovođenja Programa evropskih reformi (ERA) i SSP za delokrug autoriteta kosova za konkurenciju:
- Jačanje unutrašnjih procedura i kapaciteta u AKK: Autoritet kosova za konkurenciju, pored identifikacije monopola, takođe će identifikovati druga komercijalna preduzeća koja imaju značajnu tržišnu snagu, gde će Autoritet doneti odgovarajuće preporuke na osnovu Zakona o zaštiti konkurencije. Ako autoritet kosova za konkurenciju tokom ovog istraživanja identifikuje bilo kakvo antikonkurentsko ponašanje od strane preduzeća na odgovarajućim tržištima, onda će vlast izvršiti svoja zakonska ovlašćenja i delovati odmah u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije.
- AKK je istražio i identifikovao monopole na Kosovu za 14 tržišta. Izveštaj o trenutnom stanju monopola na 14 tržišta (telekomunikacije, transport, kockanje, energija, mediji i kinematografska produkcija, rudarstvo, osiguranje, nabavka, otpad, naftni proizvodi, banke, vodosnabdevanje, lekovi i fiskalna oprema) zajedno sa relevantnim preporukama podeljen je sa Vladom, Parlamentom i Evropskom komisijom.

Na osnovu rezultata Monopolskog izveštaja o istraživanju RKS-a, Agencija je preduzela konkretne korake na nekim od istraženih tržišta:

- **Tržište telekomunikacija** – Autoritet je pokrenuo istražni postupak protiv Kosovskog telekoma i državnih institucija zbog sporazuma potpisanog za pružanje mobilnih i kablovskih usluga ne sprovođenjem Zakona o javnim nabavkama zbog tumačenja člana 9.4 istog zakon RKJN-a. o & Transport;
- **Tržište transporta** – Autoritet za ovo tržište izdala je 2 stručna mišljenja Ministarstvu infrastrukture sa kojima preporučuje da razmotri i dopuni izmene i dopune Zakona br. 05/L-132 o vozilima, AU za homologaciju i AU za centre za tehničku kontrolu koji liberalizuju tržište u ovim sektorima;
- **Tržište energije** – Autoritet je započela izradu sektorske analize i očekuje se da bude završena do 2020.
- **Tržište osiguranja** – Autoritet je dao profesionalno mišljenje protiv zahteva CBK-a za tržište osiguranja, tačnije povećanja cena „odgovornosti treće strane“ TPL.
- **Tržište nabavki** – Uz podršku IPA 2017 projekta organizujemo okrugle stolove sa institucijama za nabavke i sudovima koji podižu nivo svesti u ovoj oblasti. Autoritet je takođe, na zahtev TRN-a, pružio stručna mišljenja o nekim pitanjima javnih nabavki.
- **Tržište naftnih derivata** – Autoritet je pokrenuo istragu na ovom tržištu za 16 kompanija zbog sumnje na koordiniranu praksu.
- **Tržište farmaceutskih proizvoda** – za ovo tržište je Autoritet izdao stručno mišljenje u vezi s AU za objedinjavanje cena lekova koje zahteva Ministarstvo zdravlja koje je nadležno telo sprovelo.
- **Tržište fiskalnih oprema** – Autoritet je izdao stručno mišljenje PAK-u u vezi sa sprovođenjem AU br. 02/2018 o upotrebi elektronske opreme i fiskalnih sistema koje je takođe implementirala ova institucija.

Institucionalni okvir

Konkurencija

Na osnovu Zakona o zaštiti konkurencije, Autoritet Kosova za konkurenciju (AKK) je glavna institucija za sprečavanje i zabranu antikonkurentskih praksi, uključujući zabranjene sporazume, zloupotrebu dominantnog položaja, koncentraciju ili prodaju i kupovinu akcija u preduzećima kao i aspekte zagovaranja u oblasti konkurencije. Autoritet takođe ima ovlašćenje da pokrene istražne postupke, nadzor tržišta i predlaže mere za uspostavljanje konkurencije u slučajevima opstrukcije, ograničavanja ili narušavanja tržišne konkurencije.

Državna pomoć

Institucionalni okvir se sastoji od Komisije za državnu pomoć i Odeljenja za državnu pomoć. Na osnovu važećeg zakona, Komisija za državnu pomoć je organ za donošenje odluka o državnoj pomoći koje deluje *ad hoc* i nezavisno je u donošenju odluka i vršenju svojih funkcija. Komisija se sastoji od 5 članova za koja glasa Skupština.

Odeljenje za državnu pomoć je odgovorno za dobijanje, analiziranje i nadgledanje obaveštenja i drugih podataka koji se odnose na šeme državne pomoći. Odeljenje je već funkcionalno što se tiče osoblja, sa direktorom odeljenja, šefom odseka i 5 službenika koji su počeli raditi 21. maja 2018.

Podrška donatora

Institucije Kosova su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa sledećim rezimiranim projektima.

Postojeći i planirani projekti bilateralnih donatora:

- Projekat EU u okviru IPA II 2014-2020. za "Tehničku pomoć za podršku Autoritetu za konkurenciju i Komisiji za državnu pomoć" (Odeljenje za državnu pomoć će početi 2019. do 2021. i imaće ukupne troškove od 3 miliona evra;
- Projekat Ambasade Velike Britanije koji pruža podršku sa stručnjacima Autoritetu za konkurenciju;
- *Podrška kosovskim institucijama u procesu integracije* je program vlade Luksemburga koji ima za cilj da poveća institucionalni kapacitet Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat, pokrenut 2019., pruža podršku Autoritetu Kosova za konkurenciju.

Trenutno institucije nosioci državne pomoći se oslanjaju na:

- Takođe, Odeljenje državne pomoći dobija pomoć od Ambasade Velike Britanije u trajanju od jedne godine u inventarizaciji državne pomoći, gde stručnjaci u ovoj oblasti pomažu osoblju u izradi inventarizacije.
- *Podrška institucijama Kosova u procesu integracije* je program vlade Luksemburga čiji je cilj da poveća institucionalne kapacitete Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat, koji je započeo 2019., pruža podršku Odeljenju državne pomoći.
- *Podrška institucijama Kosova u procesu integracije* je program vlade Luksemburga čiji je cilj da poveća institucionalne kapacitete Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat, koji je započeo 2019., pruža podršku Autoritetu Kosova za konkurenciju.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

Konkurencija:

- Izrada sekundarnog zakonodavstva koji proizilaze iz novog Zakona o konkurenciji.
- Dalje usklađivanje sa pravnom tekovinom EU,
- Dostizanje memoranduma o razumevanju sa relevantnim institucijama.
- Razviti strategiju za podizanje svesti o politici konkurencije.
- Organizovanje seminara sa sudovima, poslovnim udruženjima, pravnicima i civilnim društvom.
- Razvoj institucionalnih i ljudskih kapaciteta, uključujući kapacitete za ex-ante analizu i ex-post procene, obuke osoblja za autoritete konkurencije.

Državna pomoć:

- Dalje približavanje zakonodavstva sa onim od EU-a, tačnije transpozicija Uredbe Komisije (EK) br. 794/2004 od 21. aprila 2004, o transpoziciji Uredbe Saveta (EK) br. 659/1999 koji definiše detaljna pravila za primenu Člana 93 Ugovora Evropske Zajednice;
- Izrada Uredbe za Pomoć De Minimis kojom se transponuje Uredba Komisije (EU) br. 1407/2013 o primeni članova 107. i 108. Ugovora o funkcionisanju EU za Pomoć De Minimis (18/12/2013.-2020.);
- Izrada uredbe za propise za opšte unutrašnje ekonomske usluge;
- Dovođenje inventara šema državnih pomoći i usklađivanje programa sa zahtevima SSP-a;
- Razvoj informacionog sistema za praćenje državne pomoći;
- Održavanje aktivnosti podizanja svesti za potencijalne pružaoce državne pomoći i obuka osoblja ODP-a.

3.9. 9. poglavlje *acquis*-a: Finansijske usluge

Acquis u oblasti finansijskih usluga uključuje pravila za ovlašćivanje, funkcionisanje i nadzor finansijskih institucija u bankarstvu, osiguranju, penzijama, investicionim uslugama i tržištima vrednosnih papira, kao i u vezi sa infrastrukturom finansijskog tržišta. Novi evropski finansijski nadzorni sistem (ESFS) stupio je na snagu u januaru 2011. Ovaj sistem se sastoji od mreže nacionalnih finansijskih nadzornika koji rade zajedno sa tri nova evropska nadzorna autoriteta - sa Evropskim bankarskim autoritetom (EBA), sa Autoritetom za vrednosne hartijama i evropska tržišta (ESMA) kao i sa evropskim autoritetom za

osiguranje i penzije (EIOPA). Pored toga, uspostavljen je Evropski odbor za sistemski rizik (ESRB) za praćenje i procenu mogućih pretnji finansijskoj stabilnosti koje proizlaze iz makroekonomskih kretanja i razvoja finansijskog sistema u celini.

U oblasti **banaka i finansijskih konglomerata**, *acquis* određuje zahteve za ovlašćenje, rad i pažljivi nadzor kreditnih institucija, kao i zahteve vezane za izračunavanje kapitala kreditnih institucija i investicionih firmi. Postojeće direktive o kapitalnim zahtevima, koje prenose međunarodne standarde Bazela II u pravo EU, zamenjene su 2014. paketom koji se zasniva na sporazumu Bazel III. *acquis* u ovom sektoru takođe određuje pravila u vezi s dodatnim nadzorom finansijskih konglomerata, bavljenjem, praćenjem i pažljivim nadzorom biznisa institucija elektronskog novca. *acquis* određuje pravila u vezi sa konsolidovanim godišnjim računima banaka i drugih finansijskih institucija.

U oblasti **osiguranja i radnih penzija**, neke direktive određuju pravila u vezi ovlašćenja, rada i nadzora životnog i neživotnog osiguranja i reosiguranja preduzeća. *acquis* određuje pravila za nadgledanje dopunskog osiguranja grupa. Posebne odredbe postoje u sektoru neživotnog osiguranja za zajedničko osiguranje, turističku pomoć, osiguranje kredita i osiguranje troškova pravnih troškova. Ovo uključuje pažljiv regulatorni okvir za aktivnosti reosiguranja u EU koje imaju za cilj uklanjanje prepreka za postizanje poslovnog reosiguranja.

U oblasti **tržišta hartija od vrednosti i usluga oko investicija**, Direktiva 2004/39/EK o tržištima finansijskih instrumenata (MiFID) zajedno sa njihovim izmenama i merama za sprovođenje, određuje potpuni regulatorni režim koji pokriva ovlašćenje, rad i nadzor investicionih firmi i regulisanih tržišta. Što se tiče **infrastrukture finansijskog tržišta**, *acquis* ima za cilj uklanjanje prepreka za trgovačke zone, povećanjem efikasnosti tržišne infrastrukture i podsticanje finansijske stabilnosti.

Konačno, *acquis* ima sveobuhvatan regulatorni i nadzorni okvir za alternativne investicije, kapitalne i društvene fondove, povećavajući transparentnost prema investitorima i javnim vlastima.

Zahtevi SSP-a

U okviru SSP-a, iz Poglavlja 9 Finansijske usluge, nastaju obaveze za Centralnu banku *Kosova* (CBK) u oblasti finansijskih usluga, odnosno u pogledu prava odlučivanja i slobode pružanja bankarskih, osiguravajućih i drugih usluga u oblasti kao i usklađivanje i sprovođenje pravnog i regulatornog okvira (članovi 50, 96 i Aneks 6 SSP), zakonodavstvo EU, Statut Evropske centralne banke i Evropski sistem centralnih banaka.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Na osnovu *Izveštaja EK o Kosovu - 2019* o pitanjima vezanim za finansijske usluge, dalje lokalno zakonodavstvo treba uskladiti sa *acquis*-om. Izveštaj napominje da Kosovo još uvek nije deo sistema „zelenog kartona“. Takođe, pominje se da tržište finansijskih usluga ostaje u jednoj ranoj fazi razvoja.

U oblasti **banaka i finansijskih konglomerata**, postigli su mali napredak u sprovođenju bankarskog nadgledanja, koja ima za cilj da ojača korporativno rukovođenje i upravljanje kreditnim rizikom. Centralna banka mora da obezbedi adekvatnu zaštitu potrošača i spreči nepoštene bankarske prakse. Kosovo mora da uspostavi nezavisan organ oporavke i rešavanja. Kod usklađivanja regulatornog okvira sa standardima Bazel II i EU-a, Poglavlje o Iznosu Izlaženja sa Normom Rizika još nije usvojeno. U Martu 2017., Centralna Banka je potpisala memorandum o razumevanju sa Evropskim Bankarskim Autoritetom, kojim je uspostavljen okvir za saradnju i razmenu informacija, kao i za Evropski Zajednički Nadzorni Mehanizam. Centralna Banka, 26.11.2018, potpisala je memorandum o razumevanju sa Centralnom Evropskom Bankom. Zakonodavstvo za mikrofinansijske institucije i nebankarske finansijske institucije u toku je usklađivanja sa *acquis*-om EU-a, Zakona o računovodstvu, finansijskom izveštavanju, što zavisi od usvajanja Zakona o MFI-u i NBFI-u, koji je više puta obrađivan, ali još nije odobren.

U oblasti **osiguranja i radnih penzija**, mere Solvency I moraju se u potpunosti sprovesti i izvršiti. Pripreme još nisu počele za postavljanje približnih mera sa Direktivom Solventnost II. Zakon o osiguranju usklađen je sa *acquis-om* EU, za vršenje i sprovođenje biznisa osiguravanja, re-osiguranja i posredovanja u osiguranju. Treba poboljšati nadzor i kontrolu penzijskih fondova. Mali napredak postignut je u povećanju transparentnosti usluga osiguranja, tj. objavljivanjem na internetu godišnjih revizorskih izvještaja, ali potrebni su daljnji naponi da se povećaju uslovi za izdavanje licence novim osiguravajućim kompanijama. Potrebna je i bolja među-institucionalna koordinacija da bi se rešilo pitanje neosiguranih i ne-registrovanih vozila. Zbog nemogućnosti da Kosovo bude deo sistema „zeleni karton“, osiguranje vozila i dalje je potrebno za vozila sa stranom registracijom koja ulaze na Kosovo i za vozila sa kosovskim registracionim tablicama koja napuštaju Kosovo. To se ne odnosi na zemlje sa kojima Kosovo ima bilateralne aranžmane za osiguranje vozila.

U oblasti **tržišta hartija od vrednosti i investicionih usluga**, Centralna banka vrši aukcije državnih hartija od vrednosti i održava dosijee, koji se čuvaju i obrađuju elektronskim putem.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Što se tiče **bankarskog sektora**, pravni i regulatorni okvir za licenciranje, regulaciju i nadzor banaka u Republici Kosovo uključuje:

- Zakon br. 05/L-150 o izmenama i dopunama zakona br. 03 /L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo (u daljem tekstu Zakon o CBK);
- Zakon br. 04 /L-093 o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama (Službeni list Republike Kosovo, br. 11/11 maj 2012) (u daljem tekstu Zakon o bankama);
- Zakon br. 04 /L-155 o platnom sistemu (u daljem tekstu: Zakon o platnom sistemu).

U okviru postojećeg zakonodavstva, u nastavku je prikazano i podzakonski okvir (pravila, uredbe i smernice) koje izdaje CBK zasnivajući se sprovođenjem gore navedenih zakona (Zakon o CBK, Zakon o bankama i Zakon o platnom sistemu) koji adresiraju licenciranje, organizaciju, rad, zahteve za upravljanje rizicima i zahteve za prudencijalni nadzor banaka, mikrofinansijskih institucija i nebankarskih finansijskih institucija. Ovaj okvir Uredbe za bankarsku regulaciju i nadzor zasnovan je na osnovnim načelima Bazelskog odbora i standarde Bazela II i III. Nove uredbe koje su u velikoj meri u skladu s Bazelskim okvirom, tačnije Basel III i Međunarodnim standardom finansijskog izveštavanja (IFRS 9), nedavno su usvojene i očekuje se da stupe na snagu). Uredbe koji su nedavno usvojeni kao deo procesa usklađivanja sa međunarodnim standardima navedeni su u daljem tekstu:

- Uredba o adekvatnosti kapitala banaka;
- Uredba o postupku procene internog kapitala;
- Uredba o pokazateljima poluge;
- Uredba o primeni međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja;
- 9 Uredbe za neizvršene izloženosti i restrukturiranje;
- Uredba o upravljanju kreditnim rizikom.

Do sada u 2020. su usvojeni sledeći akti:

- Metodološko uputstvo za izveštavanje o pokazatelju poluge i Metodološka uputstva o adekvatnosti kapitala;
- Uredba o intra-dnevnom i prekonoćnom kreditiranju;
- Uredba o licenciranju banaka i filijala stranih banaka;
- Uredba o bankarskom izveštavanju;

- Uredba o informacionim tehnologijama za banke.

Ostale važeće uredbe u sprovođenju Zakona o bankama su navedene u nastavku:

- Uredba o korporativnom upravljanju bankama;
- Uredba o adekvatnosti kapitala banaka;
- Uredba o eksternoj reviziji banaka;
- Uredba o spajanjima i akviziciji banaka;
- Uredba o ekvivalentnom depozitu sa kapitalom za filijale stranih banaka;
- Uredba za direktore i više menadžere banaka;
- Uredba o velikoj izloženosti (sa amandmanima od 29.09.2016.);
- Uredba o otvaranju i zatvaranju filijala i zavisnih subjekata banaka unutar i izvan Kosova;
- Uredba o otvaranju Predstavničkih kancelarija unutar i izvan Republike Kosovo;
- Uredba o unutrašnjoj kontroli i unutrašnjoj reviziji banaka;
- Uredba o ograničenjima držanja nepokretne i pokretne imovine;
- Uredba o licenciranju banaka i ogranaka inostranih banaka;
- Uredba o konsolidovanom nadzoru bankarskih grupa;
- Uredba o upravljanju kreditnim rizikom banaka;
- Uredba o upravljanju operativnim rizikom;
- Uredba o upravljanju rizikom likvidnosti banaka;
- Uredba o minimumu bankarskih rezervi
- Uredba o izmenama na računima kapitala;
- Uredba o efektivnoj kamatnoj stopi i zahtevima za obelodanjivanje
- Uredba o objavljivanju informacija od strane banaka;
- Uredba o izveštavanju banaka u CBK;
- Uredba o riziku aktivnosti sa stranim valutama;
- Uredba o transakcijama sa povezanim osobama i izloženost nad radnicima (sa amandmanima);
- Pravilnik o sefu;
- Uredba o hipotekarnim kreditima i o proceni nepokretne imovine;
- Uredba o minimalnim zahtevima uslovima bezbednosti;
- Uredba o direktnom zaduživanju SEKN;
- Uredba o hitnoj podršci sa likvidnošću;
- Uredba o međubankarskom platnom sistemu;
- Uredba o izveštavanju o statistikama instrumenata plaćanja;
- Uredba o instrumentima elektronskog plaćanja
- Uredba o instrumentima i sporazumima garancije između licenciranih finansijskih institucija i Kosovskog fonda za kreditno jemstvo;
- Uredba o raspodeli kreditnih sredstava za banke;
- Uredba o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma
- Uredba o upravljanju rizikom kamatne stope u bankarskoj knjizi
- Upotreba eksternih kreditnih procena u svrhu izračunavanja regulatornog kapitala;
- Uredba o ponovnoj otkupu hartija od vrednosti kod Centralne banke Republike Kosovo;
- Uredba o zatezanju kamata na kreditne instrumente;
- Uredba o faktoringu;
- Uredba o izdavanju sertifikata za licenciranje ili registraciju finansijskih institucija;
- Uredba o kreditnom pismu i bankarskoj garanciji;
- Uredba o međunarodnim plaćanjima;
- Uredba o međubankarskom platnom sistemu;
- Uredba o sistemu standardnih brojeva bankarskih računa;
- Uredba o operatorima platnog sistema;
- Postupci u izricanju administrativnih kazni;

- Uredba o procesuiranju internih žalbi;
- Uredba o kreditnom registru;
- Uredba o registru vlasnika bankovnih računa;
- Uredba o eksternom reviziju mikrofinansijskih institucija;
- Uredba o unutrašnjim kontrolama i unutrašnjoj reviziji mikrofinansijskih institucija;
- Uredba o ograničenjima u održavanju nepokretne i pokretne imovine za mikro finansijske institucije;
- Uredba o upravljanju rizikom likvidnosti za mikrofinansijske institucije;
- Uredba o upravljanju kreditnim rizikom mikrofinansijskih institucija;
- Uredba o efektivnoj kamatnoj stopi i zahtevima za obelodanjivanje za mikrofinansijske institucije;
- Uredba o izveštavanju mikrofinansijskih institucija u CBK;
- Uredba o registraciji, nadzoru i aktivnostima nebankarskih finansijskih institucija;
- Uredba o eksternoj reviziji i eksternim revizorima finansijskih institucija;
- Uredba o raspodeli kreditnih sredstava za mikrofinansijske institucije i nebankarske finansijske institucije;
- Uredba o unutrašnjoj kontroli i unutrašnjoj reviziji nebankarskih finansijskih institucija;
- Uredba o stambenim hipotekarnim kreditima za procenu nepokretne imovine;
- Uredba o efikasnoj kamatnoj stopi i zahtevima obelodanjivanja za nebankarske finansijske institucije.

Zakon o bankama i gore navedene uredbe su postavile zakonsku osnovu za usvajanje zahteva Direktive 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i saveta, od 14. juna 2006. za početak i nastavak vršenja aktivnosti kreditnih institucija i Direktive 2006/48/EZ Evropskog parlamenta i saveta, od 14. juna 2006. o adekvatnosti kapitala investicionih društava i kreditnih institucija, koje su izmenjene 2013. usvajanjem Direktive 2013/36/EU o pristupu u aktivnosti kreditnih institucija i prudencijalno nadgledanje kreditnih institucija i investicionih firmi (CRD IV) i Uredbe (EU) br. 575/2013 o prudencijalnim uslovima za kreditne institucije i investiciona društva (CRR).

CBK je u procesu revizije sadašnjeg Zakona o bankama, mikrofinansijskim institucijama i nebankarskim finansijskim institucijama, kako bi izradila novi zakon koji će se primenjivati samo na banke. Sa revizijom postojećeg zakona, posebno se radilo u poglavljima X i XI kako bi se osiguralo da su ta poglavlja u skladu sa Direktivom Evropskog parlamenta i Saveta 2014/59/EU ili „BRRD“.

Što se tiče **Fonda za osiguranje depozita**, od 2001. je osnovan Zakonom br. 03/L-2016. o osnivanju sistema za osiguranje depozita za finansijske institucije na Kosovu izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-133 o izmeni i dopuni Zakona br. 03/L-2016. o osnivanju sistema za osiguranje depozita za finansijske institucije na Kosovu. Ovaj zakon uređuje sistem depozita fizičkih i pravnih lica, osnivanje, upravljanje, autoriteta Fonda za osiguranje depozita na Kosovu.

Sistem osiguranja depozita ("SOD") je osnovan kao razvojni projekat u okviru bilateralne saradnje između Nemačke i Kosova, gde u 2011. godini potpisan je trojni sporazum za finansiranje projekta između Vlade Kosova (preko MF), Vlade Nemačke (preko KfW) i FODK-a (kao Agencija za sprovođenje projekta) o osnivanju sistema za osiguranje depozita na Kosovu preko doprinosa u kapital kao donacija za FODK u ukupnom iznosu od 15.5 miliona evra, gde 11 miliona evra su obezbeđena od Vlade Kosova (preko MF) dok Vlada Nemačke (preko KfW) obezbedila je 4.5 miliona evra doprinosa u kapital i 0.5 miliona evra za prateće konsultantske usluge. Treća rata uplaćena od Vlade Kosova (preko MF) u iznosu od 2.9 miliona evra finansirana je od kredita IDA (preko SB). Za podršku rasta granice osiguranja na 50 evra od 01.01.2018., FODK je primio dodatni doprinos od Vlade Nemačke (preko KfW-a) u iznosu od 2 miliona evra u 2013.godinu. Ovaj trogodišnji projekat je završen jula 2015.

Glavne osobine SOD-a na Kosovu su sledeći: nezavisnost Agencije za osiguranje depozita, obavezno učlanjivanje svih institucija koje primaju depozite, "pre" ("ex-ante") finansiranje, sistem za diferencijaciju premije, pokrivenost osiguranja koja obuhvata pravne pojedince i lica, ograničeni iznos osiguranja depozita, pravilo osiguranja depozita: za štedišu, za svaku banku, ciljana visina FOD-a, konzervativna politike investicija.

U vezi sa Sistemom za osiguranje depozita, zakonodavni okvir obuhvata:

- Zakon br. 03/L-216 o osnivanju sistema osiguranja depozita za finansijske institucije na Kosovu, izmenjen Zakonom br. 04/L133 o izmenama i dopunama Zakona 03/L-216 koji reguliše osiguranje depozita fizičkih i pravnih lica, kao i osnivanje, upravljanje i ovlašćenja Fonda za osiguranje depozita na Kosovu;
- Zakon br. 03-L-216 o osnivanju sistema osiguranja depozita za finansijske institucije na Kosovu;
- Zakon br. 04L-133 o izmeni i dopunama zakona br. 03L-216 o osnivanju sistema osiguranja depozita za finansijske institucije na Kosovu

U okviru postojećeg zakonodavstva, u nastavku je predstavljeno i podzakonski okvir (pravila, uredbe i uputstva) donesen iz FODK-a zasnivajući se i na sprovođenje gore navedenih zakona koji upućuju obaveze banaka članica koje se vezuju sa osiguranjem depozita fizičkih i pravnih lica, uslovi za strukturu i format podataka koje dostave banke članice za tačno i brzo utvrđivanje osiguranih depozita, obračunavanje i prikupljanje početnih i tekućih premija za informisanje klijenata članica itd. Ovaj regulativni okvir je dopunjen u periodu 2013-2016.:

- Pravilo za učešće banaka članica u testiranju SKD-a i dostave podataka sa specifikacijama i formatom za utvrđivanje osiguranih depozita.
- Pravilo o kvartalnom izveštavanju članova o depozitima i neizmerenim obavezama u fondu za osiguranje depozita na Kosovu.
- Pravilo o obračunavanju i prikupljanju početnih i tekućih premija.
- Pravilo o administrativnim sankcijama za članice fonda za osiguranje depozita.
- Pravilo o informisanju klijenata članica FODK-a – izmenjeno.
- Pravilo o procesu odabira i kriterijuma odabira za zastupničke banke za isplatu.
- Pravilo o hitnom finansiranju.
- Pravilnik o procedurama kompenzacije osiguranih depozita.
- Pravilnik za opštu proceduru za konsultacije sa zainteresovanim stranama:
- Investicione smernice fonda osiguranja depozita na Kosovu:
- Politika podizanja svesti javnosti.
- Vodič za deponente o procesu kompenzacije osiguranih depozita.

Što se tiče oblasti **osiguranja**, pravni i regulatorni okvir za licenciranje, regulisanje i nadzor osiguranja u Republici Kosovo obuhvata:

- Zakon br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo
- Zakon br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti (u nastavku Zakon o osiguranju od autoodgovornosti)
- Zakon br. 05/L -045 o osiguranju koji je stavio van snage Uredbu br. 2001/25 o licenciranju, nadzoru i regulisanju osiguravajućih kompanija i posrednika osiguranja (u nastavku Uredba br. 2001/25)

Zakon br. 04/L-018 o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti i uredbe koje ga sprovode su delimično u skladu sa Evropskom direktivom 2009/103/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 16. septembra 2009, o osiguranju protiv građanske odgovornosti u vezi upotrebe motornih vozila, kao i sprovođenje obaveza za osiguranje od ove odgovornosti.

U cilju usklađivanja i približavanja zakonodavstva u oblasti osiguranja sa evropskim direktivama u početku 2016. stupio je na snagu Zakon br. 05/L-045 o osiguranju, usvojen od Skupštine Republike Kosova koji je stavio van snage Uredbu br. 2001/25 o licenciranju, nadzoru i regulisanju osiguravajućih kompanija i posrednika osiguranja (u daljem tekstu Uredba br. 2001/25) koje je bila na snagu. Zakon je delimično usklađen sa evropskom direktivom 2009/138/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 25. novembra 2009. o započinjanju i obavljanju delatnosti osiguranja i reosiguranja (Solvency II) i evropskom direktivom 2002/92/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 9. decembra 2002. o posredovanju u osiguranje. Putem ovog zakona su uspostavljeni osnovi za dalje približavanje sa EU *acquis-om*. Gore navedeni zakon uređuje osnovne principe i pravila za licenciranje, regulisanje i nadzor osiguranika, re-osiguranika, posrednika u osiguranju i drugih relevantnih subjekata, da bi industrija osiguranja u Republici Kosova funkcionisala na bezbedan, održiv i transparentan način u pravcu zaštite prava i interesa vlasnika polisa. Svi pravni akti (uredbe) doneti u skladu sa Uredbom 2001/25 su ostali na snazi dok nisu u suprotnosti sa Zakonom o osiguranju. Počeo je proces ispitivanja svih uredbi koji ima za cilj potpuno usklađivanje uredbi sa uslovima Zakona o osiguranju, i do sada su izdate nekoliko uredbi.

Uredbe prilagođene na osnovu i u sprovođenju Zakona o CBK, Zakona o autoodgovornosti, Zakona o osiguranju i Uredbe 2001/25, koje su gore navedene, su sledeći:

- Uredba obračunu minimalne granice solventnosti, adekvatnosti kapitala i Garantnog Fonda za neživotne osiguravače (29. februar 2017.)
- Uredba o licenciranju osiguravača, usvojena (izmena-dopuna), (31. avgust 2017.);
- Pravilnik o licenciranju u posrednika osiguranja, usvojen (izmena-dopuna) (31. avgust 2017.);
- Uredbu o određivanju strukture premije o obaveznom osiguranju od autoodgovornosti
- Uredba o depozitu sredstava kao garancija, adekvatnost kapitala, finansijsko izveštavanja, upravljanje rizikom, investicijama i likvidnošću
- Uredba o Fondu za obeštećenje Kosovskog biroa za osiguranje;
- Pravilnik o primeni bonus-malus sistema
- Uredba o opštim uslovima polise osiguranja od auto odgovornosti
- Uredba o procedurama tretiranja zahteva za nadoknađivanje zahteva šteta od auto odgovornosti
- Uredba o standardima izveštavanja i nadgledanja Kosovskog biroa osiguranja;
- Pravila za aktivnost koja ima veze sa osiguranju;
- Pravilnik za članstvo i spoljne ugovore;
- Pravilo o izvorima finansijskih proizvoda;
- Uredba o unutrašnjoj kontroli;
- Uredba o osnivanju Arbitražnog Forumu za rešenje sporova o potraživanjima;
- Pravila za licenciranje regulatora / supervizora osiguranja potraživanja;
- Pravilo o izmenama i dopunama Pravilnika o standardima računovodstva i zahteva vođenja evidencije za osiguranje i posrednika osiguranja;
- Opis pravila obavezne rezerve za kompanije za osiguranje;
- Pravilo o opisu dodatnih zahteva da se uključe u Pismo o angažovanju spoljnog revizora;
- Pravila o zajedničkom upravljanju kompanijama za osiguranje i posrednika osiguranja.
- Pravilo o prodaji osiguranja putem interneta;
- Pravilnik o transakcijama sa bliskim stranama
- Pravilnik o valjanosti i iznosu akcionara i štete kreditora, u likvidaciji;
- Pravilo u izmeni Pravilnika o klasama opšteg osiguranja priznatih od CBK-a.

Nakon stupanja na snagu Zakona o osiguranju doneto je nekoliko uredbi o osiguranju koje regulišu nove oblasti kao što su sledeći:

- Uredba o spajanju i prisvajanju;
- Uredba o aktuarima osiguranja;
- Uredba o utvrđivanju kriterijuma za procenu nematerijalne štete od autoodgovornosti;
- Uredba o otvaranju predstavničkih kancelarija na Kosovu od strane stranih osiguravača.

Takođe su donete i nekoliko drugih uredaba koje su zamenile ili izmenile i dopunjavale postojeće uredbe kao što su sledeći:

- Uredba o strukturi premija za osiguranje;
- Uredba o ulaganju sredstava u pokrivanju tehničkih i matematičkih provizija kao i ulaganje osnivačkog kapitala osiguravača;
- Uredba o uslovima zadržavanja rizika i pokrivanja putem reosiguranja.
- Uredba o unutrašnjim kontrolama i unutrašnjoj reviziji osiguranja.
- Uredba o proceni i zadržavanju tehničkih i matematičkih provizija za životne i neživotne osiguravače.
- Uredba o spoljnoj reviziji osiguravača, posrednika osiguranja, procenjivača štete i Kosovskog ureda osiguranja;
- Uredba o objavljivanju informacije od osiguravača.
- Uredba o delegiranju funkcija osiguravača;
- Uredba o izveštavanju osiguravača u CBK.
- Uredba o licenciranju tretiraoca štete;
- Uredba o likvidaciji osiguratelja.

Do sada u 2020. su usvojeni sljedeće uredbe:

- Uredba o licenciranju posrednika u osiguranju;
- Uredba o novčanim kaznama za osiguravatelje, posrednike u osiguranju i nosioce potraživanja od osiguranja;
- Uredba o licenciranju osiguratelja i ogranaka spoljnih osiguratelja;
- Uredba o upravljanju provizijama osiguravača i operativnim troškovima;
- Uredba o korporativnom upravljanju osiguranika;
- Uredba o primeni Bonus-Malus sistema.

Ova pravila i propisi su djelimično usklađeni sa direktivama EU u oblasti bezbednosti, koji regulišu pitanja kao što su neživotnih osiguranja, životno osiguranje, posredovanje u osiguranju, obaveznog osiguranja uslova osiguranja motornih vozila od odgovornosti prudencijalnih upravljanja rizikom, minimalni kapitalni zahtevi, kao i druga pitanja od značaja za oblasti osiguranja. U nastavku napori na usklađivanju zakonodavstva u oblasti bezbednosti sa *acquis-om* EU, kao što je gore navedeno.

Što se tiče oblasti **penzija**, zakon o CBK je odredio penzione fondove kao finansijske institucije. Stoga, ovaj zakon određuje ekskluzivnu nadležnost CBK za licenciranje, regulisanje i nadgledanje kosovskih penzionih fondova.

Pravni i regulatorni okvir za licenciranje, regulisanje i nadzor penzionih fondova u Republici Kosovo uključuje Zakon br. 04/L-101 o Kosovskim penzionim fondovima (Zakon o penzionim fondovima) i CBK propisi o penzijskim fondovima.

Zakon br. 04 /L-101 o penzijskim fondovima i uredbe za njegovo sprovođenje su delimično u skladu sa Direktivom EU 2003/41/EK Evropskog parlamenta i Saveta od 3. juna 2003. o aktivnostima i nadzoru institucija za penzije i zapošljavanja, čime se određuje osnova za potpunu harmonizaciju zahteva ove Direktive.

Na kraju 2015., započeto je revidiranje Zakona br. 04 /L-101 o Kosovskim penzionim fondovima (Zakon o penzionim fondovima), u septembru 2016. je izvršeno prvo čitanje u Skupštini Republike Kosovo. Usvajanje i izmena-dopuna navedenog Zakona usvojeno i objavljeno januara 2017.

Propisi usvojeni prema Zakonu o CBK i Zakonu o penzijskim fondovima, odnosno regulatorni okvir za regulisanje i nadzor penzija, sastoje se od sledećih akata:

- Uredba o utvrđivanju uslova i kriterijuma za povlačenje sredstava iz FPŠK
- Uredba o izveštajima i informacijama koje se zahtevaju od strane Kosovskog penzijskog štednog fonda;
- Uredba o licenciranju upravnika sredstava za sredstva penzijskog fonda;
- Uredba o isplati individualnih ušteđenih penzija;
- Uredba o licenciranju dodatnog penzijskog fonda poslodavca;
- Uredba o licenciranju dodatnih individualnih penzija;
- Uredba o individualnim računima učesnika.
- Uredba o ulaganjima penzionih sredstava;
- Uredba o izveštavanju Penzijskog štednog fonda Kosova (Uredba o izveštajima i informacijama koje se zahtevaju od Fonda penzione štednje Kosova);
- Uredba o čuvanju penzionih sredstava (Uredba o izmeni pravila o staratelju penzionih sredstava)
- Uredba o izveštavanju dodatnih pojedinačnih fondova (Druga pravila i izveštaji koje se zahtevaju od Penzijskog fonda i Osiguravača penzija koje se podnose);
- Uredba o vrednosti doprinosa penzije (u procesu);
- Pravilo o izmeni propisa o staranju penzijskih sredstava.
- Uredba o penzionim sredstvima i procena penzionih sredstava, usvojena (dopuna-izmena);
- Pravilnik o iznosu penzionih doprinosa, usvojen (dopuna-izmena);
- Pravilo o ulaganju penzijskih sredstava.
- Pravilo o finansiranju i aktuerskoj proceni penzijskog regulisanja sa definisanim beneficijama;
- Pravilo o uspostavljanju individualne suplementarne penzije od strane penzijskog osiguranika;
- Pravilo o beneficijama penzije, primenjivi programi suplementarnih individualnih penzija
- Pravilo 17 o vrednosti beneficija penzije primenjenih za fond suplementarne penzije za poslodavce, revizija je završen, preostalo je da se usvaja u Izvršnom odboru i Centralnom odboru CBK-a;
- Pravilo o penzijskim naknadama primjenjivim programima dodatnih individualnih penzija.

Tokom 2020. usvojena je Uredba o evidenciji u penzijskim fondovima i pružaocima penzija.

Ove pravila sprovode uslove propisane Zakonom o penzionim fondovima koji doprinose daljem usklađivanju sa zahtevima direktive. Pored ovih pravila, za regulisanje i nadgledanje penzija postoje sledeća pravila:

- Pravila o beneficijama penzije, sprovodljivi programi dopunskih individualnih penzija;
- Pravilnik o finansiranju i aktuarskoj proceni penzija sa određenim iznosima;
- Pravilnik o ulaganjima penzionih sredstava;
- Pravila koja propisuju zahteve u pismu angažovanja spoljnog revizora penzijskog fonda i penzijskim osiguranicima;
- Pravilnik o vođenju evidencije o penzijskim fondovima i penzijskim uslugama;
- Pravilnik o penzijskim fondovima i proceni penzionih sredstava;
- Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o utvrđivanju penzijskih korisnika;
- Pravilnik o izmenama Pravilnika o Transferima i plaćanjima transfera penzionih sredstava;
- Pravilnik o izmenama pravila o staratelju penzionih sredstava;
- Pravilnik o izmenama pravila za menadžere imovina penzionih sredstava;
- Pravilnik o ukidanju dopunskih individualnih penzija;
- Pravilnik o učešću u penzionom fondu i profesionalnim kategorijama službenika;
- Pravilnik o izveštavanju i druge informacije koje se traže da budu dostavljene od penzionog fonda i penzionog osiguranika;
- Pravilnik o osnivanju penzionih fondova;

- Pravilnik o osnivanju dopunske individualne penzije od penzionih osiguranika;
- Pravilnik o penzionim nadoknadama dopunskih penzionih fondova poslodavca;
- Pravilnik o iznosu penzionih doprinosa (u procesu revizije).

U oblasti *finansijskog tržišta*, do sada je razvijene tržište unutrašnjeg duga kroz emitovanje hartija od vrednosti Vlade Kosova, koja deluje preko elektronske platforme za trgovinu hartijama od vrednosti. Ova aktivnost se realizuje kroz organizovanje aukcija koje objavljuje Vlada Republike Kosova i njihovo upravljanje od strane Centralne banke Republike *Kosovo*. Organizacija aukcije hartija od vrednosti Vlade Kosova zasnovana je na sistemu primarnih aktera (komercijalnih banaka), pri čemu fizička i pravna lica mogu učestvovati na tržištu kroz gore navedene primarne aktere.

Prvo emitovanje hartija od vrednosti od Vlade Kosova je realizovano 17. januara 2012, gde je emitovan instrument sa maturitetom od 3 meseca i nastavljeno je sa 6 i 12 mesečnim emisijama. Pored državnih zapisa emituju se i obveznice sa rokom dospeća od 2 i 3 godine.

Tržište hartija od vrednosti Vlade Republike Kosovo je regulisano Zakonom 04/L-175 o javnom dugu, koji je na snazi od novembra 2009. i podzakonskim aktima, Uredbom MF-CBK br. 01/2014 na primarnom i sekundarnom tržištu hartija od vrednosti Vlade Republike Kosovo izdatih 2012. (izmenjen 2014.).

Izvršni odbor je 25. aprila 2019. odobrio Uredbu o otkupu državnih hartija od vrednosti sa CBK-om. Ovom Uredbom su utvrđeni uslovi i kriterijumi koje treba ispuniti u vezi sa pozajmicama podržanim kolateralom hartija od vrednosti Vlade Kosova putem Centralnog sistema depozita hartija od vrednosti (CSD) sklapanjem ugovora o ponovnom otkupu sa Centralnom bankom Republike Kosovo. Svrha ovog zajma je da se pomogne bankama članicama u efikasnom upravljanju svojom likvidnošću u kratkoročnom periodu.

Među strateškim ciljevima je **obezbeđivanje efikasnih i kvalitetnih međubankarskih sistema za transfer sredstava i hartija od vrednosti**, što podrazumeva dalje unapređenje Centralnog registra hartija od vrednosti (Central Securities Depository - CSD), elektronske platforme za trgovanje - (Electronic Trading Platform - ETP), kao i posvećenost uspostavljanju savremenog međubankarskog tržišta novca i tržišta kapitala.

Institucionalni okvir i okvir politika

Centralna banka Republike Kosovo (CBK) je javni pravni subjekat na osnovu članova 11 i 140 Ustava i odredaba odgovarajućeg zakona. CBK je ključna institucija učesnica i regulativna u finansijskom sistemu Republike Kosovo i ima administrativnu, finansijsku i upravnu autonomiju i samostalnost. Aktivnost CBK-a obezbeđuju svoji organi za donošenje odluka i svoje osoblje.

Kosovski penzijski štedni fond (KPŠF) je javna nezavisna institucija koju je osnovala Skupština Republike Kosovo. Opštu aktivnost KPŠF-a reguliše Skupština Kosova, dok je nagleda Centralna Banka Kosova (CBK). KPŠF je uspostavljen prema modelu definisanih penzijskih doprinosa, što podrazumeva da svaki doprinosilac štedi za penziju na ličnom računu. KPŠF je institucija osnivana decembra 2001. a svoju aktivnost počela je avgusta 2002. za administraciju i upravljanje obaveznim (i volonterskim) penzijskim doprinosima zaposlenih na Kosovu.

Zakon br. 04/L-101 o penzijskim fondovima na Kosovu daje KPŠF-u, preko Upravnog odbora, ovlašćenja i prava poverenog administratora penzijskih fondova (član 5.1), i utvrđuje mu prava u vezi penzijskih fondova (član 5.2). KPŠF ima svoje glavno i jedino sedište u Prištini, dok se usluge za doprinosioce i korisnike štednih penzija vrše i u šest drugih centara Poreske administracije Kosova (PAK) u Mitrovici, Peći, Đakovici, Prizrenu, Uroševcu i Gnjilanu.

Kosovski Biro Osiguranja osnovan je 07.09.2011. od 10 osiguravajućih društava licenciranih za rad u Republici Kosovo, na osnovu Zakona br. 04/L-018 o Obaveznom Osiguranju od Sopstvene odgovornosti. Kosovski Biro Osiguranja je profesionalna organizacija sa svojstvom pravnog lica osnovana u neprofitne svrhe. Vlada Republike Kosovo priznaje status Nacionalnog Biroa Osiguranja sa neograničenim pravima, u svojstvu biroa za plaćanje i biroa za tretiranje, koji garantuje ispunjavanje svih obaveza od međunarodnog sistema kartona osiguranja. Biro se finansira od njegovih članova i čija aktivnost se nadgleda od Centralne banke Kosova. U okviru Kosovskog ureda osiguranja funkcioniše Fond za kompenzaciju, Pogranično osiguranje, Informativni centar osiguranja i Zeleni karton.

Podrška donatora

CBK je podržan projektom norveške vlade, koji ima za cilj da podrži javnu upravu Kosova u sprovođenju SSP-a i povećavanje spremnosti za članstvo u EU u nekoliko poglavlja, uključujući statistiku. Ovaj projekat će ojačati institucionalne kapacitete kosovske javne administracije, posebno u poglavlju o finansijskim uslugama pružanjem specijalizovane obuke o sadržaju zahteva i zahteva koji proizilaze iz EU, prenošenjem akata Acquis-a u nacionalno zakonodavstvo i u reformama relevantnih politika.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Zakonodavni prioriteti

Bankarski sektor

- Prilagođavanje standarda II. Stuba i III. Stuba Bazelskog Okvira za Kapital;
- Prilagođavanje zahteva za upravljanje rizikom likvidnosti i izveštajima o maksimalnim prednostima zasnovanim na novim standardima poznatim kao Bazel III;
- Prilagođavanje okvira za izveštavanje banaka u skladu sa Međunarodnim Standardima Finansijskog Izveštavanja i prilagođavanje zakonskog okvira u vezi sa klasifikacijom i obezbeđivanjem imovine;
- Uputstva o izveštavanju o kapitalu i kapitalnim zahtevima;
- Uputstva za izvještavanje o izmerenoj izloženosti rizicima za kreditni rizik;
- Uputstva za izvještavanje o kapitalnim zahtjevima za tržišni rizik.

Ovi standardi su deo Direktive 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 575/2013 EU, poznati kao CRD IV i CRR, to jest, deo acquis –a EU-a i predviđeni su da se usvajaju za popuno usklađivanje zakona što se tiče oblasti nadzora banaka u okviru potpunog ispunjavanja predviđenih zahteva SSP-a, odnosno član 96 i njegovog aneksa br. 6, što se tiče finansijskih usluga.

Sektor osiguranja

- Dalje usklađivanje propisa osiguranja na Kosovu sa odgovarajućim evropskim direktivama. Postojeći propisi će biti predmet izmena/dopuna za sprovođenje Zakona o osiguranju.

Penzijski sektor

- Regulatorni okvir CBK-a u oblasti penzija će biti izmenjen i dopunjen u skladu sa zahtevima Zakona o penzijskim fondovima i acquis-a EU-a u oblasti penzija. Na zahtev organizacija civilnog društva koje se bave ravnopravnošću polova, u ovom procesu treba obezbediti polnu integraciju, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.

Prioriteti za sprovođenje

Bankarski sektor

- Obuka i kvalifikacija nadzornog osoblja banke u primeni Bazelskih Okvirnih standarda za Kapital i Međunarodnih Standarda Finansijskog Izveštavanja (MSFI), uključujući tehničku pomoć, u saradnji sa MMF-om u okviru FSSR;
- Analiza i prilagođavanje dobrih praksi zemalja EU za zaštitu potrošača;

- Izgradnja kapaciteta za upravljanje hitnih situacija u slučaju krize i rešavanje banaka sa problemima.

Fond za osiguranje depozita

- Unapređenje interakcije sa partnerima bezbednosne mere, članovima i jačanje saradnje sa partnerima u finansijskom sektoru;
- Podizanje javne svesti putem kontinuirane i efikasne komunikacije;
- Unapređenje diferencijalnog sistema premija i izveštavanje od strane banaka članica.

Sektor osiguranja

- Obuka i kvalifikacija osoblja za nadzor osiguranja primene standarda Solventnosti I i II;
- Pripreme za stupanje na snagu sposobnosti plaćanja (Solventnost II).

Penzijski sektor

- Obuka i kvalifikacija osoblja za nadzor penzija u primeni osnovnih standarda i principa IOPS-a;
- Obuka osoblja u oblasti konsolidovanog nadzora penzija;
- Analiza i usvajanje najboljih praksi zemalja EU-a u oblasti zaštite učesnika i korisnika u/od penzijskih fondova.

3.10. 10. poglavlje *acquis*-a: Informaciono društvo i mediji

Ovo poglavlje SSP-a pokriva elektronske komunikacije, usluge informacionog društva i audio-vizuelne politike kroz koje evropski propisi promovišu i podstiču konkurenciju, širi razvoj i pristup savremenim uslugama i novim tehnologijama, sa posebnim naglaskom na interese krajnjih korisnika. *Acquis* EU-a u oblasti elektronskih komunikacija ima za cilj sprovođenje specifičnih ciljeva utvrđenih Zakonom br. 04/L-109 o elektronskim komunikacijama, politike elektronskih komunikacija – Digitalne agende Kosova i Regulatornog okvira EU-a za pružanje širokopojsnih usluga, bezbednost mreža i javnih usluga elektronskih komunikacija, kroz podsticanje i zaštitu efikasne konkurencije sprovođenjem adekvatnih mehanizama, koji garantuju zaštitu konkurencije i neophodnih odgovarajućih usluga na celoj teritoriji Republike Kosovo.

Ključna pitanja koja će biti pokrivena u oblasti elektronskih komunikacija su sledeća: pružanje što bržih širokopojsnih usluga, u najkraćem mogućem roku, visoke bezbednosti i razumnim cenama za potrošače, pružanje univerzalnih usluga, planiranje i procena frekvencijskih opsega od posebnog ekonomskog značaja i bezbednost mreža i javnih usluga elektronskih komunikacija i prava korisnika, pitanja privatnosti, digitalizacija i frekvencijski spektar. Glavna pitanja u oblasti usluga informacionog društva su sledeći: bezbednost informacija, e-upravljanje, e-zdravstvo, e-potpisivanje, e-trgovina i javni sektor. Ključna pitanja u audio-vizuelnim politikama su sledeći: audio-vizuelne medijske usluge, javne usluge radio-prenosa, zaštita maloletnika, filmska baština i kulturna raznolikost.

Zahtevi SSP-a

Relevantni članovi SSP-a su Poglavlje VIII, član 110 govori o saradnji u oblasti informacionog društva, koja uglavnom podržava postepeno približavanje politika i zakonodavstva Kosova politikama EU. Globalni ciljevi biće pripremanje društva u celini za digitalno doba i identifikovanje mera za obezbeđivanje interoperabilnost mreža i usluga. Član 109. reguliše saradnju i promociju audio-vizuelne industrije u Evropi i podršku koprodukciji u oblastima kinematografije i audio-vizuelnih medija, uključujući, između ostalog, programe i sadržaje za obuku novinara i profesionalaca u audio-vizuelnoj medijskoj industriji. Ovaj član se takođe adresira tehničku pomoć javnim i privatnim medijima Kosova, u cilju jačanja njihove nezavisnosti, profesionalnosti i povezanosti sa evropskim medijima, približavanja politika za regulisanje sadržaja preko graničnih emisija sa onima EU-a, usklađivanja zakonodavstva i prisvajanje autorskih prava kao i jačanje nezavisnosti regulatornih organa. Član 111. govori o jačanju saradnje u oblastima mreža i elektronskih komunikacionih usluga, sa krajnjim ciljem usvajanja EU

zakonodavstva od strane Kosova u sektoru, pet godina nakon stupanja na snagu ovog Sporazuma, pri čemu mu se posvećuje posebna pažnja obezbeđivanju i jačanju nezavisnosti regulatornih organa.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

U kontekstu opštih zahteva izdatih u *Izveštaju EK o Kosovu - 2019* u oblasti elektronskih komunikacija, informacionog društva i audio-vizuelnih politika, od Kosova se zahteva da nastavi napore na približavanju i dovršavanju pravnog okvira u skladu sa harmonizacijom sa *acquis-om* EU-a. Šta više, u kontekstu povećanja profesionalnih i institucionalnih kapaciteta, preporučuje se jačanje nezavisnosti i kapaciteta regulatora za elektronske komunikaciju (RAEPK) i medija (NKM-a). Takođe, izveštaj procenjuje da Kosovo nije napredovalo sa procesom prelaska sa analogne na digitalnu televiziju. Izveštaj takođe preporučuje da se preispita Zakon o Nezavisnoj Komisiji za Medije sa ciljem povećanja dostupnosti podataka u audio-vizuelnom sektoru i za proširenje regulatorne, nadzorne i izvršne nadležnosti regulatora.

Između ostalog, u oblasti elektronskih komunikacija i informacionog društva, u izveštaju se ocenjuje da bi Kosovo trebalo uložiti više napora u primeni okvira i usluga e-upravljanja, kao i u potpunoj primeni pozivni broj +383. Takođe se preporučuje da tim za reagovanje na incidente računarske bezbednosne bude dopunjen dovoljnim obučanim osobljem.

U oblasti audio-vizuelne politike, izveštaj procenjuje da NKM nije uspeo da ostvaruje značajniji napredak u primeni strategije digitalizacije, mada je rok ITU-a bio juni 2015. Shodno tome, u izveštaju se zahteva da Kosovo da pojača svoje napore i obezbedi da se digitalni prelazak vrši u potpunoj transparentnosti i u skladu sa EU standardima.

Na osnovu zahteva proizašlih od Pododbora za Inovacije (2019) u oblasti elektronskih komunikacija, informacionog društva i audio-vizuelne politike predviđa se kompletiranje pravnog i strateškog okvira. Štaviše, Vlada Kosova mora da obezbedi odgovarajuće budžetske resurse u oblasti usluga informacionog društva, posebno za primenu Strategije elektronskog upravljanja i Strategije kibernetičke bezbednosti. Takođe, odgovarajuće institucije treba da preduzmu korake za prenošenje NIS direktive ili direktive o merama bezbednosti za informacione mreže i sisteme i eIDAS ili direktive o elektronskoj identifikaciji i pouzdanim uslugama elektronskih transakcija. U izveštaju se takođe navodi da bi Kosovo trebalo da preduzme neophodne korake za povezivanje Kosova sa GEANT mrežom, počevši sa studijom izvodljivosti. Što se tiče pomoći, EK poziva Kosovo da koristi sredstva EU (30 miliona evra) za tehničku pomoć za projekte velikog opsega u okviru Investicionog fonda za zapadni Balkan (WBIF).

Štaviše, u oblasti audio-vizuelnih politika, Vlada Kosova treba da preduzme sve neophodne korake za sprovođenje tranzicije sa analognog na *digitalni* sistem. Shodno tome, Vlada Kosova treba da što je pre moguće usvoji Strategiju za prelazak na *digitalno* emitovanje kako bi Nezavisna komisija za medije sprovela Zakon i Strategiju o relevantnom pitanju.

Između ostalog, kosovske institucije trebaju obezbediti model koji obezbeđuje održivo finansiranje RTK-a. U međuvremenu, u kontekstu jačanja profesionalnih kapaciteta, kosovske institucije trebaju obezbediti adekvatne kapacitete i resurse za funkciju NKM-a i RAEPK-a. Pored toga, kosovske institucije trebaju obezbediti minimum kapaciteta za nacionalni CERT (*Computer Emergency Response Team*), u skladu sa preporukama ENISA-e.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Elektronske komunikacije

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o elektronskim komunikacijama;
- Uredba br. 05/2017 o izgradnji, instalaciji i nadzoru infrastrukture elektronskih komunikacija;
- Uredba br. 1/2018 o prikupljanju podataka o elektroničkoj komunikacijskoj infrastrukturi;
- Uredba br. 40 o frekvenzijskom opsegu radio frekvencija za koje se ne zahteva pojedinačno ovlašćenje za radio frekvencije (046/B/18, 03. avgust 2018.);
- Uredba br. 39 o univerzalnim uslugama u elektronskim komunikacijama (036/B/18, 04. jul 2018.);
- Uredba br. 38 o ugovorima, transparentnosti i objavljivanju informacija i drugih zaštitnih mera za krajnje korisnike za pružanje mreža i javnih usluga elektronskih komunikacija (022/B/18, 19. april 2018.);
- Uredba br. 37 o opštim ovlašćenjima (019/B/18; 16. april 2018.);
- Uredba br. 36 o kvalitetu usluga elektronskih komunikacija (016/B/18; 16. april 2018.);
- Uredba br. 35 o plaćanju za nadzor i pravo na korišćenje radio frekvencija (005/B/18; 19. januar 2018.);
- Uredba br. 33 o prenosivosti brojeva za pretplatnike javnih telekomunikacionih usluga" (043/B/17, 26. jun 2017.);
- Uredba br. 32 o nacionalnom planu numeracije za elektronske komunikacione mreže Republike Kosovo (038/B/17, 16. jun 2017.);
- Uredba br. 31 Tehnika za radio opremu (032/B/17, 31. decembar 2017);
- Uredba br. 29 o tehničkim i organizacionim standardima za bezbednost i integritet mreža i/ili javnih usluga elektronskih telekomunikacija (046/B/16; 22. novembar 2016.);
- Uredba br. 24 o modeli računa (012/B/14 01. april 2014.);
- Uredba br. 22 o davanju i korišćenju radio frekvencija (054/B/13, 31. decembar 2013.);
- Uredba br. 27 o tržišnim analizama (041/B/14; od 23. decembra 2014);
- Uredba o obračunu troškova prema metodi pune raspodele troškova (FDC) (043/B/12 22. jun 2012.);
- Uredba o pravu na stazu i zajedničko korišćenje infrastrukture (030/B/13, 19. mart 2012.) Uredna br. 9 o Interkonekciji (033/B/11 3. jun 2011.);
- Uredba br. 8 o potpunom zajedničkom korišćenju petlje i lokalne potpetlje (024/B/11, 18. april 2011.); i
- Uredba br. 6 o obezbeđivanju pristupa (012/B/11, 11. februar 2011.).

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Uredba br.2015/2120;
- Direktivu 2002/21/EK izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EK;
- Direktivu 2002/19/EK izmenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EK;
- Direktivu 2002/20/EK izmenjena i dopunjena Direktivom2009/140/EK;
- Direktivu 2002/22/EK izmenjena i dopunjena Direktivom2009/136/EK;
- Direktivu Komisije 2002/77/EK;
- Direktivu 2002/58/EK izmenjena i dopunjena Direktivom2009/136/EK vezano za obradu ličnih podataka i zaštitu privatnosti;
- Direktivu 2009/136/EK;
- Direktivu 2009/140/EK;
- Direktiva 1999/5/EK;
- Preporuku EK-a 2003/311/EK; Preporuku EK-a 2007/879/EK;
- Odluku EK-a o kvalifikaciji radio opreme i terminalne opreme 200/299/EK;
- Direktivu 2014/53/EU;
- Odluku br. 376/2002/EK;
- Odluku EEZ Dec. (08) 04);
- Odluku EEZ Dec. (06)04);;

- Preporuku 2003/311/EK
- Preporuku 2007/879/EK;
- Preporuku EK-a 98/322/EK;
- Preporuku Evropske komisije 2005/698/EK; o podeli računa i Sistemi za obračun troškova na osnovu Regulatornog okvira za elektronike komunikacije
- Smernice koje je objavila Evropska agencija za bezbednost mreža i informacija (ENISA); i
- Saopštenje Komisije, 26/08/2010 "Digitalna agenda za Evropu.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Politike sektora elektronskih komunikacija-Digitalna agenda za Kosovo 2013-2020.; i
- Elektronski atlas za širokopojasnu telekomunikacionu infrastrukturu.

Informaciono društvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih odgovarajućih normativnih akata:

- Zakon o uslugama informacionog društva;
- Zakon o sprečavanju i suzbijanju kibernetičkog kriminala;
- Zakon o uslugama;
- Zakon o opštem upravnom postupku;
- Zakon o državnim organima za informaciono društvo; i
- Okvir interoperabilnosti Republike Kosovo;

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acqius-a:

- Direktivu 1999/93/EZ;
- Direktivu 2000/31/EZ;
- Direktivu 2007/64/EZ; i
- Direktivu 2006/123/EZ.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strategija Kosova za informacionu tehnologiju, uključujući i Akcioni plan za period 2016.-2018.; i
- Državna strategija za kibernetičku bezbednost i Akcioni plan 2016.-2019.

Audio-vizuelne politike

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04/1-44 o nezavisnoj komisiji za medije;
- Uredba NKM-2013/01 o zaštiti dece i maloletnika u audio-vizuelnim medijskim uslugama;
- Uredba NKM -2013/02 o autorskom pravu;
- Uredba NKM -2014/02 o proceni aplikacija za licencu, opšti uslovi i rokovi za licencu;
- Uredba NKM -2016./01 o distribuiranju pružaoca audio-vizuelnih medijskih usluga, obrazac aplikacije;
- Uredba NKM -2016./02 o audio-vizuelnim komercijalnim komunikacijama;
- NKM-2016.-03 o etičkom kodeksu za pružaoce audio i audio-vizuelnih medijskih usluga;
- Uredba NKM -2017/01 o operaterima multipleksa na državnom nivou;
- Uredba NKM -2017/02 o pružaocima audio i audio-vizuelnim medijskim uslugama;
- Uredba NKM -2017/03 o godišnjoj tarifi za licencu;
- Uredba NKM -2017/04 o obaveznom prenošenju pružaoca medijskih usluga kod operatera multipleksa; i
- Uredba NKM -2017/05 o logičnom rasporedu kanala; i
- Uredba NKM-2019/01 o podršci pružaocima medijskih audio i audiovizuelnih usluga sa lokalnim i regionalnim zemaljskim pokrivanjem.

Ovi normativni akti su transponovali Direktivu AVMSD 89/552/EEZ.

Institucionalni okvir:

Elektronske komunikacije:

- Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA);
- Regulatorni autoritet za elektronike i poštanske komunikacije (RAEPK).

Informaciono društvo:

- Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA);
- Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP), odnosno Agencija za informaciono društvo.

Audio-vizuelne politike

- Nezavisna komisija za medije.

Podrška donatora

U okviru projekta KODE, tokom 2019. je završena sprovođenje 30 podprojekata. Poslednjih 50 sela koje će biti povezano sa fiksnom širokopojasnom infrastrukturom Da bi se postigli strateški ciljevi za razvoj informacionog društva (i Kosovska strategija za informacionu tehnologiju) pružena je podrška i finansiranje od različitih donatora, kao što su Svetska banka i EU. Projekt IPA 2017. Podrška EU za ICT sektor za konkurentnost Kosova (3 miliona evra) je započela sa primenom, ali zbog pandemije još uvek nije počela sa aktivnostima obuke. Potpisani su ugovori o nabavci računarske opreme za 8 prostorija za obuku i sa davaocem obuke, koji će se početi započeti nakon što prođe rizik od pandemije i biće sproveden tokom tri godine. Glavni korisnik ove akcije je MEA. Opšti cilj projekta je povećanje konkurentnosti digitalnih i tradicionalnih preduzeća na Kosovu podržavajući rast kosovskog IKT sektora što vodi ka rastu i otvaranju novih radnih mesta. Specifični ciljevi projekta su premošćivanje razlike između digitalnih veština i poslovnih potreba na održiv način, koji zadovoljava potrebe tržišta i povećava njihovu konkurentnost, kao i povećava izvoz kosovskih preduzeća koristeći puni potencijal digitalnih tehnologija. Štaviše, projekat planiran IPA 2019. „Podrška digitalizaciji preduzeća putem IKT“ (4 miliona evra) odobrio je EK i implementacija je započela. Opšti cilj ovog projekta je povećati efikasnost i produktivnost privatnog sektora povećanjem upotrebe IKT-a,

Projekat Kosovske digitalne ekonomije - KODE koji MEA u saradnji sa Svetskom bankom (SB) razvija, odnosno druga komponenta KODE-a je zasnovana na projektima koji će razviti ljudski kapital i digitalne biznise radi uvođenja Kosova u digitalnu ekonomiju budućnosti, podržaće pristup tržištu rada, itd. Na nacionalnom nivou, Projekat će obučavati i povezivati mlade sa mogućnostima zapošljavanja na Internetu; i poboljšaće pristup izvorima znanja, uključujući najbolje mogućnosti i saradnju, za institucije visokog obrazovanja.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU-u u oblastima koje su u okviru delokruga poglavlja 10, fokus tokom perioda 2021.-2024. će biti na sledećim srednjoročnim prioritetima:

Elektronske komunikacije

- Izrada i usvajanje primarnog i sekundarnog zakonodavstva u oblasti elektronskih komunikacija;
- Usvajanje i sprovođenje nove Digitalne strategije Kosova (2021,-2030,);
- Podsticanje konkurencije na tržištu širokopojasnih elektronskih komunikacija, za povećanje efikasnosti regulisanja tržišta i vršenje napora da se svim građanima Kosova obezbedi pristup internetu sa većom brzinom; i
- Uspostavljanje nacionalne mreže Radio praćenja pomoću kojeg će biti omogućeno 24/7 praćenje kroz fiksne/nomadske i mobilne stanice praćenja.

Informaciono društvo

- Izrada i usvajanje primarnog i sekundarnog zakonodavstva koje će transponirati NIS Direktivu EU-a i 'eIDAS' Direktivu;

- Sprovođenje Kosovske strategije za informacionu tehnologiju;
- Unapređenje Platforme interoperabilnosti i povezivanje većine postojećih elektronskih sistema putem ove Platforme;
- Stvaranje Portala usluga "e-Kosova", za povećanje broja elektronskih usluga za građane i institucije; i
- Uspostavljanje Centra za oporavak od katastrofa (Disaster Recovery Center).

Informaciono društvo

- Izmene i dopune Zakona o nezavisnoj komisiji za medije; i
- Izrada propisa i paketa za multipleks na državnom i regionalnom nivou.

Međutim, planirana izrada ovih propisa i ceo proces prelaska na digitalno emitovanje zavisi od usvajanje Strategiju digitalnog prenosa zemljišta od strane Vlade.

3.11. 11. poglavlje acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj

Poglavlje o poljoprivredi obuhvata veliki broj obaveznih pravila, gde većina njih su primenljiva u ovoj fazi razvoja. Pravilno i efikasno sprovođenje ovih pravila kao i jačanje i efikasnija kontrola od strane javne administracije su značajna za funkcionisanje Evropske zajedničke poljoprivredne politike (EZPP). Za funkcionisanje EZPP-a potrebno je unapređenje upravljanja i kvaliteta sistema kao što su Agencija za plaćanje, Integrisani sistem poljoprivredne kontrole (ISPK), kao i kapaciteti za sprovođenje mera ruralnog razvoja.

Poglavlje 11 zahteva od država članica da budu u stanju da sprovedu zakonodavstvo EU-a o šemama direktne podrške farmama i da sprovedu organizaciju zajedničkog tržišta za različite poljoprivredne proizvode.

Zahtevi SSP-a

Što se tiče zahteva SSP-a u vezi sa pravnim okvirom (usklađivanje sa zakonodavstvom EU-a) za poglavlje 11 je iz planova 74. i 102 SSP-a. Prema članu 102 SSP-a, saradnja između strana će se razvijati u svim prioritetnim oblastima koja se odnose na acquis EU-a. Ove oblasti uključuju oblast poljoprivrede, šeme kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode, bezbednost hrane, veterinarske i fitosanitarne oblasti. Prema SSP-u, poseban cilj ove saradnje je modernizacija i restrukturiranje poljoprivrede i agroindustrijskog sektora na Kosovu, posebno za postizanje sanitarnih uslova EU-a. Štaviše, saradnja takođe ima za cilj poboljšanje upravljanja vodom i ruralni razvoj, upravljanje sektorom šumarstva na Kosovu i postepena podrška usklađivanju zakonodavstva i praksi Kosova sa acquisom EU-a.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU-u

U oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, u Izveštaju EK-a za Kosovo - 2019. navodi se da je Kosovo postiglo određeni napredak u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja. Takođe se navodi da je postignut ograničen napredak u sprovođenju programa razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja. Stoga bi sledeće trebalo poboljšati procenu i praćenje grantova i direktnih plaćanja u okviru programa; revidirati i ažurirati program kako bi ulaganja u ovaj sektor bila efikasnija; preduzeti hitne, efikasne mere za zaustavljanje gubitka poljoprivrednog zemljišta i sprovođenja zakonodavstva o prostornom planiranju. Izveštaj navodi da, kako bi se najbolje iskoristila pomoć sektora i postigao maksimalan uticaj, strategija i program za poljoprivredu i ruralni razvoj (2014–2020) zahtevaju potpunu i transparentnu procenu i ažuriranje, uzimajući u obzir razvoj i registraciju poljoprivrede u 2015. godini. Nije napravljena nijedna promena u vezi sa mehanizmom i zahtevima za direktna plaćanja, koji ostaju vezani za nivo proizvodnje. Postoji nedostatak profesionalnih kapaciteta za procenu, praćenje i računovodstvo Agencije za razvoj poljoprivrede koja i dalje usporava adekvatnu obradu aplikacija i izvršenje plaćanja. U poljoprivredni program treba uvesti mere eng. „cross compliance“ (srb: unakrsne usklađenosti). Dok savetodavne usluge za poljoprivrednike i dalje treba ojačati.

Što se tiče stvaranja i organizacije tržišta, nije postignut napredak u vezi sa stvaranjem zajedničke tržišne organizacije. S tim u vezi, Kosovo treba da preduzme korake u uspostavljanju pravne osnove za njihovo uspostavljanje i funkcionisanje.

Izveštaj navodi da nisu izvršene značajne promene u oblasti ruralnog razvoja, dok se mere i dalje bave modernizacijom farmi i objekata za preradu hrane. Nivo finansiranja i dalje je nizak, a efikasnost postojećih mera ruralnog razvoja i dalje je slabo, posebno u vezi sa ulaganjima u farme, primarnom preradom hrane, otvaranjem novih radnih mesta u ruralnim područjima, razvojem i osnaživanjem lokalnih zajednica i komasacijom zemljišta, pristupom navodnjavanju i ažuriranju obrazovanja poljoprivrednika.

Što se tiče pravne osnove politika kvaliteta, ona se još mora uskladiti s *acquis-om* i osigurati adekvatno sprovođenje. Promene u zakonodavstvu o korišćenju poljoprivrednog zemljišta i dalje ograničavaju njegovu dostupnost i produktivnost na farmama. Što se tiče gubitka poljoprivrednog zemljišta, nema zvaničnih informacija o tome koliko se poljoprivrednog zemljišta svake godine izgubi na Kosovu i ne postoji strategija ili akcioni plan za rešavanje ovog pitanja. Stoga, u saradnji sa Ministarstvom ekonomije e ambijenta, MPŠRR mora preduzeti hitne mere radi sprečavanja daljih gubitaka poljoprivrednog zemljišta i primene zakona koji reguliše prostorno planiranje.

Ostale obaveze Kosova prema zahtevima EK u poljoprivrednom sektoru su: nastavak politika kvaliteta, beleženjem prvog geografskog pokazatelja kao cilja, usvajanje koncept dokumenta o poljoprivrednom zemljištu, sprovođenje *ex-post* procene Zakona o organskoj poljoprivredi, kao i izveštavanje Komisiji o merama preduzetim protiv nelegalne gradnje na poljoprivrednom zemljištu u skladu sa zahtevima koje odobri MPŠRR.

Što se tiče horizontalnih pitanja, EK poziva na dalje usklađivanje pravnog okvira sa *Acquis-om* EU-a u svim sektorima, u skladu s najboljim praksama EU, i da se nastavi sa opremanjem inventarom i osobljem svih organa uključenih u upravljanju poljoprivredom, sigurnošću hrane i ribarstvom u skladu sa *Acquis-om* EU-a, uključujući fitosanitarnu referentnu laboratoriju. Zahtev EK je da se revidira i ažurira Program poljoprivrede i ruralnog razvoja kako bi ulaganja u ovaj sektor bila efikasnija.

Trenunto stanje

Zakonodavni okvir, okvir politika i institucionalni okvir

Ruralni razvoj

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, koji je delimično transponovao Uredbu Saveta (SE) br. 73/2009 i Uredbu Saveta (SE) br. 1217/2009.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva u oblasti sektora ruralnog razvoja, usvojeno je 12 AU.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Program za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020.;
- Program za ruralni razvoj.

Institucionalni okvir u sektoru ruralnog razvoja sastoji se od Departmana za politike ruralnog razvoja/Menadžerskog autoriteta.

Poljoprivreda

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih relevantnih normativnih akata:

- Zakon br. 04/L-253 o popisu poljoprivrede;

- Zakon br. 02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu;
- Zakon br. 04/L-040 o uređenju zemljišta;
- Zakon br. 03/L-198 o navodnjavanju poljoprivrednog zemljišta;
- Zakon br. 02/L-98 o zaštiti biljnih vrsta;
- Zakon br. 2003/5 o semenu;
- Zakon br. 2003/10 o veštačkim đubrivima;
- Zakon br. 04/L-085 o organskoj poljoprivredi;
- Zakon br. 04/L-041 o proizvodnji, otkupu, obradu i stavljanje u promet duvana;
- Zakon br. 2003/9 o zadrugama poljoprivrednika;
- Zakon br. 04/L-191 o stočarstvu; i
- Zakon br. 02/L-85 o ribarstvu i akvakulturi.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva u sektoru poljoprivrede, usvojeno je 12 AU.

Ovi normativni akti su delimično transponovali sledeće akte *acquis-a*:

- Uredbu br. 1166/2008 Evropskog Parlamenta;
- Direktivu Saveta br. 157/2009/EZ;
- Direktivu Saveta br. 87/328/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 88/661/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 90/118/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 90/119/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 89/361/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 90/427/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 91/174/EEZ;
- Direktivu Saveta br. 94/28/EZ;
- Direktivu Saveta Evrope (SE) br. 2100/94;
- Direktivu sprovođenja Komisije br. 97/2014/EZ;
- Direktivu sprovođenja Saveta br. 90/2008/EZ
- Direktivu Saveta br. 66/402/EEZ;
- Uredbu EU-a br. 2003/2003 Evropskog Parlamenta;
- Uredbu EU-a (SE) br. 834/2007;
- Uredbu EU-a (SE) br. 889/2008;
- Uredba Saveta (EK) br. 834/2007 od 28. juna 2007. o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda;
- Uredba Komisije br. 889/2008 od 5. septembra 2008. koja utvrđuje detaljna pravila o primeni Uredbe Saveta (EK) br. 834/2007 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda u vezi sa organskom proizvodnjom, označavanjem i kontrolom.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Plan za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2021.;
- Program za direktna plaćanja 2018.;
- Strategija za konsolidaciju zemljišta 2010-2020.;
- Strategija za sektor hortikulture 2009-2013;
- Zeleni izveštaj 2017;
- Akcioni plan 2010-2020. za sprovođenje Strategije; i
- Akcioni plan za organsku poljoprivredu 2018.-2021.

Sektor zemljišta: institucionalni okvir u ovom sektoru sastoji se od Departmana za poljoprivrednu politiku i tržište.

Vinogradarstvo

Zakonodavni okvir u oblasti vinogradarstva sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 02/L-08 o vinu izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-019 o izmeni i dopuni Zakona br. 02/L-08; i
- AU br. 01/2017 o registru vinograda, obaveznim deklaracijama, pratećim dokumentima i evidencijama u vinskim podrumima.

Ovi normativni akti su delimično transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Uredbu Komisije (EK) br. 436/2009;
- Uredbu Komisije (EK) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 555/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 606/2009;
- Uredbu Komisije (EK) br. 607/2009;
- Uredbu Komisije (EK) br. 491/2009; i
- Uredbu Evropske Komisije i Saveta Evrope (EU) br. 1308/2013.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Strategije za sektor vinogradarstva i vinarstva 2018.-2022.

Institucionalni okvir u oblasti vinogradarstva sastoji se od Departmana za vinarstvo i vinogradarstvo, i Sektora za savetodavne usluge.

Zakonodavni okvir u sektoru za savetodavne usluge sastoji se od Zakona br. 04/L--074, o savetodavnim službama za poljoprivredu i ruralni razvoj, koji delimično transponovao Uredbu Saveta (SE) br. 73/2009.

Što se tiče sekundarnog zakonodavstva u sektoru savetodavnih usluga usvojeno je 9 AU.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se Od Strategije za savetodavne usluge za poljoprivredu i ruralni razvoj 2015-2020.

Institucionalni okvir u oblasti savetodavnih usluga sastoji se od Departmana za savetodavne i tehničke usluge.

Izvršne agencije u okviru MPŠRR-a je Agencija za razvoj poljoprivrede i Agencija za šume Kosova.

Podrška donatora

U **poljoprivredi**, glavni projekti u poslednjih nekoliko godina, imaju za cilj Program poljoprivrede i ruralnog razvoja/šeme ruralnih grantova za povećanje konkurentnosti sektora uopšte.

Iz programa IPA 2015, projekti koji se očekuju da budu sprovedeni tokom 2020. su: grant od 8.8 miliona evra i Twinning projekat gde će se preduzeti prvi koraci za stvaranje pravne osnove za uspostavljanje i funkcionisanje Zajedničke organizacije tržišta (CMO) vrednost projekta iznosi 1.200,000 evra. Očekivani rezultati uključuju poboljšane proizvodne kapacitete kosovskih poljoprivrednika s mogućnostima postojanja poljoprivrednim preduzetnicima i poljoprivredno-ruralnim operaterima; poboljšani kapaciteti za Kosovo u odnosu na Zajedničku organizaciju tržišta (CMO) i poljoprivrednu statistiku.

Projekti koji su planirani u okviru IPA 2019. i 2020. doprineće poboljšanju sektora navodnjavanja, šumarstva i vinarstva, gde se očekuje da će EU podržati poljoprivredni sektor iznosom od 14 miliona evra, uključujući dalju izgradnju kapaciteta laboratorije Poljoprivrednog instituta Kosova.

U okviru donatorske podrške, Nemačka Vlada preko Nemačke Agencije za Međunarodnu Saradnju (GIZ) realizuje projekat (2018-2021) nazvan „Stvaranje zaposlenja kroz podsticanje izvoza“ (CETEP), koji je započeo 2018., i obuhvata iznos od preko 5.5 miliona evra. Drugi važan donator je Svetska Banka koja će putem projekata „Agriculture and Rural Development“ nastaviti da podržava ovaj sektor sa 19,480,000 evra. Projekat cilja promovisanje konkurentne sposobnosti i povećanje u sektoru stočarstva i hortikulture tokom naredne decenije primenom mera izabranih is poljoprivredne strategije.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga Poglavlja 11, fokus u periodu 2021.-2024. biće usmeren na sledećim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Povećanje održivog razvoja poljoprivrednog sektora i osiguranje adekvatnog nivoa prihoda poljoprivrednih proizvođača, kao i održiva proizvodnja kvalitetne hrane i zaštita životne sredine;
- Povećanje konkurentne sposobnosti u poljoprivredi, posebno u poljoprivredno-prehrambenom sektoru, podsticanju razvoja i mogućnostima zapošljavanja i poboljšanju kvaliteta života u ruralnim područjima;
- Povećanje proizvodnog potencijala farmi koje omogućuje povećanje domaće proizvodnje i smanjenje uvoza poljoprivrednih proizvoda;
- Ulaganja u modernizaciju sistema za navodnjavanje i proširenje postojećih sistema na farmama i ostale aktivnosti predviđene u okviru primene PPRR-a;
- Podržavanje programa kontinuiranog obrazovanja za žene, izrađivati poslovne planove, mentorirati i sastavljati prijave za grant kako bi više žena ispunilo osnovne kriterijume za apliciranje za poljoprivredne subvencije.

3.12. 12. poglavlje acquis-a: Politika bezbednosti hrane, veterinarstva i fitosanitarstva

Integrirani pristup EU za bezbednost hrane ima za cilj obezbeđivanje visokog nivoa bezbednosti hrane, zdravlja životinja, dobrobit životinja i zdravlja biljaka u okviru EU preko koherentnih mera od farme do stola i potrebnog nadzora, obezbeđujući efikasno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta.

Poglavlje 12 pokriva detaljnija pravila u oblasti bezbednosti hrane. Opšte politike namirnica postavljaju pravila higijene za proizvodnju hrane. Osim toga, acquis EU-a pruža detaljna pravila u oblasti veterinarstva, koje su ključne za zaštitu zdravlja životinja, dobrobit životinja i bezbednost hrane životinjskog porekla na unutrašnjem tržištu. U oblasti fitosanitarstva, pravila EU-a pokrivaju pitanja kao što su kvalitet semena, materijal za zaštitu biljaka, štetni organizmi i ishrana životinja.

Zahtevi SSP-a

Obaveza za usklađivanje zakonodavstva Kosova u Poglavlju 12 sa onim EU proizilazi iz članova 74 i 102 SSP-a. Član 102 SSP-a, predviđa ovu saradnju koja se mora razvijati između Strana u svim prioritetnim oblastima koja se odnose na acquis EU-a u oblasti poljoprivrede, šeme kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode, bezbednost hrane, veterinarske i fitosanitarne oblasti. Poseban cilj ove saradnje je modernizacija i restrukturiranje poljoprivrede i agroindustrijskog sektora na Kosovu, posebno za postizanje sanitarnih uslova EU-a, poboljšanje upravljanja vodom i ruralnim razvojem, upravljanje sektorom šumarstva na Kosovu i postepena podrška usklađivanju zakonodavstva i praksi Kosova sa acquis-om EU-a.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU-u

Pored obaveza iz SSP-a, Kosovo treba takođe ispunjavati zahteve koji proizilaze iz Izveštaja EK-a o Kosovu – 2019 . i iz sastanka pododbora za poljoprivredu i ribarstvo, održanog u maju 2019. Ovi

dokumenti ističu neka od ključnih oblasti na Kosovu za poboljšanje, kao što su: obezbeđivanje integrisanog sistema kontrole hrane, uključujući prelazak opštinskih inspektora u AHV; kontinuirano usklađivanje pravne osnove sa Acquis-om EU-a; poboljšanje infrastrukture na graničnim veterinarskim inspeksijskim tačkama i obezbeđivanje karantinskih objekata za žive životinje; obezbeđivanje dovoljnih sredstava i kapaciteta za potpuno sprovođenje višegodišnjeg programa kontrole i nadzora bolesti životinja; jačanje kapaciteta Agencije za hitno reagovanje tokom izbijanja bolesti; obezbeđivanje adekvatnog sistema za prikupljanje nusproizvoda životinjskog porekla; usvajanje mera neophodnih za sprovođenje zakonodavstva o identifikaciji i registraciji životinja na nivou životinjskog tržišta, klaonica i transporta životinja; jačanje napora za uključivanje „cross-compliance“ mera u oblasti bezbednosti hrane i zdravlja i dobrobiti životinja u okviru programa za poljoprivredu; dalji napori za poboljšanje sprovođenja i operativni kapaciteti institucija odgovornih za zdravlje biljaka; usvajanje strategije za unapređenje poljoprivredno-prehrambenih preduzeća; jačanje mehanizama saradnje sa Srbijom u borbi protiv ilegalne trgovine živim životinjama i poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Bezbednost hrane

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-016 o hrani;
- Zakon br. 04/L-114 o obogaćivanju brašna;
- Zakon br. 2003/22 o sanitarnom inspektoratu Kosova;
- Zakon br. 02/L-109 o sprečavanju i suzbijanju zaraznih bolesti;
- Zakon br. 04/L-156 o kontroli duvana;

U pravcu daljeg ispunjavanja zakonskog okvira, tokom 2019. usvojen je podzakonski akt (AU za higijenske zahteve za životinjsku hranu).

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis-a:

- Uredbu br. 178/2002 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 882/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 852/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 853/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 854/2004 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 2073/2005 Evropske Komisije;
- Uredbu br. 1169/2011 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1331/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1332/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1333/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1334/2008 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 1881/2006 Evropske Komisije;
- Uredbu br. 333/2007 Evropske Komisije; i
- Uredbu br. 183/2005 Evropskog parlamenta i saveta.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se i od Godišnjeg nacionalnog plana kontrole i uzorkovanja.

Institucionalni okvir u oblasti bezbednosti hrane

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja;
- Ministarstvo ekonomije i ambijenta;

- Ministarstvo trgovine i industrije;
- Ministarstvo zdravstva;
- Agencija za hranu i veterinu;
- Opštine (Opštinski inspektorati).

Veterinarstvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 2004/21 o veterinarstvu;
- Zakon br. 02/L-10 o staranju prema životinjama;
- Zakon br. 03/L-016 o hrani;
- Zakon br. 02/L-111 o pčelarstvu.

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti je delimično transponirao sledeće akte *acquis-a*:

- Uredbu br. 1760/2000 Evropskog Parlamenta i Saveta koja ukida Uredbu Saveta br. 820/97;
- Uredbu br. 494/98 koja utvrđuje detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta br. 820/97;
- Uredbu br. 911/2004 koja sprovodi Uredbu (EK) br. 1760/2000 Evropskog Parlamenta i Saveta;
- Uredbu br. 21/2004 koja menja Uredbu (EK) br. 1782/2003 i Direktivu 92/102/EEZ i 64/432/EEZ; i Direktivu 2008/71/EK;
- Uredbu Komisije (EK) br. 1251/2008 koja sprovodi Direktivu Saveta 2006/88/EK;
- Direktivu Saveta 2003/85/EK koja ukida Direktivu 85/511/EEZ i Odluke 89/531/EEZ i 91/665/EEZ i izmenu Direktive 92/46/EK 2004/07;
- Direktivu Saveta 2005/94/EK koja ukida Direktivu 92/40/EEZ;
- Uredbu Saveta br. 1/2005 koja menja Direktive 64/432/EEZ i 93/119/EK i Uredbu br. 1255/97;
- Direktivu Saveta 93/119/EK;
- Direktivu Saveta 2008/119/EK;
- Direktivu Saveta 98/58/EK;
- Direktivu Saveta 2008/120/EK;
- Uredbu br. 1881/2006 Komisije, koja menja Uredbu Komisije br. 1126/2007 i Uredbu br. 565/2008;
- Direktivu Saveta 96/23/EK koja ukida Direktive 85/358/EEZ i 86/469/EEZ i Odluke 89/187/EEZ i 91/664/EEZ, Odluku Komisije 97/747/EK, zasnovanu na Direktivu Saveta 96/23/EK i Odluku komisije 98/179/EK;
- Direktivu 91/496/EEZ;
- Direktivu 97/78/EK;
- Uredbu Komisije br. 605/2010.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se i od Godišnjeg nacionalnog plana službenih kontrola.

Institucionalni okvir u oblasti veterinarstva sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja;
- Agencija za hranu i veterinu;
- Opštine (Opštinski inspektorati);
- Veterinarska komora Kosova;
- Carina;
- Kosovska Policija.

Zakonodavni okviri okvir politika u oblasti fitosanitarstva

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-029 o poljoprivrednoj inspekciji;
- Zakon br. 02/L-95 o zaštiti bilja;
- Zakon br. 03/L-042 o proizvodima za zaštitu bilja;

- Zakon br. 03/L-016 o hrani;
- Zakon br. 2004/13 o rasadnom materijalu;
- Zakon br. 2003/5 o semenu na Kosovu;
- Zakon br. 2003/10 o veštačkim đubrivima;
- Zakon br. 04/L-019 o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-8 o vinama; i
- Zakon br. 02/L-98 o zaštiti biljnih vrsta.

Ovi normativni akti su delimično transponovali sledeće akte *acquis-a*:

- Direktivu 2000/29/EZ;
- Direktivu Saveta 91/414/EEZ;
- Uredbu Evropskog Parlamenta i Saveta br. 1107/2009, koja ukida Direktivu Saveta br. 79/117/EEZ i Direktivu br. 91/414/EEZ;
- Uredbu Evropskog Parlamenta i Saveta br. 1272/2008, koja ukida Direktivu br. 67/548/EEZ i 1999/45/EK;
- Uredbu EK br. 1907/2006;
- Uredbu Evropskog Parlamenta i Evropskog Saveta br. 396/2005 o izmeni Direktive Saveta 91/414/EEZ;
- Uredbu br. 178/2002 Evropskog Parlamenta;
- Direktivu br. 2008/72/EK;
- Uredbu Komisije (EK) br. 436/2009 koja utvrđuje detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 555/2008 koja utvrđuje detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 606/2009 koja utvrđuje određena detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Komisije (EK) br. 607/2009 koja utvrđuje posebna detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (ES) br. 479/2008;
- Uredbu Saveta (ES) br. 491/2009 o izmeni Uredbe (ES) br. 1234/2007;
- Uredbu Evropske Komisije i Saveta (UE) br. 1308/2013 o osnivanju zajedničke organizacije tržišta za poljoprivredne proizvode i ukidanje Uredbi Saveta br. 922/72; br. 234/79; br. 1037/2001; br. 1234/2007;
- Uredbu Saveta (ES) br. 2100/94; i
- Direktivu sprovođenja Komisije 2014/97/EU koja sprovođa Direktivu Saveta 2008/90/EZ.

Institucionalni okvir *u oblasti fitosanitarstva* sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja;
- Agencija za hranu i veterinu;
- Opštine (Opštinski inspektorati);
- Carina;
- Kosovska Policija.

Podrška donatora

U okviru IPA 2015, lokalne institucije stekle su koristi putem projekta: „Podrška Agenciji za hranu i veterinarstvo u razvoju kapaciteta za implementaciju integrisanog sistema sigurnosti hrane, uključujući poboljšanje i funkcionalizaciju sistema informacionih tehnologija.“ Dok u okviru IPA 2017: „Poboljšanje infrastrukture laboratorije i regionalnih kancelarija“; „Stvaranje i primena transparentnog sistema za praćenje bolesti i programa kontrole“; i „Priprema sveobuhvatnog dokumenta o prenošenju i primeni *Acquis-a* iz Poglavlja 12 – Sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika“. Takođe, od projekta koji finansira LuxDev zajedno sa norveškom ambasadom, AHV je dobitnik projekta sa četiri ciljeva, preciznije:

- Obuka trenera za veterinarske inspektore koji se bave kategorizacijom i prikupljanjem nusproizvoda životinja;
- Studijska poseta veterinarskih inspektora koji se bave kategorizacijom i prikupljanjem nusproizvoda životinja;
- Obuka o kretanju, bolestima životinja i tržištu stoke za inspektore i poljoprivrednike;
- Izrada uredbe o sprovođenju uredbe koja utvrđuje zdravstvena pravila u vezi sa nusproizvodima životinja i njihovih derivata koji nisu namenjeni za prehranu ljudi.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Za ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU-u u oblastima koje su u okviru delokruga poglavlja 12, fokus tokom perioda 2021.-2024. će biti na sledećim srednjoročnim prioritetima:

- Dopuna pravnog okvira koji reguliše bezbednost hrane, zdravlje životinja i biljaka, delimičnim transponiranjem zakonodavstva EU-a, kao što su sledeći: Uredba 2016./429 Evropskog parlamenta i Saveta; Direktiva Saveta 66/402/EEZ; Direktiva Saveta 66/401/EEZ; Direktiva Saveta 2002/53/EZ; Direktiva Saveta 2002/54/EZ; Direktiva Saveta 2002/55/EZ; Direktiva Saveta 2002/56/EZ; Direktiva Saveta 2002/57/EZ; Direktiva Saveta 68/193/EEZ; Direktiva Saveta 1998/56/EZ; Uredba 2016./2031 Evropskog parlamenta i Saveta; Uredba Saveta (EEZ) 2075/92; Uredba Saveta 1636/98 o izmeni Uredbe 2075/92; Direktiva (EZ) 2001/37; Direktivom 2009/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta; Uredba br. 998/2003 Evropskog Parlamenta i Saveta; Uredba Komisije br. 1082/2003; Direktiva Saveta 88/166/EEZ; Direktiva Saveta 98/58 EK; Direktiva 2002/46/EK; Direktiva Saveta 89/108/EEZ; Direktiva 2009/54/EK Evropskog Parlamenta i Saveta; Uredba (EK) br. 258/97; Uredba br. 2003/2003 Evropskog Parlamenta i Saveta; Uredba (EK) br. 1107/2009 Evropskog Parlamenta i Saveta i ukida Direktive Saveta 79/117/EEZ i 91/414/EEZ; Direktivu Saveta 66/402/EEZ; Uredbu br. 396/2005/EK; i Uredbu br. 92/70/EEZ; Direktivu 2000/29/EK; Direktivu 2100/94; Direktivu 2014/97/EU; Direktivu 2008/90/EK; Uredbu EK 1107/2009; Uredbu Saveta 834/2007; i Uredbu EK 889/2008.
- Izrada Višegodišnjeg nacionalnog plana kontrole;
- Transfer veterinarskih i fitosanitarskih inspektora sa opštinskog nivoa na centralni nivo;
- Dalje unapređenje baze podataka za identifikaciju i registraciju životinja;
- Poboljšanje infrastrukture na graničnim veterinarskim inspekcijским mestima i obezbeđivanje karantinskih objekata za žive životinje;
- Dalje jačanje kapaciteta za hitno reagovanje u slučaju izbijanja bolesti;
- Uključivanje 'cross-compliance' mera u oblasti bezbednosti hrane, zdravlja i zaštite životinja u okviru programa za poljoprivredu;
- Jačanje operativnih kapaciteta institucija odgovornih za zdravlje biljki ka osiguranju efikasnog sistema kontrole i bolesti biljaka;
- Nastaviti jačanje mehanizama saradnje sa srpskim kolegama u borbi protiv nelegalne trgovine živim životinjama i poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima.

3.13. 13. poglavlje *acquis*-a: Ribarstvo

Poglavlje 13 *acquis*-a o ribarstvu propisuje pravila za očuvanje resursa žive vode i upravljanje kapacitetom flote; kontrolu i sprovođenje; strukture akcize za operatere u ovom sektoru; sprovođenje zajedničkih marketinških standarda i zajednička organizacija tržišta ribarstva i uključivanje organizacija proizvođača u sprovođenju ovih pravila. Iako je to veoma važno u identifikaciji ovih pravila, naglasak se stavlja na procenu postojećih ribljih rezervi i prikupljanje verodostojnih podataka za sektor ribarstva. Sprovođenje zakonodavstva i politika iz Poglavlja 13 zahteva uključivanje mera za pripremu administracije i operatera za učešće u zajedničkoj politici ribarstva i sticanje iskustva u sprovođenju zakonodavstva i politika u oblasti ribarstva.

Treba napomenuti da nedavne zakonske promene u ovom poglavlju propisuju detaljna i stroga pravila koja se trebaju sprovesti ne samo od strane država članica, već i od strane trećih zemalja koje izvoze u EU. To podrazumeva preduzimanje radnji za pripremu administracije i operatera za učešće u zajedničkoj ribarskoj politici, koja obuhvata tržišnu politiku, resurse i upravljanje nacionalnim zalihama, inspekciju i kontrolu, strukturne radnje i kontrolu državne pomoći. U nekim slučajevima, postojeći sporazumi i konvencije o ribarstvu sa trećim zemljama ili međunarodnim organizacijama moraju se prilagoditi.

Prema članu 103 SSP-a, strane će razmotriti mogućnost identifikacije oblasti obostrane koristi u akvakulturi i u sektorima ribarstva. Saradnja će uzeti u obzir prioritete oblasti koja se nadovezuje sa *acquis-om* EU-a u ovim oblastima, kao i principi upravljanja i zaštite izvora ribarstva na osnovu pravila razvijenih od relevantnih međunarodnih i regionalnih organizacija ribarstva.

U sklopu zaključaka proizišlih iz Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo 2019, koji se odnose na sektor ribarstva, EK zahteva da Kosovo razvije politike u skladu s *Acquis-om*, da obezbedi inspekcije u oblasti ribarstva i da se vrši inventarizacija vrsta riba. Štaviše, trebalo bi povećati napore za jačanje administrativnih kapaciteta, kao i koordinaciju i saradnju između agencija kako bi se osiguralo usklađivanje s *Acquis-om* u oblasti ribarstva.

Zakonodavni okvir u oblasti ribarstva sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon br. 02/L-85 za ribarstvo i akvakulturu, usvojen od strane Skupštine Kosova 08.07.2013, a koji nije usklađen sa zakonodavstvom EU;
- AU br. 27/2007 za sportsko-rekreativni ribolov i opremu za sportsko-rekreativni ribolov;
- AU br. 09/2008 za licenciranje aktivnosti u akvakulturi;
- AU br. 07/2009 za definisanje regija-zona ribolova.

Sektor ribarstva na Kosovu nije mnogo razvijen, međutim Kosovo ima znatan potencijal slatkih voda, pružajući velike mogućnosti za zapošljavanje, korist i ostale mogućnosti za privredni razvoj zemlje. Sektor akvakulture na Kosovu u poređenju sa zemljama regiona i Evrope je mali i proizvode se minimalne količine ribljeg mesa oko 614 t/godišnje. Na Kosovu gaji se riba pastrmka koja se konzumira u restoranima a vrlo malo ili skoro nimalo se nalazi na tržištu

MPŠRR u saradnji sa Federacijom sportskih ribolovaca Kosova (FSRK) donosi odluke o zonama ribolova, količini ulova ribe, opremi za ribolov itd. Dok što se tiče akvakulture, odluke donosi samo MPŠRR-a i kao takve izvršavaju ih inspektori. Prema važećem zakonodavstvu, licenciranje u oblasti akvakulture na državnom nivou je dužnost MPŠRR-a dok licenciranje ribolovaca za sportsko-rekreativni ribolov je nadležnost delegirana na FSRK. Federacija sportskih ribolovaca Kosova izveštava MPŠRR-u o broju izdatih dozvola. Dok o kretanjima u ribolovu, poribljavanju i količini ulovljene ribe, Federacija sportskih ribolovaca obaveštava MPŠRR.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Inventarisanje riba;
- Usklađivanje zakonodavstva akvakulture sa *acquis-om*.

3.14. 14. poglavlje *acquis-a*: Politike transporta

Ovo poglavlje pokriva deo politika transporta od SSP-a. Zakonodavstvo transporta EU-a ima nameru da poboljša funkcionisanje domaćeg tržišta preko promovisanja sigurnih, efikasnih i ekoloških održivih usluga sa što pogodnijem integrisanim sistemom transporta. Štaviše, *acquis* transporta pokriva sektore drumskog transporta, železničkog, drumskog, vodenog, multimodalnog transporta, avijacije i morskog transporta. U ovom kontekstu, zakonodavstvo transporta se povezuje sa tehničkim standardima; bezbednosnim standardima; socijalnim standardima; uključujući i kontrolu državne pomoći kao i

liberalizaciju tržišta u kontekstu domaćeg tržišta transporta. Takođe, politika transporta je pokrivena i Naslovom VI, članovi 90.-100. TFEU.

Zahtevi SSP-a

Transport u SSP-u se pokriva u Poglavlju II Sporazuma – Pružanje usluga. Relevantni članovi su Članovi 53., 60., 61., 62. i 113. Član 53. predviđa obaveze koje će proisteći od Sporazuma za transport kao i preuzete obaveze preko Sporazuma o zajedničkom evropskom prostoru vazduhoplovstva (ZEPV). Član 60. osim što će kao osnovu uzeti Sporazum zajednice transporta i Sporazum ZEPV-a, predviđa jednu postepenu usklađenost zakona u oblasti transporta sa ciljem unapređenja liberalizacije uzajamnog pristupa strana na tržištu kao i olakšanje kretanja putnika i roba, kao i obuhvaćanje svake međunarodne konvencije koja se bavi drumskom bezbednošću. Član 61. i 62. fokusiraju se uglavnom na tranzitni transport roba sa Kosova preko EU-a sa odredištem u treću zemlju ili obratno. Član 113. predviđa saradnju strana u prioritnim oblastima koja se povezuju sa *acquis-em* EU-a u oblast transporta.

Zahtevi iz drugih mehanizama za pristupanje u EU

U kontekstu zahteva koji su proizašli iz Izveštaja EK o Kosovu - 2019. u oblasti drumskog saobraćaja, Kosovo mora hitno poboljšati bezbednost na putevima ciljajući na smanjenje smrtnih slučajeva na putevima i teške povrede u drumskom saobraćaju i uspostavljanju sistema za kontinuirano prikupljanje podataka o saobraćajnim nesrećama.

Kosovo takođe mora dalje da uskladi primarni i sekundarni pravni okvir sa *Acquis-om* EU, odnosno da se usvoji zakonodavstvo o inteligentnom sistemu transporta (SIT) i da razvije strateški okvir za primenu SIT-a nad osnovnim mrežama, obezbeđujući dovoljne kapacitete i resurse za njegovu primenu. AR takođe preporučuje ulaganje intenzivnih napora za završetak usklađivanja sa pravnom tekovinama EU o obavezama javnih usluga (SOP), uključujući transponovanje pravnih tekovina EU o postupcima i kriterijuma za dodelu ugovora o javnim uslugama u oblasti drumskog saobraćaja.

U pogledu mera reforme povezanosti, AR zahteva preduzimanje dodatnih napora za sprovođenje mera s posebnim fokusom na mere koje se odnose na granične prelaze, bezbednosti na putevima i planovima održavanja (putni i železnički).

Između ostalih zahteva koje proizilaze od izveštaja su i harmonizacija zakonodavstva Kosova sa onim EU-a što se tiče pristupa na tržištu, opasnoj robi, interakciji platnih sistema, socijalnom zakonodavstvu i o bezbednosti na putevima kao i izgradnji kapaciteta sa ciljem smanjenja nesreća sa fatalitetom. Da bi se smanjio broj nesreća sa fatalitetom, izveštaj preporučuje da se razviju obrazovne politike, da se obavi obuka osoblja i da se efikasno sprovedu pravila u saobraćaju. Između ostalog, potrebno je dodatno približavanje zakonodavstva o energetski efikasnim i čistim vozilima drumskog saobraćaja, kao i uspostavljanje infrastrukture za upotrebu alternativnih goriva i usvajanje i sprovođenje pravila o kaznama za kršenje Evropskog sporazuma u vezi sa radom posada vozila angažovanih na Međunarodnim saobraćajnim putevima (AETR).

Izveštaj takođe procenjuje da Kosovo treba da da prioritet sprovođenju multimodalne strategije transporta, kao i razvoju kombinovanog transporta.

Dok, u železničkom sektoru, izveštaj procenjuje da Kosovo treba da povećava napore u pravcu usklađivanja zakonodavstva zemlje sa *acquis-om* u oblasti interoperabilnosti. Kosovo bi takođe trebalo da uloži napore na usklađivanju zakonodavstva EU-a o pravima putnika u svim oblicima transporta. Takođe treba ojačati i profesionalni kapacitet RAŽ-a i obezbediti dovoljno fondova.

U oblasti civilnog vazduhoplovstva, izveštaj procenjuje da je Kosovo postiglo napredak u približavanju *acquis-a* i primenjivala skoro sve zahteve prve prelazne faze Sporazuma o zajedničkom evropskom

vazduhoplovnom području (ZEVP), sa izuzetkom nekih odredbi iz oblasti ekonomskog uređenja koje se uglavnom odnose na zakon o radu. Sa druge strane, u izveštaju se procenjuje da Kosovu nedostaju prihodi od upravljanja visokim vazдушnim prostorom, što ograničava sposobnost Kosova da investira u obuku i razvoj infrastrukture.

Dok, u okviru zahteva koji proizilaze iz okvira Pododbora „INFRA“ 2020., trebamo nastaviti sa daljim približavanjem zakonskog okvira transportnog sektora sa zakonodavstvom EU-a u skladu sa najboljim praksama. Štaviše, odgovorne institucije trebaju da sprovedu mere reformiranja koje proizilaze iz agende povezivanja u oblasti drumskog i železničkog transporta.

Što se tiče drumskog transporta, treba povećati institucionalne napore u primeni zakonodavstva i poboljšati kvalitet podataka o bezbednosti na putevima kao preduslov za poboljšanje bezbednosti u drumskom transportu, kao što je pomenuto u kontekstu 'mekih mera Beča'. S tim u vezi, potrebno je odobriti uputstva Inspekcije za bezbednost na putevima i uraditi trogodišnji plan inspekcije. Pored toga, potrebne su direktne mere za uspostavljanje baze podataka za registraciju saobraćajnih nezgoda.

S druge strane, od kosovskih institucija se zahteva da tretiraju prioritarno rešenje pitanja homologacije starih vozila, u kom slučaju se zahteva da se preispita zakonodavstvo o homologaciji vozila (AI br. 2/2018) kako bi se približila. najbolje prakse EU i uklanjanje nezarinskih barijera.

Takođe, Pododbor INFRA 2020. procenjuje potrebu da sarađuje s drugim zemljama zapadnog Balkana na razmeni znanja i najboljih praksi i smanjenju velikog broja smrtnih slučajeva na putevima i teškim povredama. u drumskom saobraćaju u regionu. Treba dodati institucionalne napore na odobravanju i primeni zakonodavstva Inteligentnog transportnog sistema (SIT) kao i primeni preporuka CONNECTA.

U međuvremenu, u vezi sa železničkim prevozom, potrebno je potpisati finansijski sporazum 2020-2024, koji je INFRAKOS podneo u oktobru 2019., između menadžera za infrastrukturu i nadležnih organa.

Takođe, potrebno je imenovati novi odbor direktora železničke infrastrukture / INFRAKOS i odobriti mere u cilju povećanja broja putnika u železničkom saobraćaju.

U oblasti civilnog vazduhoplovstva trebaju se ispuniti neki od preostalih zahteva iz prve faze sporazuma o zajedničkom evropskom vazduhoplovnom području (ZEVP) o regulisanju radnih odnosa u skladu sa *acquis-om*, kao i finalizirati i odobriti strategiju civilnog vazduhoplovstva Kosovo.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir, okvir politika i institucionalni okvir

Drumski transport

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o uspostavljanju ugovora o transportu zajednice;
- Zakon o putevima;
- Zakon o drumskom transportu;
- Zakon o železnicama;
- Zakon o civilnom vazduhoplovstvu;
- Zakon o vozačkoj dozvoli;
- Zakon o vozilima;
- Zakon o pravilima drumskog saobraćaja; i
- Zakon za kopneni transport opasnih roba.

U pravcu daljnjeg kompletiranja i usklađivanja sekundarnog zakonskog okvira, MI je usvojilo 23 AU.

Ovi normativni akti su transponovali ove akte *acquis-a*:

- Direktivu 2006/126/EZ;
- Direktivu 2000/30/EZ;
- Direktivu 96/96/EZ;
- Direktivu 96/35/EZ
- Direktivu 2008/68;
- Direktivu 1071/2009;
- Direktivu 1072/2009;
- Direktivu 1073/2009;
- Direktivu 95/50;
- Direktivu 96/35/EZ izmenjena sa Direktivom 2008/68/EZ;
- Evropski sporazum za međunarodni drumski transport opasnih roba (ADR);
- Međunarodni sporazum o železničkom transportu roba (CIM) i Konvencija za međunarodni transport (COTIF); i
- Pravila o međunarodnom železničkom transportu opasnih roba (RID).

Okvir politika u oblasti transporta se sastoji od ovih dokumenata:

- Sektorsku strategiju multi-modalnog transporta 2015-2-25 (SSMMT) i petogodišnji Akcioni plan; i
- Strategija o bezbednosti u drumskom saobraćaju 2016.-2020. kao i Program o bezbednosti u drumskom saobraćaju

Institucionalni okvir:

- Ministarstvo infrastrukture;
- Odeljenje inspekcije;
- Odeljenje drumske infrastrukture;
- Odeljenje kopnenog saobraćaja;
- Odeljenje vozila;
- Odeljenje o vozačkoj dozvoli; i
- Koordinaciono odeljenje Saveta za bezbednost putnog saobraćaja;

Civilno vazduhoplovstvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o civilnom vazduhoplovstvu;
- Zakon o osnivanju Agencije za vazdušno navigacijske usluge;
- Uredba br. 01/2016. za dopunu opštih osnovnih standarda bezbednosti civilnog vazduhoplovstva
- Uredba br. 04/2017 o određivanju detaljnih mera za sprovođenje osnovnih zajedničkih standarda u oblasti bezbednosti vazduhoplovstva (koja propisuje detaljna mere za ostvarivanje zajedničkih osnovnih standarda o bezbednosti aviacije); i
- Uredba br. 01/2017 o istrazi i sprečavanju nesreća i incidenata u civilnom vazduhoplovstvu, uredba koja transponira uredbu EU-a br. 996/2010 (26. oktobar 2017., VKNII)

Ovi normativni akti su transponovali i ove akte *acquis-a*:

- Institucije Kosova (MI i ACV) su transponovali svo zakonodavstvo koje proizilaze iz prve faze Sporazuma o zajedničkom evropskom prostoru vazduhoplovstva (ZEPV), osim Direktive 2003/88 koja se očekuje da bude transponirana izmenom Zakona o radu.
- Takođe, institucije Kosova (MI i ACV) su transponovali 38 uredbi koje proizilaze iz druge faze Sporazuma o zajedničkom evropskom prostoru vazduhoplovstva (ZEPV)

- Uredbu EU br. 1141/2011 o izmeni Uredbe (ES) br. 272/2009; Uredbe EU br. 245/2013 o izmeni Uredbe br. 272/2009; i
- Uredbu EU br. 2015/1998 o izmeni Uredbe EU br. 185/2010;

Okvir politika u ovu oblast se sastoji od ovih dokumenata:

- Sektorsku strategiju multi-modalnog transporta 2015-2-25 (SSMMT) i petogodišnji Akcioni plan
- Nacionalni program za bezbednost civilnog vazduhoplovstva, odobrena je dopuna/izmena od strane MUP-a 4. oktobra 2017. i ima za cilj zaštitu putnika, posade, kopnenog osoblja i šire javnosti od nezakonitih intervencija;
- Nacionalni program za kontrole kvaliteta bezbednosti civilnog vazduhoplovstva koji ima za cilj da utvrdi usklađenost sa procenom efikasnosti nacionalnog programa bezbednosti civilnog vazduhoplovstva kroz revizije, testova i inspekcija;
- Nacionalni program obuka za bezbednost civilnog vazduhoplovstva, obezbeđujući jednake mogućnosti i tretman za oba pola, koji obezbeđuje formiranje obučenog osoblja za standardizovano sprovođenje preventivne bezbednosti za bezbedan rad međunarodnih letova; i
- Nacionalni program bezbednosti civilnog vazduhoplovstva u Republici Kosovo.

Institucionalni okvir:

- Ministarstvo infrastrukture;
- Autoritet civilnog vazduhoplovstva Kosova;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova:
 - Divizija za bezbednost civilnog vazduhoplovstva; i
- Komisije za istragu aeronautičkih nesreća i incidenata (KIANI).

Železnički transport

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o železnici⁰⁴/L063;
- 28-Uredbe koje pokrivaju regulisanje licenciranja, bezbednosti, interoperabilnosti i tržišta; i
- 4 Administrativna uputstva koja pokrivaju regulaciju licenciranja, bezbednosti, interoperabilnosti i tržišta.

Ovi normativni akti su transponirali ove akte *acquis*-a:

- Direktivu EU-a 2004/49;
- Direktivu EU-a 2001/14;
- Direktivu EU-a 91/440 i 95/18;
- Direktivu EU-a 2007/59;
- Direktivu EU-a 2008/57; i
- Direktivu EU-a 2012/34.

Okvir politika u ovu oblast se sastoji od Sektorske strategiju multi-modalnog transporta 2015-2025 (SSMMT) i petogodišnji Akcioni plan.

Institucionalni okvir:

- Ministarstvo infrastrukture;
- Regulativni autoritet železnica (RAŽ);
- Komisije za istragu aeronautičkih nesreća i incidenata (KIANI); i
- Infrakos.

Podrška donatora

Budžet za realizaciju srednjoročnih prioriteta biće planiran u okviru SOR-a, uključujući nastavak podrške MFI-a, kao i potencijalnih donatora. U tom kontekstu, ukupni troškovi obnove železničke pruge br. 10 je 208,400,000 EUR, od kojih su 39.9 miliona EUR su krediti od EBOR-a, 41.4 miliona EUR su krediti od EBI-a, 85.3 miliona EUR su grantovi od EU-a, 1.7 miliona EUR su grantovi od EBOR-a, dok je 40.1 milion evra investicija od BRK-a. Trošak za realizaciju idejnog projekta železničke linije 7 dostiže vrednost od 1,250,000 evra i grant je WBIF-a, dok cena koštanja studije izvodljivosti za železničku prugu Priština - Aerodrom obuhvata vrednost od 1,100,000 EUR i takođe je grant WBIF-a.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Sa ciljem ispunjavanja obaveze koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje EU-a u oblastima u okviru delokruga Poglavljem 14, fokus u periodu 2021-2024. će biti na tim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Dopune-izmene zakona o kosovskim železnicama;
- Početak primene četvrtog paketa železnice koja uključuje standarde i ovlašćenja za pokretna vozila, osposobljavanje radne snage, nezavisno upravljanje infrastrukture i liberalizaciju domaćeg tržišta putnika i robe;
- Opšta sanacija i modernizacija železničke linije 10, (Granica sa Srbijom - Lešak - Kosovo Polje - Elez Han - Granica sa Severnom Makedonijom);
- Idejni projekat dizajn sedme železničke linije Kosovo Polje - Podujevo - Granica sa Srbijom;
- Studija izvodljivosti za železničku liniju Priština - Aerodrom Prištine; i
- Projekat dizajna za jugozapadnu liniju Klina - Prizren.

3.15. 15. poglavlje *acquis*-a: Energija

Dakle, poglavlje 15 sadrži *acquis* EU-a o energiji, dakle ciljevi politike EU-a u sektoru energije su sledeći: konkurentna sposobnost, bezbednost snabdevanja i održivost. Zakonodavstvo EU-a u o energiji uključuje politike i pravila, posebno u vezi sa konkurencijom i državnoj pomoći, uključujući sektor uglja, uslovi za jednak pristup resursima za istraživanje kao i uslovi proizvodnje u sektoru ugljovodnika. Takođe, ovo poglavlje utvrđuje uslove domaćeg tržišta energije, promovisanje obnovljivih izvora, energetske efikasnost i zaštitu od zračenja i nuklearnu bezbednost.

Zahtevi SSP-a

Obaveza za približavanje zakonodavstva Kosova u sektoru energetike sa onim EU-a proizilazi iz člana 74. i člana 114. SSP-a. Ove odredbe obavezuju Kosovo da tehnički dovede svoje nacionalno zakonodavstvo u liniji sa onim EU-a, ali i da obezbedi njegovo sprovođenje. U članu 114. se ističe da će se saradnja između strana usredsrediti na prioritetne oblasti koje se odnose na *acquis* Energetske zajednice. Ova saradnja će odražavati principe tržišne ekonomije i zasnivati se na Ugovoru o osnivanju energetske zajednice, s ciljem postepene integracije Kosova u evropska energetska tržišta.

SSP takođe predviđa i mogućnost uključivanja pomoći u smislu poboljšanja i mnogovrsnosti snabdevanja energijom i pristupa energetskeom tržištu kao i primene pravila EU-a u tranzitu, prenosu, distribuciji i obnovi energetske veza od regionalnog značaja za susedne zemlje. Predviđeno je i sprovođenje *acquis*-a EU-a o energetskej efikasnosti, obnovljivih izvora energije i uticaja na životnu sredinu iz energetskeog sektora, čime se podstiče energetska efikasnost i obnovljiva energija.

Mere Saveta ministara energetske zajednice: Kosovo je ugovorna strana Ugovora o energetskej zajednici i kao takva ima i obavezu da približi i sprovede *acquis* EU navedene u članu 10¹⁸ Ugovora o osnivanju energetske zajednice.

¹⁸ <https://www.energy-community.org/legal/treaty.html>.

Bezbednost snabdevanja i unutrašnje energetske tržište

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Izveštaj SE za kosovu - 2019 navodi da Kosova ima nivo pripreme u oblasti energije. Preporučuje se posebno da počinje primenu *acquis* o sigurnosti snabdevanja sa energijom, da se priprema za isključenje termocentrala Kosova A i unapređenje životne sredine Kosovo B kao i da obezbedi uvođenje novih proizvodnih kapaciteta. Dalje navodi se da sigurnost snabdevanja sa električnom energijom nastavlja da se povreda zbog prepreka koje postavlja Operator Sistema Srbije (EMS) u sprovođenju ugovora o uključivanju između Evropske mreže OST-a (ENTSO-E) i KOSST, nova linija dalekovoda OHL 400kV sa Albanijom i dalje je van funkcije. Međutim, nedostatak političkog rešavanja spora je takođe rezultirao energetskim odstupanjima koji potiču sa Kosova i Srbije, što je rezultirao odstupanjima frekvencija na široj sinhronoj područja kontinenta Evrope u zimi 2017/2018 godine. Takođe navodi da nema progressa u približavanju zakonodavstva u oblasti obaveznih rezervi nafte sa *acquis*. Trenutno, se procenjuje da će zalihe nafte ostati samo za četiri dana.

Što se tiče *unutrašnjeg tržišta energije*, što se tiče projekata novog termocentrala „Kosova e Re“ sa ugljem, izbor izvođača radova je u procesu. Nakon povlačenja Svetske Banke od delimične garancije kredita, izvori o finansiranju procenjenog projekta na preko 1 milijardu evra ostaje da se reguliše. Ovo može imati veliki uticaj na javne finansije, tarife i životnu sredinu i to treba pažljivo proceniti. Ugovorni okvir za izgradnju nove elektrane, koja uključuje određivanje jednog kupca proizvedene električne energije, može negativno uticati na otvaranje tržišta. Nedostatak regionalnog integrisanja i stari nesporazum između operatera sistema transmisije Kosove i Srbije ograničava delokrug za razvoj konkurencije. Hitno treba preduzeti mere za zaštitu životne sredine u termocentralu Kosova B za smanjenje nivoa emisije gasova u vazduh i pridržavanje ograničenja emisija. Energetska Korporacija Kosova (KEK) treba da utvrdi raspored svih radova u okviru planirane pomoći EU za obnovu Kosovo B sa ciljem usklađivanja sa odredbama Direktive o velikim postrojenjima za sagorevanje koja se odnose na emisiju prašine i azot oksida (NO_x). Takođe bi trebalo da se pripreme za stavljanje izvan pogona neradnih jedinica na Kosovu A, uključujući indentifikaciju lokacije za odlaganje opasnog otpada. Trenutni zakonodavni okvir nije u skladu sa direktivama o velikim postrojenjima za sagorevanje i industrijskim emisijama. Izveštaj pominje da Kosovo postiglo određeni napredak u uklanjanju indirektnih kategorija potrošača, ali tarife za domaćinstva još uvek ne održavaju troškove. S obzirom na očekivane pritiske poskupljenja kao rezultat značajnih investicija potrebnih u sektoru električne energije, Kosovo bi trebalo da razvije program zaštite ranjivih potrošača u skladu sa zahtevima energetske zajednice.

Potrošnja električne energije na severu Kosova, koja se smatra gubitkom u prošlosti i koja je bila pokrivena maloprodajnim tarifama za potrošači koji plaćaju struju sada se tretira kao gubitak za operatora prenosnog sistema. Kapacitet i nezavisnost Regulatornog ureda za energiju oštećeni su političkim uplitanjem. Kao prioritetno pitanje, Kancelarija bi trebalo da poboljša unapređenje funkcionisanja tržišta i konkurencije. Njegova finansijska stabilnost mora se obezbediti u skladu sa važećim zakonom i trećim energetskim paketom.

Na okviru pododbora SSP-a za infrastrukturu, održanom u martu 2020. naglašava se da Kosova mora da uloži hitne napore za otvaranje tržišta električne energije i sprovođenje zahteva trećeg energetskog paketa. Zaključci naglašavaju usklađivanje regulatornog i ugovornog okvira sa zahtevima u uspostavljanje tržišta „Day ahead“ i zajedničkog tržišta sa Albanijom. Takođe prioritet ostaje usvajanje zakona o obaveznim rezervama nafte i zakona o trgovini naftnim proizvodima i obnovljivim gorivima na Kosovu kao i AU o bioliquidima i biogorivima. Energetsku strategiju i akcioni plan treba revidirati i obezbediti njihovu usklađenost sa Nacionalnim integrisanim energetskim i klimatskim planom.

U okviru projekta razgradnje TE Kosova A, zaključak ostaje da se nastavi sa postupkom i da se odluči o lokalitetu koji će biti određen za skladištenje opasnog otpada i da se odobri plan uticaja na životnu

sredinu i plan demontaže kako bi se da donese konačnu odluku o lokaciji. U skladu sa održivom zelenom tranzicijom u Evropi, Kosovo će preduzeti sveobuhvatnu studiju za procenu održivih alternativnih izvora energije.

Imenovanje predsedavajućeg Odbora RUE ostaje izazov. Što se tiče novih kapaciteta, ističe se kao zaključak da Kosovo treba redovno da obaveštava Evropsku komisiju za izradu državne garancije ili bilo kojeg drugog instrumenta državne pomoći i da će EK redovno ažurirati stanje razgovora o pomoći koja država će obezbediti potencijalna ulaganja u moguću izgradnju elektrane *Novo Kosovo*.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Dana 25. oktobra 2005., Republika Kosovo je potpisalo Ugovor o osnivanju energetske zajednice (UEZ) i ovime je postala ugovorna strana u Energetskoj zajednici.

Izrada politika, organiziranje, regulisanje i upravljanje energetske sektorom u Republici Kosovo se vrši kroz paket zakona koji su uopšte u skladu sa *acquis-em* EU-a o oblasti energetike. Dok sektorske institucije uključuju one vladine, regulatorne i energetska preduzeća.

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon br. 05/L-081 o energetici;
- Zakon br. 05/L-085 o električnoj energiji;
- Zakon br. 05/L-084 o energetske regulatoru;
- Zakon br. 05/L-052 o toplotnoj energiji;
- Zakon br. 05/L-082 o prirodnom gasu;
- Zakon br. 06/L-079 o energetske efikasnosti;
- AU br. 03/2019 o energetske sadržaju goriva namenjenih za krajnju upotrebu, odobreno 12. jula 2019. i objavljena u Službenom listu 29. jula 2019.

Ovi normativni akti su transponovali ove akte *acquis-a*:

- Uredbu br. 715/2009/EZ o uslovima pristupa u mrežama prenosa prirodnog gasa - delimično
- Uredbu br. 714/2009/EZ za uslove pristupa u mreži za prekogranične usluge električne energije - delimično;
- Direktivu br. 2009/72/EZ Evropskog parlamenta i saveta o zajedničkim pravilima za domaće tržište električne energije - delimično;
- Direktivu br. 2009/28/EZ u vezi promovisanja korišćenja energije obnovljivim izvorima - delimično;
- Direktivu br. 2009/73/EZ za zajednička pravila za domaće tržište prirodnog gasa - delimično;
- Direktivu br. 2012/27/EU dana 25. oktobar 2012. o energetske efikasnosti, izmeni Direktive 2009/125/SE i 2010/30/EU i ukidanju Direktive 2004/8/SE i 2006/32/EZ- delimično.

Okvir politika u ovu oblast se sastoji od ovih dokumenta:

- Strategija energije Republike Kosovo 2017-2026;
- Strategija grejanja Republike Kosovo 2011-2018.; i
- Program za sprovođenje strategije 2018.-2020.

Institucionalni okvir u ovom oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEI);
- Ministarstvo infrastrukture (MI);
- Ministarstvo za finansije (MF);
- Regulatorni ured za energiju (RUE);

- Energetska Korporacija Kosova (EKK);
- Operator sistema, prenosa i tržišta električne energije Kosova (KOSTT);
- Kompanija distribucije električne energije (KEDS);
- Kompanija za snabdevanje električnom energijom (KESCO); i
- Gradske toplane (Termokos – Priština, Đakovica, Mitrovica i Zvečan).

Interno tržište energije: Odbor Regulatornog ureda za energiju (RUE) na svojoj sednici održanoj 15. februara 2019. doneo je konačnu odluku (kod RUE: V_1107_2019) za sertifikaciju operatora prenosnog sistema (ISO-KOSTT). Ovaj rezultat čini KOSTT korak ispred svog članstva u ENTSO-E.

U vezi sa potpisivanjem sporazuma KOSTT sa ENTSO-E, 20. aprila 2020. Regionalna grupa kontinentalne Evrope (RGCE) uspešno je zaključila glasanje o novom sporazumu o povezivanju između KOSTT i ENTSO-E.

Od sada, KOSTT i Republika Kosovo konačno će napustiti regulatorni blok SMM (Srbija, Crna Gora i Severna Makedonija) i pridružiti se regulatornom bloku Kosovo-Albanija-Albanija-AK.

Nakon uspešnog glasanja u aprilu od strane Regionalne grupe za kontinentalnu Evropu (RGCE), 30. juna 2020., izvršni direktor KOSTT-a potpisao je novi Sporazum o povezivanju između KOSTT-a i ENTSO-E. Sa početkom primene novog Sporazuma o priključenju između KOSTT i ENTSO-E, KOSTT će funkcionisati kao nezavisna regulatorna zona u okviru AK Bloka u okviru sinhronne zone kontinentalne Evrope. Očekuje se da će novi Sporazum o priključenju između KOSTT i ENTSO-E stupiti na snagu na jesen ove godine. Ovo je važan korak koji KOSTT-u približava članstvo u Evropskoj mreži operatora prenosnog sistema-ENTSO-E.

Raspodjela kapaciteta za međusobno povezivanje i upravljanje zagušenjem mreža interkonekcije biće realizovano u strukturi ovog bloka, a više neće biti EMS (Srbija), gde će prihode od ovih aktivnosti prikupiti Blok, odnosno KOSTT. Ovaj dalji razvoj otvara put KOSTT-u da se integriše u regionalno tržište energije, da učestvuje u Albanskoj energetskej berzi (APEKS), kao i na napuštanju u rad 400 kV linije Kosovo-Albanija.

U martu 2019., RUE je izmenio smernice za liberalizaciju tržišta električne energije na Kosovu u cilju produženja regulacije cena snabdevanja, do 31. marta 2020. za klijentima koji se napajaju sa naponom od 35 kV i do 31. marta 2021. za potrošača od 10 kV.

Tehnički gubici prema godišnjem izveštaju RUE za 2019. godinu dostižu vrednost od 12,84%, pri čemu uticaj na visok nivo tih gubitaka imaju starost mreže, dužina vodova, kvalitet i vrsta provodnika i transformatora, punjenje i održavanje opreme. Iako su komercijalni gubici prilično visoki, čine 7,51% ukupne distributivne potražnje, ali tome se mora dodati i neiskorišćena energija na severnom delu Kosova koja čini 5,53% (294 GVh) ukupne potražnje, a time i ukupni gubici netehnički su 13,04%.

Novi kapaciteti za proizvodnju energije

Novi proizvodni kapaciteti iz OIE: Tokom 2019. su postavljene tri hidroelektrane snage 18,7 MW. Dok je u okviru solarne energije, jedan fotonaponski generator radi sa kapacitetom od 0,4 MW, a drugi snage 3 MW od 06.11.2018. U radu je proizvodnja električne energije iz vetroturbina na vetroelektrani „KITKA“, Polička, SO Kamenica sa kapacitetom od 32,4 MW od 11.10.2018.

Ukupno 21 generatora od OIE već rade, sa ukupnim instaliranim kapacitetom 104.83 MW: 13 HE (61.1 MW); 6 PV-Solarne sa (10MW) i dva (2) vetro-generatora sa (33.73 MW). Za rešavanje dugoročnog problema sigurnosti snabdevanja energijom, Energetska strategija 2017-2026. Predviđa kapacitet od 1436

MW do 2025., od čega se 450 MW dobiva iz obnovljivih izvora. Očekuje se da će ovaj kapacitet generirati oko 7703 KWh godišnje, a 924 KWh ili 12,1% njih dolazi iz obnovljivih izvora.

Razvoj prirodnog gasa na Kosovu: trenutno ne postoji fizička infrastruktura i tržište prirodnog gasa, ali s ciljem otvaranja perspektive i razvoja sektora prirodnog gasa, kao i ispunjavanja obaveza iz Ugovora o Energetskoj zajednici, Kosovo ima usvojenog Zakona br. 05/L-82 o prirodnom gasu koji se bavi elementima i zahtevima trećeg paketa zakonodavstva EU koji se odnosi na prirodni gas (Direktiva br. 2009/73/ES i Uredba Br. 715/2009/ES.). Pored primarnog zakonodavstva, AU (MER) br. 08.2017 o sigurnosti snabdevanja prirodnim gasom.

Diversifikacija izvora energije i povećanje sigurnosti snabdevanja energijom je još jedan strateški cilj za Kosovo. Pozivajući se na Energetsku strategiju Republike Kosovo 2017-2026, dokument koji vodi politike energetskog sektora, u okviru svojih ciljeva takođe se bavio komponentom razvoja infrastrukture prirodnog gasa. S tim u vezi, razvoj sektora prirodnog gasa na Kosovu, kroz njegovu povezanost sa projektima gasne infrastrukture u regionu, smatra se stvarnom mogućnošću za buduće snabdevanje prirodnim gasom. Povezivanje sa regionalnim linijama snabdevanja je ključna opcija za Kosovo da diversifikuje izvore energije u cilju povećanja sigurnosti snabdevanja.

Podrška donatora

Institucije Kosova su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa obuhvaćenim sledećim projektima:

Trenutni i planirani projekti IPA

Podrška donatora uglavnom je koncentrisana na projekat koji se odnosi na postupak razgradnje postrojenja oko TE „Kosovo A“ koji nemaju uticaja na rad TE „Kosovo A“, projekat obnove toplanu Đakovice i proširenje mreže „TE“ . Termokos“, kao i projekat obnove dela životne sredine TE Kosova B

U okviru IPA 2014 sve aktivnosti u vezi sa procesom razgradnje sprovode se u skladu sa odlukom Vlade Republike Kosovo br. 04/156 o puštanju u pogon i uklanjanju azota, gasifikacije, grejanja i ostalim pratećim objektima koji ne ometaju normalan rad aktivne jedinica TE Kosova A.

Prva faza projekta uključuje izradu Studije procene uticaja na životnu sredinu i društveni uticaj (PUZSD); Plan upravljanja otpadom; Detaljan plan demontaže; Plan prilagođavanja terena; i tenderski dosije. Ova faza projekta je započela u junu 2018., a planira se da bude okončana do kraja 2020. Projekat košta 1,5 miliona evra.

Druga faza uključuje fizičko demontiranje objekata azota, gasifikaciju, grejanje i ostale prateće objekte koji ne ometaju normalan rad aktivnih jedinica TE Kosova A i raščišćavanje terena. Ova aktivnost počela će nakon prve faze implementacije i očekuje se da bude podržana u okviru IPA programa, a prema preliminarnom planiranju troškovi implementacije su oko 30 miliona evra.

U programiranju IPA 2018. za TE „Kosovo B“ podržan je projekat ugradnje elektrostatičkih taložnika (ESP), smanjenje emisije prašine (čestica) i smanjenje azotnih oksida (NOx), Instalacija elektrostatičkih taložnika i opreme za NOKS u jedinici TE Kosova B1, nakon situacije koju je stvorio COVID 19, odgođena je za 2021. a jedinica B2 za 2022. Cena projekta je 76 miliona evra.

Štaviše, nakon podnošenja akcionog dokumenta o projektu udvostručenja proizvodnih kapaciteta i proširenja mreže, Kancelarija EU je izrazila spremnost da finansira 13 miliona evra u okviru IPA 2020, dok Evropska investiciona banka ima volju da daje kredit od 12 miliona evra da bi udvostručili proizvodne kapacitete. Pored toga, JP „Termokos“ AD za projekat udvostručenja proizvodnih kapaciteta i proširenja mreže u okviru IPA 2020 obećava da će sufinansirati projekat (ukupno 2,5 miliona evra) od 2021-2025., sa 500,000 evra godišnje.

JP „Gradsko grejanje“ AD Đakova je korisnik sredstava dodeljenih u okviru programa IPA II 2015 za izgradnju postrojenja za grejanje na biomasu kogeneracijskom tehnologijom. Ugovor o dizajniranju i izgradnji potpisan je s austrijskom kompanijom URBAS u iznosu od 13.978.180,63 evra, dok je za nadzor radova potpisan ugovor sa kompanijom EGIS International u iznosu od 8500 evra. Prema dinamičkom planu radova, očekuje se da će najveći deo projekta biti završen tokom 2020. i početka 2021., uz potpunu operacionalizaciju postrojenja za grejanje na biomasu kogeneracijskom tehnologijom - CHP.

Studija izvodljivosti za gasovod Albanija-Kosovo (projekat ALKOGAP) provedena je putem platforme WBIF. Glavni cilj ove studije bila je inicijalna procena izvodljivosti za izgradnju gasovoda ALKOGAP - kao gasovoda za prirodni gas iz Kaspijskog regiona preko regionalnog gasovoda TAP/IAP, koji će u prvoj fazi povezati Albaniju i Kosovo i potencijalno ubuduće da se nastavi u drugim zemljama u regionu.

Studija pred-izvodljivosti dala je sledeće preporuke za druge faze, pripremu Master plana gasa za deo Kosova i realizaciju zajedničke studije izvodljivosti za gasovod Albanija-Kosovo.

Na osnovu preporuka ove studije, bivši MER (sad MEA) je, u saradnji sa relevantnim institucijama početkom 2019. putem WBIF platforme aplicirao za finansijsku podršku u vidu grantova za pripremu Master plana za prirodni gas na Kosovu. Upravni odbor za investicioni okvir za zapadni Balkan (WBIF) u junu 2019. u Berlinu je, kako se izveštava, odobrio grant u iznosu od 1,5 miliona evra za pripremu Master plana za prirodni gas Kosova, koji bi trebalo da bude sproveden u periodu 2020. - 2021.

U okviru regionalne saradnje, ministar za ekonomski razvoj Republike Kosovo i ministar ekonomije Severne Makedonije, u februaru 2019. potpisali su Memorandum o razumevanju kojim se očekuje dodatno intenziviranje saradnje dve zemlje definisanjem prioriternih oblasti za saradnju. sa energetskim sektorom. U cilju implementacije ovog sporazuma, u prvom delu 2019. putem WBIF podnesena je zajednička prijava sa strankom Severna Makedonija, poslednja u ulozi promotora projekta, za finansijsku podršku u vidu grantova za sprovođenje studije. izvodljivosti za gasovod Severna Makedonija-Kosovo. Prema izveštajima, Upravni odbor WBIF odobrio je grant u iznosu od 653,250,00 evra.

Takođe, na osnovu inicijative Millennium Challenge Corporation (MCC), konsultanti koje angažuje MCC sprovode studiju izvodljivosti za gasifikaciju Kosova. Nacrt obima posla je završen i odobreni su zadaci konsultanata koje angažuje MKC. Prema najavama MCC-a, preliminarni rezultati se očekuju da budu spremni u drugoj polovini 2020., koji će poslužiti kao podrška za pripremu Master plana za prirodni gas za Kosovo i Studije izvodljivosti za međusobno povezivanje Severna Makedonija – Kosovo.

GIZ je putem tehničke pomoći tokom 2020. angažovao regionalne i lokalne stručnjake koji će pomoći Radnoj grupi za izradu Nacionalnog plana za energiju i klimu 2021.-2030.

Prioritetni i srednjoročni ciljevi

Da bi se ispunile obaveze koje proizilaze iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja u EU u oblastima u okviru poglavlja 15, fokus na period 2021.-2024. će biti na ovim srednjoročnim prioritetima:

- Revizija Energetske strategije za 10-godišnji period i Programa za sprovođenje energetske strategije;
- Usvajanje Nacionalnog Plana za Energiju i Klimu 2021.-2030.;
- Stvaranje zajedničkog tržišta električne energije sa Albanijom;
- Članstvo KOSTT-a u ENTSO-E;
- Aktivnosti procesa dekomisije objekata za gasifikaciju, azota, toplote i drugih pratećih objekata koji ne ometaju normalan rad aktivnih jedinica TE Kosovo "A"; i

- Članstvo RUE-a u ACER (Agenciju za saradnju energetske regulatora).

Energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije

Zahtevi SSP-a

Prema članu 114. SSP-a Republika Kosovo treba da približi i sprovede *acquis* EU-a o energetskej efikasnosti, obnovljivim izvorima energije kao i uticaja životne sredine od energetske aktivnosti, stimulišući na ovaj način štednju energije, energetske efikasnost, korišćenje energije od obnovljivih izvora, smanjenje uticaja emisija na životnu sredinu i istraživanje i razvoj u ovim oblastima.

Zahtevi od ostalih mehanizama za pristupanje u EU

Identifikovani izazovi u izveštaju EK o Kosovu – 2019 uključuju donošenje podzakonskih akata o Zakonu o energetskej efikasnosti zgrada i razvoj službi za energetske revizije i energetske revizore. Dok je zakonodavstvo delimično usklađeno sa *acquis*, tržište električne energije mora se rekonstruirati kako bise omogućila integracija proizvodnje izvora obnovljive energije. Treba da se predstavlja šema zasnovana na tržištu za podršku nezavisnim generatorima. Nije postignut napredak u ispunjavanju kriterijuma za upotrebu biogoriva u transportu i još nema uredbu o minimalnim kriterijumima za obnovljivu energiju u zgradama. Kosovo mora da obezbedi funkcionalnost Fonda za energetske efikasnost. Ulaganja u energetske efikasnost urađena su u javne zgrade, ali podsticaji za privatni sektor i domaćinstva zaostaju. Izveštaj napominje da je Kosovo do 2018. postiglo samo polovinu ulica od 9% energetske efikasnosti. Dalje se navodi da Kosovska Agencija za Energetske Efikasnost ima nedostatak osoblja i ima veoma ograničene kapacitete za praćenje sprovođenja politike energetske efikasnosti. Kosovo mora da funkcionalizuje platformu za praćenje i verifikaciju uštede energije.

Izazovi koji proizilaze sa sastanka Pododbora SSP „Infrastruktura“ 2020, uključuju funkcionisanje Fonda za energetske efikasnost i planiranje dopune Fonda i eventualno produženje poslovanja za EE u stambenim zgradama. Da se odobrava i primenjuje sekundarno zakonodavstvo koje proizilazi iz zakona o energetske performansama zgrada za prenos Direktive 2010/31. Takođe naglašava odobravanje nacionalnog plana energetske efikasnosti za 2019. Drugi izazov je odobravanje podsticaja za energetske efikasnost privatnog sektora i domaćinstava i funkcionisanje „one stop shop“ za OIE.

Jedan od zaključaka ostaje usvajanje Nacionalnog akcionog plana za obnovljivu energiju utvrđivati politike i mere za postizanje 25% cilja obnovljive energije uz najnižu cenu. Postojeća pravila o državnoj pomoći za proizvođače obnovljivih izvora energije koja se moraju pridržavati zakonodavstva o državnoj pomoći moraju biti izmenjena za uključivanje konkurentnosti. Pored toga, u sektoru OIE je da Kosovo ohrabruje da pravilno proceni predložene hidroenergetske projekte, uključujući sprovođenje procene uticaja na životnu sredinu. Primena sistema izdavanja, prenosa i otkazivanja garancija o poreklu za BRE sertifikate. Kao i primena kriterijuma održivosti za biogoriva i biogoriva.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od ovih normativnih glavnih relevantnih akata:

- Zakon o energetskej efikasnosti;
- Zakon 05/L-101 o energetskej efikasnosti zgrada;
- Uredba za inspekciju sistema grejanja i klimatizacije;
- Uredba o minimalnoj metodologiji obračuna za efikasnost energije;
- Uredba o sertifikatu efikasnosti energije zgrada;
- Uredba (VRK) br. 05/2018 po one stop shop za obnovljive izvorne energije;
- A.U. br. 05/2017 o ciljevima za energiju iz obnovljivih izvora;

- A.U. br. 06/2017 o korišćenju u podržavanju proizvodnje energije iz obnovljivih izvora;
- Uredba br. 05/2020 o sistemu dobavljača energetske usluge i minimalnim kriterijumima za energetske revizije.

Ovi akti su transponovali ove akte *acquis*-a:

- Direktivu 2012/27/EZ o energetske efikasnosti - delimično;
- Direktivu 2009/28/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 23. aprila 2009. o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora; i
- Direktivu 2010/30/EU za pokazatelje kroz etiketiranje i standardne informacije proizvoda o potrošnji energije i drugim izvorima proizvoda vezanih za energiju - delimično.

Okvir politika u ovoj oblasti se sastoji od ovih dokumenata:

- Treći nacionalni plan za EE 2017-2019;
- Nacionalni akcioni plan za OIE 2011-2020.;
- Akcioni plan Kosova za energetske efikasnost (APKEE) 2010-2018.;
- Opštinski planovi za energetske efikasnost.

U okviru primene Zakona o energetske efikasnosti tokom 2019. pripremljeno je 13 podzakonskih akata proizašlih iz ovog zakona, za koje se očekuje da će biti usvojeni do kraja 2020. Napravljen je četvrti akcioni plan za energetske efikasnost 2019-2021. očekuje se da bude odobren krajem 2020. 04/06/2020, Uredba br. 05/2020. o sistemu provajdera energetske usluge i minimalni kriterijumi za energetske revizije.

Institucionalni okvir u ovu oblast sačinje sledeće institucije: Kosovska agencija za energetske efikasnost (KAEE), MEA, Kosovski fond za energetske efikasnost, MI, KOSTT, RUE, i KEK.

Kosovski fond za energetske efikasnost (KEEF) osnovan je u januaru 2019. Ovaj fond je osnovan kao rezultat usvajanja Zakona o energetske efikasnosti u novembru 2018. U vezi sa funkcionisanjem fonda trenutno, četiri službenika su zaposleni. Svi propisi i zakonski aspekti koji regulišu ovu novu instituciju su kompletirani. Što se tiče budžeta, za ovaj fond Vlada Kosova je izdvojila 1 milion evra, dok su Svetska banka i EU obećali 10 miliona evra.

Do sada preduzeti koraci u pogledu funkcionisanja One Stop Shop za OIE: usvojena je Uredba 05/2018, za One Stop Shop za OIE; formirana je među-institucionalna koordinaciona komisija; Izrađen je Proceduralni priručnik koji se bavi izdavanjem dozvola od strane relevantnih institucija za potencijalne investitore u oblasti OIE; Proceduralni Priručnik objavljen je na ueb-stranici MER.

Podrška donatora i od međunarodnih finansijskih institucija

Što se tiče projekata Svetske banke o finansiranju mera energetske efikasnosti u zgradama centralnih institucija, kao i promociji energije iz obnovljivih izvora putem povoljnog zajma u iznosu od 31 milion USD. Obnova 30 zgrada petog paketa očekuje se da bude završena u 3. kvartalu 2020. Pokretanje tendera za obnovu zgrada za 6. paket očekuje se da bude završen u 4. kvartalu 2021., dok završetak obnove planiran je na kraju 2021.

U vezi sa projektom koji finansiraju KfW i WBIF, potpisan je ugovor sa kompanijom koja će uraditi Dizajn i energetske revizije objekata (mere realizovane u 15 javnih zgrada u opštinama Priština, Gjilan, Đakovica i Uroševac). Implementacija mera EE u 52 javne zgrade za 2020. (27 finansira ih BRK, a 25 zgrada Svetska banka). Od ovog iznosa, BRK je 4.9500 evra, dok su pozajmili 6 miliona evra, a donatori 3.8330 evra. U 2020. realizacija četiri nova projekta HCV instalirane snage 14,6 MW po ceni od 17,52

miliona evra i realizacija tri projekta vetroenergetske snage 105 MW i troškova od 147 miliona evra privatne investicije.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Da bi se ispunila obaveze SSP-a i drugi dokumenti i mehanizmi pristupanja EU u oblastima obuhvaćenim poglavljem 15, težište u periodu 2021.-2024. biće na ovim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

- Sprovođenje mera energetske efikasnosti domaćinstava kroz projekat „Pouzdana energetska pejzaža“ (RELP) u 1.200 domova i 10 višespratnica i postavljanje brojila za merenje potrošnje toplotne energije i termostatskih ventila za oko 4.500 domaćinstava u Prištini;
- Grantovi za mere efikasnosti za ženska preduzeća u okviru projekta “Reliable Energy Landscape”;
- Primena mera energetske efikasnosti u domaćinstvu i poslovnom sektoru;
- Izrada i odobravanje koncepta dokumenta o obnovljivim izvorima energije;
- Sprovesti plan kapitalnih investicija za jačanje, proširenje mreža i projekata srednjeg napona za smanjenje tehničkih i komercijalnih gubitaka;
- Završetak studije fizibiliteta i analize troškova i koristi za izgradnju centralnog grejanja;

Zaštita od zračenja i nuklearna bezbednost

Zahtevi SSP-a

Jedna od obaveza Kosova koja proističe iz okvira SSP-a, konkretno u članu 114., je i usklađivanje zakonodavstva u oblasti bezbednosti i zaštite od jonizujućeg zračenja. Pored toga, sve odredbe u oblasti generisanja nuklearnog zračenja, nuklearne bezbednost su zasnovane u Ugovoru EURATOM (Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju, 1957) koji osigurava da članice Evropske zajednice treba da uspostave i obezbede jedinstvene bezbednosne standarde iz nuklearne bezbednosti za zaštitu stanovništva i zdravlje radnika.

Zahtevi i drugi mehanizmi prispajanja u EU

Izveštaj EK o Kosovu 2019. u oblasti zaštite od zračenja i nuklearne sigurnosti, naglašava da je Kosovo postiglo napredak u oblasti zaštite od zračenja i nuklearne sigurnosti, posebno usvajanjem novog zakona o zaštiti od zračenja i nuklearnoj sigurnosti.

Međutim, potrebno je uložiti dalje napore za potpuno usklađivanje pravnog i regulatornog okvira. Kapacitet za licenciranje i inspekciju Agencije za zaštitu od zračenja i nuklearne sigurnosti i dalje je slab i njegovo finansiranje nije dovoljno za sprovođenje njegovog mandata. Nije bilo razvoja u praćenju zračenja (npr. Osiromašenog uranijuma) i nema kontrole radioaktivnog otpada, niti radiološkog plana za vanredne situacije. Rešenje za trajno odlaganje radioaktivnog otpada još uvek nije pronađeno. Što se tiče međunarodne saradnje u ovoj oblasti, Kosovo je potpisala memorandume o razumevanju sa Sjedinjenim Državama, Albanijom i Severnom Makedonijom. Kosovo nije strana Konvencije za nuklearnu sigurnost ili Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja trošenim gorivima i za sigurnost upravljanja radioaktivnog otpada.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

- Zakon br. 06/L-029 o zaštiti od zračenja i nuklearnoj bezbednosti;
- Uredba br. 18/2018. o izvorima i delatnostima jonizujućeg zračenja;
- Uredba o autorizaciji.

Oni normativni akti su transponovali ove akte *acquis*-a:

- Direktiva br. 2013/59/EURATOM o osnovnim standardima bezbednosti – potpuno;
- Direktiva br. 2011/70/EURATOM za opšte i bezbedno upravljanje potrošenog goriva i radioaktivnim otpadom – delimično;
- Direktiva br. 2013/51/EURATOM za radioaktivne supstance u vodi namenjenoj za ljudsku potrošnju – delimično;
- Direktiva br. 2006/117/EURATOM o praćenju i kontroli transporta radioaktivnog otpada i potrošenog goriva – delimično; i
- Direktiva br. 2014/87/EURATOM o nuklearnoj bezbednosti nuklearnih postrojenja – delimično.

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Kosovske agencije za zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost (KAZZNB);
- Ministarstvo odbrane (MO);
- Ministarstvo infrastrukture (MIA);
- Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA);
- Ministarstvo zdravstva (MZ);
- Ministarstvo za finansije (MF).

U okviru odobrenja primarnog i sekundarnog zakonodavstva tokom 2018. je usvojen Zakon o zaštiti od zračenja i nuklearnoj bezbednosti i dve uredbe. U 2019. i prvom delu 2020. KAZZNB izradio i usvojio tri uredbe.

Što se tiče primene zakonodavstva u oblasti zaštite od zračenja i nuklearne bezbednost, tokom 2019. poduzete su sledeće aktivnosti: obavljeno je 66 inspekcija a u smislu postupka autorizacije (registracije, licenciranja) prakse i dozvola jonizujućeg zračenja. za uvoz i transport radioaktivnih izvora, Agencija je izdala: 48 dozvola, 2 registracije i 53 dozvole za uvoz-transport radioaktivnih izvora. Takođe, Agencija je priznala stručnjake iz medicinske fizike (6) i stručnjake za zaštitu od zračenja (10), kao i izdala 23 ovlašćenja stručnjacima za zaštitu od zračenja.

Za praćenje zračenja (na primer za potencijalne lokacije sa osiromašenim uranijumom), Agencija putem Sporazuma o saradnji između AKZRZNB i Instituta za radioelemente IRE-ELiT vrši radiološki monitoring vode i tla na teritoriji Kosova, sa posebnim akcentom na potencijalne lokacije sa osiromašeni uranijumom). Do 2019. prikupljeno je i analizirano 84 uzorka vode i 13 uzoraka tla.

Što se tiče kontrole radioaktivnog otpada, KAZZNB na osnovu godišnjeg plana inspekcije radioaktivnog otpada, sprovodi redovne inspekcije radioaktivnog otpada zajedno sa KFOR-om na teritoriji Kosova.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje su proistekle iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU-u u oblastima u okviru poglavlja 15, fokus u periodu 2021.-2024. će na ovim srednjoročnim prioritetima:

- Ratifikacija Ugovora o zabrani nuklearnih ispitivanja;
- Potpisivanje Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (CPPNM 2005);
- Potpisivanje Konvencije o ranom upozoravanju nuklearnih nesreća;
- Potpisivanje Konvencije za pomoć u slučaju nuklearne nesreće ili radiološke hitnosti;
- Potpisivanje Međunarodne konvencije o zabrani akata nuklearnog terorizma;
- Potpisivanje Sporazuma o zaštiti i dodatnog protokola;
- Potpisivanje Kodeksa ponašanja o bezbednosti i pružanju radioaktivnih resursa i pratećih smernica za uvoz i izvoz.

3.16. 16. poglavlje *acquis-a*: Oporezivanje

Acquis u oblasti oporezivanja sastoji se u usklađenom zakonodavstvu o oblasti posrednih poreza (znači porez na dodatnu vrednost) i akcize. *acquis* specificuje delokrug, definicije i principe PDV-a. Zakonodavstvo o PDV-u pruža jednak poreski tretman za domaće i strane transakcije (uvoz). PDV se takođe bazira na principu neutralnosti gde primenjivani porez je proporcionalan sa cenom bez obzira na srednji broj transakcija.

Akciza za proizvode cigareta, alkoholnih pića i energetskih proizvoda takođe podležu zakonima EU-a. Zakonodavstvo EU uspostavlja strukturu akcize koja treba naplatiti kao i sistem minimalnih tarifa za svaku grupu proizvoda. Robe podležu akcizi ako se proizvode unutar EU-a ili se uvoze iz trećih zemalja. U svakom slučaju, akciza se isplaćuje samo u zemlji članici u kome se roba pušta u promet/potrošnji (sa nekim izuzecima) i sa tarifama akcize te zemlje članice. Zakonodavstvo EU utvrđuje provizije za proizvodnju, zadržavanje, kretanje i praćenje proizvodima sa akcizom.

Što se tiče **neposrednih poreza** (direktnih poreza), *acquis* pokriva nekoliko aspekata poreza na dohodak od individualnih štednji i poreza korporacija. Cilja je u eliminisanju nepravilnosti u među graničnim privrednim aktivnostima između kompanija zemalja članica. Štaviše, zemlje članice su angažovane u skladu sa principima Kodeksa ponašanja za porez preduzeća, koja ima za cilj ukidanje štetnih poreskih mera.

Administrativna saradnja i uzajamna pomoć između zemalja članica ima za cilj da obezbedi normalno funkcionisanje domaćeg tržišta u vezi poreza i obezbeđuje sredstva za sprečavanje utaje poreza unutar zajednice. Zemlje članice moraju osigurati da postoje dovoljni kapaciteti za sprovođenje i osnaživanje, uključujući veze sa kompjuterizovanim sistemima odnosnih poreza EU-a. U okviru **operativnog kapaciteta i kompjuterizacije**, *acquis* za PDV pokriva sistem razmene informacija koja dozvoljava direktnu elektronsku razmenu podataka između administracija zemalja članica. Slični IT sistemi zahtevaju se i u oblasti akciza i direktnih oporezivanja za razmenu informacija između zemalja članica. Štaviše specifičan sistem IT-a (VoeS) zahteva uspostavljanje razmene informacija između zemalja članica u vezi sa posebnom šemom za e-usluge koja se pružaju od ne-rezidentnih trgovaca EU za građane EU-a.

Zahtevi SSP-a

Oblast oporezivanja je jedna od najvažnijih oblasti spomenutih u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP, član 39., član 40., član 70. i član 105.). Član 39. pokriva sprečavanje fiskalne diskriminacije dok član 40. pokriva tarife fiskalne prirode. Član 105. pokriva razvoj Kosova u oblast poreza i mere preko kojih se namerava reformisanje fiskalnog sistema na Kosovu. Osim ovoga ovaj član pokriva i restrukturiranje poreske administracije sa ciljem obezbeđenja efikasnosti u naplati poreza i protiv fiskalne prevare.

Takođe ovde se uzimaju u obzir i prioritetne oblasti koja su povezane sa *acquis-em* EU-a, konkretno borba protiv štetne konkurencije poreza. Zakonodavstvo *acquis-a* EU-a o poreskoj oblasti, konkretno borba protiv štetne konkurencije poreza bazira se na Kodeks ponašanja o porezu preduzeća, usvojenog od strane Odbora i predstavnika vlada zemalja članica.

S ciljem olakšanja sprovođenja mera za sprečavanje poreske prevare i poreskog izbegavanja, saradnja će nastojati promovisanju principa dobrog upravljanja u poreskim pitanjima, transparentnost, razmenu informacija i poštene konkurencije poreza na Kosovu.

Što se tiče osnivanja kompanija EU-a na Kosovu, Kosovo će olakšati podizanje aktivnosti na njenu teritoriju od strane kompanija EU-a. Sa ciljem olakšanja procesa osnivanja kompanija, Kosovo će pružiti podjednaki tretman kao za svoje kompanije tako i za kompanije treće zemlje.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

Na osnovu *Izveštaja EK o Kosovu - 2019.* o pitanjima vezanim za porez, Kosovo treba da nastavi sa jačanjem mera preduzetih za borbu protiv neformalne ekonomije, fiskalne evazije i smanji preostale nerešene žalbe protiv Poreske administracije u fiskalnoj diviziji Osnovnog suda u Prištini. Kosovo posebno treba da sistematski sprovodi svoju strategiju za borbu protiv neformalne ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala (2019-2023) i svoj akcioni plan. U izveštaju se takođe zahteva da povuče odluku o akcizama na cigarete kako bi se uskladilo zakonodavstvo u skladu sa SSP-om. Kapaciteti poreske administracije trebaju biti dodatno ojačani.

Zaključci Pododbora iz 2020. zahtevaju usvajanje Zakona o poreskoj upravi i postupci i zakona u oblasti poreza (Porez na dodatu vrednost, Porez na prihod korporacija i Porez na dohodak), kako bi se uskladili sa zakonodavstvom i praksom EU-a. Zaključci naglašavaju potrebu poboljšanja registra poreznih obveznika poboljšavanjem statističkih podataka prema industrijskim kodovima. Usvojiti plan revizije za 2020. Vlasti koje će ojačati pristup odabiru slučajeva za poresku reviziju zasnovan na proceni rizika usklađenosti. Vlasti povećavaju procenat naplate duga kao deo ukupnog iznosa potraživanja. Takođe, kao zaključak je usklađivanje poreskog sistema Kosova sa minimalnim standardima inkluzivnog okvira BEPS/OECD.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Što se tiče napretka u oblasti poreskog zakonodavstva i planova tokom 2020., situacija je sledeća:

- Nacrt zakona o porezu na dohodak korporacija - ovaj Nacrt zakona je prošao sve faze preliminarnih i javnih konsultacija, uključujući komentare zainteresovanih strana. Ovaj Nacrt zakona, zajedno sa pratećim dokumentima, usvojila je Vlada i Skupština. Zakon o porezu na dohodak korporacija stupio je na snagu u avgustu 2019 godine. Glavno pitanje ovog predloga zakona je uspostavljanje sistema poreza na dohodak korporacija na teritoriji Republike Kosovo.
- Nacrt zakona o porezu na lični dohodak - planirano je da ga usvoji vlada tokom 2020.
- Nacrt zakona o porezu na dodatu vrednost - planirano da ga usvoji vlada do 2020. Glavno pitanje u ovom zakonu je stvaranje sistema koji uključuje primenu opštih poreza na potrošnju robe i usluga. Što se tiče zakonodavstva EU-a, Nacrt zakona je delimično usklađen sa direktivama EU-a.
- Nacrt zakona o poreskoj administraciji i postupcima - planirano da se usvoji u Vladu tokom 2020.

Zakon o radu igara na sreću poništen je jer je vlada donela odluku o zabrani igara na sreću na Kosovu. Ovo je uključeno u Zakon i odobren od strane Skupštine.

Što se tiče poreskih promena, usvojeno je AU o izmeni /dopuni spiska proizvoda koji se oporezuju po stopi od 8% poreza na dodatu vrednost, tako da Kosovo sada primenjuje standardnu stopu od 18% i smanjenu stopu od 8% u skladu sa pravilima o normama utvrđenim u Direktivi EU-a o zajedničkom sistemu PDV-a.

Ove izmene i dopune poreskih zakona su izvršene kako bi se osiguralo dalje usklađivanje sa Direktivama EU-a, posebno sa Direktivom o PDV-u i sa nedavnim razvojem u vezi sa međunarodnim praksama u oblasti direktnog oporezivanja, kao što je Stalna jedinica, Transfer cena, oporezivanje preduzeća u finansijskom i osiguravajućem sektoru, kao i usklađivanje zakona sa različitim zahtevima u oblasti fiskalne politike države.

Okvir politika

U oblasti oporezivanja usvojeno je i sprovode se nekoliko dokumenata od strateškog karaktera.

- Strateški plan PAK-a za period 2015-2020 kao najviši dokument u hijerarhiji dokumenata PAK-a; U ovom strateškom planu, PAK je predstavio vrednosti, prioritete i ciljeve za period 2015-2020 god. U određivanju ovih prioriteta, PAK se oslanjao na izazove koji proizilaze iz izveštaja Evropske komisije, Izveštaj o napretku za deo IT u izveštajima DG-TAXUD. Pored toga, prioritete su utvrđeni i na osnovu izveštaja drugih međunarodnih institucija kao što su MMF i Svetska banka. Usvojen je srednjoročni plan reforme PAK-a za 2019.-2021., koji ima 27 reformskih aktivnosti.
- PAK je u procesu finalizacije novog Strateškog plana za 2020.-2025., koji predstavlja 3 cilja, smanjujući poreski jaz; smanjenje poreskih dugovanja i razvoj organizacije u skladu sa najboljim evropskim standardima. Izrađena je nova Strategija usaglašenosti PAK-a za period 2020.-2023. Ova strategija će PAK usmeravati kapacitete za ispunjenje ka smanjenju poreskog jaza, što predstavlja razliku između mogućih prihoda i prikupljenih prihoda.

Godišnji plan rada PAK-a za 2020. godinu usvojio je viši menadžment PAK-a u februaru 2020., a pripremljen je na osnovu posebnih ciljeva postavljenih za dotične organizacione jedinice na osnovu Strateškog plana PAK-a za 2015 -2020., i na osnovu Srednjoročnog plana reformi 2019-2021. god.

- Ciljevi utvrđeni u Godišnjem planu rada za 2020. godinu pomoći će PAK-u u sprovođenju određenih aktivnosti i postizanju opštih ciljeva Strateškog plana, Strategije izvršavanja i Srednjoročnog plana reformi 2019-2021. Zbog situacije koju je stvorio Covid-19, PAK je procenio da godišnji plan odobren početkom 2020. treba preispitati da bi se fokusirao kapacitet na rizike razvijene situacijom koju je stvorio Covid-19, ali i na primenu odluke Vlade Republike Kosova o ekonomskom oporavku.
- Ostvarivanje prihoda uglavnom je orijentisano na dobrovoljno izvršavanje obaveza, pružanje informacija o izvršavanju poreskih obaveza. Takođe, pripremljeni su postupci koji omogućavaju poreskim obveznicima da ispunjavaju poreske obaveze po što nižim troškovima. Realizacija plana prihoda za ovaj period zastala je kao rezultat pandemije, uticaj ove situacije na poreske prihode za period januar-maj 2020. je 42,3 miliona evra, što je učinilo da se plan prihoda za gore navedeni period primijeni u mera 87,6%. Efekti pandemije osetiće se u narednim periodima kao rezultat pada kupovne moći, pada javnih investicija za više od 30% i takođe naglog pada prihoda od migranata.

Strateški prioritete su sledeći: povećanje sposobnosti/veština osoblja, poboljšanje ključnih poreskih procesa PAK-a, smanjenje nivoa sive ekonomije, obnova informacijske tehnologije kako bi se omogućio efikasniji rad unutar PAK-u i poboljšane usluge za poreske obveznike, obezbeđivanje efikasne organizacione strukture, podržane jakim mehanizmima upravljanja i jasnom odgovornošću.

Institucije će se angažovati za sprovođenje preporuka Evropske komisije iz Izveštaja o napretku o pitanjima vezanim za oporezivanju. U tom kontekstu, Kosovo treba da nastavi da ojačava preduzete mere u borbi protiv sive ekonomije i utaje poreza i dati prioritet podizanju efikasnosti sprovođenja Strategije za prevenciju i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca i finansiranja terorizma i Akcionog plana. Izazovi identifikovani su obrađena u strateškim dokumentima (Strateški plan PAK-a 2015- 2020.) i u godišnjim operativnim planovima. Takođe, PAK će nastaviti da poboljšaju kapacitete organizacije u cilju borbe protiv korupcije i očvršćuje interne kontrole institucionalnog rada.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir u ovoj oblasti se sastoji od **Poreske administracija Kosova**. PAK je glavna poreska institucija u Republici Kosovo koja funkcioniše u okviru Ministarstva finansije i to je organ koji ima pravo za sprovođenje fiskalnih zakona, administriranje poreza i međunarodnih tarifa. Glavni cilj PAK-a je da pomaže poreskim obveznicima da isplate svoje poreske obaveze u skladu sa

spvodljivim poreskim zakonima i da obezbedi da poreski prihodi idu na račun budžeta države, pružajući poreskim obveznicima jedan efektivan sistem isplata.

Postao je funkcionalan proizvod za elektronsku potvrdu za fizička lica i poslovanja. Osim toga sve poreske deklaracije se vrše na elektronski način preko sistema Electronic Declaration of Incomes (EDI) koji omogućava poreskim obveznicima brzo, prosto i bezbedno deklarisanje. Ovaj sistem pokazuje veoma dobre rezultate. Stvoreni su razni moduli sistema IT koji su olakšali deklaracije od strane poreskih obveznika i upravljanje radnih procesa unutar institucije.

Kroz sistem EDI moguće je pružanje novih usluga i u slučaju pandemije Covid-19, gde su poreski obveznici elektronskim putem podneli zahteve za korišćenje hitnog fiskalnog paketa, kao nadoknadu plata radnika, kompenzaciju plaćanja zakupa, zahtev za doplatu za ugrožene zaposlene - u direktnom kontaktu sa kupcem.

Takođe, putem sistema EDI moguće je proizvesti certifikate za zaposlene (sloboda kretanja) na osnovu šifri (NACE) kojima je dozvoljeno da rade tokom pandemije Covid-19. Takođe, putem elektronskog sistema EDI moguće je podnijeti zahtev za ugovor o plaćanju u ratama neizmirenih dugova. Tokom ovog perioda, putem sistema EDI, bilo je moguće upravljati bankovnim računima poreskog obveznika, koji ima mogućnost da sam upravlja bankovnim računima, ako želi sa kojim bankovnim računom primiti sredstva od PAK-a povodom nadoknade sredstava itd.

Poreska uprava je, radi pružanja najefikasnijih usluga, sistem elektronskih deklaracija učinila potpuno funkcionalnim. U periodu januar-juni 2020., broj deklaracija je 1.173.728, a ukupan broj poreskih obveznika registrovanih u sistemu internetskih deklaracija je 102.639. Štaviše, tokom izveštajnog perioda je 110.129. Štaviše, tokom perioda izveštavanja 43.252 poreske potvrde su preuzete putem interneta.

TAK je, kao moderna institucija orijentisana na pružanje profesionalnih usluga poreskim obveznicima, sprovela različite aktivnosti u cilju informisanja poreskih obveznika. Tokom perioda januar-decembar 2019., PAK je održao 19 seminara, dok je za period januar-6. mart 2020. održao 7 seminara kod poreskih obveznika i pružio 2.077 odgovora poreskim obveznicima za period januar-decembar 2019., dok je za period januar-6. mart 2020. ponudio 349 odgovora. Što se tiče prijave „Proverite poslodavca“, ovo je elektronska usluga koja omogućava svakom građaninu da proveri da li njegov poslodavac plaća doprinose za penzije, kao i porez kako je predviđeno poreskim zakonodavstvom. Što se tiče modula „Upravljanje naknadama“, ovo je elektronska usluga koja je dostupna poreskim obveznicima koji podnesu zahtev za povraćaj troškova, kao što su: porez na dodatu vrednost, porez na lični dohodak i porez na dobit. Putem ove usluge, poreski obveznik može biti informisan u kojoj meri je uspeo da ga pregleda PAK, njegov zahtev za nadoknadu prethodno je poslan.

U oblasti Prenosa cena održana je i završena misija „Poreskog inspektora bez borbera“, misija koja je pomogla u povećanju kapaciteta u odeljenju za prenos cena i poreskim inspektorima da identifikuju, tretiraju i kontrolišu preduzeća koja su dužni da izveštavaju o svojim transakcijama povezanim licima. Takođe, pokrenuta je inicijativa da se kontrolisane transakcije sa povezanim stranama obavljaju u elektronskom obliku. Godišnja obaveštenja koja je podneo poreski obveznik se obrađuju u cilju verifikacije transakcija i u slučaju potrebe u saradnji sa inspektorima odeljenja velikih poreskih obveznika za otvaranje poreskih revizija radi provere tačnosti kontrolisanih transakcija.

Poreska uprava Kosova, internim procedurama, reformisala je postupak pregleda zahteva za povraćajem PDV-a, olakšavajući postupak povrata i skrativši vreme za reviziju na najviše 30 dana. Takođe je potpuno eliminisala potrebu za posebnim zahtevom za povraćajem PDV-a. Zahtev za povraćaj troškova podnosi se istovremeno sa prijavom poreza na PDV. Modul za nadoknadu je razvijen koji klasifikuje potraživanja u tri kategorije, kategorije A, B i C. Kroz ovaj modul želi se

poboljšati vreme povratka nadoknade. U tom kontekstu, tokom ovog šestomesečnog perioda, 1149 zahteva automatski je adresirano kroz Modul za nadoknadu u iznosu od 20,818,311.89 €. Od toga je odobreno 695 zahteva u iznosu od 10.670.948.

TAK je započeo implementaciju projekta Modernizacija informacionih tehnologija. Tokom perioda februar - jun 2020., PAK je normalizovao funkcionalnu i upravljačku strukturu upravljanja i nadzora projekata angažovanjem stručnjaka i funkcionalnih odgovornosti iz svih relevantnih oblasti koje se odnose na procese i razvoj PAK-a. Dok je u okviru zajedničkih aktivnosti sa ekonomskim operaterima tokom ovog perioda, započela je početna faza analize trenutnih radnih procesa, dizajna i arhitekture sistema, dokumentacije nadležnosti za razvoj prve faze i dostavljanja licenci za softver za funkcionalne komponente i Razvoj novog sistema.

Proces fiskalizacije je proces koji je u toku, gde je u periodu januar - decembar 2019. broj fiskaliziranih preduzeća 2.409 novih preduzeća, dok je za period januar - 22. jun 2020. 684 nova preduzeća fiskalizovana, a broj opreme Elektronska fiskalna elektronika (FED) instalirana u periodu januar-decembar 2019. je 3.754, dok je za period januar - 22. juni 2020. instalirano 1.116 Elektronskih fiskalnih uređaja (EFU).

Divizija za žalbe- Misija divizije za žalbe je da rešava poreske sporove, bez davanja na sud, na prave i nepristrasne osnove za Vladu ili poreske obveznike što će stimulisati dobrovoljno izmirenje i javno poverenje u integritet i efikasnost Poreske administracije. U periodu januar - juni 2020. broj primljenih žalbi je 267, dok je broj pregledanih žalbi za period januar - jun 2020. bio je 156.

Podrška donatora

Poreska administracija Kosova od svog osnivanja kontinuirano podržava razne međunarodne organizacije.

Tokom izvještajnog perioda pokrenute su tri misije tehničke pomoći za poboljšanje kapaciteta za naplatu poreskog duga; definisanje ključnih pokazatelja performansi na osnovu dobre međunarodne prakse i za projekat modernizacije IT-a.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U srednjoročnom periodu, glavni **zakonski** prioriteti predviđeni za realizaciju su sledeći:

- Sprovođenje posljednjeg zakonskog okvira u zakonu o PDV-u, PPK-u i PLD u skladu sa zakonodavstvom i pravom EU-a, posebno sa Kodeksom ponašanja za poslovne poreze i direktivama Saveta Evrope;
- Izrada i usvajanje sekundarnog zakonodavstva za zakon o PDV-u, PPK-u, PLV i harmonizaciji sa zakonodavstvom sa pravom EU-a, posebno sa Kodeksom ponašanja za porez na poslovanje i direktivama Saveta Evrope.

U srednjoročnom periodu, glavni **sprovođivi** prioriteti predviđeni za realizaciju su sledeći:

- Povećanje naplate poreskih dugova;
- Digitalizacija usluga koje se trenutno pružaju fizički i ručno;
- Nastavak primene pristupa poboljšanju poreskog poštovanja zasnovanog na proceni identifikovanih rizika;
- Sprovođenje prve faze modernizacije Informacione tehnologije u Poreskoj administraciji;
- Borba protiv utaje poreza, izbegavanja poreza i širenja poreske osnovice;
- Pregovaranje Sporazuma o ukidanju dvostrukog oporezivanja u dohotcima i kapitalu, izbegavanje poreza i utaje poreza.

3.17. 17. poglavlje *acquis*-a: Ekonomska i monetarna politika

Acquis u oblasti ekonomske i monetarne politike sadrži specifična pravila koja zahtevaju nezavisnost centralnih banaka u državama članicama, zabranu direktnog finansiranja od strane centralnih banaka iz javnog sektora i zabranu pristupa privilegovanom javnom sektoru u finansijskim institucijama. Od država članica se očekuje da koordiniraju svoje ekonomske politike i podležu Paktu o stabilnosti i rastu o fiskalnom nadzoru. I nove države članice trebale bi biti angažirane u skladu s kriterijima utvrđenim Ugovorom kako bi mogli prihvatiti euro na vreme nakon pristupanja. Do tada će učestvovati u Ekonomskoj i monetarnoj uniji kao država članica dozvoljena za neupotrebu eura i tretiraće njihove devizne kurseve kao pitanje od zajedničkog interesa.

Acquis u oblasti ekonomske i monetarne politike sastoji se od Glave VIII (Članovi 119 do 144) Ugovora o funkcionisanju EU (UFEU) i relevantnim implementacionim zakonodavstvom.

Zahtevi SSP-a

Glavne obaveze Kosova u okviru usklađivanja njenog zakonodavstva sa obavezama EU proizilaze iz člana 74 SSP-a, takođe član 94 SSP-a naglašava da će EU i Kosovo olakšati proces ekonomskih reformi kroz saradnju kako bi se poboljšalo razumevanje osnova njihovih ekonomija, kao i formulisanje i implementaciju ekonomskih politika u tržišnim ekonomijama.

Ovo poglavlje pruža informacije o opštim kretanjima sa aspekta monetarne politike i ekonomske politike, u kontekstu strategije i ciljeva koje je postavila Vlada. Pošto Kosovo koristi evro kao svoju valutu, koja je jednostrano usvojena od 2002., Kosovo nema monetarnu politiku, tako da će fokus ovog poglavlja u slučaju Kosova biti usmeren na deo o ekonomskoj politici. Šta više, ako nemaju pristup monetarnoj politici kao razvojnoj alternativi, ekonomske politike dobijaju još veću važnost. Poglavlje će takođe pokušati da pruži i druge informacije koje pomažu u analiziranju i ostvarivanju ciljeva institucija, uvek u kontekstu procesa stabilizacije i pridruživanja sa Evropskom unijom i državama članicama, gde je jedan od prioriteta osigurati makroekonomsku stabilnost.

Što se tiče pitanja ekonomske politike, Izveštaj EK za 2019. naglašava da trajni trgovinski deficit odražava slabu proizvodnu bazu i nedostatak međunarodne konkurencije. Neefikasni javni sektor i ad hoc donošenje fiskalne politike je od velikog fiskalnog rizika, a naročito odluka o koristi ratnih veterana može dovesti u pitanje fiskalnu održivost i odnose sa međunarodnim finansijskim institucijama. Oslanjanje na doznake i širu neformalnu ekonomiju takođe smanjuje podsticaje za zapošljavanje što rezultira niskim učešćem radne snage, posebno među ženama, visokom stopom nezaposlenosti, posebno među mladim i nekvalifikovanim radnicima.

Monetarna politika

Centralna banka Republike Kosovo (CBK), naslednica Centralnog bankarskog organa Kosova, je javno pravno lice zasnovano na članovima 11 i 140 Ustava i odredbama ovog zakona, koji ima administrativnu, finansijsku i upravljačku autonomiju.

U skladu sa članom 6 (Nezavisnost i autonomija) Zakona o Centralnoj banci Republike Kosovo, Centralna banka, članovi tela koja donose odluke ili osoblje Centralne banke neće primati uputstva od bilo kojeg drugog lica ili entiteta, uključujući vladina tela. Nezavisnost i autonomija Centralne banke se poštuje u svako vreme i nijedna osoba ili entitet neće pokušati da utiče na članove tela koja donose odluke ili osoblje Centralne banke u obavljanju svojih dužnosti ili interveniranja u aktivnostima Centralne banke. Pored toga, zakonodavstvo Centralne banke predviđa da se računi, evidencije i finansijski izvještaji Centralne banke, najmanje jednom godišnje, revidiraju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima od strane nezavisnih međunarodnih vanjskih revizora koji bi trebali imati dobru reputaciju i

međunarodno iskustvo priznato u reviziji glavnih međunarodnih finansijskih institucija.

Trenutno, Zakon o Centralnoj banci Republike Kosova je delimično u skladu sa *acquis-em* EU. Iako su mnoge odredbe približene, potrebni su drugi zakonodavni naponi kako bi se uskladili sa opštim načelima *acquis-a* EU. Zakon br. No. 3/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo je obrađen uz tehničku pomoć MMF-a u skladu sa najboljom međunarodnom praksom i pravnim okvirom EU.

Takođe, 10 marta 2017. Skupština Kosova usvojila je Zakon br. 05/L-150 o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosovo, preko kojih promena je izvršeno ispravljanje kontrolnog i upravljačkog okvira CBK-a i istovremeno je obavljeno dalje usklađivanje Zakona o CBK sa odredbama koje regulišu ovo pitanje u okviru EU i međunarodne prakse.

Kosovo je u 2002. jednostrano usvojilo euro kao pravnu valutu i od tada je *de facto* euro postao valuta Kosova, stoga je monetarna politika na Kosovu veoma ograničena. Jedini tradicionalni instrument monetarne politike koji je u potpunosti dostupan Centralnoj banci sastoji se od obavezne rezerve banaka. Od početka funkcionisanja bankarskog sektora na Kosovu, banke su stalno održavale višak rezervi; prema tome, tokom ovog perioda nije se smatralo da je potrebno menjati stopu obavezne rezerve.

Korišćenje eura ograničava ulogu Centralne banke u njenoj funkciji zajmodavca u krajnjoj instanci („lender of last resort“ - LLR) da ponudi kratkoročne kredite bankama koje se potencijalno suočavaju s nedostatkom likvidnosti. Iz tog razloga, Vlada Kosova i CBK osnovali su Pomoć likvidnosti za hitne slučajeve (Emergency Liquidity Assistance - ELA); fonda za hitne slučajeve u slučaju nedostatka likvidnosti u bankarskom sektoru. Pored toga, Vlada Kosova takođe održava adekvatan nivo bankarskih bilansa kao amortizera šoka da bi odgovorila na potencijalne šokove sa kojima se suočava ekonomija. U tabeli ispod možete videti efektivne devizne kurseve, nominalne i realne, prosečne godišnje.

Tabela 3.1. Efektivni devizni kursevi, nominalni i realni, prosečni godišnji

Opis		2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019./ Septembar
Indeks	NEER	100.8	101.1	101.2	102.1	101.9	101.6	102.2	102.6	104	103.9
	REER (Ukupno)	104.8	105.8	106.6	107.2	106.0	104.8	105.1	104.3	107.1	106.9
	REER (CEFTA)	105.8	106.6	106.9	107.7	107.4	106.4	107.1	106.3	107.6	108.1
	REER (EU)	106.4	106.9	108.6	107.8	107.3	107.0	105.8	104.5	105.8	105.3

Izvor: CBK

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Izgradnja kapaciteta za upravljanje vanrednim situacijama u slučaju krize i rešavanje problema u bankama.

Ekonomska politika

Uopšte, postoji konsenzus o suštini ekonomskih politika sa posebnim fokusom na njihovu orijentaciju ka stvaranju uslova za održiv ekonomski rast a samim tim i stvaranja održivih radnih mesta.

Vlada Kosova ima kao glavni cilj fiskalne politike očuvanje makrofiskalne stabilnosti što je povezano sa obavezama koje proističu iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) u pogledu očuvanja makrofiskalne stabilnosti i harmonizacije politika sa onima u EU. Pokazatelj posvećenosti Vlade u ovom pogledu je usvajanje fiskalnog pravila koje ograničava ukupni nivo deficita na 2% BDP-a. Svrha stvaranja takvog fiskalnog mehanizma bila je stabilizacija nivoa duga ispod zakonskog nivoa (40% BDP-a).

Postoji širok konsenzus o tržišno orijentisanim politikama i tržišnim reformama. Ovo se ogleda u Programu Vlade 2017-2021., gde se naglašava da je jedan od osnovnih principa vlade promovisanje brzog i održivog ekonomskog razvoja zasnovanog na ljudskom potencijalu i prirodnim resursima Kosova,

osovina je mog vladinog programa. Vizija Vlade je da poveća blagostanje, otvori nova radna mesta i iskoreniti ekstremno siromaštvo na Kosovu. U ovom upravnom mandatu, održivi ekonomski rast će biti usmeren na prosečnu stopu od 5 do 7 posto. Da bi se postigle te stope koje znatno premašuju prosek iz proteklih godina, Vlada će se fokusirati na uspešno sprovođenje reformi koje imaju direktan uticaj na poboljšanje ekonomskog, fiskalnog i finansijskog okruženja.

Očekuje se da će programske mere rezultirati povećanom ekonomskom aktivnošću, posebno u proizvodnoj, prerađivačkoj i uslužnoj industriji, podržavajući ekspanziju izvoza, smanjenje uvoza i posledično poboljšanje trgovinskog bilansa zemlje. Paralelno s tim, Vlada će fokusirati svoje resurse na realizaciju velikih razvojnih projekata, koji će se finansirati kroz različite javno-privatne modalitete. Sprovođenje ovih projekata, pored srednjoročne stimulacije, će uticati na dugoročnu transformaciju ekonomske strukture i smanjenje nezaposlenosti.

Kroz mandat, programski ciljevi razvoja će biti pretočeni u ciljeve godišnjeg rasta kroz Srednjoročni okvir rashoda, godišnji plan rada Vlade i godišnjih budžeta.

Vlada obećava da će se na redovnoj godišnjoj osnovi budžet povećavati u skladu sa ekonomskim rastom zemlje. Štaviše, i pored ekonomskog rasta, budžet će se povećati kao rezultat smanjenja poreskog jaza, odnosno mera za smanjenje neformalnosti.

Zakonodavni okvir

Zakonodavni/podzakonski akti u ovom potpoglavlju su sledeći:

- Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti, izmenjenim i dopunjenim Zakonima: br. 03/L-221, br. 04/L-116 , br. 04/L-194, br. 05/L-063, i br. 05/L-007;
- Zakon br. 03/L - 175 za javni dug;
- Zakon br. 06/L-133 o budžetskim izdvajanjima za Budžet Republike Kosovo za 2019.;
- Zakon br. 04/L-008 Za Ekonomski i socijalni savet
- Uredba br. 01/2015 O radu Nacionalnog saveta za ekonomski razvoj Kosova.

Okvir politika

Program Vlade je glavni dokument koji definiše orijentaciju i razvoj vladinih politika i koji je osnova za postavljanje prioriteta u SOR-u. Program Vlade je dokument političke prirode i uključuje planove i obaveze Vlade za srednjoročni period. Vlada je dužna da izda izjavu o prioritetima koja služi kao osnova politike za pripremu Srednjoročnog okvira rashoda, budžeta i Vladinog godišnjeg plana rada. Srednjoročni okvir potrošnje je sredstvo kojim Vlada postavlja svoj fiskalni okvir i služi kao glavni dokument planiranja politike na Kosovu. Fiskalni okvir uključuje planiranje prihoda i rashoda za naredne tri godine; ograničenja potrošnje za sve budžetske organizacije utvrđene na osnovu vladinih prioriteta, kao i finansiranje deficita i nivo bankarskog bilansa.

Nije bilo značajnijih promena / ažuriranja u vezi sa fiskalnim upravljanjem i budžetskim okvirima koji bi se značajno razlikovali od onoga što je prijavljeno u prošlogodišnjoj verziji, naime:

- **Pravila o platama:** Nakon usvajanja pravila o deficitu, Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti je izmijenjen 2015godine da bi se uključilo pravilo o platama koje bi povezivalo fakturu javnih plata sa nominalnom stopom BDP-a u nastojanju za izračunavanje produktivnosti. Detalji o vezi ovog pravila su predstavljani u prošlogodišnjoj verziji, ili u samom zakonu.
- **Investiciona klauzula:** opisana detaljnije u ovom dokumentu onako kako je sada uključena u makro-fiskalni okvir i perspektivu za 2019-2021.

Naša vlada ostaje posvećena održavanju stabilnog makroekonomskog okruženja i potencijalnog rasta i dugoročne perspektive za zapošljavanje Kosova preko; zadržavanje fiskalnog deficita i stvaranje povoljnijeg sastava budžeta stvaranjem prostora za važne infrastrukturne projekte (koji se provode putem podrške kroz ovaj Sporazum Stand By sa MMF-om); dalje povećanje bankarskog regulatornog i nadzornog okvira i smanjenje preostalih prepreka bankarskog pozajmljivanja proizvodnog sektora; i poboljšanje poslovnog okruženja na Kosovu kroz poboljšanje sistema javnih nabavki.

Da bi se obezbedila održivost javnih finansija, kao mala otvorena ekonomija, Kosovo je uspeo da doživi pozitivan ekonomski rast uglavnom od potrošnje i investicija, budžeta koji se uglavnom finansira iz zapadnih doznaka i donacija. Nivo državnog duga ostaje najniži u regionu, a takođe i znatno ispod maksimalno dozvoljenog nivoa u skladu sa zakonom o "Upravljanju javnim finansijama". Jedan od ključnih faktora koji doprinosi ovako niskom nivou duga je kratka istorija izdavanja duga iz 2012.

Pored toga, vlada je 2014. odobrila fiskalno pravilo koje ograničava ukupni deficit na 2% BDP-a, kako bi se stabilizovali nivoi duga ispod zakonskog limita (npr. 40% BDP-a). S obzirom na nizak nivo duga prema BDP-u i potrebu za daljim poboljšanjem infrastrukture zemlje, tokom 2015 godine uvedena je „klauzula o ulaganjima“ kako bi se omogućio dodatni rast finansija Vlade i promociju projekata finansiranih uglavnom od strane IFN-a. Iz ovog razloga, ovaj deo razmatra dva glavna scenarija, osnovnu i investicijsku klauzulu nakon čega sledi daljnja analiza osetljivosti subjekta duga sa promenama u osnovnim makroekonomskim pokazateljima.

Institucionalni okvir

Institucionalni okvir za ekonomske politike:

- Ministarstvo za finansije: relevantna odeljenja za ekonomsku, fiskalnu politiku, trezor, budžet itd.;
- Ostala ministarstva koja u svom portfelju imaju određene ekonomske politike.

Institucionalni okvir za koordinaciju politika:

- Kancelarija Predsednika Vlade – Kancelarija za strateško planiranje i buduća AEI;
- Resorna ministarstva - odeljenja za koordinaciju politika i evropske integracije.

Pored postojeće strukture za izradu nacrtu politika, Vlada je uspostavila i savetodavna veća kao što su sledeći:

- Nacionalni savet za investicije: koji ima za cilj šire razmatranje prioriteta, bolju prioritizaciju investicija u sektorima konkurentne sposobnosti. U ovom formatu Veće će odrediti dugoročne investicije koje će uticati na stopu razvoja zemlje.
- Ekonomski i socijalni savet: koji se fokusira na uspostavljanje i razvoj socijalnog dijaloga na Kosovu za zaposlene i poslodavce o pitanjima od posebnog značaja, koja se odnose na ostvarivanje njihovih ekonomskih, socijalnih i profesionalnih prava, ostvaruju se putem rešavanja sporova putem bilateralnih ili tripartitnih sporazuma.
- Nacionalni savet za ekonomski razvoj Kosova: koji u saradnji sa predstavnicima poslovnog sektora ima za cilj da preispita ekonomske politike za rešavanje razvojnih izazova zemlje.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U srednjoročnom periodu, glavni prioriteti koji su predviđeni da se **sprovode** su sledeći:

- Povoljne fiskalne politike, uključujući poreske olakšice, i prikupljanje PDV-a unutar preduzeća;
- Konkurentne trgovinske politike i poboljšanje poslovnog okruženja, uključujući otvaranje tržišta, funkcionalizaciju područja slobodne trgovine, borbu protiv neformalne ekonomije, uklanjanje pravnih prepreka i smanjenje birokratije;

- Podrška malim i srednjim preduzećima kroz rast fonda za garancije kredita i drugih administrativnih olakšica

3.18. 18. poglavlje *acquis-a*: Statistika

Acquis u oblasti statistike zahtijeva postojanje statističke infrastrukture zasnovane na principima kao što su nepristrasnost, kredibilitet, transparentnost, povjerljivost pojedinačnih podataka i distribucija zvanične statistike. Nacionalni zavodi za statistiku deluju kao referentne tačke za metodologiju, proizvodnju i distribuciju statističkih informacija. *acquis* uključuje metodologije, klasifikacije i procedure prikupljanja podataka u različitim oblastima kao što su makroekonomska i cenovna statistika, demografska i socijalna statistika, regionalna statistika, kao i poslovna statistika, transport, vanjska trgovina, poljoprivreda, okoliš nauka i tehnologija. Nema potrebe za bilo kakvom transpozicijom u nacionalno zakonodavstvo jer većina *acquis-a* ima oblik propisa.

Zahtevi SSP-a

Poglavlje o statistici uređeno je članovima 74 i 95 Sporazuma. SSP predviđa razvoj efikasnog i održivog statističkog sistema na Kosovu koji može da pruži pouzdane, objektivne i tačne podatke uporedive sa evropskom statistikom koja je potrebna za planiranje i praćenje procesa tranzicije i reforme na Kosovu. Ovaj sistem takođe treba da omogući Kosovskoj agenciji za statistiku da bolje zadovolji potrebe korisnika (kako javne administracije tako i privatnog sektora). Statistički sistem treba da bude u skladu sa principima Evropskog statističkog kodeksa prakse i osnovnim principima statistike UN-a, citatima iz Evropskog statističkog prava, i treba da se razvija prema implementaciji *acquis-a* EU-a u oblasti statistike.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2019. konstatuje da Kosovo ima određeni nivo priprema u oblasti statistike. Dobar napredak postignut je u adresiranju nekih prošlogodišnjih preporuka, posebno u izmenama i dopunama Zakona o službenim statistikama, poboljšanju nacionalnih računa i proširenje socijalnih statistika, posebno kroz ankete koje slede statističku metodologiju EU-a o prihodima i životnim uslovima (EU-SILC). Agencija za statistiku Kosova (ASK) usvojila je preporuke Peer review Eurostata i razvila akcioni plan za njihovo sprovođenje. Međutim, ASK i dalje pati od nedovoljnih resursa i kapaciteta. Koordinacija između statističkih institucija nije se mnogo poboljšala. I dalje su potrebni značajni naponi posebno da se obezbedi usklađivanje makroekonomskih, poslovnih i statistika životne sredine sa evropskim standardima. *Izveštaj EK*, u odeljku o socijalnim politikama, navodi da pružanje socijalnih usluga ugroženim grupama dodatno otežava nedostatak prikupljanja podataka o stanovništvu po polu, starosnoj grupi, etničkoj pripadnosti, sposobnostima i ugroženosti.

Kosovo treba naročito da primenjuje preporuke Eurostata u skladu sa usvojenim akcionim planom, da poboljša statističko upravljanje i koordinaciju između ključnih statističkih institucija i nastavi sa neophodnim pripremanjima za sledeći popis stanovništva (2021), obezbeđujući punu pokrivenost teritorije.

Zaključci Pododbora za 2019. zahtevaju da primenjuju izmene Zakona o službenim statistikama i da se nastavi sa jačanjem pravnog okvira. Naglašava se i da se treba nastaviti sa sprovođenjem i razvojem sektorske statistike. ASK da sprovodi akcioni plan za sprovođenje preporuka Eurostata i započinje pripreme za budući popis stanovništva u 2021.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir u oblasti zvanične statistike u Republici Kosovo sastoji se od Zakona o zvaničnoj statistici Republike Kosova 04/L-036 koji pojašnjava osnovne principe za upravljanje zvaničnom

statistikom, ovaj zakon je usvojen 2011 godine (ovaj zakon se razmatra, trenutno je u Skupštini). Neki od ovih principa su značaj, nepristrasnost, pouzdanost, efikasnost potrošnje, profesionalna nezavisnost i transparentnost. Aktivnost u oblasti zvanične statistike u Republici Kosovo je regulisana Zakonom o zvaničnoj statistici.

Ovi normativni akti su transponirali Uredbu Evropskog parlamenta br. 223/2009 koja se bavi statistikom na nivou EU, poštujući odredbe Zakona o zvaničnoj statistici o tajnosti podataka, Osnovne principe zvanične statistike (E/2013/24 (2013/21)).

U cilju primene gore pomenutog Zakona, Vlada Kosova je izdala relevantne podzakonske akte:

- AU za čuvanje statističkih podataka;
- AU za specifičnu statističku obradu;
- Uredba br. 11/2013 za implementaciju standarda za klasifikaciju ekonomskih aktivnosti u verziji NACE Rev.2 koja je u skladu sa Uredbom br. 1893/2006 Evropskog parlamenta.

Za projekat registracije stanovništva u 2021. KAS je formirao Internu radnu grupu za realizaciju neophodnih pripremnih aktivnosti, kao što je idejni dokument. Koncept dokument je pripremljen i predat Vladi na odobrenje. U koordinaciji sa nadležnim institucijama biće pripremljen nacrt zakona o registraciji stanovništva, domaćinstava i stambenog prostora 2021, koji će biti u skladu sa preporukama Konferencije evropskih statističara za popis stanovništva i stanova 2021, pripremljen u saradnji sa Eurostatom.

Dok se zakonodavni okvir koji se odnosi i na oblast statistike, sastoji se od sledeći zakonodavni akti:

- Zakon br. 03/L-209 o Centralnoj banci Republike Kosova (Sluzbeni list Kosova / Pristina: t. god / br. 77 / 16 avgust 2010);
- Uredba o statistici platnog bilansa i međunarodnoj investicionoj poziciji;
- Uredba o monetarno-finansijskim statistikama i finansijskim računima;
- Zakon br. 03/L-048 za upravljanje javnim finansijama i odgovornostima, dopunjen i izmenjen zakonom br. 03/L-221, zakon br. 04/L-116 i Zakona br. 04/L-194;
- Uredba mf br. 03/2014 o godišnjim finansijskim pregledima budžetskih organizacija;
- Zakon 05/L-020 o ravnopravnosti polova, koji zahteva prikupljanje, održavanje i obradu svih zvaničnih službenih podataka po polnoj osnovi.

Okvir politika

Jedan od instrumenata potrebnih za koordinaciju statističkog sistema je petogodišnji program zvanične statistike. Do kraja 2017. ASK, zajedno sa drugim članovima Statističkog sistema Kosova, pripremila je i finalizirala drugi zvanični program statistike za 2018.-2022. Štaviše, tokom pripreme faze programa konsultovani su i glavni korisnici zvanične statistike. Ovaj Program je usvojen od strane Vlade Kosova.

ASK implementira godišnji plan za 2020. i pripremila godišnji plan za zvaničnu statistiku za 2021. Ovaj plan je Vlada odobrila 15. juna 2020. Godišnji program kao instrument za planiranje daje prioritet aktivnostima iz srednjoročnog programa uzimajući u obzir raspoložive resurse. Godišnji plan za 2020. ima za cilj postizanje ciljeva kao što su bolje korišćenje resursa kroz organizacijsku efikasnost, skraćivanje vremenskih rokova, kako bi se povećao broj statističkih proizvoda. Postavljanje prioriteta je obavljeno u cilju postizanja efikasnosti, produktivnosti, poboljšanja kvaliteta u statističkom sistemu i ispunjavanja zahteva korisnika i standarda EU-a.

Nakon objavljivanja izveštaja „Peer Review“, ASK je sačinio plan za sprovođenje preporuka iz izveštaja koji je izradio ekspertska tim. Ovaj plan je završen u potpunoj koordinaciji sa Eurostatom. Najzadnji izveštaj o sprovođenju preporuka iz recenzije poslan je prošle godine (2019.), dok za 2020. KAS čeka

zahtev Eurostata za ažuriranje poslednjeg izveštaja o sprovođenju preporuka za 2020. godinu. Postojeća situacija u vezi sa pokazateljima COR-a za 2030. identifikovana je za deo ASK-a i proces je u toku.

Institucionalni okvir

Sprovođenje obaveza koje proizilaze iz važećeg zakonodavstva u oblasti statistike je u nadležnosti ovih institucija, koje su deo Državnog statističkog sistema:

- Agencija za statistiku Kosova;
- Centralna banka Republike Kosovo;
- Ministarstvo finansija;
- Drugi organi ovlašćeni od KAS.

Kosovska agencija za statistiku - KAS, u skladu sa Zakonom o zvaničnoj statistici, koordinira državni statistički sistem i odgovoran je za usklađivanje zvaničnih statističkih podataka. KAS, takođe ima primarni zadatak da identifikuje potrebe korisnika i filtrira ih po važnosti. Nakon toga, transformiraju relevantne potrebe korisnika u merljive koncepte kako bi olakšali prikupljanje i širenje podataka. KAS je glavni koordinator između statističkih proizvođača i osigurava koherentnost i kompatibilnost statističkog sistema sa odobrenim standardima. Trenutno KAS je uglavnom fokusiran na prikupljanje informacija iz realnog sektora i razvoj što više statističkih podataka o tome.

KAS je odgovorna za proizvodnju statističkih proizvoda koji pružaju informacije o ekonomskim, socijalnim, populacionim, poljoprivrednim, ekološkim, energetske, aspektima itd. Statistički proizvodi se proizvode u različitim vremenskim intervalima. Najčešći CPI proizvod se objavljuje na mesečnoj osnovi. KAS je odgovorna za pružanje informacija o bruto domaćem proizvodu, budžetu domaćinstava, zaposlenosti i strukturi poljoprivrede. Ove informacije su dostupne korisnicima svake godine. Na kraju svake godine, KAS najavljuje objavljivanje kalendara koji informiše o podnošenju statističkih proizvoda u narednoj godini.

KAS je odgovorna za kreiranje, upravljanje, održavanje i osvežavanje:

- Popis stanovništva;
- Registar domaćinstava;
- Registar kuća i stanova;
- Statistički poslovni registar;
- Registar prostornih jedinica; i
- Registracija poljoprivrednih ekonomija i drugih registara u skladu sa planovima i odlukama.

KAS je odgovorna za statističke metodologije korišćene na Kosovu da budu bliske onima koje se koriste u drugim zemljama u regionu i Evropi. Kako bi se mogli ostvariti ovi ciljevi, KAS kontinuirano ažurira procedure za korištenje nomenklature, prikupljanje podataka, obradu podataka i distribuciju podataka.

Centralna banka Republike Kosovo - u smislu statističkih odgovornosti, deluje na osnovu Zakona o Centralnoj banci Republike Kosovo i Zakona o zvaničnoj statistici Republike Kosovo.

Statističke odgovornosti CBK-a su takođe regulisane Uredbom o monetarno- finansijskim i finansijskim računima i Uredbom o statistici platnog bilansa i međunarodnim investicionim pozicijama.

Statistike u direktnoj odgovornosti CBK-a su statistike o monetarnom i finansijskom sektoru (MFS) i statistici eksternog sektora (SEK). Ove statistike su u skladu sa standardima koje je razvio Međunarodni monetarni fond, Evropska centralna banka, Eurostat, itd. MFS obuhvata podatke o centralnoj banci, banke drugog reda, osiguravajuća društva, penzione fondove i institucije za finansijsku podršku. SEK obuhvata statistiku platnog bilansa, statistiku o međunarodnim uslugama, poziciju međunarodnih

investicija (PMI), direktne investicije i statistiku vanjskog duga. Uglavnom, Kosovo je ispunilo obaveze koje proističu iz *acquis-a* za MSF i SEK. Međutim, CBK treba da razvije okvir za sastavljanje statistike o finansijskim računima.

Ministarstvo za finansije ima zadatak da predvidi i analizira kako bi podržali proces donošenja odluka u vezi sa formulisanjem ekonomske politike. Ispunjavanje ove misije Ministarstva za finansije je povezano sa zadacima i odgovornostima Trezora i Odeljenja za ekonomsku, javnu politiku i međunarodnu finansijsku saradnju (OEJPMFS). Statistika o fiskalnom sektoru i sektoru javnog duga je sastavljena i objavljena od strane Trezora u okviru Ministarstva za finansije.

Drugi organi koje je ovlastila KAS - Postoje i drugi pružaoci sekundarnih informacija koje se koriste za sastavljanje zvanične statistike na Kosovu. Ministarstvo obrazovanja i nauke je odgovorno za registraciju broja škola, studenata, učenika i nastavnika na svakom nivou obrazovanja. Ministarstvo zdravlja i Institut za javno zdravlje odgovorni su za registraciju broja zdravstvenih ustanova, pacijenata, lečnika i bolesti, Ministarstvo rada i socijalne zaštite je odgovorno za pružanje informacija o broju tražilaca zaposlenja, broju usluga koje pružaju, naknadama za nezaposlene. subvencije za porodice u potrebi.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja ima zadatak da pruži administrativne podatke kao što su sledeći: subvencije poljoprivrednicima i druge administrativne podatke. Ministarstvo ekonomije i ambijenta je zaduženo za izradu energetskog bilansa, po zahtevima EU, kao i za prikupljanje podataka o prirodnim resursima na Kosovu i biodiverzitetu, Ministarstvo trgovine i industrije, odnosno ARBK, pruža administrativne podatke o registrovanim biznisima. Svi ovi podaci se koriste od strane KAS-a u određenim vremenima kako bi informisali javnost o situaciji u ovim oblastima. Međutim, KAS pokušava da kombinuje ove informacije sa drugim izvorima koji dolaze iz obavljenih anketa.

Administrativni kapaciteti - za razvoj kapaciteta, ASK je zaposlio 10 službenika tokom 2019. koji su podeljeni na statistiku proizvodnje sa posebnim naglaskom na ekonomsku statistiku. Takođe, ASK je osnovao Odeljenje za nacionalne račune. Osoblje ASK-a učestvovalo je u velikom broju obuka u zemlji i inostranstvu. Povećao se broj različitih obuka i kurseva za osoblje ASK-a koje su organizovali Evropska komisija i Eurostat (kratkoročno i dugoročno učestvovanje na različitim forumima za obuku).

Što se tiče sprovođenja u praksi, u oblasti statistike izvršene su aktivnosti koje proizlaze iz Zakona o zvaničnoj statistici, petogodišnjeg programa zvanične statistike, godišnjeg plana rada, procesa evropskih integracija i na zahtev različitih izveštaja bilo domaćih ili međunarodnih.

Što se tiče *sektorske statistike*, KAS je nastavila da proizvodi i dalje razvija ekonomsku statistiku, poljoprivrednu statistiku, socijalnu statistiku i metodološke i IT aktivnosti.

KAS proizvodi nacionalne račune na godišnjoj i tromesečnoj osnovi (prema proizvodnom i troškovnom pristupu, u tekućim i stalnim cenama). Rokovi za objavljivanje rezultata BDP-a su skraćeni, što znači da je za svako tromesečje bruto domaćeg proizvoda tromesečna publikacija postignuta prema Eurostatovom standardu (t + 90 dana), koristeći novu evropsku računovodstvenu metodologiju Sistem (ESA 2010). KAS je skratila godišnji rok za objavljivanje BDP-a za 2017., koji će biti objavljen u septembru 2018. Takođe, vladini računi se objavljuju jednom godišnje i tromesečno. Podaci Eurostata se redovno prenose (nakon objavljivanja rezultata), koristeći SDMX format. Broj tabela se postepeno povećava.

Za *statistiku vanjske trgovine* podaci o izvozu i uvozu robe se objavljuju na redovnoj mjesečnoj i godišnjoj osnovi. Redovne mjesečne publikacije objavljuju se sa T + 24 dana. Godišnja publikacija se temelji na T + 168 dana. Ovi podaci se redovno šalju Eurostatu putem EDAMIS-a.

Za *Energetsku statistiku*, KAS je skratila rok za objavljivanje rezultata energetskog bilansa i povećala je broj proizvoda koji se šalju Eurostatu. Tromesečno objavljivanje energetske statistike po standardima (T + 49

dana). Takođe, skraćen je rok za objavljivanje Godišnjeg energetskeg bilansa, a publikacija za 2019. objavljena je u junu 2020.

Što se tiče *statistike preduzeća*, skraćeni su rokovi za redovne publikacije i povećan je broj proizvoda koji su poslani u EUROSTAT.

Što se tiče *hotelske statistike i turizma*, hotelska statistika za Č1 2020. objavljena je u junu 2020. Izmene upitnika su usaglašene u skladu sa preporukama i zahtevima EUROSTAT-a o kratkoročnim maloprodajnim statistikama, statistici industrije i statistici transporta i telekomunikacija. Memorandum razumevanja sa Agencijom za civilnu registraciju potpisan je u februaru 2017. u vezi sa pristupom podacima o registrovanim vozilima na Kosovu.

U oblasti *socijalnih statistika*, Agencija za statistiku Kosova je sprovela pilot anketu o prihodima i životnim uslovima (EU-SILC), a tokom 2019. prikupljeni su podaci. Prečišćavanje baze podataka je u završnoj fazi i zvanični podaci će biti objavljeni u prvoj polovini 2020. Do sada se informacije o ključnim pokazateljima života, blagostanja, siromaštva i drugim pokazateljima mere Anketom o budžetu domaćinstava. Ova studija će omogućiti ASK-u da prikupi statistike o prihodima i životnim uslovima domaćinstava i pojedinaca, koje su uporedive sa ostalim statistikama proizvedenim u regionu i šire. Ovo istraživanje će biti referentni izvor koji će Eurostat-u pružiti uporedne statistike o raspodeli dohotka i socijalnoj uključenosti na evropskom nivou za Republiku Kosovo. Takođe, od posebnog značaja, ovi podaci će se koristiti za praćenje strategije Evrope 2020, sa fokusom na smanjenje siromaštva kao primarni cilj.

ASK je nastavio da sprovodi anketu o Upotrebi informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT) za 2019. Istraživanje o IKT-u integrisano je u statistički program ASK-a. Rezultati IKT ankete 2020. biće objavljeni u januaru 2021. Sljedeći planovi su primjena CAPI metode za prikupljanje podataka iz IKT ankete za 2020.

Tromesečno objavljivanje Ankete o radnoj snazi (ARS) i dalje se objavljuje prema standardu Eurostata (T + 90 dana), koristeći novu metodologiju Evropske ankete o radnoj snazi a takođe skraćuje rok za kvartalno i godišnje objavljivanje podataka ARS-a. ASK je takođe poboljšala alate za prikupljanje podataka kako bi smanjila greške prilikom prikupljanja podataka na terenu kroz stalno praćenje i sistematsku procenu kvaliteta rada na terenu, poboljšanje mehanizama revizije kvaliteta tokom i nakon rada na terenu, pripremu priručnika za anketare itd. U 2017. godini ASK je po prvi put počela sa slanjem Eurostatu mikro-podatke KAS-a.

KAS je počeo da primenjuje ISCO 08 na ARS od januara 2018. i planira da primeni ISCED 2011. u bliskoj budućnosti. KAS je objavio „Nivo plata na Kosovu 2012-2019“ u maju 2020., i razvio pilot anketu o troškovima rada, a potpuna anketa će biti sprovedena u 2020.

Što se tiče statistike o stanovništvu, obavljaju se pripreme za Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 2021. u skladu sa Međunarodnim preporukama o popisu i potrebama zemlje za dobijanjem socijalno-ekonomskih pokazatelja gde je u junu 2018. od strane ASK-a formirana radna grupa za finaliziranje koncept dokumenta.

Pripremljena je mapa puta za popis stanovništva i stanova 2021. Početkom oktobra 2018. održana je prva donatorska konferencija o finansijskoj podršci. U toku pripreme je i strategija popisa koja će uskoro biti i završena. Plan rada i budžet su podeljeni prema aktivnostima i godinama.

Objavljeni su podaci Procene stanovništva za 2018. godinu, statistika rođenja 2019., statistika smrti 2019., statistika o brakovima 2019. Nakon potpisivanja Memoranduma o razumevanju između ASK-a i UNICEF-a za projekat MICS6, počele su aktivnosti sprovođenja od 2019.

Što se tiče statistike Centralne banke Kosova, CBK je nastavila da redovno radi na prikupljanju podataka, proizvodnji i raspodele monetarnih i finansijskih statistika (MFS) i statistike spoljnog sektora (ESS) za Kosovo. MFS i ESS se redovno objavljuju na veb stranici CBK-a; a takođe se distribuira i međunarodnim organizacijama (uključujući Eurostat, Međunarodni monetarni fond (MMF), Svetsku banku). Što se tiče poboljšanja sistema za prikupljanje podataka, CBK je započela proces izrade online platforme o prikupljanju, obradi i distribuciji statističkih informacija od ne-finansijskih korporacija. Pored toga, uloženi su napor da se poboljša kvalitet podataka sa optimizacijom proizvodnog sistema i prikupljanja novih informacija.

Statistike o platnom bilansu, položaj međunarodnih investicija, statistika međunarodne trgovine u uslugama i statistika direktnih investicija redovno se šalju Eurostatu. Trenutno, ove statistike su usklađene sa zahtevima *acquis-a*.

Monetarne finansijske statistike se sastavljaju u skladu sa najnovijim međunarodnim standardima. Osim podataka o penzijskim fondovima, sve ostale finansijske statistike se objavljuju svakog meseca u roku od 25. dana po završetku dotičnog meseca. Podaci su veoma detaljni a kvalitet objavljenih statistika je dobar. MFS-i se uglavnom objavljuju na veb stranici CBK-a, a značajan deo njih se šalje na objavljivanje u Međunarodni monetarni fond.

Statistike spoljnog sektora su u skladu sa *acquis-om* EU-a. Izveštaj o bilansu plaćanja se objavljuje svakog meseca na veb stranici CBK-a, dok u Eurostatu se šalje svakog kvartala. Statistike o međunarodnoj poziciji investicija (MPI) šalju se Eurostatu svakog kvartala, dok statistike međunarodnih usluga i one za direktne investicije se šalju godišnje u skladu sa zahtevima Eurostata za izveštavanje.

Što se tiče statistika finansijskih računa, oni se još ne sastavljaju na Kosovu. CBK je preduzela neke aktivnosti da započne ovu godinu izgradnjom okvira za sastavljanje statistika o finansijskim računima. U početku, u toku je zapošljavanje osoblja. Takođe, odeljenje za statistiku CBK-a je napravilo analizu izvornih podataka koji će se koristiti za sastavljanje statistike finansijskih računa. Generalno, podaci o finansijskom sektoru i vladinom sektoru su adekvatni; ali postoji nedostatak podataka za sektor ne-finansijskih korporacija i domaćinstava.

Podrška od donatora

Statistički sistem Kosova je podržan i nastavlja da bude neprekidno podržan od strane raznih donatora u izgradnji tehničkih i profesionalnih kapaciteta. Osim projekata sa pristupom na veliko dobijanje (na regionalnom nivou), KAS i statistički sistem podržani su i u nacionalnim oblicima. Glavni donatori su EK odnosno Eurostat, a zatim slede SIDA, SB, MMF, UNICEF, UNFPA, itd. Za naredne 4. 2019-2022, Kosovski statistički sistem će biti podržan i od strane Evropske komisije. Projekat za popis stanovništva 2021. je u konsultaciji sa donatorima, ali do datuma izveštavanja nema preuzetih obaveza od strane donatora izuzev kancelarije EU-a u iznosu od 1,2 miliona evra za lakše praćenje celokupnog procesa popisa.

ASK je podržan projektom norveške vlade, svrha ovog projekta je da podrži kosovsku javnu upravu u sprovođenju SSP-a i povećanju spremnosti za članstvo u EU u nekoliko poglavlja, uključujući statistiku. Ovaj projekat će ojačati institucionalne kapacitete javne uprave Kosova, posebno u poglavlju Statistike pružajući specijalizovanu obuku o sadržaju zahteva i zahteva EU-a, transpoziciji akata *acquis-a* u nacionalno zakonodavstvo i reformi odgovarajuće politike.

Osim projekata na nacionalnom nivou, KAS je takođe podržana od strane Eurostata i kroz pilot projekte sa fokusom na izgradnju profesionalnih i tehničkih kapaciteta KAS-a.

MB IPA-2015 (Multi-beneficiary Statistical Cooperation Programme) sa ovim projektima:

- Vladine finansije;
- Metodologija nacionalnih računa;
- Sektorski računi;
- Program prenosa, godišnjih nacionalnih računa, nacionalnih kvartalnih računa i kvalitativno izveštavanje;
- Postupci makroekonomske ne-ravnoteže (PMN);

Uz podršku Svetske banke, KAS je organizovala neprimećene ankete ekonomije u četiri aktivnosti (poslovanja). Rezultati ovih anketa će biti uključeni u nacionalni račun.

- Harmonizovani indeks potrošačkih cena (HIPC),
- Paritet kupovne moći (PKM),
- Statistički registar preduzeća,
- Kratkoročne statistike preduzeća: sprovođenje standarda i smernica Evropskog statističkog sistema,
- Statistika transporta: za putnike i robu,
- Informacione i komunikacione tehnologije - korišćenje u poslovanju (nije realizovano zbog nedostatka ljudskih resursa) i
- Statistike energetike.

U saradnji sa Svetskom bankom sprovodimo anketu o produktivnosti u preduzeću.

- Nastavljena je podrška i u drugim strateškim oblastima nacionalnog i međunarodnog karaktera, kao što su strategija SEE 2020., SDG 2030, itd.
- Strukturna anketa farmi,
- Godišnje statistike biljnih useva i statistike o trajnim biljnim usevima (ankete za voćarstvu, anketa za vinograde),
- Statistika stočne proizvodnje (mesečne i godišnje statistike mleka, mesa i jaja),
- Agromonetarna statistika (ankete o cenama i zakupu poljoprivrednog zemljišta),
- Statistike o otpadu.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Pripreme i vođenje popisa stanovništva na Kosovu 2021.;
- Pripreme i vođenje popisa poljoprivrede 2022.;
- Jačanje ljudskih resursa i ekonomičnost u KAS-u;
 - Obezbeđivanje održivih resursa;
 - Racionalizacija radnih mesta;
 - Održavanje unutrašnjih i spoljašnjih obuka;
 - Sastavljanje i praćenje pokazatelja u okviru strategije 2030;
 - Preuzimanje obaveze u poverenju kao dodatna podrška Vladi Kosova za kvalitet statističkih proizvoda.
- Jačanje upravljanja kvalitetom i metodologijom;
 - Jačanje sistema za upravljanje kvalitetom;
 - Praćenje i povećanje kontrole rada na terenu;
 - Nastavak povećanja upotrebe elektronskih uređaja u prikupljanju podataka;
 - Nastavak dalje upotrebe pod-faza iz statističkih modela GSBPM;
- Povećanje i poboljšanje zvaničnih statistika;
 - Potpuno sprovođenje Metodologije ESA 2010 u ekonomskim statistikama, posebno u nacionalnim računima;
 - Dodavanje broja tabela BDP-a za prenosni program koji se šalju Eurostatu;
 - Dalje unapređenje nacionalnih računa i statistika vladinih finansija u skladu sa ESA 2010, Priručnikom MMF-a i GFSM 2014;

- Sastavljanje i objavljivanje tabela ponude i upotrebe (SUT), gde će se koristiti svi izvori podataka, balansirajući SUT u tekućim i konstantnim cenama (koristeći sve deflatore);
- Pripremanje se tabele input- output (I/O);
- Stvaranje okvira za podatke o neprimećenoj ekonomiji - NOE (tabelarni pristup za merenje NOE);
- Nastaviti sa objavljivanjem statistike vladinih finansija - GFS svake godine i svakog kvartala na osnovu priručnika MMF-a i GFSM-a 2014. i izrade EDP tabela;
- Odvijanje Ankete o zdravlju;
- Odvijanje Ankete o obrazovanju odraslih (Adult Education Survey);
- Razvoj i poboljšanje statistike o transportu, hotelijerstvu i turizmu, građevinarstvu i drugih kratkoročnih statistika;
- Razvoj statistika o investicijama;
- Razvijanje statistike o korišćenju informacione tehnologije i komunikacije od strane kompanija.

CBK će obogatiti statističke i istraživačke aktivnosti vezane za ekonomiju uopšte i finansijski sistem posebno kroz ove strateške aktivnosti:

- Sastavljanje i objavljivanje statistika o finansijskim računima za Kosovo u skladu sa metodologijom predviđenom ESA 2010;
- Dalje inkluzivno unapređenje monetarnih i finansijskih statistika;
- Mesečno sastavljanje statistika platnog bilansa za izveštavanje u Eurostatu;
- Razvoj online platforme za izveštavanje od nefinansijskih korporacija.

3.19. 19. poglavlje *acquis*-a: Socijalne politike i zapošljavanje

Acquis u socijalnoj oblasti uključuje minimalne standarde u oblastima zakona o radu, jednakosti, zdravlja i sigurnosti na poslu i protiv diskriminacije. Države članice učestvuju u socijalnom dijalogu na evropskom nivou i u procesima politika EU-a u oblastima politika zapošljavanja, socijalne inkluzije i socijalne zaštite.

Države članice učestvuju u procesima politike EU-a u oblastima politike zapošljavanja, socijalne politike, inkluzije i socijalne zaštite. Socijalni partneri iz država članica učestvuju u socijalnom dijalogu na evropskom nivou.

U oblasti ograničene sposobnosti, EU je usvojio strategiju čiji je cilj usklađivanje pitanja ograničene sposobnosti u okviru odgovarajućih politika Unije i povećanju integracije osoba sa ograničenim sposobnostima.

Treba uzimati u obzir međunarodne sporazume u vezi sa zapošljavanjem, radom i socijalnim pitanjima, kao što su relevantne konvencije ILO-a i Konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Što se tiče 23. Poglavlja „Pravosuđe i osnovna prava“, treba napomenuti da su prava sindikata suštinski sadržana u 19. Poglavlju. Što se tiče anti-diskriminacije i jednakih mogućnosti, ta pitanja su suštinski uključena u 19. Poglavlju sa posebnim fokusom na aspekte zapošljavanja, dok 23. Poglavlje uključuje kulturna prava i manjine kao i nasilje nad ženama.

Zahtevi SSP-a

Saradnja u ovoj oblasti prema članovima 82. i 106. SSP-a, će imati za cilj podršku Kosova u reformi politika zapošljavanja. Takođe će podsticati socijalni dijalog kao ključnu silu u podsticaju ekonomske i socijalne reforme kao i pravno usklađivanje o zapošljavanju, zdravlju i sigurnosti na poslu i jednakim mogućnostima za žene i muškarce, osobe sa invaliditetom, pripadnike manjinskih zajednica i

marginalizovanih grupa. Ovo takođe treba da uključi i usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *acquis-om* u oblasti Zakona o radu sa posebnim naglaskom na uslove rada za žene i za podsticanje uključivanja socijalnih i anti-diskriminacionih politika na Kosovu. Potrebno je uspostaviti sistem socijalne zaštite koji podržava inkluzivno zapošljavanje i rast.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Prema zaključcima Pododbora SSP-a za inovacije, informaciono društvo, socijalnu politiku i zapošljavanje 2018. u pogledu neformalnog rada, potrebno je izraditi strategiju za borbu protiv neformalne ekonomije. Inicijative i strategije u okviru bezbednosti i zdravlja u profesiji moraju se razjasniti. Obezbediti da opštine pružaju socijalne usluge, uključujući izmene i dopune Zakona o lokalnim finansijama kako bi uključile grantove koje zahtevaju opštine.

Izveštaj EK o Kosovu 2019. naglašava da je Agencija za zapošljavanje operativna, ali usluge koje pruža su ograničene. Spominje se da su fatalne nesreće na radu u porastu, a opšti kolektivni ugovor se ne sprovodi. Imajući u vidu da preporuke Izveštaja EK za 2018. godinu nisu sprovedene, Izveštaj EK za 2019. posebno poziva na sprovođenje Strategije za zapošljavanje i socijalnu zaštitu 2018-2022. i potrebno je pratiti rezultate; izmeniti i primeniti Zakon o radu, Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu i Zakon o socijalno - ekonomskom savetu; i hitno preduzeti mere za smanjenje nesreća na radnom mestu U oblasti socijalnih politika i socijalnih usluga, zahtevi i preporuke Izveštaja EK o Kosovu i izveštaja drugih međunarodnih organizacija odnose se na poboljšanje i unapređenje pravnog okvira za socijalne usluge, socijalnu pomoć, jačanje mehanizama finansiranja i decentralizaciju socijalnih usluga, stvaranjem posebnog granta za socijalne usluge, reformom sistema socijalne pomoći, podrškom nevladinog sektora licenciranim za socijalne usluge, podrškom registrovanih socijalnih preduzeća i izgradnjom kapaciteta socijalnih radnika, kroz sprovođenje programa obuke.

Što se tiče nediskriminacije u zapošljavanju i socijalnoj politici, u ovom izveštaju se navodi da podzakonski propisi za sprovođenje Zakona o zaštiti od diskriminacije nisu odobreni. Kosovo mora da reformiše sistem porodijskog i porodijskog odsustva, što predstavlja prepreku procedurama regrutovanja žena, posebno u privatnom sektoru. Tokom 2019., narodni advokat je primio sličan broj slučajeva kao i prethodnih godina, ali se broj istraga po službenoj dužnosti na osnovu diskriminacije udvostručio. Institucije su i dalje slabe u procesuiranju i istraživanju slučajeva diskriminacije. Treba riješiti diskriminaciju žena u postupcima zapošljavanja u privatnom sektoru.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu postigao je napredak u usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa *acquis-om* EU-a. Do sada je transponovano ukupno 25 direktiva (pojedinačne direktive iz člana 16 (1) Okvirne direktive 89/391 i druge) u 19 relevantnih usvojenih uredbi. Usvojene uredbe su navedene u nastavku. EU direktive u oblasti radnih uslova su identifikovane i analizirane. Sedamnaest (17) direktiva je transponovano u Nacrtu zakona o radu i Nacrtu zakona o porodijskom i roditeljskom odsustvu.

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih odgovarajućih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-212 o radu;
- Zakon br. 04/L-161 o bezbednosti i zdravlja na radu;
- Zakon br. 04/L-205 o Agenciji za zapošljavanje;
- Zakon br. 04/L-008 o ekonomsko socijalnom savetu;
- Novi Zakon br. 05/L-077 o registraciji i pružanju usluga za nezaposlene, tražioce posla i poslodavce;

- Zakon br. 05/L-078, o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-019 o stručnom osposobljavanju, ponovnom osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom;
- Zakon br. 05/L-020 o ravnopravnosti polova;
- Uredba (MRSZ) br. 04/2014 o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja pri korišćenju opreme za rad na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 05/2014 o minimalnim zahtevima bezbednosti na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 02/2016. o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja pri korišćenju lične zaštitne opreme na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 03/2016. o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja za zaštitu zaposlenih u vezi sa ručnim radom tereta;
- Uredba (MRSZ) br. 04/2016. o minimalnim zahtevima za obezbeđivanje bezbednosnih znakova i zdravlja na radu;
- Uredba (MRSZ) br. 05/2016. o minimalnim zahtevima za bezbednost i zdravlje na radu zaposlenih u eksplozivnoj sredini;
- Uredba (MRSZ) br. 06/2016. o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja za rad sa uređajima sa ekranom;
- Uredba (MRSZ) br. 01/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi sa tresenjem na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 02/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi sa bukom na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 03/2017 o sprečavanju povreda na radnom mestu od oštrih predmeta u sektoru zdravstvene zaštite i bolnicama;
- Uredba (MRSZ) br. 04/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi sa kancerogenima i mutagenima na radu;
- Uredba (MRSZ) br. 05/2017 o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi izloženja prema biološkim agensima na radu;
- Uredba (MRSZ) br. 06/2017 o minimalnim uslovima bezbednosti i zdravlja na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima;
- Uredba (MRSZ) br. 07/2017 o minimalnim zahtevima bezbednosti i zdravlja na radu za zaštitu zaposlenih od rizika izloženja azbestu na radu;
- Uredba (MRSZ) br. 08/2017 o minimalnim zahtevima zdravlja i bezbednosti u vezi izloženja zaposlenih rizicima od fizičkih agensa (elektromagnetnog polja);
- Uredba (MRSZ) br. 09/2017 o zaštiti radnika od rizika u vezi sa optičkim zračenjem na radnom mestu;
- Uredba (MRSZ) br. 10/2017 o zaštiti zdravlja i bezbednosti zaposlenih od rizika u vezi sa hemijskim agensima na radnom mestu;
- Uredba (VRK) br. 22/2017 o minimalnim uslovima za sigurnost i zdravlje radnika na radnom mestu tokom rudarskih površinskih i podzemnih radova kopanjem i određenim rudarskim aktivnostima;
- Uredba o aktivnim merama tržišta rada;
- AU br. 03/2018. o načinu, procedurama i rokovima za mesečnu isplatu za poslodavce koji ne zapošljavaju osobe sa invaliditetom;
- AU br. 04/2018. o delokrugu, nadležnosti, sastavu i mandatu mediko-socijalne komisije za procenu sposobnosti za rad osoba sa invaliditetom;
- AU br. 05/2018. o načinu i procedurama za procenu sposobnosti za rad osobe sa invaliditetom;
- Uredba (VRK) br. 16/2018. o carinskim i poreskim olakšanjima za poslodavce koji zapošljavaju osobe sa invaliditetom i osobe sa invaliditetom koje obavljaju samostalnu delatnost.

U ovim normativnim aktima transponovane su 25 direktive i 22 uredbe.

Institucionalni okvir

- Kancelarija Predsednika Vlade;
- Ministarstvo rada i socijalne zaštite;

- Ministarstvo ekonomije i ambijenta;
- Ministarstvo trgovine i industrije;
- Ministarstvo zdravstva;
- Ministarstvo obrazovanja i nauke;
- Ministarstvo za finansije.

Podrška donatora

Projekt tehničke pomoći „Podrška Inspektoratu rada u borbi protiv neformalnosti“ ima za cilj da pruži pomoć od milion evra u periodu juli 2018. - juli 2020. za izgradnju kapaciteta Inspektorata rada i tehniču pomoć Ministarstvu rada i socijalne zaštite.

Projekat tehničke pomoći „Podrška za izgradnju kapaciteta MRSZ-a i AZRK-a“ ima za cilj da pruži pomoć u iznosu od 1 milion evra u periodu maj 2018. - maj 2020. Opšti cilj projekta je „povećanje zapošljavanja i perspektive održivog zapošljavanja za grupe u nepovoljnom položaju, posebno mladih i žena na Kosovu “. Cilj projekta je razvoj kapaciteta Ministarstva rada i socijalne zaštite i Agencije za zapošljavanje za dizajniranje, sprovođenje i praćenje aktivnih mera na tržištu rada fokusirane na grupe u nepovoljnom položaju, posebno mladih i žena, dok projekat ima dve komponente sa sledećim rezultatima:

- Rezultat 1: MRSZ, AZRK, lokalne vlasti i socijalni partneri opremljeni su veštinama za kreiranje konkretnih akcija prema aktivnim merama tržišta rada u sektoru zapošljavanja, obrazovanja i socijalnog razvoja.;
- Rezultat 2: MRSZ i Agencija za zapošljavanje opremljene su znanjem i iskustvom za sprovođenje i praćenje predloženih AMTR-a za ugrožene grupe, naročito mladih i žena.

Projekat EYE druga faza "Rast zapošljavanja mladih", koju finansira SDC. Cilj faze II (januar 2017. - decembar 2020.) projekta EYE je: "Dinamično i inkluzivno socijalno tržište rada koje obezbeđuje više radnih mesta, uključujući samo-zapošljavanje mladih ljudi na Kosovu". Očekivani rezultati projekta su sledeći:

- Rezultat 1: mlade žene i muškarci koriste stečene veštine kako bi povećali svoje zapošljavanje putem tržišno orijentiranog sistema obuke;
- Rezultat 2: mlade žene i muškarci vrše informisana rešenja za karijeru i dobijaju više mogućnosti za zapošljavanje i mogućnosti povećanja prihoda putem poboljšanog sistema za posredovanje u radu.
- Rezultat 3: poslovanja i društvena preduzeća u ciljanim ekonomskim podsektorima rastu i investiraju u nova radna mesta. Projekat je počeo januara 2017. do decembra 2020. (7. miliona švajcarskih franaka).

Projekt tehničke pomoći „Podrška Ministarstvu rada i socijalne zaštite za efikasno i efektivno sprovođenje mera aktivnog tržišta rada“ finansira se iz fondova EU-a (IPA), a sprovodi VIG savjetovanje d.o.o.

Projekat "Savetovanje za migraciju na Kosovu, Sporazum o sprovođenju između Ministarstva rada i socijalne zaštite i Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), od 1. aprila 2016. do 31. oktobra 2019., završena je, ali druga faza 2020-2023. će se nastaviti gde će se sadržaj projekta proširiti i dodati mnoge aktivnosti.

Program PME/DIMSK koji se sprovodi i operiše na Kosovu preko nemačkog "GIZ"-a odnosno globalnog projekta „Program- Migracija za razvoj“. Glavni cilj programa je: jačanje doprinosa migranata razvoju njihovih zemalja porekla i poboljšanje uslova za zakonitu migraciju u odabranim partnerskim zemljama. Ovaj cilj se aktivno prati u sledećim oblastima:

- Savetovanje o migracionoj politici;
- Savetovanje o migraciji;
- Povratak migranata usmereni od razvoja;
- Saradnja sa dijasporom.

Ovo poglavlje je podržan od strane norveške vlade, a svrha ovog projekta je da podrži javnu upravu Kosova u sprovođenju SSP-a i povećava spremnost za članstvo u EU u nekoliko poglavlja, uključujući statistiku. Ovaj projekat će ojačati institucionalni kapacitet javne uprave Kosova, posebno u poglavlju socijalnih politika i zapošljavanja, pružajući specijalizovanu obuku o sadržaju zahteva i zahteva EU-a, transpoziciju akata *acquis*-a u nacionalno zakonodavstvo i reforme relevantnih politika.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Glavni cilj MRSZ-a u oblasti zakonodavstva je kontinuirana transpozicija *acquis*-a EU u oblasti zapošljavanja i socijalne politike do 2022. Treba razvijati i stvoriti sistem socijalne zaštite koji će podržati zapošljavanje i povećati uključenost ciljnih grupa. pod uticajem razvoja politika i programa dizajniranih i usmerenih ka unapređenju kvaliteta sistema socijalne zaštite, socijalnih usluga i povećanju pokrivenosti socijalnih kategorija i drugih uključenih grupa. Organizacije civilnog društva su takođe predložile izradu i usvajanje podzakonskih akata za sprovođenje odredaba Zakona o zaštiti od diskriminacije u oblasti zapošljavanja.

U tom smislu, u srednjoročnom periodu planirano je usvajanje sledećih dokumenata:

- Novi zakon o socijalnom osiguranju i penzijama finansirane od države: kroz ovaj zakon, cilja se stvaranje reforme u sistemu socijalnih osiguranja na Kosovu. Reforma cilja stvaranje opšteg i održivog okvira za penzijski i invalidski sistem, odnosno uspostavljanje punog sistema socijalnih osiguranja, usklađivanjem postojećeg pravnog okvira, stvaranje novog zakonodavstva, izgradnja institucionalnih, ljudskih i tehnoloških kapaciteta. Reforma kao proces ima za cilj da utiče na povećanje jednakosti između različitih kategorija korisnika u smislu socijalne inkluzije i dugoročne finansijske stabilnosti u zemlji.
- Novi zakon o tretmanu osoba sa invaliditetom: ovim nacrt zakonom će se odrediti prava definicija za osobe sa invaliditetom, uključivanje svih vrsta invaliditeta i podela na kategorije prema potrebama osoba sa invaliditetom,
- Zakon o izmenama i dopunama Zakona o sigurnosti i zdravlju na radu: glavna svrha ovog zakona biće potpuna transpozicija Direktive 89/391/EEZ Evropskog saveta od 12. juna 1989. o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu (okvirna direktiva). Cilj ovog zakona je da se bolje uređuje i unapredi pravna osnov sigurnosti i zdravlja na radu;
- Izrada i usvajanje sekundarnog pravnog okvira za Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama;
- Izrada i usvajanje sekundarnog pravnog okvira za Zakon o šemi socijalne pomoći;
- Izrada i usvajanje AU za formulu finansiranja za socijalne usluge i Posebni grant za socijalne usluge;
- Podrška licenciranom nevladinom sektoru subvencijama za pružanje socijalnih i porodičnih usluga;
- Podrška registrovanim socijalnim preduzećima subvencijama i grantovima za zapošljavanje marginalizovanih grupa.

3.20. 20. poglavlje *acquis*-a: Politike preduzeća i industrije

Zakonodavstvo EU-a u vezi sa ovim poglavljem uglavnom je sastavljeno od političkih načela i instrumenata sastavljenih od saopštenja, preporuka i zaključaka Saveta. Oni će se u velikoj meri sprovoditi kroz Program za konkurentnost i inovaciju na nivou celog EU-a. Ovo poglavlje takođe je

sastavljeno od sektorskih politika. Uopšteno govoreći, politike preduzeća i industrija blisko su povezane sa Strategijom 2020. EU-a.

Opštim načelima politika, EU cilja da promoviše i ojača konkurentnost i industrijsku strategiju. Ova načela proizilaze iz člana 173. UFEU-a koji ima za cilj da ubrza strukturne promene, da podstakne povoljno okruženje za poslovanje i MSP, strane ulazne i izlazne investicije i da podstakne i podrži inovaciju i preduzetništvo.

Instrumenti politike za preduzeća i industriju razvijaju se specifičnim programima koji pružaju podršku (uključujući finansijsku) za preduzeća i kreatore politika. Ovi programi fokusiraju se na promovisanju pristupa finansijama, poslovnim uslugama, mreži preduzeća u Evropi, nacionalnim politikama za inovaciju i MSP. Trenutno, ovo se primenjuje preko programa za konkurentnost i inovaciju 2014-2020. Direktiva 2011/7/EU jedna je od važnih političkih instrumenata i povezana je sa suzbijanjem zakasnelih isplata u poslovnim transakcijama.

EU promoviše specifične sektorske analize konkurentnosti u okviru sektorskih politika namenjene preduzećima i industriji. Sve ovo sastavljeno je od pokretanja inicijativa za određene sektore, različite studije, inicijative za umrežavanje (networking), forume politika itd.

Formulisanje i sprovođenje politike preduzeća i industrije zahteva odgovarajuće administrativne kapacitete na svim nivoima upravne organizacije države uključujući i mehanizme za saradnju i konsultacije.

Zahtevi SSP-a

Odredbe SSP-a koje su povezane sa ovim poglavljem sastavljene su od članova 51, 74, 98, 99,100,101. i 102. koji uglavnom daju okvir i ciljeve saradnje i navedu zahteve za usklađivanje sa *acquis-om*. Prema članu 51, Kosovo je dužno da stupanjem na snagu SSP-a, obezbedi podjednak način postupanja prema domaćim i kompanijama iz EU-a u smislu uslova za rad, plaćanja i postupanje prema zaposlenima i pravnim licima koji se u pravnom smislu su osnivani na teritoriji Kosova. Član 74. definiše obaveze u pogledu transponovanja zakonodavstva u ranijoj fazi za primarne oblasti domaćeg tržišta i trgovine. Takođe, ovaj član zahteva delotvornu primenu ovog zakonodavstva.

Član 98. daje okvir za zaštitu i promovisanje stranih direktnih investicija, i ima za cilj da stvori povoljno okruženje za poslovanje. Saradnja u ovoj oblasti ima za cilj da poboljša zakonodavni okvir za pokazanje naklonosti i zaštitu investicija. Član 99. daje okvir za saradnju u oblasti industrijskih politika. Između ostalog, ovaj član ima za cilj da izvrši modernizaciju i restrukturiranje industrije, podsticanje i razvoj konkurentnosti i promocije među-granične saradnje za razvoj industrije. Član 100. se odnosi na saradnju u oblasti MSP-a i preduzeća uopšteno u funkciji stvaranja povoljnijeg okruženja za poslovanje. Saradnja treba da se odvija u okviru Akta o malim poslovanjima i treba da uzima u obzir *acquis* u ovoj oblasti.

Član 101. o turizmu predviđa uravnotežen i održiv razvoj turizma, studiranjem mogućnosti za zajedničke operacije i jačanje saradnje između turističkih preduzeća, stručnjaka, institucija i njihovih ovlašćenih agencija u oblasti turizma, uvek imajući u vidu *acquis* EU-a za tu oblast.

Decembra 2017. potpisan je ugovor o učešću Kosova u program EU-a za konkurentnost preduzeća i malih i srednjih preduzeća (COSME). Kosovo treba da počne sa razvijanjem mera za podizanje svesti kod poslovnih strana i da bi se obezbedilo njihovo aktivno učešće u programu.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Izveštaj EK o Kosovu – 2019. naglašava da je Kosovo u ovoj oblasti umereno pripremljeno. Postignut je određeni napredak u poboljšanju poslovnog okruženja. Intenzivirani su naponi za preispitivanje i

pojednostavljenije zakonodavstva u vezi sa poslovanjem ažuriranjem Strategije boljeg regulisanja. Potrebno je dalje razvijati kapacitete uprave i obezbediti jaču međuministarsku koordinaciju. Izveštaj naglašava da ne postoje posebni programi restrukturiranja, bilo za specifičan razvoj sektora, bilo za ukupnu modernizaciju industrije.

Sa sastanaka Pododbora za trgovinu zahteva se od nadležnih organa da odobre strukturalnu reorganizaciju Agencije za investicije i podršku preduzeća na Kosovu (KIESA). Takođe se naglašava da se radne grupe SBA trebaju funkcionalizovati u sprovođenju preporuka za procenu SBA.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zakonodavni okvir i okvir politikai u oblasti politika preduzetništva i industrije

- Zakon 04/L-220 o stranim investicijama;
- Zakon o građevinskim proizvodima;
- Zakon br. 06/L-041 o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti;
- Zakon o turizmu br. 04/L-176;
- Zakon br. 04/L-034 o Kosovskoj agenciji za privatizaciju kao i Zakon br. 06/L-023 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-034;
- Uredba br. 01/2018. o označavanju i obeležavanju tekstilnih proizvoda.

Ovi normativni akti su transponovali ove akte *acquis-a*:

- Uredbu EU br. 305/2011 o građevinskim proizvodima;
- Uredbu EK br. 765/2008 Evropskog parlamenta i Saveta od 9. jula 2008. o utvrđivanju zahteva za akreditaciju i nadzor tržišta u vezi sa trgovanjem proizvodima;
- Uredbu (EU) br. 1007/2011 Evropskog parlamenta i Saveta o nazivima tekstilnih vlakana i označavanju i obeležavanju sastava vlakana tekstilnih proizvoda;
- Direktivu EU 90/314 o turističkim paketima (delimično).

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Nacionalna strategija za razvoj 2016.-2021.;
- Sporazum COSME;
- Program ekonomskih reformi.

Institucionalni okvir:

- Ministarstvo trgovine i industrije (Odeljenje za industriju, Divizija za industrijsku politiku);
- Agencija za investicije i podršku preduzećima (KIESA)
- Ministarstvo obrazovanja i nauke;
- Nacionalni savet za ekonomski razvoj.

Podrška donatora

Postojeći i planirani projekti bilateralnih donatora

Projekti za poslovno okruženje i investicione podrške je projekat podržan od Svetske banke koji će podržati MTI u izradi agende regionalne reforme investicija, sprovođenju reforme investicionih politika i u promociji investicija.

Projekti za podršku MSP-a:

- “Podrška mladim preduzetnicima”

- “Konkurs Triple Helix” – Konkurs pokrenut od OECD i njegovih partnera na Kosovu za najbolju i naj-inovativniju ideju koja dolazi iz akademskog, poslovnog i javnog sektora.
- Fond za garantiranje kredita ostvaren: Fond će povećati pristup finansijama za MSP-e pokrivajući 50% kolateralu zahtevanog za MSP za dobijanje kredita od banke. Ovaj garantovani kolateral će smanjiti rizik za banke, omogućavajući bankama smanjenje njihovih kamatnih stopa i ostvarivanje svojih najpodnošljivih kreditnih proizvoda. USAID, KfW i SECO doprinose sa oko 18. miliona evra za stvaranje fonda. MTI nastavlja sa dopunom fonda sa po 1 ml evra svake godine do 2020.
- Projekat IPA za rast konkurentnosti, koji je počeo sa sprovođenjem jula 2017., traje 3. i ima za cilj da pomogne poslovanjima preko garantova, garantiranjem kredita uz smanjenje troškova za dobijanje kredita i izgradnje kapaciteta MSP-a, projekat ima vrednost od 35. miliona evra, sufinansiranje između Evropske komisije i EBOR-a.
- Kredit Svetske banke- Projekat: Inkluzija mladih i preduzetništvo na Kosovu - preko 50. obuka i stručnih kurseva za mlade od 16. do 29. godina u cilju stvaranja novih radnih mesta.
- Direktna finansijska podrška za MSP iz "Fonda za inovacije" sufinansiranje sa GIZ-om koji će sprovesti od Centra za inovacije i preduzetništvo. Prioritet se daje projektima koji se bave sektorima: poljoprivrede, proizvodnje i IKT-om.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

Politika preduzetništva i industrije:

- Podrška poslovanjima u sertifikaciji njihovih proizvoda prema evropskim i međunarodnim standardima davanjem malih grantova za MSP, davanjem grantova i tehničke podrške za poslovanja za standarde kvaliteta do 2020., obezbeđivanjem, gde je to moguće jednaku zastupljenost polova;
- Razvoj industrije kroz podršku ključnih sektora u cilju povećanja produktivnosti i izvoza
- Promocija izvoza pripremanjem MSP-a za izvoz i identifikovanjem/razvijanjem potencijalnih tržišta
- Aktivno učešće u COSME i Evropskoj mreži preduzeća, uključujući podršku poslovanjima za korišćenje ovih programa;
- Podrška institucijama da posvete veću pažnju izgradnji kapaciteta preduzeća koja vode žene da se prijave za ta sredstva.

Politike inovacije

- AU o uspostavljanju mehanizma za upravljanje fondovima i granta za inovaciju i preduzetništvo i o načinu funkcionisanja istog.
- AU o uspostavljanju i funkcionalizaciji I&N centara.
- Osnivanje 2 regionalna centra u Peći i Mitrovici sa ciljem stvaranja mogućnosti za mlade preduzetnike, studente i naučnike da razviju inovativne ideje.
- Funkcionalizacija regionalnih centara za I&N uspostavljenih u Prištini i Uroševcu.
- Direktna finansijska podrška NVO-ima, MSP-ima i start-up poslovanjima: priprema i ispisivanje javnog poziva, faza procene, faza praćenja.

3.21. 21. poglavlje acquis-a: Trans-evropske mreže

Ovo poglavlje pokriva trans-evropske mreže, koja je glavni stub unutrašnjeg razvoja evropskih tržišta, i ima za cilj stvaranju neophodnih putnih, energetskih i telekomunikacionih mreže koja povezuje evropske zemlje sa mogućnošću uključivanja i trećih zemalja. Omogućava stvaranje savremene infrastrukture koja povezuje regionalne i nacionalne mreže koje obezbeđuju slobodno kretanje roba, usluga, kapitala i radne snage, što kao rezultat ima uticaj na stvaranje i osnaživanje ravnopravnog društva.

Politike EU-a o trans-evropskim transportnim mrežama (TEN-T) i energetici (TEN-E) zasnivaju se na tri tačke: pravna osnova za TEN; Članovi 170-172 Ugovora o funkcionisanju EU-a; Uredba (EU) br.

1315/201350 o smernicama Unije za razvoj trans-evropske transportne i energetske mreže i Uredba (EU) 1316/201351 o uspostavljanju "Connecting Europe Facility-CEF" izmenom Uredbe (EU) 913/2010 i ukidanjem Uredbe (EZ) 680/2007 i (EZ) 67/2010.

Ovaj okvir utvrđuje ciljeve politike EU-a za politiku trans-evropske mreže, koja uključuje transportne i energetske mreže i ima za cilj prilagođavanje i razvoj mreža i obezbeđivanje njihove međusobne povezanosti i interoperabilnosti. Novi instrument finansiranja trans-evropskih mreža - fond "Connecting Europe Facility" (CEF) i revidirane smernice TEN-T i TEN-E stupili su na snagu 1. januara 2014. Svrha uspostavljanja i razvoja trans-evropskih mreža (TEN) i promocije interkonekcija i interoperabilnosti nacionalnih mreža je da se u potpunosti koristi unutrašnje tržište i doprinesu ekonomskom rastu i stvaranju novih radnih mesta u Evropskoj uniji.

Okvir i stanje

U pogledu **energetskih mreža**, u vezi sa potpisivanjem sporazuma KOSTT sa ENTSO-E, 20. aprila 2020., Regionalna grupa kontinentalne Evrope (RGCE) uspešno je zaključila glasanje o novom sporazumu o povezivanju između KOSTT i ENTSO-E. Od sada, KOSTT i Republika Kosovo konačno će napustiti regulatorni blok SMM (Srbija, Crna Gora i Severna Makedonija) i pridružiti se regulatornom bloku Kosovo-Albanija-AK-Blok.

Nakon uspešnog glasanja u aprilu od strane Regionalne grupe kontinentalne Evrope (RGCE) 30. juna 2020., izvršni direktor KOSTT-a potpisao je novi Sporazum o priključenju između KOSTT-a i ENTSO-E. Sa početkom primene novog Sporazuma o priključenju između KOSTT-a i ENTSO-E, KOSTT će funkcionisati kao nezavisno regulatorno područje unutar bloka CA sa Republikom Albanijom, u sinhronoj zoni kontinentalne Evrope. Očekuje se da će novi Sporazum o priključenju između KOSTT i ENTSO-E stupiti na snagu na jesen ove godine. Ovo je važan korak koji KOSTT-u približava članstvo u Evropskoj mreži operatora prenosnog sistema-ENTSO-E.

Raspodela kapaciteta za povezivanje i upravljanje zagušivanjem interkonektivne mreže biće realizovano u strukturi ovog bloka, a više neće biti EMS (Srbija), gde će prihode od ovih aktivnosti prikupiti Blok, odnosno KOSTT. Ovaj razvoj dalje utiče put KOSTT-u da se integriše u regionalno tržište energije, učestvuje u albanskoj energetskej berzi (APEKS) i pusti u rad 400 kV liniju Kosovo-Albanija.

Studija izvodljivosti za gasovod Albanija-Kosovo (projekat ALKOGAP) provedena je putem platforme WBIF. Glavni cilj ove studije bila je početna procena izvodljivosti za izgradnju gasovoda ALKOGAP - kao gasovoda za prirodni gas iz Kaspijskog regiona preko regionalnih gasovoda TAP / IAP, koji će u prvoj fazi povezati Albaniju sa Kosovom i potencijalno ubuduće da se nastavi u drugim zemljama u regionu.

Studija pred-izvodljivosti dala je sledeće preporuke za druge faze, pripremu Master plana gasa za deo Kosova i realizaciju zajedničke studije izvodljivosti za gasovod Albanija-Kosovo. Na osnovu preporuka ove studije, bivši MED, sad Ministarstvo ekonomije i amijenta (MEA) u saradnji sa relevantnim institucijama početkom 2019. putem WBIF platforme, apliciralo je za finansijsku podršku u vidu grantova za pripremu Master plana za distribuciju prirodnog gasa na Kosovu. Upravni odbor Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF) je u junu 2019. u Berlinu, prema izveštajima, odobrio grant u iznosu od 1,5 miliona evra za pripremu Master plana distribucije prirodnog gasa na Kosovu koji se planira realizovati za period 2020.-2021.

U okviru regionalne saradnje, Ministar ekonomskog razvoja Republike Kosovo i Ministar ekonomije Severne Makedonije u Februaru 2019. potpisali su Memorandum o razumevanju kojim se očekuje dodatno intenziviranje saradnje dve zemlje definisanjem prioritarnih oblasti za saradnju. energije. U cilju implementacije ovog sporazuma, u prvom delu 2019. putem platforme WBIF podnesena je zajednička prijava sa strankom Severna Makedonija, poslednja u ulozi promotora projekta, za finansijsku podršku u

vidu grantova za sprovođenje studije. izvodljivosti za gasovod Severna Makedonija - Kosovo. Prema izveštajima, Upravni odbor WBIF odobrio je grant u iznosu od 653.250 evra.

U **telekomunikacijskim mrežama** nije postignut napredak u jačanju institucionalnih kapaciteta Regulatornog tijela za elektronske i poštanske komunikacije u izradi i provedbi propisa.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Što se tiče **transportnih mreža**, *Izveštaj EK o Kosovu - 2019.* naglašava da bi institucionalni kapacitet za sprovođenje strateških projekata trebalo da bude ojačan na nivou centralne i lokalne vlasti u pogledu javnih nabavki, planiranja investicionih projekata, pripreme i upravljanja. Prioritetni projekti u osnovnim i sveobuhvatnim mrežama tek treba da se završe. Buduće investicije u infrastrukturi treba sprovesti u skladu sa EU standardima o javnim nabavkama, državnoj pomoći i proceni uticaja na životnu sredinu. . . Projekte treba usmeriti kroz jedan niz projekata, čime se potvrđuje strateška orijentacija prema TEN-ovima. Sprovođenje projekta železničke pruge 10 i projekta autoputa 6 sporije je nego što se očekivalo. Vlasti bi trebalo da odmah preduzmu mere za finalizaciju preostalih protokola graničnog železničkog prolaza sa Severnom Makedonijom. Takođe su potrebni dodatni naponi da se obezbedi otvaranje železničkog tržišta sa indikativnim proširenjem koridora Orijent / Mediteranski Istok. Iako je postignut napredak u usvajanju planova za održavanje čitave osnovne mreže (putne i železničke), Kosovo i dalje zaostaje u tom pogledu i potrebni su dodatni naponi.

U **elektroenergetskim mrežama** nema napretka u puštanju u rad 400 kV dalekovoda a kontrola frekvencija optrećenja sa Albanijom nije u radu zbog nesprovođenja sporazuma o priključenju između Evropske mreže operatora prenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO) -E) i operatora prenosnog sistema Kosova-KOSTT.

Studja pred-izvodljivosti za gasovod Kosovo-Albanija (ALKOGAP) koji potiče iz TAP projekta završena je u novembru 2018 godine. Procjenjuje se da investicioni trošak iznosi 211 mil. evra , uključujući 61 mil. evra na Kosovu, ali projekat zavisi od izgradnje jonsko-jadranskog cevovoda i sistema za prenos gasa u Fushe Kruji u Albaniji.

U **telekomunikacijskim mrežama** nije postignut napredak u jačanju institucionalnih kapaciteta Regulatornog tela za elektronske i poštanske komunikacije, kao i u izradi i primeni pravilnika.

Transport

Kosovo je redovni i aktivni član na sastancima na nivou ministarstava, upravnog odbora i tehničkih grupa SEETO-a (Opservatorija transporta za jugoistočnu Evropu). Svrha ovih sastanaka je izrada strateških infrastrukturnih dokumenata i razvoj osnovne i sveobuhvatne infrastrukturne mreže u jugoistočnoj Evropi kao sastavni deo trans-evropske mreže. Potpisivanjem Memoranduma o razumevanju 2004., sve zemlje jugoistočne Evrope su se obavezale da će razviti osnovnu i sveobuhvatnu mrežu koja će takođe biti sastavni deo osnovne i sveobuhvatne trans- evropske mreže.

Kosovo je već usvojilo Strategiju multi-modalnog transporta, koja sadrži pet ključnih ciljeva vezanih za razvoj osnovne i sveobuhvatne mreže SEETO-a. Ključni cilj ove strategije je: "Poboljšanje, razvoj i održavanje infrastrukture transporta koja je integrisan u pan-evropskim koridorima i u skladu je sa evropskim standardima". Osnovna i sveobuhvatna mreža SEETO-a obuhvata i infrastrukturne projekte na Kosovu koji su deo mreže Jugoistočne Evrope, koja se sastoji od infrastrukturnih putnih, železničkih i vazdušnih projekata. Kosovo, takođe ,aktivno učestvuje u Transportnoj zajednici osnovanoj Ugovorom o osnivanju Transportne zajednice 12.07.2017 godine u Trstu u Italiji i ratifikovanog od svih strana potpisnica (Odluka Saveta EU 2019/392).

Prioritetni projekti predstavljeni i identifikovani u višegodišnjem planu Jugoistočne Evrope kao i Trans-evropske mreže su sledeći: Put 6, koji povezuje Prištinu sa Severnom Makedonijom, koridorom VIII, put

7, koji povezuje Kosovo sa Albanijom, kao i koridor X prema Srbiji, R6a (Priština - Mitrovica) i R6b (Priština - Peć).

Što se tiče železničke infrastrukture, Kosovo je identificiralo projekat železničke linije 10, koja povezuje našu zemlju sa Srbijom, koridorom X i koridorom VIII – Severnom Makedonijom. Pored železničke linije 10 koja pripada osnovnoj mreži SEETO-a, Kosovo je donelo odluku da obnovi i 7 (sedam) železničkih linija koje pripadaju SEETO-u sveobuhvatnoj mreži i povezuje koridor X u Srbiji sa železničkom linijom 10 na Kosovu.

Nakon puštanja u promet segmenata autoputa R7, Morina- Đurđica (povezivanje sa N9) - Bresje - Besinje, MI u saradnji sa WBIF-om i EIB-om završilo je dopunu studije izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu za segment Besinje-Merdare (granica sa Srbijom). Štaviše, definisani su projektni zadaci za izradu preliminarnog projekta za segment Besinje- Merdare, koji će biti finansiran od WBIF-a, a izabrana je konsultantska kompanija za izradu projekta, koja se očekuje da će uskoro početi a trajaće 14. meseci. Nakon završetka projekta, nastaviće se sa definisanjem daljih koraka finansiranja ovog projekta. S druge strane, u julu 2015. potpisan je ugovor između MI i pobjedničke kompanije Bechtel Enka za izgradnju autoputa Priština – Elez Han u iznosu od 599.944.263,55 evra (sa PDV-om). Projekat je završen, a autoput Priština – Elez Han pušten je u promet.

MI takođe nastavlja sa proširenjem puta R6a/N2 (Priština - Mitrovica). Za ovaj projekat, MI je uspeo obezbediti kredit od 60. miliona dolara od Islamske banke za razvoj, Saudijskog razvojnog fonda, OFID-a.

Što se tiče segmenta Kijevo- Zahać, MI u saradnji sa WBIF-om (Western Balkan Investment Framework) i EBOR-om, završilo je dopunu studije izvodljivosti i uticaja na životnu sredinu (2016.), što je dalo pozitivne rezultate u pogledu ekonomske izvodljivosti projekta. Definisani su projektni zadaci za izradu preliminarnog projekta Kijevo - Zahać (32 km) i izabrana je konsultantska kompanija za izradu projekta. Takođe, u toku je izrada projekta za sprovođenje za koji se očekuje da će trajati 12. meseci a nakon završetka projekta za sprovođenje se očekuje da će se nastaviti sa definiranjem daljnjih koraka financiranja ovog projekta.

U železničkom sistemu, Kosovo je ostvarilo napredak u podeli Železnica Kosova na dve kompanije, Infrakos koja je odgovorna za upravljanje i održavanje železničke infrastrukture i Trainkos koja se bavi transportom putnika i robe. Republika Kosovo je takođe uspostavila Regulativni autoritet železnica koji se bavi regulisanjem tržišta, licenciranjem, sertifikacijom, bezbednošću i interoperabilnosti železničkog sistema na teritoriji Kosova. Prema izveštajima SEETO-a, Kosovo je ostvarilo napredak u sprovođenju potrebnih zakona i standarda obezbeđujući da tržište železnica bude otvoreno za spoljašnje operatere.

Jedan od prioriternih projekata identifikovanih i u SEETO-u je železnička linija 10. i železnička pruga 7, koje su takođe deo trans-evropske mreže koja povezuje Republiku Kosovo sa Srbijom i Severnom Makedonijom, odnosno sa hodnicima X i VIII.

Vezano za odvijanja u železničkoj liniji 10 (Railway Route 10), koju podržava EBOR, a u toku je izbor kompanije za prvu fazu (Kosovo Polje- Elez Han), dok radovi na rehabilitaciji se očekuju da počinju 2019. Dok, tehnički detaljni dizajn za drugu fazu (Kosovo Polje-Mitrovica) očekuje se da bude završen do kraja 2018. Štaviše, završetak radova na generalnoj rehabilitaciji i modernizaciji 10. železničke linije očekuje se da će se realizovati do 2022-2023.

Transevropske energetske mreže pokrivaju postrojenja za transport i skladištenje gasa, kao i prenos električne energije i daju značajan doprinos tržištu električne energije i gasa. TEN-E odgovara rastućem značaj obezbeđivanja i diverzifikacije snabdevanja energijom iz EU, uključujući energetske mreže zemalja članica i zemalja kandidata, i obezbeđuje koordinirano funkcionisanje energetskih mreža u EU i susednim zemljama. Pouzdanost napajanja, završetak energetske izolacije i rad interne energije.

Ovaj okvir postavlja ciljeve politika Zajednice o transevropskoj mrežni, koja uključuje mreže transporta, energije i telekomunikacije i ima za cilj prilagođavanje i razvoj mreža i osiguravanje njihovih međusobnih veza i interoperabilnosti.

Energija

AU o promovisanju zajedničkih regionalnih investicija u energetsom sektoru usvojena je u februaru 2017., čime je transponirana Uredba (EU) 347/2013. Svrha ove Uredbe je da pojednostavi postupak izdavanja dozvola i olakša ulaganja u energetska infrastrukturu kako bi se postigli ciljevi energetske politike i okruženja Energetske zajednice. Uredba, prilagođena Energetskoj zajednici, utvrđuje pravila za identifikaciju važnih projekata Energetske zajednice, koji se nazivaju Projekti Energetske zajednice (PECI) i Projekti uzajamnih interesa (PMI).

U cilju sprovođenja Uredbe o transevropskim energetska infrastruktura (EU) 347/2013, nacionalno nadležno telo osnovano je odlukom ministra za ekonomski razvoj u avgustu 2017. Takođe u okviru sprovođenja ove uredbe predviđena je i izrada i objavljivanje proceduralnog priručnika o postupku izdavanja dozvola koji se primenjuje na projekte od interesa za Energetsku zajednicu (PECI). Priručnik za procedure je pripremljen i finaliziran u maju 2018.

U okviru elektroenergetskog sektora, posebno u oblasti prenosa, u vezi sa potpisivanjem sporazuma KOSTT sa ENTSO-E, Regionalna grupa kontinentalne Evrope (RGCE), 20. aprila 2020. glasanje o novom sporazumu uspešno okončano veze između KOSTT-a i ENTSO-E. Od sada, KOSTT i Republika Kosovo konačno će napustiti regulatorni blok SMM (Srbija, Crna Gora i Severna Makedonija) i pridružiti se energetsom regulatornom bloku Kosovo-Albanija, AK Block.

Nakon uspešnog glasanja u aprilu od strane Regionalne grupe kontinentalne Evrope (RGCE) 30. juna 2020., izvršni direktor KOSTT-a potpisao je novi Sporazum o priključenju između KOSTT-a i ENTSO-E. Sa početkom primene novog Sporazuma o priključenju između KOSTT-a i ENTSO-E, KOSTT će funkcionisati kao nezavisno regulatorno područje unutar bloka CA sa Republikom Albanijom, u sinhronoj zoni kontinentalne Evrope. Očekuje se da će novi Sporazum o priključenju između KOSTT i ENTSO-E stupiti na snagu na jesen ove godine. Ovo je važan korak koji KOSTT-u približava članstvo u Evropskoj mreži operatora prenosnog sistema (ENTSO-E).

Raspodjela kapaciteta za međusobno povezivanje i upravljanje zagušenjem mreža interkonekcije biće realizovano u strukturi ovog bloka, a više neće biti EMS (Srbija), a prihvati od ovih aktivnosti prikupiti Blok, odnosno KOSTT. Ovaj razvoj dalje utiče put KOSTT-u da se integriše u regionalno energetska tržište, učestvuje u Albanskoj energetska berzi (APEX) i pusti u rad 400 kV liniju Kosovo-Albanija.

Tri zajedničke radne grupe između Kosova i Albanije (RG o pravnim/regulatornim pitanjima) rade na pripremi pravnog i regulatornog okvira; Radna grupa za tehničko-operativna pitanja i RG o komercijalnim pitanjima), aktivnosti koje se sprovode prema predviđenoj dinamici koju vode koordinatori i rukovodioci iz obe zemlje, uz podršku USAID-a; SKE-a, Nord Pool IFC, idr. KOSTT i albanski OPS su u procesu kreiranja zajedničkog bloka LFC, što će rezultirati usvajanjem pravila koja omogućavaju razmenu/deljenje i dimenzionisanje rezervi između dva OPS-a kao dve LFC oblasti unutar jednog. LFC Bloka. Sa druge strane, KOSTT je uspostavio nova tržišna pravila koja uključuju i deo mehanizma za uravnoteženje sistema koji omogućava tretiranje prekograničnog balansiranja.

Podrška donatora

Što se tiče podrške donatora, Vlada Republike Kosovo priprema aplikacije za V krug investicija u WBIF čiji je rok apliciranja kraj novembra. Projekti koji se trenutno pripremaju za aplikaciju u WBIF su:

- Generalna sanacija železnice 10, faza 3, - granica sa Srbijom - Lešak-Kosovo Polje -Elez Han - granica sa makedonskim sekcijom železnica, uključujući signalizaciju i telekom;
- Generalna sanacija istočne železničke linije (granica sa Srbijom - Podujevo – Kosovo Polje);
- Izgradnja autoputa (put 7 SEETO), deonica E od Prištine do Merdara.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Da bi se ispunile obaveze koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama pristupanja EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 10, fokus u periodu 2021-2024 biće na sledećim srednjoročnim prioritetnim ciljevima:

TEN-E:

- Uspostavljanje zajedničkog tržišta električne energije sa Albanijom;
- Članstvo KOSTT-a u ENTSO-E.

TEN-T:

- Izgradnja autoputa R7 Morina-Priština- Merdare, deo puta Besinje-Merdare;
- Završetak širenja dela nacionalnog puta N9, Zahać - Peć i izgradnja dela autoputa Kijevo- Zahać;
- Izgradnja nacionalnog puta N2 Priština - Mitrovica;
- Opšta rehabilitacija i modernizacija železničke linije 10 (granica sa Srbijom- Lešak – Kosovo Polje – Elez Han - granica sa Severnom Makedonijom);
- Generalna sanacija i modernizacija železničke linije 7 (granica sa Srbijom - Podujevo - Priština - Kosovo Polje).

3.22. 22. poglavlje *acquis*-a: Regionalne politike i koordinacija strukturnih instrumenata

Ovo poglavlje pokriva sve aspekte strukturnih kao i kohezivnih fondova koje EU dodeljuje državama pristupnicama u okviru paketa proširenja u cilju usklađivanja nivoa razvoja odgovarajuće zemlje na celoj teritoriji iste, kao i postizanje razvojne konvergencije svih regiona. Ovo je neophodno kako bi buduća država članica bila u stanju da funkcioniše na celoj svojoj teritoriji u skladu sa kriterijumima ustanovljenim u *acquis*-u i relevantnim standardima. Specifičnije, suština onog što ovo poglavlje pokriva izradu, usvajanje i sprovođenje programa strukturnih i kohezivnih fondova u skladu sa teritorijalnom organizacijom odgovarajuće države. Dalje, s obzirom da se sa Evropskom komisijom pregovara o ovim programima, a njihovo sprovođenje je odgovornost dotične države i to se dešava nakon pristupanja, tokom procesa pristupanja se traži preduzimanje pripremnih mera u tom smeru. *acquis* u ovom poglavlju se uglavnom sastoji od okvirnih uredbi i uredbi za sprovođenje, koje ne zahtevaju izmene u nacionalnom zakonodavstvu, nego samo sprovođenje zakonskih odredbi EU-a kroz zakonodavstvo Kosova, sa ciljem obezbeđivanja sprovođenja finansijskih instrumenata EU-a, u skladu sa pravilima postavljenih od EU-a.

U skladu sa time, u periodu pre nego što postane država kandidat, Kosovo treba da uspostavi pravne, institucionalne i administrativne strukture kako bi kada dođe vreme moglo uspešno i pravilno da sprovodi ove programe. Stoga, ovo poglavlje pruža opšti pregled potreba Kosova što se tiče tih mera, kao i potreba za pripreme za dalje korišćenje pomoći EU-a, koju će dobiti tokom procesa pristupanja. Na osnovu ovih potreba, Kosovo treba da izradi konceptualne politike za strukturne fondove i regionalne politike i planira podizanje svojih stabilnih administrativnih kapaciteta za sprovođenje istih.

Zahtevi SSP-a

SSP, odnosno članovi 121, 122, 123, 124. i 125, omogućavaju Kosovu pristup pomoći koju nudi EU, kao deo procesa evropskih integracija zemlje. Pomoć EU-a je uslovljena ispunjenjem političkih kriterijuma u procesu evropskih integracija i obaveza koje proizilaze iz procesa stabilizacije-pridruživanja, a to će se fokusirati na približavanje domaćeg zakonodavstva sa onim iz EU-a, ekonomski razvoj zemlje i poboljšanje upravljanja. To će biti zasnovano na godišnjim ili dugogodišnjim programima koji sklope

dogovor Kosovo i EU, u okviru dugogodišnjeg indikativnog okvira. Pomoć EU-a se može dati i u obliku makro-finansijske pomoći, u koordinaciji sa međunarodnim finansijskim institucijama, u okviru realizacije programa između Kosova i Međunarodnog monetarnog fonda.

Za ispunjavanje svojih obaveza u okviru SSP-a, Kosovo se treba osigurati da će finansijska saradnja nastaviti da podržava demokratske, ekonomske i institucionalne reforme, u skladu sa procesom stabilizacije-pridruživanja. Kosovo treba da ojača koordinaciju donatora i finansijska pomoć EU-a treba da se blisko koordinira sa drugim izvorima iz država članica i drugih država van EU-a kao i međunarodnim finansijskim institucijama. Kosovo se obavezuje da će davati redovne informacije o svim izvorima pomoći.

Od 2007. EU daje finansijsku pomoć za zemlje kandidate i potencijalne kandidate za učlanjivanje u EU-u u okviru Instrumenta predpristupne pomoći (IPA), u skladu sa Uredbom Saveta (EK) br. 1085/2006 od 17. juna 2006., kojom je uspostavljen Instrument predpristupne pomoći (u daljem tekstu: Okvirna uredba), u skladu sa članom 17. Okvirne uredbe i članom 7. Uredbe (EK) br. 718/2007 o sprovođenju Uredbe Saveta (EK) br. 1085/2006. Svaka zemlja korisnik je sklopila okvirni sporazum sa Evropskom komisijom kako bi se odredila pravila i načela saradnje predviđene okvirnom uredbom. Pomoć data preko IPA-e je produžena za period 2014-2020., Uredbom 231/2014 Parlamenta Evrope i Saveta, kojom se osniva predpristupni instrument (IPA 2), odnosno Uredbom za sprovođenje IPA 2. Vlada Republike Kosovo i Evropska komisija (EK) su potpisale okvirni sporazum koji je stupio na snagu 16. aprila 2015. Na osnovu okvirnog sporazuma, za svaku programsku godinu IPA-e se potpisuju finansijski sporazumi.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Kao što je rečeno, *acquis* u ovom poglavlju se uglavnom sastoji od okvirnih uredbi i uredbi za sprovođenje, koje ne zahtevaju izmene u nacionalnom zakonodavstvu, nego samo njihovo sprovođenje kroz nacionalno zakonodavstvo, u cilju obezbeđivanja da finansijski instrumenti EU-a su u skladu sa pravilima EU-a. Ipak, odgovarajuće izvršenje ovih sredstava zahteva transponovanje *acquis*-a u povezanim oblastima, kao što su državna pomoć, životna sredina i javne nabavke. Mere u ovom smislu se pokrivaju od odgovarajućih poglavlja ovog programa.

Institucionalni okvir i programiranje

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od:

- Agencije evropske integracije (KPV);
- Ministarstva regionalnog razvoja.

Programiranje

Programiranje pomoći EU kroz IPA zasniva se na Strateškom indikativnom dokumentu 2014-2020., koji određuje sektore i dugoročne prioritete za period 2014-2020. Pomoć pružena u okviru IPA-e za period 2014-2020. uključuje iznos od preko 602. miliona evra. Programiranje je sektorsko, na osnovu sektorskih planskih dokumenata kao dokumenti koji sadrže odgovarajuće informacije za sektore u kojima se programiranje odvija. Izrađeno je 7. dokumenata za sledeće sektore: i) vladavina prava, ii) energetika, iii) poljoprivreda, iv) reforma javne uprave; v) konkurentnost i inovacije; vi) obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike; i vii) životna sredina. Finansijski sporazum za IPA 2016., prvi deo je stupio na snagu, kao i finansijski sporazum za IPA 2016., drugi deo, gde Kosovo će imati koristi od direktne budžetske podrške u sektoru javne uprave, u iznosu od 25. miliona evra, koja je počeo refundirati od 2019. Takođe, je stupio na snazi finansijski sporazum za IPA 2017, prvi deo, i IPA 2017, drugi deo, koji podržava upravljanje javnim finansijama sa istim iznosom, 25. miliona evra kao i sektorsku budžetsku podršku.

Pripreme za programiranje IPA 2019. i 2020. započele su tokom 2018. i 2019., a Sporazum za IPA 2018. i IPA 2019., I deo, stupio je na snagu 2019., dok se očekuje da će Finansijski sporazum za IPA 2019., II deo, i za IPA 2020 biti završeni u 2020.

U cilju koordinacije svih infrastrukturnih investicija u Republici Kosovo, finansiranih iz domaćih i stranih izvora, odlukom Vlade od 8. jula 2015. osnovan je Nacionalni savet za investicije (NSI). NSI se zajednički predsedava od ministra finansija i ministra za evropske integracije, dok Kancelarija NIPAC-a igra ulogu tehničkog sekretarijata u saradnji sa Ministarstvom finansija i Kancelarijom za strateško planiranje u okviru Kancelarije Predsednika Vlade. Dana 18. decembar 2017., Vlada Kosova je usvojila prioritetni spisak infrastrukturnih projekata, koji obuhvata 63. projekta u iznosu od 3,4 milijarde evra u četiri (4) sektora: transport, životna sredina, energetika i socijalni sektor.

U smislu saradnje sa drugim zemljama, višegodišnji programi (IPA 2014-2020.) su usvojeni za prekograničnu saradnju sa zemljama regiona kao što su Kosovo-Albanija, Kosovo-Crna Gora i Kosovo-Makedonija. Potpisani su sporazumi o partnerstvu o upravljanju tehničke pomoći za program prekogranične saradnje sa svakom partnerskom državom za višegodišnji period IPA II 2014-2020. Tokom ovog perioda, zbog procesa promena u kojima se očekuje da će Crna Gora preći na decentralizovani sistem upravljanja, dana 10. februar 2017. je potpisan i stupio je na snagu bilateralni sporazum između Kosova i Crne Gore za program prekogranične saradnje.

Štaviše, potpisani su i godišnji trostrani finansijski sporazumi (za 2017.) za program prekogranične saradnje između Evropske komisije, Kosova i Albanije, između Evropske komisije, Kosova i Severne Makedonije kao i između Evropske komisije, Kosova i Crne Gore. Očekuje se da će ovi sporazumi stupiti na snagu u trenutku obaveštavanja stranaka diplomatskim putem.

Strukture za sprovođenje programa prekogranične saradnje sa partnerskim zemljama sastoje se od: operativne strukture (OS) na čelu sa MLS-om, gde generalni sekretar MLS-a je vođa OS, delegiran od strane NIPAC-a. Druge strukture za sprovođenje ovog programa su sledeći: Zajednički tehnički sekretarijat (JTS) i Zajednički nadzorni odbori (JMC) za svaku zemlju koja saraduje u ovom programu. U programu prekogranične saradnje sa Crnom Gorom, ulogu revizora unutar države Kosova igra Centralna jedinica za harmonizaciju interne revizije u okviru MF, dok kontrolni organ je u okviru MLS-a.

Praćenje

Za obezbeđenje praćenja sprovođenja programa i projekata koji se financiraju kroz IPA sredstva je Zajednički odbor za praćenje IPA-e, koji se sastaje svake godine. Celokupno praćenje donatorske pomoći, a posebno pomoći EU, vrši se na dva načina: koristeći redovno izveštavanje donatora u okviru Platforme za upravljanje pomoći (PUP) i učešće službenika u sastancima upravnih odbora projekata.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjenja obaveza koje proizilaze iz SSP-a i drugih mehanizama pristupanja EU u okviru delokruga Poglavlja 22, tokom srednjoročnog perioda se predviđaju sledeći srednjoročni prioriteti:

- Izrada zakona o regionalnom razvoju;
- Izrada Strategije regionalnog razvoja;
- Razvoj politika za ekonomske zone i privatnog sektora na Kosovu;
- Izrada politika za regionalni društveno-ekonomski razvoj;
- Razvoj sistema upravljanja i sprovođenja projekata;
- Pregovaranje, potpisivanje i stupanje na snagu Finansijskog sporazuma IPA 2020.;

- Pregovaranje o programu, potpisivanje i stupanje na snagu trostranog finansijskog sporazuma između EU, Kosova i Albanije za 2020. o programu prekogranične saradnje IPA II između Kosova i Albanije;
- Pregovaranje o programu, potpisivanje i stupanje na snagu trilateralnog finansijskog sporazuma između EU, Kosova i Severne Makedonije za 2020. i programu prekogranične saradnje IPA II između Kosova i Severne Makedonije;
- Pregovaranje o programu, potpisivanje i stupanje na snagu trostranog finansijskog sporazuma između EU, Kosova i Crne Gore za 2020. o programu prekogranične saradnje IPA II između Kosova i Crne Gore.

3.23. 23. poglavlje *acquis-a*: Sudstvo i osnovna prava

Poglavlje 23. *acquis-a* obuhvata ove oblasti: sudski sistem, politike protiv korupcije i osnovna prava. Politike EU u oblasti sudstva i osnovnih prava imaju za cilj očuvanje i dalji razvoj EU-a kao zona slobode, bezbednosti i pravde. Stvaranje nezavisnog i efikasnog sudstva je od velikog značaja. Nepristrasnost, integritet i viši standard suđenja od sudovima je od suštinskog značaja za zaštitu vladavine prava. To zahteva snažno angažovanje za eliminisanje spoljnih uticaja na sudstvo i dodelu dovoljnih finansijskih sredstava i obuku u oblasti sudstva. Takođe, trebaju postojati zakonske garancije za postupke pravičnog suđenja. Istovremeno, od država članica se zahteva efikasna borba protiv korupcije, s obzirom da ovo predstavlja pretnju za stabilnost demokratskih institucija i vladavinu prava. Solidan, pouzdan zakonski i institucionalni okvir je neophodan za podršku koherentne politike za sprečavanje i ometanje korupcije. Štaviše, države članice trebaju da obezbede poštovanje osnovnih prava i prava građana EU-a, kao što je zagantovano zakonodavstvom EU-a i Poveljom o osnovnim pravima.

Zahtevi SSP-a

Zahtevi SSP-a u oblasti sudskog sistema

U okviru delokruga sudskog sistema, u skladu sa obavezama i zahtevima pristupanja Evropskoj uniji, koje proizilaze iz SSP-a (čl. 83) zahteva se jačanje saradnje sa EU-om u oblasti sudstva, sa fokusom na jačanje institucija, u cilju konsolidacije pravne države kroz jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti sudskog sistema. Saradnja će se posebno fokusirati na upravljanje pravdom, razvijanje adekvatnih struktura sudova i tužilaštava kao i drugih sudskih organa sa ciljem njihove odgovarajuće pripreme za saradnju u građanskim, komercijalnim i krivičnim pitanjima kao i sprečavanju, istrazi, gonjenju i suđenju organizovanog kriminala, korupcije i terorizma.

Zahtevi SSP-a u oblasti politika protiv korupcije

Prema obavezama koje proizilaze iz SSP-a, član 83 (Jačanje institucija i pravne države) i člana 91 (Sprečavanje i borba protiv organizovanog kriminala i drugih nezakonitih aktivnosti), zahteva se razvoj adekvatnih policijskih struktura, tužilaca i sudija i ostalih sudskih organa kao i sprovođenje zakona na način koji bi omogućio efektivno sprečavanje, istragu, krivično gonjenje i suđenje korupcijskih radnji (član 83). Takođe, prema članu 91, zahteva se da stranaka sarađuju u cilju jačanja struktura Kosova za borbu i sprečavanje krivičnih radnji, posebno korupcije i ostalih oblika teških krivičnih radnji na međugraničnom smislu. U ovom smislu, zahteva se da Kosovo poštuje odgovarajuće međunarodne povelje i instrumente u ovoj oblasti. Na nivou sprečavanja, od Kosova se traži da teži sprovođenju mera koje su ekvivalentne sa onima koje su određene odgovarajućim zakonodavstvom EU-a, i koje su sadržane u odgovarajućim međunarodnim poveljama i instrumentima koji se odnose na ovu oblast.

Zahtevi SSP-a u oblasti osnovnih prava, zaštite manjina i kulturnog nasleđa

Što se tiče zaštite osnovnih prava i zaštite manjina, u skladu sa zahtevima koji proizilaze iz SSP-a, treba se obezbediti poštovanje demokratskih načela i ljudskih prava, kao što su ona proglašena Univerzalnom deklaracijom ljudskih prava iz 1948. kao i onih koja su sadržana u Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda iz 1950, konačnim Helsinškim dokumentom i Pariškom kartom za novu Evropu (član

3). Takođe, kosovske institucije trebaju da obezbede poštovanje prava i međunarodnih instrumenata, uključujući one koje se odnose na zaštitu ljudskih prava i osnovnih prava, pa do zaštite osoba koje pripadaju manjinama, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi (član 4).

Zahtevi SSP-a u oblasti zaštite ličnih podataka

Na osnovu obaveza koje proizilaze iz člana 84. SSP-a, institucije Republike Kosovo se trebaju obezbediti da zakonodavstvo za zaštitu ličnih podataka, u cilju dostizanja nivoa zaštite ličnih podataka na Kosovu bude slično onim u *acquis-u* EU-a. Zaštita ličnih podataka se treba razvijati na takav način da bude u skladu sa zakonodavstvom EU-a u ovoj oblasti.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU pristupanja u EU

Sudski sistem

Prema nalazima Izveštaja EK o Kosovu - 2019, utvrđeni su sledeći nedostaci u pogledu funkcionisanja sudstva: ograničena primenljivost zakona iz paketa pravde 2015., nemogućnost da pravosuđe ne podleže nedoličnom političkom uticaju, ograničeni kapaciteti institucija vladavine zakona, i efikasno i brzo upravljanje pravde.

Kosovo je u ranoj fazi razvoja funkcionalnog pravosudnog sistema; Ograničeni napredak postignut je u sprovođenju zakona iz paketa pravosuđa iz 2015., ali sa nedavnim izmenama i dopunama paketa očekuju se vidljivija buduća zbivanja u pravosudnom sistemu. Integrisanje srpskih sudija i tužilaca, kao i kosovskog pravosudnog osoblja u Pravosudni sistem Kosova, bilo je veliko postignuće u 2017. i 2018 godini. Pravosuđe je i dalje ranjivo zbog nedoličnog političkog uticaja, a institucijama vladavine zakona potrebni su snažni stalni naporu za razvoj svojih kapaciteta. Pravosuđe ostaje sporo i neefikasno. Pošto su preporuke poslednjeg izveštaja samo delimično tretirane, one i dalje važe.

Kosovo treba da posveti posebnu pažnju:

- Da nastavi jačanje kapacitet sudija, tužilaca i pomoćnog osoblja, kao i da poboljša sudsku administraciju, posebno kroz funkcionalni sistem upravljanja slučajevima, koji treba da omogući uobičajenu raspodelu slučajeva i da pruži statistički pouzdane i rodno podeljene podatke u skladu sa metodologijom Evropske komisije za efikasnost pravosuđa (CEPEJ);
- Nastavku napora za smanjenje opterećenja predmeta, uključujući upotrebu alternativnih sredstava za rešavanje sporova i naročito posredovanje, čije korišćenje treba da se finansira i promoviše u adekvatnoj meri.

Prema zahtevima sa sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost, neophodno je da se finalizuje postupak preipitivanja sektora vladavine prava, u rokovima koje odredi Ministarstvo pravde i postepeno uđe u fazu sprovođenja sektorske strategije.

Takođe, u okviru zaključaka sa poslednjeg sastanka ovog Pododbora, zatraženo je da se osigura doslednost između odluka politike i nalaza iz procesa funkcionalnog preipitivanja. Dalje, postoji potreba za poboljšanjem administracije sudstva, posebno putem elektronskog sistema upravljanja predmetima koji se stalno koristi u svim sudovima i tužilaštvima, koji bi takođe trebao izvršiti slučajnu dodelu predmeta i pružiti pouzdane statističke podatke, odvojene po polu.

Politike protiv korrupcije

Prema nalazima Izveštaja EK o Kosovu - 2019, što se tiče borbe protiv korrupcije, izazov ostaje stvaranje stalnog registra slučajeva istrage i krivičnog gonjenja slučajeva na visokom nivou, uključujući pravosnažne osude. Konačna konfiskacija imovine ostaja niska mada je postignut napredak u preliminarnom oduzimanju imovine.

Pošto se preporuke iz poslednjeg izveštaja samo delimično tretirane, one ostaju validne i dalje, tako da Kosovo treba da posveti posebnu pažnju:

- Neprekidnon povećanju i napretku registra predmeta, povećati broj tužilaca u Specijalnom tužilaštvu koji istražuju i krivično gone slučajeve korupcije na visokom nivou, i pružiti obuku za jačanje njihovih kapaciteta u finansijskim istragama, oduzimanju imovine, kao i efikasnoj zaštiti svedoka;
- Izmeniti zakonski okvir (za suspendovanje i udaljavanje javnih službenika pod optužbom i osuđenih za korupciju, za prijavljivanje imovine, kao i za uzbunjivače) kako bi se on uskladio sa evropskim standardima; konkretno usvojiti preispitani Zakonik o krivičnom postupku;
- Izraditi i finalizirati izmene u relevantnom zakonodavstvu, zajedno sa izmenama i dopunama Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, kako bi se Agenciji omogućilo više ovlašćenja za verifikaciju prijavljivane imovine i da bi sistem izveštavanja bio efikasniji u postupanju prema podmićivanjima;
- Obezbediti da se finansijski izveštaji i izveštaji o kampanjama političkih stranaka redovno objavljuju i kontrolišu, i primenti sankcije prema prekršiocima zakona. Izmeniti pravni okvir koji reguliše finansiranje političkih stranaka i finansiranje kampanja na osnovu mišljenja Venecijanske komisije kako bi se osigurala efikasna primena, odgovornost i transparentnost.

Takođe, odrediti prioritete u potpunoj primeni preispitanog zakonodavnog okvira u oblasti vladavine zakona, uključujući obuku i podizanje svesti, kako bi on bio efikasno sredstvo za borbu protiv korupcije.

Prema obavezama proisteklih iz Pođodbora za pravdu, slobodu i bezbednost, institucije Republike Kosovo treba da budu snažno posvećene jačanju struktura za suzbijanje, sprečavanje, istragu, krivično gonjenje i efikasno suđenje korupcije. Takođe, Ministarstvo pravde će tokom postupka funkcionalne preispitivanja utvrditi parametre pravnog okvira u oblasti borbe protiv korupcije i relevantno zakonodavstvo za prijavljivanje imovine od strane javnih službenika. Tokom preispitivanja treba uložiti napore da se razjasni preklapanje mandata, međuinstitucionalna koordinacija i odgovornosti institucija koje se bore protiv korupcije u zemlji.

Osnovna prava, zaštita manjina i kulturno nasleđe

Na osnovu nalaza Izveštaja EK o Kosovu - 2019, primena zakonodavstva i strategija o ljudskim pravima ostaje kao izazov jer je ograničena neadekvatnim finansijskim resursima, ograničenom političkom prioritetizacijom i nedostatkom koordinacije. U ovom izveštaju je takođe utvrđeno da Kancelarija za dobro upravljanje kao mehanizam koordinacije između vlade i civilnog društva treba da poveća kapacitet potreban za ispunjenje svog širokog mandata, koji uključuje nadzor, koordinaciju i osmišljavanje politika koje treba pokrivati; koordinacija uključivanja civilnog društva u politiku i donošenje odluka; i praćenje primene strateških dokumenata o korupciji. Uloga Međuministarske koordinacione grupe za ljudska prava, Agencije za ravnopravnost polova i službenika za ljudska prava u ministarstvima i opštinama trebalo bi da se ojača.

U tom pravcu, Kosovo treba:

- Usvojiti Kosovski program za rodnu ravnopravnost;
- Što pre usvojiti novi zakon o zaštiti od nasilja u porodici, koji ima za cilj da poveća mehanizme zaštite od nasilja u porodici;
- Usvojiti zakonodavstvo za primenu koji podržava dostojanstveno upravljanje slučajevima nasilja u porodici, uključujući rehabilitaciju i reintegraciju u socijalne službe osoba koje su doživele nasilje;
- Stvoriti trajnu budžetsku liniju za održivo finansiranje stanovanja, kako bi se osiguralo pokrivanje svih troškova neophodnih za funkcionisanje ovih socijalnih centara;
- Preispitati i ojačati efikasnost i efektivnost mehanizama koordinacije i primene ljudskih prava, uključujući prava pripadnika manjina i raseljenih lica;
- Ojačati primenu Zakona o ravnopravnosti polova, promovisati zastupljenost žena u ulozi odlučivanja i unaprediti sprovođenje strategije i akcionog plana zaštite od nasilja u porodici;

- Primeniti zakon o zaštiti dece i obezbediti održivo finansiranje i odgovarajuću odgovornost relevantnih institucija i aktera, kao i integraciju sistema zaštite dece na centralnom i lokalnom nivou;
- Baviti sa slučajevima nezakonitog ponovnog zauzimanja imovine;
- Poboljšati zaštitu kulturne baštine potpunom primenom zakonodavstva o posebnim zaštićenim zonama i zakonodavstvo koje tretira bespravnu gradnju; usvojiti zakone o kulturnom nasleđu i verskoj slobodi i osigurati kontinuirano funkcionisanje Veća za implementaciju i praćenje;
- Osigurati kontinuiranu sprovođenje strategije i akcionog plana za obuhvatanje zajednica Roma i Aškalija, uključujući dodeljena sredstva.

Prema obavezama koje proizilaze iz Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost, potrebno je obavezati institucije da primene paket zakona o ljudskim pravima, posebno da nastave međuinstitucionalnu koordinaciju na centralnom i između centralnog i lokalnog nivoa. kao i da obezbedi održiv budžet za sprovođenje politika ljudskih prava na centralnom i lokalnom nivou. EK je takođe ocenila da su preporuke narodnog advokata generalno dalje primenjene. Međutim, Vlada i Skupština moraju biti aktivniji u osiguravanju pravilnog praćenja. U okviru ovog sastanka zatraženo je da se što pre odobri koncept dokumenta krovnog zakona za osobe sa invaliditetom.

Takođe je potrebno detaljno istražiti napade na novinare, slučajeve seksualnog i porodičnog nasilja, zločina iz mržnje, govora mržnje i diskriminacije i napade na LGBTI osobe i obezbediti potpunu i blagovremenu istragu i osuđivanje takvih slučajeva. Prioritet je uspostavljanje institucionalnih mehanizama za zaštitu od diskriminacije u svim ministarstvima i opštinama, kao i uspostavljanje sistema koordinacije između njih i Kancelarije za dobro upravljanje.

Vlada Kosova će bez odlaganja usvojiti podzakonske akte potrebne za punu primenu važećeg zakona o Kosovskoj agenciji za poređenje i verifikaciju imovine, i Vlada treba pokrenuti izradu podzakonskog akta koji proizilazi iz ovog zakona, odnosno nacrt AU o utvrđivanu pravila i postupaka za primenu aukcija, konfiskacije i uništavanja ilegalnih struktura.

Zaštita ličnih podataka

Prema nalazima Izveštaja EK o Kosovu - 2019., treba imenovati Poverenika nove Agencije za informisanje i privatnost koji će sprovoditi zakon o zaštiti ličnih podataka i ažurirati potrebna podzakonska akta.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politikai

Pravosudni sistem

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih odgovarajućih normativnih akata:

- Zakon o sudovima;
- Zakon o državnom tužilaštvu;
- Zakon o Sudskom savetu Kosova;
- Zakon o Tužilačkom savetu Kosova;
- Zakon o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca;
- Zakon o Akademiji pravde;
- Zakon o beležništvu;
- Zakon o posredovanju;
- Zakon o izvršnom postupku;
- Zakon o izvršenju krivičnih sankcija;
- Krivični zakonik Republike Kosovo;
- Zakonik o krivičnom postupku Republike Kosovo;

- Zakon o krivičnoj odgovornosti pravnih lica.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strateški plan 2019-2021. sistema tužilaštva;
- Strategija i akcioni plan za smanjenje zastarelih predmeta;
- Razvojna strategija Ministarstva pravde 2018.-2021.;
- Zakonodavni i Okvir politika u borbi protiv korupcije.

Politike protiv korupcije

Oblast politika protiv korupcije u Republici Kosovo se uređuje sledećim zakonima:

- Zakon o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine i poklona svih visokih javnih zvaničnika;
- Zakon o sprečavanju sukoba interesa u vršenju javne funkcije;
- Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije;
- Zakon o zaštiti uzbunjivača;
- Zakon o finansiranju političkih subjekata;
- Zakon o javnim nabavkama.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strateški plan tužilačkog sistema 2019-2021.;
- Strategija i akcioni plan protiv korupcije;
- Akcioni plan za borbu protiv korupcije.

Osnovna prava

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih glavnih relevantnih normativnih akata:

- Zakon o zaštiti od diskriminacije;
- Zakon o Ombudsmanu;
- Zakon o ravnopravnosti polova, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici;
- Krivični zakonik Republike Kosovo;
- Zakonik o maloletnicima;
- Zakon o civilnim aspektima međunarodne otmice dece;
- Zakon o profesionalnom osposobljavanju, prekvalifikovanju i zapošljavanju osoba sa ograničenim sposobnostima;
- Zakon o slepim licima;
- Zakon o materijalnoj podršci porodicama dece sa stalnim ograničenim sposobnostima;
- Zakon o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Nacionalna strategija o pravima osoba sa ograničenim sposobnostima 2013-2023;
- Nacionalna strategija o imovinskim pravima;
- Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici na Kosovu i njen akcioni plan 2016.-2020.;
- Standardne procedure za borbu protiv nasilja u porodici;
- Kosovski program za ravnopravnost polova;
- Strategija o dečijim pravima 2019. – 2023.

Zštita manjina i kulturno nasleđe

Zakoni koji pokrivaju oblast zaštite manjina i kulturnog nasleđa su sledeći:

- Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo;
- Zakon o upotrebi jezika;
- Zakon o specijalnim zaštićenim zonama.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Strategija za uključivanje zajednica Roma i Aškalija;
- Strategija za zajednice i povratak;
- Nacionalna strategija za kulturno nasleđe 2017-2027.

Zaštita ličnih podataka

- Zakon o zaštiti ličnih podataka.

Institucionalni okvir

Pravosudni sistem

Institucionalni okvir u oblasti pravosuđa sastoji se od sledećih institucija.

- Ministarstvo pravde;
- Sudski savet Kosova;
- Tužilački savet Kosova;
- Državno tužilaštvo;
- Akademija pravde;
- Osnovni sudovi;
- Apelacioni sud;
- Vrhovni sud;
- Ustavni sud.

Kao druge institucije koje pokrivaju oblast pravosudnog sistema su još i Komora javnih beležnika Kosova, Advokatska komora Kosova i Komora privatnih izvršitelja Kosova.

Politike protiv korupcije

Institucionalni okvir politika u borbi protiv korupcije sastoji se od sledećih institucija

- Agencija protiv korupcije;
- Specijalna radna grupa protiv korupcije STRK-a;
- Nacionalni koordinator za suzbijanje privrednog kriminala;
- Nacionalni savet protiv korupcije;
- Osnovna tužilaštva.
- Prateći mehanizam za uspostavljanje međuinstitucionalne saradnje – Tužilački savet Kosova realizovao je uspostavljanje baze podataka/Prateći mehanizam u cilju usklađivanja statističkih izveštaja između subjekata koji podnose krivične prijave.

Osnovna prava

Institucionalni okvir u oblasti osnovnih prava sastoji se od ovih mehanizama.

- Kancelarija za dobro upravljanje (KPV);
- Institucija Ombudsmana;
- Agencija za rodnu ravnopravnost;
- Službenice/ci za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama;
- Službenici za zaštitu od diskriminacije u ministarstvima i opštinama;
- Kosovska agencija za upoređivanje i verifikaciju imovine;
- Nacionalni koordinator protiv nasilja u porodici;
- Međuministarska komisija o pravima deteta;
- Savetodavna i koordinaciona grupa za prava osoba iz LGBTI zajednice;
- Korektivna služba Kosova;
- Kosovska probaciona služba;
- Inspektorat MP-a za KSK;
- Nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja i nečovečnih i ponižavajućih postupaka;

- Agencija za besplatnu pravnu pomoć;
- Nacionalni savet za osobe sa invaliditetom.

Zaštita manjina i kulturno nasleđe

Institucionalni okvir koji pokriva oblast zaštite manjina i zaštitu kulturne baštine je sastavljen od.

- Ministarstvo za zajednice i povratak;
- Ministarstvo kulture, omladine i sporta;
- Savetodavno veće za zajednice;
- Savet za sprovođenje i praćenje;
- Kancelarija Poverenika za jezike;
- Kancelarija za pitanja zajednica; Tehnička radna grupa za koordinaciju sprovođenja preporuka okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina;
- Lokalni odbori za javnu bezbednost;
- Opštinski saveti za bezbednost u zajednici;
- Opštinski akcioni komitet za praćenje sprovođenja strategije i akcionog plana za uključivanje zajednica Roma i Aškalija u kosovsko društvo.

Zaštita ličnih podataka

- Agencija za informacije i privatnost.

Podrška donatora

Sudni sistem

U okviru EU i bilateralne pomoći u oblasti pravosuđa, realizovani su sledeći projekti.

Sistem informacionog upravljanja predmetima - ima za cilj da podrži institucije pravosuđa na Kosovu. Ovaj projekat, podržan od strane Ministarstva inostranih poslova Norveške, ima za cilj da obezbedi tehničku pomoć Sudskom savetu Kosova (SSK) u automatizaciju funkcionisanja rada u svim sudovima i tužilaštvima na Kosovu.

Jačanje pravosudnog sistema na Kosovu, projekat koji finansira vlada Ujedinjenog Kraljevstva, a koju je zastupala Britanska ambasada u Prištini, preko svojih partnera u sprovođenju Axiom International i Agencija Ltd) Projekat će obuhvatiti četiri glavne tematske oblasti, a to su „Imenovanje, promovisanje i transfer sudija „ Procena učinka „, primena" Zajedničkog okvira ocenjivanja "i" Mentorstvo ". Projekat je započeo svoju prvu fazu u oktobru 2018. marta 2019. i pripremio je izveštaje. Projekat izgradnje profesionalnih kapaciteta Ustavnog suda (2019. - 2020.): Ovaj projekat ima za cilj efikasnije sprovođenje evropskih standarda u rešavanju pojedinačnih žalbi Ustavnog suda i bolju komunikaciju sa javnošću. Dvogodišnji projekat je omogućen u saradnji sa Kancelarijom Saveta Evrope u Prištini i uz podršku Norveške ambasade na Kosovu.

Britanski projekat: Jačanje pravosudnog i tužilačkog sistema koji ima za cilj da ojača kapacitete i ulogu Kosovskog tužilačkog saveta (TSK) pružanjem direktne podrške TSK-u da identifikuje najurgentnija pitanja i izazove sa kojima se suočava, kao i da pripremi akcioni plan za efikasno tretiranje ovih pitanja i izazova. Ovaj projekat finansira Vlada Ujedinjenog Kraljevstva, koju predstavljaju Kancelarija spoljnih poslova i Federacija zajedničkog bogatstva (KSPFZB), preko svog partnera za sprovođenje - Axiom International. Trajanje: oktobar 2018. - mart 2021.

Projekat „Podrška nezavisnom, profesionalnom i nepristrasnom tužilačkom sistemu“ koji će se sprovesti unapređenjem medijske saradnje i povećanjem administrativnih kapaciteta i efikasnosti TSK-a. Ovaj projekat sprovodi CILC, a finansira holandska ambasada. Trajanje: septembar 2019. - maj 2021.

Tvining projekat finansiran od programa IPA 2014 „Podrška Kosovskoj korektivnoj i probacionoj službi“, septembar 2017 – mart 2020. Projekat će podržati i ubuduće korektivnu i probacionu službu sa fokusom na poboljšanje kvaliteta usluga, jačanje i sprovođenje programa prevencije i reintegracije maloletnika u kontaktu sa sistemom pravosuđa na centralnom i lokalnom nivou, daljem jačanjem alternativnih kazni. Projekt će takođe pružati podršku ekonomskim programima i prilagođenim aktivnostima za zahteve tržišta rada za zatvorenike kako bi osigurao resocijalizaciju u životu nakon zatvora.

Projekat tehničke pomoći finansiran od programa IPA 2015 "Podrška u izradi Civilnog zakonika i tretman imovinskih pitanja, druga faza" 1. februar 2017. – 31. januar 2020. Ovaj projekat je dodatni uskladiti zakonodavstvo Kosova uključujući primarno i podzakonski okvir o građanskom zakoniku. Pored toga, primenjivači i građani biće upoznati sa novim zakonodavstvom i projekat će podržati praćenje sprovođenje novog Zakonika.

Projekat tehničke pomoći „Nacionalni sistem krivičnog dokaza na Kosovu (NCCR)", koji će biti realizovan u periodu 30. jun 2017. – 29. jun 2020. Cilj projekta je poboljšanje standarda u sektoru pravosuđa na Kosovu, omogućujući svim sudovima da uvode kriminalne podatke u centralnom nacionalnom sistemu – NCCR, kao i digitalizaciju podataka starih predmeta.

USAID će takođe početi sa programom „Pravda je važna (Justice matters)“ u trajanju juna 2018. – jun 2021., koji ima u cilju poboljšanje pristupa pravosuđu za sve i uključivanje marginalizovanih grupa, jačanjem institucije, aktera i procesa za pružanje usluga besplatne pravne pomoći i pravnih informacija.

EK, u programu IPA 2018., takođe planirala pomoć sistemu pravosuđa Kosova u iznosu od 9,25 miliona EUR. Ovaj program ima u cilju jačanje pravosudnog sistema i usklađivanje svoj standarda sa evropskim standardima i EU *acquis-om*. To će se postići kroz jačanje nezavisnosti i nepristrasnosti, odgovornosti, profesionalizma, kvaliteta, efikasnosti i transparentnosti institucija u sistemu pravosuđa. Program će podržati opšte upravljanje sektorom pravosuđa i sprovođenje se aktivnosti u cilju podrške institucijama, podizanju kapaciteta i poboljšanjem uslova rada. Pored toga, aktivnost će podržati borbu protiv nasilja u porodici i povećaće pristup pravosuđu za sve građane, sa posebnim fokusom na žene, ugrožene i marginalizovane grupe kao i na primenu međunarodno priznatih metodologija GRECO i MONEYVAL za jačanje kosovskih institucija u borbi protiv korupcije, pranja novca i terorizma. Ovaj program biće specificiran i ugovoren na kraju 2019.

nstitucije pravosuđa takođe će biti i dalje podržane od strane programa IPA 2020. Odnosno izgradnja objekta za Akademiju pravde, podrška opremom za dalje funkcionisanje Sistema za informativno upravljanje predmetima u svim sudovima i tužilaštvima kao i izgradnja centra za obnovu u slučajevima kada glavni centar podataka ima tehničkih problema i podbacuje. Ovaj program takođe će saradivati sa Savetom Evrope u cilju podizanja kapaciteta pravnih profesionalaca (Akademija pravde na Kosovu, Udruženje kosovskih advokata, studenti univerziteta, profesori) u vezi sa jurisprudencijom Evropskog dusa za ljudska prava i metodologije HELP. Ovaj program je u ranoj fazi planiranja i detalji biće poznati u 2019., dok će se pokušati da se ugovara 2021.

Projekat za objavljivanje presuda–uz zahtev SSK-a, TAIEX je usvojio je predlog projekta SSK-a za pomoć u organizovanju radionica kao prvi korak u razvoju/izradi uredbe o objavljivanju presuda.

Tvining projekat finansiran od programa IPA 2014 "Povećanje efikasnosti, odgovornosti i transparentnosti pravosudnog i tužilačkog sistema na Kosovu kao i povećanje kapaciteta STRK-a", koji će biti realizovan u periodu 10. oktobar 2016. – 9. april 2019.

Tvining projekat finansiran od programa IPA 2014 "Dalja podrška reformi pravnog obrazovanja" 1. januar 2016. – 31. jul 2018. – opšti cilj projekta je da se ojača vladavina prava kroz poboljšanje pravnog

obrazovanja na Kosovu, posebno za dalje povećanje kapaciteta u sektoru pravde jačanjem kapaciteta Akademije pravde.

U TM 4 2019 biće pokušano planiranje druge faze programa „Horizontalna struktura za Zapadni Balkan i Tursku“ koja se sufinansira od IPA 2018. i sprovodi od strane Saveta Evrope. Projekat KoSEJ druga faza kao deo programa ima u cilju da nastavi sa poboljšanjem funkcionisanja i svakodnevnog kvaliteta pravosudnog sistema uz stalnu podršku sudovima i centralnim organima: upoznavanje i efikasnije korišćenje metodologije i sredstava Evropske komisije za efikasnost pravosuđa (CEPEJ) i sprovođenje datih preporuka u prvoj fazi projekta.

Pomoć EU u oblasti osnovnih prava obuhvata projekte navedene u nastavku.

Povratak i reintegracija na Kosovu V (EU-RRK V), program IPA 2016. koji finansira EU uz sufinansiranje od MZP, a sprovodi ga Međunarodna organizacija za migracije (IOM) ima za cilj da doprinosi naporima Vlade Kosova da promoviše tolerantno i multietničko okruženje zasnovano na poštovanju univerzalnih ljudskih prava, koja su pogodna za održivi povratak i reintegraciju raseljenih osoba i njihovih porodica iz redova manjina. Projekat podržava oko 400 vraćenih porodica u svim fazama, njegovim aktivnostima u odabranim opštinama. Aktivnosti programa započele su u 2018. godini, a očekuje se da će biti okončane u roku od 36-48 meseci.

Program EU-a stabilizacije zajednica, četvrta faza (EU-CSP IV) u okviru IPA 2018., koji je zvanično počeo u januaru 2020. a sastanci/aktivnosti za sprovođenje su započeli u ovom periodu. Program koji finansiraju EU i Ministarstvo za zajednice i povratak ima za cilj da podrži stvaranje multietničkog sveobuhvatnog društva na Kosovu, stvaranje mogućnosti za sticanje prihoda za manjinske zajednice, promovisanje održive reintegracije povratnika, kroz podršku društveno-ekonomskoj stabilnosti i inicijativama za razvoj zajednice, poboljšavajući perspektivu integracije i socijalno obuhvatanje. Prvo, pružanjem podrške stvaranju i razvoju kolektivnih/udruženih biznisa, što će pomoći u razvoju kolektivnog poslovanja, stvaranju novog proizvoda dodane vrednosti i zajedničku profitabilnost kroz njihove maksimalne rezultate i ojačani položaj. Drugo, akcija podržava nove ili operativne nevezinske preduzetnike za osnivanje ili povećavanje njihove proizvodnje kroz materijalnu pomoć i know-how, kao i uspostavljanje poslovnih veza i proširenog pristupa tržištu. Treće, kroz implementaciju projekata na nivou zajednice, akcija će direktno podržati širok spektar inicijativa za rešavanje problema, prioriteta i potreba šire zajednice, podsticanjem mogućnosti za socijalnu (re)integraciju među članovima zajednice. Sve aktivnosti se izvode u uskoj saradnji sa lokalnim vlastima koje igraju važnu ulogu u svakom koraku procesa. Period realizacije projekta je 24 - 30 meseci.

Projekat podrške za zatvaranje kolektivnih centara, druga faza, je finansiran od strane EU u okviru IPA 2018, sufinansiran od MPZ-a, a koji je projekat počeo u januaru 2020., a sastanci /aktivnosti su započeli u ovom periodu za realizaciju projekta. Projekat će doprineti pravilnoj primeni strategija za raseljene porodice u kolektivnim centrima, podržavajući postizanje održivih rešenja za njihovu socijalnu i ekonomsku integraciju. Aktivnost će se odvijati kroz multilateralne intervencije čiji je cilj podrška dostojanstvenoj i održivoj integraciji do 70 porodica direktnih korisnika (142 osobe) koje stanuju u ovim kolektivnim centrima. Kao indirektni korisnici, opštine Leposavić, Zvečan i Gračanica imaju koristi od povećanih kapaciteta za pružanje održivih rešenja za njihovo raseljeno stanovništvo. Očekuju se tri ključna rezultata: zatvaranje 14 kolektivnih centara/i održiva rešenja smeštaja koja se nude do 70 raseljenih porodica, što olakšava njihov izlaz iz kolektivnih centara u pravcu dostojanstvenog života; pružanje socijalno-ekonomske podrške do 70 raseljenih porodica; i podrška razvoju zajednice i poboljšanju infrastrukture u tri opštine. Aktivnosti u različitim sektorima (smeštaj, humanitarna pomoć, ostvarivanje prihoda, socijalna integracija) sprovodiće se paralelno. Sve aktivnosti se izvode u uskoj saradnji sa lokalnim vlastima koje igraju važnu ulogu u svakom koraku procesa. Period realizacije projekta je 24 - 30 meseci.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Pravosudni sistem

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i dokumenata drugih mehanizama pristupanja EU-u u okviru delokruga Poglavlja 23, prioritet Vlade Kosova u oblasti osnovnih prava u periodu od 2020. do 2024, Vlada Kosova će se usredsrediti na ove srednjoročne prioritetne ciljeve:

- Reforma pravosudnog sistema daljim unapređivanjem pravnog i okvira politika, zasnivajući se na analizama funkcionalnog revizijaa sektora vladavine prava.

Da bi se identifikovali i odredili strateški i razvojni ciljevi u oblasti vladavine zakona kako bi se povećala efikasnost državnih institucija u sprovođenju zakona, pregledaće se pravni okvir za vladavinu zakona, kao i procesi saradnje između institucija koje imaju odgovornosti u oblasti vladavine zakona. Takođe će se proceniti institucionalni kapaciteti za vladavinu zakona; izdavanje preporuka za poboljšanje pravnog osoblja, kao i procesa saradnje. Ovaj proces će voditi MP koji će o napretku, rezultatima i preporukama funkcionalnog pregleda izveštavati Upravnom odboru, sastavljenog od predstavnika sledećih institucija: MP, MUP, MF, SSK, TSK, OAK, i predstavnika međunarodnih donatora koji pružaju tehničku podršku za podršku funkcionalnog pregleda. Ovaj Upravni odbor ima za zadatak da definiše opšte linije napretka funkcionalnog pregleda na osnovu preporuka MP-a i da predstavi Vladi Kosova Nacionalnu strategiju za vladavinu zakona na Kosovu. O ovom pitanju, MP će zaključiti memorandume o saradnji sa nezavisnim institucijama u oblasti Vladavine zakona za saradnju i koordinaciju aktivnosti u okviru ovog procesa;

- Usvajanje sekundarnog zakonodavstva Civilnog zakonika;
- Povećanje broja javnih beležnika u skladu sa promenama odraženim u novom Zakonu o beležništvu;
- Povećanje broja privatnih izvršilaca;
- Povećanje broja posrednika;
- Održavanje obuke za javne beležnike, privatne izvršioce i posrednike.

U srednjoročnom periodu će se SSK, u cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a, usredsrediti na ove srednjoročne prioritetne ciljeve:

- Razvoj i sprovođenje procesa ispunjavanja položaja za sudije, kao i praćenje politika, strategija i odluka SSK-a;
- Povećanje kapaciteta u sudovima za sprovođenje pravde, putem povećanja broja stručnih saradnika, u skladu sa Zakonom o sudovima;
- Organizovanje neprekidnih obuka za sudije u svim odeljenjima prema određenim oblastima, a posebno specijalizovana obuka za Posebno odeljenje u Osnovnom sudu u Prištini i Apelacionom sudu, na osnovu programa obuke koji proizilazi iz procesa procene potreba za obukom;
- Izrada Akcionog plana i strategije pravosuđa (od 2020. do 2023.);
- Jačanje učinka, transparentnosti i odgovornosti pokretanjem redovnih publikacija o ključnim pokazateljima učinka sudija, ažuriranje kriterijuma i postupaka za ocenjivanje sudskog učinka, uspostavljanje objektivnih kriterijuma i mera za procenu učinka, uspostavljanje kontinuiranog obaveznog pravnog obrazovanja za sudije, izrada plana komunikacije radi informisanja i podizanja svijesti javnosti o delatnostima pravosuđa;
- Konsolidacija projekta SMIL. Ovaj projekat ima za cilj da TIK koji se koristi podrži viziju Sudskog saveta Kosova radi stvaranja efikasnog, transparentnog i odgovornog pravosudnog sistema o svom radu i dostupnog svima.

U srednjoročnom periodu, SSK, u cilju povećanja efikasnosti i delotvornost tužilačkog sistema, u skladu sa mandatom i izazovima identifikovanim u Izveštaju EK-a o Kosovu, ima za cilj:

- Unapređenje sistema administracije i odgovornosti u tužilačkom sistemu, kao i procena učinka u tužilačkom sistemu;

- Usvajanje i nadzor politika za smanjenje broja slučajeva sa fokusom na tretiranju slučajeva korupcije, privrednog kriminala i organizovanog kriminala;
- Sprovođenje Akcionog plana of 2019. od 2121. i Strateškog plana u tužilačkom sistemu Kosova;
- Izgradnja profesionalnog kapaciteta tužilaca i administrativnog osoblja;
- Dalje unapređenje profesionalnih kapaciteta TSRK-a;
- Upotpunjavanje podzakonskih akata u skladu sa nedavnim zakonskim izmenama;
- Dalje unapređenje elektronskog sistema upravljanja predmetima.

U srednjoročnom periodu, Akademija pravde će se usredsrediti na unapređenje profesionalnih i interdisciplinarnih kapaciteta sudija, tužilaca i sudskog i tužilačkog administrativnog osoblja, putem primene početnih i tekućih programa obuke, kao i putem obezbeđivanje resursa i drugih pravnih materijala, u skladu sa Zakon o Akademiji pravde i drugih podzakonskih akata.

Pored sprovođenja programa koji proizilaze prema potrebama sudija i tužilaca, prioritet u srednjoročnom periodu će biti:

- Obavezna obuka sa fokusom na profesionalnu etiku sudija, odnosno Zakon o disciplinskim odgovornostima sudija i tužilaca;
- Zakonodavne izmene bilo u krivičnim ili građanskim pitanjima;
- Organizovanje obuka za sudije i tužioce za sva odeljenja prema odgovarajućim oblastima, na osnovu programa obuke koji potiče iz procesa procene potreba za obukom sprovedenom u saradnji sa Sudskim savetom Kosova i Tužilačkim savetom Kosova .

Politike protiv korupcije

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i dokumenata drugih mehanizama pristupanja EU-u u okviru delokruga Poglavlja 23, prioritet Vlade Kosova u oblasti osnovnih prava u periodu od 2021. do 2024, Agencija protiv Korupcije će se usredsrediti na ove srednjoročne prioritetne ciljeve:

- Izrada analize za procenu mandata Agencije za borbu protiv korupcije. Ova analiza predviđa potrebu uspostavljanja mehanizama za procenu rizika od korupcije u različitim sektorima; procena prostora u zakonodavstvu koje omogućavaju korupcije "corruption legislation proofing", i praćenje sprovođenje planova integriteta;
- Dopunu mandata dodatnim merama za sprovođenje postupaka preliminarnih istraga i kontrole porekla imovine visokih javnih službenika;
- Uspostavljanje mehanizma i izgradnja institucionalnih kapaciteta službenika Agencije za sprovođenje zakona o zaštiti uzbunjivača.

U srednjem roku, Pravna akademija će se usredsrediti na:

- Poboljšanje profesionalnih kapaciteta sudija i tužilaca u suzbijanju bilo kog oblika korupcije davanjem prioriteta specijalizovanim programima obuke u borbi protiv korupcije, pranja novca, finansijskih istraga i drugih koruptivnih praksi.

Pored sprovođenja programa koji proizilaze prema potrebama sudija i tužilaca, prioritet u srednjoročnom periodu će biti:

- Obavezna obuka sa fokusom na profesionalnu etiku sudija, odnosno Zakon o disciplinskim odgovornostima sudija i tužilaca;
- Zakonske izmene bilo u krivičnim pitanjima (fokusirajući se na nove definicije Krivičnog zakonika o nasilju u porodici i seksualnom uznemiravanju), kao i na civilnim pitanjima;
- Organizovanje obuka za sudije i tužioce za sva odeljenja, prema njihovim oblastima, na osnovu programa obuke koji proizilaze iz procesa procene potreba za obukom sprovedenom u saradnji sa Sudskim savetom Kosova i Tužilačkim savetom Kosova.

Osnovna prava

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i dokumenata drugih mehanizama pristupanja EU-u u okviru delokruga Poglavlja 23, prioritet Vlade Kosova u oblasti osnovnih prava u periodu od 2020. do 2024. će biti primena postojećih zakona i fokus na ažuriranju i sprovođenje strategija o ljudskim pravima, obezbeđujući dugoročni pristup ovom pravu. Tačnije:

- Da se obezbedi odgovarajuće nadgledanje praćenja izveštaja i preporuka Ombudsmana, radi daljeg povećavanja nivoa primene;
- Uspostavljanje i potpuna funkcionalizacija institucionalnih mehanizama za zaštitu od diskriminacije u svim ministarstvima i opštinama i uspostavljanje sistema koordinacije između njih i Kancelarije za dobro upravljanje;
- Uspostavljanje sistema za praćenje ljudskih prava na nivou zemlje;
- Primena ljudskih prava, jačanje rodne ravnopravnosti i smanjenje nasilja u porodici (primenom Zakona o ravnopravnosti polova u svim javnim i privatnim sferama društvenog života) čiji je cilj smanjenje slučajeva nasilja u porodici;
- Usaglašavanje zakonodavstva za izbornu reformu sa Zakonom o ravnopravnosti polova;
- Sprovođenje programa za rodnu ravnopravnost Kosova i uspostavljanje sistema praćenja za primenu Zakona o ravnopravnosti polova;
- Sprovođenje procene rodnog uticaja za regulatorni okvir;
- Unapređenje sektora imovinskih prava, sa ciljem jasnije zakonske definicije imovinskih prava i pružanja efikasnijih, pristupačnijih i dostupnijih mehanizama putem kojih će građani moći steći pravno priznavanje njihovih prava;
- Poboljšanje politike za izvršenje krivičnih sankcija i podizanje svesti sudova o povećanju broja slučajeva izricanja alternativnih kazni u odnosu na izricanje zatvorskih kazni.

U srednjoročnom periodu, Akademija pravde će se usredsrediti na podizanje profesionalnih i interdisciplinarnih kapaciteta sudija, tužilaca i sudskog i tužilačkog administrativnog osoblja, putem primene programa obuke u skladu sa praksama Evropskog suda za ljudska prava i pružanjem pravnih resursa za korisnike, putem biblioteke i raznih istraživačkih materijala.

Zaštita manjina i kulturno nasleđe

U srednjem periodu, preduzeće se mere za uključivanje marginalizovanih grupa i manjinskih zajednica u visoko obrazovanje. Istovremeno, moramo nastaviti da radimo na poboljšanju pristupa izbeglih i raseljenih lica njihovoj imovini i javnim uslugama, kao i na pružanju većih ekonomskih mogućnosti.

Revizija zakonskog okvira, uključujući

- Zakona o raseljenim licima
- Zakon o povratku nezakonito dobijenih objekata kulturnog nasleđa; i
- Zakon o izvozu kulturnih dobara;
- Uredbu o podršci projekata za zajednice
- Ažuriranje Strategije za zajednice i povratak; i
- Povećanje sredstava za restauraciju spomenika kulturnog nasleđa: istorijskog, kulturnog i verskog.

U funkciji zaštite, očuvanja i promovisanja kulturnog nasleđa, posebna pažnja biće posvećena prekograničnoj saradnji i uključivanju područja baštine na Kosovu u regionalne programe razvoja kulturnog turizma.

3.24. 24. poglavlje *acquis*-a: Pravda, sloboda i bezbednost

Obo poglavlje obuhvata sledeće oblasti: upravljanje granicom, migraciju, sprečavanje i kontrolu ilegalnih migracija, politiku viza, bezbednost dokumenata, borbu protiv organizovanog kriminala i policijsku saradnju, borbu protiv pranja novca i finansiranje terorizma, borbu protiv terorizma, borbu protiv

narkotika i saradnju u pravosuđu u krivičnim i građanskim pitanjima. Oblast pravde, slobode i bezbednosti spada među najdinamičnije oblasti politike EU-a i da politike EU-a u ovoj oblasti imaju za cilj očuvanje i dalji razvoj EU-a kao područje slobode, bezbednosti i pravde i da garantuje bezbednost, prava i slobodno kretanje u EU. Zakonodavstvo EU (EU) u ovoj oblasti se zasniva na opštim načelima koja potiču iz Ugovora o Evropskoj uniji, Ugovora o funkcionisanju EU i sudske prakse Suda pravde EU-a.

Pokrivena područja uključuju usklađivanje međunarodnog privatnog prava, sporazume o ekstradiciji između država članica, kontrolu unutrašnje i spoljašnje granice, vize, migraciju, politike azila, policijsku i saradnju u pravosuđu i borbu protiv kriminala (uključujući i borbu protiv terorizma, organizovanog kriminala, trgovine narkoticima, trgovine ljudima, kibernetički kriminal itd.). Kosovo kao zemlja kandidat za pristupanje mora da postepeno vrši transponovanje *acquis*-a u ovoj oblasti, i da razvija i sprovede odgovarajući Okvir politika kao i uspostavlja institucije sa kapacitetima za sprovođenje transponovanog *acquis*-a. Istovremeno, od država članica zahteva se da imaju neophodne administrativne kapacitete službe unutar agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih organa, koji moraju postići potrebne standarde u ovim oblastima. Iako najdetaljniji deo politika EU-a o pravdi, slobodi i bezbednosti je obuhvaćen u *acquis* Schengena, gde spadaju ukidanje unutrašnjih graničnih kontrola u EU, međutim, za nove zemlje članice bitni delovi *acquis* Schengena se sprovode nakon posebne odluke Saveta donesene nakon pristupanja.

Zahtevi SSP-a

SSP, s druge strane, izričito nameće niz obaveza za Kosovo, koje se nalaze u Naslovu VII, odnosno u članovima 83-93. SSP-a.

Prema SSP-u, u oblasti upravljanja granicom, Kosovo će se pobrinuti o usklađivanju odgovarajućeg zakonodavstva u skladu sa EU *acquis*-om, intenziviranju regionalne saradnje, razmenu informacija, izgradnju institucionalnih kapaciteta i borbi protiv prekograničnog kriminala. Što se tiče politike viza, Kosovo će se pobrinuti za transponovanje u kratkom periodu odgovarajućeg domaćeg zakonodavstva tako da bude usklađeno sa E *acquis*-om. Posebno, Kosovo će se pobrinuti o proširenju i funkcionisanju mreže sistema za izdavanje viza.

Što se tiče vladavine zakona, zahtevi SSP-a i drugih mehanizama pristupanja EU-u, se sastoje od jačanja i konsolidacije institucija vladavine zakona. Ovo je posebno istaknuto članom 83. SSP-a, koji naglašava da će se saradnja u ovoj oblasti posebno usredsrediti na jačanje nezavisnosti, nepristrasnosti i odgovornosti pravosuđa. U vezi s tim, posebno je neophodno razviti profesionalne kapacitete policije, tužilaca i sudija, kako bi se sprečila, istražila, gonila i sudila dela organizovanog kriminala, korupcije i terorizma.

Što se tiče migracija uopšte, Kosovo će uskladiti domaće zakonodavstvo sa EU *acquis*-om o uslovima ulaska i pravnog boravka stranaca na Kosovu, uslovima za zapošljavanje, spajanja porodice, dugoročni boravak, studiranje, istraživanje, kvalifikovane radnike, sezonske radnike, kretanje radnika unutar preduzeća i kaznene mere protiv poslodavaca. Za upravljanje regularne migracije, Kosovo će poštovati princip poštenog i jednakog tretmana stranih žena i muškaraca, uz promociju njihove integracije.

Što se tiče sprečavanja i kontrole ilegalne migracije, Kosovo će nastaviti da preduzme neophodne mere za sprečavanje i kontrolu ilegalne migracije, uključujući trgovinu ljudima i krijumčarenje migranata. Takođe će obezbediti zaštitu osnovnih prava migranata i pružanja pomoć emigrantima u potrebi.

Kosovo će nastaviti sa repatrijacijom i vraćanjem državljana Kosova, državljana trećih zemalja i lica bez državljanstva koji su ušli na teritoriju bilo koje zemlje EU-a preko Kosova ili koji su ušli na teritoriju Kosova preko bilo koje zemlje članice EU-a. Takođe, Kosovo će početi pregovore o potpisivanju sporazuma kako bi se odredile konkretne procedure za repatrijaciju ovih osoba. Takođe, Kosovo će izdati svojim građanima odgovarajuće lične isprave i obezbediti administrativne olakšice za tu svrhu. Kosovo

će nastaviti napore da potpiše sporazume za repatrijaciju u okviru mogućnosti sa zemljama koje su deo procesa stabilizacije i pridruživanja i preduzimaće potrebne mere kako bi osigurale brzu i fleksibilnu primenu ovih sporazuma.

U politici azila Kosovo će garantovati međunarodne standarde u skladu sa Ženevskom konvencijom o statusu izbeglica iz 1951. i Protokolom o statusu izbeglica iz 1967. Posebna pažnja će biti posvećena pravima azilanata, poštujući princip "non refoulement". U kratkoročnom periodu, Kosovo će osigurati usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa EU *acquis*-om, naročito u pogledu prihvatanja azilanata, obrađivanja zahteva za azil i u upravljanju povratkom azilanata u zemlji porekla.

U cilju sprečavanja i borbe protiv organizovanog kriminala i drugih ilegalnih aktivnosti, Kosovo će uskladiti zakonodavstvo sa EU *acquis*-om i ojačati mehanizme za sprečavanje i borbu protiv svih oblika organizovanog kriminala. Kosovo će učestvovati i saradivati sa regionalnim i međunarodnim mehanizmima u borbi protiv organizovanog kriminala i pridržavaće se međunarodnih konvencija i instrumenata u ovoj oblasti.

Što se tiče pranja novca i finansiranja terorizma, Kosovo će preduzeti neophodne mere kako bi sprečilo korišćenje finansijskih sistema u cilju pranja prihoda od kriminalnih aktivnosti i finansiranja terorizma. Kosovo će uskladiti domaće zakonodavstvo sa EU *acquis*-om i ojačaće mehanizme za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma, istovremeno i usvajanje međunarodnih standarda u ovoj oblasti naročito standarde koje preporučuje FATF (Financial Action Task Force).

Što se tiče saradnje u borbi protiv nezakonitih droga, Kosovo će nastaviti saradnju kako bi se obezbedio uravnotežen i integrisan pristup pitanjima u vezi sa drogom, uz usklađivanje zakonodavstva sa EU *acquis*-om i jačanje struktura za borbu protiv nezakonitih droga. Kosovo će se takođe usredsrediti na upravljanje zdravstvenim i socijalnim posledicama zloupotrebe drogama i efikasnom upravljanju prokursorima, u skladu sa zajedničkim načelima strategije EU-a o drogama i drugim relevantnim dokumentima.

U oblasti borbe protiv terorizma, Kosovo će nastaviti sa usklađivanjem zakonodavstva sa EU *acquis*-om i ojačaće institucionalne mehanizme za sprečavanje, suzbijanje i finansiranje terorizma, obezbeđivanjem vladavine prava, ljudskih prava, osnovnih sloboda, međunarodnog prava o izbeglicama i međunarodnom humanitarnom pravu. Kosovo će se pridržavati međunarodnih konvencija i instrumenata u ovoj oblasti.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

U oblasti upravljanja granicom, *Izveštaj EK-a za Kosovo – 2019.* i zaključaka Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost ističu, da su potrebni dodatni naponi kako bi se obezbedilo da NCUG funkcioniše u svom punom potencijalu, uključujući sprovođenje nalaza sa poslednjeg revizijaa putem odgovarajućih akcionih planova i usvajanje Strategije za integrisano upravljanje granicom za period od 2020. do 2025. Što se tiče međuinstitucionalne saradnje u ovoj oblasti, izvještaju o zemlji naglašava da se ova saradnja može poboljšati na najvišem nivou, ali posebno u vezi sa razmenom informacija i zajedničkim analizama rizika.

U oblasti azila, *Izveštaj EK-a za Kosovo – 2019.* naglašava potrebu da se nastavi sa izgradnjom kapaciteta za tretiranje zahteva za azil i izgradnju broja osoblja u Centru za tražioce azila. Takođe, prema njegovim rečima, nedostaje psihosocijalna i pravna podrška za stanovnike ovog centra, pomoć u razvoju dece i podrška socijalnih službi. Dalje, iako je to predviđeno podzakonskim aktom o prijemu i početnom tretmanu za tražitelje azila, sistem graničnih uputstava, uključujući pristup pravnoj pomoći, još uvek nije uspostavljen. Štaviše, postoje zabrinutosti zbog tehnika intervjuisanja koje su često komplikovane nedostatkom odgovarajućeg prevoda. Izveštaj takođe preporučuje da se plan za vanredne situacije operacionalizuje i da se nastavi sa izgradnjom dodatnih kapaciteta za osiguranje spremnosti Kosova u slučaju migracionog priliva i da se dovrši sekundarno zakonodavstvo u oblasti azila.

U oblasti migracije, *Izveštaj EK-a za Kosovo – 2019.* identifikuje nekoliko izazova, uključujući potrebu za uskom međuinstitucionalnom saradnjom i koordinacijom. Izveštaj i pododbor takođe ističu, da treba usvojiti novu petogodišnju Strategiju za migraciju, nakon revizije kako bi odrazili glavne izazove Kosova u ovoj oblasti na osnovu stručnih preporuka, i naglašavaju potrebu za završetkom sekundarnog zakonodavstva u ovoj oblasti. Štaviše, u izveštaju se navodi da je Državni organ za migracije (DOM) u dobroj poziciji da preuzme proaktivniju ulogu u rukovođenju migracionom politikom i da treba usvojiti uredbu za DOM. Prema izveštaju EK-a, postoje i neki nedostaci u pravilnoj primeni u oblasti upravljanja migracijama, posebno zbog nedostatka koordinacije između Vladinih agencija. Pružanje istinske nege najugroženijim grupama migranata i dalje ostaje izazov. Takođe je naglašena potreba da se nastavi sa naporima za sprečavanje trgovine ljudima i funkcionalizacija mehanizma za povratak ilegalnih migranata, u skladu sa standardima i praksama EU-a. U okviru zaključaka sa sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost 2019., naglašava se da treba podići kapacitete, kako bi se obezbedila spremnost Kosova u slučaju toka migracije i podstakne dalja razmena informacija između kosovskih organa vlasti i država članica EU-a o redovnoj migraciji radne snage, uključujući statistiku i profile osoba koje pronalaze posao u inostranstvu, posebno između različitih politika i bezbednosnih institucija.

U oblasti reintegracije, *Izveštaj EK-a o Kosovu – 2019.* naglašava da bi Kosovo trebalo da obezbedi odgovarajuću procenu Strategije za reintegraciju i da rešava izazove sa kojima se opštine suočavaju u tom procesu. U tom pogledu, treba uspostaviti sistem pristupa koji obezbeđuje uključivanje svih ugroženih grupa i da se usredsredi na održivu podršku u zajednici. Izveštaj takođe daje preporuku da se povećaju napori za odgovarajuće informisanje povratnika.

Što se tiče oblasti pranja novca i finansiranja terorizma, *Izveštaj EK-a za Kosovo – 2019.* naglašava da Zakon o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma još nije usklađen sa pravnim tekovinama i drugim međunarodnim standardima. Izveštaj takođe pominje da se pranje novca ne istražuje kao krivično delo samo po sebi, već uvek u odnosu na druga krivična dela i da se paralelne finansijske istrage ne vode sistematski u slučajevima organizovanog kriminala. Izveštaj EK-a, kao i zaključci sa sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost u 2019., daju preporuku da se sprovede preporuke izveštaja FATF/ Moneival i GRECO, da se poveća saradnja između odgovarajućih organa vlasti i da se ojačaju kapaciteti FOJ-a za praćenje sumnjivih finansijskih transakcija.

Što se tiče saradnje u oblasti narkotika, *Izveštaj EK-a za Kosovo – 2019.* naglašava lošu primenu zakonodavstva. Izveštaj preporučuje funkcionalizaciju Opservatorije za narkotike i razvoj sistema ranog upozorenja i obezbeđivanje rutinskog prikupljanja podataka. Pododbor PSB-a 2019. preporučuje da se nastavi izradom jednog protokola ili SOP-a o skladištenju, tretmanu i uništavanju prekurzora narkotika.

Što se tiče oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, Kosovo je, u tom pogledu, u ranoj fazi. Izveštaj naglašava da je postignut napredak putem zakonodavnih reformi u oblasti vladavine zakona, istrage slučajeva visokog nivoa i preliminarno zamrzavanje imovine. Broj pravosnažnih presuda, finansijskih istraga i konačna zaplena imovine je i dalje na niskom nivou. Organizovani kriminal na severu Kosova ostaje izazov za agencije za sprovođenje zakona. Sve u svemu, delimično su ispunjene preporuke identifikovane prošle godine, odnosno u vezi sa istorijatom slučajeva, policijski rad vođen obaveštajnim podacima i usvajanje zakonskih reformi. Međutim, izveštaj i dalje preporučuje da Kosovo treba da u potpunosti dâ prioritet primeni revidiranog okvira vladavine zakona, uključujući obuku i podizanje svesti, kako bi ga učinio efikasnim alatom za borbu protiv organizovanog kriminala; dalje povećanje broja tužilaca u Specijalnom tužilaštvu radi istrage i krivičnog gonjenja slučajeva organizovanog kriminala na visokom nivou i održavanje obuke za jačanje njihovih kapaciteta za sprovođenje finansijskih istraga, zaplenu imovine i efikasnu zaštitu svedoka; konkretno sprovođenje pristupa policijskog rada vođenog obaveštajnim podacima i policijskog rada u zajednici, uključujući značajnije izveštavanje krivičnih obaveštajnih podataka i poboljšano određivanje dužnosti u policijskim upravama, kako bi se omogućio proaktivniji policijski rad. Izveštaj preporučuje brzu funkcionalizaciju Kancelarije za povraćaj

imovine u okviru policije i njen dalji razvoj, uključujući i povećanje broja zahteva od strane uključenih stranaka. Izveštaj takođe zahteva bolju razmenu informacija između institucija za borbu protiv kriminala, uključujući pristup bazama podataka, kao i veću institucionalnu saradnju.

Što se tiče kibernetičkog kriminala, *Izveštaj EK-as za Kosovo – 2019.* naglašava da organi vlasti treba da obezbede da koriste ekspertizu međunarodne zajednice prilikom izrade novog zakonodavstva u oblasti kibernetičkog kriminala. U zaključcima sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost 2019. zahteva da se nastavi sa organizacijom aktivnosti podizanja svesti, obuke i specijalizacije policijskih i tužilačkih službi za izgradnju njihovog kapaciteta za borbu protiv kibernetičke kriminaliteta. Oni su takođe naglasili potrebu da se nastavi sa naporima da se podrže dostignuća ostvarena u izgradnji profesionalne, nezavisne i specijalizovane policijske službe u zemlji, uključujući pružanje redovne specijalizovane obuke, kao i relevantne resurse za specijalizovanu opremu i osoblje.

Izveštaj preporučuje da pretnje identifikovane u SOCTA-e koju je obavila Policija Kosova pretoče u operativne prioritete, uz podršku odgovarajućih resursa. Pored toga, preporučuje se da revizija zakonodavstva o kibernetičkim kriminalima uzme u obzir odgovarajuća stručna lica i da se preduzmu koraci ka primeni zakonodavstva o borbi protiv trgovine ljudskim bićima.

Što se tiče evidencije slučajeva, Izveštaj se odnosi na potvrdu Evropske komisije o postizanju ciljeva u borbi protiv organizovanog kriminala i navodi da će nastaviti da pomno i aktivno prati kretanja. Treba izvršiti reviziju operativnih postupaka za evidenciju slučajeva, a preporučuje se da se povećaju napori za konačne kazne za slučajeve organizovanog kriminala.

Iako se primećuje da policija ima dobre kapacitete za borbu protiv organizovanog kriminala, Izveštaj naglašava da je i dalje podložna korupciji i političkom pritisku. Pododbor PSB-a 2019. preporučuje da se završi restrukturiranje policije, na osnovu doprinosa stručnjaka iz EU-a. Izveštaj zaključuje da je policijski rad vođen obaveštajnim podacima slabo sprovedena, a informacioni sistem policije još uvek nije u upotrebi. Postoji potreba za dodatnom obukom o složenim slučajevima organizovanog kriminala i veća međunarodna saradnja. Izveštaj takođe preporučuje dalje jačanje Specijalnog tužilaštva.

Što se tiče zaštite svedoka, u izveštaju se naglašava potreba za regionalnom i međunarodnom saradnjom i obukom za tužioce i sudije.

Izveštaj i zaključci pododbora 2019. naglašavaju da bi zaplena imovine trebala da igra ključnu ulogu u borbi protiv organizovanog kriminala i da bi primena novog Zakona o zapleni imovine mogla da pomogne u tom pogledu. Izveštaj i zaključci pododbora preporučuju da se što pre uspostavi fond za zaplenu.

Što se tiče borbe protiv terorizma, *Izveštaj EK za Kosovo - 2019* naglašava da Zakon o borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma nije u potpunosti u skladu sa EU i međunarodnim standardima. Zaključci Pododbora o pravdi, slobodi i sigurnosti preporučuju nastavak dosljedne primjene strategije protiv terorizma i strategije za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizacije. Institucije moraju da osiguraju da se sprovode sveobuhvatni programi za sprečavanje, deradikalizaciju, rehabilitaciju i reintegraciju vraćenih boraca, uključujući one u zatvorima i njihove porodice, posebno žene i maloletnike. Pododbor takođe preporučuje da Odsek za reintegraciju, u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova, bude u potpunosti operativan. Takođe, treba biti dat dovoljan prioritet sprečavanju širenja radikalizma i da se lokalnim praktičarima daju resursi, podrška i potrebno znanje za efikasno rešavanje problema; takođe treba obratiti pažnju na ulogu društvenih medija i spoljašnji uticajna procesima radikalizma. Takođe se naglašava da Kosovo poveća razmenu informacija i operativnu saradnju sa susedima, državama članicama EU-a, Europolom i Interpolom. Takođe se trebaju izgraditi kapaciteti za odgovor na krizu i za zaštitu kritične infrastrukture, obezbeđujući efikasno sprovođenje njenog zakona o kritičnoj infrastrukturi.

Što se tiče oblasti međunarodne pravne saradnje u krivičnim i građanskim slučajevima, *Izveštaj EK-a za Kosovo – 2019.* naglašava nedostatak potpisivanja sporazuma u ovoj oblasti, u cilju intenziviranja međunarodne pravne saradnje. Međutim, pominje se da se Kosovo izvršilo jednostrano usklađivanje sa Haškom konvencijom iz 1961. o ukidanju kriterijuma za legalizaciju stranih javnih dokumenata. Ukoliko se pozovemo na zaključke sa sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i bezbednost u oblasti međunarodne pravne saradnje za 2019., kosovske institucije bi trebale da izmene Zakon o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima i da usvoje Zakon o međunarodnoj pravnoj saradnji u građanskim pitanjima. Takođe se zahteva da se ulože napor za nastavak pregovora o novim bilateralnim sporazumima o međunarodno-pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima, da se ulože dalji napor da Kosovo postane član međunarodnih foruma u oblasti međunarodne pravne saradnje i da se prikupe/sastave detaljne statistike.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Upravljanja granicama

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04/L-214 o kontroli i nadzoru državne granice;
- Zakon br. 04/L-216 o saradnji između organa uključenih u integrisano upravljanje granicom;
- AU br. 08/2010 o obliku, sadržaju i načinu postavljanja znakova obaveštenja i drugih znakova na tačkama graničnog prelaza i u zoni graničnog prelaza;
- AU br. 03/2010 o označavanju granične linije;
- AU br. 30/2012 o pravilima pograničnog saobraćaja
- 23 sporazuma i protokole o policijskoj saradnji u oblasti granice (sa Albanijom, Severnom Makedonijom, Crnom Gorom i Srbijom);
- 12 sporazuma o carinskoj saradnji (sa Albanijom, Crnom Gorom, Finskom, Mađarskom, Severnom Makedonijom, Slovenijom, Turskom, Francuskom, Italijom, Poljskom, Austrijom i Velikom Britanijom).

Ovi normativni akti su transponovali ove aktove *acquis-a*:

- Uredbu br. 562/2006/EZ (zakonik o Šengenskim granicama);
- Uredbu (EZ) 1931/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju pravila o malograničnom prometu;
- Uredbu (EU) 610/2013 Evropskog parlamenta i saveta koja izmenjuje Uredbu (EZ) 526/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o Zakoniku Zajednice o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granice (Zakonik o Šengenskim granicama);
- Konvenciju koja primenjuje Šengenski sporazum, Uredbe saveta (EZ) 1693/2013 i (EZ) 539/2001 i Uredbe (EZ) 767/2008 i (EZ) 810/2009 Evropskog parlamenta i saveta;
- Uredbu (EU) 1051/2013 Evropskog parlamenta i saveta o izmeni Uredbe (EZ) 562/2006 s ciljem određivanja zajedničkih pravila o privremenom ponovnom uvođenju granične kontrole na unutrašnjim granicama u vanrednim okolnostima;
- Uputstva za integrisano upravljanje granicom o spoljnoj saradnji EU-a.

Vizna politika

Od 1. jula 2013. Vlada Republike Kosovo uspostavila je vizni režim za državljane 88 država koji planiraju da ulaze u Republici Kosovo. Vizni režim nastavlja da se sprovodi sa kompletnim zakonodavstvom i funkcionalnim sistemom KVIS-a u 15 diplomatskih misija Kosova i 7 GP.

Zakonodavni okvir u oblasti viza sastoji se od relevantnih glavnih normativnih akata

- Zakon br. 04/L-219 o strancima; i
- AU (MIP) br. 01/2014 o postupku za izdavanje viza strancima u diplomatskim i konzularnim misijama Republike Kosovo.

Ovi normativni akti su transponovali ove aktove *acquis-a*:

- Uredbu (EZ) br. 810/2009 (Zakonik o vizama);
- Direktivu 2014/66/EU Evropskog parlamenta i saveta od 15. maja 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premeštaja unutar društava;
- Direktivu 2014/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u cilju zapošljavanja u statusu sezonskih radnika.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od *Nacionalne strategije za IUG 2013-2018.*, koja se zasniva i na ove dokumente EU-a:

- Zaključci Saveta od 4-5. decembra 2006. o integrisanom upravljanju granicom (2768 Sastanak Odbora za pravdu i unutrašnje poslove, održan u Briselu);
- Smernice o Integrisanom upravljanju granicom u spoljnoj saradnji EU 2009, preporuke koje su proistekle iz Šengenskog kataloga u vezi sa spoljnom kontrolom granica, (preporuke Saveta Eu 7864/09);
- Dokumentat EU Blueprint za carina; i
- Uredbu (EC) br. 810/2009 Evropskog parlamenta i Saveta od 13. jula 2009. o uspostavljanju Zakonika zajednice o vizama (Zakonik o vizama).

Migracija

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 06/1-036 o strancima;
- Zakon br. 06/1-026 o azilu;
- Zakon br. 03/L-208 o readmisiji;
- 23 bilateralnih sporazuma o readmisiji;
- Zakon br. 04/L-215 o državljanstvu;
- Zakon br. 04/L-218 o sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima.

Ovi normativni akti su transponovali ove aktove *acquis-a*:

- Direktivu 2014/66/EU Evropskog parlamenta i saveta od 15. maja 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premeštaja unutar društava;
- Direktivu 2014/36/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u cilju zapošljavanja u statusu sezonskih radnika.
- Uredbu (EZ) br. 810/2009 Evropskog parlamenta i Saveta o uspostavljanju Zakonika o zajednici o vizama- delimično transponovan;
- Direktivu 2009/52/EZ Evropskog parlamenta i Saveta kojom se predviđaju minimalnih standarda za sankcije i mere za poslodavce za zaposlene iz trećih zemalja sa nezakonitim boravkom- potpuno transponovana;
- Direktivu 2009/50/EZ Saveta o uslovima ulaska i boravka državljana trećih zemalja u svrhu zapošljavanja - potpuno transponovana;
- Direktivu 2008/115/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o standardima i zajedničkim procedurama u državama članicama za vraćanje državljana trećih zemalja sa nezakonitim boravkom - potpuno transponovana;
- Direktivu 2005/71/EZ Saveta o specifičnim postupcima za prijem državljana trećih zemalja u istraživačke svrhe - delimično transponovana;
- Direktivu 2004/81/EZ Saveta o dozvolama za boravak izdate državljanima trećih zemalja koji su žrtve trgovine ljudima ili koji su bili predmet postupka za olakšanje ilegalne migracije, koji saraduju sa nadležnim vlastima- delimično transponovana;

- Direktivu 2004/114/EZ Saveta o uslovima prijema državljana trećih zemalja za potrebe studija, programa razmene đaka, besplatne obuke ili volonterske usluge – delimično transponovana;
- Direktivu 2003/109/EZ Saveta o statusu državljana trećih zemalja koji su dugoročni stanovnici - delimično transponovana;
- Direktivu 2003/86/EZ Saveta o pravu na spajanje porodice, potpuno transponovana;
- Direktivu 96/71/EZ Evropskog parlamenta i Saveta u vezi sa prenosom radnika u okviru pružanja usluga – potpuno transponovana;
- Direktivu 2011/98/EU Evropskog parlamenta i Saveta o jedinstvenom postupku za apliciranje jedinstvenu dozvole za državljane trećih zemalja za boravak i rad na teritoriji države članice i niz zajedničkih prava- delimično transponovana;
- Direktivu 2001/51/EZ Saveta, koja dopunjuje odredbe člana 26. Konvencije koja primenjuje Šengenski sporazum od 14. juna 1985- delimično transponovana;
- Direktivu 2002/90/EZ Saveta o definisanju olakšavanja ulaska, tranzita i neovlašćenog boravka- potpuno transponovana.
- Direktivu 2008/115/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljana trećih zemalja sa nezakonitim boravkom;
- Evropska konvenciju o ljudskim pravima;
- Konvenciju UN-a o statusu izbeglica (Ženevska konvencija, 1951), kao i Protokol njenog sprovođenja (Njujorški protokol, 1967);
- Konvenciju UNE-a o pravima deteta;
- Povelju osnovnih prava EU.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od ovih dokumenata:

- Nacionalna strategija za IUG;
- Nacionalna strategija i AP za migraciju;
- Nacionalna strategija za reintegraciju repatriranih lica;
- Nacionalna strategija za održivu reintegraciju repatriranih lica; i
- Laki profili migracije (kao sveobuhvatni dokumenti sa standardnim podacima o migraciji i podacima o drugim oblastima koje potencijalno utiču na pojavu migracije, kao što ekonomsko i socijalno stanje, tržište rada, ljudski kapital, obrazovanje, trgovina itd.).

Okvir politika u ovoj oblasti zasniva se i na ove međunarodne akte:

- Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima;
- Ženevska konvencija 1951 o statusu izbeglica i njen Protokol iz 1967.;
- Njujoršku konvenciju o osobama bez državljanstva;
- Konvenciju UN-a o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena;
- Konvenciju UN-a, iz 1984., o sprečavanju mučenja i nečovečnih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja;
- Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i njeni protokoli;
- Konvenciju UN-a o pravima deteta; kao i
- Međunarodnu konvenciju o građanskim i političkim pravima, i njeni protokoli.

Azil

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od novog Zakona o azilu (usvojen 5. maja 2018.), koji je transponirao delimično ove aktove *acquis-a*:

- Direktivu 2003/9/EZ Saveta o uslovima prijema za tražioce azila;
- Direktivu 2004/83/EZ Saveta o minimalnim standardima i kvalifikaciji i statusu državljana trećih zemalja ili lica bez državljanstva kao izbeglice ili lica koja imaju potrebu za međunarodnu zaštitu (Direktiva o kvalifikacijama);
- Direktivu 2011/95/EU Evropskog parlamenta i Saveta o standardima i kvalifikaciji državljana trećih zemalja ili lica bez državljanstva kao korisnici međunarodne zaštite, za jedan uniformni

status izbeglice ili za kvalifikovana lica za dodatnu zaštitu (Recast);

- Direktivu 2005/85/EZ Saveta o procedurama azila
- Direktivu 2013/33/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. juna 2013. o utvrđivanju standarda za prihvatanje podnosioca zahteva za međunarodnu zaštitu; kao i
- Direktivu 2013/32/EU Evropskog parlamenta i saveta od 26. juna 2013. o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite.

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Krivični zakonik br. 04/L-082 Republike Kosovo;
- Zakon br. 05/L-096 o sprečavanju pranja novca i suzbijanju finansiranja terorizma, koji je transponirao
 - Direktivu EU-a 2015/849 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. maja 2015. o sprečavanju korišćenja finansijskog sistema u cilju pranja novca i finansiranja terorizma, koja izmenjuje Uredbu EU 648/2012 Evropskog Parlamenta i Saveta, ukida Direktivu 2005/60/EK Evropskog parlamenta i Saveta i Direktivu Komisije 2006/70/EK o standardima utvrđenim od Radne grupe za finansijsko delovanje (FATF).
- Zakon br. 04/L-178 o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma;
- Zakon br. 03/L-15 o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine.

Okvir politikau u ovoj oblasti sastoji se od Nacionalne strategije za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018.

Borbe protiv narkotika

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Krivični zakonik br. 04/L-082 Republike Kosovo (poglavlje XXIII);
- Zakonik br. 04/L-123 o krivičnom postupku;
- Zakon br. 02/L-128 o narkotičnim lekovima, psihotropnim supstancama i prokursorima, koji se zasniva na sledeće konvencije:
 - Jedinствена Konvencija Ujedinjenih nacija o opojnim drogama (Njujork, 30. mart 1961), izmenjena i dopunjena Protokolom iz 1972. (Ženeva, 25. mart 1972);
 - Konvencija Ujedinjenih nacija o psihotropnim supstancama (Beč, 21. februar 1971);
 - Konvencija Ujedinjenih nacija protiv nezakonite trgovine opojnim drogama i psihotropnim supstancama (Beč, 20. decembar 1988). Ova konvencija se takođe odnosi i na sudsku saradnju u krivičnim pitanjima.
- AU br. 10/2010 o upravljanju i upotrebi metadona za programe održavanja.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od Nacionalne strategije i Akcionog plana protiv narkotika 2018.-2022.

Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Krivični zakonik, u kojem su transponovani delimično ovi aktovi *acquis-a*:
 - Okvirna odluka za borbu protiv organizovanog kriminala (Okvirna odluka 2008/841/JHA);
 - Okvirna odluka o uvođenju krivičnih sankcija protiv falsifikovanja evra (Okvirna odluka 2000/383/JHA, izmenjena Okvirnom odlukom 2001/888/JHA);
 - Okvirna odluka za borbu protiv prevare i falsifikovanja sredstava koja ne uključuju gotovinske isplate (Okvirna odluka 2001/413/JHA);
 - Direktiva EU-a 2001/36 EU-a o sprečavanju i borbu protiv trgovine ljudskim bićima,

- Direktiva EU-a 2011/93/EU o borbi protiv seksualne zlopotrebe i korišćenja dece; i
- Okvirna odluka Saveta 2004/757/JHA o minimalnim odredbama o sastavnim elementima krivičnih dela i kaznama u oblasti nezakonite trgovine droge.
- Zakonik o krivičnom postupku, koji je transponirao ove aktove *acquis-a*:
 - Direktivu 2010/64/EU o pravu na tumačenje i prevođenje u krivičnom postupku;
 - Direktivu 2012/29/EU o pravu na informisanje u krivičnom postupku;
 - Direktivu 2012/29/EU koja uspostavlja minimalne standarde o pravima, podršci i zaštiti žrtava zločina i koja zamenjuje Okvirnu odluku Saveta 2001/220/JHA;
 - Direktivu 2013/48/EU o pravu na kontakt sa braniocem/advokatom u krivičnom postupku i proceduri u Evropskom nalogu za hapšenje, kao i pravo na informisanje trećeg lica o ograničenju slobode i mogućnosti komunikacije sa trećim licima i konzularnim organima u vezi ograničenja slobode;
 - Okvirnu odluku Saveta 2005/212/JHA i Okvirnu odluku Saveta 2000/383/JHA.
- Zakon o zaštiti svedoka;
- Zakon o sprečavanju i borbi protiv kibernetičkog kriminala;
- Zakon br. 03/L-141 o upravljanju zaplenjenom i konfiskovanim imovinom, koji je transponirao ove aktove *acquis-a*:
 - Okvirnu odluku Saveta 2005/212/JHA;
 - Okvirnu odluku Saveta 2007/845/JHA; i
 - Okvirnu odluku Saveta 2006/783/JHA.
- Zakon o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima, koji je transponirao ove aktove *acquis-a*:
 - Okvirnu odluku Saveta 2003/577/JHA;
 - Okvirnu odluku Saveta 2006/783/JHA o primeni principa zajedničkog prijema naloga za konfiskaciju;
 - Okvirnu odluku Saveta 2007/845/JHA;
 - Okvirnu odluku Saveta 2001/413/JHA; kao i Okvirnu odluku Saveta 2007/845/JHA.
- Zakon o zaštiti uzbunjivača;
- Zakon o policiji;
- Zakon o narkotičnim lekovima, psihotropnim supstancama i prokusorima, koji je delimično transponirao
 - Uredbu (EC) br. 1258/2013 Evropskog parlamenta i saveta od 20. novembra 2013., koja izmenjuje i dopunjuje Uredbu (EC) 273/2004 od 11. septembra 2004. o prekursorima.
- Zakon o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima, koji je delimično transponirao
 - Direktivu 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti njihovih žrtava.
- Zakon o nadoknadi žrtava zločina, koji je delimično transponirao:
 - Direktivu Saveta 2004/80/EZ o nadoknadi žrtava zločina; ovaj zakon odražava zahtev direktive, u vezi sa procedurama o nadoknadi žrtava zločina u prekograničnim primerima, kao i uspostavljanje organa za donošenje odluka i pomoći u slučajevima nadoknade žrtava.
- Zakon o kontroli i nadzoru državne granice;
- Zakon o izvršenju krivičnih sankcija;
- Zakon o Obaveštajnoj agenciji Kosova;
- Zakon o Državnom tužiocu;
- Zakon o klasifikaciji informacija i verifikaciji bezbednosti;
- Zakon o sudovima;
- Zakon o zaštiti ličnih podataka;

- Zakon o presretanju elektronskih komunikacija.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Nacionalna strategija i AP Republike Kosovo protiv organizovanog kriminala;
- Nacionalna strategija i AP Republike Kosovo protiv narkotika 2018.-2022;
- Nacionalna strategija i AP Republike Kosovo protiv trgovine ljudima 2015- 2018.;
- Strategija za kontrolu i prikupljanje malog i lakog oružja 2017-2022; i
- Strategija za rad policije vođen obaveštajnim podacima.

Borba protiv terorizma

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih relevantnih glavnih normativnih akata:

- Krivični zakonik br. 04/L-082 Republike Kosovo;
- Zakonik br. 04/L-123 o krivičnom postupku;
- Zakon br. 03/L-196 o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma;
- Zakon br. 05/L-002 o zabrani udruživanja u oružane sukobe van teritorije zemlje;
- Zakon o sprečavanju pranja novca i sprečavanju finansiranja terorizma; i
- Zakon o zabrani udruživanja u oružane sukobe van teritorije zemlje.

Okvir politika u ovoj oblasti sastoji se od sledećih dokumenata:

- Nacionalna strategija Republike Kosova protiv terorizma 2018.-2022;
- Nacionalna strategija za sprečavanje i borbu protiv sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i privrednog kriminala 2014-2018.; i
- Strategija za sprečavanje nasilnog ekstremizma i radikalizma koji vodi u terorizam 2015. – 2020.

Međunarodna pravna saradnje u krivičnim i građanskim pitanjima

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima, koji je transponirao ove aktove *acquis-a*:

- Okvirnu odluku Saveta 2003/577/JHA o izvršenju naloga o zamrzavanju imovine ili dokaza u Evropskoj uniji;
- Okvirnu odluku Saveta 2006/783/JHA o primeni načela uzajamnog priznavanja naloga o konfiskaciji;
- Okvirnu odluku Saveta 2007/845/JHA od 6. decembra 2007. o saradnji između Kancelarija o konfiskaciji imovina država članica u oblasti traženja i identifikacije prihoda ili druge imovine, vezane od/sa kriminalom; i
- Okvirnu odluku Saveta 2001/413/JHA od 28. maja 2001. o borbi protiv prevare i falsifikovanja oblika plaćanja koja ne uključuju gotovinu.

Institucionalni okvir

Upravljanje granicom

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Kosovska Policija (Odeljenje za granice);
- Carina Kosova; i
- Agencija za hranu i veterinu.

Pored toga, takođe funkcioniše i Izvršni odbor za IUG i Nacionalni centar za upravljanje granicom (NCUG).

Vizna politika

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore, odnosno Departman za konzularna pitanja i misije Spoljne službe;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno Departman za državljanstvo, azil i migraciju;
- Kosovska Policija, odnosno Granična policija.

Migracija

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih institucija:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno Departman za državljanstvo, azil i migraciju (koji takođe nadgleda Centar za azil i Centar za zadržavanje stranaca);
- Kosovska Policija, odnosno Direkcija za migraciju i strance, Departman za istragu organizovanog kriminala, granična policija i Direkcija za istragu trgovine; i
- Opštine (koje imaju ulogu u sprovođenju politike reintegracije).

Azil

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Ministarstva unutrašnjih poslova, odnosno Departmana za državljanstvo, azil i migraciju (u okviru kojeg funkcioniše i Centar za azil).

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Finansijska obaveštajna jedinica;
- Ministarstvo za finansije, odnosno Carina Kosova i Poreska administracija Kosova.
- Kosovska Policija, odnosno Direkcija protiv privrednog kriminala;
- Državno tužilaštvo; i
- Specijalno tužilaštvo Republike Kosovo.

Borba protiv narkotika

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Kosovska Policija, odnosno Direkcija za istragu trgovine drogama (uz podršku drugih departmana PK-a);
- Carina Kosova;
- Obaveštajna agencija Kosova;
- Ministarstvo zdravstva, odnosno Zdravstvena inspekcija, Kosovska agencija za medicinsku opremu i proizvode;
- Kosovska agencija za forenziku;
- Ministarstvo pravde, odnosno Odeljenje za sudsku medicinu; i
- Sudski savet Kosova.

Pored toga, takođe postoji Nacionalni koordinator i nadležni sekretarijat za ovu oblast, u okviru MUP-a.

Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova, naime Kosovska Policija:
 - Direkcija protiv privrednog kriminala,
 - Direkcija protiv trgovine narkoticima,
 - Direkcija za istragu trgovine ljudima,
 - Direkcija za istragu privrednog kriminala i korupcije, preko Divizije za istragu, koja se sastoji od ovih sektora: za istragu privrednog kriminala, za istragu korupcije i za istragu finansijskog kriminala,
 - Direkcija za zaštitu svedoka,
 - Jedinica protiv terorizma, i

- Sektor za istragu kibernetičkog kriminala;
- Ministarstvo za finansije, odnosno
 - Carina Kosova,
 - Finansijska obaveštajna jedinica, i
 - Poreska administracija Kosova;
- Ministarstvo pravde;
- Obaveštajna agencija Kosova;
- Sudski savet Kosova;
- Tužilački savet Kosova;
- Tužilaštva;
- Sudovi.

Pored toga, takođe postoji Nacionalni koordinator i nadležni sekretarijat za ovu oblast, u okviru MUP-a.

Borba protiv terorizma

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- Obaveštajna agencija Kosova;
- Ministarstvo za finansije, odnosno
 - Carina Kosova,
 - Finansijska obaveštajna jedinica, i
 - Poreska administracija Kosova;
- Kancelarija Predsednika Vlade.

Pored toga, takođe postoji Sekretarijat za ovu oblast, u okviru MUP-a.

Međunarodna pravna saradnje u krivičnim i građanskim pitanjima

Institucionalni okvir u ovoj oblasti se sastoji od Ministarstva pravde, odnosno

- Odeljenja za međunarodnu pravnu saradnju;
- Odeljenje za međunarodnu pravnu saradnju se sastoji dva odseka:
 - Odsek za saradnju u krivičnim pitanjima i
 - Odsek za izradu i pregovaranje sporazuma

Podrška donatora

Institucije Kosova podržavaju se od strane Evropske (preko IPA) i od drugih bilateralnih donatora sa projektima navedenim u nastavku.

Trenutni i planirani IPA projekti

Podrška u borbi protiv finansijskog kriminala/pranja novca:

- Opis: Projekat ima za cilj izgradnju kapaciteta svih institucija sprovođenja zakona u borbi protiv finansijskog kriminala i konfiskacije povratka imovine, kao i u sprečavanju nasilnog ekstremizma i radikalizma;
- Korisnik: Ministarstvo unutrašnjih poslova; i Ministarstvo za finansije i transfere;
- Period sprovođenja: 2017-2020.

Izgradnja kapaciteta Forenzičke agencije Kosova i Kosovske policije u pružanju forenzičkih usluga:

- Opis: Projekat ima za cilj izgradnju kapaciteta i koordinaciju svih forenzičkih usluga, uključujući i izgradnju kapaciteta u DNK analizi, kao i podršku u oblasti eksploziva i vatrenog oružja;
- Korisnik: Ministarstvo unutrašnjih poslova; (AKF i PK);

- Period sprovođenja: 2017-2020.

Podrška civilnoj registraciji i bezbednosti dokumenata:

- Opis: Nastavak dosadašnje podrške Agenciji za civilnu registraciju na centralnom i opštinskom nivou;
- Korisnik: Ministarstvo unutrašnjih poslova; (ACR);
- Period sprovođenja: 2017-2020.

Podrška reformama u policiji u skladu sa standardia EU-a:

- Opis: Pomoć u sprovođenju policijskih reformi, uključujući sprovođenje policije pod vođstvom obaveštajnih službi, borbu protiv kibernetičkog kriminala, pružanje obuke i opreme koja se odnosi na napredne istražne tehnike u oblasti trgovine droge ljudi itd .; uspostavljanje sistema za rano upozoravanje na nove droge; baveći se pitanjem smanjenja prosečne starosti u kosovskoj policiji;
- Korisnik: Ministarstvo unutrašnjih poslova; (PK);

Period sprovođenja: 2019-2022.

Projekat protiv ekonomskog kriminala na Kosovu (PECK III):

- Opis: ovaj projekat ima za cilj da poboljša sprovođenje mera protiv korupcije (PK), pranja novca/borbu protiv finansiranja terorizma (BPN/BFT) i mera protiv terorizma i njihovo usklađivanje sa evropskim standardima;
- Korisnik: Kancelarija Predsednik Vladea, Jedinica za finansijsku inteligenciju, Agencija za protiv korupcije i Ministarstvo finansija;
- Period sprovođenja: nakon završetka PECK II.

Institucije unutrašnjih poslova će takođe biti podržane programom IPA 2020, jačajući borbu protiv organizovanog kriminala, terorizma i korupcije na Kosovu

Misija EU-a za vladavinu prava (EULEX) podržava i pomaže kosovskim vlastima u oblasti vladavine prava, posebno u oblasti policije, pravosuđa i carina. Kao tehnička misija, EULEX prati i savetuje kosovske vlasti i ima ograničen broj izvršnih odgovornosti, kao u slučaju Kancelarije specijalnog tužilaštva. Zadatak ove institucije je da se bavi osetljivim slučajevima, kao što su ratni zločini, terorizam, finansijski kriminal i korupcija, kao i organizovani kriminal.

Trenutni i planirani projekti bilateralnih donatora

Osim podrške Evropske komisije, MUP je stalni korisnik projekata podrške od strane ICITAP-a, što pomaže Kosovu u jačanju vladavine prava na Kosovu i izgradnju kapaciteta institucija pravosuđa, tužilaštva i vladavine prava za borbu protiv organizovanog kriminala, trgovine ljudskim bićima, korupcije, pranja novca i terorizma. Program ICITAP-a finansira Biro za međunarodna pitanja narkotika i sprovođenje zakona u okviru Stejt department SAD-a. ICITAP trenutno podržava Kosovo sa dole opisanim programima.

Podrška izvršnom rukovodstvu policije Kosova: ovaj program pruža savete Generalnom direktoru Policije Kosova o saradnji sa srpskom policijom, proširenju vladavine prava na severu Kosova, podizanju nivoa profesionalizma, odgovornosti i integriteta unutar izvršnog i srednjeg nivoa u policiji.

Podrška Ministarstvu unutrašnjih poslova u cilju poboljšanja praksi izvršnog rukovodstva, kao i podrška agencijama MUP-a, Policijskom inspektoratu Kosova, Kosovskoj agenciji za forenziku, Agenciji za upravljanje vanrednim situacijama, Kosovskoj akademiji za javnu bezbednost, na izgradnji kapaciteta.

Podrška u oblasti suzbijanja teških zločina i složene kriminalne istrage: ima za cilj poboljšanje kapaciteta MUP-a za sprečavanje i borbu protiv organizovanog kriminala, korupcije, terorizma, trgovine narkoticima, trgovine ljudskim bićima itd. i poboljšanje kapaciteta Departmana za istraživanje kriminala unutar PK-a, za sprovođenje istraga složenih slučajeva korišćenjem modernih tehnika za vođenje istraga.

ICITAP takođe pruža podršku u oblasti integrisanog upravljanja granicom kao i u oblasti bezbednosti u zajednici.

Pored toga, MUP ostvaruje korist od pružene podrške od strane UNDP-a, posebno putem *projekta za minimiziranje rizika od vatrenog oružja i eksploziva*.

Takođe, MUP je korisnik projekta za *Podršku procesa evropskih integracija* kojeg podržava Odeljenje za evropske integracije i koordinaciju politika unutar MUP-a u vezi sa izgradnjom kapaciteta za koordinaciju u procesu liberalizacije viznog režima. Projekat takođe pruža podršku Odeljenju za državljanstvo, azil i migraciju kao i Odeljenju za reintegraciju repatriiranih lica.

Ministarstvo unutrašnjih poslova ostvaruje korist od projekta *Podrška vladinoj upravi za praćenje kretanja migracije* koji je finansiran od strane Švajcarske agencije za razvoj i saradnju a koji sprovodi Međunarodni centar za razvoj politika migracije. Svrha projekta je izgradnja kapaciteta Vladine uprave za migracije u izradi i pripremi politika migracije kroz tehničku pomoć i obuke.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjenja obaveza proizašlih iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje u EU u oblastima u okviru delokruga poglavlja 24, fokus tokom perioda 2021.-2024. biće na sledećim srednjoročnim prioritetima:

Upravljanje granicom

- Unapređenje međunarodne saradnje sa vlastima kao što su Frontex, Selec itd.;
- Otvaranje novih graničnih prelaza sa susednim zemljama;
- Unapređenje opreme za nadzor i kontrolu granice.

Politike viza

- Proširenje SIVK-a u ostalim diplomatskim i konzularnim misijama Republike Kosovo.

Migracija

- Unapređenje međunarodne saradnje u borbi protiv ilegalnih migracija;
- Promovisanje redovne i kružne migracije.

Azil

- Stvaranje održivog sistema saradnje između institucija na centralnom i lokalnom nivou za tražioce azila koji traže međunarodnu zaštitu.

Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma

- Dalje unapređenje okvira politika u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma;
- Druga procena Nacionalnog rizika pranja novca i finansiranja terorizma;
- Članstvo Kosova u Moneyval;
- Jačanje kapaciteta Finansijske obaveštajne jedinice (FOJ) u borbi protiv finansiranja terorizma i pranja novca
- Jačanje međuinstitucionalne saradnje, uključujući međuinstitucionalnu saradnju sa organima za sprovođenje zakona i izveštajnim subjektima, posebno u oblasti tretmana sumnjivih finansijskih transakcija;

Borba protiv narkotika

- Unapređenje saradnje sa EMCDDA.

Borba protiv organizovanog kriminala

- Stvaranje baze podataka za krivične registre, uključujući vođenje evidencije za osuđena lica;

- Povećanje broja sudija i specijalizacija tužilaca u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala;
- Godišnja procena pretnji od organizovanog kriminala i teškog kriminala (SOCTA);
- Izgradnja tehničkih kapaciteta u laboratorijama Kosovske agencije za forenziku, i
- Povećanje broja naloga za oduzimanje imovine i generalno poboljšanje rezultata u trajnoj zapleni ilegalno stečene imovine;
- Usvojenje i nadgledanje politike za smanjenje broja slučajeva sa osvrtom na rešavanje slučajeva korupcije, privrednog i organizovanog kriminala.

Borba protiv terorizma

- Izgradnja tehničkih, logističkih i tehnoloških kapaciteta u oblasti terorizma;
- Procena i revizija strateških dokumenata za borbu protiv terorizma i ekstremizma;
- Spajanje strategija za borbu protiv terorizma i ekstremizma;
- Uspostavljanje i funkcionalizacija Nacionalnog centra za borbu protiv terorizma
- Podizanje tehničkih, logističkih i tehnoloških kapaciteta u oblasti terorizma;
- Fokusiranje u sprečavanju ekstremizma i radikalizma;
- Izgradnja kibernetičkih kapaciteta za borbu protiv terorizma;
- Jačanje kapaciteta i pristupa za deradikalizaciju i reintegraciji;
- Sprovođenje zajedničkog plana sa EU-om.

Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i civilnim pitanjima

- Potpisivanje dva sporazuma sa Francuskom o izručenju i uzajamnoj pravnoj pomoći u krivičnim pitanjima.

3.25. 25. poglavlje *acquis*-a: Nauka i naučna istraživanja

Acquis za ovo poglavlje ne zahteva transponiranje pravila EU-a u nacionalni pravni poredak već zahteva od država članica obezbeđivanje neophodnih sprovodujućih kapaciteta za praćenje ciljeva i aktivnosti EU-a u oblasti istraživanja i tehnološkog razvoja. Neophodni sprovodjući kapaciteti vezani su za postojanje neophodnih uslova za učešće u programima EU-a za istraživanje i inovaciju radi olakšavanja integracije u Evropskoj zoni za istraživanja (ERA), davanje doprinosa u Zoni unije za inovacije (IU) i Strategije Evropa 2020. uopšteno.

Zahtevi SSP-a

Prema članu 118. SSP-a, strane moraju da podstaknu saradnju u naučnim istraživanjima i tehnološkom razvoju na osnovu uzajamne koristi uzimajući u obzir raspoložive resurse, adekvatan pristup u odgovarajućim programima koji podležu odgovarajućim nivoima efikasne zaštite prava intelektualne, industrijske svojine i trgovine. Saradnja treba da uzme u obzir prioritete oblasti koje su vezane sa *acquis*-om EU-a u oblasti istraživanja i tehničkog razvoja.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Prema *Izveštaju EK-a za Kosovo – 2019.*, Kosovo je u ranoj fazi priprema za nauku i istraživanja. Ostvaren je ograničeni napredak u oblasti inovacija.

Tokom naredne godine, Kosovo treba da posebno: obezbedi veće troškove Vlade u istraživanjima i da nastoji da podstiče ulaganja od strane privatnog sektora, ispunjavanjem strategija pametnih specijalizacija; usredsredi napore na povećanju učešća u programu EU-a Horizon 2020; obezbedi statističke podatke o broju istraživača, procentu BDP-a utrošenog na istraživanje i inovacije i učinak u vezi sa prioritetima Evropske istraživačke zone.

Kosovo je uložilo napore da razvije sopstvenu politiku istraživanja i inovacija. Međutim, Zakon o naučnoistraživačkoj delatnosti se, zbog nedostatka finansijskih sredstava, ne primenjuje pravilno. Troškovi Vlade u istraživanju iznosi samo 0,1% BDP-a. Kosovo je uložilo neke napore kako bi ovaj

ograničeni iznos efikasnije utrošilo (npr. izgradnju sala za predavanje i laboratorija koje se bave plagijaturom). U 2018. je, u dva regionalna centra za inovacije, izdvojeno 1,1 miliona evra za specifične laboratorije i opremu. U visokom obrazovanju, kvalitet postdiplomskih programa koji se priprema za istraživačke karijere je lošeg kvaliteta, pri čemu su i privatne i javne visokoškolske ustanove imale krajnje nejednake kriterijume za napredovanje, zasnovane na istraživačkim i naučnim izdanjima. Pošto je poslednja Strategija istraživanja istekla 2016., Kosovo nije razvilo nove strateške ciljeve koji bi podržali razvoj istraživačkih aktivnosti.

Nije bilo napretka u integraciji u Evropsku istraživačku zonu. Kosovo mora da dostavi verodostojne statistike za praćenje napretka u ovoj oblasti.

U okvirnim programima, Kosovo učestvuje u programu istraživanja i inovacija EU-a Horizon 2020 (H2020) kao treća strana. Do sada je učestvovalo u 11 projekata Horizon 2020 (10 u 2017. i 1 u 2018.). Nivo učešća u Horizon 2020 i je dalje ispod potencijala Kosova. Kosovo je već preduzelo neke početne radnje za poboljšanje svog učinka u projektu Horizon 2020, posebno putem bolje povezanosti istraživača, poboljšanja mreža nacionalnih kontaktnih tačaka, razmene najboljih praksi i mentorstva i drugih zemalja. Kosovo treba da nastavi da i dalje jača ove napore.

Prema zaključcima Pododbora za inovacije, informaciono društvo, socijalne politike i zapošljavanje 2020. za nauku i inovacije, Kosovo bi trebalo: da obezbedi statističke podatke o troškovima na istraživanje i inovacije, u količini ili u procentu BDP-a, kao i učinak u vezi na prioritetima Evropske istraživačke zone (do oktobra 2019.), da se pripremi za učešće Kosova u vežbi evropskih tabela rezultata (*scoreboard exercise*) o inovacijama, da se aktivno uključi u razvoj Strategije pametne specijalizacije, da napravi plan za infrastrukturu za istraživanje i inovacije, da izvrši analizu pejzaž istraživanja i inovacija Kosova i da napreduje u razvoju i primeni zakona za istraživanje i inovaciju.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Nauka i istraživanja na Kosovu su regulisana Zakonom br. 04/L-135 o istraživačkoj-naučnoj delatnosti. Ovaj zakon je obuhvatio dobre evropske prakse koje podržavaju naučno istraživanje sa fokusom na ekonomski i socijalni razvoj. Takođe, zakon poseduje odredbe koje regulišu povezanost naučnih istraživanja sa ekonomijom i industrijom. Nacionalni savet nauke je odgovorna struktura za upravljanje nacionalnim istraživačkim prioritetima, a Odeljenje za visoko obrazovanje, nauku i tehnologiju u Ministarstvu obrazovanja, nauke i tehnologije je glavna institucija za kreiranje politika u oblasti nauke i istraživanja.

Zakon o naučnoj inovaciji, Transferu znanja i tehnologije usvojen je u novembru 2018. u Skupštini. Od ovog zakona se planira usvajanje 5 podzakonskih akata. Viti 2019 është miratuar UA. si dhe rregullorja e për skemën voucher.

Institucionalni okvir i okvir politika

Kosovo učestvuje u Okvirnom programu EU-a za istraživanje i inovacije „Horizon 2020“, kao zemlja partner za međunarodnu saradnju. U programu Horizon 2020, uspeh primene je 18,6%, sa 11 finansiranih projekata. Kako bi sistem nacionalnih kontakt tačaka postao operativan, MON je usvojio Uredbu o funkcionisanju i funkcionalizaciji Kosovskog nacionalnih kontakt tačaka za Horizon 2020. Preduzete su mere za promovisanje programa pružanjem obuke naučnoj zajednici i šire za pisanje predloga projekata, kroz obuke nacionalnih kontakt tačaka, podrške za učešće NKT-a na centralnim tematskim sednicama u evropskim zemljama, kao deo programa njihovog umrežavanja. Tokom 2018. je Kosovo svoj status (susedna zemlja saradnje) proširilo na Udruženje COST (COST - European Cooperation in Science and

Technology). Preduzete su mere za promovisanje programa. Centralna aktivnost za promociju programa je sprovedena u Prištini, u saradnji sa Udruženjem COST. Do sada je 13 istraživača sa Kosova deo akcija COST-a (u poređenju sa 2018. godinom kada je bio samo jedan istraživač),

Sredjoročni prioritetni ciljevi:

- Izrada i odobravanje Zakona o finansiranju naučnoistraživačke delatnosti;
- Izrada sekundarnog zakonodavstva zasnovanog na Zakon o naučnoj inovaciji, prenosu znanja i tehnologiji, iz kojeg proizilazi ukupno 5 podzakonskih akata;
- Pобољшanje okvira politika i strateškog okvira, i jačanje kapaciteta za istraživanje i inovacije, obezbeđivanje ravnopravne rodne zastupljenosti i promišljanje o rodnim aspektima;
- Takođe bi trebalo uspostaviti međuministarski mehanizam koji će upravljati vezom između inovacije i istraživanja (povezanost istraživanja-industrije i ekonomije).
- Da se nastavi dodeljivanje PHD stipendija (20 godišnjih stipendija) studentima oba pola koji studiraju na 500 najboljih svetskih univerziteta (svaki student će dobiti podršku u iznosu od 5,000 evra za akademsku godinu). Na ovaj način će postati moguća internacionalizacija kosovske nauke. U tu svrhu naučne institucije biće opremljene potrebnom infrastrukturom za naučno istraživanje.
- Kosovo je započelo i šemu mobilnosti sa Republikom Albanijom, a sa Republikom Turskom je potpisalo sporazum o saradnji - TUBBITAK. Očekuje se da će i ove šeme budu prioritetne;
- Nastaviti sa podrškom za vaučer inovacija gde se podržavaju nova preduzeća sa stručnjacima iz odgovarajuće oblasti, za publikacije i naučne publikacije, za učešće u međunarodnim organizacijama, dodelu Nagrade od strane ministra za Naučnika Godine;
- Na osnovu politika proširenja EU-a, predviđeno je da Kosovo ima napredan status u narednom programu Horizon 2020, koji je imenovan Horizon EU i da počne sa sprovođenjem u periodu od 2021. do 2022.

Za više detalja o prioritetima inovacije, molimo Vas pogledajte i u poglavlju 20.

3.26. 26. poglavlje *acquis*-a: Obrazovanje i kultura

Oblast obrazovanja, obuke, omladine, sporta i kulture su uglavnom u nadležnosti država članica. Ugovor o funkcionisanju EU (UFEU) predviđa da Unija podstiče saradnju između i država članica i podrži ih dopunjavajući njihove aktivnosti, potpuno poštujući njihove odgovornosti u pogledu sadržaja nastave, organizacije sistema obrazovanja i stručnog obučavanja, kao i nacionalnu i regionalnu kulturnu raznolikost.

Acquis za obrazovanje i kulturu se pretežno sastoji od okvira za saradnju, koristeći programe i otvorenu metodu koordinacije (OMK) imajući za cilj konvergenciju nacionalnih politika i ostvarivanje zajedničkih ciljeva. U oblasti obrazovanja, obučavanja i mladih, države članice treba da imaju uspostavljen pravni, administrativni i finansijski okvir, kao i potrebne kapacitete sprovođenja, čime će obezbediti zdravo upravljanje, uključujući finansijsko upravljanje decentralizovanim programima EU. *acquis* takođe sadrži i Direktivu za obrazovanje dece radnika migranata i presude Evropskog suda pravde o slučajevima vezanim za nediskriminaciju između državljana države članice EU i državljana drugih evropskih zemalja.

Ciljevi sistema obrazovanja i obučavanja usvojeni 2001., kao i Kopenhaški proces stručnog obrazovanja i Bolonjski proces visokog obrazovanja, daju uputstva za poboljšanje kvaliteta sistema obrazovanja i obučavanja. Radni program „Obrazovanje i obučavanje 2010“ i strateški okvir „Obrazovanje i obučavanje 2020.“ integrišu sve mere na evropskom nivou, i doprinose poboljšanju kvaliteta sistema obrazovanja i obučavanja. Zajednički ciljevi politike za mlade EU su definisani Evropskom strategijom za mlade (2010-2018.) koja se zasniva na otvorenoj metodi koordinacije. U oblasti sporta, Komunikacija Komisije iz 2011.

„Razvoj evropske dimenzije u sportu“ predlaže konkretne mere za podržavanje i koordinaciju mera politike, u cilju eventualnog usvajanja višegodišnjeg plana o radu EU u oblasti sporta, od strane Saveta.

Što se tiče kulturne politike, države članice treba da podrže principe predviđene članom 167. UFEU-a i posebno treba da osiguraju da njihova međunarodna angažovanja omogućavaju razvoj i sprovođenje politike i instrumenata koji ciljaju očuvanje i promovisanje kulturne raznolikosti. U skladu sa ovim principima, Konvencija UNESCO-a za zaštitu i unapređenje raznolikosti kulturnih izraza je ključni element *acquis*-a u oblasti kulture. Komunikacija Komisije o evropskoj agendi o kulturi u globalizovanom svetu, predstavlja strukturisani dijalog sa sektorom kulture i otvorenu metodu koordinacije, u cilju sprovođenja tri zajedničke grupe ciljeva: kulturna raznolikost i međukulturni dijalog; kultura kao katalizator kreativnosti; i kultura kao ključna komponenta u međunarodnim odnosima.

Zahtevi SSP-a

Što se tiče SSP-a, član 107. zahteva saradnju između stranaka u cilju podizanja nivoa obrazovanja uopšte, stručnog obrazovanja, obučavanja, kao i razvoja politike za rad mladih na Kosovu u cilju razvoja veština, zaposlenja, socijalne inkluzije i ekonomskog razvoja na Kosovu. Jedan od prioriteta za sistem visokog obrazovanja treba da bude postizanje odgovarajućih standarda kvaliteta institucija i programa u skladu sa ciljevima Bolonjskog procesa i njene Deklaracije. Strane treba da sarađuju u cilju obezbeđivanja nediskriminirajućeg pristupa na svim nivoima obrazovanja i obučavanja na Kosovu, bez obzira na pol, rasno ili etničko poreklo, religiju ili verovanje, invaliditet, starost ili seksualno opredeljenje. Na Kosovu se takođe moraju uzeti u obzir i potrebe učenika sa invaliditetom.

Dok član 108. SSP-a zahteva saradnju između stranaka imajući za cilj promovisanje kulturne saradnje radi povećanja kapaciteta operatera i povećanje razumevanja između pojedinaca i manjina. Ova saradnja treba da podržava kulturnu raznolikost u zemlji na osnovu principa Konvencije UNESCO-a o zaštiti i promovisanju raznolikosti kulturnih izraza.

Zahtevi od drugih mehanizma pristupanja u EU

Prema *Izveštaju EK o Kosovu - 2019*, Kosovo je u ranim fazama pripreme u oblasti obrazovanja i kulture. Prošle godine nije bilo napretka i ostaje da se kvalitet obrazovanja značajno poboljša. Kako preporuke iz prethodnog izveštaja nisu uzete u obzir, posebno je potrebno da se: odobri novi zakon o visokom obrazovanju, kako bi se primenila reforma zasnovana na najboljim standardima, uključujući obezbeđivanje autonomije i nezavisnog rada institucija visokog obrazovanja i mehanizmi obezbeđivanja kvaliteta; povećati napore na reforme pred-univerzitetskog obrazovanja (uključujući programe stručnog obrazovanja i obuke), sa fokusom na učenju zasnovanom na kompetencijama; poboljšati pristup kvalitetnom obrazovanju za upis u predškolske ustanove i marginalizovanim grupama.

Prema zaključcima Pododbora za inovacije, informaciono društvo, socijalne politike i zapošljavanje 2019, Kosovo treba da prikupi tačne podatke o pokazateljima obrazovanja i obuka pod nazivom „ET 2020“, kako bi odgovorilo na upitnik Eurostat-a i poboljšalo pouzdanost podataka. Komisija je preporučila rešavanje rizika od korupcije i političkog uticaja, posebno u visokom obrazovanju, kako bi se usvojili zakoni o visokom i predškolskom obrazovanju. Kosovo će pojačati napore na povećanju stope upisa za ranu decu u dobi od 0 do 5 godina, uključujući povećanje pružanja olakšica za brigu o deci i u skladu sa programom evropskih reformi. Trebalo bi dodeliti adekvatan budžet za sprovođenje Strateškog plana obrazovanja za period 2017-2021. i njegov akcioni plan u koordinaciji sa relevantnim donatorima. Što se tiče SOO kataloga, Kosovo treba da ga završi.

U oblasti kulturnog nasleđa je potrebno izraditi Zakon o kulturnom nasleđu, sprovesti Odluku Ustavnog suda o imovinskom sporu u Dečanima, podići svest i razmeniti informacije o programu „Kreativna Evropa“, nastaviti sa funkcionisanjem Saveta za sprovedene i praćenje i izvršenjem u kažnjavanju slučajeva oštećenja ili ilegalne izgradnje u zaštićenim objektima nasleđa.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir:

Obrazovanje:

- Zakon br. 04/L-037 o visokom obrazovanju. Zakon o visokom obrazovanju; i
- Zakon br. 03/L-060 o nacionalnim kvalifikacijama i nacionalnim okvirima za kvalifikacije.

Obrazovanje i stručno usavršavanje

- Zakon br. 04 /L-138 o obrazovanju i stručnom usavršavanju,
- Zakon br. 04/L-143 o obrazovanju i osposobljavanju odraslih
- Zakon br. 03/L-060 o nacionalnim kvalifikacijama

Predškolsko obrazovanje

- Zakon br. 02/L-52 o predškolskom obrazovanju
- Zakon br. 04/L-032 o preduniverzitetskom obrazovanju.
- Zakon br. 06/L -046 o inspektoratu obrazovanja u Republici Kosovo

Napuštanje školovanja

- AU br.08.2018. o formiranju i jačanju timova za sprečavanje i reagovanje na napuštanje i neupisivanje učenika u preduniverzitetsko obrazovanje.

Kultura

- Zakon br. 02/L-57 o kulturnim institucijama;
- Zakon br. 04/L-065 o autorskim i srodnim pravima;
- Zakona br. 203/24 o sportu;
- Zakon br. 04/L-056o ansamblu pesama i gara Šota;
- Zakon br. 04/L-59 o filharmoniji, operi i baletu;
- Zakon br. 2004/22 o kinematografiji;
- Zakon br. 02/L-88 o kulturnom nasleđu;
- Zakon br. 04/L-106 o pozorištima.

Institucionalni okvir i okvir politika

Nakon Odluke Evropske mreže agencija za obezbeđivanje kvaliteta visokog obrazovanja (ENQA) o promeni statusa AKA-a u člana „pod razmatranjem“, AKA je bila predmet postupka ponovne procene. Tim stručnjaka ENQA-e je zaključio da ukupni nivo ispunjenosti evropskih standarda i smernica (ESG) nije dovoljan za obnavljanje članstva AKA-e u ENQA-u. Ovom prilikom je Odbor ENQA-e obavestio da AKA ima pravo da, dve godine nakon donošenja ove Odluke, ponovo podnese zahtev. Tokom ove dve godine, AKA će takođe biti predmet još jedne procene od strane stručnjaka ENQA-e, koja ima za cilj da pomogne i savetuje AKA pre formalnog zahteva za ponovnu procenu.

Kosovo kao rezultat sporazuma između Evropske komisije i MON-u učestvuje u program EU za Tempus obrazovanje od 2003. Program Tempus, u kontinuitetu direktno doprinosi razvoju nastavnog programa, saradnji sa društvom, upravljanju univerzitetom, obučavanju nastavnika, kao i projektima za osiguranje kvaliteta koji pokrivaju skoro ceo sektor visokog obrazovanja na Kosovu. Naslednik Tempusa je program Erasmus+ koji sprovodi projekte preko kancelarije Erasmus+ za Kosovo. Ova kancelarija je fokusirana na oblast visokog obrazovanja i doprinosi podizanju svesti, vidljivosti, prilagodljivosti, održivosti, efikasnom pristupu međunarodnoj dimenziji Programa Erasmus +. Ustanove visokog obrazovanja na Kosovu su povećale interesovanje za učešće u šemama u okviru programa ERASMUS+, povećavajući svoj kapacitet apsorpcije. Tokom ove godine je dodeljeno deset (10) projekata za izgradnju kapaciteta, od kojih će četiri (4) koordinirati visokoškolske ustanove na Kosovu. Takođe su i u šemama Jan Monet dodeljena 3 projekta i značajno se povećale mobilnost studenata i akademskog osoblja (tokom 2019., ukupno 1405 mobilnosti, <http://erasmuspluskosovo.org/en/erasmus/projects/>).

Sva savetodavna tela (Industrijski odbori) na javnim univerzitetima su izradili i potpisali radne propise za njihovo funkcionisanje. Prištinski Univerzitet, u 10 akademskih jedinica, Univerzitet primenjenih nauka u Uroševcu je osnovao 1 Savetodavno telo. Univerzitet u Đakovici "Fehmi Agani" osnovao je 2 Savetodavna tela. Univerzitet "Haxhi Zeka" osnovao je 3 savetodavna tela. Univerzitet u Mitrovici "Isa Boletini" je u fazi izrade propisa za savetodavna tela, dok je Univerzitet u Gnjilanu usvojio Uredbu.

Osnovni strateški dokument koji definiše razvojne ciljeve sistema obrazovanja u Republici Kosovo je Strateški plan za obrazovanje na Kosovu 2017-2021., usvojen od strane Vlade Kosova. Ovaj strateški plan je sveobuhvatan dokument koji obuhvata sve nivoe obrazovanja na Kosovu, počevši od predškolskog pa sve do univerzitetskog obrazovanja. Ostala strateška dokumenta koji služe razvoju obrazovanja su sledeći: Strategija za komunikaciju; Strategija sa sprečavanje napuštanja školovanja; Strategija za promotivne škole zdravlja 2009-2018.; Strategija za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana 2017-2017 i Strategija za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja 2007.-2017.

U okviru stručnog obrazovanja postoje stručne škole i osnovana su 4 centra kompetencija. Sistem predviđen važećim zakonodavstvom za stručno obrazovanje i osposobljavanje je 3 + 1 + 1 zasnovan na zahtevima tržišta rada. Dovođen je profiliranje postojećih profila stručnog obrazovanja zasnovanog na sektorskim oblastima zasnovanim na ISCED-u.

Što se tiče pred-univerzitetskog obrazovanja, primena nastavnog plana i programa vrši se u kosovskim školama gde su novi nastavni programi primenljivi i za pripremni čas kao i za razrede 1,2,3,6,7,8,10, 11.12. Za novu školsku godinu 2020./2021. očekuje se da kurikulumi za predmete 4.9 budu spremni, dok će 2021. sa 5. razredom biti dovršena i finalizacija i primena nastavnog plana i programa.

Da bi se unapredilo *upravljanje kvalitetom u preduniverzitetskom obrazovanju*, MON je stavio naglasak na smernice za poboljšanje unutrašnjeg kvaliteta, sprovođenje mehanizma za procenu spoljašnjeg kvaliteta i izgradnju kapaciteta Inspektorata za obrazovanje, ovaj inspektorat je takođe i član SICI (*Standing International Conference of Inspectorates*).

U aprilu 2017. odobren je AU 4/2017 za ocenu učinka pred-univerzitetskih obrazovnih ustanova, Vodič za interno ocenjivanje školskih uspeha i Vodič za eksterno vrednovanje školskog uspeha, koji su primenjeni u školama koje su sprovođenje novog okvira nastavnog plana i programa. Nakon usvajanja Zakona 06/L-046 o Inspektoratu za obrazovanje u Republici Kosovo (avgust 2018.), u oktobru 2018., odobren je AU 14/2018 za procenu učinka nastavnika. Na osnovu Zakona 06/L-046 o prosvetnom inspektoratu u Republici Kosovo, Ministarstvo prosvete priprema AU za procenu učinka direktora i zamenika direktora javne obrazovne ustanove i predavača na univerzitetu. Nakon odobrenja ovog podzakonskog akta, prosvjetna inspekcija će početi sa ocenom rada direktora i zamenika direktora.

Dakle, za period 2020.-2024. prioritet Inspektorat prosvete je da obezbedi kvalitet u pred-univerzitetskom obrazovanju putem inspekcija koje su uglavnom povezane sa ocenom učinka nastavnika, direktora i zamenika direktora, kao i obrazovnih institucija pred univerzitetskim obrazovanjem. Poboljšanje kvaliteta pred-univerzitetskog obrazovanja usko je povezano sa izgradnjom kapaciteta Inspektorata za obrazovanje.

Završeni su i objavljeni instrumenti za pedagoško ocenjivanje dece sa posebnim potrebama koji su nakon izrade nacрта provedeni u pilot opštinama u 7 opština i 14 škola. MPŠ je u okviru posebnog grantova u opštinama za 2019. godinu uključilo novu politiku, zapošljavanje 100 asistenata za decu sa posebnim potrebama.

Što se tiče kulturnog nasleđa, institucionalni okvir čine Ministarstvo kulture, omladine i sporta kao glavne zakonodavne institucije u ovoj oblasti, Ministarstvo ekonomije i ambijenta kao institucije za

spровоđenje i praćenje u vezi sa prostornim planovima izgradnje, Ministarstvo lokalne samouprave kao institucija za praćenje rada opština i drugih institucija za sprovođenje zakona.

Podrška donatora

Projekti u sektoru obrazovanja:

- U okviru projekta IPA 2016., Evropska komisija je pruža podršku izgradnji kapaciteta za profesionalni razvoj nastavnika. Projekat organizuje obuku za nastavnike na nivou predškolskog i osnovnog obrazovanja u 10 opština Kosova, u ukupno 50 škola.
- Podrška poboljšanju obrazovne infrastrukture je još jedna komponenta projekta IPA 2016. Ova aktivnost uključuje analize procena subvencionisanja izgradnje infrastrukture predškolskog obrazovanja i javne opštinske infrastrukture, koja doprinosi razvoju obrazovanja. Određena su sva mesta za izgradnju vrtića predviđenim sredstvima projekta IPA 2016.
- Projekat IPA 2017, Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike (ukupan iznos od 4,5 miliona, doprinos EU-a 3,8 miliona). Glavna svrha ove aktivnosti je poboljšanje zapošljavanja putem kvalitetnog obrazovanja i stručne kvalifikacije, što bi dovelo do povećanog učešća na tržištu rada (posebno mladih i žena).
- U okviru projekta IPA 2018, EU će pružiti podršku obrazovanju u iznosu od 13 miliona evra. U okviru ove pomoći će biti cilj da se poveća pristup predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju za učenike koji pripadaju grupama u podređenom položaju. Ojačati kapacitet za opšte i efikasno upravljanje pružanjem kvalitetne nastave na centralnom i opštinskom nivou.
- Projekat QAIN - Kvalitet, odgovornost, integritet i transparentnost u visokom obrazovanju ima za cilj da pruži podršku razvoju i primeni propisa, procedura i najboljih praksi za unapređenje kvaliteta u visokom obrazovanju. Razvoj dveju šema za promovisanje nastave zasnovan na istraživačkom radu.
- Projekat ALLED II - Prilagođavanje obrazovanja potrebama tržišta rada će se usredsrediti na jačanje kvaliteta i značaja programa obrazovanja i osposobljavanja za tržište rada i podržati prilagođavanje zakonskog okvira i mehanizama kao preduslova za povećanje zapošljavanja. Projekat je započeo sa sprovođenjem u 2018. i očekuje se da će biti završen 2021. Ukupni troškovi projekta će biti 4.500.000 evra.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

Preduniverzitetsko obrazovanje:

U oblasti preduniverzitetskog obrazovanja u trogodišnjem periodu, prioritetni aspekti uključuju:

- Nacrt i usvajanje koncept dokumenta i Nacrta zakona o obrazovanju u ranom detinjstvu od 0 do 6 godina starosti;
- Primena novog Zakona o inspekciji obrazovanja;
- Poboljšanje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima i poboljšanje pristupa obrazovanju marginalizovanim grupama;
- Nastavak sa primenom novog preduniverzitetskog nastavnog plana i programa u svim školama na Kosovu,
- Podizanje kapaciteta timova za pedagošku procenu dece sa invaliditetom.

Obrazovanje i stručno osposobljavanje:

- Nastavićemo sa povećanjem kvaliteta u obrazovanju i stručnom osposobljavanju na osnovu zahteva radnog tržišta.

Visoko obrazovanje:

- Zakon o visokom obrazovanju je odobren od strane Vlade, ali još uvek nije usvojen u Skupštini. U nastavku radi će se na dopunjavanjem i usvajanjem sekundarnog zakonodavstva u vezi sa visokim obrazovanjem kao relevantni AU za ovu oblast;
- Za unapređenje visokog obrazovanja u zemlji, MON će se fokusirati na profilisanje visokoškolskih ustanova za potrebe tržišta rada kroz razvoj univerzitetskih strategija.

Institucionalna izgradnja:

- Poboljšanje prosvetne inspekcije, u skladu sa evropskim zakonodavstvom i međunarodnim standardima;
- Profesionalni razvoj nastavnika;
- Povezivanje sistema nastavničkih zvanja sa platama prema sistemu za licenciranje;
- Za dalje unapređenje standarda profesije planirano je da se nastavi sa izradom novih standarda;
- Kurikulumi OPO-a i obrazovanja za odrasle biće usklađeni sa Okvirom kurikuluma za pred univerzitetsko obrazovanje i sa Okvirom.

3.27. 27. poglavlje *acquis*-a: Životna sredina

Ovo poglavlje pokriva politike EU-a za životnu sredinu koja imaju za cilj promovisanje održivog razvoja i zaštitu životne sredine za sadašnje i buduće generacije. One se zasnivaju na preventivnom delovanju po principu „zagađivač plaća“, borbi protiv ekološke štete na samom izvoru, zajedničkoj odgovornosti i integraciji zaštite životne sredine u druge politike EU. *acquis* sadrži više od 200 važnih pravnih dokumenata koji obuhvataju horizontalno i podzakonski okvir. Poštovanje *acquis*-a zahteva značajna ulaganja. Za primenu i sprovođenje *acquis*-a neophodna je snažna i dobro opremljena administracija - na nacionalnom i lokalnom nivou.

Zahtevi SSP-a

SSP, u članovima 115. 116. i 117. određuje saradnju Republike Kosovo sa EU u oblasti životne sredine, klimatskih promena i civilne zaštite. Član 115 - Životna sredina, predviđa zaustavljanje dalje degradacije i poboljšanja postojećeg stanja u oblasti životne sredine u cilju ostvarivanja održivog razvoja na Kosovu. Takođe predviđa i jačanje struktura i administrativnih procedura na Kosovu, i postepeno usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *acquis*om EU-a i usklađenog sa *acquis*om Euratom-a. Član 116 - Klimatske promene fokusira se na razvoj politika klimatskih promena odnosno politike sa ublažavanjem (smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte) i prilagođavanje istim (klimatske promene), uzimajući u obzir ostale relevantne politike u koje su uključeni sektori: energija, transport, industrija, poljoprivreda, zdravstvo, obrazovanje, itd. Takođe i postepeno usklađivanje zakonodavstva Kosova sa *acquis*-om EU-a u vezi sa klimatskim promenama, a posebno u pogledu efikasnog praćenja, izveštavanja i provere rezultata o emisiji gasova sa efektom staklene bašte, i uključivanje Kosova u međunarodnim mehanizmima. Kod člana 117 - Civilna zaštita, predviđa se poboljšanje sprečavanja, pripreme i reagovanja u slučaju prirodnih nepogoda i nepogoda koje je izazvao čovek. Takođe i jačanje kapaciteta civilne zaštite na Kosovu i postepeno usklađivanje Kosova sa *acquis*-om EU-a u pogledu upravljanja nepogodama.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

U *Izveštaju EK-a za Kosovo - 2019.*, u tački 6.20. Životna sredina i klimatske promene, se procenjuje da je Kosovo u **ranoj fazi priprema** u oblasti životne sredine i klimatskih promena. Mali napredak je postignut, uglavnom usvajanjem odgovarajućih strategija, ali ozbiljni problemi životne sredine i dalje utiču na život i zdravlje stanovništva. Rastući izazovi zaštite životne sredine i klimatskih promena zahtevaju mnogo veću političku volju.

Međutim iz zahteva koji su proizašli sa sastanka pododbora „*INFRA 2012.*“ u oblasti životne sredine, u sektoru vazduha, opština Priština treba da usvoji plan kvaliteta vazduha u Prištini, da identifikuje izvore zagađenja vazduha i započne sa efikasnom primenom mera za smanjivanje.

Iz sektora otpada, operater za odlaganje opasnog otpada treba da bude funkcionalan i operativan, uključujući finansiranje, osoblje, prostorije i pripremu Plana za upravljanje otpadom i Nacionalna strategija i Akcioni plan za čvrsti otpad se trebaju preispitati. U sektoru voda trebalo nastaviti sa napretkom u primeni Direktive o podzemnim vodama za Beli Drim, identifikovati i pratiti ostala rizična područja, koja se odnose na podzemne i površinske vode. Za prirodu, treba završiti izradu detaljnih

planova za uređenje za Nacionalni park „Šar Planina“ i Nacionalni park „Prokletije“. U sektoru šumarstva treba izvestiti napore za borbu protiv ilegalne seče i da se usvoji Zakona o šumama, prenoseći Uredbu o drvenoj građi 995/2010.

U oblasti klimatskih promena je potrebno unaprediti međuinstitucionalnu saradnju, kako bi se obezbedila integracija klimatskih promena u druge sektore, posebno u energetici i saobraćaju i kako bi se ojačala uloga Nacionalnog saveta za klimatske promene. U tom smislu se treba pripremi Nacionalna integrisani plan za klimu i energetiku i priprema dugoročne strategije za dekarbonizaciju.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir, okvir politika i institucionalni okvir

Horizontalno zakonodavstvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon o proceni uticaja na okolinu (PUO);
- Zakon o strateškoj ekološkoj proceni (SEP); i
- Zakon o zaštiti životne sredine.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu br. 2001/42/EZ strateškoj ekološkoj proceni, koja je u potpunosti transponovana;
- Direktivu br. 85/337/EEZ o proceni uticaja na okolinu, koja je u potpunosti transponovana; i
- Direktivu br. 2003/35/EZ o učešću javnosti, koja je u potpunosti transponovana.

Direktiva o uspostavljanju infrastrukture prostornih informacija (INSPIRE Direktiva br. 2007/2/EZ) se transponuje u Nacrt zakona o uspostavljanju nacionalne infrastrukture prostornih informacija u Republici Kosovo, koja utvrđuje opšta pravila za uspostavljanje Nacionalne infrastrukture prostorne informacije u Republici Kosovo za sprovođenje ekoloških politika i aktivnosti koje mogu imati uticaj na životnu sredinu.

Tokom ovog perioda je finalizovan nacrt AU br. 06/2007 o pravilima i normama emisija u vazduh iz stacionarnih izvora zagađenja (izmena). Ovaj AU je prošao sve predviđene faze i spreman je za obradu u Vladi na odobrenje.

Nadležni organ za implementaciju horizontalnog zakonodavstva u oblasti zaštite životne sredine je Ministarstvo ekonomije i ambijenta, odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine i voda / Odeljenje za zaštitu od industrijskog zagađenja.

Kvalitete vazduha

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 03/L-160 o zaštiti vazduha od zagađenja, koji je transponovao sledeće akte *acquis*-a:

- Okvirnu Direktivu br. 2008/50/EZ o kvalitetu vazduha, delimično transponovana;
- Direktivu br. 2004/70/EZ o azotnim oksidima, ugljikovodoničnim ugljikovodoničnim aromatičnim ugljikovodoničnim u vazduhu, u potpunosti transponovana;
- Direktivu br. 70/220/EEZ o merama koje treba preduzeti protiv zagađenja vazduha od emisije gasova automobila, delimično transponovana;
- Direktivu br. 1999/13/EZ o ograničavanju emisija neodrživih organskih komponenti zbog upotrebe organskih rastvarača određenim aktivnostima i instalacijama, u potpunosti transponovana;
- Direktivu br. 2001/81/EZ o nacionalnim granicama emisija pojedine atmosfereke zagađivače, delimično transponovana;

- Direktivu br. 96/61/EZ o sprečavanju i kontroli industrijskog zagađenja, delimično transponovana;
- Uredbu br. 1005/2009 o supstancama koje oštećuju ozonski sloj, delimično transponovana; i
- Uredbu br. 842/2006 Evropskog parlamenta i saveta o određenim fluoriranim gasovima staklene bašte, delimično transponovana.

Za dalje transponovanje Okvirne direktive o kvalitetu vazduha br. 2008/50/SE, u Vladi je usvojen Nacrt zakona o zaštiti vazduha od zagađenja, ali zbog raspuštanja Skupštine isti je vraćen na ponovno prosleđivanje za usvajanje.

S druge strane, Akcioni plan za kvalitet vazduha 2018-2020, usvojen 05.06.2018.), osigurava okvir kojim će se postići zaštita i smanjenje zagađenja vazduha u zemlji, u skladu sa predviđenim standardima EU-a i principima najboljih praksi.

Takođe, Nacionalni plan za smanjenje emisija (NPSE) 2018 – 2027, (usvojen 29.05.2018.), osigurava okvir kojim će se postići smanjenje emisija u vazduhu iz Kosovske energetske korporacije (TE Kosova A i TE Kosova B), što će odraziti smanjenje zagađenosti vazduha u okolini KEK-a, ali i na čitavoj teritoriji zemlje u skladu sa predviđenim standardima EU-a i obaveza koje proističu iz Ugovora o energetske zajednici.

Nadležni organ koji je određen za kvalitet vazduha je Ministarstvo ekonomije i ambijenta, odnosno Odjeljenje za zaštitu životne sredine i voda / Divizija za zaštitu od industrijskog zagađenja, Agencija za zaštitu životne sredine / Hidrometeorološki institut sa ukupno 9 službenika. Ostale institucije vezane za ovu oblast su uglavnom: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Ministarstvo zdravlja (MZ), Ministarstvo lokalne samouprave (MLS).

Upravljanje otpadom

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 04/060 o otpadu, koji je transponovao sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu br. 2008/98/EZ o otpadu, delimično transponovana;
- Direktivu br. 86/278/EEZ o mulju zagađenih voda, delimično transponovana
- Direktivu br. 2000/53/EZ o otpadnim vozilima (ELV), delimično transponovana;
- Direktivu br. 2011/65/EZ o ograničenjima opasnih supstanci, u potpunosti transponovana;
- Direktivu br. 2002/95/EZ o otpadu električne i elektronske opreme (RoHS) u potpunosti transponovana;
- Direktivu br. 1999/31/EZ o deponiji, u potpunosti transponovana;
- Uredbu br. 1013/2006/EZ o tranzitu otpada, delimično transponovana.

Tokom ovog perioda je završen Nacrt zakona o otpadu iz industrije ekstrakcije minerala, za koji se očekuje da će završiti završne faze usvajanje u prvoj polovini 2020. S druge strane, završen je i AU br. 22/2015 o upravljanju otpadom koji sadrži azbest, i očekuje se da će biti prosleđen na usvajanje početkom 2020.

Za sprovođenje zakonodavstva o otpadu, trenutno na snazi su: Strategija upravljanja otpadom za 2013-2022. i Akcioni plan za 2013-2017., koja sa posebnim naglaskom daje principima upravljanja otpadom, koji opisuje Direktiva o otpadu br. 98/2008/EK, i princip "zagađivač plaća". A tokom 2019., uz podršku GIZ-a, izrađena je Strategija i Akcioni plan za integrisano upravljanje otpadom 2019 – 2029, ova dva dokumenta se nalaze u završnoj fazi i očekuje se da će biti usvojeni početkom 2020.

Prema Zakonu o otpadu, član 13, nadležni organ koji je određen za upravljanje otpadom je Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA) i opštine Republike Kosovo. U okviru MEA funkcioniše Odeljenje za zaštitu životne sredine i vode, odnosno Divizija za hemikalije i otpad, kao i Agencija za zaštitu životne sredine /

sa ukupno 8 službenika. Ostale institucije uključene u različite oblike u sektoru otpada uglavnom su sledeći: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo zdravstva (MZ), Ministarstvo trgovine i industrije (MTI), Ministarstvo lokalne samouprave (MLS). Dok su opštine u skladu sa Zakonom o otpadu nadležne za upravljanje čvrstim otpadom, obimnim otpadom, građevinskim otpadom i otpadom od rušenja objekata.

Kvalitet voda

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 04/L-147 o vodama Kosova, koji je transponovao sledeće akte *acquis*-a:

- Okvirnu Direktivu br. 2000/60/EZ o vodama, delimično transponovana;
- Direktivu br. 91/271/EEZ o tretmanu urbanih zagađenih voda, delimično transponovana; i
- Direktivu br. 98/83/EZ o kvalitetu vode za ljudsku potrošnju, delimično transponovana

Zakon o vodama Kosova tokom 2019. je prošao kroz proces izmene i dopune, Nacrt zakona je završen i nalazi se u fazi javnih konsultacija. S druge strane, što se tiče sprovođenja Državne strategije o vodama Kosova 2017-2036 (usvojena 30.05.2018), doneta je Odluka br. 45 dana 15.10.2019. od strane ministra MEA kojom se ovlašćuje Regionalna uprava rečnih slivova, kao nadležna institucija prema Zakonu, da u koordinaciji i konsultaciji sa svim relevantnim stranama izradi i usvoji trogodišnji plan za sprovođenje Državne strategije o vodama Kosova 2017-2036.

Nadležni organ koji je određen za upravljanje i zaštitu voda je Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA), odnosno Odjeljenje za zaštitu životne sredine i vode, Regionalna uprava za rečne slivove, Agencija za zaštitu životne sredine, sa ukupno 30 službenika. Ostale institucije povezane sa sektorom voda su uglavnom: Ministarstvo zdravlja (MZ), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo lokalne samouprave (MLS) i Regulatorni ured za vodu i kanalizaciju (RUVK).

Zaštita prirode

Zakonodavni okviru ovoj oblastima stoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-233 o zaštiti prirode;
- Zakon br. 04/L-086 o nacionalnom parku „Prokletije“;
- Zakon br. 04/L-087 o nacionalnom parku „Šar“;
- Zakonbr. 2003/3 o kosovskim šumama;
- Zakon br. 2006/41 o lovu.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu br. 2009/147/EZ za očuvanje divljih ptica, u potpunosti transponovana;
- Direktivu Saveta br. 92/43/EEZ od 21. maja 1992. „O očuvanju prirodnih staništa, flore i divlje faune“, u potpunosti transponovana;
- Direktivu Saveta br. 1999/22/EZ u vezi sa držanjem životinja u zoološkim vrtovima, delimično transponovana;
- Direktivu br. 83/129/EEZ u vezi sa izvozom u državama članice kože nekih vrsta mladunaca foka i njihovih proizvoda, delimično transponovana;
- Uredbu br. 338/97/EEZ o zaštitivrsti divlje flore i faune regulisanjem njihovog tržišta, sa izmenama i dopunama, delimično transponovana;
- Uredbu br. 3254/91/EEZ koja zabranjuje upotrebu zamki u Zajednici unošenje krzna u Zajednici kao i proizvoda nekih vrsta divlje faune poreklom iz zemalja koja ih hvataju dok koriste metode zamki koje ne ispunjavaju međunarodne humane standarde hvatanja, delimično transponovana;
- Uredbu br. 995/2010 (EU) Evropskog parlamenta i saveta koja utvrđuje obaveze operatora koji plasiraju drvo i proizvode od drveta na tržište, delimično transponovana;
- Uredbu br. 2173/2005 (EZ) o uspostavljanju FLEGT šeme licenciranja za uvoz drvne mase u Evropskoj zajednici, delimično transponovana; i

- Uredbu br. 348/81/EEZ o zajedničkim pravilima za uvoz kitova drugih proizvoda od kitova i amandmane, delimično transponovana.

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti se sastoji od sledećih relevantnih glavnih normativnih akata:

Zakona br. Dalje, Akcioni plan za biodiverzitet 2016.-2020 (usvojen dana 30.05.2018) uočava specifične aktivnosti, nadležne i pomoćne institucije, obezbeđene ili potencijalne izvore finansiranja i vremenski okvir.

Nadalje, Akcioni plan za biodiverzitet 2016.-2020. (usvojen 30.05.2018.) identifikuje specifične aktivnosti, odgovorne institucije i institucije podrške, osigurane ili potencijalne izvore finansiranja i vremenski okvir.

Nadležni organ imenovan za zaštitu prirode je Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine, Odeljenje za zaštitu prirode, Agencija za zaštitu životne sredine. Ostale institucije u oblasti prirode su uglavnom: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo kulture, omladine i sporta (MKOS), Ministarstvo lokalne samouprave (MLS) i Opštine.

Kontrola industrijskog zagađenja

Zakonodavni okviru ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 03/L-043 o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja.

Ovaj zakon je transponovao sledeći akti acquis-a:

- Direktivu br. 2012/18EU SEVESO III o kontroli velikih rizik a nesreća gde su uključene opasne supstance, delimično transponovana; i
- Direktivu br. 2004/42/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 21. aprila 2004. o ograničavanju emisije te neodrživih organskih komponenti zbog upotrebe organskih rastvarača u određenim bojama, lakovima i proizvodima za završetak automobila, delimično transponovana.

Pored toga, tokom 2019., Zakon o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja, prošao je fazu izmena i dopuna. Trenutno je nacrt završen i nalazi se u fazi prosljeđivanja Vladi na usvajanje.

AU br. 04/2018 o sprečavanju velikih nesreća u kojima su uključene opasne materije (usvojeno 06.09.2018), dalje transponira Direktivu SEVESO III. S druge strane, s ciljem sprovođenja transponiranog zakonodavstva EU-a, na snazi su Strategija za zaštitu životne sredine 2013 – 2022. i Akcioni plan Kosova za životnu sredinu za period 2013.-2017.

Nadležni organ imenovan za kontrolu industrijskog zagađenja je Ministarstvo ekonomije i ambijenta, Odeljenje za zaštitu životne sredine (Odeljenje za zaštitu od industrijskog zagađenja), uz pomoć Agencije za zaštitu životne sredine, i Ministarstvo lokalne samouprave.

Hemikalije

Zakonodavni okviru ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04/L-197 o hemikalijama; i
- Zakon br. 03/L-119 o biocidnim proizvodima.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte acquis-a:

- Direktivu Saveta br. 87/217/EEZ od 19. marta 1987. o sprečavanju i smanjenj uzagađenja životne sredine azbestom, delimično transponovana
- Uredbu br. 528/2012/EZ, ovlašćenja EU o biocidnim proizvodima, delimično transponovana
- Uredbu br. 1907/2006/EZ REACH, delimično transponovana;

- Uredbu br. 1272/2008/EZ (CLP) o klasifikaciji, pakovanju i etiketiranju opasnih supstanci, delimično transponovana;
- Uredbu (EK) br. 689/2008 o izvozu i uvozu hemikalija, odnosno Uredbu br. 649/2012/EU o izvozu u-uvozu –PIC procedure, delimično transponovana; i
- Uredbu br. 648/2004/EZ o deterdžentima, u potpunosti transponovana.

Za dalju dopunu pravnog okvira i dalje usklađivanje sa zakonodavstvom EU u oblasti hemikalija, Vlada Kosova, sa Odlukom br. 05/68 od 09. 10. 2018. usvojila je Nacrt zakona o biocidnim proizvodima, koji ima za cilj regulisanje i funkcionisanje unutrašnjeg tržišta kroz usklađivanje pravila za stavljanje na raspolaganje na tržištu i korišćenje biocidnih proizvoda, osiguravajući visok nivo zaštite zdravlja ljudi, životinja i životne sredine. Ovaj Nacrt zakona je prosleđen Skupštini na usvajanje, ali zbog raspuštanja Skupštine isti je vraćen na ponovno prosleđivanje za usvajanje.

Nadležni organ određen za kontrolu zagađenja hemikalijama je Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine, Odeljenje za hemikalije i otpad, kao i Agencija za zaštitu životne sredine/sa ukupno 4 službenika, i Ministarstvo lokalne samouprave (MLS).

Zaštita od buke

Zakonodavni okviru ovoj oblasti sastoji se od Zakona br. 02/L-102 za zaštitu od buke, koji je delimično transponovao Direktivu br. 2002/49/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 25. juna 2002., u vezi sa procenom i upravljanjem buke u životnu sredinu, delimično transponovana.

U cilju daljeg usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa Acquis-em EU u oblasti zaštite od buke, Kosovo je donelo odluku o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-102 za zaštitu od buke, koji je Vlada odobrila 02. 10. 2018. protokolom br. 03/67. Kroz ovaj zakon će i dalje transponovati Direktiva br. 2002/49/EZ Evropskog parlamenta i saveta od 25. juna 2002. o proceni i upravljanju bukom u životnoj sredini.

Nadležni organ za zaštitu od buke u životnoj sredini je Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine / Divizija za zaštitu od industrijskog zagađenja, i Agencija za zaštitu životne sredine / Hidrometeorološki institut, kao i Ministarstvo lokalne samouprave (MLS) i Opštine.

Šumarstvo

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 2005/49 o šumama;
- Zakon br. 02/L-53 o lovu;
- Zakon br. 2006/02- L41 o zaštiti od požara; i
- Zakon br. 02/L-26 o poljoprivrednom zemljištu.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu EU br. 92/43/EEZ o sačuvanju prirodne sredine i divlje flore i faune, delimično transponovana;
- Direktivu EU br. 79/409/EEZ o peradi, delimično transponovana;
- Uredbu EU br. 691/2011 o evropskom okruženju i ekonomskim računima, delimično transponovana; i
- Uredbu EU br. 995/2010 koja utvrđuje obaveze operatera koji plasiraju drvo i proizvode od drveta na tržištu, takođe zvana „EU TR“, delimično transponovana.

Štaviše, Zakon br. 2003/3 o kosovskim šumama je usvojen u Vladi Kosova dana 23.05.2019. Ovaj Nacrt zakona je prosleđen Skupštini na usvajanje, ali zbog raspuštanja Skupštine isti je vraćen na ponovno prosleđivanje za usvajanje.

Takođe su usvojeni sledeći AU:

- AU br. 15/2019 o standardima i uslovima licenciranja prerađivača drvenih proizvoda, 27. maj 2019;
- AU br. 13/2019 o utvrđivanju kriterijuma i postupaka za izdavanje licenci za izvođenje radova na šumskom zemljištu i šumama, 27. maj 2019;
- AU br. 14/2019 o licenciranju pravnih subjekata za planiranje i projekciju u šumskom području, 27. maj 2019.

S druge strane, politike, strategije i akcioni planovi za razvoj šumskog sektora na Kosovu usvojene od strane Vlade Kosova, sažete su u dokumentu „Strategija za razvoj šumarstva 2010.-2020.“.

Nadležni organ imenovan za šumarstvo je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja kao najviši organ upravljanja šumama na Kosovu, a to je Odeljenje za šumarstvo i Kosovska agencija za šume. Broj zaposlenih u Odeljenju za šumarstvo je 7, dok AŠK kao izvršna vlast ima 140 zaposlenih. Ostale institucije u vezi sa šumarstvom su uglavnom: Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA) i Ministarstvo lokalne samouprave (MLS).

Klimatske promene

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 03/L-160 o zaštiti vazduha od zagađenja;
- AU br. 01/2016. o pratećem mehanizmu emisije gasova staklenih bašta; i
- AUbr. 09/2015 o praćenju emisije gasova staklene bašte.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu br. 2009/30/EZ o kvalitetu benzina i naftnih derivata, delimično transponovana;
- Direktivu br. 2011/83EU o informisanju potrošača, u potpunosti transponovana;
- Uredbu EU br. 525/2013 Evropskog parlamenta i saveta o mehanizmu za praćenje i izveštavanje gasova staklene bašte, delimično transponovana; i
- Uredbu br. 842/2006o F-gasovima, delimično transponovana.

Što se tiče okvira politika, 19. februara je usvojena Strategija i akcioni plan za klimatske promene 2019.-2028./2019.-2021. Takođe je izrađen konačni nacrt Koncept dokumenta o klimatskim promenama, koji se očekuje da će biti usvojen početkom 2020. i koji prethodi procesu izrade zakona o klimatskim promenama koji je planiran za 2020.

Pored toga, nacionalni plan za energiju i klimu u procesu je izrade od strane međuministarske grupe koju predvodi MEA. Kao rezultat toga formirano je 5 tematskih podgrupa kao što su: gasovi staklene bašte, OIE, sigurnost snabdevanja, domaće tržište energije kao i podgrupa za inovacije i konkurentnost. Očekuje se da će ovaj plan biti završen tokom 2021.

Nadležni organ imenovan za klimatske promene je Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine/Odeljenje za zaštitu od industrijskog zagađenja i Agencija za zaštitu životne sredine/Hidrometeorološki zavod. Ostale institucije vezane za ovu oblast su uglavnom: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR), Ministarstvo zdravlja (MZ) i Ministarstvo lokalne samouprave (MLS). Štaviše, Nacionalni odbor za klimatske promene osnovan je i u funkciji od 2015.

Civilna zaštita

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04/L-27 o zaštiti od prirodnih i dugih nesreća;

- Zakon br. 04-L-230 o Agenciji emergentnog upravljanja;
- Zakon br. 04/L-012 o zaštiti od požara; i
- Zakon br. 04/L-049 o vatrogastvu i spašavanju.

Ovi normativni akti su delimično transponovali Direktivu br. 2012/18EU- Seveso III.

Do sada, Kosovo je izradilo Nacionalni plan reagovanja, kao i Strategiju za smanjenje rizika od katastrofa i Akcioni plan 2016. - 2020.

Nadležni organ imenovan za civilnu zaštitu je Ministarstvo ekonomije i ambijenta (MEA), odnosno Odeljenje za zaštitu životne sredine, odnosno Odeljenje za zaštitu od industrijskog zagađenja, AZŽSK - Hidrometeorološki zavod; Ministarstvo unutrašnjih poslova, Agencija emergentnog upravljanja, ostale institucije koje se odnose na oblast civilne zaštite su uglavnom: Ministarstvo inostranih poslova i dijaspore (MIPD), Ministarstvo finansija (MF), Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Nacionalni institut za javno zdravstvo; Vatrogasna jedinica Kosova, Ministarstvo lokalne samouprave (MLS).

Podrška donatora

Horizontalno zakonodavstvo

Što se tiče podrške donatora, u podršci MEA u toku je sprovođenje projekta „Program za životnu sredinu Kosova 2016.-2020.“, koji finansira SIDA, u vrednosti od 6,810,000 evra, koji se sastoji od osam (8) komponenti koje obuhvataju jačanje institucionalnih kapaciteta za praćenje, konzerviranje biodiverziteta putem crvene knjige životinjskih vrsta na kosovu; osnaživanje upravljanja prekograničnim prirodnim parkovima; uspostavljanje sistema praćenja podzemnih voda na Kosovu; jačanje kapaciteta za sprovođenje zakonodavstva o životnoj sredini na lokalnom i centralnom nivou; studija o podzemnim vodama rečnog sliva Beli Drim; podrška izradi plana za upravljanje slivom Belog Drima i podrška Međuministarskog saveta za vode. Takođe, u oblasti voda je u toku sprovođenje projekta koji podržava WBIF „Preliminarna procena rizika od poplava u slivu reke Beli Drim, Lepenac i Sitnica“.

Kvalitet vazduha

Što se tiče podrške donatora, u toku je razvoj trogodišnjeg projekta 2017.-2020., koji finansira Vlada Japana i koji sprovodi Japanska agencija za međunarodnu saradnju (JICA) „Projekat za razvoj kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha“. Projekat obuhvata komponentu procene stanica za praćenje kvaliteta vazduha i mogućnost za dopunu novim analizatorima, njihovo kompletiranje i kalibraciju kao i obuku osoblja. Jedna komponenta projekta je i stvaranje inventara emisija u vazduhu kao i obuke o modelu i prognozu kvaliteta vazduha. Poslednja komponenta projekta je razvoj centralnog softvera za praćenje kvaliteta vazduha u realnom vremenu od strane svih stanica za praćenje.

Uz podršku Kancelarije Evropske komisije u Prištini urađena je instalacija softvera za prikupljanje podataka od stanica za praćenje. Kroz ovaj softver je omogućeno izveštavanje u realnom vremenu za praćenje kvaliteta vazduha od 8 stanica za praćenje. Ulaganja u poboljšanje sistema za praćenje kvaliteta vazduha biće nastavljena i kroz dodatnu podršku Američke vlade preko Programa korporacije milenijumskih izazova i Japanske vlade preko Japanske međunarodne agencije za razvoj.

U okviru programa IPA 2018. i IPA 2019. biće podržana sanacija Kosova B u iznosu od 78 miliona evra, 40 u okviru IPA 2018. i 38 u okviru IPA 2019., što će smanjiti zagađenje nastalo radom termoelektrane.

Upravljanje otpadom

U okviru programa IPA 2018, EU je izdvojila 11 miliona evra za oblast životne sredine. Ova sredstva biće iskorišćena za pomoć sistemu upravljanja čvrstim otpadom u kosovskim opštinama kroz investicije u stvaranje novih deponija, sanaciju postojećih i pružanjem pomoći institucionalnim kapacitetima MEA i

Opština. U okviru IPA 2020. takođe je predviđena dalja podrška za oblast životne sredine u iznosu od 16 miliona evra za sistem upravljanja otpadom.

Kvalitet voda

Što se tiče podrške donatora u ovom sektoru, u toku je sprovođenje projekta „Prishtina III“, od kojeg projekta direktnu korist imaju opštine Priština, Kosovo Polje i Gračanica, a indirektno 8 opština gde funkcioniše KRV Priština. Rednost ovog projekta je 35 miliona evra (20 miliona evra kredit od KfW, 5 miliona evra od IPA 2010, 5 miliona evra od Vlade Kosova i 5 miliona evra od Opštine Priština).

Projekat „Prishtina II“, koji obuhvata sanaciju vodovodne mreže u 30% grada Prištine i 70% grada Kosovo Polje, kao i sanaciju fabrike u Badovcu, koja je od posebnog značaja jer je bila jedna od najstarijih fabrika vode, nalazi se u toku sprovođenja. Vrednost ovog projekta je 17 miliona evra (11 miliona evra grantova od WBIF/EU i 6 miliona kredita od Nemačke vlade).

Takođe, uz podršku Nemačke vlade, u toku je sprovođenje i priprema 6 projekata otpadnih voda u šest faza: prva i druga faza je izgradnja fabrike za tretman otpadnih voda u Prizrenu, sa MEA. Treća faza je izgradnja fabrike u Đakovici u saradnji sa švajcarskom vladom. Četvrta faza, izgradnja fabrike u Peći, takođe sa Švajcarskom vladom. Peta faza je sanacija mreže u Đakovici, Peći i Prizrenu. Šesta faza ostaje za dodatne potrebe intervencije.

Zaštita prirode

U ovoj oblasti ne postoji nijedan projekat.

Kontrola industrijskog zagađenja

Što se tiče podrške donatora u ovoj oblasti, MEA ostvaruje korist od projekta JICA 2017-2020. u iznosu od 4 miliona USD za razvoj kapaciteta za kontrolu zagađenja vazduha.

Hemikalije

U ovoj oblasti ne postoji nijedan projekat.

Zaštita od buke

U ovoj oblasti ne postoji nijedan projekat.

Šumarstvo

U ovoj oblasti ne postoji nijedan projekat.

Klimatske promene

U ovoj oblasti ne postoji nijedan projekat.

Civilna zaštita

U ovoj oblasti ne postoji nijedan projekat.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U cilju ispunjavanja obaveza koje proističu iz SSP-a i drugih dokumenata i mehanizama za pristupanje EU u oblastima koje su obuhvaćene poglavljem 27, fokus u periodu 2021.-2024. će biti usmeren na sledećim srednjoročnim prioritetima:

- Transpozicija Direktive br. 2004/35/EZ o ekološkim odgovornostima, Direktive br. 2003/04/ KE o pristupu informacijama, Direktive br. 66/2010/EZ o Eho-etiketi, Uredbe br. 1221/2009/EZEMAS, kao i Uredbe br. 2011/832EU EMAS Global;
- Izrada Akcionog plana za kvalitet vazduha 2021.-2023.;
- Izrada Nacionalnog plana za energiju i klimu

- Nacrt zakona o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L- 60 o otpadu (Okvirna direktiva o otpadu br. 2008/98/SE WFD);
- Nacrt zakona o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L – 197 o hemikalijama (Uredbe (SE) 1272/2008).
- Nastavak izrade upravnog plana za rečni sliv Belog Drima;
- Program za praćenje površinskih i podzemnih voda;
- Planovi za upravljanje sivom reke Ibar, Binačka Morava i Lepenac;
- Sanacija sanitarne deponije u Peći, izgradnja nove ćelije i zatvaranje ilegalne deponije u Istoku;
- Strategija za razvoj šumarstva 2021.-2030.;
- Strategija i Akcioni plan za biodiverzitet 2021. – 2030.;
- Povećanje broja zaštićenih prirodnih zona za još 40 zona;
- 4 detaljna regulatorna plana za nacionalne parkove;
- Nacionalni program za upravljanje divlje faune i lova;
- Nacionalni popis šuma III.

3.28. 28. poglavlje *acquis-a*: Zaštita potrošača i zdravlja

Zakonodavstvo EU za poglavlje o zaštiti potrošača i javnog zdravlja sastoji se od regulatornih mera, preporuka, koordinacije i podrške aktivnostima zemalja članica, uključujući i finansijsku podršku. Ovo poglavlje bavi se interesima građana u vezi sa politikom bezbednosti potrošača, ekonomskim interesima i javnim zdravljem.

Acquis u oblasti **zaštite potrošača** uključuje zaštitu potrošača, sigurnost proizvoda, prodaju potrošačkih proizvoda i njihovu garanciju, nepravedne uslove ugovora, prodaju na daljinu, prodaju od vrata do vrata, marketing lošeg informisanja, nepoštene poslovne prakse, potrošačke kredite kao prekograničnu saradnju i sprovođenje. Ovde spada i EU Rapidni Sistem Alarma (RAPEX).

U oblasti **javnog zdravlja**, zakonodavstvo EU bavi se pitanjima vezanim za kontrolu duvana, prenosivim bolestima, krvlju, tkivima, ćelijama i organima, mentalnim bolestima, prevencijom zloupotrebe droga i dijagnozama raka. *acquis* ove oblasti takođe reguliše prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj službi, promociji zdrave sredine i sprečavanje povreda.

Sprovođenje politika za zaštitu potrošača i javnog zdravlja zahteva adekvatne administrativne kapacitete i infrastrukturu na svim nivoima administrativnog organizovanja. Za zaštitu potrošača, to podrazumeva efikasan nadzor nad tržištem i adekvatne sudske i izvansudske mehanizme za rešavanje sporova i žalbi. Politike EU takođe imaju za cilj uključivanje javnosti u političke konsultacije i aktivnosti podizanja svesti o zaštiti potrošača.

Zahtevi SSP-a

Što se tiče **zaštite potrošača**, član 81 SSP-a obavezuje Kosovo da uspostavi politiku aktivne zaštite potrošača u skladu sa pravom EU, uključujući povećanje informisanja i razvoja nezavisnih organizacija na Kosovu, usklađivanje zakonodavstva o zaštiti potrošača na Kosovu sa postojećim u EU, efikasnu pravnu zaštitu za potrošače u cilju poboljšanja kvaliteta robe široke potrošnje i održavanja odgovarajućih bezbednosnih standarda, nadgledanje pravila od strane nadležnih organa i obezbeđivanje odgovarajućeg pristupa relevantne pravne naknade u slučajevima sporova i razmenu informacija o opasnim proizvodima.

Zahtevi ostalih mehanizama pristupanja EU

U oblasti zaštite potrošača, Izveštaj EK o Kosovu 2019. i objavljivanje Pododbora za unutrašnje tržište, konkurenciju i zaštitu potrošača i zdravlja, naglašavaju da bi to trebalo da poveća angažovanje civilnog

društva prema zaštiti potrošača i pravima potrošača, kao i obezbediti adekvatan broj inspektora i obezbediti nadzor tržišta.

Što se tiče javnog zdravlja, *Izveštaj EK-a o Kosovu – 2019.* podvlači povećanje finansijskih resursa radi omogućavanja sprovođenja reformi zdravstvenog sektora, uključujući i dalje širenje Elektronskog zdravstvenog informacionog sistema.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Zaštita potrošača

Zakonodavni okvir u ovoj oblasti sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 06/L-034 o zaštiti potrošača;
- AU br. 13/2018. o postupku razmatranja žalbi.

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu 93/13/KKE o nepravednim uslovima u ugovorima, Direktivu 98/6/EZ o zaštiti potrošača u indikatoru cena proizvoda koji se nude potrošačima;
- Direktivu 1999/44/EZ o određenim aspektima prodaje robe široke potrošnje i srodnih garancija, Direktivu 2002/65/EZ koja se odnosi na marketing na daljinu finansijskih usluga;
- Direktivu 2005/29/EZ u vezi sa nepoštenim komercijalnim praksama na relaciji preduzeće-potrošač na domaćem tržištu;
- Direktivu 2008/48/EZ o kreditnim sporazumima za potrošače;
- Direktivu 2008/122/EZ o zaštiti potrošača u vezi s određenim aspektima u ugovorima za korišćenje rokovima nekretnina u cilju odmora, dugoročnog korišćenja proizvoda odmora, preprodaje i razmene;
- Direktivu 2009/22/EZ o sudskim odlukama za zaštitu interesa potrošača,
- Direktivu 2011/83/EU o pravima potrošača;
- Direktivu 1999/44/EZ Evropskog parlamenta i saveta ukidanjem Direktive Saveta br. 85/577/KKE i Direktivu br.97/7/EZ.

Okvir politikau ovoj oblasti sastoji se od Programa za zaštitu potrošača 2016.-2020.

Zakonodavni okviru oblasti *finansijskih usluga*, sastoji se od sledećih glavnih normativnih akata:

- Zakon br. 04/L-155 o platnom sistemu za korisnike platnih usluga;
- Zakon br. 04/L-018 za obavezno osiguranje od auto odgovornosti;
- Uredba za efektivnu stopu i zahteve za objavljivanje;
- Interna uredba o razmatranju žalbi;
- Uredba o internom procesu za razmatranje žalbi;

Ovi normativni akti su transponovali sledeće akte *acquis*-a:

- Direktivu 2007/64/EZ o platnim uslugama u unutrašnjem tržištu – delimično;
- Direktivu 2009/13/EZ kao i Uredbu br. 2001/25 o licenciranju, nadzoru i regulisanju osiguravajućih društava i posrednika osiguranja – delimično;
- Direktivu 2008/48/EZ za sporazume o potrošačkim kreditima, koja između ostalog definiše izračunavanje efektivne stope.

Zaštita zdravlje

Zakonodavstvu u oblasti javnog zdravlja sastoji se od Zakona br. 04/L-125 o zdravstvu Ovaj zakon ima za cilj da obezbedi pravnu osnovu za očuvanje i poboljšanje zdravlja građana Republike Kosovo kroz

promovisanje zdravstvenih, preventivnih aktivnosti i pružanje sveobuhvatnih i kvalitetnih usluga zdravstvene zaštite.

Zakonodavni okvir u oblasti zdravstvene zaštite sastoji se i od sledećih zakona:

- Zakon br. 04/L-192 za transplantaciju tkiva i ćelije;
- Zakon br. 04/L-156 za kontrolu duvana;
- Zakon br. 05/L-023 za zaštitu ishrane;
- Zakon 02/L-78 za javno zdravstvo;
- Zakon 02/L-76 za reproduktivno zdravstvo,
- Zakon 02/L-109 za zarazne bolesti;
- Zakon br. 02/L-128 o narkotičnim lekovima, psihotropnim supstancama i prekursorima,
- Zakon br. 05/L-025 o mentalnom zdravlju;
- Zakon br. 2004/38 o pravima i odgovornostima građana u zdravstvenoj zaštiti;
- Zakon br. 02/L-76 o reproduktivnom zdravlju;
- Zakon br. 03/L-110 o prekidu trudnoće;
- AU br. 06/2013 za medicinski potpomognutoj oplodnji;
- AU br. 05/2011 za prevenciju i kontrolu infekcija unutar bolnice;
- AU br. 05/2010 za Vaksinoprofilaks, Seroprofilaks i Kimioprofilaks;
- AU br. 08/2015 o kliničkim vodičima i protokolima;
- AU o delatnosti, strukturi i funkcijama zdravstvenih službi za HIV/AIDS.

Ovi normativni akti su transponirali ove akte *acquis-a*:

- Direktivu 2002/98/EZ, koja postavlja standarde kvaliteta i sigurnosti prilikom prikupljanja, testiranja, prerade i distribucije krvi i krvnih komponenti bez obzira na svrhu;
- Direktivu 2004/33/EZ, kojom se primenjuje Direktiva 2002/98/EZ u odnosu na tehničke zahteve za krv i komponente krvi;
- Direktivu 2005/61/EZ, kojom se primenjuje Direktiva 2002/98/EZ u vezi sa praćenjem i prijavljivanjem ozbiljnih neželjenih događaja i reakcija
- Ovaj zakon delimično prenosi Direktivu 2004/23/EZ o uspostavljanju standarda kvaliteta i sigurnosti za donaciju, nabavku, testiranje, postupanje, čuvanje, skladištenje i distribuciju ćelija i ljudskih tkiva;
- Zakon u pitanju delimično prenosi Direktivu 2001/37/EZ o proizvodnji, predstavljanju i prodaji duvanskih proizvoda, Direktivu 2003/33/EZ o reklamisanju i sponzorisanoj duvanskih proizvoda kao i Preporuci Veća iz 2002 godine. o sprečavanju pušenja duvana i Inicijative za poboljšanje kontrole duvana;
- Ovaj zakon delimično prenosi Direktivu 2006/141/EZ o formuli mleka i sledeće formule.

Što se tiče okvira politike, nadležna institucija za razvoj politika zdravstvene zaštite je Ministarstvo zdravlja. Ova institucija za implementaciju zakonodavstva poseduje niz strategija, programa i akcionih planova kao u nastavku:

Sektorska zdravstvena strategija 2017-2021. definiše tri strateška cilja za razvoj zdravstvenog sektora, uključujući: Održavanje i unapređenje zdravlja, obezbeđivanje održivog finansiranja zdravstva i reorganizaciju zdravstvenog sektora. Ministarstvo zdravlja u cilju nastavka poboljšanja zdravlja majke, deteta, tinejdžera i reproduktivnog zdravlja završilo je Strateški plan za majku, dete, adolescente i reproduktivnog zdravlja 2019-2021. (SPMDARZ).

Strateški plan pruža sveobuhvatan okvir u naporu za postizanje cilja za smanjenje morbiditeta i mortaliteta majki i dece u Republici Kosovo.

Ovaj dokument promovise integrisani pristup implementaciji aktivnosti i preporuka koje podržavaju politike i programe Ministarstva zdravlja, kao i globalne ciljeve ove oblasti uopšte.

Uzimajući u obzir stanje zdravlja majke i deteta u našoj zemlji, potreba rešavanja problema u ovoj oblasti smatra se prioritetom Ministarstva zdravlja i za tu svrhu Sektorska zdravstvena strategija 2017-2021. je predvidela u okviru Strateškog cilja "Očuvanje i napredak zdravlja", Specifični cilj 2: Poboljšanje zdravlja majke i deteta.

Prošireni program imunizacije je dokument koji definiše vakcine zakonski obavezne koje imuniziraju decu određene dobi u određenom vremenskom intervalu. U cilju rešavanja nejednakosti, Ministarstvo zdravlja u saradnji sa relevantnim partnerima i uz podršku Svetske zdravstvene organizacije (SZO) započelo je proces preorijentacije programa kako bi se povećao nivo vakcinacije dece Roma, Aškalija i Egipćana. U tom cilju, odvijaju se niz aktivnosti koje će uticati na uključivanje ove dece u okviru redovne vakcinacije.

Institucionalni okvir

Zaštita potrošača

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo trgovine i industrije (MTI), odnosno Odeljenje za zaštitu potrošača i Tržišni inspektorat;
- Centralna banka Kosova, posebno Odeljenje za razmatranje žalbi korisnika finansijskih usluga.

Drugi važan organ u oblasti zaštite potrošača je Veće za zaštitu potrošača, osnovano Zakonom o zaštiti potrošača. Veće je prošireno sa 7 na 16 članova sa Odlukom Vlade br. 05/77, dt. 4 Decembra 2018.god. Članovi Saveta su predstavnici MTI-a, Agencije za veterinarstvo i hranu (KAVH), Privredne komore Kosova (PKK), Kosovske poslovne alijanse (KPA), Centralne banke Kosova, Regulatorna kancelarija za energetiku, Nezavisna komisija za medije, nevladine organizacije "Potrošači", "LENS", "FOL" i "Kallzo.Com" i Institut GAP. Odgovornosti Saveta za zaštitu potrošača su savetodavne u oblasti zaštite potrošača. Veće je takođe odgovorno za izradu Programa zaštite potrošača i praćenje sprovođenja Programa zaštite potrošača.

Zaštita zdravlje

Glavni organ u oblasti zdravstvene zaštite je Ministarstvo zdravlja. Nadležni organi za sprovođenje i nadgledanje zakona o kontroli duvana su: Centralni inspektorati resornih ministarstava: Zdravstveni inspektorat (MZ), Sanitarni inspektorat (AHV), Tržišni i radni inspektorat, Obrazovni inspektorat (MON), Transportni inspektorat (MI), Policija Kosova, Agencija protiv korupcije i Opštinski inspektorati. Trenutni administrativni kapaciteti za sprovođenje zakona o kontroli duvana su trenutno nedovoljni.

Transfuzione aktivnosti u Republici Kosovo vrše ovlašćene transfuzione institucije organizovane na dva nivoa; Kosovski nacionalni centar za transfuziju krvi i Centri za transfuziju krvi koji deluju u okviru opštih javnih bolnica.

Zdravstvena inspekcija deluje u okviru Ministarstva zdravlja i zapošljava 25 inspektora.

Međuministarski savet za kontrolu duvana osnovan je od strane Vlade Kosova prema Zakonu o kontroli duvana i broji 15 članova: predstavnici Ministarstva zdravlja; Ministarstvo obrazovanja i nauke; Ministarstvo finansija; Ministarstvo pravde; Ministarstvo unutrašnjih poslova; Ministarstvo infrastrukture; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja; Ministarstvo kulture, omladine i sporta; zdravstveni radnici, predstavnici medija i civilnog društva. Ovaj savet je nadležan da predlaže preventivne mere, podizanje svesti, edukaciju i istovremeno nadgleda njihovo sprovođenje.

Ostale institucije za implementaciju zakonodavstva u oblasti zdravstva su i Nacionalni institut za javno zdravlje, opštine / inspektorati, zdravstvene institucije i Nacionalni odbor za kontrolu raka.

Podrška donatora

Kosovske institucije su podržane od strane Evropske komisije (kroz IPA) i drugih bilateralnih donatora sa sledećim sažetim projektima.

Trenutni i planirani IPA projekti

Zaštita potrošača

- Opis: Sloboda kretanja robe 2 - Komponenta zaštite potrošača ima za cilj da podrži aktivnosti podizanja svijesti, dalje približavanje zakonodavstva sa *acquis-em* EU-a, kako bi podržali Odeljenje za zaštitu potrošača u aktivnom učešću u relevantnim evropskim i međunarodnim organizacijama i obučavaju radno osoblje.
- Korisnik: Ministarstvo trgovine i industrije, odnosno Odeljenje za zaštitu potrošača.
- Period sprovođenja: 2018. - 2020.

Podrška kosovskim institucijama u procesu integracija, je program vlade Luksemburga čiji je cilj podizanje institucionalnih kapaciteta Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. ovaj projekat je započeo 2019. i pružice podršku kosovskim institucijama u oblasti zaštite potrošača.

Zaštita zdravlja

- Zdravstveni sektor podržava projekat „Pristupačna i kvalitetna zdravstvena zaštita“ koji finansira Švajcarska vlada/SDC. Projekat će biti fokusiran na Primarnoj zdravstvenoj zaštiti i ima za cilj poboljšanje zdravlja stanovništva na Kosovu kroz poboljšanje pristupa zdravstvenim uslugama, kvalitet usluga, zdravstveno upravljanje kroz jačanje potreba pacijenata (posebno ugroženih grupa). Ovaj projekat je izrađen za drugu fazu koja se očekuje da će početi 2020.
- Vlada Luksemburga kroz projekat Podrška zdravstvenog sistema Kosova KOS 017 (druga faza). Projekat će nastaviti da podržava sektor zdravstva u razvoju reformi u sektoru zdravstva. 6,000.000. Druga faza ovog projekta započeće 2020.
- Globalni fond će nastaviti da podržava aktivnosti za sprečavanje TB-a i finansiraće nastavak projekta „Prevenција HIV-a na Kosovu“.
- Ujedinjeni Arapski Emirati započeli su izgradnju bolnice za dečiju hirurgiju u KCUK-u u iznosu od 22.000.000 evra. Projekt izgradnje pedijatrijske bolnice biće završen 2021.
- Zdravstveni sektor će i dalje biti podržan kroz projekat „Podrška zdravstvenom sistemu“ koji se finansira od vlade Italije. Preostali budžet projekta biće 628.869 i biće usredsređen ka razvoju kardiološke hirurgije sa ciljem funkcionisanja klinike za kardiološku hirurgiju obukom stručnog osoblja, pružanjem stručnosti italijanskih stručnjaka i nabavkom opreme.
- *Podrška institucijama Kosova u procesu integracije* je program vlade Luksemburga koji ima za cilj da poveća institucionalne kapacitete Republike Kosovo u sprovođenju prioriteta koji proizilaze iz SSP-a. Ovaj projekat je započeo 2019. i pružice podršku kosovskim institucijama u oblasti zdravstvene zaštite.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

Zaštita potrošača

- Izrada i usvajanje sekundarnog zakonodavstva za primenu Zakona o zaštiti potrošača;
- Jačanje uloge Veća za zaštitu potrošača;
- Sprovođenje Programa zaštite potrošača
- Jačanje i dalji razvoj administrativnih kapaciteta u Odeljenju za zaštitu potrošača;

- Stalno povećanje nivoa uključenosti udruženja potrošača i relevantnih aktera u oblasti zaštite potrošača.

Zaštita zdravlja

- Sa zakonodavnog aspekta u srednjoročnom periodu će se nastaviti kako bi se uskladilo primarno i podzakonski okvir sa Acquis-om u oblasti prava pacijenata u međugraničnoj zdravstvenoj zaštiti, mentalnom zdravlju, krvi, tkivima i ćelijama, prevenciji povreda, duvanu, prehrani, fizička i psihička aktivnost;
- Što se tiče institucionalnih kapaciteta, u naredne 2 godine funkcioniра će Državna uprava, odnosno Odeljenje za biomedicinu, koja se utvrđuje u skladu sa Zakonom o transplantaciji tkiva i ćelija;
- Što se tiče mera sprovođenja, ona će se fokusirati na sprovođenje postojećih strategija s posebnim naglaskom na strategije za: kontrolu raka, promovisanje zdravstvenog obrazovanja, primarnu zdravstvenu zaštitu, mentalno zdravlje, antimikrobnu rezistenciju, program imunizacije, zdravlje majki, dece adolescenata, i reproduktivno zdravlje, vakcinacija i HIV-AIDS;
- Potpuno funkcionisanje sistema zdravstvenog osiguranja, uključujući potreban zakonski okvir, prikupljanje premija preko Fonda osiguranja i zdravstvenog informacionog sistema, je drugi prioritetni aspekt za srednjoročni rok.

3.29. 29. poglavlje acquis-a: Carinska unija

Acquis u oblasti carinske unije sastoji se gotovo isključivo od zakonodavstva koje je direktno obavezujuće za države članice. To uključuje Carinski zakonik EU-a i njegove sprovodljive odredbe, kombinovanu nomenklaturu, zajedničke carinske tarife i odredbe tarifne klasifikacije, oslobađanje od carina, carinske suspenzije i određene tarifne kvote i druge odredbe kao što su one u carinskoj kontroli falsifikovane robe, prekursori za droge izvoz kulturnih dobara i uzajamna administrativna pomoć u carinskim i tranzitnim pitanjima. Države članice trebale bi osigurati da postoje potrebni kapaciteti za sprovođenje i jačanje, uključujući veze sa relevantnim kompjuterizovanim carinskim sistemima EU-a. Carinske službe takođe treba da obezbede dovoljan kapacitet za primenu posebnih pravila utvrđenih u oblastima koje se odnose na acquis kao što je spoljna trgovina.

Zahtevi SSP-a

Obaveze iz oblasti carina se preuzimaju u skladu sa obavezama koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, članovi 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93 i 104. Članovi 17, 18, 19, 39, 48 i 93 predviđaju posebno jačanje saradnje sa zemljama regiona koje su potpisale SSP, dok član 49 i Protokol 3 utvrđuju pravila o poreklu za primenu odredbi ovog Sporazuma.

SSP, posebno član 104, odnosi se na carina. Ovaj član predviđa obavezu da će stranke uspostaviti saradnju u ovoj oblasti sa ciljem da osiguraju usklađenost sa odredbama koje će biti usvojene u oblasti trgovine i da se postigne poravnanje carinskog sistema Kosova sa sistemom EU-a tako pomaže otvaranje puta za preduzimanje mera liberalizacije planirane u ovom Sporazumu i za postepeno približavanje kosovskog carinskog zakonodavstva sa onim acquis EU-a. Saradnja će pravilno razmotriti prioritetne oblasti koje se odnose na acquis EU-a u oblasti carina. U ovoj oblasti Protokol 4 uspostavlja pravila uzajamne administrativne pomoći među stranaka u oblasti carina. Takođe, da bi se osigurala slobodna trgovina, Carina će razviti administrativne kapacitete u oblasti borbe protiv neformalne ekonomije u oblasti zaštite intelektualne svojine (Poglavlje VI, Član 4.3).

Budući da, u okviru Protokola 3, Kosovo bi trebalo, nakon stupanja na snagu SSP-a, potpisati i ratificirati Pan-Euromed konvenciju o preferencijalnim pravilima o poreklu kao konvencija koja sprovodi SSP u delu trgovine.

Oblast Carina je okarakterisano kao jedna od ključnih oblasti u sprovođenju obaveza iz SSP-a u pogledu slobodnog kretanja robe, s jedne strane, sprovođenje olakšavajućih trgovinskih mera kao i borba protiv utaje poreza, krijumčarenja i piraterije u cilju održivog ekonomskog razvoja. Ovo obuhvata harmonizovano / usvojeno zakonodavstvo sa Acquis, strateškim dokumentima, strukturom Carinske administracije, administrativnim kapacitetima i vladavinom prava.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Na osnovu *Izveštaja EK-a o Kosovu - 2019*, Kosovo je u oblasti carina prosečno pripremljeno. Ostvaren je određeni napredak, u primeni carinskih mera za zaštitu prava intelektualne svojine (IPR). Preporuke u prošlogodišnjem izveštaju nisu u potpunosti razmotrene a ubuduće, Kosovo posebno treba da i dalje uskladi carinsko zakonodavstvo, ojača koordinaciju između Carina Kosova, agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih institucija za borbu protiv neformalne ekonomije i carinske prevare.

Zaključci Pododbora SSP-a pozivaju na usvajanje Kosovskog carinskog i akciznog zakona kako bi se dodatno uskladila sa zakonodavstvom i praksom EU; dalje jačanje koordinacije između kosovske carina, agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih institucija u borbi protiv neformalne ekonomije i carinskih prevara; primeniti principe dobrog upravljanja ljudskim resursima i zasluga u politikama regrutovanja i promocije carina Kosova. Takođe se preporučuje da carina aplicira za program Carina 2020 koji ima za cilj dalje unapređenje carinskih kapaciteta u približavanju EU.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir i okvir politika

Carina je ostvarila značajan napredak poslednjih godina i poduzela je niz pozitivnih koraka u procesima modernizacije i razvoja, s ciljem usklađivanja administrativnih procedura i sistema s onima u EU.

Carina Kosova je nastavila da poboljšava svoje zakonodavstvo. 8 maja 2018., Zakon br. 06/L-015 o carinskim merama za zaštitu prava intelektualne svojine objavljen je u Službenom glasniku. Do kraja 2017. i 2018. usvojeno je nekoliko unutrašnjih podzakonskih akata (uključujući i one koji su samo izmijenjeni), od kojih su najvažniji navedeni u nastavku:

- AU br. 43-2017 o procedurama za odobravanje ovlašćenja za procedure odobrenih izvoznika. Svrha ovog AU je da proširi pojednostavljene procedure tokom izdavanja i verifikacije smanjenja administrativnih troškova i vremena tako što će biti ovlašćen kao ovlašćeni izvoznik.
- AU br. 44-2017 o dopuni i izmeni AU 86/2010 koje utvrđuje obavezu uspostavljanja fiskalne kontrole (banderola) u alkoholnim pićima. Ovo AU utvrđuje uslove i kriterijume koji se moraju ispuniti za izdavanje licence za banderol, za subjekt koji se bavi uvozom, proizvodnjom alkoholnih pića i definicijom mera sankcionisanja.
- AU br. 45/2017 o izmenama i dopunama AU 37/2016. o regulisanju radnih odnosa za carinske službenike. Ovo AU je dopunio i izmenio član 45 koji se odnosi na unapređenje, član 94, koji se bavi rasporedom za korišćenje godišnjeg odmora i članom 98 koji se odnosi na naknadu obrazovnih aktivnosti.
- AU br. 46/2018. u vezi sprovođenja selektivne kontrole carinskih operacija. Ovo pravilo AU za sprovođenje selektivnih kontrola je određeno korišćenjem tehnika upravljanja rizikom.
- AU br. 47-2018. o izmenama i dopunama AU 36/2016. o naknadi za plate i primenljivim povratima na carini.
- UA br. 48-2018. o izmenama i dopunama AU 92/2011 kojim se definišu mesta gde će carinske službe odrediti radno vreme, putevi i krajnji rok za robu dovedenu na Kosovo.
- AU MF-DK br. 471/2018. za izmenu i dopunu AU br. 36/2016. o platama, dodatcima i propisane nagrade u DK, od 18.01.2018.

- AU br. 48/2018. o izmenama i dopunama AU br. 24/2016. koji je izmenio i dopunio AU 92/2011 kojim se utvrđuju mesta gde će se nalaziti carinske kancelarije, radno vreme, putevi i rok za predaju robe dovedene na Kosovo 19 03 2018.
- AU br. 49/2018. o izmenama i dopunama AU br. 69/2009 o utvrđivanju uslova za prenos proizvoda sa akcizom i pratećim dokumentima dt. 18 05 2018.god.
- AU br. 50/2018. o izmenama i dopunama AU br. 103/2012 o popisu imovine Kosovske carina od 07 06 2018.god.
- AU br. 51/2018. o izmenama i dopunama AU br. 106/2012 za procenu imovine Kosovske carina, od 07.06.2018.
- AU br. 52/2018. o izmenama i dopunama AU br. 33/2016. o tretiranju i upravljanju zabranjene i zaplenjene robe, dt. 20.06.2018.
- AU (MF-DK) br. 53/2018. o primeni Zakona br. 06/L-015/2018. o carinskim merama za zaštitu prava intelektualne svojine, dt. 16.07.2018.
- AU br. 57/2019 o izmeni i dopuni AU br. 39/2017 o organizacionoj strukturi Carina Kosova i njenih aneksa.
- AU br. 58/2019 o utvrđivanju posebnih pravila za uređivanje i rad carina tokom tranzicije nakon promene statusa za civilno osoblje zaposleno u carini u javne službenike.
- AU br. 59/2019 o izmeni i dopuni AU br. 39/2017 o organizacionoj strukturi Carina Kosova i njenim aneksima, izmenjen i dopunjen AU br. 57/2019;
- AU br. 60/2019 o izmeni i dopuni AU br. 37/2017 o uređivanju radnog odnosa za carinske službenike.

U principu, kosovsko zakonodavstvo u oblasti carinskih obaveza je ocenjeno da je u skladu sa *acquis-em* i Carinskim okvirom EU-a.

*Ovi normativni akti su transponirali ove akte *acquis-a*, Carina Kosova kao primarno zakonodavstvo sprovodi Carinski kodeks i Akcize Kosova Zakona br. 03/L-109 od 10 novembra 2008 godine i izmenjen zakonom br. 04/L-099 od 3. maja 2012god. Ovaj zakon je delimično u skladu sa Carinskim kodeksom EU-a, i konkretno sa Uredbom EU-a br. 952/2013 Evropskog parlamenta i Veća od 9 decembra 2013god. o Carinskom kodeksu Unije*

Sprovedene odredbe Carinskog kodeksa sadržane su u Administrativnom uputstvu 11/2009 iz 2009 godine, koje je potpisalo Ministarstvo za finansije.

Institucionalni okvir i okvir politika

Institucionalni okvir u ovoj oblasti sastoji se od ovih institucija:

- Ministarstvo za finansije (MF), uključujući Carinu Kosova, i
- Ostale institucije za specifične aspekte u saradnji sa MF-om, naime MTI, MUP, MPŠRR, itd.

Carina Kosova je autoritet u okviru Ministarstva za finansije koji je odgovoran za sprovođenje carinskih politika u Republici Kosovo, i da obezbedi pravična i jedinstvena primena u skladu sa carinskim pravilima i drugim važećim odredbama koje se primenjuju na robu koja podleže carinskom nadzoru. Novi carinski kodeks usvojen 11 novembra 2008. od strane Skupštine Kosova, omogućio je ovu tranziciju, i izmenjen je u 2012. i u skladu je sa pravnim standardima EU, a među ostalim ima za cilj i ekonomski razvoj Republike Kosovo.

Pored odgovornosti za prikupljanje carinskih dažbina, Kosovska carina je takođe ključna institucija za naplatu PDV-a i taksu o akcizama, koja se prikupljaju na granicama, a štaviše, ona je odgovorna za zaštitu društva od krijumčarenja drugih zabranjenih proizvoda i sa štetnim uticajem na privredni kriminal i utaju poreza.

Carina Kosova funkcioniše na čitavoj carinskoj teritoriji Kosova, uključujući i severni deo u dva granična prelaza sa Srbijom, prema Carinskom kodeksu i akcizama Kosova (br. 03/L 109) ujedinjenjem carinskih procedura.

Carina Kosova je razvijena na osnovu standarda EU-a i finansira se u potpunosti iz Konsolidovanog budžeta Kosova i trenutno ima oko 591 zaposlenika. Carina ulaže u svoje osoblje kako bi održala korak sa novim razvojem, uvek u skladu sa Operativnom strategijom za carina i carinskom Blue-print-om (dokument EU).

Sa aspekta strateških dokumenata, Carina Kosova funkcioniše na osnovu Operativne strategije. Krajem 2018. finaliziran i usvojen Strateški plan 2021.-2024.

Ova strategija utvrđuje ciljeve i zadatke predviđene od strane Vlade Republike Kosovo.

Carina Kosova je u 2018. izvršila merenje zajedno sa Nacrtom za carinu, verzijom 2015, gde su analizirane i sopstvena procena je završena. Kao rezultat ovih analiza, Izveštaj o nedostatku je završen i potrebe su identifikovane.

SEED aplikacija ostaje jedan od najvažnijih sredstava za razmenu informacija pre dolaska sa Crnom Gorom, Albanijom, Srbijom i Severnom Makedonijom.

Carina Kosova je prikupila oko 58% prihoda konsolidovanog budžeta Kosova. MMF je stalno pohvalio Službu o njenoj performansi, upoređujući je sa uslugama Zapadne Evrope.

U 019. ukupni prihodi prikupljeni od strane carina Kosova dostigli su vrednost od oko 1,180,000,000 evra, što u poređenju sa istim periodom 2018. predstavlja povećanje od 4%. S druge strane, SSP, fiskalni paket koji se odnosi na oslobađanje od poreza na uvoz proizvođača i uvoz polovnih automobila, takođe je imao uticaja na prihode koje je carina ubirala u ovom periodu. Što se tiče izuzeća prema SSP, treba napomenuti da je uticaj na prihode iz SSP-a tokom 2019. oko 64 miliona evra ili 20 miliona više nego u istom periodu prethodne godine, dok se uticaj na prihode fiskalnog paketa odnosi na proizvođače tokom 2019. oko 81 milion eura ili 9 miliona više nego u 2018.

Carina Kosova uspešno je završila potrebne pripreme, uključujući IT sistem za pravilnu primenu SST-a sa Turskom, koji je stupio na snagu 1. septembra 2019.

Carina je razvila unutrašnje reforme kako bi se prilagodila poslovnim potrebama, smanjila njihova potrošnja i smanjila broj birokratskih procedura koje će reforme neposredno doprineti i kao preventivne antikorupcijske mere.

U pogledu olakšavanja trgovine, Carina je uložila stalne napore da održi ravnotežu između kontrole i olakšavanja trgovine, stvarajući odgovarajuće uslove za procedure carinjenja i njihovo ubrzanje. Zeleni kanal i plavi kanal omogućavaju legalnim preduzećima da završe carinske procedure u roku od 30 minuta od trenutka ulaska u carinsku kontrolu. Konačno, uveden je koncept Paperless EUz papira/ za carinjenje robe. U cilju daljnjeg porasta učinka i olakšavanja trgovine, reforma će se nastaviti za čitavu administraciju i povećat će broj biznisa koji će koristiti Zeleni kanal. Carina je pripremila infrastrukturu za eliminisanje registracije biznisa za izvoz-uvoz, prodaju robe na internetu, kao i sproveden je projekat E- Payment.

Važan korak je i uvođenje Sigurne linije (besplatan telefonski poziv), što je rezultiralo povećanim aktivnostima i povećanim informisanjem o koruptivnim delima. Preko 95% informacija dobijenih od građana je rezultiralo tačnim.

Në përputhje me Strategjinë për luftimin e ekonomisë joformale dhe bazuar në vlerësimin e përparësisë së lartë, Drejtorët e Përgjithshëm të DK dhe ATK ranë dakord në gusht për krijimin e grupeve të përbashkëta për të luftuar ekonominë joformale. Kjo do të bëhet përmes krijimit të grupeve të analistëve për të targetuar zonat dhe subjektet me rrezik të lartë të evazionit fiskal, dhe përcaktimin e ekipeve të përbashkëta që do të kryejnë kontrollin në zonat e synuara nga grupi i përbashkët i analistëve.

Tokom perioda izveštavanja, kontrola se takođe povećala i iznutra, uglavnom na mestima visokog rizika određenih od strane obavestajne službe Carina Kosova a takođe i na osnovu informacija dobijenim od javnosti putem Nacionalnog centra za upravljanje granicama. Kontrole su vršene sa fokusom na krijumčarenju robu, prevara uvoza tokom carinjenja kao što su poreklo, klasifikacija tarifa, kršenje prava intelektualne svojine, prevare potrošača, itd. Poseban značaj dat je jačanju saradnje i zajedničkih aktivnosti sa drugim agencijama za primenu zakona kao što su Policija Kosova, Agencija za hranu i veterinu, Farmaceutska inspekcija, Tržišna inspekcija, itd.

Kosovo je potpisalo 12 bilateralnih sporazuma/memoranduma sa zemljama u regionu i EU za unapređenje međunarodne carinske saradnje, dok su drugi sporazumi u fazi pregovora. Kosovo takođe ima za cilj da dobije status neformalnog posmatrača u Konvenciji o zajedničkom tranzitu. Dok je u cilju primene Protokola 4 o SSP-u o administrativnoj pomoći u carinskim pitanjima, Carina razmenjivala kontaktnu tačku sa OLAF-om preko koje će se razmenjivati informacije radi sprečavanja, istrage i borbe protiv ilegalnih prekograničnih aktivnosti.

Kosovo je postalo član Svetske carinske organizacije 25. januara 2017., postajući država 182. 3 godine kao članica VTO-a, Kosovska carina ima koristi od prilagođavanja svih carinskih oblasti kako bi se dalje napredovala prema najprofesionalnijim svetskim standardima.

Štaviše, u januaru 2020. Kosovo je pristupilo dvema (2) međunarodnim konvencijama kojima upravlja Svetska carinska organizacija. Carina Kosova je u potpunosti posvećena članici Svetske carinske organizacije, postaću ugovorna strana u ključnim međunarodnim konvencijama, s ciljem daljeg razvoja carinske administracije i razvoja procedura za međunarodnu trgovinu.

Kosovo takođe ima za cilj da dobije status neformalnog posmatrača u Konvenciji o zajedničkom tranzitu.

Što se tiče zaštite Prava intelektualne svojine (PIS), Carina Kosova primenjuje Zakon o carinskim merama za zaštitu prava intelektualne svojine kao deo Državnog saveta za intelektualnu svojinu, koji ima za cilj da poveća nivo saradnje i među institucionalnu koordinaciju. U celini, svaka od navedenih institucija podrazumeva određene odgovornosti koje doprinose vitalnom razvoju sektora PIS-a.

Svi ovi sistemi se ogledaju u transparentnosti i eliminišu diskreciju i donošenje odluka carinskog službenika. Carina takođe radi na nizu novih modula koji će dodatno unaprediti i dalje modernizovati našu organizaciju, uključujući: sistem za izbor predmeta revizije, sistem arhiviranja i upravljanje zahteva/zalbi (case management), trgovinski portal što će omogućiti transparentniji pristup subjektima tokom postupka carinjenja robe.

Carina Kosova je takođe napredovala sa sistemima i olakšavanjem procedura. Sa aspekta sistema, sprovedena je zadnja verzija carinskog sistema ASYCUDA World 4.3.2 što je omogućilo mnogim modulima da dodaju neke karakteristike koje su nedostajale u prethodnoj verziji. Sada je sa novom verzijom tranzitnog modula omogućena i odmah je počelo da se prilažu fakture i druga relevantna dokumenta koji olakšavaju analizu rizika u tranzitu. Također u procesu su i mnoge druge promene koje će direktno uticati na pojednostavljenje carinskih procedura.

U okviru procesa digitalizacije poslovnih procesa u Kosovskoj carini razvija se projekt *Enterprise Content Management* (ECM) koji je deo platforme za sprovođenje zakona koji omogućava odeljenjima i sektorima unutar DK-a da komuniciraju putem sistema u razvoju carinske procedure, kao što su sledeći: Izrada zahteva za ovlašćenja, licence, izveštaje, generisanje predmeta i međusobno povezivanje predmeta na osnovu fiskalnog broja, protokola zahteva, elektronske pošte i službenih dokumenata koji primaju brojeve elektronskog protokola, odobrenje zahteva, izdavanje ovlašćenja, itd., a sve se to radi unutar jedinog sistema.

Platforma OPEN Data je takođe funkcionalna, ova platforma podiže nivo transparentnosti i uverava sve da je Carina transparentna i verodostojna institucija. Platforma OPEN DATA sadrži nekoliko kategorija kao u nastavku:

- Trgovinski bilans tokom godina, gde sve zainteresovane strane mogu naći trgovinsku razmenu Kosova sa svim zemljama, kako u pogledu uvoza, tako i izvoza.
- CEFTA, ova kategorija jasno pokazuje trgovinsku razmenu Kosova sa svim zemljama članicama koje su deo međunarodnog sporazuma CEFTA.
- SSP odražava carinsku aktivnost, odnosno sve podatke koji se odnose na sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa trgovinskog aspekta još od aprila 2016.
- Mesečni / godišnji učinak je kategorija koja omogućava pristup svim zainteresiranim za rad Carina i našoj performansi.
- Vreme carinjenja označava vreme potrebno za carinjenje robe kako na uvozu tako i izvozu.

Stvaranje sistema olakšava rad carinskih službenika, kao i pruža dodatne kapacitete:

- **"Online" sistem upravljanja carinskim skladištima** - omogućava elektronski online nadzor svih ovlašćenih carinskih skladišta. Ovaj sistem omogućava Carini, tačnu i ažurnu kontrolu svih ulaza i izlaza iz skladišta i carinskih procedura, tako na taj način Carina vrši kontrolu 24 sata u skladištima bez fizičkog prisustva.
- Sistem za **Igre na sreću** - omogućava identifikaciju i nadzor aktivnosti ovlašćenih subjekata za kockarske aktivnosti. Sistem nudi Carini fleksibilnost u pronalaženju podataka o kompaniji i njihovim plaćanjima u realnom vremenu.
- **Online deklaracija o gotovini** - stvorena je mogućnost deklaracije o gotovini, očekuje se povezivanje ovog sistema sa CBK-om i finansijsko-obaveštajnom jedinicom. Sistem je omogućio uklanjanje klasičnih formulara koje su popunjavali službenici i sada sistem omogućava praćenje i automatsku kalkulaciju deklaracije gotovine.
- Sistem za **identifikaciju carinskih prekršaja** - sistem omogućava upravljanje celokupnim procesom carinskih prekršaja, od početne faze do završetka slučaja.
- Prodaja **Online (e-aukcija)** - razvili smo sistem koji omogućava online prodaju konfiskovane/zaplenjene/ robe. Aktivizacija je izvršena tokom 2017.
- Sistem za **Ovlašćenja i Propise** - uspostavljen je sistem koji evidentira i upravlja svim ovlašćenjima za postupke sa ekonomskim uticajem (carinsko skladište, unutrašnja obrada, itd.) u postupku carinske obrade.
- Sistem za **evidentiranje bankarskih garancija** - uspostavljen je sistem koji upravlja svim bankarskim garancijama na nivou cele institucije.
- Sistem **upravljanja povraćajem akcize za proizvođača** - sistem omogućava upravljanje ovlašćenja za proizvodne subjekte.
- Sistem za **Sektor ponovnog razmatranja odluka** - omogućava evidentiranje i upravljanje predmetima (žalbama), koji su predstavljeni u sektoru za ponovno razmatranje odluka.
- Sistem za **međunarodnu saradnju** - evidentira i upravlja svim zahtevima vezanim za međunarodnu razmenu.
- **ASG Selection System** - ovaj sistem omogućava automatski odabir predmeta za drugu kontrolu.
- Sistem za **selekciju tereta u pojednostavljenoj proceduri** - stvoren je sistem koji nasumično odabire za detaljnu kontrolu izvestan broj tereta, koji su odobreni za pojednostavljenu proceduru.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U srednjoročnom periodu, glavni **pravni** prioriteti predviđeni za realizaciju su sledeći:

- Stalno usklađivanje pravnog okvira sa zakonodavstvom EU-a uključujući i podzakonske propise za sprovođenje Zakonika o Carini.

U srednjoročnom periodu, glavni prioriteti koji se **sprovode** su sledeći:

- Modernizacija Carina Kosova u skladu sa standardima Carinskih smernica EU (EU Blueprint);
- Sprovođenje Programa za ovlasćenje Ekonomskih operatora (OEO);
- Sprovođenje EU Programa *Customs 2020.-2027.*;
- Dalje jačanje koordinacije između Carina Kosova, agencija za sprovođenje zakona i drugih relevantnih institucija za borbu protiv neformalne ekonomije i carinskih prevara;
- Finaliziranje razmene informacija putem SEED + na nacionalnom nivou u graničnim agencijama;
- Finaliziranje razmene informacija na regionalnom nivou SEED+ zemalja CEFTA-e.

3.30. 30. poglavlje *acquis*-a: Spoljni odnosi

Acquis se u ovoj oblasti uglavnom sastoji od zakonodavstva EU-a koja se direktno primenjuje i ne zahteva prenošenje u nacionalno zakonodavstvo. Ovo zakonodavstvo EU-a je u suštini rezultat multilateralnih i bilateralnih trgovinskih Sporazuma EU-a, kao i niz autonomnih trgovinskih mera. U oblasti kredita izvoza i robe dvostruke namene, neke Direktive zahtevaju izmene i dopune u nacionalnom zakonodavstvu.

U tom smislu, od zemalja kandidata se zahteva da progresivno usklađuju svoje politike prema trećim zemljama i da usklađuju svoje stavove u okviru međunarodnih organizacija (npr. STO, OECD) sa politikama i stavovima usvojenim od strane EU i država članica.

U oblasti razvojne politike i humanitarne pomoći, države članice EU-a se moraju pridržavati zakonodavstva EU-a i međunarodnih obaveza i obezbediti kapacitete za učešće u humanitarnim aktivnostima i politikama EU-a.

Zahtevi SSP-a

Obaveza usklađivanja zakonodavstva sa zakonodavstvom EU proizilazi iz člana 74. SSP-a, odredbe iz koje Kosovo ima, ne samo obavezu da svoje nacionalno zakonodavstvo usklađuje sa pravom EU-a, već i da se osigura da se ona sprovodi.

SSP (SSP) uključuje veliki deo slobodne trgovine između Kosova i EU-a. On uključuje odredbe u nekoliko oblasti koje zahtevaju od stranaka da postupaju u skladu sa međunarodnim pravilima ili obavezama. SSP takođe reguliše ekonomsku saradnju sa EU-om i drugim zemljama koje na snazi imaju SSP, carinsku saradnju (protokol za carinsku saradnju), sprovođenje pravila STO-a o slobodnoj trgovini itd. Obaveze Kosova prema definicijama SSP-a za trgovinske politike i ekonomsku saradnju, na sažet način su za poglavlju u sledećim članovima: 20, 23, 24, 27, 31, 33, 38, 39, 45, 60, 64, 74, 75, 76, 94. i 104. Ove obaveze se u ovom programu bave iz odgovarajućih poglavlja za slobodno kretanje roba, carina, ekonomske i monetarne politike itd.

Trenutno stanje i perspektiva

U okviru ekonomskih odnosa i odgovarajućih okvira izgleda za integraciju u EU-u, Kosovo trenutno ima koristi od preferencijalnih trgovinskih mera EU-a za izvoz Kosova. Za više informacija o ekonomskoj saradnji sa EU-om, pogledajte poglavlje ekonomskih kriterijuma i ekonomske i monetarne politike.

Takođe, Republika Kosovo je već član Svetske banke, Međunarodnog monetarnog fonda i nekoliko međunarodnih finansijskih institucija. Kosovo takođe ima koristi od jednostranih preferencijalnog američkog trgovinskog sistema izvoza nekih proizvoda u SAD. Dok je u ekonomskoj saradnji sa drugim zemljama, Kosovo je potpisalo nekoliko bilateralnih sporazuma za eliminaciju dvostrukog oporezivanja. Sporazum o eliminaciji dvostrukog oporezivanja (SEDO) je sporazum/konvencija između dveju zemalja za porez ili eliminisanje dvostrukog oporezivanja. Dakle, ima za cilj da odredi zemlju koja ima pravo na porez za iste prihode ili kapital, u slučajevima kada je osoba oporeziva u obe države.

Kosovo sprovodi 10 bilateralnih sporazuma o eliminaciji dvostrukog oporezivanja koji su trenutno na snazi. Neke od ovih konvencija su bile zaključene i od strane bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sa drugim državama. Zemlje sa kojima Republika Kosovo je potpisala ugovor za eliminaciju dvostrukog oporezivanja su sledeći: Belgija na snazi od 13. 4. 2012, Velika Britanija na snazi od strane SFR Jugoslavije od 1. 4. 1982, dok je na snazi u RKS-u od 06. 09. 2010, Finska na snazi od strane SFR Jugoslavije od 1987., dok je na snazi u RKS-u od 08.09. 2011, Nemačka na snazi od strane SFR Jugoslavije od 26. 05. 1983, dok je na snazi u RKS-u od 02. 04. 2010, Holandija na snazi od strane SFR Jugoslavije od 06.02. 1983, Mađarska na snazi od 12. 03. 2014, Makedonija na snazi od 11. 04. 2013, Slovenija na snazi od 18. 06. 2015, Albanija na snazi od 11. 03. 2015. i Turska ratifikovano od strane Kosova 07.11.2012. Tokom 2017. je postignuto da se potpiše Sporazum između Kosova i Švajcarske, Kosova i Austrije, Kosova i Luksemburga.

U toku 2018. je pregovaran Sporazum sa Belgijom, Lituanijom, Letonijom, Maltom gde je tekst na tehničkom nivou približen. Počeli su pregoori i sa Katarom i Kuvajtom.

U 2018., Kosovo je potpisalo Zajedničku deklaraciju o saradnji sa zemljama EFTA-e. Saradnja sa zemljama EFTA-e planirana da se unapredi 2020.

Kosovo će nastaviti davati svoj doprinos u okviru Berlinskog procesa, odnosno u okviru MAP/REA. Osim toga, Kosovo će nastaviti unapređivati trgovinske odnose sa zemljama EFTA-e do postizanja konačnog cilja, potpisivanja SST-a sa zemljama EFTA-e.

Sporazum CEFTA

Sporazum CEFTA (*Central European Free Trade Area*) je sporazum o slobodnoj trgovini u kome učestvuje osam zemalja Zapadnog Balkana: Kosovo, Albanija, Severna Makedonija, Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina i Moldavija. Kosovo je potpisala Sporazum CEFTA 2006. kao UNMIK, koji je stupio na snagu od 2007.

Prvi Sporazum CEFTA potpisan je od strane Poljske, Mađarske, Češke i Slovačke decembra 1992., a stupio je na snagu jula 1994. Kroz CEFTA ove zemlje učesnice su mobilisane za pristup političkim, pravnim i ekonomskim institucijama EU, jačajući na taj način njihove demokratije i tržišne ekonomije. S obzirom da 2007. sve ranije stranke CEFTA-e ušle u Evropsku uniju i izašli iz CEFTA, odlučeno je da CEFTA može proširiti na deo Balkana koji je ostao izvan EU-a.

Vredi napomenuti da je do sada po dogovorena slobodna trgovina robe i da se trenutno odvijaju pregovori za usluga između zemalja CEFTA (Albanija, Bosna i Hercegovina, Severna Makedonija, Moldavija, Srbija, Crna Gora i Kosovo).

Pregovori o uslugama sa zemljama CEFTA-e završeni su u decembru 2016. i ukupno je obavljeno 9 rundi pregovora. Odobrenje Dodatnog protokola 6 očekuje se u decembru 2019.

Takođe, tokom 2018. i 2019. u pregovorima unutar CEFTA-e održani su sastanci radne grupe za priznavanje profesionalnih kvalifikacija u zemljama regiona (članice CEFTA) na kojima su određeni položaji od predstavnika za odgovarajuće profesije i zaključeno je da potrebno je što pre započeti

pregovore u odabranim sektorima kao što su lekari opšte prakse, stomatolozi, građevinski inženjeri i arhitekti. Pregovori su obavljani 2019. ali su obustavljeni sve do nove odluke svih Predsednik Vladea WB6.

Drugi sporazumi

Kosovo sprovodi 10 obostranih sporazuma za Eliminisanja duplog oporezivanja koji su aktualno na snagu. Neki od ovih sporazuma su bili sklopljeni od strane bivše- Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije sa drugim državama. Zemlje sa kojima je Republika Kosovo potpisalo Sporazum za Eliminisanje Duplog oporezivanja su sledeći: Sporazum između Republika Kosova i Luksemburga za eliminisanje duplog oporezivanja u prihodima i kapitalu i sprečavanje evazionih i fiskalnog izbegavanja. Datumi objavljivanja sporazuma: 18.01.2018.

- Sporazum između vlade Republike Kosovo i Švajcarske Konfederacije za izbegavanje duplog oporezivanja za poreze na prihode i sprečavanju fiskalne evazije i izbegavanje poreza. Datum objavljivanja: 17.08.2017;
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i vlade Republike Hrvatske za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanje fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode i o kapitalu. Datum objavljivanja: 08.06.2017;
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i vlade Ujedinjenih Arapskih Emirata za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode i o kapitalu. Datum objavljivanja: 21.10.2016.;
- Sporazum između vlade Republike Kosova i vlade Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i severne Irske za izbegavanje duplog oporezivanja. Datum objavljivanja: 09.07.2015
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i saveta ministara Republike Albanija za izbegavanje duplog oporezivanja u vezi sa porezom na prihode i o kapitalu i sprečavanju fiskalne evazije. Datum objavljivanja: 25.04.2014;
- Sporazum između Republike Kosovo i Republike Slovenije za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezima na prihode i kapitalom. Datum objavljivanja: 14.04.2014;
- Sporazum između Vlade Republike Kosovo i Češke Republike za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode. Datum objavljivanja: 27.03.2014;
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i Mađarske za izbegavanje duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode i kapitalom. Datum objavljivanja: 13.01.2014;
- Sporazum između vlade Republike Kosovo i Republike Turske o izbegavanju duplog oporezivanja i sprečavanju fiskalne evazije u vezi sa porezom na prihode. Datum objavljivanja: 08.11.2012;
- Ratifikacija međunarodnog sporazuma za izbegavanje duplog poreza i sprečavanju fiskalne evazije i porezu na prihode i kapital, između R.Kosova i R. Severne Makedonije. Datum objavljivanja: 06.06.2011.

Republika Kosovo potpisala je niz sporazuma o ekonomskoj saradnji sa zemljama EU-a kao i sa drugim zemljama. U nastavku navodimo samo one koji su potpisani u periodu 2018-2019, dok potpuni spisak sporazuma može se naći u Službenom glasniku:

- Sporazum o ekonomskoj saradnji između Ministarstva trgovine i industrije Republike Kosovo i Ministarstva industrije i trgovine Republike Češke (jul 2019.);
- Pregovaran je bilateralni sporazum o ekonomskoj i političkoj saradnji sa Ujedinjenim Kraljevstvom i očekuje se da bude odobren. Ovaj sporazum ima za cilj da pokrije vakuum koji je nastao izlaskom Britanije iz EU-a i kao rezultat Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Republikom Kosovo;

- Sporazum između Republike Kosovo i Albanije o saradnji, podsticaj poslovanja i informisanju dijaspore;
- Sporazum između Republike Kosovo i Kanade o promociji i zaštiti investicija (maj 2018.);
- Sporazum o saradnji između Republike Kosovo i Japana (februar 2018.)

Što se tiče međunarodnih trgovinskih odnosa, u junu 2019. je dekretiran od strane predsednika Republike Kosovo Sporazum o slobodnoj trgovini između Republike Kosovo i Republike Turske. Kosovo je takođe potpisalo niz dvostranih i višestranih sporazuma o finansijskoj saradnji i grantove čiji je cilj finansiranje različitih projekata na Kosovu iz državnih donacija i međunarodnih finansijskih institucija.

3.31. 31. poglavlje acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika

Zajedničke spoljne i bezbednosne politike kao i Evropske bezbednosne i odbrambene politike zasnovane su na pravnim aktima, uključujući pravno obavezujuće međunarodne sporazume, i na političkim dokumentima. *acquis* se sastoji od političkih izjava, odluka i sporazuma. Države članice moraju biti u stanju da sprovedu politički dijalog u okviru Zajedničke spoljne i bezbednosne politike (ZSBP), u skladu sa izjavama EU-a, za učesće u aktivnostima EU-a i za primenu sankcija za mere zabrane. Od zemalja koje su aplicirale zahteva se postepeno usklađivanje sa izjavama EU-e i da primenjuju sankcije i mere zabrane, kada i gde se to od njih zahteva.

Politički dijalog se intenzivno vodi na nekoliko nivoa između institucija Republike Kosovo i zemalja EU za ispunjavanje uslova utvrđenih procesom integracije, prvobitno putem potpisivanja, ratifikacije i sprovođenja SSP-a.

Politički dijalog i dijalog o politikama, po potrebi, doprinosi procesu normalizacije odnosa između Kosova i Srbije. Kosovo se neprekidno zalaže u pravcu vidljivog i održivog poboljšanja odnosa sa Srbijom. Ovaj proces će obema zemljama obezbediti nastavak puta ka evropskim integracijama, izbegavajući blokadu jedne ili druge strane u ovim naporima i postepeno doprinoseći sveobuhvatnom poboljšanju odnosa između Kosova i Srbije, u obliku pravno obavezujućeg sporazuma, gde će obe zemlje biti u stanju da u potpunosti uživaju svoja prava i ispune svoje obaveze. Shodno tome, Kosovo treba da, u poverenju, sprovede sve do sada postignute sporazume sa Srbijom i u potpunosti poštuje načela sveobuhvatne regionalne saradnje.

Takođe, obaveze koje proističu iz odredbi SSP-a, predviđaju da Kosovo preko dijaloga i u duhu kompromisa rešava ostala nerešena pitanja, na osnovu praktičnih i održivih rešenja i da u neophodnim tehničkim i pravnim pitanjima saraduje sa Srbijom; da na efikasan saraduje sa misijom zajedničkih bezbednosnih i odbrambenih politika tokom čitavog mandata i aktivno doprinese potpunom i neometanom sprovođenju mandata na čitavoj teritoriji Kosova.

Komisija za stabilizaciju i pridruživanje će redovno razmatrati napredak ovog procesa i može da donese odluke i daje preporuke u tom pogledu. KSP može pomoći ovom procesu su skladu sa članom 129.

Republika Kosovo je ozbiljno shvatila odgovornost za pružanje bezbednosti svojim građanima i svojoj teritoriji. Kosovo razume značaj nastavka poboljšanja sposobnosti svojih institucija za pružanje bezbednosti za sve građane Kosova. Stoga, kao deo procesa postepenog preuzimanja veće odgovornosti za njegovu bezbednost od početka Strateškog pregleda Sektora bezbednosti (SPSB) iz 2012., kao i nakon preporuka proizašlih iz Strategije SPSB iz 2014. i nakon analize bezbednosnih izazova, definisane su jasne uloge u sektoru bezbednosti kako bi se maksimizirao institucionalni kapacitet; identifikovani su potrebni kapaciteti za pružanje zaštite i bezbednosti građanima Kosova, koji su obrađeni usvajanjem zakonodavnog paketa u Skupštini.

Republika Kosovo teži da bude sastavni deo regionalnih i globalnih bezbednosnih struktura, a posebno EU-a, NATO-a, OEBS-a i UN-a. U tom smislu, nacionalna bezbednost Kosova je blisko povezana sa regionalnom bezbednošću i širom evro-atlantskom bezbednošću.

Zahtevi SSP-a

U okviru kriterijuma za oblast javne uprave koje moraju da ispune vlada i relevantne institucije Republike Kosovo u skladu sa članovima 5, 11 i 13 SSP-a, Kosovo će nastaviti da se usklađuje sa određenim merama proizašlim iz politike Strane, bezbednost i odbrana. Deo obaveza SSP-a je i da normalizuje odnose sa Srbijom, uključujući primenu potpisanih sporazuma, poštovanje principa regionalne saradnje i efikasne saradnje sa misijom spoljne politike, bezbednosti i odbrane.

Trenutno stanje

Evropska integracija Kosova je nacionalni strateški cilj i garancija za mir, stabilnost i napredak regiona. U tom smislu, Vlada Republike Kosovo je spremna da preduzme sve potrebne reforme u okviru evropskih integracija. Štaviše, Kosovo čvrsto podržava spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku EU-a, koja ima za cilj jačanje uloge EU kao entiteta sa političkim uticajem u porastu u međunarodnoj politici.

Zakonodavni okvir u oblasti spoljne, bezbednosne i odbrambene politike je uspostavljen i nastavlja da se konsoliduje sa neophodnim zakonima u cilju rešavanja svih pitanja koja proizilaze iz ove oblasti. Pomenuti zakonodavni okvir je u skladu sa principima i ciljevima EU-a i između ostalog se sastoji od Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma; Zakona o sprečavanju pridruživanja oružanim sukobima van teritorije zemlje; Nacionalne strategije za sprečavanje i suzbijanje sive ekonomije, pranja novca, finansiranja terorizma i finansijskog kriminala 2014-2018., Strategije za borbu protiv terorizma i Akcioni plan 2012-2017, AU o sprečavanju i otkrivanju pranja novca, AU o sprečavanju i otkrivanju finansiranja terorizma.

Institucionalna struktura odgovorna za spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku se sastoji od Ministarstva inostranih poslova i dijaspore, Ministarstva odbrane, Ministarstva unutrašnjih poslova i javne uprave, kao i diplomatskih predstavništava.

Među glavnim prioritetima spoljne politike Kosova ostaje unapređenje strateškog partnerstva sa Evropskom unijom i NATO-om, uključujući uspostavljanje ugovornih odnosa sa ovim organizacijama na putu ka evroatlantskim integracijama.

Kosovo ima za cilj razvoj regionalne saradnje, odnosno dobre odnose sa susednim zemljama, kao i pružanje pomoći u realizaciji briselske agende za stabilan, demokratski region i region integrisan u EU i NATO. Republika Kosovo smatra da je regionalna saradnja ne samo preduslov za evropske integracije, već i neophodnost za regionalnu stabilnost.

Ovakva orijentacija naše spoljne politike odražava se takođe u našem proaktivnom učešću na multilateralnim inicijativama i organizacijama koja deluju u regionu Jugoistočne Evrope i šire. Kosovo je članica u više od 40 regionalnih inicijativa, između ostalog, deo je saradnje u oblasti trgovine, bezbednosti, obrazovanja, tehnologije, životne sredine.

Što se tiče trenutnog bezbednosnog stanja, važno je da se pomene po završetku završetka procesa Strateškog pregleda Sektora Bezbednosti Republike Kosovo je prosleđeno sa gласani tri osnovnih Nacrt zakona BSK: Nacrt zakona za Ministarstvo Odbrane, Nacrt zakona o Bezbednosnim Snagama Kosova i Nacrt zakona za Službu u Bezbednosnim Snagama Kosova, vršeci na taj način postepenu transformaciju mandata BSK, kako je utvrđeno u odredbama navedenih zakona. Član 126 Ustava, između ostalog jasno utvrđuje da BSK kao jedna nacionalna bezbednosna snaga koja ogleda multi nacionalni karakter zemlje,

koje su pod civilnom kontrolom demokratskih institucija i ima za zadatak za štiti građane i zajednice Kosova. Pošto promene u mandatu BSK ne utiču na vitalne interese manjinskih zajednica, prema definiciji sa Ustavom Republike Kosovo, nema zahteva za ustavne promene.

Politički dijalog sa Srbijom

Što se tiče dijaloga između Kosova i Srbije, Kosovo ostaje posvećeno učešću u dijalogu na tehničkom nivou, u cilju postizanja napretka u sprovođenju sporazuma zaključenih između dvoje uključenih strana.

Kosovo ozbiljno shvata značaj briselskog dijaloga, ne samo radi poboljšanja života građana i bilateralnih odnosa između dveju zemalja, već zato što će ovaj dijalog trenutno najveći i najbitniji doprinosilac mira i stabilnosti u regionu.

U tom smislu, Vlada Republike Kosovo, kao konstruktivna i ozbiljna strana briselskog dijaloga, daje poseban značaj sprovođenju svih briselskih sporazuma postignutih u potencijalnih sporazuma koji se očekuju da budu postignuti u narednom periodu.

Postignut je određen napredak u zaključenju sporazuma između Kosova i Srbije, međutim nalazi poslednjeg izveštaja Vlade Republike Kosovo (2018.) ukazuju na slab napredak u opštem sprovođenju sporazuma od strane Srbije. Posmatrajući svaki sporazum pojedinačno, izveštaj identifikuje različite nivoe napretka u nekoliko oblasti i nedostatak napretka u većini oblasti, zato se očekuje da dijalog ulazi u jednu novu fazu

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Izrada i usvajanje Strategije za spoljne poslove;
- Nastaviće se obuka civilnih službenika u oblasti spoljne i bezbednosne politike. Prioritet će imati oni koji su zaduženi sprovođenjem restriktivnih mera i kontrole oružja. Takođe, putem studijskih poseta u državama članica, razmeniće se iskustva o efikasnijem sprovođenju restriktivnih mera.
- MIPD će izraditi akcioni plan za što efikasniji razvoj političkog dijaloga između RKS-a i EU-a. Ovaj akcioni plan će obuhvatiti konkretne kratkoročne i srednjoročne aktivnosti za međuinstitucionalnu koordinaciju unutar RKS-a i koordinaciju institucija EU-a/EEAS-a za sprovođenje ovog dijaloga;
- Republika Kosovo teži da bude sastavni deo multilateralnih organizacija na regionalnom i globalnom nivou, posebno EU-a, NATO-a, OEBS-a i UN-a. Kao ishod, MIP će intenzivirati lobiranje kao i saradnju sa ministarstvima i institucijama Republike Kosovo radi omogućavanja članstva što se smatraju potrebnim za dobro upravljanje i poboljšanja životnog standarda svojih građana;
- Republika Kosovo će i dalje nastaviti da primenjuje restriktivne mere koje je usvojio Savet. Na ovaj način Kosovo će dalje imati u funkciji mehanizam za sprovođenje restriktivnih mer.

3.32. 32. poglavlje *acquis*-a: Finansijska kontrola

Ovo poglavlje pokriva dve glavne oblasti politika: (a) unutrašnja kontrola javnih finansija (UKJF) i spoljnu reviziju (SR) i (b) zaštitu finansijskih interesa EU i zaštitu evra od falsifikovanja. Što se tiče oblasti UKJF-a i spoljne revizije, ne postoji posebno zakonodavstvo EU-a koja će se koristiti za usklađivanje sa nacionalnim zakonima. Umesto toga, zemlje se obavezuju da prisvoje međunarodne standarde kontrole i spoljne revizije definisane od strane Međunarodne organizacije za vrhovne revizijske institucije (INTOSAI), kao i dobrih praksi EU-a.

Unutrašnja kontrola javnih finansija je sastavni deo upravljanja javnim finansijama i uključuje čitav javni budžet. Principi finansijske kontrole naročito zahtevaju postojanje i) efikasnih i transparentnih sistema kontrole i finansijskog upravljanja (uključujući odgovarajuće prethodne, tekuće i naknadne finansijske inspekcije i kontrole); ii) funkcionalne nezavisne sisteme unutrašnje revizije; iii) odgovarajuće

organizacione strukture (uključujući centralnu koordinaciju); i iv) funkcionalnu spoljnu i finansijski nezavisnu reviziju, procenjujući, između ostalog, kvaliteta uspostavljenih sistema UKJF-a.

U oblasti **spoljne revizije**, od zemalja kandidata se očekuje da sprovedu standarde INTOSAI-a, posebno Deklaracije iz Lime i Meksika o funkcionalnoj, finansijskoj i institucionalnoj nezavisnosti, kao i sprovođenje finansijskih revizija (pravilnosti) i učinka.

Što se tiče **zaštite finansijskih interesa EU-e**, Ugovor o funkcionisanju EU-e (član 325) zahteva od država članica da preduzmu mere protiv prevara koje imaju uticaj na finansijske interese EU-a. Države članice su obavezne da koordiniraju delatnosti i da sarađuju sa Evropskom komisijom. Zaštita interesa EU-a, uključuje i usklađivanje nacionalnog krivičnog zakonodavstva sa Konvencijom za zaštitu finansijskih interesa EU-e (PFI Convention) i tri njena protokola o saradnji između nacionalnih organa i Komisije. Od država kandidata se zahteva uspostavljanje nacionalne službi protiv prevara koja će služiti kao kontakt za olakšavanje koordinacije sa Komisijom i državama članicama.

Što se tiče zaštite **evra od falsifikovanja**, ovo poglavlje se bavi nekrivilnim aspektima dok su krivični aspekti rešavani Poglavljem 24. Glavni principi protiv falsifikovanja novca su definisani Ženevskom Konvencijom i detaljnije su opisani u odgovarajućim *acquis*-om. Relevantno zakonodavstvo uključuju prikupljanje, čuvanje i razmenu informacija o falsifikovanim novčanicama, oduzimanje kovanica sličnih kovanicama evra, obavezu da finansijske institucije provere autentičnost, povlačenje falsifikovani novčanica iz opticaja i saradnju na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Zahtevi SSP-a

Obaveze Republike Kosovo u pogledu Poglavlja o finansijskoj kontroli proističu iz člana 97 SSP-a.

Član 97 zahteva da se saradnja između strana u sredi na prioritetne oblasti koje su u vezi sa EU *acquis*-om u oblasti unutrašnje kontrole javnih finansija. Da strane posebno sarađuju u pogledu daljeg sprovođenja efikasne unutrašnje kontrole i funkcionalno nezavisnog sistema unutrašnje revizije u javnom sektoru Kosova, u skladu sa međunarodno priznatim pravnim okvirom i dobrim praksama EU. Takođe, saradnje se treba usredsrediti na uspostavljanje i jačanje centralnih jedinica usklađivanja za finansijsku kontrolu i upravljanje.

Iz oblasti spoljašnje revizije, Član 97 zahteva da strane posebno sarađuju u cilju daljeg razvoja nezavisne spoljne revizije na Kosovu u skladu sa okvirom INTOSAI-a za profesionalne standarde i dobrim praksama EU. Saradnje se takođe treba u srediti na izgradnju kapaciteta kancelarije generalnog revizora.

Zahtevi iz ostalih mehanizama pristupanja u EU

Izveštaj EK o Kosovu 2019. zaključuje da Kosovo ima određeni napredak pripreme u oblasti finansijske kontrole. Napredak je postignut usvajanjem Zakona o unutrašnjoj kontroli javnih finansija (UKJF) i podzakonskih akata, pilotiranjem procene kvaliteta unutrašnje kontrole od strane Centralne jedinice za usklađivanje, odobravanjem strateškog plana razvoja 2018-2021 od strane Nacionalne kancelarije revizije i povećanjem učinka rada revizije. Međutim, potrebni su dalji naponi za izgradnju upravljački odgovornost i jačanje funkcionisanja interne kontrole i revizije u javnim institucijama, kao i napredovanju eksterne revizije u pravcu novih dešavanja. Politička podrška visokog nivoa ostaće glavni instrument za sprovođenje UKJF-a na svim nivoima administracije. Pravovremeno sprovođenje preporuka interne i eksterne revizije treba poboljšati.

Zaključci iz Pododbora za 2019. zahtevaju usvajanje Kosovskog Zakonika o carini i akcizi kako bi se još uskladio sa zakonodavstvom i praksom EU-a. Dalje ojačati koordinaciju između Carina Kosova, agencija za primenu zakona i drugih relevantnih institucija u borbi protiv neformalne ekonomije i carinske prevare. Primeniti načela administracije i zasluge ljudskih resursa u politikama zapošljavanja i

unapređenja u Carini Kosova. Izveštaj takođe podvuče da Carina treba razmotriti aplikaciju za Program Carina 2020 čiji je cilj daljnje poboljšanje carinskih kapaciteta u približavanju sa EU-om.

Zaključci iz Pododbora 2019. zahtevaju da što brže počne sa pripremom novog dokumenta o unutrašnjoj kontroli javnih finansija. U izradi ovog dokumenta treba da se uključi i SIGMA studija o upravljačkoj odgovornosti i studiju o proceni kvaliteta i konsultacije sa Evropskom komisijom. Paralelno sa tim, treba da se priprema akcioni plan za sprovođenje. Takođe, proceniti efikasnost godišnjeg izveštaja o primeni UKJF-a, radi poboljšanja rada UKJF-a i dati preporuke zasnovane na dokazima. U eksternoj reviziji, sve budžetske organizacije treba da pripreme akcioni plan za sprovođenje preporuka Generalnog revizora, kako to nalažu zakon i Poslovnik o proceduri za sprovođenje revizorskih i akcionih planova.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Kosovo ima sveobuhvatni zakonodavni okvir koji uređuje unutrašnju kontrolu javnih finansija, uključujući: zakone, uputstva, uredbe, druge međunarodne standarde, politike Vlade Kosova.

Pravni osnov za **unutrašnju kontrolu javnih finansija** je utvrđen Zakonom br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti (ZUJFO), izmene i dopune zakona br. 03-L-048, br. 2010/03-L-221 izmene i dopune ZUJFO br. 03-L-048, br. 2013/04-L-194. Postojeći zakonodavni okvir za unutrašnju kontrolu javnih finansija sadrži opšte principe i poziva se na standarde INTOSAI-a, okvir COSO, Standarde instituta za unutrašnju reviziju.

Nakon stupanja na snagu zakona o UKJF-u, CJH uz podršku SIGMA-e pripremila je sledeće podzakonske akte:

- Uredbu br. 01/2019 o finansijskom upravljanju i usvojenoj kontroli (usvojena);
- Uredbu Vlade Kosova o uspostavljanju i primeni funkcije interne revizije u subjektima javnog sektora (usvojena);
- AU o osnivanju i radu Komisija za reviziju (usvojeno);
- Metodologiju za praćenje kvaliteta interne kontrole u PSE pripremljena;
- Metodologiju za praćenje kvaliteta interne revizije JIR;
- Priručnik za reviziju javnih nabavki pripremljen;
- Priručnik za reviziju učinka pripremljen.

Postojeći zakonodavni okvir za Unutrašnju kontrolu javnih finansija sadrži opšta načela i odnosi se na standarde INTOSAI, Okvira COSO, Standarda Instituta Unutrašnje Revizije (IIA).

Postojeće podzakonski okvir obuhvata:

- Priručnik za UR-u;
- AU br. 22/2009 o utvrđivanju kriterijuma i postupka dobijanja privremene licence unutrašnjeg revizora u javnom sektoru, koje utvrđuje uslove licenciranja revizora sa privremenom licencom;
- AU br. 23/2009 o osnivanju i funkcionisanju jedinica za unutrašnju reviziju (JUR) u javnom sektoru, koje utvrđuje uslove uspostavljanja i funkcionisanja unutrašnje revizije;
- AU br. 11/2010 o funkcionisanju revizorskih komisija u subjektu javnog sektora, predstavlja način uspostavljanja i funkcionisanja revizorskih komisija;
- AU br 05/2012 o postupku dobijanja profesionalne licence za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru, predstavlja kriterijume za licenciranje unutrašnjih revizora profesionalnim licencama, koje se izdaju nakon sertifikacije;
- AU MF br. 04/2016. o nacionalnom programu obuke i sertifikaciji unutrašnjih revizora u javnom sektoru.

Podzakonski okvir u oblasti *finansijskog upravljanja i kontrole* uključuje:

- Finansijsko pravilo Trezora br. 01/2010 o unutrašnjoj kontroli javnih finansija od 30. 7. 2010, predstavlja okvir COSO i principe odgovornosti u smislu lanca odgovornosti u javnom sektoru Kosova. Većina odredbi ovog pravilnika je utvrđena zakonom. Na primer, odgovornost poslanika Skupštine i izvršnih rukovodioca centralne i lokalne vlasti, sva terminologija FUK-a i tumačenje iste u smislu javnog sektora Kosova.
- Finansijsko pravilo br. 01/2013/MF o troškovima javnih sredstava, koje se bavi troškovima i unutrašnjom kontrolom i decentralizacijom upravljanja troškovima budžetskih organizacija.
- Priručnik o postupcima FUK-a koji je stupio na snagu 2011., sadrži 14 postupaka koji imaju za cilj da pokriju sve oblasti budžetskog ciklusa. Priručnik FUK-a bi mogao da se koristi od strane budžetskih organizacija kada bi postojali odgovarajući informativni sistemi upravljanja, gde kontrole čine deo procesa sa malo uputstava datih od strane CJU-a/FUK-a i ukoliko bi postojala stroga odgovornost i mehanizmi izveštavanja. Ovi uslovi se nisu sprovođili u vreme donošenja Priručnika FUK-a.
- Izrađene su nacrt uredbe za finansijsko upravljanje i kontrolu, nacrt uredbu za određivanje kriterijuma za osnivanje JJR i nacrt uredbu za komitete revizije prema zakonu KUJF.
- Knjiga opisa procesa za troškove javnog novca potpisan od ministra finansija i pilotiranje ove knjige na lokalnom nivou.
- Nadziranje tri subjekata javnog sektora za KUJF na osnovu pokazatelja za sektorsku podršku.

Od strane Ministarstva za finansije je izdato i nekoliko AU u vezi sa računovodstvom, finansijskim izveštavanjem, utvrđivanjem troškova novih politike i upravljanjem nefinansijskom imovinom:

- AU br. 01/2013/MF o utvrđivanju obrazaca, sadržaja i postupaka za utvrđivanje troškova novih politika;
- Finansijsko pravilo br. 02/2013/MF o izveštavanju dugova budžetskih organizacija;
- Uredba br. 03/2013 o godišnjim finansijskim izveštajima budžetskih organizacija;
- Uredba MF br. 02/2013 o upravljanju nefinansijskom imovinom budžetskih organizacija

Pored gore pomenutog zakonodavstva, postoje i drugi zakoni koji su u vezi sa UKJF-om, uključujući:

- Zakon o javnim preduzećima (Zakon br. 03/L-049);
- Godišnji zakoni o usvajanju budžeta Kosova;
- Zakon o javnoj nabavci (Zakon br. 04-L-042);
- Zakon o organizaciji i funkcionisanju državne uprave i nezavisnih agencija (zakon br. 03/L-189);
- Zakon o generalnom revizoru i Državnoj kancelariji za reviziju (05/L-055);
- Zakon protiv korupcije (Zakon br. 2004/34);
- Zakon o civilnoj službi (Zakon br. 2010/03-L-149);
- Zakon o platama civilnih službenika (Zakon br. 03-L-147); i
- Zakon o pristupu javnim dokumentima (Zakon br. 06/L-081).

Što se tiče **Spoljne revizije**, Deklaracija iz Lime i Deklaracija iz Meksika ističu da su očuvanje objektivnosti i nezavisnosti primarne za funkciju generalnog revizora. Ova dva principa su odlučujuća za našu instituciju. Objektivnost i nezavisnost se trebaju obezbediti putem dobrog sprovođenja šireg mandata, održivog i pravnog; u skladu sa međunarodno priznatim standardima revizije javnog sektora i unutrašnjim kodeksom profesionalnog ponašanja. Mandat i funkcionisanje se regulišu primarnim zakonodavstvom:

- Ustav Kosova, članovi 136, 137, 138;
- Zakon br. 05/L-55 o generalnom revizoru i nacionalnoj kancelariji revizije Republike Kosovo.

Ostalo relevantno zakonodavstvo u oblasti revizije uključuje:

- Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornosti;

- Zakon o unutrašnjoj kontroli javnih finansija;
- Zakon o javnoj nabavci;
- Zakon o javnim preduzećima;
- Zakon o borbi protiv korupcije;
- Zakon o poslovnim društvima.

Okvir politika

Strategija za unutrašnju kontrolu javnih finansija za 2015.-2019. - cilj strategije je da poboljša sistem FUK i UR, omogućavajući efikasne javne troškove, bolje usluge, obezbeđenje transparentnosti, adekvatno trošenje budžeta Republike Kosovo, grantova, donacija i pozajmljenih fondova. Strategija UKJF donosi moderan pristup upravljanja koji se karakteriše na upravljanje bazirano na riziku, intenzivno korišćenje sistema informisanja, integrisanih kontrola za smanjenje rizika sa jednim visokim novom automatizma.

Ovaj moderan pristup zahteva dodatno stručno znanje, upravljačku odgovornost i naprednu unutrašnju reviziju radi pomoći organizaciji u postizanju njihovih ciljeva. Akcioni plan strategije se sprovodi. Pripremanje za ponovni pregled akcionog plana strategije UKJF 2015-2019 u cilju usklađivanja sa strategijom za upravljanje sa javnim finansijama 2016.-2020. U saradnji sa ekspertima SIGMA, CJH radi na izradi nacrtu strategije UKJF-a za sprovođenje Finansijskog upravljanja i kontrole.

Nacionalna kancelarija za reviziju sprovodi Strateški plan 2018.-2021. Godišnji operativni plan i plan revizije izrađuju se za njegovu primenu. NAO kontinuirano brine o profesionalnom razvoju revizora kako bi se osigurala potrebne kvalifikacije za obavljanje našeg posla kao revizora.

Što se tiče **zaštite evra od falsifikovanja**, Centralna banka Kosova je u okviru svojih nadležnosti, 14. marta 2007., donela AU o povlačenju falsifikovanih novčanica i kovanica evra iz optičaja, uputstvo koje važi za sve finansijske institucije koje obavljaju svoju delatnost na Kosovu i koje su licencirane od strane CBK-a. Cilj ovog uputstva je uspostavljanje neophodnih mera za povlačenje falsifikovanih novčanica i kovanica evra iz optičaja.

Finansijske institucije, tačnije institucije kreditiranja i svaka druga institucija koja se bavi podelom i raspodelom novčanica i kovanica javnosti, kao stručnom delatnošću, uključujući institucije, delatnost kojih se sastoji od razmene novčanica i kovanica različitih valuta, kao npr. menjačnice, moraju povući iz optičaja sve novčanice i kovanice evra koje su od njih dobijene, za koje znaju ili sumnjaju da su falsifikovane. Sumnjive novčanice i kovanice se odmah moraju predati ovlašćenom organu (u ovom slučaju Policiji, a Policija je dužna da ih dostavi Kosovskoj agenciji za forenziku). CBK-a je takođe izdala i dokument „Korisni saveti za institucije koje se bave gotovim novcem”, koji utvrđuje aktivnosti korak po korak o načinu kako da tretiramo novac za koji se sumnja kao falsifikovan.

Institucionalni okvir

Vlada je uspostavila institucionalni okvir koji se sastoji od organizacija javnog sektora koje rade na usmeravanju Centralne jedinice za usklađivanje, odnosno finansijsko upravljanje i kontrolu (FUK) i unutrašnje revizije (UR), kao i pod nadzorom spoljnog revizora u cilju stvaranja lanca odgovornosti.

Koncept „unutrašnje kontrole javnih finansija” je po prvi put ozvaničen 1999. od strane Evropske komisije. On se odnosi na „sisteme unutrašnje kontrole Vlade koji imaju za cilj zaštitu finansijskih interesa Vlada u celini”. UKJF je uspostavljena kao dobra strategija koja će pomoći procesu reforme u razvoju javnih sistema unutrašnje kontrole u zemljama koje žele da postanu kandidati za članstvo u EU. Sistem UKJF je definisan kao sistem koji se sastoji od funkcionalnih elemenata finansijskog upravljanja i kontrole (FUK) i unutrašnje revizije (UR), zajedno sa institucijama odgovornim za usklađivanje ovih funkcija tokom upravljanja (CJU= (FUK+UR).

Subjekti javnog sektora (budžetske organizacije)

Odgovornost se sastoji od lanca učesnika koji su odgovorni za ostvarivanje određenih ciljeva i svaki treba da bude odgovoran nekom nadležnom organu višeg nivoa u pogledu ostvarivanja ovih ciljeva. Organ najvišeg nivoa u ovom lancu predstavljaju građani, koje zastupa izabrani poslanik u Skupštini i u opštinskim vlastima. Subjekti u političkom sektoru koji su nosioci UKJF su sledeći:

- Skupština – u okviru Skupštine Kosova je uspostavljena Komisija za nadgledanje javnih finansija, koja ima ovlašćenja za nadgledanje troškova javnih sredstava, putem izveštaja KGR-a, CJU-a, itd;
- Vlada Kosova – definiše nadležnosti i odgovornosti njenih Ministara u pogledu sprovođenja politike Vlade putem administrativnih uredbi, politika i aranžmana sa višim rukovodstvima budžetskih organizacija.
- Ministarstvo za finansije – je odgovorno za detaljna pravila i postupke za UKJF (FUK i UR), obuke i pružanje tehničke podrške svim stranama u vezi sa sprovođenjem pravila o FUK-u i UR-u;
- Više rukovodstvo subjekta javnog sektora – je odgovorna za sprovođenje UKJF-a i odgovorna je za njihov učinak u pogledu korišćenja javnih resursa za ostvarivanje organizacionih ciljeva.

Šema obuke u oblasti finansijskog upravljanja i kontrole

CJU je uspostavio šemu obuke za finansijsko upravljanje i kontrolu. Ova šema predviđa obuku onih koji su odgovorni za oblast finansijskog upravljanja i kontrole i usredsređena je na ove oblasti: upravljanje rizikom, samo-ocenjivanje, opis procesa, strateško planiranje i budžetiranje.

Šema sertifikacije za unutrašnje revizore

Nacionalni program obuke i sertifikacije unutrašnjih revizora je uspostavljen. Ovaj program je takođe akreditovan od strane Ministarstva obrazovanja i nauke. Sprovođenje programa je započelo od septembra 2016. Ova šema je zasnovana na teorijskom i praktičnom delu.

Stalno stručno usavršavanje za unutrašnjeg revizora

Osim šeme sertifikovanja za unutrašnjeg revizora JCI stvorilo je i šemu za obuku za stalno stručno usavršavanje koje je fokusirano na strateškom i godišnjem planu, obezbeđenje kvaliteta.

U oblasti **skterne revizije**, Nacionalna kancelarija za reviziju igra značajnu ulogu u praćenju javnih rashoda i poboljšanje finansijskog upravljanja i dobrog upravljanja. Obezbeđivanje funkcionalne i finansijske nezavisnosti ostaje prioritet za oblast spoljne revizije. U kratkorocnom periodu NKR namerava da sprovede svoj strateški plan 2018-2020 kao i da razvije i dodatno poveća profesionalne i ljudske kapacitete za obavljanje više revizija performansi i javnih preduzeća. U srednjeročnom periodu, održiv institucionalni razvoj, očuvanje kvaliteta i razvoj postupaka i administrativnih kapaciteta za obezbeđivanje efikasne zaštite finansijskih interesa EU (EU) ostaje jedan od glavnih prioriteta.

Član 136 Ustava Kosova definiše Generalnog revizora kao najvišu instituciju za ekonomsku i finansijsku kontrolu. Generalni revizor je izabran od strane Skupštine većinom glasova poslanika, na osnovu predloga Predsednice/ka. Skupština odlučuje o razrešenju Generalnog revizora sa (2/3) većine svih poslanika na predlog Predsednice/ka ili na osnovu predloga jedne trećine (1/3) svih poslanika. Mandat GR je pet (5) godina sa mogućnošću ponovnog izbora na još jedan mandat.

Član 137 Ustava se more ažurirati u skladu sa definicijama SNISA što se tiče uloge i mandata Vrhovnih revizorskih institucija. On trenutno glasi, Generalni revizor kontroliše: (1) ekonomsku delatnost javnih institucija i ostala državna pravna lica; (2) upotrebu i zaštitu javnih sredstava od strane organa centralne i lokalne vlasti; (3) ekonomsku delatnost javnih preduzeća i drugih pravnih lica, u koje Država ima deo svojih akcija, ili kada se njihovi dugovi, krediti i obaveze garantuju od strane Države.

Sadašnja definicija Ustava ne predstavlja neku prepreku u daljem razvoju javne spoljašnje revizije. Međutim, može se smatrati za izmenu i dopunu kada je to prikladno.

Stupanjem na snagu novog Zakona br. 05/L-055 o Generalnom revizoru i nacionalnoj kancelariji revizije Republike Kosovo, od juna 2016., konsolidovana je funkcionalna nezavisnost, finansijska i operativna. Generalni revizor i Nacionalna kancelarija revizije ima punu slobodu u obavljanju i izvršavanju funkcija i ovlašćenja za izvršavanje svog mandata u skladu sa Ustavom, Zakonom i međunarodnim standardima o vrhovnim institucijama revizije u javnom sektoru. Prema važećem zakonodavstvu, Generalni Revizor je nezavisan u organizaciji i upravljanju Nacionalne kancelarije revizije.

Radna sredstva:

- INTOSAI okvir za profesionalne standarde revizije;
- Priručnik za reviziju regularnosti;
- Vodič za kontrolu kvaliteta revizije;
- Priručnik za reviziju performansi;
- Priručnik za reviziju informacionih tehnologija;
- Vodič za praćenje preporuka u vezi sa performansama;
- Vodič za reviziju prevara;
- Etički kodeks;
- Strateški plan NKR-a 2018.- 2021.;
- Ostale sekundarne politike i strategije.

Profesionalni razvoj osoblja

NKR podržava revizorsko osoblje da sledi sheme sertifikovanja za računovođe i revizore koje nude lokalna profesionalna udruženja. Tokom 2019. održan je niz aktivnosti vezanih za profesionalni razvoj i obuku. Godišnji plan obuke je realizovan i vredno je napomenuti da su, pored internih obuka, službenici CAO-a imali koristi i od obuka koje pružaju druge lokalne i međunarodne institucije, među kojima je 18 revizora završilo obuku revizije profesionalne performanse, a 18 revizora ima sproveda obuku iz oblasti informacionih tehnologija.

Članstvom NKR-a u Međunarodnoj organizaciji vrhovnih revizorskih institucija. (INTOSAI), osoblje revizije NKR imaće koristi od profesionalnih programa i aktivnosti organizovanih u okviru ove organizacije.

Šema sertifikacije za revizore regularnosti

Program sertifikacije o reviziji regularnosti je uspostavljen i sprovodi se na osnovu međunarodno priznatih standarda revizije javnog sektora (SNISA). Program je podeljen na četiri dela: uvod, priprema, tehnički deo i profesionalni razvoj. Tehnički deo obavlja domaća organizacija¹⁹ sertifikovana od strane IFAC-a. Program se finansira iz budžeta Kosova. Za sertifikaciju je potrebno oko 3.5 godine, a odluka o sertifikaciji se donosi na osnovu rezultata ispita, iskustva i rezultata procene osoblja.

Šema sertifikacije za Revizore performanse

Program sertifikacije za revizore performanse je razrađen na osnovu SNISA i ovaj program je u sprovođenju.

Što se tiče **zaštite novca od falsifikacije u Republici Kosovo**, u nastavku napora recipročne saradnje između Policije Kosova (PK) i Centralne banke Kosova (CBK) u cilju obezbeđivanja zaštite novca od falsifikacije u Republici Kosovo, 11. septembra 2009. PK-a i CBK-a su potpisale memorandum o osnivanju Centralnog komiteta za analizu falsifikovanog novca (Komitet).

¹⁹ Udruženje sertifikovanih računovođa i revizora Kosova.

Komitet se sastoji od tri viša predstavnika PK-a i tri viša predstavnika CBK-a. Predstavnici komiteta se redovno sastaju kako bi razmotrili pitanja koja se tiču ovog komiteta. Komitet nije ovlašćen za donošenje odluka.

Glavna uloga komiteta je:

- Jačanje potrebnih mera u cilju povlačenja falsifikovanih novčanica i kovanica iz prometa;
- Prikupljanje, analiza i objavljivanje tehničkih i statističkih podataka u vezi sa falsifikovanim novčanicama i kovanicama; i
- Obezbeđivanje informacija i uputstava i obuka za finansijske institucije, druge relevantne institucije i javnost uopšte u vezi sa falsifikovanim novčanicama i kovanicama.

Komitet je ovlašćen za formiranje radnih grupa potrebnih za dalje razmatranje određenih pitanja i davanje preporuka u vezi istih Komitetu. Radne grupe će imati ad-hoc status sa jasnim vremenskim mandatom i okvirom.

U Republici Kosovo, organ nadležan za analizu i ekspertizu novca za koji se sumnja da je falsifikovan je Kosovska agencija za forenziku – laboratorija za dokumenta i rukopise, koja deluje u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova (ranije je delovala pod PK-a).

Podrška donatora

MF podržava projekat vlade Norveške, svrha ovog projekta je da podrži javnu upravu Kosova u primeni SSP-a i povećanje spremnosti za članstvo u EU u nekoliko poglavlja, uključujući statistiku. Ovaj projekat će ojačati institucionalne kapacitete javne uprave Kosova, posebno u poglavlju Finansijska kontrola pružanjem specijalizovane obuke o sadržaju zahteva i zahteva koji proizilaze od EU-a, transponiranjem akata iz zakonodavstva EU-a u nacionalnom zakonodavstvu kao i u reformama dotičnih politika. Za prvi deo 2020. planirane su tri aktivnosti u ovoj oblasti kao što je obuka o sažetku oblasti u Poglavlju 32. Finansijska kontrola, deo Unutrašnja kontrole javnih finansija, obuka o obezbeđivanju i kvalitetu informacija od strane OB-a putem upitnika za samoprocenu ili direktnog praćenja kao i obuka o ključnim principima i zahtevima iz Poglavlja 32. Finansijska kontrola.

Srednjoročni prioritetni ciljevi

U srednjoročnom planu glavni prioriteti **sprovodljivosti** koje se predviđaju da se realiziraju:

Unutrašnja kontrola javnih finansija

- Primena zakonskog okvira za unutrašnju kontrolu javnih finansija (UKJF);
- Izrada i primena nove Strategije o unutrašnjoj kontroli javnih finansija;
- Unapređenje i integrisanje sistema informacionih tehnologija koje koristi Ministarstvo za finansije kako bi se poboljšao kvalitet finansijskih informacija;
- Poboljšanje budžetiranja prema programima i izveštavanju sa ciljevima i pokazateljima performanse (strateško planiranje se odnosi na izvore budžeta);
- Obuka za rukovodioce svih institucija za sprovođenje upravljačke odgovornosti i obuku unutrašnjih revizora;
- Praćenje unutrašnje kontrole u BO;
- Sprovođenje Knjige opisa postupaka.

Spoljna revizija

- Dalje razvijanje relevantnosti revizije postepenim sprovođenjem više revizija performanse;
- Osigurati sistematičnije praćenje pravovremene sprovođenja preporuka eksterne revizije;
- Početak sprovođenja rukovodstva prema sistemu upravljanja budžetom;

- Nastaviti sa izradom Godišnjeg revizorskog izveštaja blagovremeno, sa boljim kvalitetima i efikasnim preporukama zasnovanim na većoj relevantnosti revizije;
- Dalji razvoj IT revizija;
- Veći fokus na oblasti od interesa za decentralizovano upravljanje fondovima IPA;
- Poboljšanje kvaliteta Obaveznih revizija pravilnosti i ne-statusnih revizija performanse kroz povećanu kontrolu kvaliteta za faze planiranja, izvršenja i izveštavanja;
- Ispunjenje ustavne i pravne misije vršenjem relevantnih revizija, u skladu sa INTOSAI Okvirom standarda profesionalne revizije;
- Razvijanje i ojačanje institucionalne kapacitete za podršku reviziji i korporativnom upravljanju; i
- Održavanje dobrih odnosa sa spoljnim stranama, promovišući reviziju, pojačavajući uticaj i integrišući se u globalne i regionalne ISA organizacije.

3.33. 33. poglavlje *acquis-a*: Finansijske i budžetske odredbe

Ovo poglavlje pokriva pravila u vezi sa finansijskim resursima koji su neophodni za finansiranje budžeta EU (vlastita sredstva). Ova sredstva uglavnom se sastoje od doprinosa država članica zasnovanih na tradicionalnim sopstvenim sredstvima od carina i poreza na poljoprivredne proizvode i šećer; sredstvima zasnovanim na porezu na dodatnu vrednost i sredstvima od bruto nacionalnog dohotka. Države članice moraju da poseduju odgovarajuće administrativne kapacitete za adekvatnu koordinaciju i obezbeđivanje pravilnog obračuna, prikupljanja, uplate i kontrole vlastitih sredstava. *acquis* u ovoj oblasti je direktno obavezujuće i ne zahteva prenošenje u nacionalno zakonodavstvo.

Zahtevi SSP-a

Član 74. SSP-a zahteva približavanje zakonodavstva Kosova sa *Acquis-em* EU-a, što uključuje i ovo poglavlje.

Trenutno stanje

Zakonodavni okvir

Glavna pravna akta relevantna za ovo Poglavlje uključuju:

- Zakon br. 03/L-048 o javnom upravljanju finansijama i odgovornosti;
- Zakon br. 05/L-046 o izmenama i dopunama Zakona br. 05/L-001 o budžetu Republike Kosovo;
- Zakon br. 05/L-037 o porezu na dodatnu vrednost;
- AU MF br. 03/2015 o sprovođenju Zakona br. 05/L-037 o porezu na dodatnu vrednost;
- Zakon br. 04/L-099 o izmenama i dopunama zakona br. 03/L-109 o carinama i akcizi na Kosovu;
- AU MF br. 05/2014 o izmenama i dopunama AU br. 11/2009 o sprovođenju zakona o carinama i akcizama, izmenjeno i dopunjeno AU br. 05/2010 i AU br. 06/2013.

Sistem o porezu na dodatnu vrednost u Republici Kosovo je regulisan Zakonom br. 05/L-037 o porezu na dodatnu vrednost. Porez na dodatnu vrednost uključuje primenu ukupnog poreza na potrošnju robe i usluga, koji je tačno proporcionalan ceni robe i usluga, i koji se obračunava sa ovom cenom shodno primenljivoj stopi, i koji se pripisuje u različitim fazama proizvodnje, distribucije i životnog cikla trgovine robom i uslugama, koji se na kraju prenosi sa krajnjeg potrošača.

PDV se pripisuje standardnom stopom od osamnaest odsto (18%), dok se umanjeni PDV obračunava i plaća u iznosu od osam procenta (8%) za neku osnovnu robu i usluge, kao i uvoz iste.

Postupak prikupljanja i kontrole carinskih obaveza i poreza na uvoz obavlja Carina Kosova. Carina Kosova deluje pod nadležnošću Ministarstva za finansije, na osnovu Zakona br. 03/L-109 od 10.

novembra 2008., izmenjenom i dopunjenom Zakonom br. 04/L-099, od 3. maja 2012. o carinama i akcizama Kosova. Ovaj zakon je delimično u skladu sa Zakonom o carinama EU-a, tačnije sa Uredbom Saveta (SE) 2913/92/ „o carinskom zakonu Zajednice“.

Što se tiče budžeta, na osnovu člana 5. Zakona br. 03/L-048 o javnom upravljanju i odgovornosti za rad u javnim finansijama, Odeljenje za budžet je ovlašćeno i odgovorno za:

- Pripremanje predloga budžeta Republike Kosovo,
- Pripremanje srednjeročnog okvira rashoda,
- Sprovođenje budžeta Republike Kosovo,
- Procenu zahteva za promene dodele budžeta,
- Procenu finansijskog uticaja vladinih politike, i
- Provođenje svih ostalih odgovornosti koje su shodno zakonu date Odeljenju za budžet.

Institucionalni okvir

Glavna institucija za ovo poglavlje je Ministarstvo za finansije. U okviru MF strukture koje doprinose su Poreska administracija Kosova i Carina Kosova. U okviru MF takođe je Odeljenje za budžet, kao i Odeljenje za ekonomske i javne politike i međunarodnu saradnju.

Srednjoročni prioritetni ciljevi:

- Priprema srednjoročnog okvira rashoda kao osnova za izradu godišnjih projekcija budžeta.

3.34. 34. poglavlje acquis-a: Institucije

Ovo poglavlje acquis-a nije obuhvaćeno ovim programom u ovoj fazi pristupanja EU.

3.35. 35. poglavlje acquis-a: Ostala pitanja

Ovo poglavlje acquis-a nije obuhvaćeno ovim programom u ovoj fazi pristupanja EU.

MATRICA KRATKOROČNIH MERA

ZAKONODAVNE MERE

Br.	Odredbe SSP-a	Nacionalni akti koji će biti usklađeni	Akti acquis-a EU-a koji će biti preneti	Odgovorne institucije	Podržavajuće institucije	Vremenski rokovi	Nivo usklađivanja	Budžet		
								BRK	Donatori	Ukupno
1. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI										
1.1.	Demokratija i vladavina prava									
1.1.1.	Ustav, parlament i izborni sistem									
1.1.1.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.1.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
1.1.1.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.1.1	Član 120.	Uredba Skupštine Republike Kosovo (Nova Uredba) usvojena	Nijedan akt	Skupština		Č4 2020.		10,000	0	10,000
1.1.2.	Javna uprava									
1.1.2.										
1.1.2.1	Član 120.	Nacrt zakona o prvom talasu racionalizacije nezavisnih agencija i institucija (novi zakon), odobren	Nijedan akt	MUP		Č3 2020.		5,000	0	5,000
1.1.2.2	Član 120.	Nacrt zakona o upravnim sporovima odobren	Nijedan akt	MP		Č4 2020.		5,000	0	5,000
1.1.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.2.3	Član 120.	Izmene i dopune AU br. 01/2015 o transparentnosti u opštinama, usvojena	Nijedan akt	MLS		Č3 2020.		9,450	3,500	12,950
1.1.2.4	Član 120.	Nacrt uredbe o postupku davanja na korišćenje i razmenu opštinske nepokretne imovine, usvojen	Nijedan akt	MLS	KPV APK MF	Č3 2020.		9,450	3,500	12,950
1.1.2.5	Član 120.	Uredba o učinku (amandmani), usvojena	Nijedan akt	MLS	KPV APK MF	Č3 2020.		9,450	3,500	12,950
1.1.3.	Ombudsman									
1.1.3.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.3.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
1.1.3.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.3.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
1.1.4.	Civilni nadzor bezbednosnih snaga									
1.1.4.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.1.4.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
1.1.4.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.1.4.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
1.2.	Regionalna saradnja i međunarodne obaveze									
1.2.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
1.2.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									

1.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
1.2.1	Član :3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19	Uredba o unutrašnjoj organizaciji Instituta za sudsku medicinu, usvojena	Nijedan akt	MP		Č4 2020.		0	0	0
2. BLOK II: EKONOMSKI KRITERIJUMI										
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije										
2.1.	Okvirno zakonodavstvo									
2.1.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
2.1.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
2.1.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije										
2.2.	Okvirno zakonodavstvo									
2.2.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu									
2.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
2.2.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu									
3. BLOK III: EVROPSKI STANDARDI – USKLADIVANJE ZAKONODAVSTVA KOSOVA SA ACQUIS-OM EU-A										
3.0. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a										
3.0.	Okvirno zakonodavstvo									
3.0.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.0.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.0.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.1. Poglavlje 1 acquis-a: Slobodno kretanje robe										
3.1.	Okvirno zakonodavstvo									
3.1.1	Član 20. 80. i 74. tačka 3.	Nacrtni zakon o inspekcijama odobren	Nijedan akt	MTI	KP MIA MUP MF	Č3 2020.		3,300	4,250	7,550
3.1.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.1.2	Član 20. 80. i 74. tačka 3.	Uredba o bezbednosti mašina (amandmani) usvojena	Direktiva 2006/42EU i izmene i dopune 2009/127/EU	MTI		Č4 2020.	D	2,250	8,650	10,900
3.1.3	Član 20. 80. i 74. tačka 3.	Uredba o ličnoj zaštitnoj opremi (LZO) usvojena	Uredba 2016./425/EU	MTI		Č3 2020.	D	2,250	4,650	6,900
3.1.4	Član 20. 80. i 74. tačka 3.	Uredba o pretpakovanjima usvojena	Direktiva 76/211/EK	MTI		Č3 2020.	D	4,500	8,650	13,150
3.1.5	Član 20. 80. i 74. tačka 3.	Uredba o zakonskim mernim jedinicama usvojena	Direktiva 2014/32/EU	MTI		Č3 2020.	D	4,500	8,650	13,150
3.2. Poglavlje 2 Acquis-a: Sloboda kretanja radnika										
3.2.	Okvirno zakonodavstvo									
3.2.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									

3.2.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.2.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.3. Poglavlje 3 acquis -a: Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga										
3.3.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.3.1	Član 51, 56, 57. i 58.	Nacrt zakona o unutrašnjoj trgovini odobren	Nijedan akt	MTI		Č4 2020.		5,954	0	5,954
3.3.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.3.2	Član 51, 56, 58.	AU za predviđene faze za sticanje prava na obavljanje regulisane profesije usvojen	Direktiva 2005/36/EK , i izmene i dopune Direktive 2013/55/EU	MON		Č3 2020.	D	5,954	0	5,954
3.4. Poglavlje 4 acquis -a: Slobodno kretanje kapitala										
3.4.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.4.1	Član 65.	Nacrt zakona o imovinskim pravima stranih građana odobren	Direktiva 88/361 / SEE o sprovođenju člana 67. Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice	MP		Č4 2020.	D	5,400	7,000	12,400
3.4.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.4.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.5. Poglavlje 5 acquis -a: Javne nabavke										
3.5.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.5.1	Član 79.	Nacrt zakona javno - privatnom partnerstvu odobren	Direktiva EU -a 2014/23 o dodeli ugovora o koncesiji (konsolidovana verzija CELEX:02014L0023 -20180101)	MF	JPP	Č3 2020.	D	2,300	0	2,300
3.5.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.5.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.6. Poglavlje 6 acquis -a: Pravo kompanija										
3.6.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.6.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.6.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.6.1	Član 51. tačka 1, 2, 4	AU o stranim zastupnicima usvojeno	Jedanaesta Direktiva Saveta 89/666 /SE	MTI		Č3 2020.	D	6,000	0	6,000
3.6.2	Član 51. tačka 1, 2, 3	AU o regulisanju kriterijuma za kontrolu kvaliteta profesionalnih organizacija usvojeno	Direktiva 2006/43/SE	SKFI		Č4 2020.	D	4,900	0	4,900
3.6.3	Član 51. tačka 1, 2, 3	AU o mikro preduzećima usvojeno	Direktiva 2014/56/EU	SKFI		Č4 2020.	D	4,900	0	4,900
3.7. Poglavlje 7 acquis -a: Pravo intelektualne svojine										
3.7.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.7.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.7.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.7.1	Član 77. i 78.	Poslovnik o radu Komisije eksperata za poljoprivredne proizvode i prehrambene proizvode usvojen	Uredba EK/510/2006	MTI		Č4 2020.	D	0	0	0
3.7.2	Član 77. i 78.	Uredba o nadzoru nad aktivnostima kolektivnih	Direktiva 2014/26/EU	MKOS		Č4 2020.	D	1,660	0	1,660

		udruženja usvojena								
3.8. Poglavlje 8 acquis -a: Politika konkurencije										
3.8.	Okvirno zakonodavstvo									
3.8.	Konkurencija									
3.8.1	Član 74 i 75	Zakon o konkurenciji (amandmani) odobren	Direktiva 2014/104/EU	MTI		Č4 2020.	D	2,650	1,300	3,950
3.8.	Državna pomoć									
3.8.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.8.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.2	Član 75. tačka 1a i 1b	Uredba o horizontalnoj pomoći usvojena	Uredba Saveta br. 2018/1911	MF	ODP	Č4 2020.	D	1,450	12,000	13,450
3.8.3	Član 75. tačka 1a i 1b	Uredba o uslugama od opšteg ekonomskog interesa usvojena	Uredba 360/2012/EU	MF	ODP	Č4 2020.	D	2,875	15,000	17,875
3.8.4	Član 75. tačka 1a i 1b	Regionalna mapa pripremljena	Uredba 651/2014 /EU	MF	ODP	Č4 2020.		0	0	0
3.9. Poglavlje 9 acquis -a: Finansijske usluge										
3.9.	Okvirno zakonodavstvo									
3.9.1	Član 50. 96. i Aneks 6	Nacrt zakona o mikrofinansijskim i nebankarskim finansijskim institucijama (amandmani) odobren	Nijedan akt	MF	Skupština	Č4 2020.		5,600	0	5,600
3.9.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.9.2	Član 50, 96 i Aneks 6	Usvajanje pravila u oblasti penzija i osiguravača	Direktiva 2003/41/ EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 3. juna 2003. o aktivnosti i nadzoru institucija profesionalnog penzijskog osiguranja	CBK		Č4 2020.	D	23,800	0	23,800
3.9.3	Član 50, 96 i Aneks 7	Uredba o upravljanju rizikom likvidnosti u cilju usklađivanja naših zahteva sa revidiranim Bazelskim standardima za pregledani LCR i NSFR	Uredba delegirana od strane Komisije (EU) 2015/61	CBK		Č4 2020.	D	4,200	0	4,200
3.10. Poglavlje 10 acquis -a: Informaciono društvo i mediji										
3.10.	Okvirno zakonodavstvo									
3.10.1	Član 109, 110. i 111.	Nacrt zakona o elektronskoj identifikaciji i pouzdanim uslugama elektronskih transakcija (novi zakon) odobren	Uredba EU o elektronskoj identifikaciji i pouzdanim uslugama elektronskih transakcija	MEa	CBK MUP MF	Č3 2020.	P	1,500	0	1,500
3.10.2	Član 109,	Nacrt zakona o merama za	Direktiva EU-a br. 2014/61/EU	MEa	RAEPK	Č3 2020.	P	3,500	0	3,500

	110. i 111.	smanjenje troškova prostiranja elektronskih komunikacionih mreža velike brzine (novi zakon) odobren			AKK MLS					
3.10.	Podzakonski i drugi regulatorni akti									
3.10.3	Član 109, 110. i 111.	Uredba o vlasništvu medija i sprečavanju koncentracije medija (novi podzakonski akt) usvojen	Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama AVMSD	NKM	MEAI RAEPK	Č4 2020.	D	2,700	0	2,700
3.10.4	Član 109, 110. i 111.	Etički kodeks za pružaoce audio i audiovizuelnih medijskih usluga (amandmani) usvojen	Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama AVMSD	NKM		Č4 2020.	D	3,150	0	3,150
3.10.5	Član 109, 110. i 111.	Uredba o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama (amandmani) usvojena	Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama AVMSD	NKM		Č4 2020.	D	2,700	0	2,700
3.10.6	Član 109, 110. i 111.	Uredba o raspodeli pružaoce audio i audiovizuelnih medijskih usluga (amandmani) usvojena	Direktiva o audiovizuelnim medijskim uslugama AVMSD	NKM		Č4 2020.	D	3,150	0	3,150
3.10.7	Član 109, 110. i 111.	Uredba o otvorenom pristupu lokalnoj petlji ili njenom delu usvojena	Direktiva 2002/19/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 7. marta 2002. o pristupu i međusobnom povezivanju elektronskih komunikacionih mreža i prateće opreme (Direktiva o pristupu), izmenjena Direktivom 2009/140 /EZ od 25. novembra 2009.	RAEPK		Č3 2020.	D	3,308	0	3,308
3.10.8	Član 109, 110. i 111.	Uredba o referentnoj ponudi za otvoreni pristup lokalnoj petlji i Bitstream-u usvojena	Direktiva 2002/19/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 7. marta 2002. o pristupu i međusobnom povezivanju elektronskih komunikacionih mreža i prateće opreme (Direktiva o pristupu), izmenjena Direktivom 2009/140 /EZ od 25. novembra 2009.	RAPEK		Č3 2020.	D	3,308	0	3,308
3.10.9	Član 109, 110. i 111.	Uredba o međusobnom povezivanju (amandmani) usvojena	Direktiva br.2009/140/SE o boljem regulisanju	RAEPK		Č3 2020.	D	3,308	0	3,308
3.11. Poglavlje 11 acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj										
3.11.	Okvirno zakonodavstvo									
3.11.1	Član 102.	Nacrt zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju (novi zakon) odobren	Uredba (EU) br. 1305/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. o podršci ruralnom razvoju od strane Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EZ) br. 1698/2005; Uredba (EU) br. 1306/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013 godine o finansiranju, upravljanje i nadzoru zajedničke poljoprivredne	MPŠRR	MF KPV	Č3 2020.	D	150	0	150

		<p>politike i o stavljanju van snage uredbi Saveta (EEC) br. 352/78, (EC) br. 165/94, (EC) br. 2799/98, (EC) br. 814/2000, (EC) br. 1290/2005 i (EC) br. 485/2008: Uredba (EU) br. 1307/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 17. decembra 2013. o utvrđivanju pravila za direktna plaćanja poljoprivrednicima u programima podrške u okviru zajedničke poljoprivredne politike i o stavljanju van snage Uredbe Saveta (EZ) br. 637/2008 i Uredba Saveta (EC) br. 73/2009: Uredba (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju van snage uredbi Saveta (EEC) br. 922/72, (EEC) br. 234/79, (EC) br. 1037/2001 i (EC) br. 1234/2007; Uredba Saveta (EU) o sprovođenju br. 447/2014 od 2. maja 2014 . o posebnim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Saveta koja definiše Instrument pretpristupne pomoći (IPA II): Uredbu Saveta (EZ) br. 21/2004 od 17. decembra o uspostavljanju sistema za označavanje i registraciju ovaca i koza, koja izmenjuje Uredbu (EZ) br. 1782/2003 i Direktivu 92/102/EEZ i 64/432/EEZ; Uredba (EU) br. 1144/2014 Evropskog parlamenta i Saveta od 22. oktobra 2014. o merama informisanja i promocije poljoprivrednih proizvoda koje se primenjuju na unutrašnjem tržištu i u trećim zemljama i stavljanju van snage Uredba Saveta (EZ) br. 3/2008: Uredba Saveta (EZ) br. 834/2007 od 28. juna 2007 . o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda i stavljanju van snage Uredbe (EEZ) br. 2092/91; Uredba (EU) br. 1151/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od 21. novembra 2012. o sistemima kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode;</p>							
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

			Uredba Saveta (EZ) br. 1217/2009 od 30. novembra 2009 . o uspostavljanju sistema za prikupljanje računovodstvenih podataka o prihodima i poslovnim aktivnostima poljoprivrednih gazdinstava u Evropskoj zajednici.							
3.11.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.11.2	Član 102.	AU o direktnim placanjima u poljoprivredi za 2020. godinu usvojeno	Uredba (EZ) br. 236/2014 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju zajedničkih pravila i postupaka za sprovođenje instrumenata Unije za finansiranje spoljnih aktivnosti Uredba (EZ) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Saveta koja utvrđuje Instrument predpristupne pomoći Uredba sprovođenja Saveta (EZ) br. 447/2014 od 2. maja 2014 . o specifičnim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Saveta koja utvrđuje Instrument predpristupne pomoći (IPA II)	MPŠRR		Č4 2020.	D	5,400	0	5,400
3.11.3	Član 102	AU o merama i kriterijumima za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju za 2020. godinu. usvojeno	Uredba (EZ) br. 236/2014 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju zajedničkih pravila i postupaka za sprovođenje instrumenata Unije za finansiranje spoljnih aktivnosti Uredba (EZ) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Saveta koja utvrđuje Instrument predpristupne pomoći Uredba sprovođenja Saveta (EZ) br. 447/2014 od 2. maja 2014 . o specifičnim pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) br. 231/2014 Evropskog parlamenta i Saveta koja utvrđuje Instrument predpristupne pomoći (IPA II).	MPŠRR		Č4 2020.	D	5,400	0	5,400
3.12. Poglavlje 12 acquis-a: Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika										
3.12.	<u>Zakonodavni okvir</u>									
3.12.1	Član 102.	Nacrt zakona o hrani (amandmani) odobren	Uredba br. 178/2002 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju opštih načela i uslova Zakona o hrani, osnivanju Evropske agencije za bezbednost hrane i utvrđivanju postupaka koji se odnose na bezbednost hrane; Direktiva 2001/83/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 6. novembra o zakonu Zajednice koji se odnosi na	MPŠRR	MF MTI MEA KPV	Č4 2020.	D	150	0	150

			<p>medicinske proizvode za ljudsku upotrebu; Uredba (EZ) br. 1223/2009 Evropskog parlamenta i Saveta od 30. novembra o kozmetičkim proizvodima; Direktiva 2014/40/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 3. aprila 2014 . o usklađivanju zakona, uredbi i administrativnih odredbi zemalja članica o proizvodnji, predavljanju i proizvodnji duvana i njegovih proizvoda, koja stavlja van snage Direktivu 2001/37/EZ; 5. Jedinstvena Konvencija o opojnim drogama 1961; 6. Konvencija o psihotropnim supstancama 1971 7. Direktiva Saveta br. 98/83/EZ o kvalitetu vode namenjene za ljudsku upotrebu</p>							
3.12.2	Član 102.	Nacrt zakona o jakim alkoholnim pićima (novi zakon) odobren	<p>Uredba (EU) 2019/787 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. aprila 2019. o utvrđivanju, opisu , predavljanju i označavanju jakih alkoholnih pića, upotrebi naziva jakih alkoholnih pica u predavljanju i označavanju drugih prehrambenih proizvoda, zaštiti oznaka geografskih porekla za alkoholna pića, upotrebi etilnog alkohola i destilata poljoprivrednog porekla u alkoholnim pićima, koja stavlja van snage Uredbu (EZ) br. 110/2008; Uredba sprovođenja (EU) br. 716/2013 koja utvrđuje pravila o primeni Uredbe (EZ) br. 110/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju, opisivanju, označavanju i zaštiti geografskih porekla alkoholnih pića; Uredba (EZ) br. 1334/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o o nekim sastojcima hrane sa osobinama aroma za upotrebu u i na hranu, i izmeni Uredbe Saveta (EEZ) br. 1601/91, Uredbe Br. 2232/96 i (EZ) Br. 110/2008 i Direktive (EZ) br. 2000/13 (Službeni list L 354, 31.12.2008); Uredba (EK) br. 1333/2008 Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 2008. o prehrambenim aditivima; Uredba Komisije (EU) 2015/210 od 10.</p>	MPŠRR	MF MEA KPV	Č4 2020.	D	150	0	150

			februara 2015 . o izmeni Aneksa II i III Uredbe (EZ) br. 110/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju, opisivanju, predstavljanju, označavanju i zaštiti geografskih porekla alkoholnih pića; Direktiva Saveta br. 98/83 o kvalitetu vode za ljudsku upotrebu (Službeni list L 330, 5.12.1998); Direktiva Saveta Br. 2001/110 o medu, (Službeni list L 010, 12/01/2002); Direktiva Saveta br. 2001/111o određenim šećerima namenjenim za ljudsku upotrebu (Službeni list L 10 i 12.1.2002)							
3.12.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.12.3	Član 102.	AU o utvrđivanju zdravstvenih pravila za životinjske nusproizvode i njihove derivate koji nisu namenjeni za ljudsku upotrebu (podzakonski akt) usvojeno	Uredba br. 1069/2009 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju zdravstvenih pravila za nusproizvode životinjskog porekla i od njih dobijenih proizvoda koji nisu namenjeni ljudskoj upotrebi koja stavlja van snagu Uredbu (EZ) br. 1774/2002 (Uredba o životinjskim nusproizvodima)	AHV	MPŠRR KPV MEA MLS	Č4 2020.	D	600	0	600
3.12.4	Član 102	UA za sprovođenje AU o utvrđivanju zdravstvenih pravila za životinjske nusproizvode i njihove derivate koji nisu namenjeni za ljudsku upotrebu (podzakonski akt) usvojeno	Uredba Komisije br. 142/2011 koja sprovodi Uredbu br. 1069/2009 Evropskog Parlamenta i Saveta koja utvrđuje zdravstvena pravila za nusproizvode životinjskog porekla i od njih dobijenih proizvoda koji nisu namenjeni za ljudsku upotrebu i sprovođenje Direktive Saveta 97/78/EZ o određenim uzorcima i artiklima koji su isključeni od veterinarskih graničnih kontrola u skladu sa ovom direktivom.	AHV	MPŠRR KPV MEA MLS	Č4 2020.	D	16,500	0	16,500
3.13. Poglavlje 13 acquis-a: Ribarstvo										
3.13.	<u>Zakonodavni okvir</u>									
3.13.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.13.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.13.1	Član 102.	UA o zaštiti ribe u ribolovnim vodama usvojeno		MPŠRR		Č4 2020.		3,750	0	3,750
3.14. Poglavlje 14 acquis-a: Politika transporta										
3.14.	<u>Zakonodavni okvir</u>									
3.14.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.14.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.14.1	Član 113.	AU o homologaciji vozila (amandmani) usvojeno	Direktiva 2007/46/EZ o uspostavljanju okvira za homologaciju motornih vozila i njihovih prikolica, sistema, sastavnih	MI	MUP	Č4 2020.	D	3,375	0	3,375

			delova i posebnih tehničkih jedinica namenjenih za takva vozila							
3.14.2	Član 113.	AU o tehničkom pregledu vozila (izmenjeno i dopunjeno) usvojeno	Direktiva 2014/45 o periodičnom tehničkom pregledu	MI		Č4 2020.	D	3,375	0	3,375
3.14.3	Član 113.	AU o tehničkim uslovima za učesće vozila na putevima usvojeno	Direktiva 2014/45/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 3. aprila 2014. o periodičnom tehničkom pregledu vozila i priključnih vozila i stavljanju van snage Direktive 2009/40EK (SL 127. 29. 4. 2014) Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 2007/38/EZ od 11. jula 2007. o naknadnom postavljanju ogledala na teška teretna vozila registrovana u Zajednici (SL 184, 14. 7. 2007) Direktiva Saveta 92/6/EEZ od 10. februara 1992. o ugradnji i upotrebi uređaja za ograničenje brzine za određene kategorije motornih vozila u Zajednici (SL 57,2.3.1992) Direktiva 2002/85/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 5. novembra 2002. o izmeni Direktive Saveta 92/6/EEZ o ugradnji i upotrebi uređaja za ograničenje brzine za određene kategorije motornih vozila u Zajednici (SL 327,4. 12. 2002) Direktiva Saveta 91/671/EEZ od 16. decembra 1991. o obaveznoj upotrebi sigurnosnih pojasa i sistema za sigurno vezivanje dece u vozilu (SL 59,28.2. 2014) Direktiva sprovođenja Komisije 2014/37/EU od 27. februara 2014., o izmeni Direktive Saveta 91/671/EEZ u pogledu obavezne upotrebe sigurnosnih pojasa i sistema za sigurno vezivanje dece u vozilu (SL 59,28.2. 2014) Uredba (EU) br. 167/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 5. februara 2013. o homologaciji i nadzoru tržišta traktora za poljoprivredu i šumarstvo (SL 60, 2.3.2013) Uredba (EU) br. 168/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 15. januara 2013. o homologaciji i nadzoru tržišta vozila na dva ili tri točka i četvorocikla (SL 60, 2.3.2013). Uredba Komisije (EU) br. 458/2011 od 12.	MI		Č4 2020.	D	3,375	0	3,375

			maja 2011. o zahtevima za homologaciju tipa motornih vozila i njihovih prikolica u vezi sa ugradnjom njihovih guma i sprovođenju Uredbe (EU) br. 661/2009 Evropskog parlamenta i Saveta o zahtevima za homologaciju tipa za opštu sigurnost motornih vozila, njihovih prikolica, sistema, sastavnih delova i posebnih tehničkih jedinica namenjenih za takva vozila (SL 124, 13. 5. 2011)							
3.14.4	Član 113.	AU o mobilnom tehničkom pregledu usvojeno	Direktiva 2014/47/UZ o pregledu tehničke ispravnosti komercijalnih vozila na putevima	MI		Č3 2020.	D	1,125	0	1,125
3.14.5	Član 113.	Uredba o zajedničkim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i uspostavljanju Evropske agencije za bezbednost vazduhoplovstva (novi podzakonski akt) usvojena.	Uredba (EZ) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Saveta od 4. jula 2018. o zajedničkim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i uspostavljanju Evropske agencije za bezbednost vazduhoplovstva i o izmeni Uredbi (EU) br. 2111/2005, (EU) br. 996/2010, (EU) 1008/2008, (EU) br. 376/2014 i Direktiva 2014/30/EU i 2014/53/EU Evropskog parlamenta i Saveta i stavljanju van snage Uredbi (EU) br. 552/2004 i (EU) br. 216/2008 Evropskog parlamenta i Saveta i Uredbe Saveta (EEZ) br. 3922/91	ACV		Č4 2020.	D	14,400	0	14,400
3.14.6	Član 113.	Uredba o izmeni Uredbe (ACV) 12/2015, o listi avio transportnika, kojima je zabranjeno da operišu ili su predmet operativnih ograničenja unutar EU (amandmani) usvojena.	Uredba sprovođenja Komisije (EU) 2018/1866 od 28. novembra 2018. o izmeni Uredbe (EU) br. 474/2006. o listi avio transportnika, kojima je zabranjeno da operišu ili su predmet operativnih ograničenja unutar EU	ACV		Č3 2020.	P	1,200	0	1,200
3.14.7	Član 113.	Uredba o utvrđivanju detaljnih pravila za rad jedrilica u skladu sa Uredbom (ACV) xx/2020 (podzakonski akt) usvojena	Uredba sprovođenja Komisije (EU) 2018/1976 od 14. decembra 2018. o utvrđivanju detaljnih pravila za rad jedrilica u skladu sa Uredbom (EU) 2018/1139 Evropskog Parlamenta i Saveta	ACV		Č4 2020.	P	2,400	0	2,400

3.14.8	Član 113.	Uredba o utvrđivanju zajedničkih zahteva za pružaoce usluga upravljanja vazдушnim saobraćajem / uslugama vazdušne navigacije i drugim funkcijama mreže upravljanja vazдушnim saobraćajem i njihov nadzor (podzakonski akt) usvojena	Uredba sprovođenja Komisije (EU) 2017/373 od 1. marta 2017 o utvrđivanju zajedničkih zahteva za pružaoce usluga upravljanja vazдушnim saobraćajem / uslugama vazdušne navigacije i drugim funkcijama mreže upravljanja vazдушnim saobraćajem i njihov nadzor, koja stavlja van snage Uredbu (EU) br. 482/2008, Uredbe sprovođenja (EU) br. 1034/2011, (EU) br. 1035/2011 i (EU) 2016./1377 i izmenjuje Uredbu (EU) br. 677/2011	ACV		Č4 2020.	P	7,200	0	7,200
3.14.9	Član 113.	Uredba o izmeni Uredbe (ACV) br. 1/2019 o zahtevima za vazdušne operacije jedrilica i elektronskih letaćkih torbi (izmenjena i dopunjena usvojena	Uredba Komisije (EU) 2018/1975 od 14. decembra 2018. o izmeni Uredbe (EU) br. 965/2012 o zahtevima za vazdušne operacije jedrenjaka i elektronskih letaćkih torbi	ACV		Č4 2020.	P	2,400	0	2,400
3.14.10	Član 113.	Uredba o utvrđivanju zahteva za korišćenje vazdušnog prostora i operativnih procedura vezanih za navigaciju zasnovanu na performansama (novi podzakonski akt) usvojena	Uredba sprovođenja Komisije (EU) 2018/1048 od 18. jula 2018. o utvrđivanju zahteva za upotrebu vazdušnog prostora i operativnih procedura u vezi sa navigacijom zasnovanom na performansama	ACV		Č3 2020.	P	2,360	0	2,360
3.14.11	Član 113.	Uredba u vezi uvođenja novih dodatnih specifikacija valjanosti vazduha (dopuna), usvojena	Uredba sprovođenja Komisije (EU) 2019/133 od 28. januara 2019. o izmjeni Uredbe (EU) br. 2015/640 vezano za predstavljanje novih dodatnih specifikacija valjanosti vazduha	ACV		Č4 2020.	P	2,360	0	2,360
3.14.12	Član 113.	Uredba o tehničkim specifikacijama interoperabilnosti podsistema za kontrolu, upravljanje i signalizaciju (novi podzakonski akt) usvojena.	Uredba Komisije (EU) 2016./919 od 27. maja 2016.	RUŽ	MI	Č4 2020.	P	2,360	0	2,360
3.15. Poglavlje 15 acquis-a: Energetika										
3.15.	<u>Zakonodavni okvir</u>									
3.15.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.15.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.15.1	Član 114.	AU o zahtevima za energetske efikasnosti za nabavku proizvoda, usluga i zgrada od institucija centralnog i lokalnog nivoa usvojena	Direktiva br. 2012/27/EZ o energetske efikasnosti koja izmenjuje i dopunjuje Direktivu br. 2009/125/EZ i Direktivu br. 2010/30/EZ i ukida direktivu br. 2004/8/EZ i direktivu br. 2006/32/EZ	MEA	MUP MF MON	Č4 2020.	D	1,500	0	1,500
3.15.2	Član 114.	Uredba o etiketama uređaja koji troše energiju usvojena	Direktiva br. 2012/27/EZ o energetske efikasnosti koja izmenjuje i dopunjuje Direktivu br. 2009/125/EZ i direktivu br. 2010/30/EZ i ukida direktivu br.	MEA	MUPS	Č4 2020.	D	1,500	0	1,500

3.15.3	Član 114.	Uredba o minimalnim kriterijumima za reviziju energije uključujući one koje su izvršene kao deo sistema upravljanja energijom usvojena.	2004/8/EZ i direktivu br. 2006/32/EZ Direktiva br. 2012/27/EZ o energetskej efikasnosti koja izmenjuje i dopunjuje Direktivu br. 2009/125/EZ i Direktivu br. 2010/30/EZ i stavnja van snage Direktivu br. 2004/8/EZ i Direktivu br. 2006/32/EZ	MEA	MUP MF	Č4 2020.	D	1,875	0	1,875
3.15.4	Član 114	Uputstvo o načinu izveštavanja p godišnjim izveštajima i o napretku Nacionalnog akcionog plana za energetskej efikasnost usvojeno	Direktiva br. 2012/27/EZ o energetskej efikasnosti koja izmenjuje i dopunjuje Direktivu br. 2009/125/EZ i Direktivu br. 2010/30/EZ i stavlja san snage Direktivu br. 2004/8/EZ i Direktivu br. 2006/32/EZ	MEA	MI MUP MF	Č4 2020.	D	1,500	0	1,500
3.16. Poglavlje 16 acquis-a: Oporezivanje										
3.16.	<u>Zakonodavni okvir</u>									
3.16.1	Član 39, 40, 70. i 105.	Nacrt zakona o PDV-u odobren	Direktiva Saveta 2006/112/EZ od 28. novembra 2006. o zajedničkom sistemu poreza na dodatu vrednost; kao i 5 Direktiva i 1 uredba sprovođenja	MF	PAK	Č3 2020.	D	15,782	0	15,782
3.16.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.16.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.17. Poglavlje 17 acquis-a: Ekonomska i monetarna politika										
3.17.	<u>Zakonodavni okvir</u>									
3.17.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.17.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.17.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.18. Poglavlje 18 acquis-a: Statistika										
3.18.	<u>Zakonodavni okvir</u>									
3.18.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.18.	<u>Podzakonski akti i drugi regulatorni akti</u>									
3.18.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.19. Poglavlje 19 acquis-a: Socijalna politika i zapošljavanje										
3.19.	<u>Zakonodavni okvir</u>									
3.19.1	Član 82. i 106.	Nacrt zakona o radu odobren	1. Direktiva Saveta 91/533/EEZ od 14. oktobra 1991. o obavezi poslodavca da obavesti radnike o uslovima koji se primenjuju u ugovoru o radu ili radnom odnosu (OJ L 288,18.10.1991); 2. Direktiva Saveta 92/85/EEZ od 19. oktobra 1992. o merama koje podstiču poboljšanje bezbednosti i zdravlja na radu trudnih radnica i radnica koje su nedavno rodile ili doje (deseta pojedinačna direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ) (OJ L 348,28.11.1992); 3. Direktiva Saveta 94/33/EZ od 22. juna 1994. o zaštiti mladih na radu (OJ L 216,20.8.1994);	MRSZ	KPV MF MZ MON MEA	Č3 2020.	D	3,200	28,000	31,200

		<p>4. Direktiva 96/71/EZ i Evropskog parlamenta i Saveta od 16. decembra 1996. o određivanju radnika u u okviru pružanja usluga (8 SL L 18,21.1.1997);</p> <p>5. Direktiva 2014/67/EU od 15. maja 2014. o sprovođenju Direktive 96/71/EZ o određivanju radnika u okviru pružanja usluga i izmeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji putem Informacionog sistema unutrašnjeg tržišta (Uredba IMT);</p> <p>6. Direktiva Saveta 97/81/EZ od 15. decembra 1997. o okvirnom sporazumu o radu sa nepunim radnim vremenom UNICE-a, CEEP-a UNICE-a i EUTC-s (OJ L 14, 20.1.1998) izmenjena i dopunjena Direktivom Saveta 98/23/EZ od 7. aprila 1998. (OJ L 131, 5.5.1998);</p> <p>7. Direktiva Saveta 98/59/EZ od 20. jula 1998. o usklađivanju zakonodavstva zemalja članica o kolektivnom otpuštanju (OJ L 225,12.8.98);</p> <p>8. Direktiva Saveta 99/70/EZ od 28. juna 1999 o okvirnom sporazumu o radu na određeno vreme ETUC-a, UNICE-a i CEEP-a (OJ L 14, 20.01.1998);</p> <p>9. Direktiva Saveta 2000/43/EZ od 29. juna 2000. o sprovođenju načela jednakog tretmana između lica bez obzira na etničko ili rasno poreklo (OJ L 180, 19.07.2000);</p> <p>10. Direktiva Saveta 2000/78/EZ od 27. novembra 2000. o uspostavljanju opšteg okvira za jednaki tretman u zapošljavanju i profesiji (OJ L 303, 2.12.2000);</p> <p>11. Direktiva Saveta 2001/23/EZ od 12. marta 2001. o usklađivanju zakonodavstva zemalja članica u odnosu na zaštitu prava radnika u slučaju prenosa preduzeća, poslovanja ili delova preduzeća ili poslovanja (3 OJ L 82, 0.6.2001);</p> <p>12. Direktiva 2002/14/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 11. marta 2002. o uspostavljanju okvira za obaveštenje i pregovaranje sa radnicima u Evropskoj zajednici (OJ L 80, 23.3.2002);</p> <p>13. Direktiva 2003/88/EZ Evropskog</p>							
--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

			<p>parlamenta i Saveta od 4. novembra 2003. o određenim vidovima organizovanja radnog vremena (OJ L 299,18.11.2003);</p> <p>14. Direktiva 2006/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 6. jula 2006. o sprovođenju načela jednakih mogućnosti i jednakog tretmana muškaraca i žena u pitanjima zapošljavanja i profesije (ponovni početak) (OJ L204, 26.7.2006, str. 23);</p> <p>15. Direktiva 2008/94/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 22. oktobra 2008. o zaštiti radnika u slučaju stečaja njihovog poslodavca (kodificirana verzija) (OJ L 283, 28. 10. 2008);</p> <p>16. Direktiva 2008/104/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 19. novembra 2008. o određenim vidovima radnog vremena (OJ L 327,5. 12. 2008);</p> <p>17. Direktiva Saveta 2010/18/EZ od 8. marta 2010. o sprovođenju okvirnog sporazuma o preispitivanju roditeljskog odsustva zaključenog između BUSINESSEUROPE-a, UEAPME-a, CEEP-a i ETUC-a i stavljanju van snage Direktive 96/34/EZ (OJ L BE 68,18 mart 2010).</p>							
3.19.2	Član 82. i 106.	Nacrt zakona o porodijskom i očinskom odobren	<p>1. Council Directive 2010/18 / EC of 8 March 2010 implementing the revised Framework Agreement on parental leave signed by BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP and ETUC and repealing Directive 96/34 /EC;</p> <p>2. Council Directive 92/85/EEC of 19 October 1992 introducing measures to encourage improvements in the safety and health at work of pregnant and lactating workers (Tenth Individual Directive in within the meaning of Article 16 (1) of Directive 89/391/EEC).</p> <p>3. Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation (resumption) (OJ L204, 26.7. 2006, p. 23).</p>	MRSZ	KPV MZ MON MF MEA	Č3 2020.	D	0	0	0

			1. Direktiva Saveta 2010/18/EZ od 8. marta 2010. o primeni revidiranog Okvirnog sporazuma o roditeljskom odsustvu koji su potpisali BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC i ukida Direktivu 96/34/EZ; 2. Direktiva Saveta 92/85 / EEZ od 19. oktobra 1992. o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnica i dojenja (Deseta pojedinačna direktiva u smislu člana 16 (1) Direktive 89/391/EEZ). 3. Direktiva 2006/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 5. jula 2006. o primeni načela jednakih mogućnosti i jednakog tretmana muškaraca i žena u pitanjima zapošljavanja i zanimanja (nastavak) (SL L204, 26.7.2006, str. 23)							
3.19.3	Član 82. i 106.	Nacrt zakona o Socijalnom ekonomskom savetu odobren	Nijedan akt	MRSZ	KPV MZ MON MF	Č4 2020.		4,800	9,000	13,800
3.19.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.19.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.20. Poglavlje 20. acquis-a: Preduzetništvo i industrijska politika										
3.20.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.20.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.20.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.20.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.21. Poglavlje 21. acquis-a: Transevropske mreže										
3.21.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.21.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.21.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.21.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.22. Poglavlje 22. acquis-a: Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata										
3.22.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.22.1	Član 121, 122, 123, 124. i 125.	Nacrt zakona o ratifikaciji finansijskog sporazuma za IPA 2019, drugi deo, između Republike Kosovo i EU odobren	Nijedan akt	Skupština	KPV	Č4 2020.		3,000	0	3,000
3.22.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.22.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23. Poglavlje 23. acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava										
3.23.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									

3.23.1	Član 83. i 91.	Nacrt zakonika o krivičnom postupku (amandmani) odobren	Nijedan akt	MP		Č3 2020.		5,400	0	5,400
3.23.2	Član 83. i 91.	Nacrt zakona o Centralnom sistemu krivičnih dokaza	Nijedan akt	MP	SSK TSK MUP	Č4 2020.		3,000	0	3,000
3.23.	Politike protiv korupcije									
3.23.3	Član 83. i 91.	Nacrt zakona o prijavljivanju, poreklu i kontroli imovine za javne službenike (amandmani) odobren	Evropska konvencija o ljudskim pravima (član 8) Konvencija Saveta Evrope o zaštiti pojedinca u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Krivičnopravna konvencija o korupciji (ets 173) Građanskopravna konvencija o korupciji (ets 174) Rezolucija (97) 24 u vezi sa dvadeset načela o borbi protiv korupcije	MP	APK KPV TSK SSK	Č3 2020.	D	18,000	2,000	20,000
3.23.4	Član 83. i 91.	Nacrt zakona o Agenciji protiv korupcije (amandmani) odobren	Evropska konvencija o ljudskim pravima (član 8) Konvencija Saveta Evrope o zaštiti pojedinca u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka Krivičnopravna konvencija o korupciji (ets 173) Građanskopravna konvencija o korupciji (ets 174) Rezolucija (97) 24 u vezi sa dvadeset načela o borbi protiv korupcije	MP	APK KPV TSK SSK	Č3 2020.	D	18,000	2,000	20,000
3.23.5	Član 83. i 91.	Nacrt zakona o finansiranju političkih subjekata (amandmani) odobren	Nijedan akt	KPV	Skupština CIK APK	Č4 2020.		0	0	0
3.23.	Osnovna prava									
3.23.6	Član 3. i 4.	Nacrt zakona o KAUVI-u odobren	Nijedan akt	KPV		Č4 2020.		0	0	0
3.23.7	Član 3. i 4.	Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona br. 02/L-31 o verskim slobodama na Kosovu odobren	Evropska konvencija o ljudskim pravima - član 9: Slobodna misli, savesti i veroispovesti	KPV		Č4 2020.	D	0	0	0
3.23.8	Član 3. i 4.	Nacrt zakona o postupanju i kategorizaciji osoba sa invaliditetom odobren	Nijedan akt	MRSZ		Č4 2020.		0	10,000	10,000
3.23.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									

3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.9	Član 83.	AU o tarifama za posrednike usvojeno	Nijedan akt	MP	SSK MF	Č4 2020.		2,700	0	2,700
3.23.10	Član 83.	Uredba o organizaciji i delatnosti Sudskog saveta Kosova usvojena	Nijedan akt	SSK		Č4 2020.		2,544	0	2,544
3.23.11	Član 83.	Uredba o proceni učinka sudija usvojena	Nijedan akt	SSK		Č4 2020.		2,544	0	2,544
3.23.12	Član 83.	Uredba o stručnim saradnicima usvojena	Nijedan akt	SSK		Č4 2020.		2,984	0	2,984
3.23.13	Član 83.	Uredba o Tužilačkom savetu Kosova usvojena	Nijedan akt	TSK		Č4 2020.		12,996	0	12,996
3.23.14	Član 83.	Uredba o Državnom tužilaštvu usvojena	Nijedan akt	TSK		Č4 2020.		12,996	0	12,996
3.23.15	Član 83.	Uredba o proceni učinka tužilaca usvojena	Nijedan akt	TSK		Č4 2020.		31,376	0	31,376
3.23.	Politika protiv korupcije									
3.23.16	Član 83. i 91.	AU o određivanju i postupku prijema i tretmana slučajeva uzbunjivanja usvojeno.	Nijedan akt	MD	APK KPV TSK MF	Č3 2020.		8,100	0	8,100
3.23.	Osnovna prava									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24. Poglavlje 24. acquis-a: Pravda, sloboda i bezbednost										
3.24.	Okvirno zakonodavstvo									
3.24.	Upravljanje granicom									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Vize									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Bezbednost dokumenata									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Azil									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Migracija									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Borba protiv narkotika									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.24.1	Član 91.	Nacrt zakona o kibernetičkoj bezbednosti odobren	Direktiva EU-a 2013/40/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 12. avgusta 2013., o	MUP		Č3 2020.	D	5,000	10,800	15,800

			napadima na informacione sisteme i o zameni Okvirne odluke Saveta 2005/222/PUP							
3.24.	Borba protiv terorizma									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima									
3.24.2	Član 83.	Nacrt zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim pitanjima (amandmani) odobren	Direktiva 2014/41/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 3. aprila 2014. o evropskom istražnom nalogu u krivičnim pitanjima	MP	SSK TSK MUP MF	Č4 2020.	D	3,600	500	4,100
3.24.3	Član 83.	Nacrt zakona o međunarodnoj pravnoj saradnji u građanskim pitanjima odobren	Haška Konvencija o izboru sudova; Uredba (EU) br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta, od 12. decembra 2012. o nadležnosti izvršenju presuda u građanskim i trgovačkim stvarima (izmene); Uredba (EU) br. 606/2013 Evropskog parlamenta i Saveta, od 12. juna 2013. o dvostrukom priznavanju zaštitnih mera u građanskim pitanjima; Uredba (EZ) br. 4/2009, od 18. decembra 2008. o nadležnosti, primenjivom pravu, priznavanju i izvršenju odluka i saradnje u stvarima koje se odnose na obaveze izdržavanja; Uredba (EU) br. 650/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od, 4. jula 2012. o nadležnostima, primenjivom pravu, priznavanju i izvršenju odluka i priznavanju i izvršenju autentičnih instrumenata u pitanjima nasleđa i stvaranju Evropskog sertifikata o nasleđu; Uredba (EU) 2015/848 Evropskog parlamenta i Saveta, od 20. maja 2015. o stečajnom postupku; Uredba (EZ) br. 1896/2006 Evropskog parlamenta i Saveta, od 12. decembra 2006. o stvaranju evropskog pravila za postupke plaćanja; Uredba (EZ) br. 861/2007 Evropskog parlamenta i Saveta, od 11. jula 2007. o uvođenju evropskog postupka za male sporove; Uredba (EZ) br. 805/2004 Evropskog parlamenta i Saveta, od 21. aprila 2004. o uvođenju evropskog naloga za izvršenje	MP	SSK TSK MUP MF	Č4 2020.	D	3,600	1,000	4,600

			nespornih potraživanja; Uredba (EU) br. 655/2014 Evropskog parlamenta i Saveta, od 15. maja 2014. o uspostavljanju postupka za evropski nalog za blokadu računa kako bi se pojednostavila prekogranična naplata duga u građanskim i trgovačkim stvarima; Uredba (EU) br. 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta, od 12. decembra 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju suda u građanskim i trgovačkim stvarima; Uredba (EZ) br. 1393/2007 Evropskog parlamenta i Saveta, od 13. novembra 2007. o dostavi u zemljama članicama sudskih i vanskudskih pismena u građanskim i trgovačkim stvarima (dostava dokumenata) i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EZ) 1348/2000;								
3.24.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>										
3.24.	Upravljanje granicom										
3.24.4	Član 85.	AU o merama i postupcima prijema i upotrebe podataka PIP i RIP usvojeno	Direktiva (EU) 2016./681 Evropskog parlamenta i Saveta, od 27. aprila 2016. o upotrebi podataka iz registra imena putnika (RIP), u svrhu sprečavanja, otkrivanja, istrage i krivičnog gonjenja krivičnih dela terorizma i teških krivičnih dela; i Direktiva 2004/82/EZ, od 29 aprila 2004. o obavezi transportnika na dostavljanje podataka o putnicima.	MUP		Č4 2020.	D	5,200	0	5,200	
3.24.	Vize										
3.24.5	Član 85.	AU o izdavanju viza na graničnim prelazima usvojeno	Uredba (EZ) br. 810/2009 Evropskog parlamenta i Saveta, od 13. jula 2009. o uspostavljanju Zakonika Zajednice o vizama	MUP		Č4 2020.	D	5,200	0	5,200	
3.24.	Bezbednost dokumenata										
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.										
3.24.	Azil										
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.										
3.24.	Migracija										
3.24.6	Član 85, 86, 87. i 88.	Uredba o reintegraciji repatriiranih lica (amandmani) usvojena	Nijedan akt	MUP		Č3 2020.		5,000	0	5,000	
3.24.7	Član 85, 86, 87. i 88.	AU o izmenama i dopunama AU br. 22/2013 o uslovima i postupcima za produžetak vize usvojeno	Uredba EZ-a br. 810/2009 Evropskog parlamenta i saveta, od 13. jula 2009. o uspostavljanju Zakonika Zajednice o vizama	MUP		Č3 2020.	D	5,000	0	5,000	

3.24.8	Član 85, 86, 87. i 88.	AU o odbijanju ulaza u Republici Kosovo usvojeno	Uredba (EZ) br. 2016./399 Evropskog parlamenta i saveta, od 15. marta 2006. o izradi Zakonika Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje lica preko granica (Zakonik o šengenskim granicama) i Uredba (EZ) br. 1987/2006 o uspostavljanju, funkcionisanju i korišćenju druge generacije šengenskog informacionog sistema (SIS II)	MUP		Č3 2020.	D	5,000	0	5,000
3.24. Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma										
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24. Borba protiv narkotika										
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24. Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja										
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24. Borba protiv terorizma										
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24. Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima										
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.25. Poglavlje 25. i acquis-a: Nauka i naučna istraživanja										
3.25.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.25.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.25.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.25.1	Član 107.	AU o transferu tehnologije i znanja i oblicima transfera tehnologije usvojeno	Nijedan akt	MON		Č3 2020.		12,054	0	12,054
3.26. Poglavlje 26. acquis-a: Obrazovanje i kultura										
3.26.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.26.1	Član 118.	Nacrt zakona o visokom obrazovanju odobren	Nijedan akt	MON		Č4 2020.		0	0	0
3.26.2	Član 118.	Nacrt zakona o obrazovanju u ranom detinjstvu, od 0 do 6 godina starosti, u Republici Kosovo (novi zakon) odobren	Nijedan akt	MON		Č4 2020.		12,872	0	12,872
3.26.	<u>Podzakonski i drugi regulatorni akti</u>									
3.26.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.27. Poglavlje 27 acquis-a: Životna sredina										
3.27.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.27.1	Član 115, 116. i 117.	Nacrt zakona o zaštiti vazduha od zagađenja (amandmani) odobren	Direktiva 2004/70/EZ o arsenu, kadmijumu, živi, niklu i policikličke aromatske ugljovodonike u spoljnom vazduhu Direktiva 2001/81/EZ o nacionalnim graničnim emisijama za određene atmosferske zagađivače	MEA	MI MZ MF	Č3 2020.	D	5,940	0	5,940

			<p>Direktiva 2003/87/EZ za uspostavljanje šeme za trgovanje kvotama emisija stakleničkih gasova unutar zajednice kojom se izmenjuje Direktiva 96/61/EZ o sprečavanju i kontroli industrijskog zagađenja</p> <p>Direktiva 2004/101/EZ o izmeni Direktive 2003/87/EZ o uspostavljanju sistema trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih gasova unutar zajednice u vezi sa projektne mehanizmima Kjotskog protokola</p> <p>Direktiva 2008/101/EZ o izmeni Direktive 2003/87/EZ o uspostavljanju sistema trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih gasova unutar zajednice</p> <p>Direktiva 2009/29/EZ o izmeni Direktive 2003/87/EZ o poboljšanje i proširenju sistema trgovanja emisijskim jedinicama unutar zajednice</p> <p>Direktiva 2009/30/EZ o izmeni Direktive 98/70/EZ u vezi sa specifikacijama benzina i nafte kao i gasnu naftu kao i predavljanje mehanizma za praćenje i smanjenje emisija stakleničkih gasova kao i izmenu Direktive 199/32/EZ za specifikaciju goriva koje se koristi od strane brodova za unutrašnju plovidnu kao i ukidanje Direktive 93/12/EEZ o sadržaju sumpora u pojedinim tečnim gorivima;</p> <p>Odluka 406/2009/EZ o naporima država članica u smanjenju emisija stakleničkih gasova za ispunjavanje obaveza Zajednice o smanjenju stakleničkih gasova do 2020.</p> <p>Odluka Komisije br. 2011/278/EU o utvrđivanju prelaznih pravila na nivou Zajednice za besplatnu raspodelu kvota emisijskih jedinica u skladu sa članom 10, Direktive 2003/87/EU o uspostavljanju sistema trgovanje emisijskim jedinicama stakleničkih gasova</p> <p>Uredba br. 1005/2009 o supstancama koje oštećuju ozonski omotač</p> <p>Uredba br. 842/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o određenim</p>							
--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

			<p>stakleničkim fluorisanim gasovima Odluka Saveta br. 97/101/EU o uspostavljanju međusobne razmene informacija i podataka uzetih od određenih mreža i stanica koje mere zagađenje vazduha između država članica Odluka Saveta br. 2001/752/EU o izmeni aneksa Odluke Saveta 97/101/EU o razmeni informacija o podacima o vazduhu Odluka Komisije br. 2004/224/EU o utvrđivanju načina pružanja informacija o planovima i programima koji se zahtevaju prema Direktivi 96/62/EU o graničnim vrednostima za posebne supstance zagađenja u spoljnom vazduhu Odluka Saveta br. 2004/461/EU o utvrđivanju upitnika za podnošenje godišnjeg izveštaja o kvalitetu vazduha prema Direktivi Saveta 96/62/EU i 1999/30/EU kao i prema Direktivama 2000/69/EU i 2002/3/EU Evropskog parlamenta i Saveta (zamenila je odluku 2001/839/EU) Odluka br. 280/2004/EU Evropskog parlamenta i saveta o mehanizmu praćenja stakleničkih gasova u Zajednici i za sprovođenje Kjotskog protokola Uredba Komisije (EU) br. 031/2010 o raspodeli, upravljanju i drugim aspektima raspodele emisija stakleničkih gasova prema Direktivi 2003/87/EU o uspostavljanju sistema trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih gasova unutar Zajednice Odluka Komisije br. 2007/589/EU kojom se donose odluke o praćenju i izveštavanju emisija stakleničkih gasova prema Direktivi 2003/87/EU, koja je izmenjena i dopunjena Odlukom Komisije 2011/540EU</p>							
3.27.2	Član 115, 116. i 117.	Nacrt zakona o sprečavanju i integrisanoj kontroli zagađenja (amandmani) odobren	Direktiva br. 2010/75/EU (IED) o industrijskim emisijama.	MEA	MI MF	Č3 2020.	D	8,910	0	8,910
3.27.3	Član 115, 116. i 117.	Nacrt zakona o vodama Kosova (amandmani) odobren	Okvirna Direktiva o vodama 2000/60/EZ; Direktiva br. 2007/60/EZ od 23 oktobra	MEA	KPV MPŠRR	Č3 2020.	D	8,910	0	8,910

			2007. o proceni upravljanja rizikom od poplava (Tekst relevantan kod EEA); Direktiva Saveta br. 91/271/EEZ od 21.05.1991. koja se odnosi na "tretiranje zagađenih voda" izmene i dopune Direktive br. 98/15/EZ i Uredbe br. EZ/1882/2003 i EZ/1137/2008; Direktiva Saveta br. 91/676/EEZ od 12.12.1991. koja se odnosi na zaštitu voda od zagađenja izazvanih od nitrata od polja izvora", izmene i dopune Uredbe br. EZ/1882/2003 i EZ/1137/2008; Direktiva br. 2006/118/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 12.12.2006. o zaštiti podzemnih voda od zagađenja i uništenja.		MI MF					
3.27.4	Član 115, 116. i 117.	Nacrt zakona o šumama Kosova (amandmani) odobren	Uredba (EU) br. 691/2011 Evropskog parlamenta i Saveta od 6. jula 2011. o ekonomskim računima životne sredine Evrope; Uredba (EU) br. 995/2010 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. oktobra 2010. o obavezama operatora koji iznose drva i drvne proizvode na tržište.	MPŠRR	MEA MF	Č4 2020.	D	2,025	0	2,025
3.27.	<u>Podzakonski i drugi regulativni akti</u>									
3.27.5	Član 115, 116. i 117.	AU o pravilima i normama emisija u vazduh od stacioniranih izvora zagađenja (amandmani) usvojeno.	Direktiva 2010/75/EU o industrijskim emisijama.	MEA	MTI MZ MF MI	Č3 2020.	D	8,910	0	8,910
3.27.6	Član 115, 116. i 117.	AU o klasifikaciju, etiketiranju i pakovanju opasnih hemikalija (amandmani) usvojeno	CLP Reach	MEA	MTI MZ MF	Č4 2020.	D	5,670	0	5,670
3.27.7	Član 115, 116. i 117.	UA o upravljanje otpadom koji sadrži azbest (amandmani) usvojeno	Direktiva br. 87/217/EEZ Saveta Evrope o smanjenju zagađenja životne sredine azbestom	MEA	MTI MZ MF	Č3 2020.	D	3,780	0	3,780
3.27.8	Član 115, 116. i 117.	AU o uslovima, načinima, parametrima i ograničavanju uslova ispuštanja otpadnih voda u javnu kanalizacionu mrežu i vodno telo (izmena- dopuna) usvojeno	Direktiva br. 91/271/EEZ o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda	MEA	MTI MZ	Č3 2020.	D	3,780	0	3,780
3.27.9	Član 115, 116. i 117.	AU o divljim i strogo zaštićenim vrstama faune usvojeno	Direktiva Br. 92/43/EEZ	MEA	MPŠRR	Č3 2020.	D	3,780	0	3,780
3.28. Poglavlje 28 acquis-a: Zaštita potrošača i javnog zdravlja										
3.28.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									

3.28.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.28.	<u>Podzakonski i drugi regulativni akti</u>									
3.28.1	Zaštita potrošača									
3.28.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.1	Član 106.	AU o kombinovanim upozorenjima u jedinici za pakovanje usvojeno.	Odluka 2003/641/EZ Odluka C (2005) 1452 Odluka C (2005) 1502 EU;	MZ	KPV	Č4 2020.	D	20,000	0	20,000
3.28.2	Član 106.	AU za dobre prakse distribucije usvojen	Direktiva 2001/83/EZ o Zajednici o lekovima za ljudsku upotrebu; Direktiva 2011/62 EZ o izmeni Direktive 2001/83/EZ kodeksa Zajednice koja se odnosi na medicinske proizvode za upotrebu u humani medicini radi sprečavanja unošenja u pravnu mrežu isporuke falsifikovanih medicinskih proizvoda / odgovarajući tekst sa EEA	MZ	KPV	Č4 2020.	D	20,000	0	20,000
3.29. Poglavlje 29 acquis-a: Carinska unija										
3.29.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.29.1	Član 77. i 104.	Nacrt zakonika o carini i akcizama na Kosovo (amandmani) odobren	Uredba EU br. 952/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 9 decembra 2013. O Carinskom zakoniku Unije	MF	DK PAK	Č4 2020.	D	5,600	0	5,600
3.29.	<u>Podzakonski i drugi regulativni akti</u>									
3.29.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu									
3.30. Poglavlje 30 acquis-a: Spoljni odnosi										
3.30.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.30.1	Član OVI 11. - 15.	Nacrt zakona o spoljnoj trgovini odobren	Nijedan akt	MTI		Č4 2020.		0	0	0
3.30.2	Član OVI 11. - 15.	Nacrt zakona o ratifikaciji Sporazuma o dodatnom protokolu V sporazuma o izmenama i dopunama i pristupanju Sporazumu o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA) odobren	Nijedan akt	MTI		Č2 2020.		0	0	0
3.30.	<u>Podzakonski i drugi regulativni akti</u>									
3.30.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.31. Poglavlje 31 acquis-a: Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika										
3.31.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.31.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
3.31.	<u>Podzakonski i drugi regulativni akti</u>									
3.31.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
3.32. Poglavlje 32 acquis-a: Finansijska kontrola										
3.32.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.32.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu									

3.32.	<u>Podzakonski i drugi regulativni akti</u>									
3.32.1	Član 97.	AU o sertifikaciju IR-a (amandmani) usvojeno	Standardi instituta internog revizora i Etičkog kodeksa	MF	CJU	Č4 2020.	D	5,358	0	5,358
3.33. Poglavlje 33 acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe										
3.33.	<u>Okvirno zakonodavstvo</u>									
3.33.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
3.33.	<u>Podzakonski i drugi regulativni akti</u>									
3.33.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
3.34. Poglavlje 34 acquis-: Institucije										
3.34.	Program ne pokriva ovo Poglavlje u ovoj fazi pridruživanja u EU.									
3.35. Poglavlje 35 acquis-a: Ostala pitanja										
3.35.	Program ne pokriva ovo Poglavlje u ovoj fazi pridruživanja u EU.									
MERE ZA SPROVOĐENJE										
Nr.	Odredbe SSP-a	Ciljevi	Pokazatelji	Odgovorne institucije	Podržavajuće institucije	Vremenski rokovi	Referentna dokumenta	Budžet		
								BRK	Donatori	Ukupno
1. BLOK I: POLITIČKI KRITERIJUMI										
1.1. Demokratija i vladavina prava										
1.1.1. Ustav, Parlament i Izborni sistem										
1.1.1.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.1.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
1.1.1.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.1.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.1.1.	<u>Primena</u>									
1.1.1.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.1.2. Javna uprava										
1.1.2.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.2.6	Član 120.	Nastavak institucionalnih reformi i jačanje institucionalnih kapaciteta u oblasti javne uprave, u cilju sprovođenja standarda i načela EU za JU	Koncept dokumenat o drugom i trećem talasu racionalizacije agencija i nezavisnih institucija usvojen	MUP		Č3 2020.		5,000	0	5,000
1.1.2.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.1.2.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.2.7	Član 120	Nastavak reformi u institucijama i podizanje kapaciteta u institucijama iz oblasti javne uprave, u cilju sprovođenja standarda I načela EU za PU	Akcioni plan SMAP za 2021. izrađen	MUP		Č4 2020.		10,000	0	10,000
1.1.2.8	Član 120	Transparentan, zaslužan i nepolitički izbor za sve nezavisne institucije, agencije, regulativne organe i javna preduzeća	MoR između Skupštine, Vlade i Ujedinjenog Kraljevstva sproveden	KPV	MUP MEA Skupština MLS	Č4 2020.		3,000	0	3,000
1.1.2.	<u>Primena</u>									
1.1.2.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.1.3. Ombudsman										

1.1.3.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.3.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.1.3.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.3.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.1.3.	<u>Primena</u>									
1.1.3.1	Član 3, 4. i 7.	Praćenje sprovođenja preporuka Ombudsmana	Broj preporuka IO-a sprovedenih od odgovornih institucija, na osnovu pokazatelja 7.3.2 Sektorskog budžetskog ugovora za RJU	KPV		Č4 2020.		30,000	20,000	50,000
1.1.3.2	Član 3, 4. i 7.	Praćenje sprovođenja preporuka Ombudsmana	Broj odgovora primljenih od strane odgovornih organa na osnovu pokazatelja 7.3.1 Sektorskog budžetskog ugovora za RJU	KPV		Č4 2020.		80,000	20,000	100,000
1.1.4. Civilni nadzor bezbednosnih snaga										
1.1.4.	<u>Okvir politika</u>									
1.1.4.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.1.4.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
1.1.4.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.1.4.	<u>Primena</u>									
1.1.4.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.2. Regionalna saradnja i međunarodne obaveze										
1.2.	<u>Okvir politika</u>									
1.2.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.2.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
1.2.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
1.2.	<u>Primena</u>									
1.2.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
2. BLOK II: EKONOMSKI KRITERIJUMI										
2.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije										
2.1.	<u>Okvir politika</u>									
2.1.1	Član 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Revizija Akcionog plana SRUJF 2016.-2020.	Revidiran AP za 2021. izrađen	MF	KPV MUP NKR RKJN	Č4 2020.	Program za reforme u ekonomiji	49,500	0	49,500
2.1.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
2.1.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu									
2.1.	<u>Primena</u>									
2.1.2	Član 25, 43, 75, 93, 94, 96, 98, 106, 107, 121, 123	Mere za ekonomski oporavak nakon Covid-19	Fond za oporavak osnovan kao posebna budžetska linija u Zakonu o izdvajanju budžeta za budžet Republike Kosovo	MF		Č3 2020.	Program Vlade 2020.-2023.			
2.1.3	Član 39, 40, 70. i 105.	Smanjenje neformalne ekonomije	Smanjenje gotovinske transakcije sa 500 evra na 300 evra za preduzeća	MF		Č4 2020.	Program za reforme u	49,500	0	49,500

2.1.4	Član 39, 40, 70. i 105.	Smanjenje neformalne ekonomije	Uvesti obavezno elektronsko plaćanje za sve plate i dnevnice zaposlenih u svim sektorima i zapošljavanju, nezaposlenost i plaćanja socijalnog / zdravstvenog osiguranja za sve stanovnike Kosova	MF		Č4 2020.	ekonomiji Program za reforme u ekonomiji	66,000	0	66,000
2.1.5	Član 39, 40, 70. i 105.	Smanjenje neformalne ekonomije	Proširene aktivnosti inspekcije u sektoru građevinarstva, smeštaja i kontrole zaliha robe u sektoru trgovine, kao rezultat sprovođenja Specifičnih planova ispunjenja za sektore sa visokim stepenom rizika	MF	PAK	Č4 2020.	Strateški plan PAK-a za period 2015.-2020.; Godišnji plan rada PAK-a; Zaključci PO za trgovinu, industriju, carinu i oporezivanje	114,986	0	114,986
2.2. Kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama unutar Unije										
2.2.	<u>Okvir politika</u>									
2.2.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu.									
2.2.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
2.2.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu									
2.2.	<u>Primena</u>									
2.2.	Nijedna mera nije planirana u ovom delu .									
3. BLOK III: EVROPSKI STANDARDI – USKLADIVANJE ZAKONODAVSTVA KOSOVA SA ACQUIS-OM EU-A										
3.0. Zakonodavni okvir za usklađivanje zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a										
3.0.	<u>Okvir politika</u>									
3.0.1	Član 74.	Koordinacija prevoda acquis-a EU-a na službene jezike Kosova	Godišnji kalendar za prevod, izrađen.	KPV		Č3 2020.		0	0	0
3.1.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.0.2	Član 74.	Izgradnja kapaciteta za usklađivanje nacrta normativnih akata zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a za sprovođenje SSP-a	Najmanje 4 ciklusa obuke za usklađivanje zakonodavstva, održani.	KPV	MUP	Č4 2020.		5,000	0	5,000
3.0.3	Član 74.	Digitalizacija procesa usklađivanja nacrta normativnih akata zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a za sprovođenje SSP-a.	Funkcionisanje platforme za usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa aquis-om EU-a.	KPV		Č4 2020.		20,000	30,000	50,000
3.0.	<u>Primena</u>									
3.0.4	Član 74.	Kontrola usklađivanja nacrta normativnih akata zakonodavstva Kosova sa acquis-om EU-a za sprovođenje SSP-a	Najmanje 120 Pravnih mišljenja o usklađenosti (PMU) sa acquis-om EU-a, izdata.	KPV		Č4 2020.		0	0	0
3.0.5	Član 74.	Koordinacija prevoda acquis-a	Prevod, pregled i sertifikacija zakonskih	KPV		Č4 2020.		100,000	0	100,000

		EU-a na službenim jezicima Kosova	akata EU-a prevedenih na službene jezike usvojeno.							
3.1. Poglavlje 1 acquis-: Slobodno kretanje robe										
3.1.	Okvir politika									
3.1.6	Član 80.	Kreiranje politike u neusklađenim oblastima	Akcionni plan za neusklađenu oblast (3436 TFEU) usvojen	MTI	MEA MZ MUP MPŠRR AHV RAEPK	Č4 2020.	Zaključci PO za trgovinu, industriju, carinu i oporezivanje	6,400	14,840	21,240
3.1.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta									
3.1.7	Član 20, 80 i 74 tačka 3	Izgradnja administrativnih kapaciteta u Kosovskoj agenciji za metrologiju	Najmanje 1 službenik zaposlen u Kosovskoj agenciji za metrologiju	MTI		Č3 2020.		10,800	0	10,800
3.1.8	Član 20, 80. i 74. tačka 3.	Primena usvojenih standarda	Online sistem za prodaju standarda, funkcionalizovan.	MTI		Č4 2020.		900	4,650	5,550
3.1.	Primena									
3.1.	Nijedna mera nije planirana u ovoj praksi									
3.2. Poglavlje 2 acquis-a: Sloboda kretanja radnika										
3.2.	Okvir politika									
3.2.1	Član 79. stav 9.	Pokretanje/pregovaranje o bilateralnim sporazumima o socijalnom osiguranju	Pokretanje bilateralnih sporazuma sa zemljama EU-a	MRSZ	MIPD MF KPV	Č4 2020.		10,000	0	10,000
3.2.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta									
3.2.	Nijedna mera nije planirana u ovoj praksi									
3.2.	Primena									
3.2.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu									
3.3. Poglavlje 3 acquis-a: Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga										
3.3.	Okvir politika									
3.3.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.3.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta									
3.3.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.3.	Primena									
3.3.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.4. Poglavlje 4 acquis-a: Slobodno kretanje kapitala										
3.4.	Okvir politika									
3.4.2	Član 89.	Razvoj zakonodavstva u oblasti borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma	Koncept dokumenta o izmenama i dopunama Zakona 05/L-O96 o sprečavanju pranja novca i suzbijanja finansiranja terorizma usvojen	MF		Č4 2020.	Program Vlade 2020.-2023.	5,840	0	5,840
3.4.	Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta									
3.4.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.4.	Primena									
3.4.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									

3.5. Poglavlje 5 acquis-a: Javne nabavke										
3.5.	<u>Okvir politika</u>									
3.5.2	Član 79.	Koncept dokument o Zakonu o javnim nabavkama za unapređenje politike javne nabavke	Usvajanje koncept dokumenta o Zakonu o javnim nabavkama	RKJN	TRN MF	Č3 2020.	Analiza tvining projekta, PO za unutrašnje tržište	1,300	0	1,300
3.5.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.5.3	Član 79.	Popunjavanje Odbora TRN-a	Dva člana Odbora TRN-a, imenovana.	TRN	Skupština	Č4 2020.	PO za unutrašnje tržište	0	0	0
3.5.	<u>Primena</u>									
3.5.4	Član 79.	Primena modula za upravljanje ugovorima preko sistema e-nabavke.	Primena do 50% upravljanja potpisanih ugovora velike vrednosti preko sistema e-nabavki	RKJN	MF	Č4 2020.		25,000	0	25,000
3.6. Poglavlje 6 acquis-a: Pravo kompanija										
3.6.	<u>Okvir politika</u>									
3.6.4	Član 51. tačka 1, 2. i 3.	Razvoj politike korporativnog upravljanja	Kodeks korporativnog upravljanja usvojen	MTI		Č4 2020.		3,500	6,150	9,650
3.6.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.6.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.6.	<u>Primena</u>									
3.6.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.7. Poglavlje 7 acquis-a: Pravo intelektualne svojine										
3.7.	<u>Okvir politika</u>									
3.7.3	Član 77. i 78.	Unapređenje zakonodavstva u oblasti autorskih prava	Koncept dokument o zakonodavstvu u oblasti autorskih prava usvojen	MKOS		Č4 2020.		0	0	0
3.7.4	Član 77. i 78.	Unapređenje zakonodavstva u oblasti industrijalne svojine	Koncept dokument o oblasti industrijalne svojine izrađen	MTI		Č4 2020.		33,850	0	33,850
3.7.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.7.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.7.	<u>Primena</u>									
3.7.5	Član 77. i 78.	Tarifa kablovskim operaterima za korišćenje materijala koji je zaštićen Zakonom o autorskim pravima	Uspostavljanje tarifnih šema za kablovske operatere preko intervencije Vlade	MKOS	Avancimi i legjislacionit në fushën e pronësisë industriale Koncept-dokumenti për fushën e pronësisë industriale, i hartuar	Č3 2020.		6,800	0	6,800
3.8. Poglavlje 8 acquis-a: Politika konkurencije										
3.8.	<u>Okvir politika</u>									
3.8.	Konkurencija									

3.8.5	Član 74. i 75.	Izrada Akcionog plana zagovaranja politike konkurencije	Akcion plan usvojen	AKK		Č3 2020.		21,600	0	21,600
3.8.6	Član 74. i 75.	Sprovođenje aktivnosti zagovaranja	Konferencija za politiku Konkurencije	AKK		Č4 2020.		1,000	0	1,000
3.8.	Državna pomoć									
3.8.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.8.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.8.	<u>Primena</u>									
3.8.	Konkurencija									
3.8.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.8.	Državna pomoć									
3.8.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.9. Poglavlje 9 acquis-a: Finansijske usluge										
3.9.	<u>Okvir politika</u>									
3.9.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.9.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.9.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.9.	<u>Primena</u>									
3.9.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.10. Poglavlje 10 acquis-a: Informaciono društvo i mediji										
3.10.	<u>Okvir politika</u>									
3.10.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.10.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.10.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.10.	<u>Primena</u>									
3.10.10	Član 109, 110. i 111.	Proširenje širokopolasne telekomunikacione infrastrukture u nepokrivenim područjima kroz program KODE	Širokopolasna infrastruktura velike brzine (u deset lotova/određene ruralne sredine), uspostavljena.	MEA	RAEPK	Č4 2020.	Zakon o elektronskim komunikacijama Digitalna agenda 2013-2020 Zakon o ratifikaciji Sporazuma o finansiranju između Republike Kosovo i Međunarodnog udruženja za razvoj za	2,700,000	0	2,700,000

							projekat digitalne ekonomije Kosova			
3.11. Poglavlje 11 acquis-a: Poljoprivreda i ruralni razvoj										
3.11.	<u>Okvir politika</u>									
3.11.4	Član 102.	Poboljšanje politike za poljoprivredne zemljište	Koncept dokument o poljoprivrednom zemljištu usvojen	MPŠRR	MEA AKK	Č3 2020.	Strategija konsolidacije poljoprivrednih zemljišta	150	0	150
3.11.5	Član 102.	Poboljšanje politike za uređenje zemljišta	Koncept dokument o uređenju zemljišta usvojen	MPŠRR	MEA AKK	Č4 2020.	Strategija konsolidacije poljoprivrednih zemljišta	4,500	0	4,500
3.11.6	Član 102.	Poboljšanje politike za organizaciju zajedničkog tržišta	Koncept dokument o organizaciji zajedničkog tržišta usvojen	MPŠRR	MTI CK AHV	Č4 2020.	Plan rada MPŠRR za 2020.	4,500	0	4,500
3.11.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.11.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.11.	<u>Primena</u>									
3.11.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.12. Poglavlje 12 acquis-a: Bezbednost hrane, fitosanitarna i veterinarska politika										
3.12.	<u>Okvir politika</u>									
3.12.5	Član 102.	Poboljšanje zaštite javnog zdravlja i zdravlja životinja	Strategija za unapređenje poljoprivredno-prehrambenih preduzeća usvojena.	MPŠRR	AHV MF	Č4 2020.	Zakon o veterinarstvu	6,600	0	6,600
3.12.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.12.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.12.	<u>Primena</u>									
3.12.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.13. Poglavlje 13 acquis-a: Ribarstvo										
3.13.	<u>Okvir politika</u>									
3.13.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.13.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.13.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									

3.13.	<u>Primena</u>									
3.13.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.14. Poglavlje 14 acquis-a: Politika transporta										
3.14.	<u>Okvir politika</u>									
3.14.13	Član 113.	Izrada politike za strateški razvoj transportnog sektora	Sektorska strategija i multimodalni transport 2015-2025 i Akcioni plan, pregledani i usvojeni	MI		Č4 2020.		10,300	0	10,300
3.14.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.14.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.14.	<u>Primena</u>									
3.14.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.15 Poglavlje 13 acquis-a: Energetika										
3.15.	<u>Okvir politika</u>									
3.15.5	Član 114.	Dalji razvoj politike u oblasti energetske efikasnosti u cilju primene odredaba SSP-a i transponovanja acquis-a	Nacionalni akcioni plan za energetske efikasnost 2019-2021 usvojen	MEA	MF RUE KOSTT	Č3 2020.	Energetska strategija Republike Kosovo 2017.-2026.	750	900	1,650
3.15.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.15.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.15.	<u>Primena</u>									
3.15.6	Član 114.	Sprovođenje mera za energetske efikasnost od strane KFEE	Prve investicije u energetske efikasnost, naplaćene.	KFEE	MEA MF	Č4 2020.	Zakon o energetske efikasnosti	0	500,000	500,000
3.15.7	Član 114.	Stvaranje preduslova za funkcionalizaciju zajedničkog tržišta električne energije sa Albanijom	KOSTT kao zajednički akcionar na energetskom tržištu, izabran.	KOSTT	MEA	Č3 2020.	Energetska strategija Republike Kosovo 2017.-2026.	413,741	0	413,741
3.16. Poglavlje 16 acquis-a: Oporezivanje										
3.16.	<u>Okvir politika</u>									
3.16.2	Član 39, 40, 70. i 105.	Iniciranje ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja na dohodak i na kapital, suzbijanje evazije i izbegavanja poreza	Broj iniciranih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja na dohodak i kapital, suzbijanje evazije i izbegavanja poreza, povećana.	MF	PAK	Č4 2020.	Strateški plan PAK-a za period 2015.-2020.;	18,000	0	18,000
3.16.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.16.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.16.	<u>Primena</u>									
3.16.3	Član 39, 40, 70. i 105.	Smanjenje poreskog duga	Procenat naplate duga u odnosu na ukupni naplativ dug do kraja 2019., povećan.	MF	PAK	Č4 2020.	Strateški plan PAK-a 2015.-2020.; Godišnji plan rada PAK-a; Zaključci PO za trgovinu, industriju,	543,654	0	543,654

							carinu i oporezivanje			
3.17. Poglavlje 17 acquis-a: Ekonomske i monetarne politike (pozivajte se na Blok 2: Ekonomski kriterijumi)										
3.17.	<u>Okvir politika</u>									
3.17.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.17.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.17.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.17.	<u>Primena</u>									
3.17.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.18. Poglavlje 18 acquis-a: Statistika										
3.18.	<u>Okvir politika</u>									
3.18.1	Član 95.	Pripreme za popis stanovništva i stanova 2021	Koncept dokument o popisu stanovništva i stanova usvojen	ASK	KPV	Č3 2020.	Zaključci o ekonomiji, PO za finansije i statistike 2019.	17,500	0	17,500
3.18.2	Član 95	Praćenje akcionog plana iz izveštaja „Peer Review“ za 2019.	Izveštaj o sprovođenju preporuka procesa „Peer review“	ASK	KPV	Č4 2020.	Izveštaj "Peer Review" 2017.	500	0	500
3.18.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.18.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.18.	<u>Primena</u>									
3.18.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.19. Poglavlje 19 acquis-a: Socijalna politika i zapošljavanje										
3.19.	<u>Okvir politika</u>									
3.19.4	Član 82. i 106.	Unapređenje politike u oblasti zapošljavanja	Koncept dokument o poboljšanju zakonodavstva u oblasti bezbednosti i zaštite na radu usvojen	MRZS	KPV MZ MON MF	Č3 2020.		59,600	0	59,600
3.19.5	Član 82. i 106.	Preduzimanje mera za povećanje učešća žena na tržištu rada	Broj žena uključene u aktivne mere tržišta rada povećan u odnosu na prethodnu godinu	AZRK		Č4 2020.	Plan rada AZRK	3,600	0	3,600
3.19.6	Član 82. i 106.	Preduzimanje mera za povećanje učešća mladih na tržištu rada	Broj mladih uključeni u aktivne mere tržišta rada povećan u odnosu na prethodnu godinu	AZRK		Č4 2020.	Plan rada AZRK	900,000	0	900,000
3.19.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.19.7	Član 82. i 106.	Jačanje institucionalnih kapaciteta u Inspektoratu za rad	Broj inspektora povećan	MRSZ		Č4 2020.	Sektorska strategija MF 2018.-2022.	90,000	0	90,000
3.19.	<u>Primena</u>									
3.19.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.20. Poglavlje 20 acquis-a: Preduzetništvo i industrijska politika										
3.20.	<u>Okvir politika</u>									
3.20.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									

3.20.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.20.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.20.	<u>Primena</u>									
3.20.1	Član 99. i 100.	Funkcionalizacija SBA grupa	Najmanje 1 sastanak održan za svaku od 12 radnih grupa i donošenje zaključaka sa tih sastanaka	MTI	MON	Č4 2020.		7,500	0	7,500
3.21. Poglavlje 21 acquis-a: Transevropske mreže										
3.21.	<u>Okvir politika</u>									
3.21.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.21.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.21.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.21.	<u>Primena</u>									
3.21.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.22. Poglavlje 22 acquis-a: Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata										
3.22.	<u>Okvir politika</u>									
3.22.2	Član 121,122, 123, 124. i 125.	Programiranje i sprovođenje finansijskih instrumenata EU.	Potpisan trilateralni finansijski sporazum između EU, Kosova i Severne Makedonije za 2019. o IPA II za Programu prekogranične saradnje između Kosova i Severne Makedonije usvojen	KPV	MIPD	Č4 2020.		1,000	0	1,000
3.22.3	Član 121,122, 123, 124. i 125.	Programiranje i sprovođenje finansijskih instrumenata EU.	Potpisan trilateralni finansijski sporazum između EU, Kosova i Crne Gore za 2019. o IPA II za Programu prekogranične saradnje između Kosova i Crne Gore usvojen	KPV	MIPD	Č4 2020.		1,000	0	1,000
3.22.4	Član 121,122, 123, 124. i 125.	Programiranje i sprovođenje finansijskih instrumenata EU.	Potpisan trilateralni finansijski sporazum između EU, Kosova i Albanije za 2019. o IPA II programu prekogranične saradnje između Kosova i Albanije usvojen	KPV	MIPD	Č4 2020.		1,000	0	1,000
3.22.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.22.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.22.	<u>Primena</u>									
3.22.5	Član 121,122, 123, 124. i 125.	Ispunjavanje obaveza Kosova u vezi sa Šemom mladih profesionalaca	Broj zaposlenih stipendista	KPV		Č4 2020.	Program Vlade 2020.-2023.	500,000	1,500,000	2,000,000
3.23. Poglavlje 22 acquis-a: Pravosuđe i osnovna prava										
3.23.	<u>Okvir politika</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.17	Član 83.	Funkcionalni pregled sektora vladavine prava u cilju identifikacije i definisanja strateških i razvojnih ciljeva vladavine prava, radi povećanja efikasnosti institucija u sprovođenju zakona	Sektorska strategija vladavine prava usvojena.	MP	SSK TSK MUP KPV MF APK Skupština Predsedništvo	Č4 2020.		281,000	0	281,000

3.23.	Politika protiv korupcije									
3.23.18	Član 83. i 91.	Unapređenje borbe protiv korupcije, kao i sprovođenje ključnih reformi pravde.	Strategija i Akcioni plan za suzbijanje korupcije 2020-2025 usvojeni	APK	Skupština KPV MP MF MUP SSK TSK	Č3 2020.		3,000	0	3,000
3.23.	Osnovna prava									
3.23.19	Član 3. i 4.	Unapređenje okvira politika za zaštitu i sprovođenje ljudskih prava	Strategija i Akcioni plan za ljudska prava u Republici Kosovo usvojen	KPV	IO MLS	Č4 2020.	Zakon o zaštiti od diskriminacije, ZRR, Zakon o Ombudsmanu	13,000	6,000	19,000
3.23.20	Član 3. i 4.	Poboljšanje položaja romskih i aškalijских zajednica kroz sprovođenje Strategije i Akcionog plana za uključivanje romskih i aškalijских zajednica u kosovsko društvo 2017-2021	Okvir za praćenje i izveštaj o srednjoročnoj proceni primene Strategije i Akcionog plana za uključivanje zajednica roma i aškalija u Kosovsko društvo 2017-2021. izrađen	KP		Č4 2020.	ZRR, Program Vlade 2020.-2023.	1,000	0	1,000
3.23.21	Član 3. i 4.	Pregled nacionalne strategije za zaštitu od nasilja u porodici i Akcioni plan	Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i Akcioni plan usvojeni	MP	TSK MUP MON	Č4 2020.	Zakon o nasilju u porodici	9,000	4,000	13,000
3.23.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.23.22	Član 3. i 4.	Unapređenje zakonskog okvira i strateških dokumenata za zajednice, povratak i integraciju	Koncept dokument o podršci projektima za zajednice	MZP	KPV	Č3 2020.	Plan rada MZP PRV 2020-2022	10,109	0	10,109
3.23.23	Član 3. i 4.	Unapređenje zakonskog okvira i strateških dokumenata za zajednice, povratak i integraciju	Koncept-dokument o Zakonu o raseljenim licima	MZP	KPV	Č3 2020.	Plan rada MZP PRV 2020-2022	0	0	0
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.24	Član 83.	Dalje unapređenje učinka pravosudnog i tužilačkog sistema	8 tužioci regrutovani	TSK		Č4 2020.		10,560	0	10,560
3.23.25	Član 83.	Dalje unapređenje učinka pravosudnog i tužilačkog sistema	3 sudije u Posebnom odeljenju Osnovnog suda u Prištini i 6 sudija u Posebnom odeljenju Apelacionog suda regrutirani	SSK		Č4 2020.		406,228	0	406,228
3.23.26	Član 83.	Dalje ojačanje učinka direkcije za nadzor pravnih slobodnih pravnih profesija	3 službenici u Odeljenju za nadzor slobodnih profesija regrutovani	MP		Č4 2020.		21,600	0	21,600
3.23.	Politika protiv korupcije									

3.23.27	Član 83. i 91.	Dalje unapređenje profesionalne sposobnosti STRK-a, posebno za dalje povećanje broja tužilaca u Specijalnom tužilaštvu koji vrše istragu i krivično gonjenje slučajeva korupcije na visokom nivou	2 tužiocu u STRK promovisani	TSK	SSK	Č4 2020.		5,392	0	5,392
3.23.	Osnovna prava									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	<u>Primena</u>									
3.23.	Pravosudni sistem									
3.23.28	Član 83.	Efikasnije upravljanje tužilačkim sistemom i jačanje administracije	1/3 tužilaca i tužilaštva, ocenjena.	TSK		Č4 2020.		39,539	0	39,539
3.23.29	Član 83.	Efikasnije upravljanje pravosudnim sistemom i jačanje administracije	1/3 sudija, ocenjena.	SSK		Č4 2020.		23,840	0	23,840
3.23.30	Član 83.	Dalje unapređenje elektronskog sistema za upravljanje predmetima	Proširenje sprovođenja sistema (SMIL) u svom regionima sudova, uključujući građanske i krivične predmete	SSK		Č4 2020.		204,800	0	204,800
3.23.	Politika protiv korupcije									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23.	Osnovna prava									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.23.	Zaštita manjina i kulturno nasleđe									
3.23.31	Član 3. i 4.	Pružanje mogućnosti za povratak raseljenih lica	Baza podataka o broju i mestu vraćenih i raseljenih lica, kreirana.	MZP	Opštine	Č4 2020.	Uredba br. 01/2018 o povratku raseljenih lica i održivo rešenje	53,699	0	53,699
3.23.32	Član 3. i 4.	Zatvaranje kolektivnih centara	Pet kolektivnih centara u opštini Štrpce, zatvoreni.	MZP	Opština Leposavić Opština Zvečan Opština Gračanica	Č4 2020.	Uredba br. 01/2018 o povratku raseljenih lica i održivo rešenje	240,438	1,400,000	1,640,438
3.23.	Zaštita ličnih podataka									
3.23.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24. Poglavlje 24 acquis-a: Pravda, sloboda i bezbednost										
3.24.	<u>Okvir politika</u>									
3.24.	Upravljanje granicom									
3.24.9	Član 85.	Dalje poboljšanje okvira politika u oblasti upravljanja granicom, u	Razvojni plan NCUG-a, revidiran	MUP	MF KPV	Č3 2020.	PRV 2020.-2022., Zaključci PO	5,000	0	5,000

		cilju sprovođenja odredbi SSP-a i usklađenog zakonodavstva					PSB			
3.24.	Vize									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Bezbednost dokumenata									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Azil									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Migracija									
3.24.10	Član 85, 86, 87. i 88.	Dalje unapređenje okvira politika u oblasti migracije, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i usklađenog zakonodavstva	Plan reagovanja u slučaju priliva migranata, ažuriran i usvojen.	MUP		Č4 2020.	PRV 2020.-2022.	12,500	13,600	26,100
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Borba protiv narkotika									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja									
3.24.11	Član 91.	Dalje poboljšavanje okvira politika u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i usklađenog zakonodavstva	Koncept dokument za osnivanje Fonda za konfiskacije izrađen	MP	MF MUP SSK TSK	Č4 2020.	PRV 2020.-2022.	5,000	1,000	6,000
3.24.12	Član 91.	Dalje poboljšavanje okvira politika u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, u cilju sprovođenja odredbi SSP-a i usklađenog zakonodavstva	Koncept dokument o nadoknadi žrtava zločina usvojen	MP	MUP SSK TSK MRSZ	Č3 2020.	PRV 2020.-2022., Zakon o kompenzaciji žrtava zločina	10,800	1,000	11,800
3.24.13	Član 91.	Poboljšanje okvira politika u oblasti kibernetičke bezbednosti	Državna strategija za sajber bezbednost 2020-2024 koj je usvojila Vlada	MUP		Č4 2020.	PRV 2020.-2022.	15,000	10,800	25,800
3.24.	Borba protiv terorizma									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.24.	Upravljanje granicom									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Vize									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Bezbednost dokumenata									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Azil									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.24.	Migracija									
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									

3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Borba protiv narkotika			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Borba protiv terorizma			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	<u>Primena</u>			
3.24.	Upravljanje granicom			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Vize			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Bezbednost dokumenata			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Azil			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Migracija			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Borba protiv narkotika			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Borba protiv organizovanog kriminala i policijska saradnja			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Borba protiv terorizma			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.24.	Međunarodna pravna saradnja u krivičnim i građanskim pitanjima			
3.24.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.25. Poglavlje 25 acquis-a: Nauka i istraživanja				
3.25.	<u>Okvir politika</u>			
3.25.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.25.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>			
3.25.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.25.	<u>Primena</u>			
3.25.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.26. Poglavlje 26 acquis-a: Obrazovanje i kultura				
3.26.	<u>Okvir politika</u>			
3.26.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.26.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>			
3.26.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.			
3.26.	<u>Primena</u>			

3.26.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.27. Poglavlje 27 acquis-a: Životna sredina										
3.27.	<u>Okvir politika</u>									
3.27.10	Član 115, 116. i 117.	Poboljšanje sistema za upravljanje otpadom na Kosovu	Strategija i Akcioni plan za upravljanje otpadom 2020-2028 usvojeni	MEA	KPV MI MF	Č3 2020.	Strategija Republike Kosovo za upravljanje otpadom 2013.-2022.	1,080	0	1,080
3.27.11	Član 115, 116. i 117.	Poboljšanje politika u oblasti voda	Akcioni plan 20202022 o sprovođenju Državne strategije o vodama na Kosovu 2017-2036 usvojen	MEA	KPV MI MF MZ MLS MPŠRR MUP	Č4 2020.	Državna strategija o vodama na Kosovu 2017.-2036.	14,850	0	14,850
3.27.12	Član 115, 116. i 117.	Poboljšanje politika u oblasti klimatskih promena	Koncept dokument o klimatskim promenama	MEA	KPV MI MF MPŠRR	Č3 2020.	Zakon o zaštiti životne sredine, Strategija o klimatskim uslovima 2014.-2024.	4,455	0	4,455
3.27.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.27.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.27.	<u>Primena</u>									
3.27.13	Član 115, 116. i 117.	Poboljšanje i održavanje nacionalne mreže za praćenje kvaliteta vazduha	12 stanica za praćenje kvaliteta vode, servisirane.	MEA		Č4 2020.	Zakon o zaštiti vazduha od zagađenja	152,160	0	152,160
3.27.14	Član 115, 116. i 117.	Kreiranje nacionalnog portala o kvalitetu vazduha na Kosovu	Nacionalni portal o kvalitetu vazduha pripremljen i dostupan javnosti	MEA	MUP	Č4 2020.	Zakon o zaštiti vazduha od zagađenja	2,160	15,000	17,160
3.27.15	Član 115, 116. i 117.	Poboljšanje upravljanja komunalnim otpadnim vodama.	Aglomerati o slivu reke Beli Drim, identifikovani;	MEA	MI MPŠRR MF MZ MLS	Č4 2020.	Državna strategija o vodama na Kosovu 2017.-2036.	2,700	25,000	27,700
3.27.16	Član 115, 116. i 117.	Poboljšanje upravljanja komunalnim otpadnim vodama	Osetljiva područja u skladu sa direktivom o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda, utvrđena	MEA	MI MPŠRR MF MZ MLS	Č4 2020.	Državna strategija o vodama na Kosovu 2017.-2036.	2,700	25,000	27,700
3.27.17	Član 115, 116. i 117.	Poboljšanje upravljanja komunalnim otpadnim vodama	Dvanaest (12) novih bunara za nadzor podzemnih voda, funkcionalizovani	MEA	MI MPŠRR MF MZ	Č4 2020.	Državna strategija o vodama na Kosovu 2017.-2036.	540	65,000	65,540

3.27.18	Član 115, 116. i 117.	Praćenje stanja zaliha opasnog otpada u bivšim industrijskim objektima	Prepakovanje opasnog otpada, inventarizovano.	MEA		Č4 2020.	Zakon o otpadu	1,080	0	1,080
3.27.19	Član 115, 116. i 117.	Zabrana ilegalnog korišćenja vodenih resursa	Broj zabrana o ilegalnim korisnicima i preduzetim merama	MEA		Č4 2020.		4,860	0	4,860
3.27.20	Član 115, 116. i 117.	Praćenje bespravne gradnje u zaštićenim prirodnim područjima u nacionalnim parkovima	Broj zabrana bespravne gradnje u Prevalcu, Brezovici i Dragašu	MEA	MLS	Č4 2020.		4,860	0	4,860
3.28. Poglavlje 28 acquis-a: Zaštita potrošača i javnog zdravlja										
3.28.	<u>Okvir politika</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.3	Član 81.	Unapređenje politike u oblasti zaštite potrošača.	Koncept dokument o zakonodavstvu u oblasti alternativnih rešenja sporova usvojen	MTI		Č4 2020.	Program Vlade 2020.-2023.	5,400	4,650	10,050
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.4	Član 106.	Unapređenje politike u oblasti javnog zdravlja	Koncept dokumenta o zaraznim bolestima usvojen	MZ	KPV MF	Č4 2020.	Program Vlade 2020.-2023. Zdravstvena sektorska strategija 2017.-2021.	10,000	0	10,000
3.28.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.5	Član 81.	Poboljšanje okvira politika u oblasti zaštite potrošača	Program za zaštitu potrošača 2021-2025 usvojen	MTI		Č4 2020.		13,500	6,650	20,150
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.28.	<u>Primena</u>									
3.28.	Zaštita potrošača									
3.28.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.28.	Zaštita javnog zdravlja									
3.28.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.29. Poglavlje 29 acquis-a: Carinska unija										
3.29.	<u>Okvir politika</u>									
3.29.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.29.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.29.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.29.	<u>Primena</u>									
3.29.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.30. Poglavlje 30 acquis-a: Spoljni odnosi										
3.30.	<u>Okvir politika</u>									
3.30.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.30.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.30.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.30.	<u>Primena</u>									

3.30.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.31. Poglavlje 31 acquis-a: Spoljna , bezbednosna i odbrambena politika										
3.31.	<u>Okvir politika</u>									
3.31.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.31.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.31.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.31.	<u>Primena</u>									
3.31.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.32. Poglavlje 32 acquis-a: Finansijska kontrola										
3.32.	<u>Okvir politika</u>									
3.32.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.32.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.32.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.32.	<u>Primena</u>									
3.32.2	Član 97.	Praćenje sprovođenja preporuka spoljne revizije	Akcionni planovi budžetskih organizacija koji se zahtevaju po zakonu za sprovođenje preporuka spoljne revizije usvojeni	KPV	Skupština	Č4 2020.	Zaključci PO za ekonomiju, finansijska pitanja i statistike za 2019.	81,000	0	81,000
3.33. Poglavlje 33 acquis-a: Finansijske i budžetske odredbe										
3.33.	<u>Okvir politika</u>									
3.33.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.33.	<u>Institucionalne reforme i jačanje institucionalnih kapaciteta</u>									
3.33.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.33.	<u>Primena</u>									
3.33.	Nijedna mera nije predviđena u ovom delu.									
3.34. Poglavlje 34 acquis-a: Institucije										
3.34.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.									
3.35. Poglavlje 35 acquis-a: Ostala pitanja										
3.35.	Program ne pokriva ovo poglavlje u ovoj fazi pristupanja EU.									
							Ukupno (budžet)	8,183,154	3,812,640	11,995,794